VARLIK YILLIĞI

1963

VARLIK YILLIĞI

1963



André Derain

VARLIK YILLIĞI 1963



VARLIK YAYINEVİ
Ankara Caddesi, İstanbul

VARLIK YILLIĞI 4

Varlık Yayınları, sayı : 938
İstanbul'da Ekin Basımevi'nde basılmıştır
Aralık, 1962

1962 YE TOPLU BİR BAKIŞ

Yaşar NABİ

İçerde ve dışarda huzursuzluk ve korkularla dolu bir yıl daha geçirdik. Sanki dünyanuz bir kötülük tanrısının pençesine düşmüş, mıncıklanıp durmaktadır. Bilimin bize uzayda rahatça dolaşıp belki yarın yıldızlardan birinde yerleşmek yollarını açtığı bir sırada, insanlık, anlaşmazlıklarına bir çare bulup özlediği rahata kavuşmaktan âciz midir? İçimiz yanarak görüyoruz ki, âcizdir.

Karşılıklı güvensizliğin bugün dünyamıza altından kalkamıyacağı ağırlıkta silâhlanma masrafları yüklediğine şüphe yok. Devletler, gelirlerinin dörtte, hattâ üçte birine yakınını silâhlı kuvvetlerine harcıyorlar. Öte yanda açlıktan, sefaletten milyonlarca insan kırılıyor. her yıl. Dünyamızı devamlı bir korku ve telâş içinde yaşatan bu silâhlanma yarışına bir son verilebilse tasarruf edilecek servetlerle yeryüzünün bütün açlarını doyurmak, bütün çıplaklarını giydirmek işten bile sayılmıyacak. Ama neylersiniz ki, bugün dünyamızı iki düşman cepheye bölen büyük anlaşmazlık, kararmış gözlerin bu ana gerçeği görmesine engel oluyor. Birbirine karşı zorla kışkırtılan halk yığınları da politikacıların kendilerine oynadığı bu korkunç oyunu fark edemiyecek kadar bir propaganda batağının içinde yüzmekten kendini kurtaramıyor. Bu sefer politikacılar, zehirli bir kin edebiyatıyla besledikleri yığınların kızgın seli içinde sürüklenmiye başlıyor ve yanlış politikalarının yarattığı korkunç tehlikeleri fark etseler bile, artık bu selin önünde duracak güçten yoksun olduklarını görüyorlar. İnsanlık savaşın bitmesine bayram ettiği günden beri, bu çıkmaz çemberin içinde dönüp duruyor.

Bu çıkmazdan tek kurtuluş yolu olan silâhsızlanma pazarlığı bu yıl da, tarafların bütün didinmelerine rağmen, en küçük bir ilerleme kaydedemedi. Üstelik, karşılıklı taahhütlere dayanan nükleer denemeler yapmamak anlaşması da önce Sovyet Rusya, sonra da ona karşılık Amerika tarafından bozuldu. Böylece ileriye atılamıyan adım, geriye atılmış oldu.

Laos'ta iç savaşa son veren geçici ve zoraki hal şekli ile Yeni Gine'yi Endonezya'ya bağışlıyan anlaşma dışında barış yararına sayılabilecek hiçbir önemli olaya tanık olmadık bu yıl içinde. Buna karşılık son derece tehlikeli buhranlar birbirini kovaladı. Bir kere, sembolik demirperdeyi Berlin'de gerçek bir beton perde haline getiren duvarın yükseltilmesinden beri sürüp giden şiddetli gerginlik bu yıl da azalmadı. Amerikalıların bu konuda taviz vermiye yanaşmıyan çok sıkı tutumları karşısında Sovyetlerin Doğu Almanya ile ayrı barış antlaşması imzalamak, böylece Potsdam sözleşmesinin Berlin'de müttefiklere haklar tanıyan bölümünü işlemez hale getirmek tehditleri gerçekleşme yoluna giremedi ama, Berlin sorunu gene de Avrupanın göbeğinde her an ateşlenebilecek bir dinamit fıçısı olma durumunu devam ettiriyor.

★

Bugün dünyamız çevrelliyen soğuk harp bir kanlı ve korkunç atom savaşına çevrilmiyorsa bu, ancak taraflarca zımnen kabul edilmiş bir statüko'yu sürdürmek sayesinde mümkün olabiliyor. Gerçi bu statüko, pek çok sorunların askıda kalması, gerçek ve yerleşmiş bir barışın yapılamaması pahasına devam ediyor ama, galiba dünyamız da ancak bu sayede kör-topal ayakta durabiliyor.

Bugün Demirperde ile birbirinden ayrılan iki dünya arasındaki dengeyi bozacak nitelikte her türlü davranışların bir dünya savaşına yol açabileceği daha önceki örnekleriyle de sabit olmuştur. Örneğin, Kore'de Kuzeyli komünistler, güneyli demokratların üzerine saldırınca Amerika'nın tepkisi âni oldu. Bütün hür dünya da, Birleşmiş Milletlerin önderliği altında onun yardımına koştu. Denge ancak eski statüko sınırı yeniden kurulmakla sağlanabildi. Laos'ta da buna benzer bir durum yıllardır sürüp gidiyor. Doğu Almanya'nın göbeğinde ve Demirperdenin içinde bir ur gibi işliyen hür Berlin'e son vermek için Sovyetlerin giriştikleri bunca teşebbüs hep Amerika'nın kesin davranışı karşısında sonuçsuz kaldı. Bu yıl içinde Sovyetlerin hiç umulmadık bir yerde statüko'yu bozmak için yaptığı yeni bir deneme daha Birleşik Devletlerin şimdiye kadar görülenlerden çok daha şiddetli tepkisi karşısında ilk adımında başarısızlığa uğradı. Bu olay, üç ay önce bütün dünyaya ölüm terleri döktüren Küba buhranıdır. Sovyetler bu sefer Milletlerarası hukuk bakımından daha el-

verişli bir fırsat yakalamışlardı. Gerçekten, bağımsız bir ulus olan Küba'nın kendi topraklarında istediği gibi silâhlanması, istediği devletlerle işbirliği yapması klâsik hukuk kurallarına göre en tabiî hakkıydı. Ancak Birleşik Devletlerin burnu dibinde küçük bir adanın atom başlığı taşıyan uzun menzilli füzelerle donatılmasına boyun eğmesi demek, Amerika için ilerde çıkabilecek bir savaşta yenilgiyi önceden kabul etmesi demekti. Taraflar arasındaki silâhlanma dengesi ağır bir şekilde bozuluyordu. Bu durum Amerika'nın şimdiye kadar görülmemiş bir hızla ve kesinlikle harekete geçmesine yol açtı. Amerikan donanması Küba'yı kuşattı ve barış çağında bağımsız bir devleti karantinaya aldı. Atom silâhları adadan derhal çekilmezse Küba'yı işgalden çekinmeyeceğini de açıkça ilân etti. Rusya, bu kesin durum karşısında tehlikeyi sezerek aynı hızla kararını geri almasaydı belki birkaç gün içinde Küba, Amerika'lılar tarafından işgal edilecekti. Bu olay da gösterdi ki, eski klâsik hukuk kuralları da atom silâhlarının dünyamıza getirdiği yepyeni durum karşısında artık önemini kaybetmiş bulunuyor. Bir ölüm-dirim savaşında büyük devletlerin bundan böyle bu gibi ıvır zıvırla kaybedecek vakitleri yoktur. Rus orduları ayaklanan bağımsız Macaristan'ı işgal ederek kana boğarken nasıl hür dünyadan yükselen protesto çığlıklarına kulak asmamışsa, Amerika da bu sefer kendisi için hayatî önemi olan bir alana Rusların burunlarını sokmalarına aynı kesinlik ve umursamazlıkla karşılık vermiştir. İki büyük devlet böylece ödeşmiş oldular.

Rusya'nın Küba füzelerini Türkiye'deki füze rampalarıyle değişmek yolundaki çıkışları çabuk suya düştü. Çünkü, Türkiye'deki durum zaten eski statüko'ya dahildir. Sovyetlerin Romanya, Bulgaristan gibi Avrupa devletleri üzerindeki müktesep haklarının bir karşılığı olarak çoktan pazarlık konusu olmuş ve bu bahis kapanmıştır. Bu bahsin yeniden açılması Rusların kendilerine ait olmayan Balkan memleketlerindeki ordularını geri çekmeleri isteğine yol açar.

Dünyamızın kuvvetler dengesinde statüko'yu değiştirici yeni bir olay da Çin'in Hint topraklarına yaptığı saldırı ile başladı. Nasıl bir düşünce ile ortaya atıldığı ve sonunun nereye varacağı henüz bilinmiyen bu hareketle dünyamızın uzak ve yüksek bir köşesinde, Himalaya'ların eteklerinde bir sıcak değilse bile, ılık savaş başlamıştı. Sovyet Rusya'nın parmağı olmıyan ve hattâ dost bir devlet saydığı Hindistan'a karşı

yapıldığı için, onu da çok güç duruma düşüren bu savaşa Çinlilerin hangi akılla giriştikleri sorulabilir. Çünkü bu işte en çok kaybedecek kendileriydi. Bir kere Hindistan gibi yarı uykuda bir devleti uyandırmış ve silâha sarılmaya zorlamış oldular. Şimdiye kadar tarafsızlığına çok önem vermiş olan Hindistan'ın, bu savaş kendi topraklarının içine doğru kaydıkça ne zamana kadar tarafsızlığını koruyabileceği sorulabilirdi. Derhal Amerikan ve İngiliz silâhları Hindistan'a akmaya başlamıştı. Böyle bir durum, Amerika'nın en ileri bir teknikle silâhlanmış gözde kıtalarını Çin'e karşı sevketmesi ve Çin'i bombardıman uçaklarının bir talim alanı haline sokması için bulunmaz bir fırsat teşkil edebilirdi. Çinlilerin belki de bu tehlikeleri biraz geç fark ederek tornistan etmeleri ile tehlike savulmuş gibi görünse de, bu olay gitgide biti kanlanmakta olan koca Çin'in yarın, Sovyet Rusya da dahil, dünyamızın başına ne işler açabileceğine açık bir örnek vermiştir. Öte yandan Yemen'de patlak veren ve yeni bir iç savaşa yol açan bir ihtilâl de, sebep olduğu uluslararası ihtilâflar yüzünden yeryüzünün dertlerine bir yenisini eklemiş bulunuyor.

Kısacası, insanlığı korkular içinde yaşatan savaş tehlikesi bu yıl uzaklaşmak şöyle dursun, bir parça daha büyümüş gibi görünüyor. Dünyamızın kaderini ellerinde tutan kişilerin soğukkanlılıkları ne zamana kadar sonumuzu geciktirebilecek? Herhalde bu geçici hal şekilleri ile tehlikenin savılmış olduğunu, bundan böyle de savılacağını söyliyerek rahatımıza bakamayız. Taraflar bu gerçek ve yakın tehlikenin korkunçluğunu hissederek ne zaman bütün iyiniyetleri ile barış yapmak için masa başına oturmaya razı olurlarsa, ancak o zaman kendimize bir büyük geçmiş olsun demenin zevkini tadabileceğiz.

★

1962 içinde yurdumuzun hali, dünyamızın, yukarda özetlemeğe çalıştığımız, durumundan pek daha iç açıcı olmamıştır.

Bir kere, o pek ünlü 22 Şubat olaylarında taze rejim, yaşlı bir liderin gayreti ve soğukkanlılığı sayesinde büyük bir vartayı kolaylıkla atlatmıştır. Bunca benzerlerinden sonra bu yeni olayın, politikayı bir çeşit spor-toto haline getiren ve durmadan blöf yapan birtakım kişilere bir ibret dersi ola-

cağı sanılabilirdi. Nitekim, olayın hemen ardından gelen günlerde bir yatışmışlık, bir ağırbaşlılık gelmiş gibiydi Meclise. Taşkınlıklara, yüksek perdeden atıp tutmalara rastlanmadı bir sıra. Süklüm püklüm bir halleri vardı en kabadayıların. Ne yazık ki, pek az sürdü bu dersin etkisi. Ortalığın çabucak yatışıp sütliman olduğunu gören politika cambazlarımız, Cumhuriyet alanına hemen iplerini germeye, en usturuplu perendelerini atmaya koyuldular yeni baştan. Çok geçmeden de o hep bildiğimiz ve bir türlü içinden çıkamadığımız arapsaçına dönüverdi siyasî hayatımız. O kadar ki, bu kabarma ve böbürlenme furyasına Koalisyon bile dayanamadı ve A.P. nin birbirini kovalıyan aşırı istekleri yüzünden, pamuk ipliğine bağlanmış anlaşma, çözülüverdi. Bunun sonucu olan ve epey uzun süren buhran hatırlardadır. Gerçi, blöflerinin bu sonucu doğuracağını ummayan aşırı sağcıları bir telâştır almış, kırılan potun tamiri için birtakım çabalamalar olmuştu ama, artık iş işten geçmiş, Halk Partisi bu sefer de Meclisin iki küçük partisine dayanan yeni bir koalisyonu denemeye karar vermişti. Pek uzun pazarlıklardan sonra kurulabilen bu yeni koalisyon kabinesi, şu satırları yazdığımız sıralarda iktidardadır. İtiraf etmek gerekir ki, ufak tefek oyunbozanlıklara rağmen, bu yeni koalisyonun Halk Partisinin gücünü denkleştiren sağ yanı, işlerin yürümesinde eski yoldaşı kadar büyük güçlükler çıkarmamıştır Başbakana. Beklenmedik yeni olaylar araya girip Meclislerdeki dengeyi bozmazsa, Koalisyonun bugünkü şekliyle gelecek seçimlere kadar işbaşında kalması beklenebilir. Bugün için, önümüzdeki gelişmeler bakımından, işin en merak edilecek yanı A.P. ile C.H.P. içindeki kaynaşmaların alacağı yöneltilerdir. A.P.'de hep biliyoruz, eski D.P.'nin mirasını yaşatmadan yana olan aşırı sağcılar çoğunluktadırlar. Bu partinin ılımlı kanadı, birçok denemelere rağmen, bir türlü çoğunluğu ele alıp partiye istediği gibi memleketin yararına bir yön vermeyi başaramamıştır. Teşkilâtın aksi yöndeki baskısı devam ettiği sürece de bu dengenin değişmesi pek umulamaz. Ancak beklenmedik gelişmelerdir ki, maceracıların oyununa gelmiş birtakım safdil milletvekillerinin tutumunun değişmesine, dolayısiyle terazinin ılımlılardan yana ağır basmasına yol açabilir. Daha yakın olan ihtimal, bu parti içinde aşırıların çevirdikleri çeşitli entrikalara dayanamayıp ılımlı tanınan kişilerin partiden toplu bir şekilde ayrılarak yeni bir parti kurmaları, ya da Y.T.P. saflarına katılarak bu partinin

eğilimini daha da olumlu bir yöne çevirmeleridir. Bugünkü durumda sorunun memleket için en hayırlı çözüm şekli de bu olsa gerek. O zaman, A.P., Meclis içinde küçük bir azınlık haline gelecek, kaderine boyun eğerek bütün dikkatini 1965 seçimlerine çevirecektir. O zaman bütün iş, İktidarın memleketin ekonomik hayatında plânların vaadettiği hayırlı gelişmeleri gerçekleştirip halkın görüş tarzında esaslı bir değişiklik meydana getirmesine bağlı kalır.

Herhalde, Adalet Partisinin son büyük kongresi, memleket hesabına çok tehlikeli bir gidişin tehlike çanlarını alabildiğine çaldırmıştır. Halen meşru hükûmete karşı ayaklanmaya dâvet edecek kadar sorumsuz konuşmaların yapıldığı bu kongre, aydın kuvvetleri çok dikkatli olmaya çağıran açık bir ihtar sayılabilir.

Halk Partisi içindeki gelişmelerin çapı daha küçüktür. Bu parti içinde ülkücü bir kısım gençlerin koalisyon yüzünden verilen tavizlere karşı olduğu, bu çeşit tavizler yoluna sapmaktansa, C.H.P.'nin hattâ muhalefette kalmasını yeğlediği öteden beri dikkati çekiyor. Ancak bu aşırı akım, her şahlanışında, genel başkanın yaptığı yatıştırıcı konuşmalar sonunda durulmaktan geri kalmıyor. Bu görüşte olanların yavaş yavaş hizipleşmeye doğru gittikleri ve halkçılık ilkesi partice ılımlı bir sosyalizm şeklinde yorumlanmazsa, partiden ayrılmaya kadar gidecekleri söyleniyor. Hattâ ilk hamlede İşçi Partisi saflarına katılacakların adları da sayılıyor. Bütün bu söylentilere rağmen, akımın henüz kesin çizgilerle belirdiği söylenemez. İlerde olayların gelişmesiyle sosyalist yönelimli birkaç milletvekilinin partiden ayrılmaları gerçekleşse bile, partinin bu yüzden geçireceği sarsıntının A.P.'de meydana gelecek bir ayrılık hareketi kadar büyük olmıyacağını sanıyoruz. Böyle bir ihtimalin sadece ihtimal halinde kalarak, hiç gerçekleşmemesi de beklenebilir. Çünkü, nasıl A.P.'deki ılımlılar için günün birinde A.P.'yi kendi görüşlerine getirmek umudu ayrılmamak için bir mazeret olarak ortaya atılıyorsa, aynı mazeret Halk Partisi içindeki aşırıların davranışlarına da hâkim olabilir.

★

Meclisteki Halk Partisi içindeki pek dar bir topluluğa inhisar eden sosyalist yönelim, 27 Mayıs devriminden sonra ve

hele Anayasanın kabulü ile birlikte, Meclis dışında, işçi muhitleriyle aydınlar arasında epey yayılmaya başladı. Ilımlı diyemiyeceğimiz sosyalist görüşte bir işçi partisi bugün çalışmaktadır. Değil sosyalizme, hattâ sosyal adaletle ilgili düşüncelere bile şimdiye kadar nefes aldırmamış pek sıkı bir baskı yüzünden memleketimizde sosyal akımlar ancak kulaktan dolma bilgilerle ağır-aksak yürüyebilmiştir. Yıkıcı olmıyan düşüncelere yayılma hakkı tanıyan yeni Anayasamızın ışığında artık ihtilâl amacı gütmemek yani, açıkça komünizme yönelmemek şartiyle her türlü sınıf dâvalarının açıklanması özgürlüğü yerleştiğinden bu akımın günden güne hızlanması beklenebilir. Bununla birlikte, Sovyet Rusya'nın sınırdaş komşumuz olması ve tarihimizin acı hâtıraları bizde bu akımların başka memleketlerde görüldüğü ölçüde genişlemesine meydan vermiyeceğini tahmin ediyoruz. Emekçi sınıflar lehine gösterilecek çabaların bizde sosyal adaletin gelişmesini ve yerleşmesini sağlamak bakımından faydalar doğuracağı ileri sürülebilir. Bilindiği üzere, komünizm, Avrupa ve Asyanın sosyal eşitsizliği en kuvvetli iki memleketinde, Rusya ile Çin'de en çabuk yayılma ve tutunma imkânları bulmuş, buna karşılık sosyal adalet yasalarına çoktandır uymuş olan ileri uygarlık memleketlerinde bir azınlığın bayrağı olmaktan ileri gidememiştir. Uygarlıkta olduğu gibi, sosyal adalet konusunda da çok geri kalmış bir ülke olan Türkiye'de asıl büyük tehlike bu dengesiz ortamdı. Sosyalist görüşteki yayınların ve propagandaların genişlemesi, ister istemez refahlı sınıfları emekçi sınıfların haklarına karşı daha anlayışlı davranmaya yöneltecek, böylece de sınıflar arasındaki pek göze batıcı farklar zamanla azalacaktır.

Sosyalist ve halkçı çalışmaların bu faydası yanında, saflarına karışmış fırsatçı ve tahrikçi unsurların yıkıcı gayretlerinden doğabilecek tehlikelere de işaret etmek gerekir. Bu çeşit hareketler ilkin bizzat sosyalist düşüncelerin zararına olabilir. Türkiye'de bir komünist partisinin bulunmaması her türlü sosyalist hareketin şüphe ile karşılanması sonucunu doğurmaktadır. Bu yönde sol partilerin çok dikkatli davranmaları ve sağcı, gerici unsurların eline fırsatlar verecek aşırılıklardan kaçınmaları gerekir. Bu türlü taşkınlıklar, memleketimizde hiçbir olumlu sonuç vermemekle kalmaz, gerçekten ılımlı ve demokrat sosyalistlerin çabalarını da baltalamaya kadar gidebilir. Sosyalist hareketlerin ve partilerin bu ba-

kımdan ileri Batı ülkelerindeki sosyalist hareketleri örnek almaları ve demokrasi düşmanı bir görüşü benimsememeleri akıl kârıdır. Zaten, dikkat edilecek olursa, bizde yeni beliren sosyalist görüşlerin de bu noktada esaslı bir ayrılık gösterdikleri görülür. Zamanla bu görüş ayrılığının ayrı yönelimli iki ayrı sosyalist partisi doğurması da beklenebilir.

★

İhtilâlden beri görülen şudur ki, demokrasiden yana, ya da ona karşı olma bakımından bir ayrılışma yalnız sosyalist ortamda rastlanmakta değildir. Atatürkçü ve memleketçi gençlikle basın da bugün bu iki ilke arasında bocalamaktadır. Bu memleketin kalkınmasını en hızlı yollardan batı uygarlığına ayak uyduracak kökten devrimlerin yerleşmesinde bulanlar, böyle bir atılışa bugünkü durumumuzda halkın oyuna dayanan Meclislerle ulaşmaya imkân olup olmadığı noktasında şüpheler içindedirler. Bunlardan bir kısmı, evet, diyorlar, halkın seçtiği gerici unsurlar her zaman ilerlemeyi engelliyecekler, yürüyüşün hızını kesmek için ellerinden geleni yapacaklar. Ancak bugün için buna katlanmaktan ve ilerde daha uygun bir ortamı yaratacak eğitim çalışmalarına dört elle sarılmaktan başka çare yok. Kendi görüşümüzü yürüteceğini sandığımız ve umduğumuz otoriter bir idarenin bizi hangi yönlere sürükliyeceği önceden kestirilemez, bir kere bu yola girdiniz ve otoritenin tutunma şartlarını gerçekleştirdiniz mi, sonuç beklediğinizin tam tersine çıksa da, artık iş işten geçmiş olur ve size döğünmekten başka yapacak iş kalmaz. Bu ılımlı görüşü paylaşanlarla devrimci bir yönetimi ancak bir devrim kuvvetinin yürütebileceği sanısında olan karşıgörüşe bağlı kişilerin, günün olaylarına ve şartlarına göre çoğalıp azaldıkları görülüyor. Herhalde af patırdısının sona erip, Meclisin Planlı Ekonomiyi ve devlet yönetiminde esaslı değişiklikler yapacak devrimci konuları ele aldığı şu sıralarda ılımlı görüşte olanların belli bir şekilde artması ve maksada acele erişmek uğrunda büyük riskleri göze alan telâşlı zihniyetin gitgide zayıflaması pek tabii görülmelidir. İşlerin yavaş yürümesinden, çıkarcı unsurların en önemli memleket dâvalarına bile bile köstek olarak bir çeşit vatan ihaneti yoluna sapmalarından elbette ki bütün ilerici ve Atatürkçü aydınlar şikâyetçidirler. Ancak bu derde çare bulmanın, bir kere denenmiş ve iyi sonuç alınamamış şiddet yolundan başka yönlerde aranması gerektiğine

inananların da hakkı vardır. Kötü politikacıların tahriklerine karşı sabır göstermenin kolay iş olmadığını biliyoruz. Örneğin bir İnönü'nün bu yönde gösterdiği sabrın, kendisine ne üzüntülere mal olduğunu da tahmin ediyoruz. Ne var ki, bugün için yapacak başka bir şey de görünmüyor ortada.

Politika hayatımız gibi, ideoloji dünyamız da bugün son derece karışık bir durumdadır. Daha ana ilkeler üzerinde anlaşamıyoruz. Atatürk neydi ve ne yapmak istemiştir? konusunu ele alalım. Üç ayrı görüşün çarpıştığına tanık oluyoruz: a) Atatürk, milletin kayıtsız şartsız iradesini hâkim kılmayı ilk şart sayıyordu. b) Atatürk'ün başlıca ilkesi; Türkiye'yi Batı uygarlığına ulaştırmaktı. c) Atatürk'ün tek ilkesi; sömürgeciliği ve kapitalizmi tasfiye etmekti.

Taban tabana zıt görüşler bunlar. Oysa ki, Atatürk, hiçbir zaman doktrinci olmamış, yurt menfaatlerinin gerektirdiği yolda yürümeyi amaç edinmiştir. Bu yurdun kurtulması için ilk şartın Batı uygarlığına erişmek, onun gerektirdiği müsbet ilim ve özgür düşünce kapılarını yurt çocuklarına ardına kadar açmak olduğuna inanıyordu. Bu inancı, bütün sözlerine ve düşüncelerine hâkimdir.

Bu ilke üzerinde anlaştığımız gün, zaten millî birliğimiz gerçekleşmiş demektir, Atatürk'ün sağlığında da millî birliğimiz bu ilke üzerinde birleşmekten doğmuyor muydu?

Bunun gibi şimdi bir de 27 Mayıs İhtilâlinin maksadı üzerinde anlaşamıyoruz. İhtilâl niçin yapılmıştı? Görüşler hayli farklıdır: a) Partiler arasındaki hırs ve kinlerin ulusu bir iç savaşa sürüklemesi tehlikesini önlemek için. b) Eski geriye gidici düzeni yıkarak partizan bir idareye son vermek için c) Atatürk ilkelerinin unutulmuş yanlarını yeniden ortaya çıkararak sosyal reformlara girişmek için.

Atatürk ilkeleri gibi İhtilâli de herkes kendi görüş ve dileklerine göre yorumlamaya kalktı mı, içinden çıkılmaz bir düşünce anarşisine yol açılması pek tabiidir. Oysa ki, İhtilâli yapanlar, ortadadır. Sayıları bir hayli kalabalık olduğu için yönleri de birbirinden epey farklı olabilir. Bunlar arasında her görüşte insanlar vardı. Fakat biz, bir buçuk yıllık ihtilâl idaresinin ilkelerini ancak bu süre içinde yaptıklarına bakarak değerlendirebiliriz. Bu da Yassıada Mahkemesi kararları, bir de Yeni Anayasamızla özetlenebilir. Millî Birlik İdaresi Anayasayı çiğneyerek keyfî ve partizan bir rejim kurmuş olan eski idareyi tasfiye ederek cezalandırmış, bu çeşit

lâübalilliklere meydan vermiyecek yeni bir Anayasa düzeninde yeni bir demokratik rejim kurmuştur. İşte bugün, o düzenin içindeyiz. Bu yeni Anayasaya karşı bir tutum ister sağdan gelsin, isterse soldan, elbette ki 27 Mayıs ihtilâline de karşı sayılacaktır.

Şu halde, bu çeşit boş tartışmalarla vakit kaybetmedense bugünkü fiili durumu ele alarak böyle bir ortamda neler yapmak mümkün olduğunu hesaplamak ve yapılabilecek işlerin yapılması için de bütün ilerici aydınların, çeşitli görüşlerin lâbirentine sürüklenmeden tek safta birleşmeleri gerekir. Daha işçilerin büyük çoğunluğu menfaatlerinin tam tersine bir yolda sosyal adalete karşı olduklarını ilân eden partilere kalkanlık ederken, bir İşçi Partisinin sanki hemen iktidara namzetmiş gibi, tavırlar takınması elbette ki çıkar yol değildir. Şimdilik bütün gayret ve dikkatler tahrif edilmiş bir din propagandasının afyonu ile uyuşturularak bizzat kendilerini sömürenlere oy veren emekçilerin gözlerini açmaya çevrilmelidir. Çünkü halkçı ve devletçi tutuma düşman işçilerle Köy Enstitülerine ve onların yetiştirdiği öğretmenlere düşman köylülere kendi menfaatlerine karşı oldukları gerçeği öğretilebilirse, ancak o zaman müsbet bir iş yapılmış sayılabilir bu alanda. Bu da, tahmin edilebileceği gibi, öyle bir çırpıda başarılabilecek şıpşak işlerden sayılmaz pek.

Diyorduk, gene diyoruz, dikkatimizi, vurguncu tüccarlar gibi, çabuk ve bol kazanç hırsiyle olmıyacak alanlara doğrultmaktansa elle tutulur sonuçlar vaadeden, belki biraz geç, belki biraz güç işlere çevirir ve kendimizi gerekli sabırla cihazlarsak çarkın boşa dönmediğini her yıl sonunda aldığımız sonuçlarla ölçebiliriz. O yoldayız da zaten. Gerçi, biliyoruz, ihtiyacımız o kadar çok, dileklerimiz o kadar geniştir ki, bunların yanında elde kalanın küçüklüğü her zaman bizi üzmekten geri kalmıyacak, ama bilmem bu düşünceyle, geçen yıl sonuna kıyasla bu yıl sonunda bir arpa boyu da olsa, daha umutlu olduğumuzu söylememi çok görür müsünüz? Her ne kadar A.P. nin son genel kongresi ile onun hemen ardından patlak veren askeri olaylar fazla iyimserliğe yer vermiyorsa da.

1962 DE SANAT HAYATI



Kulisiewicz

1962 DE ŞİİRİMİZ

Behçet NECATİGİL

I) 1961 sonlarında başlıca şiir kitapları :

1962 yılına, çıkışları 61 sonlarına (Ekim - Aralık) rastlıyan, ilk dördü Yeditepe, beşincisi Gergedan yayını, *Altın Çağ, Ölümün* (Seyfettin Başçılar), *Yitik Duman* (Halil Kocagöz), *Sonunuk* (Kâmran Yüce), *Nerde Antigone* (Edip Cansever) ve *Otağ* (İlhan Berk) kitapları ile girmiştik.

Başçılar, çokluk uyak ve ölçüye bağlı, dış biçim atkılarını iyi sıkıştıran şiirlerinde "pişmanlık kızları, lâmbanın saçları.." gibi sıfat, isim takımları kullanarak dizelerine değişik görüntüler katmıya çalışmıştı. "Cezair" şiiri bir yana, bu ilk kitabında aşk, kadın ve peyizaj şiirini bir kez de o denedi.

Halil Kocagöz, günün umutsuzluğu ile yarınların umudu arasında gidip gelen bir ruh halini, kimi şiirlerinde çok dağınık, kimilerinde derli topluca, hele uzun dizelerinde bir tehlike gibi durmadan düzyazıya kayarak vermişti.

Kâmran Yüce, büyük şehirde telâşlı, tedirgin, bir sığınak gibi özlenen öksüz aşkların türküsünü tutturmuş. Onunkisi "Oda" ve "Pencere" lerde biten, "Uykusuz" luklar içinde; hakkı verilememiş, yenmiş, yitik-mutlu dakikaları duyuran şiirler. Az yazan, dergilerde çoktandır görülmiyen Yüce, ilk kitabında (Gölge, 1955) koyduğu olumlu noktayı, şimdi bütün bütün belirgin çizgilerde sürdürüyordu.

Nerde Antigone'yi yıl sonuna yetiştiren *Edip Cansever,* sonradan, 62'de, bir çeşit kendi şiirinin savunması, "soyut - somut üzerine" düşüncelerini açıkladı (Değişim, Şubat) ve "Gökankam" şiirlerine başladı (Türk Dili, Mayıs-Temmuz ve Dost, Temmuz; şimdilik 4 şiir). Cansever'in şiirimize katmak istediklerini bir de bu yıl Metin Eloğlu'nun onunla konuşmasından (Değişim, Mart) çıkarmak gerekir. Şiirimizi karşılıklı tutulmuş aynalar olmaktan kurtaran üç beş şairimizden birinin,

Camsever'in, kitabına karşı çıkmıştı Konur (Vatan, 28 Aralık 61). Kısa değerlendirmelerini, nice uzun eleştirmelerin ötesinde, kat kat isabetli bulduğumuz Konur'un bu güvensizlik yazısını, Rauf Mutluay'ın yine Nerde Antigone üzerine yazdıklarıyla (Yeditepe, 1 Mart 62) karşılaştırmak yerinde bir davranış olur. "Meduza", "Yılkı", "Bakır Heykel", "Ölü Öldü", "Şairin Kanı" gibi gerçek şiirlerin bulunduğu bir kitaptı Nerde Antigone.

İlhan Berk'in Otağ'ı da Aralık 61 sonlarında göründü; mürekkebi kurumadan da yayınlayıcısı Ülkü Tamer'in sert saldırılarına uğradı, intihal'lerle suçlandırıldı (Değişim, Mart 62). Durum, iki sayı, Kitaplar Âlemi dergisinde (Nisan, Mayıs), bir de Varlık'ta (Mehmet Şalihoğlu, Şiirde Etkilenme ve Ötesi, 15 Nisan) bazı yorumlara yol açtı. İlhan Berk sesini çıkarmadı; sadece, Dost dergisinde (Mayıs) Şiirin Çizdiği Çizgi başlıklı bir yazı ile, konusunu "Kutsal Betik'in kırallar bölümü ile, Mezapotamya üstüne okuduğu kitaplar" dan aldığını söylediği Otağ'daki derinliğin açıklamasını, büyük boy üç sayfaya sığdırmaya çalıştı. Daha önce Mısırkalyoniğne'nin Günlük'ünü de aynı dergide yayınlamayı unutmamış (Şubat), 11 Ocak - 21 Nisan arası tuttuğu notları günışığına çıkararak -"çağrışıma, bir de dile yaslandığımı hatırlıyorum" sözü de gösteriyor- bu eserin çetin ve çileli bir coşku içinde yazıldığı, zahmetli çalışmalara mal olduğu bilinsin istemişti. Meraklılar, kitap Ocak 62 başında piyasaya çıktığına göre, (Ulunay'ın Milliyet'te bir yazısı, 28 Ocak tarihini taşıyor) bu Günlük, kitaptan çok sonra mı tutulmuştur, yoksa kitap Nisan 61 sonlarında tamamlanmış da sekiz, dokuz ay demlendirilmiş midir, bu noktayı anlıyamadılar. Şairin, yayınladığı Günlük'te gün sayısı ile ay adları yanısıra yılını da kaydetmeyi unutmaması gerekmez miydi? İlhan Berk, Otağ'a yöneltilen yargılara karşı sustu. Yalnız, Melih Cevdet Anday'ın Mısırkalyoniğne'yi ilginç bir açıdan ele alan (Kıyım, Yeditepe, 16 Mart 62) bir yazısına karşı, eserine nasıl bakılması gerektiğini gösteren bir savunma yayınladı (Yeditepe, 1 Nisan).

İlhan Berk'ten konuşuyoruz madem, şiirimizin bu "müthiş çocuk" unun çabalarını, ne olursa olsun, takdirle karşıladığımızı belirtelim: Bir kere 62'nin ilk ayı, bir İlhan Berk ayı olmuştu. Konur'un Değişim'de çıkan (Aralık 61), uzun bir incelemesine, sonra yine o dergide Galile Denizi eleştirmesine (Şubat) cevap verir gibi. İlhan Berk, Yeni Ufuklar'ın Ocak

62 sayısında, bir konferansının metni olan, "Anlamsızlığın Anlamı" başlıklı bir yazı yayınladı, şiir alanında yeni yatırımlarının gerekçelerini anlattı. Bu yazı da Hüseyin Cöntürk'ün bazı yorumlarına yol açtı (Dergileri Okurken, Varlık, 1 Ekim 62). Yine Yeni Ufuklar'daki Otağ Günlüğü (Temmuz), Yeditepe'deki konuşması (1 Mart) da, 62 yılının İlhan Berk için bir hayli hararetli geçtiğinin birer belirtisidir.

II) 1962'de başlıca şiir kitapları :

O c a k : Türk şiiri, 1962'ye, anlayış ve tutumları birbirinden çok ayrı, üç şairimizin kitaplarıyla girdi. *İlhan Berk*'in *Mısırkalyoniğne*'sine (Dost yayınları) birinci bölümde değindik.

Attila İlhan, yeni şiirlerini *Belâ Çiçeği*'nde birleştirdi. (Ataç Kitabevi yayınları). Bütün şiirlerinde sert bir epik havası esen şairin, bu kitabının ikinci bölümü Mahur Sevişmek'te bu hava ve teknik, elle tutulur derecede belirli ve çarpıcı. Şiirlerini bol bir görüntü gömütü olmaktan kurtararak, onlara her zaman için bir mesaj özü koyan, modern çağın krizlerini somuta dayanarak üniliyen İlhan'ın, yıl içinde Varlık'ta (15 Mart) çıkan "Yenileşmek" yazısı ile bu kitap arasında açık bir bağlantı var. Kendi biçimini kendisi bulmuş bir şair olarak, artık o sağlam köprü üzerinde değiştirmeler, onarmalar yapmayı boşuna bir zaman kaybı sayarak, köprüden geçireceklerine bakıyor. Geçmişle Şimdi, tarih ve yaşantı olarak birleşiyor yazdıklarında. Anlatmak istediği ne sadece dün, ne de yalnız bugün. İkisinin birleşiminde yarınları görüyor.

Ocak ayının üçüncü kitabı, *A. Kadir*'in *Dört Pencere*'si idi (kendi yayını). İlk kitabı Tebliğ (1943)'den beş şiir var bunda. İkinci kitabı Hoş Geldin Halil İbrahim (1959)'den şiir yok. Geri kalan on altı şiir ilk bu kitabında bir araya derlenmiş. A. Kadir bir toplumcu şair. Toplumcu edebiyat savaşçı, çelişken olur, bu halde alt katlardan yukarılara yönelir; ya da üst katlardan aşağılara. O zaman duygudaşlıkla yetinir. Anlamları açıkça ortada A. Kadir'in şiirlerini işçi edebiyatına da yerleştirmek mümkün. Yani işçilerin hayatını biçimlendiren edebiyata. Hele ikinci kitabında bu yönelişi daha da belirliydi. Ama bu yeni kitabında savaş şiirleri ağır basıyor.

Arif Damar'ın *Saat Sekizi Geç Vurdu* (kendi yayını) adlı kitabı altbilince itilmiş de yüze vurması yine önlenememiş olay ve yıkıntıların tâ gerilerden seslenişleriyle örülü. Yoğun

bir toplumcu şiir nabzı, yer yer kendini şiddetle duyuruyor. Ama Arif Damar'ın tutumu, A. Kadir'inkinden çok farklı. İçerlek bir şiir. Hattâ sadece "Ağıt" şiirinin (s. 26) yorumlanması; onun bir, görüneni olduğu gibi verme şairi değil de, alttan gösteriş, dolaylı batırlatış şairi olduğunu belli ediyor. Şiirlerin okuyucuyu derinden etkileyişi; şairin, onları tek yönlü olmaktan kurtarıp çok yönlü bir şiir plânına yükseltme başarısından doğuyor.

Ş u b a t : *Sabahattin Kudret Aksal*'ın *Elinle* (Yeditepe yayınları) adlı kitabı, Aksal, üçüncü kitabı Duru Gök (1959)'te de anlatım şiirini sürdürmüştü. Gözlemlerin, yaşantıların duygusal plânda ve düz yoldan anlatımını sürdürmüştü. Elinle'de kendi beğenilerimiz, ölçülerimiz açısından, şairi eski tutumundan çok ayrılmış, kendisini çok yenilemiş bulduk. Görüntüler, yaşantılar oturmuş, sinmiş; anılar, ve deneyler bir bireşime ulaşmış. Artık o şimdiye kadarki şiirini oluşturan büyük şehirde avâre yaşantıların, ufak mutluluk ve tedirginliklerin enstantane çıkartmalarını bırakmış da bir dünya senfonisine açılmış sanki. Bu kitabında bir "Öykü" şiiri bile, onun, şiirde aldığı yeni, olumlu ve güçlü aşamayı göstermiye yetiyor.

N i s a n : Nisan ayının kitapları içinde *Ali Püsküllüoğlu*'nun *Uzun Atlar Denizi* (gim yayınları). İlhan Berk'in kitaplarından sonra yılın durgun polemik piyasasında oldukça hareket yaratan eserlerden biri oldu. Muzaffer Uyguner'in Türk Dili'ndeki (Ağustos) bir eleştirmesine şair, Değişim'de karşılık verdi (15 Ağustos) ve şiirlerinin yanlış anlaşıldığını, ileri sürülen görüşlerin şiirine uzak şeyler olduğunu söyledi. Tartışma, Dost dergisinde (Ekim) imzasız bir başka yazıya konu oldu, kapandı böylece. Püsküllüoğlu'nun kitabında iki tip şiire rastlanıyor: Uzun ve kısa dizelerle kurulu şiirler. Kısalarda şair, uyaklardan, sözcük ve deyim tekrarlarından güçleniyor. Uzunlarda (örneğin Albatros hariç) görüntü bolluğundan. Şiir çilesi 1955'lerde başlamış şairin, bu dördüncü kitabı. Yüklü bir kitap. Cansever'lerden, Uyar'lardan etkilenmeler görülüyor, ama Püsküllüoğlu, aradığı şiiri şimdi kesin olarak bulmuş diyoruz. "Bir Eski Korsan", "Baba", "Ama Pis Sular Koca Irmakta", "O Meyhaneler Yalnızlık", "Kedi", "Ülke".. şiirlerinin bulunduğu bir kitap, değerli bir kitaptır.

Ercümend Behzad'ın *Mau Mau* (Düşün yayınevi) adlı kitabı, barış için, esirgenmiş haklar için savaş destanı. Ercü-

mend Behzad, Mau Mau şiirlerine 1950lerde başlanuştı. Kara Afrika'nın beyaz sömürgeciye baş kaldırışı, bağımsızlık uğruna giriştiği zorlu çekişme.. bu şiirlerin konusu. Aydın bunalımının uzağında, halk-yığın bunalımına yakılmış ağıtlar. Karşıt görüntülerde daha da keskinleşen bir dramı Gerçeklere, bağlılık da, şairi, ilk kitabı S.O.S. (1931) dönemlerindeki fütürizm, kübizm fantazilerinden kurtarmış. Humanist görüş, kitaba boydan boya hâkim şimdi.

Selâhattin Batu'nun Rüzgârlı Su, *Ahmet Köksal*'ın Sonsuz Haziran kitapları da Nisan ayında basıldı. *Rüzgârlı Su* (Dost yayınları) ağınmış, renksiz şiirler derlemesi. Batu'da hiçbir değişiklik yok.

Ahmet Köksal, Sonsuz Haziran (Yeditepe yayınları)'da toplumcu şiirle bireysel şiir arasında bir çizgide. İkinci yeni'ye biçimce olsun yaklaşmaya niyetli değil, ama o sade haliyle de, nutku kaymak pahasına da olsa, şiirine mesajlar, içerikler koymasını biliyor.

M a y ı s : Mayıs ayına *Fazıl Hüsnü Dağlarca*'nın *Aylam*'ı (Kitap yayınları) ile girildi. Oktay Akbal'ın, Uzay Çağı'nın ilk şiirleri diye nitelediği (Vatan, 28 Ağustos) bu şiirlerin, şairin yıkılmamış kişiliğine yeni bir şey kattığını hiç sanmıyoruz. Düşlemelerde Ay şairi Zabilo'nun kaleminden 'Pegü Hös" başlıklı, "ay diliyle" bir şiir; bu şiirin anlaşılması için de Türkçe, Almanca, İngilizce, Fransızca, İtalyanca, İspanyolca, Rusça bir de küçük sözlük var kitapta. Bu oyunlar bir yana, Dağlarca yine ancak, "Oğlak Dönencesi", "Soluk", "Ben Sesi".. gibi şiirlerde eski Dağlarca'dır. Dağlarca'nın şiiri, bu kitap basılırken ve kitaptan sonra, 962 boyunca iki koldan ilerledi: Varlık'ta, Nisan başından bu yana, onu, Toprak Ana (1950)'daki hava ve temalarına dönmüş gördük (Kasım sonuna kadar on bir şiir). Türk Dili'nde ise, yurt ve toprak sorunlarımız üzerine yazdıklarını değil de, evren, evrende insanın yeri ve değeri üzerine yazdıklarını yayınladı (dokuz şiir şimdilik).

Turgut Uyar'ın Mayısta basılan yeni kitabı: *Tütünler Islak* (Dost yayınları). Kutsal kitaplar çevirilerinden bu yana, şiirimizin anlatım olanaklarından ustaca yararlanan şairin ilkçağ-modern çağ verilerini birleştirmede yeni bir bakış açısı bulduğu görülüyor. Gündelik yaşantılar, zamanla bağlantısız bir ortamda özlü bir kapsam kazanmış, yani konu ve anlatım, zamanlar-arası bir ortaklığın sağladığı ufuk genişliğine erişmiştir.

Baskı tarihi olarak Mayıs 1962'yi taşıyan üçüncü bir kitap: *Düşlü Düzen* (Mim yayınları). *Oğuz Kâzım Atok*, kendini yeniliyor. En azından sesi, şiirin sesini bulmuş olması sevindiriyor insanı. Atok uzun dirençlerden sonra gelebildi bu sonuca. Şimdilik ufak yaşantıların anlatımı yolunda. Yer yer düşünceye de açıldığı oluyor.

K a s ı m ' a kadar çıkan kitaplar arasında *Ülkü Tamer'in Ezra ile Garip*'sini, *Sezai Karakoç*'un *Şahdamar*'ını unutmıyalım.

Kasım'da *Ercüment Uçarı, Kuyuda Yusuf*'u (kendi yayını) çıkardı. Uçarı, şiirde cümleyi bütün bütüne kaldırmış, şiiri sözlükler antolojisi haline sokmuş. İsimler derlemiş, sıfat ya da isim takımları, arada tek-tük isim-fiillerle bir şiir aksesuarı derlemiş. İlhan Berk'ten aldığını daha yüksek fiatlara satmak ister, üçüncü yeni'nin lideri olmak ister gibi, görüntüler arasındaki bağlantıyı tümüyle yatsımış. Aldığımız, anlamı binaz olsun bırakmış sandığımız şu örneğe bir günün, ya da bir hayat döneminin öyküsü, muhasebesi diyeceğiz ama; bu, yine de motifler, imgeler arasında hiç sıra gözetilmemiş, alabora bir öykü:

> Sabah kahvaltıları, timsah, uzun kış geceleri, sarmal boru, bir sinema dönüşü, güneş, hunlar, çöl akşamları, açık renk giysi, boya kalemleri, todoride içilen rakılar, kadın iç giysileri, akşam üstleri, kumkapı, surlar, ayaklarda açılan yaralar, uyku, üniversite bahçesi, koridorlar, yasak aşk, korku, bir çağrı yüreklendirmek, sıska, bilya, voleybol servisi, imza defteri, ey yuvarlak mor kalem, surat

Uçarı, bu biçim demirbaş eşya listeleri verdiği bu kitabıyla galiba üçüncü yeni'yi başlatıyor. İlkelerini, şu sıralarda Gençlik dergisinde yayınlıyacağı, Kuyuda Yusuf Günlüğü'nde açıklıyacağını duyduk.

III) Eski kitapların yeni baskıları :

Şubat ayında *Oktay Rifat*'ın *Yaşayıp Ölmek, Aşk ve Avarelik Üstüne Şiirler*'inin 3., Nisanda *Metin Eloğlu*'nun *Düdüklü Tencere*'sinin 2., Eylülde *Nahit Ulvi Akgün*'ün *Birisi* kitabının 2. baskıları çıktı. *Sabahattin Kudret Aksal* da ilk kitap-

ları Şarkılı Kahve (1944, 1953) ile Gün Işığı (1953)'ndaki şiirlerini bu kez *Bir Sabah Uyanmak* adlı bir kitapta birleştirdi.

Birisi, 1957'de çıkmıştı. Bu yeni baskısında şiirlerde sözce değişiklik yok, yalnız evvelce tek sayfaya arayla iki şiir konduğu olmuştu, şimdi şiirler sayfa sayısı çoğaldığı için daha feraha çıkmış, uzunca şiirlerin de iki sayfaya bölündüğü olmuş.

Oktay Rifat'ın kitabında çok değişmeler var. Sabahattin Kudret, bazı şiirleri elemiş, "her iki kitaba da, bu şiirlerin yayınlandıkları süre içinde yazılmış, o günlerde dergilerde yayınlanmış, ya da hiç yayınlanmamış bazı şiirleri eklemiş, ayrıca bazı sözcüklerde ve mısralarda değiştirmeler yapmıştır". Rifat ile Aksal'ın değiştirmelerini bir bir göstermek ilginç olurdu.

Metin Eloğlu da şiirlerin sırasını ve yerlerini değiştirmiş. Sayfa 63'den sonraki "Masal Masal Matitas" bölümü, ilk baskıda yok (Bu bölümdeki şiirlerin dört beş tanesi bir yana, geri kalanları Sultan Palamut kitabından).

IV) Yahya Kemal'den Necip Fazıl'a kadar

27 Ekim Cumartesi günü İstanbul Fetih Cemiyeti, Yahya Kemal Enstitüsü salonlarında yapılan bir törenle. *Yahya Kemal Beyatlı*'nın toplu eserlerinin ikinci cildi *Eski Şiirin Rüzgâriyle*, edebiyat dünyasına sunuldu. Birinci kitap, Kendi Gök Kubbemiz idi, onda şairin hece şiirleri derlenmişti; bu şimdiki "Yahya Kemal'in, Divan şiirimizin, dil, şekil ve söyleyiş özellikleriyle söylediği, klâsik şiirler kitabıdır". Yani bunda yedi bölümlük Selimnâme ile gazeller, musammatlar, şarkılar, kıtalar-beyitler var; bir de eserin tanıtımını yapan Nihad Sami Banarlı'nın bir sonsözü.

Bu yıl içinde Hecenin Beş Şairi'nden *Orhan Seyfi Orhon* ile *Yusuf Ziya Ortaç* da birer kitap yayınladılar. *İşte Sevdiğim Dünya!* da Orhan Seyfi ufak ufak, yeni aruz denemelerini derlemiş. Orhan Seyfi, çizgisinin çok aşağılarında sanki bir heves ettim kitabı.

Yusuf Ziya'nın *Bir Rüzgâr Esti* adlı kitabı ise, eski şiirlerinden seçmeler kitabı çoğunlukla. İçinde 36 şiir var. Şiirlerinden yalnız beşinin "Akından Akına" ve "Şairin Duası" kitaplarından alındığını belirtmiş şair. Ötekilerden yalnız ikisinin altında 1962 tarihi var. Bir de kitabın sonuna Hecenin ilk

başarılı oyunu kabul edilen *Binnaz* eklenmiş. Bu, ayrıca filme de alınmış olan Binnaz'ın üçüncü basılışı oluyor. Şairin, Yanardağ (1928)'dan aldığı şiirlerinde değişiklikler görülüyor. Öbür kitaplarından aldığı şiirlerinde de değiştirmeler yaptı her halde. Kitapta Âşıklar Yolu (1919) adlı eserinden alınmış şiire rastlanmıyor.

Necip Fazıl Kısakürek de bu yıl *Çile* adlı bir şiir kitabı daha çıkardı. Altlarına yazıldığı yıllar ekli şiirlerin. Temalarına göre "Allah, İnsan, Şehir, Tabiat, Ölüm, Kadın, Korku, Daüssıla, Ukde, Hafakan, Manzara, Tecrit, Kahramanlar, Cemiyet" bölümlerine ayrılmış. Kısakürek ilk şiir kitabını 1925'te çıkarmıştı (Örümcek Ağı). Kaldırımlar (1928), Ben ve Ötesi (1932)'nden sonra 1955'te Sonsuzluk Kervanı'm çıkarmıştı. Sonsuzluk Kervanı'nda bütün şiirlerini toplamıştı. Çile, o kitabın yeni baskısı gibi. Yalnız "fasıl" larda şiir aktarmaları olmuş. Bir de bu yeni kitabının sonunda "Poetika" başlıklı düzyazı bölümde "Şair ,Şiir, Şiirde usul, Şiirde gaye, Şiirin unsurları, Şiirde kültür ve nakış, Şiirde şekil ve kalıp, Şiirde iç şekil, Şiir ve cemiyet, Şiir ve hayat, Şiir ve din, Şiir ve müsbet ilimler, Şiir ve devlet, Toplam" başlıkları altında şiir aforizmaları yer alıyor. Çile kitabı, ne yazık ki, şairin, Ben ve Ötesi'nden sonra şiirde tükenmişliğini gösteriyor.

V) Dergilerde şairler :

Kapanmak üzre olan yılda, kitapları dolayısiyle sözünü ettiklerimizden gayrı şairler de dergilerde (özellikle, Türk Dili, Değişim, Dost, Varlık) sayısı beşi, altıyı ya bulan, ya bulmıyan şiirler yayınladılar: *Baki Süha Ediboğlu, Şinasi Özdenoğlu, Özdemir Asaf, Ceyhun Atuf Kansu, Suat Taşer, Hasan Şimşek, Talip Apaydın, Yılmaz Gruda, Hasan Hüseyin, Ece Ayhan, Gülten Akın, Ahmet Oktay, Doğan Türker, Nihat Ziyalan, Özdemir İnce, Kemal Özer, Oktay Tuncer, Ergin Sander* ve başkaları. Uzun zamandır şiir yayınlamıyan *Melih Cevdet Anday*'ın yıl sonuna doğru peşpeşe iki şiirinin yayınlanması bir sürpriz oldu (Yeditepe, 15 Ekim ve 1 Kasım).

VI) Şiir üstüne ve şairlerle konuşmalar :

Yıl içinde *Melih Cevdet Anday* ve *İlhan Berk*, Türk - Alman Kültür Merkezi'nde şiir üstüne konuştular. Melih Cevdet'in konuşması Ataç dergisinde (15 Mayıs), İlhan Berk'inki Yeni U-

fuklar'da (Ocak) yayınlandı. Dergilerde ayrıca özel konuşmalar da yer aldı. Gördüklerimiz (Varlık'takiler Muazzez Menemencioğlu'nun konuştukları) :

1 — Melih Cevdet Anday'la (Varlık, 1 Eylül),
2 — Sunullah Arısoy'la (Varlık, 1 Ekim),
3 — İlhan Berk'le (Yeditepe, 1 Mart; Varlık, 1 Nisan),
4 — Rıfat Ilgaz'la (Yelken, Ağustos. *Rıfat Ilgaz*'ın da Nisan başlarında *Soluk Soluğa* adlı bir kitabı çıkmıştı. Önceki kitaplarından seçmelere yeni birkaç şiirin eklenmesiyle),
5 — Kemal Özer'le (Varlık, 15 Temmuz),
6 — Ülkü Tamer'le (Varlık, 15 Mart),
7 — Turgut Uyar'la (Yeditepe, 1 Haziran),

Ruşen Eşref Ünaydın'ın ünlü "Diyorlar ki" kitabının kırkıncı yıldönümünde Gavsi Ozansoy'un Tercüman gazetesinde şairlerimizle yaptığı röportajlar da (Kasım) yılın sanatçı konuşmaları arasında önemli bir yer tutuyor.

VII) Şiir üstüne yazılar :

Şiir ve sorunları konusunda öyle çok yazı çıkmadı. *Melih Cevdet Anday*'ın Uzun şiir - Kısa şiir (Dost, Mart), Şiirin vazgeçilmez üç dönemi (Yeditepe, 16 Mayıs), Şiir üstüne niçin yazarlar? (Yeditepe, 1 Haziran), Şiirin anlamı (Yeni Ufuklar, Ağustos), Şiir çağı (Yeditepe, 1 Eylül); *Attila İlhan*'ın Yenileşmek (Varlık, 15 Mart); *Ahmet Oktay*'ın Şiir üstüne bir deneme taslağı (Değişim, Ağustos); *Veysel Öngören*'in Dilde bağlama üstüne (Değişim, Haziran) yazıları özellikle hatırlanacak yazılardır. *Sabahattin Eyuboğlu* ile *Vedat Günyol*'un 1956 yılında Howard Reed'in isteği üzerine Amerikan okurlarına çağdaş Türk Edebiyatı üstüne toplu bir fikir vermek amacıyla hazırlanmış; H. Reed'in, Türkiye'nin değişik yanları üstüne hazırladığı bir kitapta yer alacak" bir incelemelerinin Türkçe metni: "Çağdaş Türk Edebiyatı" Yeni Ufuklar dergisinde üç sayı sürdü (Kasım 61 - Ocak 62). *Suut Kemal Yetkin*'in şiir üstüne bir konuşması (Ataç, 15 Temmuz) ve bu konuşmaya değinen *Samim Kocagöz*'ün Şiir sevgisi yazısı (Ataç, 15 Ağustos) ile Thierry Maulnier'den çevirme: Başlangıçta Şiir (Çeviren: Tahsin Saraç, Türk Dili Aralık 61) yazısı da bu arada anılabilir.

Dergilerde, gazetelerde şiir kitapları üstüne yazılar çıktı da kitap dışı tek şiirler üstüne çok yazı çıkmadı. Çağrı'da *S.*

Gün, yıl ortalarına kadar, bir önceki ayın dergilerinde gördüğü şiirler karşısında düşüncelerini belirtiyordu; yıl ortalarında bıraktı bu işi. Onun yerine yine o dergide kitaplar açısından Mehdi Halıcı aldı bu işi üzerine. Tek şiir için yazılmış en geniş eleştirme olarak Değişim'de *Hüseyin Cöntürk*'ün bir yazısını gördük (Ocak); *Uğur Önal*'ın Şey başlıklı şiirini yorumluyordu.

VIII) Şiir armağanları

1962 başında *Yeditepe Şiir Armağanı, Ahmet Hamdi Tanpınar*'a verildi. Türk Dil Kurumu'nun edebiyat armağanları arasında bir de şiir ödülü vardır, ama Kurum, şiirde ilk ve son armağanını Dağlarca'nın Delice Böcek kitabına vermişti (1958). O yıldan bu yana üç yıldır ödüle adaylığını koymuş kitapların hiçbiri kazanamadı. 1962'de çıkmış kitapların şansı için şimdiden bir şey denemez.

Turhan Doyran'ın (bu yıl "Geçilmez" adlı bir kitabı daha çıktı), uluslararası bir şiir yarışmasında Fransızca *Partir* kitabıyla armağan kazandığını da hatırlatalım (bk. Türk Dili, Ağustos).

IX) Şiir plâkları :

Şiirin yayılmasında radyodan sonra plâklardan da yararlanılmaya başlandı. Bizde ilk şiir plâklarını yıl ortalarında yeni bir iki kitabı yanısıra *Ümit Yaşar Oğuzcan* sürdü piyasaya.

X) Son :

Turgay Gönenç (Bozgunda), *Oben Güney* (Yorgun Deniz) gibi en genç kuşaktan şairlerin kitapları; *İnsancıl* (ilk sayı, 1 Eylül) ve *Bunalt* (ilk sayı, Ekim) gibi yeni dergilerle, şiirimizin bir yıllık geçit töreni, Kasım sonlarında aşağı yukarı buralara kadar gelmişti.

1962 DE ROMAN VE HİKÂYEMİZ

Tahir ALANGU

GENEL GÖRÜNÜŞ ·

Hikâye ve roman türlerinde bir yılın ürünlerini derliyerek gözden geçiren yazılarıma, 1957 yılında "Vatan" gazetesinde başlamış, 1961 ve 1962 "Varlık Yıllık"larında devam etmiştim. Beş yıldan süregelen bu derleme yazılarına göz gezdirince, yayınevlerinde baskı sırası bekliyen, gazete ve dergi sayfalarında kalmış, yıllardır yazarlarının çekmecelerinde tozlandıklarını bildiğimiz birçok değerli eseri bir yana koysak bile, kitap biçiminde gün ışığına çıkabilmiş eserlerin, günümüzün şartları altında, azımsanmıyacak sayılara ulaştığını görüyoruz. Günümüzün basım ve yayım şartları gide gide sanat gelişmelerini baskı altına alacak ölçüde çetinleşiyor, kâğıt fiyatları yayınevlerinin çalışmalarını önlüyor, birçokları ise, artık alıcısı nazlı olan yeni edebiyatın roman ve hikâye eserlerini basmaktan vaz geçiyorlar. Amerikalıların iyi baskılı çocuk -ve halk- kitapları için kurup işlettikleri büyük ölçülere varan satınalma fonu, iki yıldır birçok yayınevlerinin "Listeye alınmış" kitaplara yönelmelerine sebep oluyor.

Memleketimizde kitap okuyan kitlenin hikâye ve roman alanında daha çok çeviri eserlere, batının güven verici ünlü sanatçılarına yöneldikleri, çeviri eserlerin büyük reklâm kampanyalarına lüzum kalmadan her zaman için yerli eserlerden daha çok alıcı buldukları göze çarpıyor. İkinci Dünya Savaşından bu yana, gelişen ve başarılı eserler ortaya koyan, batılı örneklerden geriye kalmıyan "hikâye ve roman" edebiyatımızın, öncülerin birbiri ardına ölümleri, umut verici yeni imzaların, bir bölümü iktisadi olan yeni şartları aşıp, yol açıcı çalışmalardan uzak kalışlarından sarsıntılar geçirdiği bellidir.

1962 yılının derlemelerini gözden geçirirken, bizim kitap piyasamızın özelliklerine bağlı olarak, geçen yıllarda olduğu gibi bu yılda da birçok eserlerin ancak yıl sonuna doğru baskıdan çıkıp 1962 tarihi ile 1963 de yayın alanına çıkacaklarını

belirtmeliyim. Bundan dolayıdır ki, her bölümün sonunda bunlardan da söz edeceğiz.

1957 yılı derlemesinde bu alanda 41 kitabın çıktığını görmüştük. 10 tanesi büyük boy roman, 9 tanesi cep romanı, 22 tanesi de küçük hikâyeler kitabı idi. Son beş yıl içinde roman ve hikâye kitapları yayınlarının gittikçe azaldıkları belli oluyordu. Küçük hikâyede duraklama büyük öncülerin ölümlerile daha 1955 yılında başlamıştı. Buna karşılık, roman birdenbire güclenmeğe başlamış, eski hikâyecilerin çoğu romana yönelirken, bu alan birden gelip katılan yeni değerler de kazanmıştı. Bizde roman, 1955 den bu yana edebiyat tarihimizde görülmemiş ölçüde hem değer, hem de eser sayısı bakımlarından büyük bir gelişme gösteriyordu. Bu gelişme, 1960 yılından sonra birden yavaşladı. Hikâyeyi bırakıp romana geçenlerin kendilerini yenilemeden, eski hızlarile yapabileceklerinin son kertesine geldikleri görüldü. 1957 yılının 19 romanına karşılık, 1960 yılında ancak 9 roman çıktığını gördük. Bunda, bir dereceye kadar, politika ve iktisat düzensizliklerinin bizde kültür hayatını çok derinden etkileyen nedenlerini de gözönüne almak gerekli. Ama sanatçıların da, artık çoğunun önüne durulmaz bir akım halinde gelişen "gerçekçilik yolu" nda yarışa girecek ölçüde güçlü olmadıkları, çalışma imkânları ile bu işi yürütemedikleri belli oluyordu. 1961 yılında da büyük bir kıpırdanma görülmemişti. Üst üste büyüklü küçüklü 11 roman, 4 tane de hikâye kitabı (1960 da 10 tane) çıkabilmişti.

1957 yılında telif roman ve hikâye yayınlayan 8 yayınevinden 7 tanesinin bu işten vaz geçtiklerini görmüştük. Bu yıl başta Remzi, Varlık ve Düşün yayınevleri olmak üzere Dost, Ataç, Düşün yayınevlerinin kitap yayınlamakta direndiklerini gördük. Buna karşılık, geçen iki yıl içinde bu alanda oldukça başarılı çalışan iki yayınevi, "Dün-Bugün" (Ankara) ile "Kovan" (İzmir) yayınevleri bu yıl kapandılar.

1962 hikâye ve roman yılında çeşitli yayınevlerinde 30 tane roman ve hikâye kitabı çıkmış bulunuyor. Bunlardan 10 tanesi roman, 4 tanesi büyük ölçüde, 6 tanesi de cep kitabı boyunda. Hikâye alanında ise bu yıl büyük canlılık göze çarpıyor. Eski öncülerin, ilk kitapları ile yayın alanına çıkan gençlerin 20 tane küçük hikâye kitabı yayınladıklarını görüyoruz.

Bu yılın roman alanında göze çarpan olayı, Ahmet Hamdi

Tanpınar'ın en verimli çağında göçmüş olmasıdır. Yazarın son günlerinde çıkan *"Saatleri Ayarlama Enstitüsü"* nden başka, terekesi içinde bulunan *"Sahnenin Dışındakiler"* (Yeni İstanbul, 1950), *"Mahur Beste"* (Ülkü Dergisi, 1941-42) adlarındaki eserlerinin de yakında basılıp yayınlanacağını ummaktayız. Şimdiye kadar adı bile duyulmamış *"Kerkük Hikâyeleri"* nin onun son eseri olması bakımından dergicilerin veya yayınevlerinin ilgisini çekeceğini sanıyorum.

Roman yılının ikinci önemli olayı isi, bu alandaki gelişmeleri artık tek başına sürükliyen ünlü romancı Kemal Tahir'in şimdiye kadar birkaç yayınevi arasında dağılan ve artık bulunmaz olan toplu eserleri ile yeni eserlerinin Remzi Kitabevi elile yeniden basılmağa başlanmış olmasıdır.

Nezihe Meriç'in yıllardır hazırladığı duyulan, 1962 yılı romanları arasında ne dili, ne de sanat değeri yönünden başarılı olduğu kimse tarafından iddia edilemiyecek olan *"Korsan Çıkmazı"* adındaki eserinin "Türk Dil Kurumu Armağanı" almış olması, armağanlar karşısındaki ilgisizlik ve bezginliğin açıkça belirmesine sebep oldu.

1962 yılında göze çarpmıyan bir yenilik de, bir kadın romancımızın oğlu Yaman Koray'ın *"Deniz Ağacı"* romanı ile ortaya çıkmış olmasıdır. Son aylar içinde "Milliyet" gazetesinde bir başka romanı da tefrika edilen bu öncünün, önümüzdeki yıllarda daha çok dikkati çekebileceğini sanıyorum.

Bu yılın son günlerinde bizde pek sevilen, yazarlarımızı geniş ölçüde etkileyen, bütün eserleri dilimize çevrilmiş bulunan ünlü Amerikan romancısı J. Steinbeck'in, sosyal roman üzerindeki çalışmaları yüzünden, Nobel Edebiyat Armağanı kazanmış olması oldukça yankı uyandırdı. Toplumcu romanın büyük öncülerinden olan J. Steinbeck'in armağan alışı, çok durgun ve ilimli bir çağına rastlamasına rağmen, dünya romanının gelişme yönlerine bir işaret sayılabileceğini kabul edebiliriz. Bu bakımdan, yeni ve gerçekçi Türk edebiyatının, bir koldan Anadolu gerçeklerine, öteki koldan devrim tarihimizin meselelerine yönelişi dünya romanının gelişmelerine paralel bir yolda olduğunu açıkça göstermektedir.

1962 ROMAN YILINDA BELLİ BAŞLI ESERLER VE YAZARLAR :

"Saatleri Ayarlama Enstitüsü"

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın eserlerini gözden geçirirsek, o-

nun sanat anlayışında baş yeri *"rüya"* nın aldığını görürüz. Süreli bir *"yalnızlık"* duygusu ile birleşen, çatıştığı her yerde gerçeğin ham ve yalın çıplaklığı karşısında, rüyalara sığınıp kayan bir yaşama üslûbunun hüzünlü havasını, şiirlerinde, hikâye ve romanlarında buluruz. Ama bu *"rüyaya sığınma"*, şairâne bir uyugukluk, dış dünyaya bulanık bir pencereden bakarak rahatlama çabası değildir. *"Gerçeğin içe yansıması"* halini yazmağa yönelince, onun, süreli, güçlü bir gözleme ulaştığını görüyoruz. Bundan dolayıdır ki, *"rüya"* deyince genç öncülerin çoğunun anlatışı *"bulanıklığa"* düşerken, onun *"anlatış"* ında çözümleyişi ve titiz bir *"düşünce aydınlığı"*, karanlık ve bezgin ifadeler yerine, çok dikkatle düşünülmüş ve hakkı verilmiş bir *"Türkçeyi arayış ve değerlendiriş"* görülüyor.

A. H. Tanpınar'ın şiiri, insandan uzaklaşıp, çevreye, oradan soyuta yöneliyordu. Roman anlayışında da bu temel anlayışından uzaklaşmadığı halde, burada şiirde söyliyemediklerini anlatabiliyor. Şiirde kendisi ile büyük düzenin ilgileri, hikâye ve romanda ise yine kendisi ile birlikte yaşantılarına ve çevresine yönelmek zorunluğunu duydu. *"Aptullah Efendinin Rüyaları"* nda, hikâyelerinde, *"Huzur"* romanında kendi hayatının tabiat ve toplum çevresine yansıyan başka kişilerle birleşen ortak yaşantılarını anlatmıştı. Dış çevreye, insana, gündelik hayatın ortaklığına yöneliş, *"Saatleri Ayarlama Enstitüsü"* nde, temeldeki "rüya" anlayışına bağlı kalarak, en olgun şekline ulaştı. Hayri İrdal'ın düşle gerçek arasında sallanan acıklı ve meraklı hayatı, A. H. Tanpınar'ın kendi zengin hayat hikâyesinden taşarak, İki Dünya Savaşı arası Türkiye meselelerinin yüze gelen sivrilerine ve aydınlarının özelliklerile karışıyor. Bu romanda, yüksek politika ve üniversite çevrelerinin olayları ve kişilerini, Hayri İrdal'ın dünyasına yansımış olarak, bir takım allegorilerin altında tanıyabiliyoruz.

Hayri İrdal, derinlemesine işliyen hayâl gücü, gündelik hayatın gerçekleri ile anlaşamıyan, ancak bir yöne doğru işliyen zekâsı, sürekli çatışma halindeki kişiliği ile, çağımız Türkiye'sinde, yenilmişliğini doğumu ile birlikte getiren bir insandır. Bu soy kişilerin düşkünlükleri, felâketleri, karısından boşanması ve oğlunun ölümü, soya çekimden gelen erken bunama ile uyanıklık halleri... Gerçeklerin acılığından, hayatın kargaşalığından, yaşamaya süreli olarak musallat olan "saçmalık" tan öç alıştaki coşkun neşesi, çökmüş ve ezilmiş sanılan bir Hayri İrdal'ın kişiliğindeki şaşılacak direnme gücünü anla-

tıyor. Bu Hayri İrdal'ın çevresinde dönen kişiler ve olaylarda yer yer roman anlatımından çıkış, "epik veya tiyatroluk" bir aşırılık var. Düşle gerçeğin birbirlerine dolanıp masal üslûbuna kayışları bereket versin süreli olmuyor. Bu romanda çok kara ve zalim bir "kader" in üzerine yüklendiği Hayri İrdal'ın, bütün aşırı yeniliklerin saldırdıkları bir çevrede, kendi hülyalı yaşayışını inatla sürdürüşü, baskı altında olmasına karşılık, neşeli bir direnme ile yaşayışı, cahillik ve geriliğin ortasında bocalıyan son çeyrek yüzyılın aydınlarını ifade ediyor. Aydının silâhları toplumun zorunlu ve devrimci yüklenişleri karşısında henüz gücünü yitirmemiştir Tanpınar'a göre. Hayri İrdal, çelimsiz ve doğuştan yeniktir. Başkalarının verebilecekleri bütün azapları nefsine uygulayarak bir soy muaflyet kalkanı ardına çekilir, her an hazır bir kirpi kişiliği ile, insanları merak eden ve izleyip gözliyen bir insan kaçkını, aramıza başka çağlardan düşüvermiş bir yalnızdır. Hayri İrdal'ın kişiliğinde babalarımızdan, bizden ve çocuklarımızdan çizgiler var.

Aslın bakılırsa, Hayri İrdal'ın macerası, psikanaliz kliniği gözlem notlarından çıkarılmış, bir hastanın çevresini ve küçük dünyasını anlatan bir kitap önümüzdeki. Bireyi anlatır görünmekle birlikte, genişlemesine toplumcu. Hayri İrdal'ın yaşantıları her adımda çevresini de yansıtarak genişliyor.

Çağımızın bizi de içine sürükliyen gelişmeleri, olgun ve muvazeneli insanlara has olan, dünya üzerindeki evrimi böylesine yürüyüp gelen sanatı, yavaş yavaş nasıl yolundan kaydırıp, deliler ve çocukların eline düşürüyor. Sanat ve düşünce, tümü ile, hele bizim gibi büyük devrimlerin fırtınası içinde bocalıyan memleketlerde, tam ortadan, denk ve şuurlu düşünce yapısından koparak, değenerenin, sapığın, ruh hastasının ifadesi haline gelen bir yeni yola girdi. A. H. Tanpınar, kitabında bu gelişmeye karşı bir protestoyu, bu gelişmenin unsurlarını kucaklıyan yeni ve psikanalizci-çözümleyici bir yoldan ifâde etmeye çalışıyor.

Bizim insanımız, bütünü ile, aydınlarımız ruh ve kafaları ile süreli bir devrim fırtınası ortasında psiko-sosyal bir değirmenin içinde yaşıyor. Deliliğin çeşitli görüntüleri, ruh saraları, baskılar altında meseleler mahşerinde boğuşuyor. Hayri İrdal, son yılların "bunalan kuşakları" nın özleyip ulaşamadıkları bir kişi. Yeni edebiyatımız, bunalan kişinin varlığını sez-

di, ama onu Türkiye'nin yaşama gerçeklerine oturtamadığından, batılı yansımaların özentisine saplandı.

Tanpınar'ın çocukluğundan, bütün hayatının akıp gelişinden, böyle bir romana hazırlandığı sanılıyor. Bu bakımdan, ayrıntılara varıncaya kadar yazarının hayatını da içine alan, geniş bir tip derlemesinde, çağımızın aydın kişisinin ortalama ifadesi var. Bu Hayri İrdal, dünyasını yalnız kendine değinen olaylar ve tabiat çevresi ile değil, teptiği ve kabul ettiği veya kendisine yansıyan kişilerle kuruyor.

A. H. Tanpınar, eski roman ustalarına ulaşılamıyacağını anlamış. Mizaç ve sanat anlayışına uygun yeni bir anlatış aramağa yöneliyor. Bu günün batı romanında da görüldüğü gibi, romanı, kişinin yeni evrimini, zaman-çevre-toplum doğrultusu içinde anlatan bir soy kronikaya götürüyor. Aslına bakılırsa, Hayri İrdal'ın kendi çağının kişisi değil, çağının dışarda bıraktığı *"bir eski uç"*, bir döküntü olduğunu görüyoruz. Hayri İrdal, geleceği ifade eden bir *"yeni insan"* değildir. Böyle olması da pek doğru, çünkü gerçekçi roman, ancak evrimini bitirmiş kişileri anlatabiliyor. Bir intibaksız, bütün sinmiş görünüşüne rağmen, bütün saldırılar karşısında, sığınacak ve savunacak yerler ve değerlere sımsıkı yapışan bir kişi. Bu romanda, Hayri İrdal ölçüsünde çağını ifâde eden büyük örnek kişiler sırasında olmasa bile, onun dış-gerçek dünyasını kurmada kullanılan birçok insan var: Muvakkit Nuri Efendi bunlardan biri. Bir cami muvakkithânesinde, eski saatlerin tiktakları ortasında, zamanın dışına kurduğu küçük savunma dünyasına kapanmış Nuri Efendiye, Hayri İrdal'ın beslediği aşırı saygıda, Mütâreke yıllarının yıkılış mahşeri içinde, Yahya Kemal'in tarih sohbetlerine sığınan genç Ahmet Hamdi'yi hatırlatan birçok unsurlar var.

A. H. Tanpınar'ın bütün kişileri, "gerçek duvar" nın ötesine geçmek için birer delik bulmuşlar. Bütün devrim Türkiye'si aydınları bu duvarın dibinde henüz düşünüyorlar. Onun kişileri, günlük yaşamanın sillelerine pek aldırmadan, bütün felâketleri tebessümle karşılayarak bir soy mutluluk içinde yaşıyorlar.

Mütâreke yıllarından bu yana, bizim edebiyat, yüksek politika ve parti kadrolarındaki düşünce akımları, üniversite çevresinin kapalı dünyasını derinlemesine bir çözümleme, tatlı bir mizah anlatışı ile bu romanda yer alıyor.



Gondouin

F. 3

"Esir Şehrin Mahbusu"

Kemal Tahir, "Esir Şehrin İnsanları" romanında Paşa-zâde Kâmil Bey'in hayatını, İşgal yılları İstanbul'unda Anadolucu çalışmaları ve bu yüzden yakalanıp Bekirağa Bölüğü'ne düşmesi sırasında kesmişti. Bu romanda, yedi yıla hüküm giyen Kâmil Bey'in cezaevine nakli ve oradaki direnişini anlatıyor. Toplumun bütün pislik kanallarının kustuğu tortu-kişilerin kaynaştığı vahşi bir cengelin tanımadığı kişilikler, suçlar, hastalıklar, aşağılık ilgilerin girift çukuru içine düşen politika suçlusu Kâmil Bey'in hayatı... Romana kişisi açısından bakarsak, tarihî çevreye oturtuluşundaki rahatlık ve bilgiden gelen ustalık derhal göze çarpıyor. Kâmil Bey'in politika suçlusu oluşu, bu yola farkına varmadan girişi, sonra onun "dar yer" dekî yaşaması, ayrıntılardaki bazı özellikler bir yana bırakılırsa, çağımız Türkiye'sinin şartlarından pek uzaklaşmış görünmüyor. Benzerlerile bir karşılaştırma, hapishane ve insan ilgilerini bu ölçüde bütünlüğü ile kavrayan başka eserlerin yokluğunu ortaya koyuyor.

Kemal Tahir'in, bugüne kadar verdiği romanla ortaya çıkan gerçekçi eserleri ile toplumumuzun evrimini bir kaç koldan anlatmaya çalıştığını görürüz. Köylü insanımızı ve onları tayineden şartlar ve çevreleri anlatan bir koldan şimdiye kadar cilt eser vermişken, şimdi artık daha çok Türkiye'nin tarihi-toplumsal evrimini hazırlıyan şehirli-insanların zaman ve çevre içindeki yaşamalarını veren ikinci büyük koldan eserler üzerinde çalışıyor. Ama birbiri peşinden yayınladığı kitapları ile imparatorluk kalıntısı ve "süreli devrim çağı" insanlarının psiko-sosyal evrimlerini ortaya koyan bu ikinci kolun da yavaş yavaş meydana çıktığını söyliyebiliriz.

Bizdeki evrimini bitirmiş, üst tabaka kişisinin örnek tipini, Kemal Tahir'in, Paşa-zâde Kâmil Bey'de arayışı, yalnız kendi sezgi ve beğenisinden gelmiyor Herşeyden önce bizdeki devrimci öncülerin kurdukları eski Tanzimat geleneğinden geliyor. Bizim edebiyatımızı da bu tip, batıya yönelen yenilik akımlarından bu yana, süreli olarak, ancak çok dar açılardan ele alınmıştı. Edebiyatımızın roman dalındaki ürünleri üzerinde bir dolaşma, "Mirasyedi-Paşazâde Kâmil Bey"in hem gelişip gelişimi, hem de yeter ölçüde anlatılmayışını ortaya koyar. Bir bakıma onun bütünlüğü ve çıkışına bağlı anlamanın, ancak Kemal Tahir'ce daha iyi anlaşılması, bu kişinin tam olgunluğuna, gerçekçi romanda ele alınacak örnek kişi

seviyesine ancak ölümüne yakın erişebilmesi ile ilgilidir. Bir başka deyimle, bir çağın kişisi, belirli niteliklerile ancak çağ sonunda anlaşılabilir, üstelik bu kişinin ölüm kapısındaki görünüşü, "yeni insan" ın gelişinin de bir habercisidir. Kemal Tahir, büyük roman serisinde bir çağın evrimini belirtirken, herşeyden önce o çağı belirliyen kişiyi bulmak istemiş. Bunu bulduğunu söyliyebiliriz. Kâmil Beyin, Mütâreke yıllarının tam ortasına, o zamana kadar haberli olmadığı meselelerin içine düşmesi, aslında şartların bu insanı, Tanzimatla birlikte doğuşu, gerçeklerden kaçarak yıkılışa kadar, yaşayışının tam bitim yerinde kendi tasfiyesinin dönemeç noktasına getirişinin zorunlu sonucudur. Kâmil Bey'in olayların içine atılışını yadırgıyanlar, insan olarak onun tarihi oluş ve evriminin farkında olmıyanlar veya bu soy kişilerin bir yerden sonra yaşıyabileceğini sanmaktadırlar. Burada Kemal Tahir'in roman anlayışının bir yanı ortaya çıkıyor: onun roman anlayışı kişi anlayışına dayanıyor. Bu da tarihi ve sosyal evrimin önümüze getirip bıraktığı ve çözümlenmesini bekliyen gerçeklerden geliyor. Bu çözümleme işinde, tarihçi ve sosyoloğ henüz susuyor, ama gerçekçi romancı onların boşluğunu kapatıyor. Romancı, bu anlamda, çağımızın bir soy kronikçisidir artık. Kemal Tahir, romanlarına, bir dönemece gelen, takılan, ta varlığının çıkışında, özünde var olan, hazırlanıp gelişinde de farkına varılmıyan birikmelerin birden, şartların hazır oluşu ve ortaya çıkışı ile gündelik çatışmadan drama düşen insanı yakalıyarak başlıyor. Kâmil Bey soyundan kişilerin Kuvayı Milliyeci olmalarındaki büyük romanlık mesele, aslında onların bu işin adamı olmayışları, ama sadece namuslu oluşlarındadır. Yılbarca önce hazırlanan bir yol bitiminin, bir yerde bütün sağırlıkları, körlükleri ortadan kaldıran vurucu gerçeği ile ortaya çıkıvermesi ile başlar. Uyanıyor Kâmil Bey. Bütün namuslu kişiler, Kâmil Bey gibileri bu dönemeci atlıyamazlar, devrimin istediği "yeni insan" olamazlar. Bunlar devrimlerin akışına bir yandan gelir katılır, bir yerde ya olay, ya da şuur vasıtası ile tasfiye edilmeleri gerekir. Her devrim olayı bu soy kişilere sarılarak veya bel bağlıyarak çürür. Kâmil Bey'in bütün dramı nereye varacağını bilmediği bir akımın içinde namuslu davranmaya çabalamasıdır. Anadolu Savaşı ile ortaya çıkan âni çarpış, süreli ve gizliden işliyen evrimden insanı sürükliyen açık çatışmalara ve romanlık drama geçiş, Kâmil Beyi ve yakın çevresini çözemiyecekleri ve iyice kavrıyamadıkları ça-

tışmaların ortasına düşürüyor. Burada roman kişisinin bir ucu kendi benliğine, öteki ucu yakınlarına, dışardaki kuşaklara, içine yuvarlandığı aksiyona, aksiyonun yöneldiği toplum düzenine bağlanan ipleri, bütüne bağlanarak, usta romancılara has bir başarı ile yürütülüyor. Gelmiş geçmiş bütün romancılarımızın bu ölçüde başarıya ulaşamadıklarını artık rahatça söyliyebiliriz. Bu toplum, bir gün Kemal Tahire neler borçlu olduğunu elbette duyacaktır. Kemal Tahirin eserleri ile her hangi bir batılı uygar millet öğünebilirdi, bu eserler edebiyatımızın en güçlü örnekleri olarak bir gün elbette tanınacaktır.

Kâmil Bey'i anlarsak, Kemal Tahir'in bundan sonraki eserlerini de anlıyabileceğiz. O, içine düştüğü büyük dramın kendini çekip sürükliyen etkisi ile aksiyona bir namuslu kişi, bir sanatçı davranışı ile girmiş, ne kendi yaşantısının, ne de kendini alıp götüren hareketin şuurunu bütünlüğü ile kavramış değildi. Kemal Tahir, Kâmil Beyi, hem bizim toplumumuzun tükenen örnek kişisi olarak alıyor, hem de onu kendi kanunlarının dışında kullanmıyor. Üstelik Kâmil Bey, kendini bitiren ve başkalarını getirecek bir hareketin ortasmdadır. İşte burada kişiyi ülküleştirmeden, yer yer namuslu, asil ve insanca davranışlarına rağmen yüceleştirmeden anlatışında, ancak büyük romancılarda görülen ölçü şaşmazlığı var. Her olay, her gelişme, Kâmil Beylerin taşıyamıyacakları büyük bir hareketin varlığını gösteriyor. Kâmil Bey, kirlenmeden, kendi iç kritiğini söndürmeden yürüyor. Hapishane, onun önünde bizim toplumumuzun ve halkımızın varlığını, basamak basamak ortaya koyuyor. Aslında Kâmil Bey'in bu ortamda direnmesi, cevherini kantara vuruşu, çukurun içinde pisliğe bulaşmadan efendiliği ve kibarlığı ile yürüyüp geçişi, ve sonra hareket karşısında bu kadar hazırlıksız oluşu, hiç olmazsa bu hareketin içinde atak ve kavrayışlı bir uyanıklığa ulaşamayışı, romanın açıklanmadan kalmış bir aksaklığı gibi duruyor. Kâmil Bey'in direnişinde bu romanın şartlarının gerçeği var, duraklayışında ise tükenişinin, dönemeçte bulunuşunun gerçeği beliriyor. Bu seriden bundan sonraki eserlerin kişisi, Kâmil Bey'in durakladığı yerden başlıyacak, ama o da bir dönemeçte takılacaktır. Kişilerin bahtı bizim tarihi gelişimizin gerçeğini izliyor bu romanlarda. Kâmil Bey'in, insanın iki yerde ölçüye ve sınava vurulduğu bu dünyada, savaş ve hapishânede, şartların en kötüleri ile yaptığı savaş, bir başka yer-

do başarısızlığa düşeceğini göstermektedir. Kâmil Bey'deki, bütün aydın öncülerde, devrimci eğitim almamış kadro adamlarında, batılı ihtilâlcilerde çok görülen o iddiasız hareket disiplinin bile işe yaramayışı, bizim devrim tarihimizin en önemli meselesine gelip dayanıyor. Katıldığı hareketin nedenlerini ve evrimini kavramamış olmak, olaylara bir yerden katılıp bir başka yerden dışarı fırlatılmak.

Önümüzdeki yıl içinde yayınlanacak kitaplarda Kâmil Bey'in tükenişini ve ondan sonrasını bulacağız, sanırım.

"Gurbet Kuşları"

Orhan Kemal'in, ta başından beri tutturduğu bir soy gerçekçi halk romanile, başlıca iki büyük konuyu işlemeğe çalıştığı belli oluyordu. Bunlardan ilki, bir zamanlar içinde yaşadığı Adana'nın işçi mahallelerinde ve çırçır fabrikalarındaki kasabalı-işçi yaşamasını, biraz daha genişliyerek zengin çiftlik sahiplerile, bu zengin toprakların çalışma hayatına karışan göçmenleri anlatıyordu. Bereketli topraklar üzerine akan paranın, belirli ellerde toplanan mülkiyetin tayin ettiği yeni şartlar altında göçmen, yerli küçük memur, orta halli esnaf, sonra tarım işçilerinin, gecekondu mahallelerini dolduran fabrika işçilerinin, yeni yaşama düzeni içindeki değişmeler karşısındaki şaşkınlıklarını, toplumun en alt katına düşüşlerini hazmedemeyişlerini, süreli intibaksızlığın, çalışma şartlarındaki sertlik karşısındaki ruhi ayaklanışların tasvirini yapıyordu. Eski baba ocağının eğitim ve düzenine alışkın, hâlâ o mutlu eski sıcak aile yuvalarının özlemi içinde kıvranan küçük adamlar, yeni işçiler olarak, bu romanlarda kendi sıralarındaki adamlarından tiksinmekte, üst basamaktakilere şuursuz bir kin beslemektedirler. Orhan Kemal'in eserleri, süreli olarak sınıf değiştiren, düşkün hayatlı işçi mahallelerine yuvarlanan, ama işçiliğe henüz ısınamıyan, dikbaşlı ve tedirgin insanları ele alıyordu. Onun bütün eserlerinde, demirbaş kişi olarak yarı okumuş, yakışıklı işçi delikanlısını, şartların kendisini getirip bıraktığı yeni hayatı ve arkadaş olarak işçinin çok aşağı kültür ve zevk basamağını kabul edemeyişini, başka bir yere atlamağa her zaman hazır bir özlem içinde, olumsuz bir ayaklanma duygusu altında kıvranan kişilerini buluyoruz.

Hayat okulundan yetişmiş bütün yazarlarda görülen sıcak ve içten bir anlatım ustalığı kitaplarını okutmağa yetiyor. Bir ucunda ekmek ve nefret edilen iş, öteki ucunda aşk olan bu

romanlar, onu, çağımızın çok okunan bir halk romancısı haline getirmişti. Ama 1955 den bu yana, sinema yazarlığının da etkileri altında, bu denklem bozulmuş, romanlarında aşk baş köşeye kurulmuştu.

Sonra onun romancılığında ikinci büyük tema, İstanbulun kenar mahallelerinde kaynaşan küçük insanların hayatı olmuştu. Düzeni bozuk ailelerin geçim derdile çürüyen yaşamalarını hızlı bir olaylar temposu ve rahat bir anlatışla, piyasanın istediği, kolay okunur, hazırlanışı kolay eserlere götürüyordu Orhan Kemal'i.

"Gurbet Kuşları" (Varlık 1962) nda, onun, daha gerilere, romancılığına yol açmağa çalıştığı o eski olumlu seviyesine yeniden ulaşmağa çabaladığı görülüyor. Bu yeni romanında köyünden ve toprağından kopan, 1950-1960 yılları arasında İstanbulun yıkım-imar çalışmalarının çektiği, saçılan, el değiştiren, kırıntıları nasırlı avuçlara kadar dökülen milyarlardan hissesini almağa koşuşan köylü akınını anlatmaya çalışıyor. Yağmanın ancak son kırıntılarına yetişebilen, İstanbulun köhne hanlarında, gecekondu mahallelerine sığınan, ırgad komisyoncularının düzenlerile sömürülen, oradan oraya savrulurken, bu dev şehrin insanları ve hayatı karşısında afallayıp kalan "Gurbet Kuşları"nın romanı. Sonra bu işlere karışan parti kademeleri, kimlikleri roman sayfalarından iyice sırıtan bir kaç ünlü politikacı, sonra onlara yaslanan vurguncu çevreler... Köylünün alttan yukarıya doğru büyük şehrin bütün çevrelerinde çürüyüşü.. Orhan Kemal, bu çok karışık malzemeye dayanan kitaba, derli toplu bir kılık verebilir, "şehre akın" olayının bir yönünü inceleyebilirdi. Katma ve genişletme çabasile yapıyı iyice karıştırmış, bir yandan köylünün şehirde tutunmağa çabalayışını anlatmağa çalışırken, öte yandan köylüyü bu hâlile sömürmeğe uğraşan vurguncu mekanizmasının hikâyesini anlatırken, büyük şehri saran gecekonduların kuruluşuna kadar dayanan geniş ve dallı budaklı bir mahşerin içine dalmış. Ama bu roman, bütün kuruluş düzensizliklerine rağmen, Orhan Kemal'in gerçekçi roman akımına, bıraktığı yerden yeniden katılma çabasının bir örneğidir.

"Eskicinin Oğulları"

Bu roman, onun *"Adama gerçekleri"* diyebileceğimiz birinci grup eserlerinin bir devamı. Üstelik son yıllarda yazdığı eserlerin de en güçlüsüdür. Tarımın makineleşmesi, fiyatların yük-

selmesi, köylü akını, iktisadi ve sosyal evrimin çabuklaşması karşısında, artık yerini koruyamıyan ortahalli ve küçük sanat erbabının, eski toprak sahibi ailelerin çözülüşünü, kendine has bir açıdan anlatan Orhan Kemal'in, bu soy konularda en başarılı bir alanda bulunduğu belli oluyor. Ta başından, daha ilk eserlerile, yetişme ve hayat şartlarının etkileri altında, gerçekçilik yolunda nerelere ulaşabileceğini merak etmiştim. Şimdi artık elimizdeki eserlere göz gezdirince, geliştirdiği "anlatım"ına bakınca, onun, 1935 - 1960 yılları arasında süratle yerini kaybeden, bir kısmı vurgunculuk yolu ile yükselirken, büyük kısmı ile gecekondu mahallelerinin kapkara sefâletine yuvarlanan, çok sert ve acıma bilmez bir tasfiyeye uğrayan, bizim toplumun eski temel unsuru orta halli ailelerin hayatını anlatan bir romancı olduğu meydana çıkıyor.

Öteki romanlarında daha çok konuya, belirli toplum meselelerine yönelen Orhan Kemal, bu romanında daha olumlu bir yol bulabilmiş, kalabalık bir esnaf ailesinden, Topal Eskici ve oğullarından romana girmeği denemiş. Trablusgarp Savaşından bir bacağı kesik dönen Eskici ve onun ailesinin yeni şartlar altında ezilişi, pamuk tarlalarında yokluğun son basamaklarına yuvarlanışları, öteki romanlarında bulunmıyan canlı ve güçlü bir anlatışla yürütülüyor. Burada ihtiyar ve topal eskicinin, eski varlıklı baba ocağını unutamayışı, düştüğü çukurda debelenişi, oğul ve torun kalabalığının ortasındaki çaresizliği, bütün ailenin pamuk tarlalarında sıtma ve sivri sineğin pençesinde kıvranışları, düştükçe birbirlerine sarılan, açlık ve sefaletten döküldükçe birbirlerinden ayrılamıyan on kişilik ailenin, gökle yer arasında olup bitenlerin nedenlerini anlıyamıyan Eskici'nin önünde bir bilmece halinde dikilişleri, özün gereklerine uygun bir ustalıkla anlatılıyor. Orhan Kemal'in son yıllarda yazdığı en başarılı eser budur, bence.

"Hükümet Meydanı"

Kurtuluş Savaşını anlatan romancılar içinde Kemal Tahir'den sonra en başarılısının İlhan Tarus olduğunu daha önce de belirtmiştim. Mütâreke yıllarında Marmara kıyılarında başlıyan ilk milli teşkilâtlanma hareketlerini, Karakol Teşkilâtı ile Anzavur'un çarpışmalarını hazırlıyan çevreyi anlatan *"Var Olmak"* adındaki romanı ile bu yola girmişti. O romanında İttihatçı Hamdi Bey ve çevresini anlatırken, Kurtuluş Savaşını hazırlıyan insanların çatışmalarına ve dramlarına büyük bir

ustalıkla girebildiğini görmüştük (yukarda Kâmil Bey için söylediklerimize bakılsın). Onun bu daireden ikinci romanı ancak bu yıl basılabildi: *"Hükümet Meydanı"* (Ak Kitabevi 1962). Bu romanında, Tarus'un, Kurtuluş Savaşının çok kapalı kalmış bir yanını, *"Konya-Bozkır Ayaklanması"*nı anlattığı görülüyor. Aslına bakılırsa bu kitap, Kurtuluş Savaşı Anadolu Ayaklanmaları, ilişikleri günümüze kadar uzanan, 1946 dan sonraki partilcilik paravanası ardında Atatürk'e ve devrimlere karşı bir direnme hareketi olarak yeniden teşkilâtlanmağa başlıyan, kalıntıları ile günümüzü etkileyen, İstiklâl Savaşından sonra iyice tasfiye edilemiyen, kökleri *"İkinci Grup"* hareketlerine kadar ulaşan bir menfi direnmenin, bütününden koparılmış anlatılışıdır. İlhan Tarus, ele aldığı bu büyük meseleyi, son zamanlarda gerçekçilerimizi sürükliyen sinema romanının değişik plânlı, çabuk tempolu anlatışı ile haroadığı görülüyor. Kurtuluş Savaşının olayların peşinde sürüklenerek değil de, insana yansıyan anlamı ile roman düzeninde verilmesi, çok olumlu bir sanat işi olurdu. Üstelik Anadolu ayaklanmaları, tarih boyunca süregelen gerçek anlamları ve nedenleri ile henüz anlatılamadı, aydınlatılamadı. Her romancı için bu alanda henüz yollar açık sayılamaz. Bu yola girmek isteyen de, herşeyden önce, tarih ve sosyolojinin henüz yapmadığı eleştirme ve ayıklama işini yapmak zorundadır. Bu romanında, İlhan Tarus, göze batacak ölçüde derlemelerinin peşinde sürüklenmişe benziyor. Ama olayları ve kişileri yargılama bakımından oldukça titiz davranmış. Bu bakımdan bir saptantısı yok. Yalnız olaylara katılanlara, onları yaşadıklarını inananlara biraz fazlaca bağlanmış görünüyor. Bir romancının şaşırması tam buradan başlar. Büyük çatışmaların var olduğu yerlerde, olaylara karışanlar değil, romancının yarattığı kişiler gerçeği yaşatırlar. Katı ve acı gerçekleri dar bir zaman ve açıdan yaşamış olanlar kadar gerçekçi romancıyı yanıltan kimse olamaz. Bozkır Ayaklanmasının hazırlayıcılarını, onların çevrelerini, olayların gelişmesini anlatan bölümlerden sonra, ancak romanın sonlarında, bu romanın gerçek kişisine rastlıyoruz. İlhan Tarus'un, devrimci gerçekçiliğin bu olumlu kişisini bu ölçüde harcaması şaşılacak bir olay. Bu romanı tarihi gelişine bağlıyarak düşünürsek, taşıyıcı kişisi, isyancılar değil, Ankara'da Taşhan Meydanında asılan, ayaklanmayı sert ve kesin tedbirlerle bastıran İstanbullu aydın asker Kaymakam Mümtaz Bey'dir. Roman, ayaklanmanın hazırlanışı ve başlayışını değil,

tasfiyesini ve Kaymakam Mümtaz Bey'i anlatmalı idi. Oysa eserin bütünü, Bozkır köylülerinin davranışlarını, direnmelerini ele alıyor. Romanın asıl büyük çatışması, kişilerine yansıyan ve çağımızı da etkileyen dramı, Öğretmen Bilâl'in yobazlara karşı açtığı yeraltı savaşı sonunda kasabayı kurtaran millî kuvvetlerce mahkûm edilerek asılışı, Mümtaz Bey'in ihtilâl kanunlarına uygun davranışının Ankara'da İstiklâl Mahkemesinde cezalandırılışında görünüyordu. İhtilâl, kendi geleceğini hazırlıyan kadrosunu yiyordu. Bir romancı, asıl önüne açılan, büyük meseleden, malzemenin kendini getirip karşı karşıya bıraktığı büyük çatışmadan habersiz, olayların heyecan verici kalabalığı içinde neden dolayı yuvarlanıp gider?

"Kaçaklar"

Kemal Bekir'in *"Kaçaklar"* romanı, "Vatan" gazetesinde tefrika edildikten sonra, geçen yılbaşından birkaç gün önce kitap biçiminde çıkmıştı.

Kemal Bekir, kendine bugünkü romancılığımızın boş bıraktığı bir alan seçmiş. Büyük şehirde, aydın çevre kişilerinin, kurulu düzenin sınırlayıcı ve sıkıntı verici baskısından kurtulmağa çabalıyan, çatışmanın çözümünü aşk ve mutlulukta arıyan, kafa ve ruh sağlıklarını olumlu çalışma yollarına dökemiyen, aylakların romanını yazıyor. Başka başka çevrelerden gelen delikanlı ile genç kızın, büyüklerine karşı açtıkları cılız ve küçük bir savaştır anlatılan. Aslında bizim toplum düzenimizde, katlar arasında vehmedilen aşılmaz engeller yoktur henüz. Gençlerin yukardan aşağı, aşağıdan yukarıya inip çıkmalarında, birleşmelerinde, başka toplumlarda görülen çok sert engeller yok. Gençlerin olumlu direnişleri, hayatı çalışma ile birlikte kabul edişleri karşısında süreli bir ana-baba direnmesi olmadığı gibi, çevrelerce de desteklenen ve hoş karşılanan bir davranış vardır. Kemal Bekir, üniversiteli gençlerin küçük sevdâlarından koca bir roman çıkarmış, özündeki boşluğa rağmen ayrıntılarına varıncıya kadar işlemiş. Dramın bulunmayışı, çatışmaların küçüklüğü, kişilerinin gölge yaşantılarını büsbütün silikleştirmiş.

"Deniz Ağacı"

Ünlü bir kadın romancımızın oğlu Yaman Koray'ın ilk romanı. Beşyüz sayfalık bir hacim içinde Marmara - Erdek - Kapıdağı balıkçılarının, kılıç balığı avcılarının deniz ve kara

hayatlarını yerinde gözliyerek yazılmış bir eser. Yaman Koray'ın bu çevrelerde balıkçıların yaşayışlarını paylaşarak eserine malzeme derleyişi, büyük bir özellik. Bizdeki romancılar, eğer yaşamalarında bir yerlere takılıp kalmalarından yararlanarak malzeme derlememişlerse, kendi dar çevrelerinin ve küçük hayatlarının pek fazla uzaklarına açılamazlar. Yaman Koray ise bir kaç yıl Marmara balıkçılarının yanında yaşamış, denizi ve balıkçıları tanıma imkânlarını bol bol bulabilmiş. Onların denizde ve karada geçen hayatları ve çevreyle olan münasebetleri üzerinde bildiği çok şeyler var. Onları, evde, çarşıda, denizde, kahvede, kavga ederken, sevişirken, nefret ederken, balıkçı ölçü ve şartlarına uygun davranışlarını bozmadan anlatabiliyor. Çevre ve tabiattan gelen canlı ve niteleyici ortam, kuruluşundaki acemilikleri kapatıyor. İş ve yaşama şartları, denizin insanı etkileyici ve yapıcı dış şartlarını çok iyi gözlemiş. Halikarnas Balıkçısı okulundan sabırlı bir araştırıcıdır Yaman Koray.

"Korsan Çıkmazı"

Bu romanın yıllardan beri hazırlandığını duyuyorduk. Kendi kuşağındaki hikâyecilere bakılırsa, Nezihe Meriç'in romana geçişi hayli gecikmişti. 1950 den sonra öncü kuşaktan yazarlar arasında bir esinti olmuş, romana geçenlerden çoğu bu yolda heveslerini çoktan almışlardı. Son hikâye kitaplarına bakılırsa, 1950 sonrası hikâye akımının kapıldığı *"bunalım"* havasına Nezihe Meriç'in de girdiğini, expressionist ve içe dönük, kopuk izlenimleri, kişinin kendi çabasile anlam veremediği, yaşamanın bütününe bağlıyamadığı davranışları anlatmaya yatkın, o kırık dökük, ama çok kıvrak üslûbu ile tasvire çalıştığını görmüştük. Bu yeni anlatım yolu ile romana nasıl gideceği merak edilecek bir şeydi. Ama *"Korsan Çıkmazı"*, onun ilk hikâyelerinde bıraktığı anlatıma yeniden döndüğünü açıkça gösteriyor.

Nezihe Meriç'in bu kitabı, o eski başarılı hikâye anlatışının daha sürelisi, daha geniş plânda ele alınmış şekli. Hep o eski, töre baskısından kurtulmuş, kendine yeni bir yaşama üslûbu kuramamış, şehirli ve ortahalli aydın gençleri, çok iyi tanıdığı kişi ve çevreleri anlatıyor. *"Korsan Çıkmazı"*nın bütün kişileri, hikâyelerinden öğrendiğimiz, o tatlı İstanbul şivesile cıvıldaşan eski tanıdıklar. Hepsi de günlük yaşantılarının bin bir ayrıntısına bölünerek, kaçamak noktalarına varıncaya kadar tasvir ediliyor. Nezihe Meriç'in kişilerini anlatırken kale-

mini esiran titizliğine diyecek yok. Ama roman yapısını ve ayrıntılarını ayakta tutan, kişileri dağınık kalabalıktan kurtarıp romanlık kişi haline getiren romanlık çatışmanın dramı yok ortada. Bu kadar kişi, bu kadar yaşantı, bütün canlı havası ile bizi çeken çevre, ne soy bir romanlık öz üzerinde duruyor? Düşünce ve davranışlarında onları "asıntı halinde kalmak"tan kurtaracak, toplumun gelişiminde dayandıkları veya dayanamadıkları yer neresidir? Kişilerin ve yaşantılarının, başı ve sonu olmıyan çok bulanık bir evrimin içinde anlatılışları, romanın en zayıf yanı. Hikâyeleri ile kendi genç kuzluğunun ve çevresinin bütün batık özlemlerini, küçük isyan basamaklarına, olumlu aydınlanmalara yükselememiş, içine kıvrılmış ve kısırlaşmış tutkuların karışık dünyasını anlatmıştı. Aynı şeyleri iki yüz sayfalık koca bir hikâyeye yeniden boşaltmış.

Bu kitap, Nezihe Meriç'in ister ve çalışma gücü bulabilirse, A. H. Tanpınar yolundan çözümleyici - psikanalist roman denemelerine girebileceğini gösteriyor. Onun ele aldığı çağımız kişisinin bölünmüş yitikliğini, roman düzenine sokmanın çetinliğini biliyorum.

"Aralık Kapı"

Hikmet Erhan Bener, ilk romanı *"Acemiler"* (Seçilmiş Hikâyeler 1952) le dikkat nazarını çekmişti. Bu başarılı roman denemesinde, bir Anadolu şehrinin dar çevresinde hayata ilk adımlarını atan gençlerin güvensiz, şaşkın davranışlarını, bir soy güdük ve önü kapalı "Julien Sorel"in çevreyle uyuşmazlığını, yılgınlığını anlatıyordu. "Gordyum" (1956) adındaki ikinci romanının ilk cildi, bir başka H. E. Bener'den, ilk havasından uzaklaşmış bir yazardan geliyordu. Bu romanın "Ulus" gazetesinde tefrika edilen ikinci cildi *"Yalnızlar"* ın kitap biçiminde çıkmasını beklerken, *"Loş Ayna"* Varlık yayınları arasında yayınlanmıştı (1960). Acemiler beceriksiz elleri ile utangaç ve sevimli, aşkı ve yaşamayı yoklayışlarındaki o içten sarıcı havayı yitirmiş, tatsız bir kişiler ve olaylar kalabalığına düşmüştü. Yalnızlık içinde öz varlıklarını, yaşama kalabalığı içinde kendi anlamlarını arayan kişiler, romanın öteki unsurları ile bağdaşamıyan bir ağırlık altında uzayıp gidiyordu.

H. E. Bener, *"Loş Ayna"* da kendini toparlamış, daha rahat bir anlatım yoluna girmiş, hareketli bir tempoya ulaşmış. Hareket, roman boyunca dar bir çevreye yapışıp kalmıyor.

"Ayvalık Kapı" (1962), Avrupada öğrendiklerinden gelen yeni bir davranışla eski anlatımını birleştiriyor, daha başarılı bir seviyeye ulaştığını ortaya koyuyor. Artık dili, anlatışı, kişiye ve gerçeğe yönelişi, onun, bu yolda direnirse güçlü bir romancı olacağını gösteriyor.

Van Gogh'a özenip yanağını kesen, Belçika'da okumuş yaşlı ressamın son günlerini anlatan bu roman, bizde ancak A. H. Tanpınar'ın başarılı örnek verebildiği psikanalizci roman yolunun ondan sonraki öncüsünün H. E. Bener olabileceğini gösteriyor. Bener de, bütün romanı, kişisinin iç yapısındaki özellikleriyle dışın anlaşmazlığında gelişen yaşama dramı üzerine kuruyor. Yaşlı ressamın dıştan içe doğru daralan ve kapanan kat kat çevrelerin baskısı altında büzülüp direnişi, gençliğinden hastalıklı ihtiyarlık günlerine kadar yaşamasını çözümleyip yargılayışı, ancak usta romancılarda görülen rahat bir anlatılışla yürütülüyor. Bu soy romanlardaki tutukluk, anlatış ve gözlem yetersizliğinin verdiği bulanıklık bu kitapta yok. Burada anlatılan, törelerin çatışmasından çıkan sert değerlendirmeler altında, hicivci bir zekânın süreli uyanıklığının acı ve buruk tadını hayatı boyunca emerek, insanların karşısında tutkularının nasibini alamadan, herşeyi görüp bilerek yaşamasını sürdüren, bir savaşçının romanıdır bu. Avutulmağa, aldanmağa, unutmağa teşne, şuurunun uyanıklığından kaçma özlemi içinde, ellerini mutluluğa uzatan, sonra çekilip, içine kapanan bir büyük şehir ermişi, insan ormanı içinde bir yalnız, şairlerimizin başarıyla anlattıkları bir insan. Çağımızın acı bir ürünü, toplumun, üst kadroların, yurttaşlarının, yakın çevresinin, dünyayı kucaklayan bütün ilgilerin terkettiği XX. yüzyılın Türk aydınının, azizlere, ermişlere lâyık hayat ve kişiliğini ortaya koyuyor.

"Ölüm ve Korku Günleri"

Cengiz Dağcı'nın bundan önce Varlık yayınları arasında üç romanı daha çıkmıştı: *"Korkunç Yıllar"* (1956), *"Yurdunu Kaybeden Adam"* (1957), *"Onlar da İnsandı"* (1958). İkinci Dünya Savaşı yaklaşırken Kırım'da bir pedagoji enstitüsünde öğretmen olmağa hazırlanan Cengiz Dağcı, 1939 da kendini savaşın içinde bulur. Önce Rus ordusunda Almanlara karşı savaşır, esir düşer. Sonra Almanların kamplarda kurdukları lejyonlara katılarak bu sefer Ruslara karşı savaşır. Almanların yenilmesiyle biten savaş sonunda, Cengiz Dağcı, Rusların e-

line düşmemek için Polonyaya sığınır. Polonya'daki Almanlara karşı yeraltı teşkilâtı ile birleşir. Sonra Rusların yaklaşmaları üzerine, Almanya'da müttefiklere sığınır. Milletlerarası Kızılhaç elile, başkaları gibi o da, bir yere, Londra'ya sığınır. Şimdi Londra'da bir ütücü-kolacı dükkânı işletiyor. hayatını dolduran baş döndürücü serüvenleri sıra ile roman hâline getiriyor.

Bu son kitabı ile İkinci Dünya Savaşı sonunda Polonya'da, Varşova'da, Almanlara karşı girişilen yeraltı ve direnme hareketlerini, yıkılan Varşova'da ayakta kalabilen insan gücünü, savaş sonu insanlarının Tanrı ve toplum kurallarına karşı acı ve sert umursamayışlarındaki hazin manzarayı, yıkılmış bir şehirde tek başına kalmış bir kızın yaşama dramını anlatıyor. Ama Cengiz Dağcı, bu romanında, Kırımla ilgili konuların dışında, kendi kişileri ve çevresinden uzak kalınca, başkalarının romanlarını yazarken, eskisi kadar ilgi çekici olamıyor.

1962 yılında çıkamıyan romanlar :

1962 yılının roman çalışmalarını derlerken yalnız kitaplarla yetinmek doğru değil. Bir çok yazarların gazete sayfalarında kalmış, ellerde yayınevi araştıran, kitapçılarda yıllardanberi baskı sıralarını bekliyen eserleri var. Yalnız yenilerin değil, bu yollarda eskimiş, ustalaşmış olanların bile, telif roman yayınlayan bir kaç yayınevinin imkânlarını gözledikleri ortada.

Kemal Tahir'in iki yıl önce tefrika ettiği *"Kelleci Memed"* ve *"Yorgun Savaşçı"*, sonra *"Yol Ayrımı"* romanlarından ilki yılbaşından bir kaç gün önce, diğerleri ise 1963 yılında yayınlanacak (Remzi Kitabevi). Kemal Tahir, eski hazırlıklarına dayanarak yılda ortalama bir roman hazırlıyor. Önümüzdeki 1963 yılında yeni baskıları ile birlikte toplu eserleri çağımızın en büyük Türk romancısını ortaya çıkaracak.

Orhan Kemal'in *"Sıkıntılı Günler"* ve *"Kanlı Topraklar"* adındaki romanları, bu yıl sonunda olmazsa bile, 1963 yılının ilk aylarında yayınlanacaktır (Remzi Kitabevi).

Samim Kocagöz'ün geçen yıllarda "Vatan" gazetesinde tefrika edilen *"Kalpaklılar"* romanının ilk cildi ile Attilâ İlhan'ın *"Kurtlar Sofrası"* adındaki çok ilgi çekici romanı, Ataç Kitabevi tarafından, İlhan Engin'in biribirini tutmıyan eserleri arasında umutla beklenen *"Çınlar"* romanı ise, Remzi Kitabevi tarafından önümüzdeki yılda yayınlanacaktır.

Fatma İrfan Serhan'ın "Vatan" gazetesinde tefrika edilen *"Gâvurdağlı"* romanı ile kıraç - bozkır köylerindeki kadınların yaşamalarının anlatan *"Mazziye Gelin"* adındaki romanı belki de önümüzdeki yıl yayınlanma imkânları bulurlar.

Yaşar Kemal'in hâlen "Cumhuriyet" gazetesinde tefrika edilen *"Yer demir - Gök bakır"* romanı ile, Talip Apaydın'ın "Vatan" gazetesinde tefrika edilen *"Yoz Davar"* romanı da önümüzdeki yıl çıkmasını beklediğimiz eserler arasında yer alıyor.

1962 HİKÂYE YILI

1962 yılı, hikâye kitapları yayınları bakımından çok verimli oldu. Ama hikâyeciler eskiden olduğu gibi yayınevi bulamıyor, çoğu eserlerini kendi hesaplarına bastırıyorlar. Düşün, Ataç, Yeditepe, Çan yayınevlerinin çıkardıkları kitaplar yılda bir kaç taneyi geçmiyor. Göze çarpan bir başka özellik de, "bunalım" yolunun eski hızının iyice kesilmesi, gerçekçi akımın yeniden hızlanmağa başlamasıdır. Geçen yıllarda yayılma eğilimi gösteren dil zorlamaları, aşırı ölçüde soyutlamaya, olumsuza ve karanlığa yönelişin artık durulmağa, soyut ve çözümleyici anlatımından, tasarı hikâye kuruluşundan usanıldığı artık açıkça görülüyor.

1962 Hikâye Yılında Bellibaşlı Eser ve Yazarlar

"Zonguldak Hikâyeleri" - "Beyaz Duvar"

Kitaplarını yayınlamakta geç kalan, gerçekçi öncülerin 1936 - 1950 yılları arasını kaplıyan büyük akımına katılamıyan Mehmet Seyda'nın, dergi ve gazetelerde kalan yazılarına bakarsak, hikâye alanındaki çalışmalarının hemen aynı tarihlere rastladığını görüyoruz. 1934 yılında başlıyan ilk denemelerini bir yana bırakırsak, *"Alınyazısı"* hikâyesi ile bu günkü yolunun başlangıcını, 1937 yıllarına kadar gerilere götürebiliriz (Yeni Adam). Küçük hikâyelerini 1937 - 1958 yılları arasında yayınlamışatı. "Babıali" yazı piyasası için takma adlarla hazırladığı magazin hikâye ve romanlarından sonra, Cumhuriyet gazetesinin 1958 yılı roman yarışmasında *"Ne Ekersen!"* adındaki romanının üçüncülük kazanması, onu yeniden sanat çevrelerine iteledi. Bundan sonraki çalışmalarını, gazete ve magazinlerle sanat dergileri arasında, başlıca iki yönde topladı-

ğını görüyoruz. Birinci koldaki eserlerinin ona işlek bir dil, kendine güvenli ve güçlü bir anlatış kolaylığı kazandırdığı görülüyor. Mehmet Seyda, bu iki yolu birbirine karıştırmamakta iyice kararlı.

Eskidenberi hazırlayıp kitap biçimine getirmek için beklediği eserlerini iki grup halinde toplanıştı: *"Zonguldak Hikâyeleri"* ni daha önce 1937-1943 yılları arasında *"Tan"*, *"Varlık"*, *"Yeni Edebiyat"* gazete ve dergilerinde çıkarmıştı. Zonguldak kömür bölgesi insanlarını, yaşayışları ile vermeğe çalışan bu hikâyelerinde, *"kişi-yaşama-iş"* doğrultusundaki çatışmaları, gözlemci ve tasvirci bir gerçekçi anlatışı ile ortaya koyuyor. Gerçi ondan sonra Umran Nafiz de bu bölge yaşayışına değinen bir kaç örnek vermişti. Ama maden işçileri ve ocaklara bağlı köylülerin üzerinde çok durmamış, şehirdeki yaşamanın, etkileyici ve heyecan verici olaylarla dolu olan dış görünüşünü belli bir uzaklıktan gözlemekle yetinmişti. Mehmet Seyda ise kuyularda, damarlardaki meşakkatli çalışmayı, bizim insanlarımızın bu çalışmalara kattıkları yeni anlamları töre özelliklerine inerek anlatamadıysa da, köylü-işçilerin yeni bir iş düzeni ve çevreye uyma çabalarını, çatışmalarını, şaşkınlıklarını, ağır işin insanı ezip yoğuran gücünü, gözlemci ve tasvirci bir gerçekçilikle ifâde edebildi. Ağır işçiliğin baskısı altında ezilmiş Hasan ve Hüseyinlerin, onların ardında ve üstündeki kişilikleri iyice belirtilmemiş, gölgeliklerde kötülüklerini yürütenlerin, ölümü de günlük yaşama ve savaş gibi isyansızca kabullenen köylülerin, kaderci ve mazlum bir çaresizlikle doldurduğu bu hikâyeler, henüz tam ve özgürce anlatılamamış gerçek Zonguldak hikâyelerinin öncüleridir. *"Madenkaş"*lerin yaşamalarını kuyulara ve kuyu dışındaki düzenlere bağlıyarak anlatacak bir yazar gelmedi henüz. Ama Mehmet Seyda'nın, ırgadbaşılar, puvantörler, bürolar arasında dönen dalaverelerı, iyi bildiği görülüyor.

Çeşitli bölgelerdeki yaşayışından çıkarılmış hikâyelerini *"Beyaz Duvar"* (Kovan Yayınevi, 1962) adındaki kitabında toplamış. Bu hikâyelerinde asıl belirten özellik, Mehmet Seyda'nın hangi çevreden olursa olsun gerçeği bulup anlatışındaki rahatlık ve dilindeki canlı güçtür. Gerçi ondaki bu dil ve anlatım ustalığı ancak son yıllarında iyice belirmiştir. Bu eski hikâyelerini bugün yayınlarken geniş ölçüde işlemiştir. Ama daha sanatının başlangıcında, anlatışının temelinde, ancak Esendal'da gördüğümüz, kaynağını halkın konuşmasından alan bir zen-

ginlik vardı. Bu yirmi yıl öncesinin hikâyelerini, günümüz yazarlarının yeni örnekleri ile yan yana getirince, hikâyemizin ne ölçüde yaşamadan, değinilmemiş gerçeklerin canlı imkânlarından koptuğunu, dar ayrıntılara girip sıkıştığını anlıyabiliyoruz.

Çok çekmiş, çok duymuş yazarların bozulmadan ezilişlerini yansıtan, o alaycı anlatışı ile, yer yer kendi hayat serüvenine de değinen bu hikâyelerindeki etkileyici güzelliğe işaret etmeliyim. İyiyi, doğruyu, güzelliği hırpalamağa teşne, içimizden taşıp gelen o vahşi saldırı eğilimini anlatan *"Beyaz Duvar"* hikâyesi, insana olan derin sevgisini, gerçeğin acılığı ile yükselen duygularını ortaya koyuyor.

"Susuz Yaz"

Önce şiiri, sonra hikâye ve romanı, şimdi tiyatroyu deneyen Necati Cumalı *"Susuz Yaz"* kitabındaki hikâyelerini daha önce dergilerde yayınlanmıştı. Katıksız, sanatçı kişiliğine bağlı yorumlardan arıtılmış ,olayların kısa ve sert çizgilerle anlatılışına dayanan bir soy *"yalın gözlem gerçekçiliği"* ne niyetlendiği görülüyor. Son yıllarda roman ve oyun konularını çıkardığı memleketi Urla çevresinin yaşayışını anlatan bu hikâyelerinde, ilkel ve tabiata bağlı, içgüdüsel - vahşi davranışları ortaya koyuyor. Hareket ve yaşamada çabukluk, onca yeni bir anlatım denemesi olarak ele alınmış. Bizde alışılmış hikâye düzeninden ayrılan, eski Chroniklerin tutkulu, canlı ve vahşi temposuna yaklaşan bu uzun hikâyeler, romanı andıran bir yoğunluk, uzun süre ve kişi kalabalıklığı içinde genişliyor. Malzemenin, yazarının bir zamanlar avukatlık ettiği çevrelerin olayları ve dâva dosyalarının, duruşma ve adli boğuşturmalardan yararlanılarak yazıldıkları, kişiler ve olayların hep aynı suç-suçlu, suça götüren şartlar ve suç çevreleri sıralanışından açıkça belli oluyor. Bu hikâyelerde, kişilerin, bütün eğilimleri ile cinsel içgüdü, en küçük çatışmalarla vuruşmaya ve kan dökmeye götüren vahşi davranışlara kayıp gidişlerini anlatırken, konularına çok uygun düşen yalın bir anlatışa baş vuruşu olumlu bir yenilik. *"Dağlı ile Muharrem"* de bu yolun en güzel örneğini vermiş.

Bana kalırsa, Anadolu insanlarının içgüdüsel davranışlarının kan tüten vahşiliklerini çabuk tempolu olaylar zinciri ile anlatırken, ya tabiatın, ya da törelerin bağlayıcı ve yönetici etkilerine de işâret edilmeliydi.

Batıda *"Uyanış"* çağının Chronikaya dayanan bu soy hi-



kâyeciliğinde, *"ihtiras kişiliği"* basamağına ulaşmış büyük tiplerini canlandıran hikâyeler yanında (Stendhal'vari kişiler), Cumalı'nın kişilerinde, yaşamalarında, "epik anlatış"a uygun gelmiyen yeni eğilimler de görülüyor. Necati Cumalı, yalnız olay zincirine dayanan hikâye anlatışını kuruluktan kurtaramıyor.

"Aşk Üçgeni"

Umran Nazif'in, *"Tepedeki Ev"*den sonra, yeni kitabı çıkmıyalı on yıl oluyor. Tek tük hikâyelerini dergilerde görüyorduk. Yılda bir hikâye yazmadığını yeni kitabındaki listeden anladık. Bir zamanlar *"öncü hikâyeciler"* kuşağının başta gelenlerindendi. Üstelik bu alanda Sait Faik'ten de kıdemli idi. Onun hikâyeye başlayışı, ta *"Vakit Gazetesi"*nde Sadri Ertem başkanlığındaki *"gerçekçi ve toplumcu"* sanat anlayışı modasının estiği günlere kadar gidiyordu (1930 yılları). Zonguldak şehir hayatı üzerine yazdığı hikâyelerle ün yapmış, arkadaşları gibi romana geçemediyse de, ılımlı bir gözlemci gerçekçiliğin sınırlarında bir müddet direnmişti. Şimdi uzun bir aradan sonra yeniden hayatının ilk tutkularına dönmüş sayabilir miyiz? *"Aşk Üçgeni"*nde rahat, eski hikâye geleneklerine bağlı kişilerine ve anlatışına yeniden dönmüş görünüyor. Daha doğrusu hikâyede sürüp götürdüğü o zayıf bağlantısını belli bir çizgide tutunma çabasını ortaya koyuyor. *"Hayır, Rana Bey Yaşıyordu"* hikâyesi, Umran Nazif'in henüz tükenmediğini, M. Ş. Esendal'dan sonra kopan o Çehov Okulu anlatımı geleneğinin yeniden canlanabileceğini gösteriyor.

"Ağlama N'olur"

Behiç Duygulu'yu bu hikâye kitabı ile tanıyoruz. Elli sayfalık bir küçük kitapta onüki hikâyesini toplamış. Gerçekçi hikâyeciliğimize yeni ve umut verici bir öncü olarak geliyor. Yusuf Atılgan'ın sırasından, bir hikâyeci bu. Yaşamayı, kişisi ile içinden, kendi katılmaları ile dışından yürüterek, özel ve hızlı bir tempo ile anlatıyor. Onun hikâyelerinde kişiler sahneye çıkmış oyuncular gibi, kendi yaşantı ve dramlarını herkesin ortasında, herkesle birlikte üzerine eğilerek, birşeyler gizlemeden oynuyorlar. Bir zamanlar J. Steinbeck'in de denediği bu "oyun-hikâye" anlatışını Behiç Duygulu başarıyla kullanıyor. Ama asıl başarılı yönü, yeni hayat şartları karşısında değişen kişileri bize tanıtması. Anlattıklarından sezildiğine

göre Eğe ve Aydın dolayları kasaba aydınlarının yüze çıkmaya başlıyan bireysel meselelerine kişisel çatışmalara yöneliyor. Bu dolayların insanlarında, son yıllarda ortaya çıkan değişmeleri izlemeğe çalışıyor. Bu hikâyelerde taşralı insan psikolojisini verişi, yer yer Çehov'la Gogol arası anlatışla etkilenmiş. Bizim eski yerli renk gerçeklerinden iyice uzaklaşmış görünüyor. Biraz para yüzü görmüş, şehirlileşmiş, dıştan içe değişmeye yüz tutmuı *"taşralı"* nın çeşitli kesitlerinden aldığı hikâyelerini, yoğunluğuna, özüne, çatışmaya neresinden bakacağına pek aldırmadan, *"bezgin, sorumsuz, artist ve aylak"* bir uslûpla anlatıyor. Ama yaşamanın *"saçmalığı"* çukuruna düşürmeden kullandığı anlatışını daha güçlü bir basamağa ulaştırabilecek mi? Gerçeğe ve insana bu denli rahat ulaşabilmesi soy sanatçılara vergi bir temeli olduğunu gösteriyor.

"Nerde O Eski Usturalar" - "Kesmeli Bunları" -

"Saksağanın Kuyruğu"

Rıfat Ilgaz, mizah hikâyelerini artık birbiri peşinden yayınlıyor. Bu alanda, Aziz Nesin'den sonra başarı kazanan ikinci sanatçının o olacağı anlaşılıyor. Onda, Ahmet Rasim'in o eski sohbetlerine, meddah ağzı fıkralarına yakın sâkin ve tatlı bir anlatım var. Onda satir, mizah unsuru, yoğun ve saldırıcı değil, daha çelebice, daha ölçülü, ama yeterli. Eski yerli mizah zevkimize uygun ölçüde bir yoğunluğa ulaşamıyor. Ama aydın çevreleri etkileyecek bir nitelikte. Hikâyelerinde, kişilerinin yaşantılarını, günlük yaşamanın dertlerini, çürümüşlüğünü, herşeyi kanıksamış bir ustalık, tezgâhtar pişkinliği ile açıp önümüze serişi, sanatı ile okuyucuyu karşı karşıya bırakışını beğeniyorum. Bu mizah hikâyecisinin çok büyük kalabalığa yayılacağını sanmıyorum. Ama belli bir çevrede tebessümler uyandıracağını, bazılarını düşündüreceğini, bütün iddiasızlığına rağmen taşıdıkları sosyal hicvin farkına varılacağını sanıyorum. Bu hikâyelerde bizdeki mizah hikâyeciliğini aşan yönler var. Rıfat Ilgaz, herşeyden önce, gündelik olayların halka yaygın geçici parlaklığına bağlı, çabuk eskiyen mizah unsurundan uzak duruyor. Bu hikâyelerde, çalakalem dergiciliğin ötesinde, daha çok "sanat" seviyesine ulaşan değerler var. Hikâyesini, *"mizahlık olay"* la değil, kişilerin çatışmalı yaşamalarındaki mizaha yatkın davranışlarına dayanarak kuruyor. Onda, Çehof, O. Henry, Stendhal gibilerinde gördüğümüz,

hikâyenin kuruluşuna oturan ölçülü ve düzenli bir *"mizah gücü"* var.

Rıfat Ilgaz, nice yıldır yazının çilesini çekmiş bir yazar. Yıllar eviip çevirip bir yere ulaştırıyor bazı yazarları. Türkçenin yaratıcı gücüne, gerçeği anlatışın bir kıvrak, dokunduğu yaşama ayrıntısına can veren bir çizgiye ulaştırıyor. *"Yeni Kazağım"*, *"Namussuz"*, *"Nasılsın Yahu!"*, *"Afiyet Olsun Hacı"*, hikâyeleri, yaşasalardı, halk Türkçesinin ve yaşayışının hayranları iki büyük sanatçıyı, Ahmet Rasim'le Esendalı ne kadar sevindirirdi, diye düşünüyorum. Hele *"Saksağanın Kuyruğu"* kitabındaki *"Devrimci Kaymakam"* hikâyesini, devrim yolunda bireyci davranışlardan çok umutlu yazarların okumaları gereklidir. Sosyal satirin bu derecesine, ancak Esendal, *"Taş Havan"* hikâyesinde ulaşabilmişti.

"Biz Adam Olmayız"

Aziz Nesin, 1962 hikâye yılı içinde, eski kitaplarının yeni baskıları bir yana bırakılırsa, ancak bir hikâye kitabı yayınlayabildi: *"Biz Adam Olmayız"*. Yoğun, çarpıcı, sürükleyici, halkı etkileyen o eski güçlü mizah anlatışı bu hikâyelerinde de sürüp gidiyor. Eskisi gibi, gazete haberlerinden, tartışılan meselelerden, kuruluşu sağlam, canlı mizah hikâyeleri çıkarıyor. Kendisi başta olmak üzere, çevresinde rastladığı, hikâyelerine karışan kişilere yönelttiği hiciv, eski sertliği, acımazlığını sürdürüyor. Bir gözlemle başlıyan, diyaloğlarla gelişen bu küçük mizah hikâyeleri, hemen daima hicivle bitiyor. Böylece Aziz Nesin'in kendine has bir hikâye kuruluşuna çoktan ulaştığını, rahatça kullandığı bir tekniği olduğunu söylemek istiyorum.

"Kuyularda" - "Bulanık Resimler"

Muzaffer Buyrukçu, beşinci ve altıncı hikâye kitaplarını bu yıl içinde yayınladı. 1950 den sonra dergilerde hikâyelerine rastlamıştık. İlk kitabı *"Acı"* 1957 de çıkmıştı. İkinci kitabı *"Katran"* dan sonra (1959), gözlemci-gerçekçiliğe bağlı hikâye yolundan çıktığını, yani hikâye yollarına kapılıp *"karanlık, soyut ve bulanıklık"* saplantısına düştüğünü görmüştük. Bu yoldaki iki kitabından sonra artık bu anlatım yolunda kararlı olduğu, özsuyunu artık bu derin kuyulardan çekmekto direneceği anlaşılmaktadır. Kitaba başlığını veren ilk hikâyesinde çok çetin bir konuya el atmış. Yaşamaya tutkuları ile bağlı,

çeşitli açılıklar içinde kıvranan *"küçük adam"* ın, evinde cinsel isteklerile oynayan karısının hazırladığı küçük cehennemde kıvranışını anlatıyor. Yazar, çok büyük bir çaba içinde, olumlu bir iş yaptığı inanç ve umudu ile, çapraşık duyguların, bilinçaltı zorlamaların örülüşünü adım adım yürütüyor. Anlattıkları kelime kelime bizdeki küçük adamların küçük dünyalarının bir yanını, karanlık bir köşesini yansıtıyor. *"Telörgüler"* hikâyesinde de o derinlere işliyen çözümleyici çaba var. Ama *"Kuyularda"* kitabındaki hikâyelerin bütününden, onun anlattığı *"küçük adam"* ın çevresindeki darlıktan bezginliği, yılgınlığı, bu çevreden kurtulamayışındaki çaresizliği anlamı çıkıyor. Aynı temayı Orhan Kemal'in bir başka yönü ile anlattığını göstermiştik. *"Küçük Adam"* ın içinde bulunduğu şartları olumlu bir davranışla aşması, değiştirmesi, yaşamasını başarılı yollara götürmesini nedense hikâyecilerimiz düşünmüyor. Küçük Adam'ın çevresindekilerle anlaşamayışını anlatanların yanında, M. Buyrukçu, bir başka gerçekten haber veriyor: Küçük hikâyemizin çok anlatılmış bu kişisi, evde de, çevresinde de, çocukluğunda ve büyüklüğünde mutlu değildir, bir çürüme kuyusunun içindedir. Bu çok karamsar, kendi biyografisi ile ilgili gerçeği, çözümleyici büyük hikâye yapısında ortaya koyması gerekirken, usandırıcı, bütünden kopmuş, küçük hikâye yapısı içinde kargaşaya boğulan ayrıntılar kalabalığı içinde vermeğe çabalıyor. Eviçi gözlemlerinde yazarlarımızın henüz ulaşamadıkları derinliklere inebilmesi büyük çaba işi. Ama küçük hikâye başarılı gözlemler yığını değil. Küçük Adam'a bu açıdan bakılması belki gerekli. Ama yazarın sanatını bu soy yılgınlık ve bezginlikten koruması da gerekli. Gerçeği içinden gelerek yaşamak, onun canlılığını duyarak işlemek, halktan yetişen yazarların üstünlükleri. Bu nitelikleri, ne soydan bir saplantı uğruna harcadığını sanatçı iyice bilmeli. Muzaffer Buyrukçu'nun *"Bulanık Resimler"* i ile armağan alışı, hikâyecilik yolunda yıllardır süregelen çalışmalarını bir değerlendiriş sayılacaksa, "sabreden derviş" örneği, sanatının bütününü bir teşvik olarak sayılmalı. Ama ne dili, ne de hikâyelerinin değerinin 1962 kitaplarının çok üstünde sayılamıyacağını belirtmeliyim.

"Mühür"

Gerçekçi öncülerin çoğu, hikâyeyi bıraktılar, gençlerin bir bölümü de *"olumsuz ve karanlık"* ın çıkmazına girdiler. Hi-

kâye türünün gür kaynakları artık kurudu. Birkaç yıldır hikâyenin kısırlaştığını görmüştük, gücümüz yettiği kadar da anlattık. Eskilerin birkaçı zaman zaman yoklamalar, birkaç yeni hevesli eski ustaları andırır yeni eserler yayınlamasalar, bu tür ve köklü gerçekçi gelenekler de unutulacak, okuyucu ile bağlarını koparıp sönüp gidecek. Osman Zeki Özturanlı'nun kitabı bana bunları düşündürdü. Esendal'ın açtığı Çehof düzenindeki hikâye yolunun artık kısırlıktan kurtulacağını, gelişip de onun ulaşamadığı çevrelere ve kişilere el uzatacağım yeniden umar oldum. Gerçekçi hikâye yolunun bu genç öncüsünde de, dilde, insanı anlatışta, çevreyi ve meseleyi olumlu açıdan anlatan gözlemlerinde, o ustaca *"sadelik"* i yakalayış var. Daha bu ilk kitabındaki hikâyelerinde bile, köylü ve kentli, bizim insanımızı bu ölçüde derinliğine ve bütünlüğüne kavrayış ve anlatışındaki ustalık umut verici. Hepsinden iyisi, Özturanlı, kendisini sanatının dışında tutmasını biliyor. Sanat yolunda ilk adımlarını atan bir gencin, kendi yaşantılarının biteviye saplantılarından daha başka anlatacak şeyler bulabilmesi, ilgi çekici bir olay. Bu kitaptaki *"İlaç"* hikâyesine nice ustalar imzalarını atmaktan çekinmezlerdi. Özturanlı, bizdeki hikâye gelişmelerinin son çıkmazlarından uzak kalmış, dilde de, anlatışta da, *"içten ve özentisiz"* verimli bir yola girmiş.

"Evcilik Oyunu"

Ferzan Gürel, Sökeli hikâyeci ve romancı Samim Kocagöz'ün kızkardeşi imiş. Bir zamanlar ağabeyinin anlattığı çevreleri kendi yaşantıları açısından ele alıyor. Bu denemelerinden, onun, kadınlar ve çocuklar dünyasına yanaşabileceği anlaşılabiliyor. *"Cennetin Düşü"*, *"Deniz Feneri"*, *"Sürünün Çobanı"*, hikâyecinin küçük olayları, öze uygun yeterli ayrıntılarla hikâye haline getirebildiğini gösteriyor. Şimdilik iki önemli engel var önünde: Biri, iyi kullanamadığı, yeni sanatın aşırı arı dilciliğinden aktardığı dili. Hele *"tüm"* kelimesine ölçüsüz saplanışı rahatsızlık veriyor. Nedense bu *"tüm"* kelimesini gençler, öz ve arı Türkçe sanıyorlar. Halbuki, Arap aslından *"tamm"* kelimesinin köylüleşmiş şekli. Aynı anlama gelen birçok Türkçe kelimeler, bu güdük anlamlı kelime uğruna edebiyat dilinden sürülüp çıkarılıyor. İkincisi ise, iyice ustalaşıncaya kadar konularını en başarılı olduğu çevre gerçeklerinden alması. Bu kitabında beliren umut verici bir özelliği de, *"Sürünün Çobanı"*

hikâyesinde görülen, küçük olayları aşan, büyük anlama yönelmeğe niyetli bir eğilimin, onda belirmiş olmasıdır. Yazarlık bu bayanın yaşamasında nasıl bir yer alıyor bilmem. Çoğu umut vererek başladılar. Bizde yaşamanın kadınlara ayrılan yanı, gerçekçi yoldaki bir yazarın direnerek işini sürdürmesine, çevresinde destekleyici bir anlayış bulmasına uygun mu?

"Beyhan"

Kâmuran Şipal, çok az yazan bir hikâyeci. Bu kitaptaki 9 hikâyesini acaba kaç yılda yazmış? Küçük hikâyenin onun hayatının birinci işi olmadığı belli. Daha çok Alman edebiyatından çeviriler yapıyor. Ama Şipal'in hikâyelerinde çevirdiklerinden bambaşka bir hava var. Sait Faik'in bıraktığı küçük yaşantılara bağlı, küçük Adam'ın günlük yaşayışından alınmış çatışmaları yazarken çabayla elde edilmiş (Sait Faik'in aksine) bir soy ustalığa bile ulaşıyor. Onun bu kitabındaki *"Köstebek"* i ve *"Bahşiş"* i çoğu hikâyecilerimizin tutturdukları yolun aksine, yalnız *"konuşma dilinin canlılığından yararlanış"* değil, bir yazı işi" çabasıdır. Şipal'in bizim hikâyemizin ulaştığı değerleri inkâr etmeyişi, öncü ustaların yolunda daha yapılacak iş bulabilmesini, *"yazı"* işinin taşkınlıktan uzak ranatlığını değerlendirişini beğendim. Onun, bahşiş veremiyen kişinin küçük tedirginliğini yakalayışı, usta gözlemcilerden kalma bir yankıdır. Adeta hikâyeyi ikinci iş olarak yürütüşünü zaman zaman unutturuyor.

"Denge Uzmanı"

Orhan Duru, genç kuşaktan hikâyeciler arasında, dilde, cümle kuruluşunda hikâye yapısını anlatışta aşırılığın öncüsüdür. Bu hikâyelerinde bütün toplum değerlerini alaya alıcı ve keskin bir satir var. Bütün aşırılıklarına biraz sanat anlamı verebiliyor. Kalabalığın içinden yakaladığı kişiler ve yaşantıların seçkinliği belli oluyor. Sanatçı titizliği ile temalarını ve kişilerini, onların dramlarını yakalıyor. Gözlemciliğinin seçkinliğini görebiliyoruz. Hikâyelerinin hiçbir unsuru ve ayrıntıları düşük seviyede değil. Ama dilini anlatışını tahammül edilmez buluyorum. Üstelik insanoğluna sevgisi olmadığı, çözümleyiciliği neşterleme basamağına indirişi, kişilerinin yaşamasına hazin ve acıklı, yazarınca bile desteklenmiyen yoksul bir anlam verişinden belli oluyor. İnsanı, yaşamının or-

tasında düşerken yakalarken, onun bahtına karşı kayıtsız duruşu, katılmayışı, bir anlamda gerçekçilerin tarafsızlığını bile aşan sertlikte. Yaşamaya umut vermiyen, kurmaya veya düzeltmeğe yaramıyan bir sanata lüzum var mı, bilmem?



1962 DE DİL ÇALIŞMALARI

Derliyen: S. N. ÖZERDİM

Devlet Dili

Millî Birlik yönetiminin dilde, özellikle devlet dilinde özleşmeye verdiği önem, gösterdiği ilgi 1961 Ekim seçimlerinden sonra kurulan hükûmetler zamanında unutulmuştur. 12 Temmuz 1961 de Başbakan Cemal Gürsel imzalı bir yazıda, devlet yazışmalarında kullanılacak dilin saptanması için, Millî Eğitim Bakanlığı'nın önderliğiyle, T.D.K. ile üniversitelerimizden katılacak bilim adamlarından ortaya çıkacak bir kurulun konuyu ele alması istenmişti. Böyle bir toplantı bir kezcik yapılabildi. Konu bir daha ele alınmadı. T.D.K. bunu hükûmete hatırlattıysa da, bir sonuç elde edilemedi. Bununla birlikte Kurum'un kılavuz niteliğindeki yayınlarının devlet örgütlerinde kullanılması yolundaki istekler ilgi gördü. Özellikle *Anayasa Sözlüğü* devlet örgütlerince bol sayıda satın alındı, bir yılda üç kez basıldı.

Devlet Plânlama Teşkilâtı'nın genç ögeleri, Türk Dil Kurumu ile işbirliği yaparak Kalkınma Plâm'nın dilini sadeleştirdiler. Bu çalışmada Tanıtma Kolu Başkanı yardımcı oldu. Plân'ın dili, hükûmetçe de benimsendi.

T.D.K., Senato ve B.M.M. Başkanlıklarına; Meclis'te temsil edilen partilerin grup başkanlıklarına birer yazı göndererek Anayasa diline uyulmasını da diledi; bütün senatör ve milletvekillerine birer Anayasa Sözlüğü armağan edildi.

Sayın Cumhurbaşkanı Gürsel'in Kurum'a gelişi, onur üyeliği belgesinin verilmesi için Kurum üyelerinin kendisini ziyaretleri sırasında, dil konularına ilgi ve sevgisinin kesilmediği öğrenildi. 30. yıl dolayısı ile Kurum defterine bir özel yazı yazarak bu ilgisini kâğıtta da belirtti.

Bütçe Komisyonu yasa dilinin Anayasa'ya uygun olması yolunda bir karar almış, "Cumhurbaşkanı, Başkan, Bakan" terimlerinin kullanılmasını öne sürmüştür (18.9.1962 günlü Dünya gazetesi). Bursa Milletvekili Sadrettin Çanga da, Meclis Başkanından, kürsüde öz-Türkçe konuşulmasını istemişti. Ada-

let Bakanı Prof. Abdülhak Kemal Yörük, hukuk dilinin sadeleşmesinden yana olduğunu söylemiştir. (1.9.1962 günlü Cumhuriyet gazetesi).

Türk Dil Kurumu :

Türk Dil Kurumu, yeni kurulan Tanıtma Kolu ile, özellikle 1950-1960 arasında çekildiği kabuğundan sıyrılmış, halka ve okula daha çok yakınlaşma olanaklarını bulmuştur. 1960 ihtilâlinden sonra Tanıtma Kolu'nun kurulması gereğini koşulların değişmiş olmasına bağlamak doğaldır; Kurum'un on yıl boyunca eski çağların "menfileri" gibi, görülmesini bu yolda telâfi edeceği de doğaldı.

Derleme-Tarama işleri Altı cilt halinde yayınlamış olduğu *Halk Ağzında Söz Derleme Dergisi*, 1952-1959 taramalarının da eklenmesiyle kat kat büyütülmüş olarak yeniden basılmaktadır. İkinci basımın ilk cildi baskıdadır. Dört kitap halinde basılmış olan *Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü* de, taranan eski kitaplar 160 dan 228 e çıkarılarak genişletilmiş, tek sözlük halinde toplanmıştır; (A) harfini kapsıyan ilk cilt baskıdadır. 222 kaynağın taranması ile ortaya çıkan atasözleri ve deyimler, başındaki geniş bibliyografya ile, hazırlığın son evresindedir. 25-30 yıllık yazı dilimize girmiş olan yeni sözcükler de, yazın eserleri taranarak saptanacaktır. Taramalara başlanmış, taranacak yapıtlar için bir kılavuz da bastırılmıştır. Resmi Gazete 27 Mayıs 1960'tan bu yana. taranmakta, hukuk diline girmiş yeni sözcükler saptanmaktadır. Halk sanatları terimlerinin derlenmesine de devam edilmektedir.

Gramer çalışmaları 1960 kurultayından beri sık sık başkan değiştiren bu kola son olarak Doç. Dr. Zeynep Korkmaz getirilmiştir. A. Dilâçar'ın *Ana Gramere Giriş*, Talât Tekin'in *Devimli Ses Bilgisi*, Muzaffer Tansu'nun *Genel Ses Bilgisi*, Haydar Ediskun'un *Türkçede Bileşme Olayları ve Bileşiklerin Yazılması* adlı çalışmalarının bir an önce basılması ve yeni hazırlıklara girişilmesi Gramer Kolu'nun ele aldığı işler arasındadır.

Sözlük çalışmaları *Fransızca-Türkçe Sözlük* satışa çıkarılmıştır. Almanca-Türkçe, Farsça-Türkçe, Arapça-Türkçe sözlüklerle Etimoloji Sözlüğü çalışmaları devam etmektedir. İngilizce-Türkçe Sözlük de yarışmaya konulmuş, yarışma gazetelerle duyurulmuştur.

Türkçe Sözlüğün Yeni Türkçe Sözlük adı ile hazırlanacak yeni basımı için de çalışmalara başlanmıştır. "Sözlük Planla-

ma Kurulu" nun raporunda ilkeler saptanmıştır.

Bu kolun 24 yıllık başkanı, Kurum'un 25 yıllık ögesi Dr. Mehmet Ali Ağakay, Fransızca-Türkçe Sözlüğü tamamladıktan sonra, kendi isteğiyle kol başkanlığından ayrılmış, yerine Cahit Öztelli getirilmişitr. Yönetim Kurulu, Dr. Ağakay'a, ayrılışı üzerine, onur üyeliği vermiştir.

Tanıtma çalışmaları Geçen yıl başkanlığına M. Sunullah Arısoy'un getirildiği Tanıtma Kolu'nun ilk işi, basınla işbirliği kurmak olmuş, önce bir tanışma toplantısı düzenlenmiş, daha sonra Basınla İşbirliği ve Danışma Kurulu kurularak çalışma evresine geçilmiştir. Tanıtma Kolu'nun birinci işi, her gün gazeteleri tarıyarak haberlerde arı Türkçeye ne ölçüde yer verildiğini saptamaktır. Zaman zaman yayınlanan listelerle gazetelerin arı dilde haber verme çabaları kamu oyuna duyurulmaktadır. Bu çalışmanın bir sonucu olarak *Gazetelerin Haberlerinde Kullanacakları Sözcük Liste*'lerinin ilki 300 sözcüğün karşılıkları ile bir lehva halinde bastırılmış, gazetelere dağıtılmıştır. Kol, kadrosunu genişleterek gazetelerdeki fıkra ve yazıların dili üzerinde de çalışmaya girişmiştir.

Tanıtma Kolu'nun ele aldığı çalışmalar arasında açık oturumlar da vardır. Açık oturumların ilki 19 Mayıs 1962 günü İstanbul Üniversitesi'nde yapılmış; Dil Kurumu üyelerinin, yazar ve bilginlerin yaptıkları konuşmalar önce Türk Dili dergisinde yayınlanmış, sonra Tanıtma Yayınları arasında kitap halinde de çıkmıştır. Yurtiçi konferans gezilerine de başlanmış, ilk konuşmaları Derleme-Tarama Kolu Başkanı Ömer Asım Aksoy Ekim ayında Gaziantep'te yapmıştır. Ankara ve İstanbul radyolarında ayda bir "Arı Dile Doğru" ve "Ana Dilimiz" başlıkları ile birer konuşma yapılmasına 1962 yazı içinde başlanmıştır. Bu konuşmalar Tanıtma Yayınları arasında da kitap halinde çıkmaktadır. Tanıtma Kolu 1962 Ocak ayından beri gazeteler için bir *T.D.K. Haberler Bülteni* yayınlamaktadır. Bu bültenin ilk altı sayısı teksir makinesinde çoğaltılmıştı. 7. sayıdan beri ise bastırılmaktadır. Tanıtma Kolu'nun Kurum çalışmalarını duyurmak için hazırladığı duyuru levhalarının ilki Kurum binası önüne konulmuştur. Kol, Kurum'un ana kütüğünü ve albümünü hazırlama çalışmalarına da girişmiştir. Kurum'un tarihçesi niteliğinde bir kitap (Dil Devriminin 30 Yılı) bastırılmıştır. Öğretim kurumları ile işbirliği çalışmaları da ele alınmıştır.

Arı dile önem veren gazete muhabir ve sekreterlerine yıl-

da iki kez -5.000 lira tutarında- Gazetecilik Dil Ödülü verilmesi karara bağlanmıştır. 1962 sonunda uygulamaya geçilecektir.

Terim çalışmaları Nijat Özön'ün hazırladığı *Sinema Terimleri Sözlüğü* ile Dr. Sevinç Karol'a hazırlatılan *Zooloji Terimleri Sözlüğü* baskıya verilmiştir. Tiyatro, Edebiyat, Felsefe, Hukuk, Spor, Din, Sosyoloji-Psikoloji, Orta Öğretim terimleri üzerinde çalışmalara devam edilmektedir.

Yayın çalışmaları 1962 de yayınlanan kitaplar şunlardır: Ömer Asım Aksoy: *Anayasa Sözlüğü, Türkçe-Osmanlıca, Osmanlıca-Türkçe* (3. basım); *Nâmeth Armağanı* (26 inceleme); *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten 1961* (14 inceleme); Dr. Mehmet Ali Ağakay: *Fransızca-Türkçe Sözlük* (30.000 sözcük); *Ataç* (Ataç üzerine: Hikmet Dizdaroğlu; Ataç'ın yazılarından seçmeler: Konur Ertop; Ataç bibliyografyası: Sami N. Özerdim); *Dokuzuncu Türk Dil Kurultayı 1960* (tutanaklar); Türk Dili dergisinin, geçen yıl yayınlanan Şiir ve Deneme Özel Sayılarından sonra bu yıl, Günlük, Dil özel sayıları da çıkarılmış, özellikle *Günlük Özel Sayısı* büyük bir kitap halinde basılmıştır.

Yeni girişilen Tanıtma Yayınları dizisinde yayınlanan kitaplar daha büyük sayıda basılmaktadır. Şimdiye değin çıkanlar:

"Türk Diline Emek Verenler" dizisinde: Ömer Asım Aksoy: *Mütercim Asım;* M. Şakir Ülkütaşır: *Kâşgarlı Mahmut.* "Dil Konuları" dizisinde: Ömer Asım Aksoy: *Dil Üzerine Düşünceler - Düzeltmeler; Dil Devriminin Otuz Yılı* (dil devriminin ve kurumunun tarihçesi niteliğindeki bu kitabı birkaç kişi kaleme almıştır); A. Dilâçar: *Devlet Dili Olarak Türkçe;* Hikmet Dizdaroğlu: *Türkçede Sözcük Yapma Yolları.* "Açık Oturumlar" dizisinde: *Dilde Özleşmenin Sınırı Ne Olmalıdır?* (İstanbul'da yapılan açık oturumun tutanakları). "Radyo Konuşmaları" dizisinde: M. Sunullah Arısoy: *Ana Dile Doğru I., II.* (Ankara ve İstanbul radyolarında yapılan konuşmaların metni). Geçen yıl Kurum'un Akademiye çevrilmesi konusunda yayınlanan yazıların derlenmesiyle ortaya çıkan *Bir Tasarı Karşısında* adlı kitapçık da burada anılabilir.

Doç. Dr. Muharrem Ergin'in, ilk cildi de Kurum yayınları arasında çıkmış olan *Dede Korkut* adlı incelemesinin ikinci cildi, *İmlâ Kılavuzu*'nun 7. basımı baskıdadır. İmlâ Kılavuzu bu yazı yayınlanmadan önce çıkacaktır.

Atatürk'ün büyük NUTUK'unun tamamı, dili sadeleştirilmiş olarak yayınlanacaktır. Salâh Birsel ile Cahit Öztelli'ye verilen bu işin ilk evresi olan birinci cilt Kurultay'a yetiştirilecektir. *Türk Nesir Antolojisi*'nin önümüzdeki aylarda baskıya verilmesi beklenmektedir.

Ödüller Bu yıl Türk Dil Kurumu ödüllerini kazanan eserler şunlardır: Roman'da: *Korsan Çıkmazı* ile Nezihe Meriç; Hikâye'de: *Bulanık Resimler* ile Muzaffer Buyrukçu; Gezi'de: *Gide Gide III.* ile Fikret Otyam; Çevirl'de: Kafka'dan çevirdiği *Milena'ya Mektuplar* ile Adalet Cimcoz. (Bu yıl Şiir ve Tiyatro dallarında hiçbir eser gerekli oy sayısını dolduramamıştır.) Röportaj'da: 1961 de Varlık'ta çıkan "Güney-Doğu Yollarında" dizisinin 32., 33., 35. bölümleri ile Yahya Benekay.

(Bilim dalında eser yoktur. Makale, fıkra türlerinde gerekli oy sayısı sağlanamamıştır.)

Dil Bayramı : Bu yıl, 26 Eylûl'de Dil Bayramı, ilk Türk Dili Kurultayı 26 Eylûl 1932 de toplandığından (Kurum'un kuruluş tarihi: 12.7.1932 dir), otuzuncu yıldönümü olarak, geniş bir şekilde kutlandı. Tanıtma Kolu'nun düzenlediği bayramın Ankara'daki töreni Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde başladı, akşam Kurum salonunda devam etti. Törende Gürsel'in Kurum defterine yazdığı özel yazısı okundu. Millî Eğitim Bakanı, üniversite, kurum, dernek temsilcileri konuştu. Kurum kurucularından hayatta kalan tek kimse olan Yakup Kadri Karaosmanoğlu anılarını anlattı. Geceki toplantıya Gürsel de katıldı. Yurdun yirmiyi aşkın yerinde T.D.K. yayınları sergilendi; bu çalışmada birinci derecede Türk Kültür Dernekleri yardımcı oldular. Türk Devrim Ocakları Ankara'da, Millî Türk Talebe Birliği İstanbul'da (üç gün) kutlama törenleri düzenlediler. Basında Bayramı kutlayan, ya da yeren yazılar çıktı (yergi yazıları -ne yazık ki- devrimci gazetelerde de yer aldı). 26 Eylûl günü Ankara'da Türk Hava Kurumu uçakları, Atatürk'ün ve tanınmış dilcilerle yazıncıların dil üzerine özdeyişlerini taşıyan kâğıtlar attılar.

Kurum'un başka çalışmaları 1962 yılında kabul edilen "Uzmanlar Yönetmeliği", Türk Dil Kurumu'nda görev alacak genç bilim adamlarına olanaklar sağlıyacak, onların yetişmesine yardım edecektir. "Bilimsel Araştırmalara Yardım Yönetmeliği" de 1962 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmeliğe göre, Kurum, Türk dili üzerinde yapılacak bilimsel araştırmaları, para yardımında da bulunarak, destekliyecektir.

Kurum Dışında :

Karaman'da, Karamanlı Mehmet Bey'in Türkçeyi devlet dili olarak yerleştirme çabası, Haziran 1962 başında da anılmıştır.

Türkiye Mühendis ve Mimar Odaları Birliği'nin teknik terim çalışmaları devam etmektedir.

Terzilik Tekâmül Enstitüsü Müdürü Hikmet Mercan, terzilik terimlerinin Türkçeleşmesi yolundaki çabalarına devam etmiş, bir bölük terimin karşılıklarını bastırarak, kullanılması dileğiyle terzilere dağıtmıştır.

Konya'nın Karakaya köyünde devrimcilikle ün alan imam Abidin Topuz, köyde öz-Türkçenin yayılmasına çalışmış, onu birkaç köy imamı daha izlemiştir.

İstanbul'da sokak adlarının Türkçeleştirileceğini bildiren bir haber (Son Baskı gazetesinin 30.6.1962 günlü sayısı) okunmuştur.

Bu tek tek çabalar dışında, basının 1962 de dil konularına yer veren çok sayıda yazı, fıkra yayınladığını; dil haberlerine daha çok yer ayrıldığını, gerek büyük kentler, gerekse Anadolu basınının T.D.K. Tanıtma Kolu bültenlerindeki haberleri vermekte özen gösterdiğini Tanıtma Kolu'nun kupür dosyalarından anlıyoruz. Bu arada, dil özleşmesi ve T.D.K. aleyhine yazılar da görülmekteydi.

Birkaç kitap Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Prof. Dr. Vecihe Hatipoğlu'nun *Türk Kelimelerinin Önsesleri;* Prof. Dr. Saadet Çağatay'ın: *Kazakça Metinler;* Doç. Dr. Zeynep Korkmaz'ın: *Türkçede Eklerin Kullanılış Şekilleri ve Ek Kalıplaşması Olayları* adlı eserlerini yayınlamıştır.

Sami Öngör'ün 1959 dan beri fasiküller halinde yayınlanan *Coğrafya Sözlüğü* tamamlanmış (M. Eğ. Bakanlığı yayını)ı İnkılâp-Aka Kitabevleri Mustafa Nihat Özön'ün: *Türkçe Yabancı Kelimeler Sözlüğü* ile Fethi Nusret Alaçam'ın *İngilizce-Türkçe Teknik Lûgati*'ni; Okat Kitabevi, Seyit Kemal Karaalioğlu'nun: *Türkçe ve Edebiyat Sözlüğü*'nü yayınlamışlardır. T.D.K. uzmanlarından Ferit Devellioğlu'nun *Ansiklopedik Osmanlıca-Türkçe Lûgat*'inin baskısı 1963 başında bitecektir, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Doçentlerinden Dr. Faruk K. Timurtaş'ın *Ali Şir Nevai'nin Türk Diline Hizmetleri* adlı bir kitapçığı çıkmıştır.

1962 DE PLÂSTİK SANATLAR

Cemal TOLLU

Yirminci yüzyılın ikinci yarısında Sanat Dünyasına bakıldığı zaman, her devirde olduğu gibi, kalite bakımından münakaşa götürür bir durum olmakla beraber, kantite bakımından hayret uyandıran bir hızla yüründüğünü, bütün dünyanın bir san'at sarhoşluğu içinde bulunduğunu görürüz. Sanatçılar da, bu eserleri satanlar da, San'at Amatörleri de sanki bir tarikate mensup dervişlerin vecd içindeki coşkunluğunu cezbe halini gösteriyor. Memleketimizde henüz bu heyecan son haddini bulmuş değilse de, gene de eskiye nazaran büyük bir hareket göze çarpmaktadır. Ankara ve İstanbul'daki san'at galerileri, yabancı memleketlerin kültür merkezleri, sergi açmak isteyenlerin ihtiyaçlarını karşılamıyacak kadar dar geliyor. Daha otuz yıl öncesi Galatasaray Lisesi salonlarında açılan Güzel Sanatlar Birliği'nin yıllık sergilerinden başka bir sanat hareketine rastlamak mümkün değildi. Bugün memleketin her yanında görülen sergilerin çokluğu, plâstik sanatların oldukça geniş ölçüde memlekete yayıldığını göstermesi bakımından sevindiricidir.

Çok sevindirici olan bu yayılmanın değer bakımından da yükselmeğe yol açacağı muhakkaktır. Esasen nisbi bir yükselmenin mevcudiyeti inkâr edilemez. Bu yayılışın ve sayıca artmanın hakiki sebeplerini ilmî yollardan araştırmamıza imkân olmamakla beraber, son sanat akımlarının uzun ve ciddi bir çıraklık devresine ihtiyaç göstermediği kanısında, tablo tüccarlarının genç istidatları ortaya atarak kâr temin etme çabalarında aramak da mümkündür. Otuz yıl önce Paris'te 35.000 ressam ve heykeltraşın bulunduğu söylenirdi. Bugün ise aynı şehirde 100.000 sanatçının yaşadığı vergi dairelerinin istatistikleriyle anlaşılmaktadır. Bu artış nisbeti her halde nüfus artışı veya istidatların meydana çıkmasında ve geliştirilmesinde yeni bulunan metodlarla izah edilemez.

Beyaz bir tuval üzerine serpiştirilen iki leke veya birkaç delik, bazan yamalı bir çuval veya bomboş bir tuval harikulâ-

de güzel bir buluş olarak vasıflandırılır. Ve alıcı bulursa, her türlü cesurâne tuhaflıklara sanat değeri atfedilirse, kurnaz tablo tüccarlarına sanat tenkitçileri de can ve gönülden yardım ederse, paralarını nereye harcıyacaklarını bilemiyen kendine sunulanı düşünmeden kabul eden bir sınıf mevcut oldukça, sanat alanında daha uzun zaman kararsızlığın ve kargaşalığın devam edeceğini düşünebiliriz.

Bu satırlardan, zamanınızın sanatını temelinden inkâr ettiğimiz mânası çıkarılmamalıdır. Bu hareketleri bir doğum sancısı gibi kabul etmek te mümkündür. Her sanat hareketi uzun veya kısa bir süre yükseldiği seviyeden yuvarlanmış, bazan düşük devirler altın takdirine mashar olmuş, sonunda ortaya çıkan deha sahibi bir veya birkaç sanatçının yaptığı ihtilâl ile yeni bir yükselme devrine erişilmiştir.

Klâsik devirlerin sonunda nasıl kötü bir natüralizme varıldı ise, sonu (İzm) ile biten bir sürü sanat akımlarının devamlı olamadığı yirminci yüzyılın ilk yarısında da büyük değerlerin meydana çıkmış olmasına rağmen, sosyal hayatta görülen süratli değişmeler içinde ve (Hürriyet aşkı) uğrunda bugünkü noktaya varıldı. Evvelâ figür ve konunun, sonra da müesses kaidelerin, geleneklerin ortadan kaldırılması şeklinde meydana gelen sanat eserlerinin hiçliğini, bunların zamanımızın geriliğini ve şaşkınlığını gösteren belirtiler olduğunu iddia edemeyiz. Birkaç büyük deneycinin yanısıra, onların eteğine sarılarak yükselmek isteyen cüzelere rağmen, bugün mâna ve değerini tamamiyle anlıyamadığımız büyük hamlelere şahit oluyoruz. Şarlatanları, taklitçileri bir yana bırakırsak bu yeni hareketlerin ilerde doğacak büyük sanatı hazırladığım kabul edebiliriz.

Bütün dünyayı saran bu cezbe halinden memleketimizin müteessir olmaması imkânsızdı. Hele işin kolay gibi görünmesi, geleneklere uygun tabiat etüdleri ile mücadele etmenin zorluğu karşısında bu yeni yolu tercih edeceklerin bulunması kadar tabii bir şey olamazdı. Daha çok yaratma kudretine buluş kabiliyetine lüzum gösteren yeni sanatta hileli matiyer oyunları ve kurnazca aşırmalarla, işin derinliklerine kadar inemiyen insanların karşısına yeni bir sanat şahsiyeti edasıyla çıkmak her zaman kabildi. Böyleleri; geri düşünceli, zevksiz ve anlayışsız gibi görünmek istemlyen bir zümrenin mevcudiyetinden faydalanırlardı.

İçinde bulunduğumuz şartların doğurduğu bu manzara kar-



Van Gogh

şısında alınacak bir tedbir düşünülemez. Gezip gördüğümüz büyük merkezlerdeki sanat galerileri, milletlerarası büyük sergiler hep bu gibi oyunlarla dolu bulunduğundan, bizde bu sergilere katılmak istediğimiz zaman, ister istemez, onlara ayak uydurmak mecburiyetini duymaktayız. Şunu da itiraf etmek yerinde olur ki; bugün memleketimizde figüratif resim yapmak isteyenlerin çoğu, klâsik sanat yapıldığı iddiası ile sanatın en düşük olduğu devirleri taklit etmekten ileri gidememektedirler. Bu iki zıt eğilim karşısında hiç şüphesiz yeni yolu tutanları tercih etmek mecburiyeti ortaya çıkıyor.

Vakıa bu tereddütlü hal, bize mahsus değildir. Dünyanın her yanında geçmiş devirleri anlayışsız bir şekilde taklit edenler, hattâ tamamiyle objektif olmak isteyenler vardır. Amma böyle eserlerin büyük sanat hareketlerine sahne olan sergilere katıldığı varit değildir. Plâstik sanatların yolu her zaman -tabiatten hareket edildiği devirlerde dahi- abstre bir yönde olmuştur. Abstraksiyonda çok ileri gidilerek konunun tamamiyle kaldırılmasının suiistimal edilmesinin neticesinde tekrar tabiate dönme arzuları beliriyor. Fakat bu tabiate dönüş, her halde natüralist veya objektif bir düşünce ile olmıyacaktır. F. Léger'nin vaktiyle dediği gibi, bugünkü non-figüratif araştırmalardan iyi bir netice çıkaracak bir büyük adamın yetişmesi lâzım gelecektir.

Memleketimizin, milletlerarası sergiler karşısındaki tutumunu bu düşüncelerle izah ettikten sonra, şimdiye kadar katıldığımız sergilerden kısaca bahsedebiliriz.

Evvelâ; günden güne ehemmiyeti artan Venedik Bienalinden söz açmamız doğru olur. Adından da anlaşılacağı gibi, iki yılda bir açılan bu milletlerarası sergiye bu yıl üçüncü defa katılmış bulunuyoruz. Geniş bir alanı kaplayan sergide, çoğu milletlerin kendi yaptırdıkları salonlarda eserlerini sergiledikleri, umumî katalogdan mada sanatçılarını daha iyi tanıtmak amacı ile çok güzel hazırlanmış broşürler dağıtmakta olmalarına mukabil, biz ancak İtalyan Hükûmetinin misafiri olarak bir köşeye ilişmek zorunda kalmaktayız. Başka milletlerin sefaretleri, mükellef ziyafetlerle dünya ölçüsündeki sanat tenkitçilerini ve tanınmış sanatçıları davet ederek, kendi sanatçılarıyla tanıştırmak gayretini gösterdikleri halde, biz kamanlıkta göz kırpmaktan ileri gidemiyoruz.

Bu serginin önemini şu birkaç rakkam göstermeye kâfidir. 121 gün açık duran XXXI. Venedik Bienalinin 154.000 zi-

yaretçi görmüş, satış ve mükâfatın maddi değeri 131.000.000 lireti bulmuştur. Yerli ve yabancı matbuatın gösterdiği ilgi de yıldan yıla artmaktadır. Bu sergide dağıtılan mükâfatlar yalnız Venedik Sergi Komitesinin, Belediye veya Hükûmetin tahsis ettikleri ile kalmamakta, büyük ticaret ve sanayi firmaları da geniş ölçüde mükâfatlar dağıtmaktadır.

Daha evvel IV. sergisine katıldığımız Sao Polo Bienalinin VI. sergisine de katılmıştık. Milli Eğitim Bakanlığının alâkalı dairelerinin göstermiş oldukları iyi niyeti ve anlayışı bu vesile ile şükranla anmak isterim. Ancak mali formaliteler yüzünden sandıkların yerine vaktinde varmaması, eserlerin teşhiri, serginin açılış gününden biraz sonra mümkün olmuştur. Bu gecikmeye rağmen, sergimiz alâka uyandırdı. Rio de Janeiro modern sanat müzesinde de teşhiri istendi ise de, oradaki sefaretimizin, eserleri ihtiva eden sandıkları serginin açılış tarihine kadar muhafaza edecek imkânı bulamaması karşısında bu sergi açılamadı.

Sao Polo Bienali 1.10.1961 günü, sergi sarayını dolduran binlerce davetlinin ve yabancı devletler mümessillerinin huzurunda, Brezilya Sayın Cumhurbaşkanının uzun bir konuşması ile açıldı. O gün, üçüncü katta bize ayrılan geniş panolar bomboştu. Fakat geç olmakla beraber bu sergiye katılmamız faydalı olmuştur. Sergi idaresinin göndermek lûtfunda bulunduğu gazete kupürleri, Türk sanat eserlerinin iyi tesir bıraktığını ifade etmektedir.

Vaktinde davranılırsa; 1963 Sao Polo Bienaline daha iyi hazırlanarak katılmamız, hattâ bu defa mimarlık ve şehircilik çalışmalarını da göndermemiz daha faydalı olacaktır.

Brezilya'dan dönüşte New York'ta bir hafta kalmış ve Filadelfiya'ya da uğramak fırsatını bulmuştum. Pennsylvania Üniversitesinde görevli bulunan Prof. Orhan Alisbah Bey'in ve sayın eşinin arzu ve teklifleri üzerine, bu serginin orada da açılması için Bakanlığımız nezdinde teşebbüste bulunmuştuk. Uzun süren mali güçlüklerden sonra, bu da mümkün oldu. Sayın Alibah'dan alınan mektup ve davetiyeye göre, sergi 21 Eylûlde açılacak ve 24 Kasım gününe kadar teşhir edilecektir. Bu sergi hakkında neşredilen bir bültende; tanınmış sanat tenkitçisi ve "Art in Facus" editörü Dorothy Grafly, Philadelphia Sunday Bulletin'ın 14 Ekim tarihli sütununda Türk sergisi hakkındaki fikirlerini belirtirken, "Akademideki Türk sanat sergisine Paris ruhu nüfuz etmiştir," diyerek şunları ya-

zıyor: "Sanatkârlar ister İngiltere'de, ister Amerika'da, yahut Türkiye'de yaşamış olsunlar Paris fırçası ile çalıştıkları görülmektedir. Halihazırda Pennsylvania Akademisinde sergi açan Türk ressam ve heykeltraşlarının sekizi ya Paris'te tahsil görmüş, yahut ta Paris ile münasebetleri olmuştur. Hepsi İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi mezunu iseler de, üslûplarına tesir eden Ortadoğu değil, Avrupadır. Herşeyden evvel, Abstre olan eserleri Atlantik'in iki tarafından hangisindeki bir büyük sergiye dağıtılsa idi, milliyetlerini tâyin etmek mümkün olmazdı." Aynı bülten, şahsî mütalâasına şu satırlarla devam etmektedir: "Miss Graphly'nin sözleri Türk sanat çevrelerince beklenen kıymetlendirmeyi aksettiriyor. Sanat kabiliyetini belirtmekteki hürriyete olan samimî bağlılıkla karakterize edilen çağdaş Türk kültürünün en alâka çekici yönü üzerinde durmuştur. Meselâ Atatürk İnkılâpları neticesinde, iki ayrı dine hizmet etmiş olan Ayasofya, Türkiye'nin dünya sulhüne olan samimi hislerini isbat etmek için müzeye çevrilmiştir." Bu satırlardan sonra, açılıştan, sayın sefirimiz Turgut Menemencioğlu'nun ve refikaları hanımefendinin şereflerine verilen kabul resminden diğer muteber davetlilerden bahsedilmektedir.

Görülüyor ki, böyle sanat gösterileri, milletlerin kaynaşmalarına, birbirlerini daha iyi tanıyıp sevmelerine vesile olmaktadır.

IV. Sao Polo sergisinde Zühtü Müridoğlu'nun bir heykeli müze için satın alınmış. Hadi Bora ise, geniş bir sanat çevresi tarafından takdir edilmiş idi. Hattâ Rio-de Janeyro müzesine davet edilmemizin başlıca sebebi de Hadi Bora'ya gösterilen alâka idi.

Paris Bienalinin birincisine olduğu gibi, bu yıl da ikinci sergisine katılmıştık. Gençlere tahsis edilen bu sanat gösterisinde heykeltraş Kuzgun Acar'ın birinci mükâfatı alması ve Paris'te 6 ay kalmak üzere davet edilmesi neticesinde, Kuzgun'un eserleri ile Paris Modern Sanat Müzesi'nde bir sergi açılması sağlanmış bulunuyordu. Satılan 4 eserinden birinin müze için satın alınmış olması sanat çevrelerini son derece sevindirmiştir.

Ressam Sabri Berkel de Viyana'da sergi açmak üzere davet edildi. Bu satırları yazdığımız günlerde açık bulunan bu sergi hakkında henüz bir haber alamamış olmakla beraber, bu serginin de sanatımızı memleket dışında tanıtmış olması bakımından çok hayırlı olduğuna inanıyoruz.

Görülüyor ki, dış memleketlerde sanatımızı tanıtmanın milletlerarası sergilere devamlı olarak, fakat daha plânlı, daha ciddî bir şekilde katılmanın bilhassa manevî faydaları inkâr edilemez.

Yazımı bitirmeden, geçen yıl Paris'te gördüğüm 7.000 yıllık İran Sergisinden söz açmak ve buna benzer bir (Anadolu Sanatı Sergisi) fikrini ileri sürmek isterim.

İran topraklarında 7.000 yıldan beri gelip geçmiş insanların bıraktığı sanat kalıntılarının güzel örneklerini bir araya getiren bu sergi, Majeste İran Şahı'nın ve Sayın Fransız Cumhurbaşkanının huzurları ile açılmıştı. Nakli mümkün olmıyan büyük ölçüdeki eserlerin ve mabet harabelerinin büyütülmüş fotoğrafları da sergiye ayrı bir zenginlik veriyordu. Avrupa sanat ve tarih çevrelerinde büyük akisler yapan bu sergi, Avusturya'da da tekrarlandı.

Bu münasebetle, tarihten önceki devirlerden başlıyarak Anadolu topraklarında meydana gelmiş eski medeniyetlerden en güzel örnekleri toplıyarak çok zengin bir serginin hazırlanmasını ve serginin hazırlanmasında sanatçıların müzecilerimize yardım etmesini temenni ederiz.

Tevarüs ettiğimiz bu sanat hazinelerini en tesirli bir şekilde dünyaya tanıtmanın bizlere düşen bir medeniyet borcu olduğunu unutmamalıyız.

TATBİKİ GÜZEL SANATLAR

Mustafa ASLIER

Sanatın insan hayatındaki yeri

Bütün uygarlık çağlarından sanat yapıtlarını çıkarınız, geriye yalnız o çağlarda yaşayan insan ve hayvanların kemikleri kalır. Bu sonuç, insanların yaratıcı ve yapıcı varlıklarını yapıtlara aktardıklarının en büyük tanıtlamasıdır.

Her uygarlık çağında, en küçük âletten, en büyük anıta kadar, bütün yapıtlarda sanat zevki yönünden bir özün hâkim olduğu görülür. Örneğin, eski Mısırlının giyimini, kullandığı kayığı Mısır sanatının bütününden ayırnamazsınız. Daha yakınlara gelelim. Osmanlı çağının camileri, çeşmeleri, taşları, sürahileri, kavukları hepsi bir elden çıkmış kadar birbirine öz bakımından yakındırlar. Bu öz birliği bir uygarlık çağı insanlarının düşünüş ve yaşayışlarında da vardır. Yalnız sanat yapıtlarına değil, yapılan her aracın biçimleri içine o çağa hâkim sanat özünün izleri sinmektedir. Bu sebeple bir eski Yunan destisi bir Venüs heykeli kadar o çağın güzel sanatlarına dahildir.

Herhangi bir olay sonucu, yirminci asır uygarlığını kül ve toprak tabakaları örtse, ve asırlarca sonra ilim meraklısı canlılar bu uygarlığı kazıp meydana çıkarsalar, sanatı hakkında nasıl hüküm verirlerdi? Acaba yalnız müzelerdeki resim ve heykellerle mimari yapıtları mı değerlendirirlerdi? Şüphesiz hayır. Yirminci asır, onları bütün âlet ve makinaları, ilim kitapları, her çeşit binaları ve insanlarının yaşayış tarzları ile beraber ilgilendirecektir. Bugün zaman zaman moda olan sanat akımlarının, belki de bu bütünlük içinde farkına bile varılmıyacaktır. Bu düşünüşle şu sonuca varıyoruz: Bugün insanlar tarafından yapılan bütün âlet ve makinalar, evler, köprüler ve diğer yapıtlar, hepsi asrımızın sanatına dahildir. Acaba gerçekten günümüzde, makinalara biçim verilirken, heykeltraş gibi çalışılıyor mu? Bu sorunun cevabı ne olursa olsun, makina günümüzün insanının yapıtıdır ve dolayısiyle bu

makinanın formları içinde ona hâkim düşünsel özün izleri saklıdır.

Güzel sanatlarda gelişme

Uzun uygarlık çağları boyunca sanat - güzel sanat, diye, meslekler arasında bir ayırma yapılmadığı anlaşılıyor. Her yapıt, bütün bireyleri aynı derecede ilgilendirmiyordu tabiî. Örneğin, bir kral heykellerle süslenmiş bir saray yaptırabildiği halde, bir köylünün ihtiyacı kapkacak ve bir evden ileri geçemiyordu. Kanaatimce, seçkinler tabakasının kendi ihtiyaçlarına cevap veren sanatçıları kayırması, zamanla meslekler arasında bir seçilmeye sebep olmuştur. Köylüye ev yapan usta en gerekliyi yapmak zorunda olduğu halde, saray yapan usta, yaratıcılığını geliştirmeye daha çok imkân buluyordu. Bu şekilde duvarcılar arasından mimarların, taşçılar arasından heykeltraşların yetiştiğini görüyoruz.

Rönesans çağında saray ve kilisenin ihtiyacına cevap veren sanatçıların isimleri de anılmağa başlanmıştır. Bu sanatçılar, yaratıcı eğilimlerini geniş çapta tatmin etme imkânlarına sahiptiler. Onların çabası artık el sanatı geleneklerinden kurtulup, yeni bir sanat atelyesi geleneği kurma yoluna girmiştir. Bu gelişmenin Güzel Sanatlar Akademilerinin doğmasıyla neticelendiğini görüyoruz. Akademilerin kurulması güzel sanatların diğer el sanatlarından teorik olarak ayrılmasına sebep olmuştur. Çünkü düşünsel gelişmeler bütün hayatı beraber sürüklediği için, pratikte el sanatı ve güzel sanat yapıtları zevk bakımından bir ayrılık göstermemiştir. İlk büyük zevk ayrılığı endüsri ürünleri ile el sanatları yapıtları arasında başlamıştır. Endüstride biçimler birtakım makinalar aracıyla ve yalnız ihtiyaç düşünülerek yapılıyordu. Kullanılan eşya, elle yapıldığı zaman, bilinçsiz bile olsa, yapanın kişiliği biçimlere aktarılıyordu. Makina ile üretimde kişi ile yapıt arasındaki bağ, çok zayıflıyordu.

Geçen asırda endüstri ürünleri ile güzel sanat yapıtları arasında görülen zevk farkı, şöyle açıklanabilir: Güzel sanatlar, kendi geleneklerine bağlı kalmakla beraber, gene de bir el sanatı idiler. Belli bazı teknikleri el sanatlarındaki bağlılıkla devam ettiriyorlardı. Endüstri ise birden, çok farklı teknikler ve makina yardımı ile biçimleri yapıyordu. Makina ile üretim çok daha hızlı yapılıyor, dolayısiyle ürünler ucuz olu-

yordu. Toplum bu yüzden endüstri ürünlerini çok çabuk benimsedi. Kısa zamanda pek çok el sanatı önemini kaybetti ve kayboldu. Akademiler tarafından kendi kanunlarına göre, öğretilmekte devam eden güzel sanatlar, el sanatları kaybolunca, âdeta toplumun dışında kaldılar. Toplum kendisi endüstrinin büyüsüne kaptırmış, pek bu ayrılığın farkında değildi. Aslında bu ayrılık toplumun değil, güzel sanatların zararına oluyordu. Daha doğrusu, Güzel Sanatlar Akademilerinin zararına... Çünkü kişilik sahibi kudretli sanatçılar, her çağda olduğu gibi, çağın gelişmesine esas olan özü nasıl olsa seziyordu.

Endüstri hareketi Avrupada başlamıştı. Endüstri ürünlerinin görünüş zevksizliğini de gene Avrupalılar farkettiler. Asırlarca krallar ve prensler tarafından kurulan akademiler, bütün el sanatlarına rehberlik etmişti. Bu çeşit okulların form bakımından endüstriye de rehberlik etmesi lâzımdı. Bu maksatla ilk defa orta ve batı Avrupa memleketlerinde Tatbiki Güzel Sanatlar Okullarının kurulduğunu görüyoruz.

Tatbiki Güzel Sanatlar Okulları ve Güzel Sanatlar Akademileri

Günümüzün serbest sanatçıları büyük bir iştahla araştırmalara yönelmişlerdir. Bu çağımızın özelliğidir. İlim alanında da durum aynıdır. Nasıl ilim alanında bulunan sonuçlar, kullanılacak araç ve makinalara uygulanıyorsa, sanatın bulduklarının da topluma mal olması lâzımdır. Bu bir eğitim meselesidir. Artık ustadan çırağa devrolan bir el sanatları geleneği bulunmadığına göre, bu eğitimin büyük kısmı, okulların görevidir.

Akademiler daha çok, serbest sanatçılara yetişme imkânı veren kurumlardır. Onlarda eğitimin ağırlık merkezi, düşünsel özle form bağlantısı üzerindedir. Tatbiki Güzel Sanatlar Okullarında ise, eğitimin ağırlık merkezi form-eşya bağlantısı üzerindedir. Her iki çeşit okulda da yaratıcı sanatçılar yetiştirmek asıl hedeftir. Kanaatimce asıl fark her iki çeşit kurumun çalışma alanına giren sanat dallarındadır. Tatbiki Güzel Sanatlar Okulları, endüstri ürünlerinin günümüzün sanat zevkine uygun olarak yapılmalarını sağlamayı görev olarak almışlardır. Bu sebeple, toplum zevkine doğrudan etki yapacak birçok sanat dallarında öğretim yaparlar: Mimarî, İç Dekorasyon, Mobilyacılık, Seramik, Kitap Grafiği, Reklâm Gra-

fiği, Moda, Dokumacılık, Basmacılık, Ciltçilik, Matbaacılık, Kuyumculuk. Duvar Dekorasyonu v.s. gibi.

Endüstri çağına biz de girdik. Bütün dünyanın hayran olduğu eski el sanatlarımız müzelere girdi. Üreten fabrikalarımız çoğalıyor. Bir asırdan beri eşya formları alanında batılıları taklit ediyoruz. Fakat artık fikir ve sanat alanında olduğu gibi, tatbiki sanatlar alanında da kendi özümüze yönelmek istiyoruz. Bu amaçla beş yıl önce yurdumuzda ilk Tatbiki Güzel Sanatlar Okulu. İstanbul'da açıldı. Şimdilik Mobilya ve İçmimarlık, Grafik Sanatlar, Dekoratif Resim, Tekstil, Keramik dallarında öğretim yapılıyor. Bu tip okulların, modern Türk zevkini geliştireceğine ve memlekette büyük plâstik sanatçılar yetiştirecek ortamı yaratacağına inanıyorum.



Erni

1962 DE DÜNYA SİNEMASI

Çetin A. ÖZKIRIM

Armağanlar :

Sinema, evrenin önemli başarı armağanlarından biri olan (British Film Academy) nin 1961 yılı armağanları 5 Nisan 1962 gecesi Londra'da düzenlenen bir gösteri ile kazananlara verildi. Armağanları tanınmış Amerikalı rejisör Vincente Minnelli dağıtmıştı. (A Taste of Honey) en başarılı İngiliz filmi seçildi. Ayrıca bu kordelânın senaryosunu yazan Shelagh Dolaney ile Toni Richardson en başarılı senaryo armağanına lâyık görüldü. Yine bu filmde rol almış olan Rita Tushingham, en başarılı yeni yetişme oyuncu armağanını kazandı. En başarılı İngiliz oyuncusu armağanını (No Love for Johny) isimli filmdeki rolü ile Peter Finch, en başarılı yabancı aktris armağanını (Two Women) filmiyle Sophia Loren, en başarılı yabancı aktör armağanını (The Hustler) filmindeki rolüyle Paul Newman aldılar. En başarılı yabancı film armağanı ise, S.S.C.B.'nin (Ballad of a Soldier) isimli kordelâsı ile A.B.D.'nin (The Hustler) isimli filmi arasında bölüştürüldü. Böylece son yıllarda bütün yarışmalarda görülen (Mavi boncuk) dağıtımı işi bir kez daha yapılmış oluyor, iş tatlıya bağlanıyordu.

1928'den beri Amerika'da her yıl dağıtılmakta olan (Academy of Motion Picture Arts and Science) nin armağanları kısaca, bütün dünyada Oscar' diye bilinmektedir. Sinema armağanlarının en popüleri olarak tanınan, günlük basına ve hayatımıza kadar inebilen Oscar armağanının sonuncusu 1962 yılının Nisan ayının başlarında Santa Monica'da dağıtılmıştır. En başarılı Amerikan filmi armağanını (West Side Story), en başarılı yabancı film armağanını (Karanlık Camın Ötesinde) isimli kordelâ ile İsveç, en başarılı rejisör armağanını (West Side Story) ile Robert Wise, en başarılı senaryo armağanını (Judgement At Nuremberg) filmi, en başarılı kadın oyuncu armağanını (Two Women) filmindeki rolü ile Sophia Loren, en başarılı erkek oyuncu armağanını (Judgement At Nurem-

berg) isimli kordelâdaki rolüyle Maxmillan Schell, en başarılı yardımcı kadın oyuncu armağanını (West Side Story) deki rolüyle Rita Moreno, en başarılı yardımcı erkek oyuncu armağanını yine (West Side Story) filmindeki rolüyle George Chakiris ve en başarılı film müziği armağanını (Breakfast At Tiffany's) isimli kordelânın fon müzikleri ile Henry Mancini kazandılar.

Bütün sinema evreninin ilgiyle izlediği XV. Uluslararası Cannes Festivali ise 7 Mayıs 1962 günü (Boccaccio 70) isimli filmle "hâdiseli" bir şekilde başladı. 36 ulusun katıldığı yarışmanın ilk filmi olan (Boccaccio 70) dört ünlü rejisörün ismini taşıyor ve dört ayrı hikâyeden meydana geliyordu. Federico Fellini, Luchino Visconti, Vittorio De Sica ve Mario Monicelli'nin yönettikleri film, aslında 3,5 saat sürmekteydi. Festival komitesi filmi programa uygulayabilmek için 2 saat 45 dakikaya indirmiş ve böylece sondaki Monicelli'nin hikâyesini çıkarmak kararını almıştı. Rejisör Monicelli, hakkını aramak üzere mahkemeye başvurdu. Jüri üyelerinden İtalyan rejisörü Mario Soldati ise, istifasını verdi. Sonradan jüri üyelerine filmin tamamının gösterileceği söylenince Soldati güç-belâ görevine dönmeyi kabul etti. Böylece "hâdiseli" olarak başlıyan yarışma, 23 Mayıs'ta yine "hâdiseli" olarak sona erdi. Sonuçlar hiç kimse tarafından tatmin edici bulunmamıştı. Gualtiero Jacopetti'nin (Mondo cane) isimli filminin, yarışmada Meksika'yı temsil eden Luis Bunuel'ın (L'Ange exterminateur)'ünün armağana lâyık görülmemiş olması söylentilere ve itirazlara yol açtı.

"Hâdiseli" bir şekilde başlayıp ayni şekilde son bulan XV. Uluslararası Cannes Festivalinin sonuçları şöyleydi: En başarılı film armağanı bir Brezilya filmi olan (O Pagador de Promessas)'a, özel bir armağan olan "en iyi uyarlama" yarışmada Yunanistan'ı temsil eden Kakoyannis'in (Elektra)'sına, en başarılı oyuncu armağanı ise iki ayrı filmin altı oyuncusuna, - (Long Day's Journey into Night) kordelâsmda oynıyan Katharine Hepburn, Sir Ralp Richardson, Jason Roberds Jnr., Dean Stockwell ve bir İngiliz filmi olan (A Taste of Honey)'de oynıyan Rita Tushingham ile Muray Melvin, - en başarılı komedi armağanı Pietro Germi'nin (Divorcio alla İtaliana)'sına, jüri özel armağanı ise Micelangelo Antonioni'nin (L'eclisse)'i ile Robert Bresson'un (Le Proces de Jean d'Arc)'ına verildi.

22 Haziran 1962 günü Uluslararası Berlin Festivalinin XII.

ncisi. (Utanç duvarı)'na ve ikiye ayrılmış dünyamızın en gergin noktası olan Berlin'in kritik durumuna rağmen, yine açılmış oldu. Her yıl biraz daha gelişen Berlin Festivali, düzenliliği ve ağırbaşlılığı ile ün kazanmıştır. Bu satırların yazarının da iki yıldır, yakından izlemek fırsatını bulduğu gibi, gerçekten Berlin Festivali, skandallardan ve yapmacık gösterilerden uzak, ağırbaşlı bir hava içinde geçmektedir. Bu yılki Berlin yarışmasında en başarılı film armağanını (A Kind of Loving) filmiyle İngiltere, en başarılı rejisör armağanını festivalde İtalya'yı temsil eden (Salvatore Guiliano) filmiyle yönetmen Francesco Rosi, en başarılı kadın oyuncu armağanını (No Exit). kordelâsındaki rolleriyle Rita Gam ile Viveca Lindfors, en başarılı erkek oyuncu armağanını (Mr. Hobbs takes a Vacation) filmindeki rolüyle James Stewart, özel armağanı (To the last Day) isimli Kore filmindeki rolüyle Jon Young Sun, en başarılı uzun metraj dökümanter film armağanını (Galapagos) isimli kordelâ ile Almanya, en başarılı kısa metraj dökümanter film armağanını (De Werkelijkheld von Karel Appel) filmiyle Hollanda kazanmış oldular.

Uluslararası XXIII. Venedik Festivali, büyük yarışmaların sonuncusu olarak 25 Ağustos 1962 gecesi açıldı. Geçen yıllara rağmen hayli sönük geçen Venedik Festivalinde ise sonuçlar şöyleydi: En başarılı film armağanını Valerio Zurlini yönetiminde çevrilmiş olan bir İtalyan filmi (Cronaca Familleare) ile Audrey Tarkovsky yönetiminde çevrilmiş bir S.S.C.B. filmi olan (İvan'ın Çocukluğu)'na, jüri özel armağanı bir Fransız filmi olan Jean luc Goddard'ın (Vivre sa Vie)'sine, en başarılı erkek oyuncu armağanı bir Amerikan filmi olan (Birdman of Alcatraz)'daki rolüyle Burt Lancaster'e, en başarılı kadın oyuncu armağanı ise, bir Fransız filmi olan "Thérèse Desqueyroux)'daki kompozisyonu ile Emmanuela Riva'ya bu yıl ilk olarak konan (Birinci yapıt) isimli başarı armağanı ise bir Amerikan filmi olan (David and Lisa) ile bir Arjantin filmi olan (Los Innundados)'a verildi. XXIII. Venedik Festivalinin sönük geçmesine, biraz da Marily Monroe'nin beklenmedik intiharı sebep olmuştu. Bu yıl Monroe'nin katılacak olduğu yarışmanın konukları, bu acı haberle hayli üzülmüşe ve sarsılmışa benziyorlardı.

Bir "sarışın" un ölümü :

Aslında Marilyn Monroe'nin intihar etmiş olması hiç de

beklenmedik bir olay değildi. Bu küçücük "sarışın" Hollywood'un büyük endüstri çarklarından birine takılmış, stüdyoların, şirketlerin, propağanda bürolarının elinde oyuncak olmuş zavallı bir insandı. 1944 yılında o çağların en ünlü yıldızı Lupe Velez, banyosunda ölü bulunduğu zaman, 1948 yılının 4 Temmuz gecesi Carole Landis isimli bir başka ünlü yıldız uyku hapları ile intihar ettiği zaman, yine dünyanın her tarafında hayranları üzülmüş, gazeteler büyük puntolarla bu haberi vermişti. Ama aradan biraz zaman geçince, bu yıldızlar unutulmaya başlanmışlar, onların yerini bir sarışın veya esmer yıldız almıştı. Çok zaman onların yerini almakla kalmamışlar, giderek kaderlerini de paylaşmışlardı. Tıpkı Marilyn Monroe'nin Carole Landis'in kaderini paylaşmış olması gibi... 5 Ağustos 1962 günü odasında ölü bulunan, milyonların sevgilisi "sarışın" yıldız Marilyn Monroe'nin asıl adı Norma Jeanne Mortenson'du. Büyük sıkıntılar içinde geçmiş olan çocukluk ve ilk gençlik yılları içinde, yaşama serüvenini sürdürmek için girip çıkmadığı iş kalmamıştı. Güzel vücudünü aç erkek gözlerine peşkeş çekmekten, garsonluğa kadar... Üç defa evlenmiş, ama aradığı gerçek saadeti bulamamıştı. İlk oynadığı film rejisör John Houston'un (The Asphalt Jungle — Elmas Hırsızları)'ydı. Piyes yazarı Arthur Miller ile kısa süren evlilik günleri içinde gerçek kişiliğini bulmuştu. Hollywood'un, sırtından milyonlar kazandığı "sarışın" ı öldüğü zaman yalnızca 36 yaşındaydı...

Rejisörler

XV. Cannes Festivali sonuçları sanat çevrelerinde haklı direnmelere ve küçümsenmelere yol açmıştı. Sonuçlar nasıl olursa olsun. bu yarışma birçok yönetmenin kendilerini göstermesine ve armağanların aksine olarak ilgi, övgü toplamasına sebep oldu. Bunların başında Gualtiero Jacopetti geliyordu. (Mondo Cane) filmiyle Jacopetti, içinde yaşadığımız dünyamızın bütün katı, acı ve bunaltıcı gerçeklerini gözönüne sermişti. Seyredenler allak bullak oluyorlar, ama hayranlık hislerini de gizliyemiyorlardı. Bir zamanlar ana yurdundan uzak ülkelerde çalışmak zorunda kalan Bunuel'in yarışmada Meksika'yı temsil eden filmi (L'Ange exterminateur), bir armağan kazanamamakla beraber, film kritikçilerinin dikkatini çekmiş ve övgüsünü elde edebilmişti. Yunanistan gibi yeni ve ilkel

sayılabilecek bir sinemayı ise rejisör Mihail Kakoyannis temsil etmekteydi. Euripides'in ünlü oyunu (Elektra)'yı beyaz perdeye getiren Kakoyannis, esere sadık kalan bir tutumla Euripides havasını bozmadan, başarılı bir uygulama yapmıştı. Pietro Germi ise, (Divorcio alla İtaliana) isimli komedisinde, İtalyan toplumunun en önemli sorunlarından birini ele alıyor ve usta bir anlatımla ortaya koyuyordu. Antonioni ise (L'eclisse) filminde, seyircileri, jüriyi ve eleştirmecileri ikiye ayırdı. Bazılarına göre, bu film, son yılların bir şaheseri, bazılarına göre de ağır, sıkıcı mizansen denemeleri ile Fransızların (yeni dalga)'sına bir özentiden ibaretti.

Berlin'de sinemanın emektar ustası Renoir (Corporal Epingle)'sl ile bir başarı armağanı elde edememişti ama, bazı çevrelerce artık ihtiyarladığı ve söyliyecek sözü kalmadığı iddialarını çürütecek ölçüde başarılı bir filmle cevap vermiş oluyordu. Ayni yarışmada (en başarılı reji) armağanını kazanmış olan Franco Rossi buna gerçekten lâyıktı. Bir büyük röportaj havası içinde verdiği filmde, kendi fikrinden çok, olayların ve insanların birbirleri ile ilişkilerinden çıkan sonuç önem kazanıyordu.

Yarışmaların dışında yeni bir İtalyan rejisörü kendini göstermekteydi. Şiirleri ve senaryoları ile genç kuşak İtalyan rejisörlerini özellikle Mauro Bolognini'yi etkisinde bırakmış olan Pietro Paolo Pasolini ilk reji denemesi (Accatone)'den sonra (Mamma Roma) filmi ile büyük bir çıkış yaptı. Yine genç kuşak İtalyan rejisörlerinin içinde (Cronaca familiare)'nin yönetmeni Valerio Zurlini dikkati çekiyordu.

Filmler

Hollwood eski ihtişamlı günlerinin son kalıntılarını bir iki prodüktör, rejisör elinde sürdürmiye gayret ederken örneğin Darryl F. Zanuck'un (The Longest Day)'ı, Joseph L. Mankiewic'in (Cleopatra)'sı gibi, Fransız sineması her telden çalan (Yeni dalga) lı filmleri ile varlığını göstermiye, İtalya genç kuşak rejisörleri hâlâ söyliyecek sözlerinin bulunduğunu ispat etmiye, henüz belirli bir yetenek bulamıyan yeni Amerikan sinemacıları seslerini duyurmıya, sürüklendikleri iktisadi çıkmazdan kurtulmıya çabalıyan İngiliz filmcileri bir şeyler yapmıya çabalarlarken, bir zamanların üzerinde pek durulmamış olan eski filmleri ile her çağın büyük yapıtları yeniden afiş-

lerde yer alıverdi. Müteveffa aktör-rejisör Buster Keaton'un, Clyde Bruckman ile birlikte yönettikleri (The General)' i, Carl The. Dreyer'in 1943'de piyasaya çıkmış olan (Vredens Dag)'ı, Luis Bunuel'in 1928'de meydana getirmiş olduğu (Los Olvidados)'u, Charlie Chaplin'in 1924-25 yıllarında yarattığı 'Altına Hücum)u, ve Orson Welles'in büyük yapıtı 1941 yılında tamamlıyabildiği (Citizan Kane)'i. yenileri kıskandıracak bir ilgiyle karşılandı.

Bizim erişebildiklerimiz

Batı seyircisi eski yapıtlarla olsun, yeni filmlerle olsun, belirli bir ortamda izleyecek sinema ürünlerini kolaylıkla bulurlarken, Türk seyircisi, çeşitli etkenler altında yoksunluk içinde yüzdü. 1962 yılında bizim seyircimize sunulan yabancı filmlerin içinde belirli bir ortamın üstünde olanları, geçen yıllara oranla çok olmakla beraber yine de bir ihtiyacı karşılayacak sayıda değildi. 1962 yılında yurdumuzda gösterilmiş olan başarılı yabancı filmleri şöylece sıralıyabiliriz: Marcel Camus'nün (Orfeu Negro — Siyah Orfe)'si, Micael Boisrand'ın (Le Chemin des Ecoliers — Unutulmıyan Hâtıralar)'ı, Luchino Visconti'nin (Rocco et ses Freres — Düşman Kardeşler)'i, David Lean'ın (The Bridge on the River Kwai — Kuvay Köprüsü), Alain Resnais'in (Hiroshima Mon Amour)'u, John Cassavetes'in (Shadovs — Gölgeler)'i, İvan Pyrlev'in (White Nights — Beyaz Geceler)'i, Mauro Bolognini'nin (La Viaccia — Toy bir delikanlı)'sı ve Jules Dassin'in (La Loi — Asi Kadın)'ı.

Bu arada İtalyan Kültür Heyetinin 24 Şubat 1962 ile 10 Mayıs 1962 tarihleri arasında düzenlediği (İtalyan yeni gerçekçi filmler haftası)'nın da başarılı ve olumlu bir davranış olduğunu belirtmek yerinde olur.

1962 DE TÜRK SİNEMASI

T. KAKINÇ

Bugün için Türk sinemasının yarınından umutlanılabilir mi, umutlanılamaz mı? Asıl sorun budur ve Türk sinemasını yakından izleyenler için, sinemamız, içinden çıkılması güç bir çıkmaza girmiştir. Başka ulus sinemalarının başlangıcından bugüne kadar olan uzun dönemi sonunda, ancak uğradığı bunalımlar, Türk sinemasını kısa bir sürede yakalamış bulunuyor! 1962-63 sinema mevsimi için de yine iç pazar oranlaması hiçe sayılarak gereğinden çok Türk filmi çevrilmiştir. Bu filmlerin nerede ve ne zaman gösterilecekleri üzerine, ne yapanın ve ne de alıp işletenin herhangi bir kesin fikri yoktur. Unutulmaması gereken nokta; salon ve seyirci sayısı, unutulmuştur. Üstelik iç pazarın bu denli yüksek sayıda film çekme ve gösterme gücü de yoktur. Buna karşılık yapım, durmamıştır ve bütün hızıyla devam etmektedir.

Türk filmleri, seyircisinin isterlerine uygun olarak kolayına konuları işleyegelmiştir. Türk filmleri seyircisinin film üzerinde uzun boylu durup düşünmesi gereği yoktur. Nedenine gelince, bu, böyle uygulanmıştır ve seyirci iyi filmler yerine kötü filmlerle kötü için zorla eğitilmiştir. Bu oluş, sinemamızın iyiye yönelmesini her zaman engellemiştir ve yine her zaman iyi niyet çıkışları bu kötüye eğitimli seyirci tarafından kabullenilmemiş ve itilmiştir. İyi filmlere demiyelim ama, iyi olmaya çaba göstermiş Türk filmlerine karşı seyircimizden gelen bu tepki, şaşırtıcıdır. Bu, başka bir açıdan da şöyle ele alınabilir: İyi olmaya çaba göstermiş filmlerimiz yeteri kadar iyi olamamışlar ve bu yüzden de seyircimizce 'ciddiye' alınmamıştır. Her iki biçimde düşünenler de haklıdırlar.

Niçin saklamalı: İyi niyet de, iyiye yönelme çabası da iyi ile eşdeğerli değildir. Türk sinemasını bugün için ellerinde tutanlar arasında -bir elin parmaklarının sayısı kadar da olsalar- yine de iyi niyetliler, iyi yapma çabası güdenler yok

değildir. Vardır, ama bunların iyi niyetleri ve çabaları yeter olmuyor.

Türk filmlerinde kolayına vardırmanın sonucu olarak, konu, son derece yalındır. İyiler iyi, kötüler kötü. Her iki tipler de çok keskin çizgilerle çizilmiş ve anlaşılmama korkusuyla bu çizgilerin altı da çizilerek derinleştirilmiştir. Bevlik hikâyeler; yoksulluk, zenginlik üzerine kuruludur. Ya zengin delikanlı yoksul bir kıza âşık olacak, bu uğurda kötülerle savaşacak, ya tersine bir oluş seyirci karşısına çıkarılacaktır. Birbirini seven iki insanın her zaman arasını açacak birtakım yapma kötü kişiler bulunur. Ayrıca da bunlar, klişe kişilere oynattırılır. Bir süreler öncesinin -geçiş çağının- filmleri şöyle özetleniyordu: "Oğlan, kıza âşık olur, kız verem olur, ölür." En uzun süreli geçiş çağında gözde film türü melodramlardı ve filmlerimiz kızını satan babalar, hain ruhlu analar, kızkardeşlerine bıçak çeken kardeşler ve bu arada ne yapacağını, hangi dala tutunacağını şaşırmış temiz 'kız' larla iyi yürekli 'delikanlı' larla doludur. Kadercilik, yazılan bozulmazcılık film hikâyelerinin ana temasıdır. Şehir, yalnızca bu türe yataklık eden bir "mekân" dır, köylerimiz de öyle.

Ancak Lütfü Ö. Akad ve Osman F. Seden ikilisinin "Kanun Namına" sıyladır ki, geçiş çağı filmlerinde belirli bir dönme çabası ortaya çıkıyor. Fakat bu da geçerli değildir. "Kanun Namına", ayağı yerden kesilmemiş insanların, yine ayağı yerden kesilmemiş bir kamera ile çokluk gözlemciliğe dayanan bir anlatımı deneyen bir filmdi. Seyirciyi ve seyirci ortamı ile isterlerini bir an olsun gözden ırak tutmayan "Kanun Namına" nın yapımcısı ve senaryo yazarı Seden, bu geçiş çağının en parlak filmine Amerikan filmlerinin polisiye havasını vermek istemişse de, Akad, bundan kaçınabildiğince filmini saklamıştır. O çağın en önemli rejisörü Akad'ın sinemaya etkinliği ve yararlığı yalnızca "Kanun Namına" ile de kalmamıştır. "Beyaz Mendil" de çizgi dışına çıkan bir köy filmiydi. Gerçi o filmde de köy filmlerine özgü nicelikler yok değildi ama, Akad ilk kez bu tür filmlere insancılığı ve duygusuluğu getiriyordu.

Geçiş çağının bu en başarılı rejisörü Lütfi Ö. Akad, son birkaç yıldır üstüste başarısız çıkışlara uğruyor. "Yalnızlar Rıhtımı" ile başlayan bu dizi günümüze kadar gelmiştir. Bu

yıl gösterilmesi beklenen "Üç Tekerlekli Bisiklet" i (Oyuncuları: Ayhan Işık, Sezer Sezin ve Senih Orkan) iki yılın furya modası olan "Salon Komedileri" ya "Hissi Komediler" türü içinde çizgi dışında sayılacaktır.

Akad'dan sonra gelenlerden Osman F. Seden, ününü geçiş çağından çok, duraklama çağı içinde duyurmuştur. İlk yıllarının ürünleri olan filmleri teknik ustalık denemeleriyle vakit geçirme filmleri sayılmış, bu teknik yönünün iyi oyun, iyi senaryo ile desteklenmemesi yüzünden Seden, bir türlü kendini üst çizgiye ulaştıran filmini yapamamıştır.

Atıf Yılmaz -ki Metin Erksan ile orta kuşak rejisörleri arasında ayrı bir yeri vardır-, Memduh Ün ve Metin Erksan üçlüsü de bu yılın furya modası filmlerinden kendilerini kurtaramamışlardır. Gençlerin en iyilerinden Ertem Göreç ile Halit Refiğ, ilk olarak bu yıl bir ayrıcalık göstereceklerdir. Refiğ, sinema pazarındaki yerini sağlamlaştırmak amacıyle "iş filmi" ne sımsıkı sarılmış, Ertem Göreç ise, iyi bir senaryoda -Erol Taş'ı ayrı tutarsak- kötü oyuncularla yine de üzerinde söz edilebilir filmi "Kardeşler" ile ilgiyi üzerine çekme çabasındadır.

Yılın senaryocuları, sırasıyle Bülent Oran, Sadık Şendil, Ali Kaptanoğlu ve Özdemir Birsel'dir. Yeni yılda bunlara mizahtan sinemaya geçen Süavi Süalp ve Kemal Tahir de katılmışlardır. Atıf Yılmaz'ın rejisörlüğünde çevrilen "Beş Kardeştiler" in en önemli yanı, Kemal Tahir'in ilk senaryo denemesi olmalarıdır.

★

Sonuçta geçen yıllara bakarak, 1961-62 sinema mevsiminin Türk filmciliği yönünden başarılı geçmiş olduğu söylenemez. Son beş yıldır süregelen keşmekeş, geçen yıl da durulmamış ve Türk sinemacıları ne yapacaklarını bilmezliğin en uç noktasına varmışlardır. Geçen sinema mevsimi için tek sesli bir moda yaratılmamıştır. Buna karşılık, çeşitli esprilerde ve çeşitli yılların modasını kapsayan karma bir tür öne sürülmüş, ancak mevsim ortalarında Birsel Filmin rejisör Nejat Saydam'a çevirttiği Clair-Lubitch ve Capra özentisi bir "Salon Komedisi" olan "Küçük Hanımefendi" bu yılın yolunu açmış ve 1962-63 sinema mevsimi için Türk sinemasının aradığı modayı bütün hızıyla getirmiştir. Bu yıl sayısı aşağı yukarı 170

200 olarak çevrilmesi düşünülen ve gerçekleştirilen filmlerin büyük çoğunluğu "Küçük Hanımefendi" ve "Küçük Hanımın Şoförü" nün dümen suyunu tutmuştur. Bunun yanısıra yapılan birkaç denemenin de furya modadan kolaylıkla sıyrılacağını beklemek fazla bir iyimserlik olur. Kurtuluş Savaşını konu edinenler, vurdulu kırdılı, eli tabancalı kahramanların serüvenlerini hikâye eden avantürler ve gerçekçiliğe giden en kısa yolumuz: Köy filmleri, belirsiz bir süre için bırakılmıştır.

Ekonomik ölçülere sığmayan bir davranışın ürünü olan hesapsızlık, Türk sinemasında geçen yılın yeni mevsimine görülmemiş bir grafik çizmiştir. Bugüne kadar listelerini birerli ikişerli tamamlıyan büyük firmaların dışında kalanlar da, beş ya da altı film çevirmeyi kurmuşlardır. Böylece ortaya çıkan sayı şaşırtıcı olmuştur; üstelik çevrilmesi biten 170 - 200 filmin pazarı yalnız ve yalnız kendi iç pazarımızdır. Oysa elde var olan sinema sayısı, koltuk ve gösteri haftaları sayısı da hem belirli ve hem de sınırlıdır. Ortalama bir oranla Türkiye'de 800 kadar sinema salonu vardır ve bu sinema salonları yine ortalama bir oranla yılın yalnız 32 haftasında birinci vizyon film gösterirler. Bir önceki yıl çevrilen 150 Türk filminden hâlâ gösterisi yapılmamış film sayısı, gösterisi yapılanlardan pek de aşağı kalmıyor. Bu devir-teslim her yıl sürdürülmekte ve iç pazar farkına varılmaksızın kendiliğinden daraltılmaktadır. Durum, her bakımdan sinemamız için endişe vericidir. Fakat işleri organize edecek ve düzenliyecek herhangi bir yetkili kurum olmadığından, gidiş, daha da hızlandırılmaktadır. Bu, gelecekteki büyük çöküntünün belirtileridir ve çöküş öylesine hızlandırılmıştır ki, sonuçta Türk sinemasından elde hiç birşey kalmaması da çok mümkündür.

Az öncesi belirtildiği gibi, Türk sinemasında adı iyi'ye çıkmış sinemacıların sayısı, ancak bir elin parmaklarının sayısı kadardır. Bunlar sırasıyla: Osman F. Seden, Atıf Yılmaz, Memduh Ün, Metin Erksan ve Lütfi Ö. Akad'dır. 1962 sinema mevsiminde bu rejisörler de furyacı ve harem dahili olanların arasında birerli ikişerli filmle seyirci karşısına çıkmışlardır. Bunların dışında kalanların ise, -yani haremli rejisörler- ne sinema yapısı ve ne de ele aldıkları hikâye yönünden herhangi bir iddiaları yoktur. Bu yıl bir başka beklenilen değişim olmuş, orta kuşak sinemacılarına genç kuşak temsilcileri de katılmışlardır. Yenilerden Halit Refiğ, Ertem Göreç, Suphi Kaner,

Türker İnanoğlu, İhsan Sedat ve Yavuz Yalınkılıç genç kuşağın temsilcileridir ama, Refiğ'in filmi "Sevi̇ştiğimiz Günler", Göreç'in "Rifat Diye Biri" ve Kaner'in "Yedi Günlük Aşk" ı çizgi dışı filmler niteliğini taşımamaktadır. Yapılacak bir kıyaslamada önceki filmlerinden Refiğ'in "Yasak Aşk" da, Göreç'in de "Otobüs Yolcuları" nda daha başarılı oldukları ortaya çıkmaktadır. Kaner'inki orta nitelikte bir deneme, İnanoğlu'nun, Erakalın'ın ve Yalınkılıç'ınkiler ise, kuşağın temsili sinemasının kötü örnekleridir.

Yeniler, sinemanın bütün su başlarını ellerinde tutan orta kuşak temsilcilerine karşı yapımcıya -şimdilik- pek güven vermemektedirler. Orta kuşak rejisörleri, yenilerden sayıca çok film çevirmiş olmaları ve bunların içinden bir tekinin bile "iş yaptı" oluşu öbür kusurlarını yoketmekte ve yapımcının da güvenini arttırmaktadır. Yeniler için durum, bu merkezde değildir. Yalnız içlerinden orta ve eski kuşakça açılınış kötü yolu izleyenler başarı kazanmaktadır. Çekişme bu yönden orta kuşak tarafına geçen yıl da ağır basmış ve yeniler bir, ya iki filmle yetinmek zorunda kalmışlardır. Bu yetinme filmleri de kendilerinin gücünü ortaya koymaktan -haliyle- uzak filmlerdir.

Orta kuşak rejisörleri arasında teknik ustalık, geçen yıl da yine Osman F. Seden'deydi. Seden "Aşktan da Üstün", "İki Aşk Arasında", "Mahalleye Gelen Gelin" ve "Ayşecik Yavru Melek" adlarını taşıyan dört ayrı değişik konudaki filmlerle seyirci önündeydi. Fakat konu değişikliklerinin üstünde Seden'de yeni hiç birşey yoktu. "Aşktan da Üstün", bu önceki yıldan kalma bir modanın, Kurtuluş Savaşı filmleri modasının bir ürünüydü ve Hitchcock suspence üzerine kurulu bir casusluk olayını hikâye etmektedir. Gerçekte bir ulusun kurtuluş savaşıyla uzak yakın bir ilişkisi yoktu. Filmin tek önemli yanı, Seden'in bilinen usta sinemacılığının hiç birşey kaybedilmeden yine sürdürüldüğüydü. Seden yıllanmış, yorgun desteği Kriton İliadis de "Aşktan da Üstün" de konunun gidişinde büyük yardımcıdır. Ayni eşdeğer çalışmaya "Ayşecik Yavru Melek" de de rastlanacaktır. Fakat sinemasının gerektirdiği resim düzenine göre, Kriton İliadis açısı artık eskimiş ve yıprannış bir düzendir. Bu eskimiş ve yıpranmış düzen de Seden'in yapmak istediği sinemaya ters orantılı düşmekte ve rejisörü sürekli olarak engellemektedir. Ayni rejisör ve fotoğraf direktörünün değişik bir çalışmayı denedikleri "Mahalleye

Gelen Gelin" ikisi bakımından -çizgi dışına hemen saptıkları için- istenilen sonucu vermemiştir. Seden, gerçekte fantezi arasında bocalanmış, İliadis konuyu ve konu gerekliliğini yanlış yorumlanmıştı.

Atıf Yılmaz, -Türk sinemasında en dengesiz grafiğe sahip rejisör- birinci filmi "Kızıl Vazo" da star sistemi oyuncuları ile çalışmıştır. "Kızıl Vazo" nun herşeyi kötüdür: Konu, oyun, resim ve senaryo...

Yılmaz'ın bu kadar kötüler arasında iyi birşeyler yapıp kotarmasına imkân yoktu tabii! O yüzden de işi oluruna bırakmıştır ve ortaya şişirme bir film çıkmıştır. Bir polisiye komedi olan "Allah Cezanı Versin Osman Bey" daha dikkatli, daha düzenli, fakat olumsuz bir filmdir.

Üçüncü filmi "Tatlı Belâ", "Kızıl Vazo" ya bakarak daha da kötüdür. Hikâye gülünç çizgisini aşmaktadır. Yılmaz bu filminde neyi, nasıl ve niçin anlatmaktadır: Bir türlü anlaşılmaz. Birtakım oyuncular gelirler, kamera karşısında dururlar, resim çektirip konuşurlar ve giderler. Bununla birlikte Yılmaz, iyi niyetini -yarım da olsa- "Seni Kaybedersem" e saklamıştır. Gerçi bu film de bir özentidir, sözde gençlik problemini ele almakta ve onu anlatma çabasını göstermektedir ama, tutum ve yorum yine yanlıştır. Öyle ki, bir yerden sonra hikâye, mutlaka ve mutlaka yerli filmliliğe kaydırılmakta ve Yılmaz'ın kendini ve iyi niyetini kurtarması son derece güçleşmektedir. Ama geçen yıl Yılmaz'ın "Seni Kaybedersem" inde ilgi çekici bir başka yan vardır, o da başarılı bir reji çalışmasıdır ki, Yılmaz'ın filmografisinde "Seni Kaybedersem" en başarılı filmi olarak yerini alacaktır. Öte yandan fotoğraf direktörü Çetin Gürtop, bizde bir film havasına uygun bir resim bütünlüğü sağlamanın üstesinden geliyordu.

"Üç Arkadaş" ın iyi rejisörü Memduh Ün de mevsim başında gösterilen "Boş Yuva" ile umut kırıcı bir çıkış yapmış, sonradan Orhan Kemal'in bir romanından aktardığı "Avare Mustafa" sı ile bunu doğrulamaya çalışmıştır. "Avare Mustafa", Ün'ün "Üç Arkadaş" tan bağlandığı küçük insanların serüvenlerini sıcak ve duyarlı -kusuru avareliğe övgüydü- bir sinema diliyle anlatmaktaydı. Filmin birinci yarısına kadar Ün, "Üç Arkadaş" ın da üstünde bir ustalıkla hikâyesini götürmektedir. Fakat ikinci yarısı, birinci yarısı ile kıyaslanamıyacak kadar bir düzensizlik içindedir. "Üç Arkadaş" ile "Avare Mustafa" arasındaki büyük fark, ikincisinin birincisin-

den çok daha gerçekçi oluşudur. "Avare Mustafa" birinci yarısına kadar fantaziden uzak, gerçekçi olmaya yönelmiş bir filmdir. İkinci yarısıdır ki, filmin bütünlenmesini engeller.

"Yılanların Öcü" ile bütün ilgiyi üzerine çeken Metin Erksan, geçen yılın en iyi niyetli rejisörü sıfatını taşımıştır. Baykurt'un sinema olmasına imkân olmıyan romanını filme çekmeye girişmek bile yüreklilik isteyen bir işti. Ve Erksan bu işi kendi sinema imkânlarımız içinde başarmış sayılır. "Yılanların Öcü" nden önceki iki filmi -"Mahalle Arkadaşları" ile "Oy Farfara Farfara"- söz konusu edilmeyecek iş filmleridirler.

Orta kuşak rejisörleri arasında tek düşüş, "Sessiz Harp" i ile Lütfi Ö. Akad'dadır. Akad bu tür serüven filmlerinin isterlerinin dışına çıkmış ve yetersiz bir film ortaya koymuştur.

Toplam sonucu şöyle denilebilir: Geçen yılın en iyi teknikeri yine Osman F. Seden, en başarılı rejisörü "Seni Kaybedersem" deki çalışmasıyla Atıf Yılmaz, en iyi film Metin Erksan'ın "Yılanların Öcü", en başarılı foto direktörü "Seni Kaybedersem" ile Çetin Gürtop'tu.



1962 DE TİYATRO

Yıldırım KESKİN

Sönük bir tiyatro yılı oldu 1962. Yalnız tiyatro alanında değil, san'atın diğer alanlarında; örneğin roman, öykü, şiir kollarında da geride bıraktığımız yılda önemli bir yenilik görülmedi. Barış yılları san'at için iyi olmuyor mu? San'atçıların yaratıcılığı, ancak acı, sıkıntı çağlarında mı kendisini gösteriyor? Buna inanmıyorum. San'atta yaratıcılığın, hiç bir zaman durmıyacağı kanısındayım. Gene de bir gerçek var: İkinci dünya savaşını izleyen yıllarda, hemen bütün ülkelerde, savaş yıllarının okumak ve yazmak yoksunluğundan olsa gerek, genel bir san'at çabası vardır. Hem tehlikeye düşen insancıl ekini kurtarmak, hem de san'atı çağının gereklerine uydurmak; başka bir deyimle, çağımıza kendine özgü bir san'at vermek isteği vardı. Aşağı yukarı 1960 yılına kadar sürdü bu. İki yıldır bir yorgunluk var kendisini duyuran. Tek tük, orada burada belliren umut verici yapıtları saymıyorum. Yazı san'atlarında bir sessizlik oldu. Geride bıraktığımız yılda önemli oyundan çok, önemli film yapıldı. Kalemin yerini film çekme aracı mı alıyor? Sanmıyorum öyle olacağını. Şüphesiz, çağımız uygarlığına çok uyan bir deyim aracı sinema. Kuvveti büyük; imkânları daha yeni. Tiyatro için iyi bir yıl geçirmedikse yazarların suçu: İyi yazarın suçu bu. İyilerin, değerlilerin sesi çıkmayınca, tiyatroyu bütün ülkelerde kötüler kapladı; ya da tiyatro yöneticileri eski defterleri karıştırmaya başladılar, geçmişin ünlü yazarlarından medet umdular. Alan, Roger Vitrac'a, Marcel Achard'a kaldı. *"Adorable Julia"* gene piyasaya çıktı Molière, Shakespeare, Pirandello ve Brecht hiç böylesine birbiri ardınca oynanmamıştı. Tiyatrodaki bu durgunluğu, bir çeşit kendi kendini olgunlaştırma devresi kabul etmek yanlış mı olur? Tiyatronun geleceği için iyimser olalım ve öyle kabul edelim.

Ülkemizde de bir kötü yapıt, kötü yazar modası yok değil. Geçen yıl oynanan yerli oyunlarımıza şöyle bir bakıyorum ve -birkaçı, çok ender birkaçı dışında- "bu oyunlar nasıl yazı-

lıyor, nasıl seçiliyor, nasıl oynanıyor?" diyorum. Oysa, bütün yerli oyunlara en iyi niyetlerle giderim, çünkü bir yerli oyunun ne büyük nimet olduğunu bilirim. Her sahneye koyan, her oyuncu bir oyunu ilk kez oynamak, ilk kez sahneye koymak için yanar tutuşur Avrupada. Bizde yerli oyunlar küçümsenir. Küçümsenmiyecek gibi de değil aslında. Fakat acaba iyi yazarlar oyunlarını sahneye çıkarmak için imkân mı bulamıyorlar? Tiyatrolarımızdaki seçiciler yetkili değil mi? Bence üzerinde düşünülecek, bir hal çaresi bulunmak gereken bir sorun bu. Her yıl tiyatro sayısının, tiyatro seyircisinin arttığı bir ülkede, iyi tiyatro yazarı mutlaka yetişir. Tiyatro yöneticileri, bilhassa resmi tiyatro yöneticileri, kötü oyunlara kapılarını kapamalılar bence. Gönderilen oyunlar üzerinde bir takdir hakkı olan seçicilerin iyi niyetlerinden, tiyatro bilgilerinden ve deneylerinden emin olmalılar. Ankara Devlet Tiyatrosu yapıyor bunu biraz. Ama İstanbul şehir tiyatrolarının yanına umut verici yazarların hiç biri yaklaşamadı daha.

Geride bıraktığımız yılda Ankara ve İstanbul'da seyrettiğimiz yerli oyunlar içerisinde, en ilgi çekeni Necati Cumalı'nın "Nalınlar" ı oldu. Çağımız Türkiye'sinde yazılması gereken, öncü tiyatroyu seven aydınlarımızın hoşuna gidecek bir oyun değildi şüphesiz "Nalınlar". Gene de tiyatromuzda yerleşmesini, tiyatromuzun alfabesi durumuna gelmesini istediğimiz yönleri vardı. Şöyle ki, ilk kez, iyi kurulmuş sayısı pek az yerli oyunlarımızdan birini seyrettik. Yazarlarımız henüz tiyatroda öz sorununu çözümlemiş değillerdir. Aslında bu öz sorunu, bir yazar için yapı sorusundan sonra gelir. Bizde, "Nalınlar" ve daha birkaçı gibi başarılı oyun dışında, değil öz, tiyatro iyi kötü bir yapı sorunu bile çözümlenmemiştir. "Nalın" ın dişe gelir bir özü yok. Köylerimizde hâlâ her gün görülen bir kız kaçırma olayı. Sabun köpüğü. Sabun köpüğü ama, sağlam bir yapısı var. Bence ilk koşul bu yapıdır oyunda. Öz ne kadar doyurucu olursa olsun, sağlam kurulmamış bir oyun, kötü oyundur. Ramp ışıkları önünde ömrü uzun olmaz. İyi bir düz yazıdır o. Yeri sahne değil, kütüphane olur. Cumalı, "Nalınlar" da bir oyun yazarının en önemli hamlesini yapıyor: Çatısı sağlam bir yapıt veriyor. Üstelik, seyircisini güldürmek için pek çok yazarımızın çekinmeden kullandıkları, bayatlamış tiyatro oyunlarına da yer vermiyor. Gerçi "Nalınlar" da, örneğin Molière'i anılandıran sahne oyunları yok değil -belki de bunlar yazardan çok sahneye koyanın buluşları idi, bilmiyorum-,

ama ölçüsü kaçırılmıyor.

Yukarıda da söyledim; "Nalınlar" kalacak bir oyun değil, fakat uzun zamandır yerli yazarlarımızdan beklediğimiz bir tiyatro; diğer yazarlarımız için iyi bir örnek.

Necati Cumalı'nın oyunu dışında 1962 yılı içinde sahneye konulan yerli oyunlardan bir de Başar Sabuncu'nun "Kargalar" ı dikkate değer. Biraz Kafka, biraz Beckett, biraz Ionesco karışığı, ilk oyun olarak çok ilgi çekici bir öncü tiyatro denemesi.

★

Burada biraz da yerli oyun yazarlarımızın karşılaştıkları sorunlara değinmek isterim. Çoğunlukla, yerli oyun yazarı, yetişmiyor, ya da yazarlarımız işi kolay taraftan alıyorlar, deniliyor. Bu sözlerde gerçeğin payı çok. Neden böyle oluyor? Önce hemen hemen bütün ülkelerde bir oyun yazarı kıtlığı çekildiğini belirtmeliyim. Bundan birkaç yıl önce tiyatro yöneticileri, bir sel gibi tiyatrolarına akan oyunlardan yakınıyorlardı. Bugün bu akın durmuştur. Oyun yazarlığı değerini yitiriyor denilemez bu duruma bakıp da. Tiyatro yazarlarına gelen durgunluğun iki nedeni var bence: Birincisi, sinema ve televizyonun gittikçe artan etkisi; ikincisi de, tiyatro yazarlığının güçlüğü. Daha çok ikinci neden üzerinde duracağım. Ülkemizde televizyon bulunmadığı, sinemamızda da gerçek san'at filmleri yapılmadığına göre, bizim oyun yazarlarımızı, birer gerçek yazar olmaktan uzaklaştıran, onları kolaya yönelten bu güçlük oluyor.

Güçlük diyorum ya, aslında bizim ülkemizde güçlük sadece gerçek tiyatro yazarı için var. Kötüsü, piyasa pazarı için yok. Kötü piyes, tiyatro da buluyor, seyirci de. Böyle olunca, çok iyi oyunlar verebilecek bir yazar, kendi kendisini sıkıntıya sokmak, çalışmak, kısaca yaratmak için yorulmayı gereksiz görüyor. İşi ticarete döküyor. Her yıl bir oyun yazıyor, gülüyor, güldürüyor, cebini de dolduruyor.

Tiyatro yazarlığının güçlüğü, tiyatronun bir birlik-san'at oluşundan ileri gelir. Oyun yazarlığı, örneğin romancılık gibi değildir. Romancı, odasının yalnızlığı içinde kapalı, çalışırken, mesleğinin bütün imkânlarını istediği gibi kullanabilir. Okuyucusuna doğrudan doğruya bağlıdır o; doğrudan doğruya sözünü yöneltebilir ona. Oysa, tiyatroda seyirci ile yazar ara-

sındaki bağ, bu kadar doğrudan doğruya değildir. Sahneye koyacak olana, oyunculara, dekora, ışıklara, hattâ tiyatro binasının durumuna bağlıdır oyununun başarıya ulaşması. Bütün bu unsurlar eksiksiz birleşirse oyundan beklenilen sonuç alınır. Ayrıca, bir de, yazarın kendisini tiyatro yazarı olarak yetiştirmiş olması gerekir. Yukarıda sözünü ettiğimden de zorlu bir yöndür bu. Tiyatro yazarının bir romancıdan; bir şairden daha fazla niteliğe; sahne bilgisine ihtiyacı vardır. Sözü daha ileriye götürerek, tiyatro yazarı çalışırken, kendisini "sahne duymalıdır" diyeceğim. Sahnede duymalıdır, demiyorum. Yazar, o sahne olmalıdır, içinde yer etmelidir sahnenin varlığı; su içer gibi, nefes alır gibi en doğal alışkanlıkları arasına girmelidir. - Bizde tiyatro yazarları, genellikle, sahne dışında yetişirler; bu yüzden de oyunları ramp ışıklarına çıktığı zaman, etkisini yitirir. Masa başında yazılan söz, hiçbir zaman oyuncunun, sahne üzerinde, ağzından çıkan söz değildir; çalışma odasında güzel görülen bir hareketin, sahnede, anlamını yitirdiği çok olur.

Bir tiyatro oyununun vazgeçilmez ilkesi saydığım ve bir yazarca -gerçek bir yazarca- bilinmemesini affetmediğim yapı, sahnede öğrenilir. Bundan birkaç yıl önce bir konuşma sırasında ünlü Fransız tiyatro yöneticisi Roger Planchon da aynı gerçeğe değinmişti. Fransa'da, genç tiyatro yazarlarının nasıl yetiştirilmeleri gerektiğinden söz ediliyordu. Planchon, "İçlerinden bir kaçının geçimini temin edecek param olsa, onları yanıma alırım." demişti. "*Cité* tiyatrosunun bütün provalarında hazır bulunurlar, sahneye koyanın, oyuncuların, dekorların, ışıkların nasıl hazırlandığını görürler. Bir trupun havası içinde yaşarlar". Gerçekten de bir yazar, herhangi bir oyunun, provalar arasında nasıl üzerinde çalışıldığını, nasıl didik didik edildiğini görmelidir. Bütün büyük yazarlara bakınız, ömürleri tiyatrolarda geçmiştir: aklıma gelen adlar Shakespeare ve Molière gibi geçmişin büyükleri ile çağımızın Brecht, Pirandello, Anouilh gibi yazarları oluyor.

Tiyatro yazarlarımızın eksik yönlerinden söz açarken bir konuya daha değineceğim. Ülkemizde yanlış bir anlayış var Bir oyunun yerli olması için mutlaka bizim toplumumuzu yansıtması; bu arada, üç kadın clan eski erkeklerle, mangal başında büyük annelerine gönül yaralarını sardıran masum genç kızlarımızı (!) sahneye çıkarması gerekmez. Bölgelilikle yerli olmayı karıştırıyoruz. Bölgelik değil diye, "Midasın Ku-

lakları" nı yerli oyundan saymıyacak mıyız? Bölgelik yapıtları oldum olası sevmem ben. Kaldı ki, çağımızda da bölgelik diye bir sorun olacağını sanmıyorum. Bizim olan bir dünya vardır, üzerinde de devamını, mutluluğunu sağlamamız gereken insanlar yaşar. Bir yazar için başka bir sorun olamaz. Günümüz tiyatrosunun özü, bu yeryüzü ve çağdaşlarımız olmalıdır. Denecek ki, öyle yazarlar vardır ki, bölgelik bir konuyu işlerler ama, o konuya öyle bir genişlik verirler ki, bütün insanlığı kapsar. Böyle bir oyun, şüphe yok, bölgelik olmaktan çıkmıştır.

1962 yılı içerisinde Ankara ve İstanbul'da seyrettiğim oyunları aklımdan geçirirken bunları düşündümü Çıkarmak istediğim sonuç oyun yazarlarımızın, hiç bir zaman sahne ile ilgilerini kesmemeleridir. Genç Fransız sahneye koyucusu Antoine Bourseiller, "Ben mesleğimi tiyatro okullarında değil sahnede öğrendim," diyor. "Cam silmek, nasıl silineceğini öğrenmekle değil, camı sile sile öğrenilir." Bir yazar için de böyledir. Bir de, yazarlarımız artık, büyük analarımızın bayatlamış ve dört duvar arasından çıkamıyan sorunlarını bırakmsınlar. Çok süratle ilerleyen bir insanlığın ortak sorunlarından söz açsınlar. Tiyatro bize, kendimiz hakkında ne düşünmemiz gerektiğini öğretmelidir. Bugünün insanına, kendisi hakkında ne düşünmesi gerektiğini, ancak onun çağının sorunları, çağının durumu ele alınmakla öğretilir. Bütün bunları da yeni bir biçime dökmek gerekir... Yeni bir biçim? Dürrenmatt'ın, Frisch'in, Beckett'in, Ionesco'nun biçimi gibi... daha başkası, daha ilerisi!

★

Geride bıraktığımız yılın en önemli oyunlarından söz açmak amacı güden bir yazıda tylatrolarımızda yer almış olan çevirilere de değinmek gerekir. 1962 yılında seyrettiğimiz en önemli çeviriler İstanbul'da Sartre'ın "Sinekler" i, Ankara'da geçen mevsim oynanan Max Frisch'in "Don Juan ve Geometri Aşkı" ile bu mevsim başında sahneye konulan Büchner'in "Woyzeck" ve "Leonse ile Lena" sı, bir de Çehov'un "Vişne Bahçesi" oldu.

"Don Juan ve Geometri Aşkı" çok önemli bir oyundu. Temsilin aksaması yüzünden seyirciler de, eleştirmeciler de beğenmediler. Yazık oldu Frisch'e. Bir zaman sonra, Devlet Ti-

yatrosunun bu oyunu yeniden ele alması yerinde olacaktır.

"Woyzeck" ve "Leonse ile Lena", -hâlâ oynamaktadır- bu mevsim başında Ankara'da seyredilebilecek en başarılı oyundur. Gayet güzel sahneye konulmuştur. Büchner, geçen yüzyıl yazarlarından olmasına rağmen, işlediği konu, bizi bugün de ilgilendiriyor; bu yüzden zamanla eskimemiş, hâlâ canlı, taze.

★

1962 yılında Paris tiyatrolarında hangi oyunlar oynandığından da kısaca söz açmak herhalde yerinde olacaktır. Paris'i, genellikle tiyatronun, bilhassa öncü tiyatronun merkezi kabul etmek yanlış olmaz. Gerçi her yıl Broadway'de, Londra'da, Almanya'nın değişik şehirlerinde yeni yeni oyunlar sahneye konulmaktadır. Fakat bunlar, sonuçta gene Paris'te toplanır.

Geçen yıl yeni yazarlar içerisinde Fransa'da en çok iki kişinin adı geçti. Bunlardan birinci 1959 yılında *"Client du Matin"* adlı oyunu ile kendisinden söz açtırmış olan Irlandalı yazar Brendan Behan, ikincisi de ilk oyunu *"Noives Hirondelles"* ile birçok ünlü yazarın ve seyircilerin ilgisini üzerine çeken Fransız yazarı Jacques Dubillard.

Brendan Behan'ın *"L'Otage"* adlı oyunu, konusunu, çok yakın bir tarihten, Ulster'in kurtuluş savaşından alıyor. Irlanda Cumhuriyet ordusu ile İngiliz İmparatorluğu savaş halindedir. İngilizler, bir İrlandalıyı esir alırlar. Bu esire karşılık olarak, İrlandalılar da, on sekiz yaşındaki bir İngiliz askerini, bir gece klübünden çıkarken kaçırırlar. Rehin olarak bir geneleve kapatırlar. Delikanlı evde oturanlarla dostluk kurar, genelevde ayak işleri gören bir genç kıza da âşık olur. Hiç kimsenin beklemediği bir sırada İngilizlerin, esir İrlandalıyı öldürdükleri haberi gelir. Rehin tutulan İngiliz delikanlısı da öldürülecektir.

Behan, bu çok güzel konuyu ustalıkla işleyememiş. Rehin delikanlının dramı üzerine eğilecek yerde, konuyu dağıtmış. Yersiz nükteler, pek de o kadar gerekli olmıyan şarkılarla doldurmuş oyunumu. Ama yazarın eksik yönlerini oyuncular ustalıkla kapatıyorlar. Piyesi hem sahneye koyan, hem de önemli rollerinden birini oynayan Georges Wilson, küçümsenemiyecek bir başarı kazanıyor.

Jacques Dubillard'ın *"Noives Hirondelles"* i ise, önce André Roussin'i büyüledi. *Figaro* gazetesinde oyunu ve yazarını

öven bir yazı yayınladı. Sonuç: Yazar bir günde tanındı ve tiyatro her gece hınca hınç dolmaya başladı. André Roussin'in hoşuna gidecek ne vardı oyunda? İki erkek ve bir kadın, birlikte bir mağaza yönetmektedirler. Derken bir genç kız çıkagelir. Erkeklerden biri mağazayı bırakıp, genç kızın peşinden gider. Konu bu kadar. Ama önemli olan konu değil. Jacques Dubillard, modern tiyatronun unsurlarını kullanarak başarılı, taze bir komedi yazmış. Bütün öncü yazarlardan bir parça var bu oyunda. Yalnız o kadar da değil. Roussin, Achard ve Anouilh da var. Roussin'in hoşuna giden, bu garip karışıklık oldu herhalde. *"Naives Hirondelles"* in özelliğini yapan iki tiyatro anlayışı arasında dengeli bir yol tutturmuş olması. Aslında, böyle bir deneme, çok tehlikeli olabilir. Fakat yazar çıkmaza girdiği zaman tiyatronun en kullanılmış usullerine başvurmaktan çekinmiyor, oyununu kurtarmasını biliyor. İki anlayıştan birine tamamen yönelmek, koyu bir düşünce akımına kapılmak tehlikesi savuşturulduktan sonra, oyunu devam ettirmek güç olmasa gerek. Ama gerçekte, kuvvetini ufak bir buluştan alan böyle oyunlar kaç kez yazılır; Dubillard tiyatro yazarlığını nereye kadar götürebilecektir? Gelecek yıllar gösterecek bunu. Şimdilik *"Naives Hirondelles"* ilk oyun olarak, öncü tiyatronun ilk gerçek komedisi olarak başarılıdır, diyelim.

"Gergedan" dan sonra seyircileri Ionesco'dan önemli bir oyun bekliyorlardı. "Gergedan" da Ionesco, alışılagelmiş tiyatroya adamakıllı boyun eğiyordu. İlkelerinden vazgeçen, kolaya kaçan, öncü olmaktan çıkan bir yazarın oyunu idi bu. Gergedan'ın sadece konusu ilgi çekiyordu. Ionesco, öteki oyunlarına kıyasla daha insancıl sorunlara değiniyordu, -kişisel bir toplum anlayışını sevenler için-. Bu değişiklik ister istemez seyircinin merakını çekti. Yeni oyunları nasıl bir yöne gidecekti? Ionesco'nun diğer iki yazar, Jean Vauthier ve François Billetdoux ile birlikte yazdığı *"Chemises de Nuit"* bu yönden bir çeşit açıklama oluyor. Ionesco'nun dünyasında bir değişiklik yoktur. *"Chemises de Nuit"* nin konusu aşk ve dertleri. Yazarların her biri, aynı konuyu, kendi açılarından görmüş. Ionesco "Gergedan" ın etkisi altında kalmakta devam ediyor. Biçim ve dil üzerindeki çalışmalarını bırakmış. Oysa, Ionesco'yu Ionesco yapan bunlardı; "Ionesco mu? Sadece iki oyunun yazarıdır: "Jacques ou la soumission" ile "La leçon". Bunları izleyen bütün öteki oyunları acınacak durumdadırlar. Gün

gelecek, farkına varılacak bunun." diyen Adamov haklı mı çıkıyor?

1962 yılında Brendan Behan ile Jacques Dubillard'dan başka tiyatroda -Fransa'da- yeni ad duyulmadı. Ama geçmişin ünlü yazarları, genç sahneye koyucuların ve oyuncuların gayretleri ile sahne ışıklarına çıktılar. Jean Vilar TNP'de Aristophanes'in "Barış" ı ile Calderon'un *"L'Alcade de Zalamea"* sını sahneye çıkardı. Aristophanes'in oyununu tanıtmak gereksiz. Tiyatro kadar eski bir oyun bu, desem biraz mübalâğa ile haklı çıkarım! Aristophanes, yüzyıllar ötesinden bencillere, kötü niyetlilere karşı duruyor. "Atina uyan artık, kendine gel, barış içinde yaşamak istiyorsan kendinden başka kimseye güvenme," diyor. Oyunu TNP san'atçıları mükemmel bir şekilde oynadılar. - Calderon'un oyununa gelince, bir adalet sorununu, toplum sınıflarının aracı olan bir adaleti ele alıyordu. Bazı kişilere tanınan ayrıcalıklar, yasalara ya da insancıl değerlere aykırı değil midir? Bu oyunu da TNP başarı ile oynadı.

Yukarıda sözünü ettiklerim dışında, geçen yıl Paris'te iyi kötü ilgi çeken diğer oyunlar da oldu. Antoine Bourseiller Villiers de l'Isle' — Adam'ın aynı adı taşıyan romanından tiyatroya uygulanan *"Axel"* i sahneye koydu. Laurent Terzieff, Leonide Andrelev'in *"La pensée"* sini oynayarak parlak bir başarı kazandı, bu yıl mevsim başında oynanan Paul Valéry'nin *"Mon Faust"* da büyük yazarın hâlâ yaşamakta olduğunu gösterdi.

1962 DE MUSİKİ ÇALIŞMALARI

Faruk YENER

İş ve verim eğrisi olağanüstü yükselişlerden yoksun bir yıl daha geçirdik. Buna karşılık üç büyük şehrimizdeki hareketler belirli aksamalar göstermeden sürüp gitti. Sunuluş tekniğindeki bazı takılma ve sürçmelere rağmen iyi müziğin sihirli gücü eminiz genç kuşakların yine pek çok temsilcisini etkileyebildi. Ve yaratmak kabiliyetini yitirmiş bir 'musiki' nin bulanık nağmelerinden kurtararak kendi aydınlığına götürdü. Müzikte olup bitenlerden neler olduğunu üç büyük şehrimizin sınırları içinde arıyacağız:

İSTANBUL

İstanbul, 1962 yılına Şehir Orkestrasının onbeş günlük konserlerinden biriyle girdi. Tümü Beethoven'in eserlerinden düzenlenmiş bir programla.. 7 Ocak Pazar günü topluluğun kendine has tempo ve tınısını süsleyen tek unsur Ergican Saydam'ın piyanosundan yankılanan seslerdi. Genç sanatçı, iki uvertür (Fidelio ve Üçüncü Leonore) ve bir senfoni ('fa majör' op. 93) arasında yer alan konçerto boyunca ('do majör' op. 16 No. 1) ukalâca teknik gösterisine kaçmadan derli-toplu bir çalış sundu. İki hafta sonra 21 Ocak Pazar günü aynı salona gelenler bu defa aynı çalgının başında bir yabancı ve yönetici kürsüsünde de değişik bir sima ile karşılaştılar. Şehir Orkestrasının birinci keman grubundaki görevlilerden Hamit Alacalıoğlu bu konserlerde ilk defa yayını bırakıp değneği denemek istemişti. Weber'in "Der Freischütz" operası uvertürüyle başlayan programda Haydn'ın 1767 yılında bestelenmiş bir piyano konçertosu, Rossini'nin "Sevil Berberi" uvertürü ve Dvorak'ın ünlü "Yeni Dünyadan" senfonisi ('mi minör' op. 95 No. 5) yer almıştı. Hamit Alacalıoğlu kendisine düşeni zaman zaman müteredditi, endişeli, takat genel olarak dengeli bir yorumla çözümledi. Avusturyalı piyanist Gerd Kaemper ise, büyük vatandaşının "re majör" konçertosunu karakter ve özel-

ilklerinden kaybettiren değil, tersine çok şeyler kazandıran anlamlı bir çalışla sundu. Belliydi; Haydn sanatını ve çağını iyi incelemiş, uslûbunu bulabilmişti... Yılın en ilgi çeken olaylarından biri, ünlü İngiliz yöneticisi George Weldon'un gelişi ve 4 Şubat Pazar konserine katılmasıydı. Weldon, Wagner'in "Nürnbergli Usta Şarkıcılar" uvertürünü kuru bir güdüşle tamamladıktan sonra, vatandaşı Delius'un bir eserini çaldırdı. Orkestra, "Romeo ve Juliet için Bir Köy" adlı operaya yazılan "Cennet Bahçesine Yürüyüş" adlı bu parçaya yabancı kalmış, geç romantizmin duygusuna ulaşamamıştı. Weldon'ın yönettiği programda Eric Harrison adlı bir İngiliz piyanist Grieg'in o çok tanınmış piyano konçertosunu ('la minör' op. 16) elinden geldiği kadar hırpalıyarak mükemmel bir kötü çalış örneği gösterdi. Ve yılbaşından itibaren aynı piyanoda yer alan üç piyanist arasında en kötü puanları topladı. Weldon konseri Brahms'ın senfonisini ('do minör' op. 68 No. 1) özellikleri olmayan düzgün bir tempoyla götürerek bitirdi. 18 Şubat Pazar konseri ,emektar piyanist ve öğretmen Ferdi Statzer'in zaman zaman başgösteren orkestra yönetim hevesine ve üstelik bir de besteciliğine kurban gitti. Statzer, işe Mozart'ın "Figaro'nun Düğünü" operasıyla girişti, Feyha Takay'ın solist olarak katıldığı ve temiz bir tınıyla eksiksiz, gediksiz çaldığı Haydn'ın viyolonsel konçertosunda (re majör') kalıplara sıkı sıkıya bağlı bir eşlik gösterdi ve sonra çağdaş müziğin tüm özelliklerinden yoksun ve habersiz bir de denemesini (İmprovisation, Pastorale ve Lorke) dinletti. İkinci kısımda Mozart'ın senfonisi (No. 39 'mi bemol majör' K. 543) ve Smetana'm "Moldau" adlı senfonik şiiri Statzer hevesinin özel belirtisi olan kaba hatlarla yuvarlanıp gitti. 4 Mart Pazar konserinde Şehir Orkestrası yönetim değneğini bu defa Demirhan Altuğ almıştı. Altuğ, J. Strauss'un "Yarasa" adlı operetinin uvertürüyle başladı. Bir 'promenade' konseri için pek yerinde olan bu tatlı parçayı bereket versin, aşık suratlı olmıyan bir konçerto izledi. Mozart'ın bu hafif, kıvançlı ve güneşli eserinde ('la majör' K. 488) piyanist bir diğer yabancı olan Günter Ludwig'di. Gerek solist ve gerekse eşlik arasında kusursuz bir anlaşmayla çalındı. Ludwig, göze çarpan kaliteleri olmayan orta kararlı bir piyanist'di ve zaten fazlası beklenmezdi. Altuğ ikinci bölüm için seçtiği Çaykovski'nin senfonisinde ('fa minör' op. 36 No. 4), bir yöneticiye geniş imkânlar sağlayan bu partisyonda sınırlı bir yol seçti, anlam ve duygu bu tutumun kurbanı oldu.

18 Mart, Pazar günü yönetici olarak karşımıza hiç de yabancımış sayılmayan bir sima çıktı... İsrael'li sanatçı George Singer neylense İstanbul'u pek sever. Yılda bir defa gelmese rahat edemez. İşte, yine ne yapıp yapmış, yolunu şehre düşürmüş! Dış görünüşü çok yanıltır Singer'in... Orkestra ve imkânlarını Orta Doğu'da az bilen kişiler arasındadır. Beethoven'in "Coriolan" uvertüründe yine beliriverdi bu özelliği... Şehir Orkestrasından bu güzel eserde istediğini elde ettikten sonra, Avusturyalı bir kemancıya Eduard Melkus'a eşliğe koyuldu. Schumann'ın tek keman konçertosu, 'Keman ve Orkestra Fantezi' sinde (Op. 131) geliştirilmiş bu garip eser, büyük bestecinin 'psiko' sunda başgösteren ve onu ölüme götüren kargaşalığın tüm belirtilerini taşıyan bu partisyon yönetici ve solistin gayretlerine rağmen ilgi toplıyamadı. Singer ikinci bölümde Beethoven'in bir senfonisini ('do minör' op. 67 No. 5) rahatlıkla yürüterek beklediğini buldu ve rahat nefes aldı. 1 Nisan, Pazar konserinin önemi değerli sanatçı Ayşegül Sarıca'nın katılmasıydı. Cemal Reşit Rey başlangıç için Geminiani'nin bir konçerto grosso'sunu seçmişti. İtalyan 'Barok' çağının bu tipik örneği Şan sineması dinleyicilerine uzak kalmış, üstelik topluluk çalışıyla da birşey verememişti. Bunu Fauré'nin sanırım partisyonu ancak şehrimizde bu kadar sık ele alınan bir süiti, "Pelléas et Mélisande" ı izledi. Beklenen an Franck'ın "Variations Symphoniques" adlı eseriyle geldi ve Ayşegül Sarıca üstün kolaylığı, geniş şiiriyetiyle ilk başarıyı elde etti. İkinci kısım Wagner'in "Lohengrin" operası birinci perde 'prelüd' üyle başlamış, kemanların hışırtılı tınısından sonra Rahmaninof'un "Paganini'nin Bir Teması Üzerine Rapsodi" si başlamıştı. Solist Ayşegül Sarıca, pırıltılı bir teknikle piyano'nun tüm imkânlarını kullanır, partisyonu harikulâde bir anlayış ve duyuşla seslendirirken, eşlik ona ulaşamadı, zaman zaman düşen gölgeler çalışın bütünlüğünü lekeledi. 15 Nisan, Pazar günü Şehir Orkestrası değneği yine bir yabancı sanatçının elindeydi. Franz Litschauer, Şehir Orkestrası geleneğinde az görülen bir tempo ve tınıyı önce Mozart'ın "Sihirli Flüt" operası uvertüründe belirtti ve genç kemancı Yusuf Güler Aksöz'e rahat bir eşlik sağladı. Aksöz, Mendelssohn'un zerafeti, fakat aynı zamanda güçlüğüyle ünlü keman konçertosunu ('mi minör' op. 64) büyütülmesi yersiz ola-

cak birkaç sürçme dışında başarıyla çaldı. Misafir yönetici Çaykovski'nin senfonisini ('mi minör' op. 64 No. 5) doyurucu bir yorumla çaldırdı ve Şehir Orkestrasının usta ellerde ne gibi bir verime ulaşabileceğini bir daha gösterdi. 29 Nisan, Pazar günü Cemal Reşit Rey'in yönettiği konsere 'Viyana Gençler Triosu' nun üç üyesi solist olarak katıldılar. Rey, programa artık perde açış zili gibi kullanılan bir diğer Mozart uvertürünün 'Don Giovanni' nin beylik bir icrasıyla girdi, bunu trio'nun iki üyesi Peter Gut (Keman) ve Heidi İtschauer'in (Viyolonsel) solist olarak katıldıkları Brahms'ın ikili konçertosu ('la minör' op 102) izledi. Çocuk yaştaki iki sanatçıyı böyle güç bir eser için fazla tecrübesiz gördük. Trio'nun bir diğer üyesi piyanist Rudolf Suchbinder de, Chopin'in konçertosunda ('fa minör' op. 21) aynı ölçüde bir varlık gösterebildi... Mevsimin son konseri 13 Mayıs, Pazar günüydü ve bu konser bir 'diploma konkuru' ydu. Tek solist kemancı Ergün Tekinsan, önce Brahms'ın bir sonatını ('re minör' No. 3), Bach'ın ünlü 'Chaconne' unu ve Chausson'un 'Poème' ini piyanist Verda Ün'ün eşliğinde sundu. Bunu Çaykovski'nin ünlü keman konçertosu ('re majör' Op. 35) ile tamamladı. Verda Ün'ün eşliğindeki birinci bölümde beklenenden fazlasını vermiyen Ergün Tekinsan, ikinci bölümde hem canı, hem de Ekrem Zeki Ün eşliğindeki orkestrayla uğraşmak zorunda kaldı ve 'diploma konkuru' İstanbul Şehir Konservatuvarının günümüzdeki yetersiz durumunu yankılandıran bir hava içinde devam edip gitti.

1962-1963 mevsimi yine bir 'diploma konkuru' olarak düşünülmüş ve İstanbul Şehir Konservatuvarının gerçekten istidatlı bir öğrencisi solist olarak yer almıştı. Viyolonselci Ali Avcıoğlu bu ilk konserin ilgi çeken, üzerinde durulması gereken bir simasıydı. Beethoven'in bir sonatını ('sol minör' No. 2), Bach'ın 'do majör' sültinden üçüncü kısmı ve Cassado'nun geniş bir anlayış, büyük verim müjdeleyen bir kolaylıkla "Requiebros" adlı parçasını Cemal Reşit Rey'in eşliğinde çaldı ve Şehir Orkestrasıyla Dvorak'ın konçertosunu ('si minör' op. 104) da duygulu, anlamlı bir yay tekniğiyle çözümleyebildi. 21 Ekim, Pazar konseri "Debussy'yi Anma Programı" seklinde düzenlenmişti. Fransız bestecisinin doğumunun 100 üncü yıldönümü münasebetiyle önce ünlü orkestra parçası "Prélude à l'après-midi d'un Faun", sonra orkestra için 'Nocturnes" lerden 'Nuages' ve "Fêtes' bölümleri çalındı ve değerli keman-

ci Nuna Kan, Cemal Reşit Rey'in eşliğinde bestecinin keman ve piyano sonatını sundu ve bu konserle gerek teknik ve gerekse kültür yönünden nasıl üstün bir gelişime ulaştığını ispatlamış oldu. İkinci bölümde yer alan 'Danse sacré et profane' adlı eserde arpist Uğurtan Aksel üzerine aldığı büyük sorumluluğu başarıyla sonuçlandırarak haklı alkış topladı. Konser "La Mer" in orta değerde, nüans'dan yoksun bir çalınışıyla sona erdi. 4 Kasım, Pazar konseri Cemal Reşit Rey'in yönetiminde Berlioz'un sarsak ve aşırı gürültülü bir "Benvenuto Cellini" uvertürü icrasıyla başladı. Berlioz'un bu renkli orkestra parçasının iyi-kötü geçişinden sonra Fransız kemancısı Henri Bittar dinleyicilere eğlenceli dakikalar yaşatan işine koyuldu ve Beethoven'in ünlü konçertosunu ('re majör' Op. 61) çalmaya yeltendi. İkinci bölümde yer alan viyolonselci Elian Magnan daha düzgünce bir tınıyla Bittar'ın gaflarını örtmeye çalıştıysa da, onun da doğru dürüst bir başarı sağladığı savunulamazdı.

OPERA

Geçen yıl üçüncü mevsimine giren İstanbul Şehir Operası 1962 içinde Verdi'nin "Maskeli Balo" ve Mozart'ın "Cosi fan tutte" adlı eserlerini denedi. Denedi demek suretiyle her iki eserdeki büyük lâübalilik ve gafları bir dereceye kadar küçültmek istiyorum. Kurumun temelini atan ve başarıyla yönelten değerli sanatçı Aydın Gün'ün eksikliği kendisini göstermiş, sahne bir anda beceriksiz ellerin kalitesiz verimiyle dolmuştu. Hele imkânlar hesaplanmadan ortaya konan "Cosi fan tutte" bir-iki temsil misafir orkestra yöneticisi Nagora'nın çabalarıyla yürüyebildi, eşliğin dengesi kaybolunca, eser bir enkaz halinde sahneye çöküverdi. İstanbul Şehir Operasının 1961-1962 mevsimi birbirini izleyen bozgunlarla sona erdi ve 1962-1963 mevsimi Aydın Gün'ün tekrar işbaşı etmesiyle değer ölçüsüne ulaşabildi. Aydın Gün, kurumun bozulan gidişini düzene koymak için en uygun yolu seçti, halkın sevebileceği bir eseri bütün kalite imkânlarını kullanarak sahneye koymayı düşündü. İtalya'dan gelen bir yönetici tecrübeli ellerini orkestraya uzattı, yine İtalya'dan gelen iki erkek sanatçıya Ankara Devlet Operasından Ferhan Onat katıldı, İstanbul'da göze çarpan istidatlar çevrelerine verildi ve ortaya gerçekten başarılı bir "Rigoletto" çıktı. Verdi'nin bu halk 'melodramı' ustaca

düşünülmüş bir düzenle sahneye konulunca beklenen gerçekleşti ve İstanbul Şehir Operası salaş Dram Tiyatrosunda 'kapalı gişe' oynamaya başladı. Aydın Gün azim ve enerjisinden bekleneni vermiş, yönetici Pino Trost koro yöneticisi Muhittin Sadak, soprano Onat, bariton Montefusco ve tenor Ottavio'nun çabaları İstanbul Şehir Operasını kurtarmuştu.

RESİTALLER

Yıl içinde İstanbul'da çeşitli ülkelerden tanınmış veya tanınmamış bazı sanatçılar geldiler, marifetlerini gösterip gittiler. Bunlar arasında göze çarpanlardan biri, Polonyalı piyanist Andre Czykovski oldu. Vatandaşı piyano şairi Chopin'in eserlerinden düzenlenmiş bir programı yetkili bir ustalıkla çaldı. Öğretimini Fransa'da yapan ve her yıl İstanbul'a gelip bir resital veren piyanist Raffi Petrossian yine Saray Sinemaası sahnesinde yerini aldı. İnatçı, güçlü bir tekniği, yüzeyde kalan duygusuz bir çalışı vardır Petrosian'ın... Her gelişinde duygusunun gelişmiş olacağını umarken, karşımızda tekniğini geliştirmiş olarak buluruz. Schubert, Schumann ve Liszt'den seçilmiş eserlerle 'çabukluk' ve 'akrobasi' örnekleri dinletip gitti... Yılın en önemli resitalinde piyano taburesine Ayşegül Sarıca oturmuştu. Baştan sona kadar anlam dolu, şiir dolu bir akşam sundu dinleyicilerine... Sonra Ferhunde Erkin eşliğinde Suna Kan'ı yine aynı sahnede dinledik... Suna Kan, arkadaşı Ayşegül Sarıca'nın çizdiği başarı eğrisini bir iki ufak inişle devam ettirdi. Biri piyanoda, diğeri kemanda bu gerçek ustayı viyolonselde yine ünlü bir ad izledi; Enrico Maeinardi... Vatandaşı piyanist ve orkestra yöneticisi Carlo Zecchi eşliğinde çaldığı eserlerde iki çalgının, piyano ve viyolonsel'in nasıl anlaşabileceğini, nasıl denge kurabileceğini elle tutulurcasına gördük, dinledik...

DOST ÜLKELERİN TEMSİLCİLİKLERİNDE

Bu alanda en büyük çabayı İtalyan Kültür Heyeti (Casa d'Italia) ve Türk-Alman Kültür Merkezinde gördük. İtalyan Kültür Heyeti'nin sunduğu çeşitli kültür gösterileri arasında büyük ilgiyi "İtalyan Yaylı Çalgılar Triosu" topladı, verdikleri konser 'oda müziği' alanında 1962 yılının üstün olayı kabul edildi. Türk-Alman Kültür Merkezinde viyolonselci Gerhard

Mantel ve piyanist Erika Frieser'in verdikleri resital, Alman bestecilerinin viyolonsel literatürüne kazandırdıkları örneklerden bazılarını dinletme fırsatını verdiği için, önemliydi ve iki sanatçı bu ödevlerinde başarı sağlamışlardı. Piyanist Günther Ludwig'in ilk bölümü Mozart'ın eserlerine ayrılan resitali de misafirlere zevkli dakikalar yaşattı. Ayrıca 'lâvta' çalıcısı Prof. Heinz Bischoff'un genellikle Bach'ın eserlerinden kurulu programı bu çalgının Barok sanatındaki yeri hakkında fikir vermesi yönünden yararlı oldu.

Bu arada bazı siyasi temsilciliklerde özellikle Alman Konsolosluğundaki müzik akşamlarını da unutmamak yerinde olur kanısındayım. Bina'nın küçük salonunda son defa yer alan topluluklardan biri 'Wiesbaden Triosu' idi ve Orta Avrupada hakli ün yapmış olan üç sanatçıdan kuruluydu. Mozart, Beethoven ve Dvorak'dan seçilmiş üç eserle 'oda müziği' türünün icrasında gerekli özellikleri başarıyla belirttiler.

RADYO

İstanbul Radyosu denetimden uzak, programsız ve düzensiz gidişine devam etti. Çağını yitirmiş bir 'musiki'nin yaşantısını uzatmak istiyormuşçasına kalitesiz örneklerine yine bol bol yer verildi. Ayrıca özellikle İl Radyosunu kaplayan açıklamalı (!) hafif batı müziği seansları 'twist', 'cha-cha-cha' ve 'rock'n roll' ritminde yığın yığın ses süprüntüsü dinletti. Ortada belirli bir prensip olmayınca, yönetim için gerekli para ve yetkili uzman bulunmayınca, zaten bundan fazlası beklenemezdi. Bu arada Radyo Senfoni Orkestrası'nın 30 dakikaya indirilip güdükleşmiş konserleri son heves kırıntılarını da götürmüş, şişirme eğilimi alabildiğine genişlemişti. Şehrin Batı müziği alanındaki hareketlerine uyulamamış, yabancı sanatçılardan yararlanma yoluna gidilememiş, müzik yolunda öğretici ve eğitici programlara yer verilememişti. Radyonun 1962 yılı Kasım ayı başında girdiği yeni program devresi de umulanı getirememiş, dinleyici İl Radyosuna musallat olan 'twist' salgınının durulması dışında herşeyin eski hamam - eski tas olduğunu görmüştü. Bu durum karşısında radyolara tümüyle 'reform' sağlayabilecek bir yasanın yürürlüğe girmesini beklemekten başka çare yoktu.

ANKARA

Müzik hayatı yönünden Başşehrimiz öteden beri daha be-

lirli üstünlüklere sahip... Tarihi sultanlar çağına giden bir Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası orada çalmakta, Cumhuriyetin ilk opera kurumu perdesini orada açmakta, çağdaş Türk müziğine yön verecek sanatçıları eğiten okul orada öğretmekte... Kaldı ki, orkestranın 1961-1962 konser mevsiminde kavuştuğu belirli bir çatısı, operanın modern ve düzenli bir yapısı, okulun her isteği karşılayabilen sınıfları var... Bütün bunlara şehrin kuruluşu gereğince insanların birbirlerine daha çok yakınlaşmasından doğan türlü dernek ve kurumları da katarsak Ankara'daki hareketin sebepleri belirmiş olur.

Ankara konser salonuna Cumhurbaşkanı Gürsel'in desteği, Milli Eğitim Bakanı Tahtakılıç ve Güzel Sanatlar Genel Müdürü Dikmen'in çabalarıyla kavuştu. Fakat bütün yük Cumhurbaşkanı Senfoni Orkestrası Müdürü Mükerrem Berk'e yüklenmiş, idealist sanat adamı, gecesini gündüzüne katarak bu güç işi gerçekleştirebilmiştir. Topluluk kendisine alt bir yapıya kavuştuktan sonra, derhal büyük bir gelişme göstermiş, geçen kış, konserlerini İtalyan yönetici Bogo ile verdikten sonra Orta Doğu'da bir konser gezisi yapmıştır. Bu gezi boyunca Tahran, Bağdat ve Beyrut'a uğranılmış, solist olarak değerli kemancımız Ayla Erduran'ın katıldığı programlar ilgiyle karşılanmıştır. Ayrıca, yine orkestradan bir grup, solist olarak bu defa Suna Kan'ın da katılmasıyla Doğu illerimizi gezmiş, muhtelif illerimizde çalmıştır.

Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasının 1962-1963 mevsiminde değerli müzikçi Otto Matzerath yönetmektedir. Tecrübeli yöneticiyle topluluk yeni kaliteler kazanmış, başarılı konserler vermeye koyulmuştur.

OPERA

Devlet Operası geçen mevsim yeni bir Türk operasını sahneye koymuştur. İlk defa 12 Mayıs Cumartesi akşamı oynanan ve Sabahattin Kalender tarafından bestelenen 'Nasreddin Hoca' adlı eser, ciddi sanat çevrelerinde pek de iyi karşılanmamış, çetin tenkitlere uğramıştır. Kurum, 1962-1963 mevsimine Verdi'nin "İl Trovatore" adlı eseriyle girmiştir. Amerikalı yönetici Ottavio de Rosa'nın yönetiminde sahneye konan eserde Belgrad Operası tenorlarından Aleksander Marinkoviç ve Bükreş Operası baritonlarından Nikolae Herlea yer almışlardır. Ayrıca İstanbul Şehir Operası sanatçılarından İnci Başarır da

bazı temsillere katılmıştır. Kurum orkestrası başında ısrarla kalan Ottavio de Rosa problemi bâlâ sürüp gitmektedir. Müzikli oyun türünde bilgi ve tecrübeden yoksun böyle bir kişinin gerçek öğretmen özelliklerine sahip sanatçılara ihtiyacı olan Devlet Operasında kalabilmesi pek çok kişiyi düşündürmekte, bu yersiz davranışın bir an önce düzeltilmesi beklenmektedir. Beri yanda değerli koro yöneticisi Adolfo Camozzo'nun ayrılması da üzüntü yaratmıştır.

RESİTALLER

1962 yılı içinde İstanbul'da çalan sanatçılardan pek çoğu Ankara'yı da ihmal etmemişler, hemen hemen aynı programlarla Başşehir sanatseverleri karşısında yer almışlardır. 1962-1963 mevsiminde ilk ilgi çeken resital misafir bariton Nikolae Herlae ve değerli bas Ayhan Baran'ın düzenledikleri program olmuştur. Bu iki değerli sanatçı birer 'konser şarkıcısı' olarak üstün niteliklerini ortaya koymuşlar, haklı alkış toplamışlardır. Ayrıca İtalyan piyanist Marcello Abbado, Fransız Kültür Merkezinde Debussy'nin eserlerinden kurulu bir resital vermiş, duygulu ve renkli çalışıyla alkış toplamıştır. Sovyet kemancısı Halide Ahtyamova'nın Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası Salonunda verdiği resital pek iyi yankılar yapmamış, orta tekniği ve eser seçimindeki isabetsizliğiyle sıkıcı bir konser olmuştur.

RADYO

Ankara Radyosu 1962 yılı içinde kadrosunda yaptığı bazı değişimlerle başarılı adımlar attı. Bu değişimlerin başında Faruk Güvenç'in 'müzik yayınları şefi' olarak görevlendirilmesi geliyordu. Böyle bir davranış derhal sonuçlar vermeye başlamış, radyonun müzik yayınları Batı anlamına yaklaşabilmişti. Şehrin müzik kaynaklarından ölçülü bir düzenle yararlanılıyor, misafir sanatçılar çağırılıyor, yetkili uzmanların sunduğu açıklamalı plâk programları ilgi topluyordu. Başşehir Radyosu, Kasım ayı başında girilen yeni program devresinde klâsik kalıplardan kısmen kurtulabilmiş, İstanbul Radyosunu büyük ölçüde aşan hamleler yapmıştı. Şehrin İstanbul'a nazaran daha uygun ekonomik faktörler göstermesi, yaşantı imkânlarının daha kolay olması değerli kişilerin mikrofona çekilmesine yardımcı olabilmiş, yürürlükte olan yetersiz

yasaya rağmen, verimli işler yapılmıştı. Ankara Radyosu müziği sevdirme ve tanıtma yolundadır ve başındaki kadro, işine devam ettiği süre boyunca bu çabasında başarı gösterecektir.

İZMİR

Yurdumuzda müzik hayatının varlığına rastlanan üçüncü şehrimiz İzmir'dir. Ege'nin güzel merkezinde bu alandaki çabalar başlıca üç merkezde toplanıyor; İzmir Filârmoni Derneği, İzmir Devlet Konservatuvarı Aile Birliği ve Selâhattin Göktepe'nin düzenlediği "Göktepe Konserleri"... İstanbul ve Ankara'ya gelen bazı sanatçılar öteden beri İzmir'e de uğrayarak bu üç merkezden birinde kendilerini dinletmek fırsatını bulmuşlardır. 1962-1963 konser mevsimi İzmir Devlet Konservatuvarı Aile Birliğinin düzenlediği iki konserle, açıldı. Önce Sovyet Kemancısı Halide Ahtyamova piyanist Naum Valter eşliğinde bir resital verdi. Bunu Almanyanın Baden-Baden şehri Nefesli Çalgılar Kenteti'nin bir konseri izledi. Ayrıca İtalyan Piyanist Marcello Abbado, Debussy'nin doğumunun 100 üncü yıldönümü münaseebetiyle bestecinin eserlerinden kurulu bir resitali İtalyan konsolosluğunda sundu.

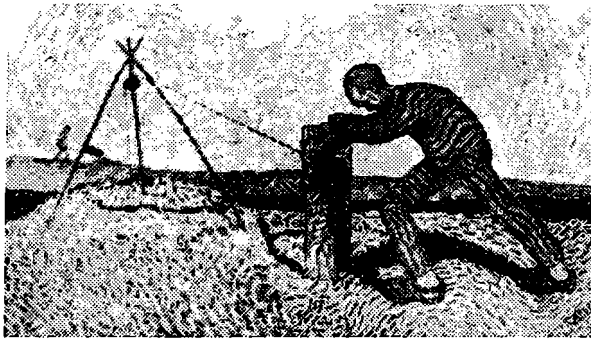
YURT DIŞINDAKİ ÇABALAR

Ötedenberi eğitimlerini yurt dışında yapmakta olan sanatçılarımızdan bazıları içinde bulundukları olgunlaşma çağında konserler vermekte ve genellikle başarılı notlar almaktadırlar. Bu arada piyanist İdil Biret İngilterede ilgiyle karşılanan konserler vermiş, Piyanist Gülseren Sadak Çekoslovakya'da bir turne yapmıştır. Bariton Orhan Günek, İtalyada sanatına devam etmekte, Soprano Leylâ Gençer Oslo'da "Don Giovanni" operasının bir temsilinde yer almış bulunmaktadır. Leylâ Gençer'in yaz aylarında İngilterede aldığı sonuçlar bazı tartışmalara sebep olmuştur. Ankara Devlet Operası sanatçılarından soprano Sevda Aydan Sovyetler Birliği'nin daveti üzerine Kafkasya bölgesinde bir turne yapmış, 'La Traviata' ve 'İl Trovatore' operalarında oynamıştır. Soprano Ferhan Onat da Kasım ayı içinde Rumanya'ya gitmiş, opera temsillerine misafir sanatçı olarak katılmıştır.

KİTAPLAR

Müzik alanındaki yayın çabaları pek verimli olmamıştır.

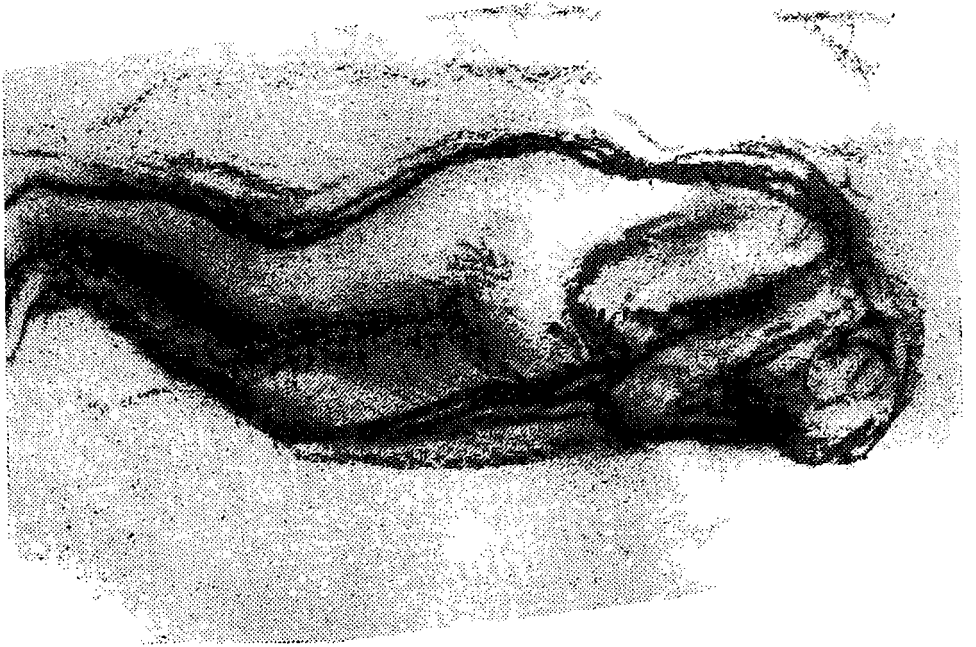
Bunlar arasında en başarılısı şüphesiz Faruk Güvenç'in Ankara'da yayınladığı "Opus" adlı dergidir. Aydın ve ilerici bir müzikseverin hemen tüm ihtiyacına cevap verecek kalitede olan bu dergi öğretici ve eğlendirici nitelikleriyle müzik hayatımız için gerçek bir kazanç olmuştur. Bunun dışında Ataç Kitabevi dilimize Selma Kurdakul tarafından çevrilen bir kitap yayınlamıştır. Tümü çeviri ve teknik deyim yanlışlıklariyle dolu olan "Yüz Ünlü Senfoni" adlı kitabın her şeye rağmen yararlı olabileceği kanısındayım. Müzik hayatındaki olumlu yöneliş şüphesiz daha iyilerin, daha mükemmellerin doğmasını zorunlu kılacaktır.



Wilhelm Morgen


Picasso

SORUŞTURMAMIZ



AKALIN, L. Sami

A

1) Her ulusta anayasanın sağladığı özgürlükten kötü yolda faydalanmaya yeltenen azınlıklar olmuştur. Bizde de var. Bunlara karşı koyalım diye özgürlüğü gölgelleyecek davranışlarda bulunursak pire için yorganı yakan adama döneriz. Topluluklar ilkelere bağlılıklariyle yükseltilirler. Şartlı özgürlük işi pazarlığa dökmek olur. Bunun yerine ulusumuzu iyiyi kötüden ayırdedecek duruma yükseltmeye çalışırsak daha iyi etmiş oluruz.

2) Bilgisiz din adamlarının topluluğumuzdaki yıkıcı etkilerini ortadan kaldırmak gereğine inanırım. Bence bunun yollarından biri büyük bir özentiyle idealist ve aydın din adamı yetiştirmektir.

B

1) Son on yılda yalnız yurdumuzda değil, belki dünyanın hiçbir ülkesinde önce kendi ulusu, sonra da bütün insanlık için her yönden büyük bir şair yetişmedi. Barışla savaş arasına gerilmiş incecik bir telde cambazlık eden bugünkü insanlıktan gelmiş geçmiş yüzyılların tasasızlığını beklemek doğru değil, insanoğlu barışçıl yaratık; XX. yüzyılın aşırı korku ve yaşama sevinci arasında bocalayan şairinden de pek öyle ahım-şahım şiirler beklememeli. Yaratıcı insan çocuğa benziyor; karnı tok olacak, sırtı pek olacak, korkusu bulunmayacak, ondan sonra bırakın resim yapsın, türkü söylesin, şiir yazsın.

Şiirimizin duraklaması da son on yılın işi değil. XIV. yüzyıldan bu yana Türk şiiri iki ayrı yoldan yürüdü. Yunus, yolun tek olduğu çağda yetişmiş son büyük Türk şairidir. Mevlâna'yı da o çağda kaybettik. Ortaasya'daki eli sazlı Türk şairinin kurduğu geleneği Âşık Veysel günümüze kadar getirdi. Öbür yolda, Şeyhî'nin tam kadro ile kopyasını tamamladığı divan şiiri de tanzimat'tan öteye geçmedi. Her iki yolda da büyük şairler var. Tanzimat çok önemli dönüm noktasıydı ama ilk duraklama ve ilk tatsızlık onlarla başladı. Şiir gelene-

ğimizde Yunus, Fuzuli, Bâki, Karacaoğlan, Nedim ve Emrah gibilerin yükselttiği estetik değeri gözönünden ayırmazsak, Tanzimat, Servet-i Fünun ve Millî Edebiyat akımında tek bir şair yetişmediğini rahatça söyleyebiliriz. İçlerinde Türk dili ve edebiyatına büyük yararları dokunan yenilikçiler, fikir adamları, didaktik ve politik manzûme ustaları vardı ama, şair yoktu. Tanzimat'tan bugüne, söz götürmez ilk büyük şairler Ahmet Haşim'le Yahya Kemaldir. Cumhuriyetten bu yana hep kayıtlara bağlı şairler yetişti. Örnek olsun diye söylüyorum; şu şair içince, bu şair içmeyince, beriki sürrealizme sapmadan önce, öteki saf şiirden ayrılmadan evvel şairdiler.

Bugün şiire hevesli gençlerin sayısı çok kabarık. Şiir biraz çocuk oyuncağı sanıldı ve çok kere işin kolayına sapıldı da ondan. Burukumsu ve uydurukumsu tilciklerle ultrasürrealistimsi anlam gücünü biçimsizlik düzeninde homurdanacaksınız. Yanılmıyorsam kolay şiirin reçetesi bu. Fransızlar, "Anlamı açık değilse o cümle fransızca değildir." derler. Şiirde Türkçe için de kural bu olmalıydı. Anlam açıklığı-kapalılığı konusunda Ahmet Haşim bile her nedense yanılmıştır ama, sözü uzatmayalım.

Kısaca, bugünü yaşarken daha çok gelecek yüzyılların tasarı Türkçesine göre şiirler yazan günümüz şairlerinden birtakımı -olsa'lara bağlı üç-beş şair ve "Bin Şairden Yüz Şiir" adında güzel bir antoloji çıkarılabilir.

Şiirimizin yarını önce insanlığın yarınına bağlı. Daha sonra da birtakım formüller sıralamak aklıma geliyor, sözgelişi; edebiyat tarihçilerimiz ve şiir eleştirmecilerimiz kimsenin gözünün yaşına bakmıyacak, şiirle uğraşanlar dünya görüşü ve estetik sistemleri belirmiş sanatçı huyunu-suyunu kazanmış bulunacak, şairlerimiz yaşayan Türkçeyi çok iyi bileceklerler ve şiirde onu kullanacaklar, dünya ve Türk şiir geleneğini iyi tanıyacaklar, gerisi galiba cansağlığı ile çalışmaya, çalışmaya, çalışmaya bağlı kalıyor. Ben yarın için pek karamsar değilim. Ama bugünden yarına ışık tutacaklara çok büyük sorumluluklar düşüyor.

2) Sanatçı da insandır, toplum için doğru bildiği bir savaşa, dilerse vatandaş olarak katılabilir. Bana sorarsanız bunu bile pek gerekli bulmam, ama sanatın bu savaşta silâh diye kullanılmasına gönlüm hiç razı değil, yalnız bu savaş bilgisizliğe karşı yapılıyorsa ona bir diyeceğim yok. Sanatçılar duyguları coşkun kimselerdir, toplum içindeki çatışmalarda öl-

çüyü kolayca kaçırabilirler. Türk şiiri tarihinde Kadı Burhanettin, Seyit Nesimi, Pir Sultan Abdal, Nef'i... yıllar sonra gülünecek duruma düşen problemler yüzünden hayatlarını kaybettiler. Yabancı uluslarda kurbanların sayısı daha da kabarıktır. Türk şairi için imrenilecek amaç, her çağda bütün ulusumuz, edebiyat tarihimiz ve şiir geleneğimiz için ölümsüzlüğe eşit bir büyüklüğe yükselmek olmalıdır. Hele bütün insanlığın şairi olabilirse ne mutlu ona. Böyle bir büyüklük te ömür boyu yalnız sanatçı kalmakla kazanılabilir. Kısaca sanatı kutsal, sanatçılık çekirdeğini Tanrı vergisi sayarım.. Her yüzyılda yüzbinlerce politikacı yetişebilir ama gerçekten büyük sanatçıların sayısı üçü-beşi geçmez.

AKAY, İhsan

A

1) Özgürlük çok geniş bir kavram. Geniş anlamda özgürlük, insanoğlunun şöyle veya böyle davranma veya davranmama arasında seçim yapmasıdır. Başka bir deyimle, özgürlük, insan iradesinin hareket halinde belirtisidir. Hiçbir ülkede, hiçbir insan tamamen özgür olamaz. Her zaman ve her yerde sınırlıdır özgürlük. Sınırlar değişebilir, çağa ve çevreye göre azalıp çoğalabilir, ama büsbütün ortadan kalkamaz.

Devrim ülkelerinde özgürlüğün özel bir önemi vardır. Devrim ilkeleri kökleşmeden özgürlük kapısını ardına kadar açmak, devrimlerin çiğnenmesine yol açabilir. Toplumların geri değil, ileri gitmesi gerektiğinden, devrimlerin çiğnenme tehlikesi geçirmesi, devrim ülkelerinde kaynaşmalara meydan verir. Kaynaşma, huzursuzluk ve bunalım demektir. Bunalıma ancak kesin tedbirlerle son verilebilir. Böylece, devrimler bahasına özgürlüğü geniş tutma, eninde sonunda özgürlüğün iyice kısılmasına zemin hazırlar.

Özgürlük nasıl olsa sınırsız kalamıyacağından, devrimler ülkenin tümüne yayılana değin, özgürlüğü Atatürk devrimlerinin sınırlarıyla çerçevelemek gerekir.

2) Dinin ilerlemeye engel olduğunu sanmıyorum. İlerlemeyi köstekliyen din değil, dini kişisel çıkarlarına âlet eden din simsarlarıdır. Cahil yobazlar yerine bilgili ve geniş görüşlü din adamlarının sayısını arttırmak, yobazların çanına ot tıkayacak en etkili yoldur.

B

1) Eskiye hasret her çağda olağandır. Tarancı ile Kanık ön plânda idi de, Dağlarca arka plânda mıdır?

Şiire heves eden gençlerin sayıca artışından niye yakınmalı? Bu işe merak saranlar ne kadar çoksa, o işin ustaları daha geniş bir seçimin süzgecinden geçmiş olmaz mı? İnsan tükenmediği gibi şair de tükenmez. Dün şair yok değildi, bugün de var, yarın da olacak. Ama bugünün şairi dünün şairine benzemediği gibi, yarının şairi de bugünün şairine benzemiyecek.

2) "Sanat sanat için mi, toplum için mi?" sorunu yine mi tazeleniyor? Bu sorunu bir türlü bırakamayışımızı VARLIK dergisi bir süre önce ayıplamıştı âdeta. Boş bir soru çünkü. Kişinin elinde değil ki yetiştiği çevreden ve çağdan sıyrılabilmek! Çevre ve çağ öylesine damga vurur ki kişiye, bir daha silinemez bu damga. Şu var ki, kimi sanatçı topluma doğrudan doğruya, kimi sanatçı dolambaçlı yoldan seslenir. Cézanne ve Renoir gibi ressamların, Saint-John Perse gibi şairlerin toplumsal sorunlara sırt çevirmeleri, toplum dışı sayılmalarını haklı çıkarmaz. Biçim kaygısı da insanların değişmez bir yanıdır zira. Adlarını saydığım sanatçılar sanattan afaroz edilirse, çinileri, halı ve kilimleri çizip boyayan eski çağ sanatçılarını da sanattan afaroz etmek gerekir.

"Sanat sanat için mi, toplum için mi?" sorunu, aslında, sanat topluma faydalı olmalı mı, olmamalı mı? sorunudur. İyi sanat, bireye de, topluma da, her zaman faydalı ve gereklidir. Faydasız ve gereksiz olan sadece kötü sanattır. Devrimlere, kötü ve zayıf yapıtlarla değil, güzel ve güçlü yapıtlarla hizmet edilebilir. Devrim ilkeleri uğruna sanat feda edilemez. Hem zorla güzellik olmaz. Yapıt verme, bir yaradılış ve eğilim işidir. Baskıyla insanoğlundan çok şey elde edilebilirse de sanat yapıtı elde edilemez. Sanatçı baskı altında tutulunca değil, özgür bırakılınca iyi ürün verebilir.

AKGÜN, Nahit Ulvi

A

1) Özgürlük özgürlüktür. Onu daraltmak ne demek? Geri kalmış toplumlar bir özgürlük eğitiminden yoksun oldukları için onun daraltılmasından doğacak tehlikeleri idrâk edemezler. Özgürlüğü genişlettik diyelim, ondan yararlanmasını bil-

miyenlerce ne anlamı vardır? Anayasayı bilen kaç kişidir? Devrimleri bilen kimler? Okur - yazar sayısı çok düşük olan bir ülkede bunlardan söz açmak aydınların kendi kendileriyle gelin güvey olması demektir. Bir avuç kişi yurdun düşeceği tehlikeden endişe duyuyor, haklı, yerden göğe kadar haklı tabii, ama büyük çoğunluk bundan habersiz, belli belirsiz haberli olanlar da neyin nesi olduğunu bilmiyorlar. Bilmedikleri için de yerli yersiz, ileri geri lâf ediyorlar. Her şeyin başı eğitim, öğretim.

2). Elbette inanıyorum. Bu adamların etkisinden kurtulmanın yolu halkımızı okutmak, müspet ilimlerin ışığı altında olaylara bakmasını sağlamaktır. Halkın gözü açılırsa bu adamların palavralarını yutmaz.

B

1) Şiirimizin bir duraklama geçirdiğine inanmıyorum. "Tarancı ya da Kanık örneği ön plâna fırlıyan şairlerin çıkmadığı ileri sürülüyormuş". Adı geçen şairleri öyle pek aratmıyacak şairlerimiz var. Şiire hevesli gençlerin artmasından endişe etmek te niye? Onların içinden bir çığır açıcının çıkmıyacağı ne malûm? Şiirimizin bugünkü durumu öyle küçümsenemez. Ama yarını için bir şey söylemek kehanet olmaz mı? Yarın nelere gebedir bilemeyiz.

2) Sanatçı sanatını vasıta yapamaz. Ama bu demek değildir ki sanatçı gerçekler karşısında susacak içine kapanacaktır. O yerine göre herhangi bir aydın gibi kafası, gönlü ve kolu ile savaşacak, yerine göre sanatı ile toplumu etkiliyecek, doğru, iyi, güzel yolu gösterecektir. Sanatçı da bu toplumdan biridir. Bu tpolumun türlü sıkıntılarını, sevinçlerini duyacak, yaşıyacaktır. Onun savaşı biraz ağır, biraz geç olabilir, ama gücü kuvveti yerinde ise etkisi daha içtendir, daha sarsıcıdır. Bu gücü kuvveti, etkiyi herkes anlar mı sanıyorsunuz? Sanatçının doğru, iyi, güzel bildiği yolda çırpınması bir yaygara şeklinde değildir ki ortalığa hemen yayılsın.

AND, Metin

A

1 - 2) Özgürlük herşeyin başıdır, güvencesidir. Özgürlüğün

daraltılması değil, genişletilmesi düşünülmelidir. 27 Mayıs devriminden sonra yepyeni bir iklim doğmuştur. Her yönde şimdiye dek söylenemiyenler söylenmiye başlanmıştır. Bu bakımdan 'verilen özgürlük' değil 'kullanılan özgürlük' önemlidir. Bu sağlam, sağlıklı bir ortamdır. Bu ortam içinde ilericiliğin yenilgisi diye birşey düşünemiyorum. İleri olan yenilmez. Bu doğanın kesin, şaşmaz bir yasasıdır. Ergeç ileri olan üstün gelir. Ancak ben yurdumuzda yalnız gericilerin birşeyler yapabildiğini görüyorum, bunun karşısında ilericileri bulamıyorum. Gerçi ilerici olduğunu söyliyenler var ama, bunların tek yaptıkları gericilerden yana olmadıklarını söylemek, onların davranışlarını sözle kınamaktan öteye gitmiyor. İlericilik her alandadır. Herkes kendi uğraşında, davranışlarını, çevresini, çağdaş uygarlık ölçüleri içinde aşıp, üstün insan olmaya yöneldikçe ilerici olur ve ilişkisini olduğu toplumu ileri bir düzeye getirir. Şair şairliğinde, mimar mimarlığında, öğretmen öğretmenliğinde bu aşmayı yapabildikçe ileridir. Yoksa durmadan ilerici olduğunu, gericilere karşı olduğunu söyliyen köşebaşı söylevcisine ben inanmıyorum.

Burada en büyük eksiğimiz çeşitli toplumsal guruplar ve bunları yönetecek önderler, öncülerin yetişmesidir. Her alanda bu guruplar Atatürk'ün deyimiyle "millete mürebbilik yapacak; ilim, iktisat, siyaset ve güzel sanatlar gibi bütün hars sahalarında vatandaşları yetiştirmek için pişvalık edecektir." Gene Atatürk'ün deyişiyle aydınlara düşen görev "halkın içine girerek onları irşat ve ilâ etmek ve onlara terakki ve tesanüdünde pişva olmaktır... milletin münevverlerinin millete her hâdisede, her vak'ada tenvir ve irşat eylemeleri, milleti daima hedefi umumiye tevcih eylemeleri sayesinde mümkün olmuştur... yolunda çalıştığımız büyük mefkûreyi halkın kalbinde bir fikir halinden bir his haline geçirmelisiniz. Demokrasinin ne olduğunu halka anlatmak bilhassa sizin vazifenizdir."

Ben sanatçının eserini yaratıp ortaya çıkarmadıkça değerlendirilemiyeceğine, yaratıcıya ne yapması gerektiğinin ona önceden söylenemiyeceğine inanırım. Sanatçı yaratıcıdır, o ne yapacağını herkesten daha iyi bilir. Ama sanatçı aydın kişidir de, uyanık kişidir de. Beethoven'i, Verdi'si daha nice üstün sanatçısı bu kavgayı sürdürmüştür. Ama hiçbiri Beethoven'liğini, Verdi'liğini yitirmeden, sanatçı ölçülerinde kısıntı yapmadan başarmıştır bunu. Bu bakımdan bir sanatçının yap-

tığını alkışlamak için ne yaptığını görmek isterim yoksa yapmadan önce karışmayı doğru bulmam.

Bu alanda yalnız gazetelerdeki genç fıkra yazarlarının görevlerini yapmıyormuş gibi ortada bir hava esiyor. Çetin Altan köşesinden 'Züppe Beyler' başlıklı yazdığı fıkrada bir türlü sınıf insan çiziyor, bunları gülünçleştiriyor. Bunlar 'memleket gerçeklerine eğilmeye tenezzül etmiyorlar' dedikten sonra bunların değersizliklerine ölçü olarak da kalemleriyle para kazanamadıklarını veya 'cümle âlem göğüsüne göğüsüne bir mücadeleye girmişken' bunların bu dövüşün dışında kaldığını söylüyor. İşi böyle daraltmanın, aydının görevlerini böyle temelsiz ölçülere bağlamanın yanlışlığı bir yana, asıl kalemleriyle para kazanabilen fıkra yazarlarının çabası bana çok daha kolay, ucuz gözüküyor. Bütün yazı sermayesi artık herkesin de görebildiği sağduyunun sınırlarını zorlıyan politika bezirgânlarının, çirkin politikacıların yaptıklarının yanlışlığını usandırıcasına her gün kalemine dolamakta kalan, yaptığı bir kör dövüşünden başka bir şey olmayan fıkra yazarının işinde ben bir fayda görmüyorum. Tekrar edeyim, ancak herkes kendi alanını aşabildiği zaman toplumumuzda bir kalkınma olur, yoksa gazete köşelerinden her tanrının günü sözüm ona doğru yolu gösteren yazılar vererek değil. Diyelim ülkemizde elektronik besteciliği için, önce çirkin politikacının ortadan çekilmesini beklliyecek yerde, önce elektronik besteciliğe yer verip, bunun, yani üstün insanın aydınlığıyla çirkin politikacının gözünü kör etmeliyiz. Ben bugün gericiliğin suçunu gericilerde değil, kendini aşmaya çaba göstermiyen, bütün hakikati kendi gazete köşesinde yazdıkları sanan ve bu bakımdan da kendisini çirkin politikacı ve gericiyle bir düzleme getiren aydınlarımızda buluyorum.

B

1) Bir Çinli ozan Li Po şiirlerini yazıp ırmağa atar, sonra onların suda yokoluşlarını seyredermiş. Ben de şiirimiz karşısında durumumu buna benzetiyorum. Şiir okumayı kendime başlı başına bir uğraş edinmediğim sürede şiir okuyuşlarımda bir düzen, bir denet olmuyor. Durumumu ırmağa atılmış şiirlerden oltamın ucuna geleni rasgele okuyormuşum gibi buluyorum. Türlü dergilerde, boy boy kitaplarda bunca şiir kalabalıklığı içinde hangi şiire bir öncelik tanıyacağımı bilmiyorum. Bana yol gösterecek, beğenisine, seçimine güvendiğim ne bir

yayınevi, ne de bu işi sürekli yapan bir tenkitçi biliyorum. Şiiri sevip sonra onu sevdiren Ataç'ların eksikliğini duyuyorum. Irmağa atılan şiirler örneğine bir uygunluk da şiirimizde ozan - okuyucu bağının kopmuş olmasıdır. Gerçi her şiir olan yerde bir dolaylılık, bir içreklik vardır, ama bu günümüzün şiirinde şiir okuyucusuna giden köprüleri uçuracak bir aşırılığa bir ölçüsüzlüğe varmıştır. Duruma Batı'dan örnekler göstermek yanlıştır. Oranın şiir okuyucusunun şiir yaşantılarını biz buradan kestiremeyiz. Ben bu karanlığa kendini kapıp koyuveren şairi de şiirlerini ırmağa atan Li Po'ya benzetiyorum. Bu bakımdan soruya kesin bir cevap bilmiyorum. Oltamın ucuna gelen şiirlerden Ülkü Tamer'i, Salâh Birsel'i, Metin Eloğlu'nu beğeniyorum. Bunların Tarancı, Kanık gibi öne fırlamayışlarının nedenini de belki herkesin oltasına başka başka şiirlerin takılmış olmasında aramalı.

ANDAY, Melih Cevdet

A

1) Her türlü düşünce ve eylem için özgürlük tanıma eğilimi, batı uygarlığına geçme işini tamamlamamış olan toplumumuzu gericilerin baskısına açık bırakmak gibi bir tehlikeyi içinde taşımaktadır. Sözgelişi batılı bir ülke için önemli olmıyan üfürükçülük ve fal, bizim toplumumuzda bir uygarlık sorunu olarak ortaya çıkar. Başka bir deyişle, Türk toplumunun bugünkü durumda başlıca özelliği, özgürlük, kalkınma sorunları yanında bir de uygarlık sorununu yürütmek zorunda bulunuşudur. Diyelim sosyalist bir toplum kurmak ülküsü, bir batılı için ekonomi sorunu olduğu halde, bizim için sadece ekonomi sorunu değil, topyekûn bir uygarlık sorunudur. Kısaca bu ülkede bütün çabaların, değişik anlayışlar içinde de olsa, yeni uygarlığa yönelmiş bulunmaları zorunludur. Bu koşullar içinde her düşünce ve eylem için özgürlük istemek eğilimine, ister istemez bir sınır tanımak gerekiyor. Bu sınır bugün vardır: Yeni Anayasamız. Bu anayasaya aykırı kanunlar kaldırıldığı gün, durum büsbütün aydınlığa çıkacak ve aşırı sağ, aşırı sol gibi ,anlamları açık-seçik olmıyan sözlerin yanyana kullanılmasının yersizliği anlaşılacaktır. Özgürlük tartışmalarında solu, sağ ile, gerici ile eşit tutmak büyük bir yanlışlıktır. Çünkü sol, bizim yeni uygarlığımızın yönündedir.

2) Cahil din adamlarımızın toplum hayatımıza çok kötü

bir etkileri olduğuna inanıyorum. Ancak bilgin din adamları yetiştirmekle de bu işin çözülebileceğini sanmıyorum. Çünkü müslümanlık, inanış ilkeleri yanında, şeriatını da getirmiş bir dindir. Bu şeriat ise, bizim bugünkü devletimizin kanunları ile karşıt durumdadır. Bundan ötürü, din adamlarının sadece ibadet usulleri ile yetinmeleri gerekecektir. Bunun için de büyük bir bilgi gerekli değildir. Öyle ise cahil din adamlarının kötü etkileri, gizli bir şeriatçılıktan doğmaktadır. Bilgin din adamını da bu şeriatçılıktan vaz geçiremezsiniz. Yapılacak ilk iş, halkımızın lâik yardımcılarını yetiştirmek olmalı.

B

1) Sözünü ettiğiniz değerler kargaşasının ortadan kalkacağını sanıyorum. Ama buna, gerçekten bir "değerler kargaşası" demek doğru mu? Bana kalırsa şiirimizin yeni durumunu, değer ölçüleri arama sıkıntısı diye tanımlamak daha yerinde olur. Şiirimizin yarını sorununa gelince, bundan umutsuz değilim.

2) Eski bir sorunu tazelemişsiniz, iyi de etmişsiniz. "Sanatı vasıta kılmak" sözü, hep sanat aleyhinde yorumlanmıştır. Bu yanlıştır ve yanlışlık, sorunun gereği gibi ortaya atılmamasından doğmaktadır. Şöyle ki, batıda da, bizde de, aynı sınıfın içinden doğma bir kaç siyasal partiden birine girmiş bir sanatçı ile, ötekine girmiş bir sanatçının yapıtları arasında ideolojik ayrımlar görülmemesi, siyasetle sanatın ayrı ayrı şeyler olduğu, daha doğrusu bu iki tutum arasında bir ilişki bulunmadığı kanısına yol açmıştır. Oysa karşıt siyaset anlayışlarında bulunan sanatçıların yapıtlarında aynı durumu bulup göstermek pek kolay olmıyacaktır sanıyorum. Bu bakımdan bir sanatçının, bilinçli olarak, sanatı ile siyaset tutumunu ayrı bulundurması, olacak işlerden değildir. Ancak şunu da eklemek istiyorum ki, sanatta her zaman ve her yerde siyaset dilini beklemek, bu dili siyaset anlayışının belirmesi saymak da yanlıştır. Sanatın siyasal ölçüsü, siyasetin siyasal ölçüsünden ayrıdır.

Şunu da söylemek gerekiyor: Bugün bizim siyasal partilerimizden hiç biri, sanatçıyı kendine göre tanımlamağa kalkmamıştır. Bu bakımdan sanatçılarımız, halkımıza, yararlı gördükleri yolları göstermekte bağımsızdırlar. Demek siyasal savaşa kafamla, gönlümle, kolumla katılayım, ama sanatımı bu işe bulaştırmıyayım düşüncesi kökünden yanlıştır, giderek an-

lamazdır. Hele bir sanatçı, tuttuğu siyaset yolu ile sanatı arasında bir çatışma, bir çelişme, bir uygunsuzluk buluyorsa, bu duruma katlanmamalıdır.

APAYDIN, Talip

A

1) "Gericilerin geri kalmış halkımız arasında yaptığı tahrip" ta baştan beri var. 1946 dan sonra hızlandı. Demokrat iktidarı zamanında da çığırdan çıktı. Devlet vasıtaları ile ve devlet eliyle halka gericilik aşılandı. Türkiye'de devrimci aydınlara her zaman karşı konmuştur. Demokrat iktidarı zamanında bununla yetinilmemiş, mutlu azınlığın değilse bile, halkın tekrar geriye dönmesi, ortaçağ koşulları içine sürüklenmesi istenmiştir. Gericilik tohumlarının sereserpe ekilmesine imkân verilmiştir. Bugünkü ortam kırk yıldır hazırlanagelen bir sonuçtur. Cumhuriyetin kuruluduğu yıllardan beri çağdaş batı uygarlığını temsil eden fikir akımlarına tam bir hoşgörü içinde yer verilebilseydi, uygarlık taraftarı devrimci aydınlar memleket halinliğine kadar varan çirkin suçlarla sindirilip susturulmasalardı gericilik elbet bugünkü kadar yaygın ve etkili olmıyacaktı.

27 Mayıs devriminden sonra girdiğimiz yeni özgürlük devresinde yıllardır beslenen ve gücünü karanlıkta bırakılmış çoğunluğu aldatarak genişleten gericilik, açık ya da sinsi çalışmalarını yeniden arttırmış, özgürlükten alabildiğine yararlanmağa başlamıştır. Buna karşın devrimci aydın hâlâ baskı altındadır, halkı etkileme gücünden ve olanağından yoksundur. Bu gidiş klâsik demokrasinin Türkiye'yi geri götürdüğü gibi korkunç bir sonuçla bizi karşı karşıya bırakmaktadır. Atatürk zamanındaki kadar hattâ ondan daha kesin bir devlet tutumu içinde, boş ve dipsiz politika kavgaları yerine son on-onbeş yılın imkânlarını gerçek kalkınmaya yoksulluktan ve karanlıktan kurtulmaya harcasaydık, şimdi kimbilir neredeydik? Büyük yurt sorunlarına eğilememenin, devlet çalışmalarını halkın yararına çevirememenin, iç politika mücadelelerini kabile kavgaları haline sokup, en güzel yılları boşu boşuna geçirmenin acı sonuçları içindeyiz. Atatürk'ün "bu memleketin asıl sahibi", "efendimiz" dediği köylünün karanlıktan ve yokluktan kurtulmasında arpa boyu kadar yol alınamamış. Toplumun büyük çoğunluğu çıkarcıların, gericilerin sömürge tarlası ha-

linde bırakılmış. Öyle bir ortam yaratılmış ki halktan yana olmak bu ülkede suç sayılmış, çalıp çırpmak, vurup kırıp kazanmak marifet kabul edilmiş. Üstelik "özgürlük, insan hakları" gibi kutsal deyimlerle bu durum savunulmak isteniyor.

Ne yapmalı?

Başta, devletin tutumu kesin olarak gericiliğe karşı olmalı. Devrimci aydınlar daha cesur, daha heyecanlı ve ülkücü, daha tutkun çalışmalılar. Emekçiler birleşip sömürücülere ve gericilere karşı organize kuvvetler haline gelmeliler. Türkiye'nin gerçekleri enine boyuna ve yaygın olarak ortaya konulmalıdır. Kimin kimi nasıl aldattığı, nasıl sömürdüğü iyice anlaşılmalı ve anlatılmalıdır.

Devrimcilerin çıkış noktası ekonomik perişanlığımız olabilir. Türkiye'de açlık, yokluk yüzde doksanı içine alan, saklanması artık mümkün olmayan bir durumdur. Bazı bölgelerde bıçak kemiğe dayanmıştır. Bunun nedenleri vardır. Aydınlar gericilerin çeşitli tahriplerine karşı, halkın içinde bulunduğu yoksulluğu anlatarak, nedenlerini araştırarak, çarelerini söyliyerek gelecek müsbet çalışmalara ortam hazırlıyabilirler.

2) Tanrı adına her yerde, her zaman geriyi tutan, yenilliğe, doğruya iyice karşı koyan bilgisiz din adamları görülmüştür. Ama bizdeki kadar toplumu içten çürüten, insanları ruhsuz akılsız, boş bir kalıp haline getirip her çeşit gelişmeyi durduran din adamları yoktur sanırım. Bizde bugünkü şekliyle din gerilik kurumu haline gelmiştir. İnsanları göremez, düşünemez, iyiyi, doğruyu, güzeli isteyemez hale sokmuştur. Yüzlerce yıldır halkı afyon yutmuş gibi uyuşturup bırakmıştır. Bilgisiz, üstelik kötü niyetli din adamları tarafından toplumun inanmak duygusu yalanla dolanla sonuna kadar sömürülmüştür. Böyle bir ulus gelişmeye yatkın değildir. Aklını çalıştıramıyan, sağduyusunu işletemiyen, ruhan esir olmuş insan, doğruya, iyiye hiçbir ilgi duymaz, müsbetin, gerçeğin değerini kavrıyamaz. Laik öğretimden başka öğretim, halkın durmasına, uyuşmasına yardım eder. Hele bu devlet eliyle yürütülürse cinayet halini alır. İçine bilim ve akıl girmeyen din, bir ulus için ayak bağından başka birşey değildir.

Bu gerçekler neden ele alınmaz, neden açıkça söylenemez, halka neden anlatılmaz? Çünkü Türkiye'yi yöneten mutlu azınlığın işine gelmez.

Aydınlar daha fazla susmamalı, bağırlarına taş basmamalıdırlar. Türkiyenin gelişme yolları sonuna kadar açılmalıdır.

B

1) Şiirimizin durgunluğu geçicidir sanıyorum. Bin bir kaynakla beslenen göl dolmaktadır. Bakarsınız bir yerden patlak verir. Güçlü bir şair peşine takar şiirimizi, sürükler götürür. Bekliyelim.

Edebiyatımız şimdilerde roman çağını yaşamaktadır.

2) Sanat her çağda fikirlerin, görüşlerin taşıyıcısı, halka yayıcısı olmuştur. Bunu kabul etmiyen sanatçılar bile yapıtlarıyle gene kendi tutumlarını işlemişlerdir. Yani aynı işi yapmışlardır. Öyleyse sanatçı gücünce hem gönlü ve eli koluyle, hem en etkili silâhı olan sanatiyle hak bildiği inancını, doğru sandığı görüşünü yayacak, savunacaktır. Biz istesek de istemesek de bu böyle olacaktır.

ARPAD, Burhan

A

1) Özgürlükler şu veya bu gerekçeyle bir daraltılmasın! Arkası gelmez. Ben, daraltılmamayı savunanlardan yanayım. Toplum yönetimini elinde bulunduranlar için en kolay metod bu: "Yurd için tehlikeli" gerekçesidir. Bir toplumu aşırının uçurumundan kurtarmanın en denenmiş ve demokratik çıkar yolu, her düşüncenin açıklanmasına, tartışılmasına, ortaya dökülmesine hiç mi hiç engel olmamaktır. Açığa vurulan, karşı düşüncelerle tartışılan görüşler, bir toplum için "tehlikeli" olmak şöyle dursun, sağlık getiricidir. İçine kapanık, konuşmıyan, ağzının içinde mırıldanan insanların çoğu, ruh hastasıdır.

2) Atatürk devrimini ilk günlerden bugüne geriye itenler sadece "cahil din adamları" değildir. Hem "gerilik" sosyal anlamıyla, "cahil din adamları"ndan gelmez. Bütün geriliklerin kaynağı, yürürlükteki kurulu düzenin değişmesini, daha ileri yönelmesini, gelişmesini kendi küçük çıkar hesaplarına uygun görmiyenlerdir. Türkiye'de onlarca yıldır sürüp giden ve 1946-1960 arasında hızla yüze çıkan "din gericiliği" nin arkasında, yığınların gelişmesinden ürken belirli çıkar çevreleri, toprak ağaları ve onlarla çıkar birliği yapmışlar vardır. Bu bakımdan "gericilik" deyimini ve bunun suçunu sadece üç beş "cahil din yobazı"na yüklemek, sorunun derinliğine inmeği önler.

B

1) Son on yılda yalnız şiirimiz değil, küçük hikâyemizde

de bir duraklama vardır. Bunun nedenlerini kısaca açıklamak, güç. Fakat genel bir neden olarak 1946 - 1960 yıllarının Türk sosyal bünyesine getirdiği baskıları, gerilikleri ileri sürebilirim.

2) Sanatçıların sosyal sorumluluğunu benimsemesi, elbette gereklidir. Günümüz sanatçısı, sosyal ve ekonomik sorunlarla ilgilendiği, düşündüğü ölçüde başarıya ulaşır, kanısındayım. Bu arada, Devrim gençliğinin geriliğe açtığı savaşın yetersizliğini de belirtmek isterim, Zira Devrim'den yana bir savaşın Türk toplumuna yararlı olabilmesi, Devrimin bütün ayrıntılarıyla ortaya dökülmesine ve Atatürk Devriminin ekonomik ve sosyal doktrin olarak bilinmesine bağlıdır. Bugüne kadar yapılan ve yazılan, "Demeç" ve "Edebiyat"tan öteye geçmedi. Bu yüzden de ,içtenlikle Devrimden yana olan gençlik çoğunluğu "Yolgösteren", "Işık tutan" bilim gerçeklerinden yoksun kaldı. Oysa Atatürk'ün en sağlam özdeyişlerinin başında: "En gerçek yol gösterici, bilimdir" gelmez mi?

ASLIER, Mustafa

A

1 - 2) Özgürlüğü sınırlamakla toplumsal gelişmelerin önlenebileceğine inanmıyorum. Milletimizin kaderi toprağı, suyu, hayvanı ve insanıyla, Anadolunun içinde sakladığı imkânların işlenmesine bağlıdır. Hangi kuvvetler iktidara gelirse gelsin bu imkânlara el atmak mecburiyetindedir. Bu arada unsurlardan birini, özellikle insan toplumunu, ihmal edip işin içinden sıyrılmak düşünülemez. En az toprak kadar insanlarımızın da işlenmesi, yaratıcı ve yapıcı güçlerinin artırılması gerekmektedir.

Kurtuluş Savaşı ve Atatürk devrimleri ile, Anadoluda kurulacak Türk Kültür Çağının temel çalışmaları başlamıştır. Atatürk hedefle beraber kuvvet kaynağını da göstermiştir: Bu topraklarda asırlardır kopya etmeden, fakat kendini de tanımadan yaşayan halkın içinde koruduğu işlenmemiş kuvvet... Halk sanatı ürünlerinden bu kuvvetin asaletini seziyoruz. Ayrıca bu kuvvetin üstün bir gerçekleştirici dinamizme de sahip olduğunu kurtuluş savaşı gösterdi. Kurtuluş savaşı derken devrimleri de beraber düşünüyorum.

Anadoluda bir Türk Kültür Çağı yaratma yolunda olduğumuza inanıyorum. Bireylerimize özgür düşünmeyi ve yaratmayı öğrettiğimiz oranda bu yolda daha başarılı olacağız. Kanaa-

timce yurttaşlarımıza özgür düşünmeyi, yaratmayı ve yapmayı kimler öğretiyorsa, onların herhangi bir kimseden daha fazla özgürlüğe ihtiyacı vardır.

B

1) Tepeler arasında düzlüklerin bulunması yadırganmamalı. Sonra tepelerin uzaktan daha iyi seçildiğini unutmamak lâzım. Şiir alanında gelişmenin durmadığına inanıyorum. Tepeleri doğuracak bir mayalanma devresindeyiz belki.

2) Sanat, bazı toplumsal olayların süslenmesi değildir. Sanat hemen topluma mal olmayan, fakat ilerde belirecek bazı toplumsal ve felsefi gelişmelerin belirtilerini saklayan, düşünsel hormonlere sahip olabilir. Onun için sanatçıyı filozoflarla bir tutmak ve peşin olarak görevlendirmemek lâzımdır. İyi yetişmemiş, kültürsüz, yaratıcı kabiliyeti olmayan sanatçılara herhangi bir yolu peşin de çizseniz işe yaramaz. Sanatçı özelliklerini taşıyan birisine ise yol göstermek yaratmasına engel olmak demektir. Bizim yapabileceğimiz gerçek kabiliyetleri bulup onlara iyi yetişme ve çalışma imkânları vermektir. Gerçek sanatçılar nasıl olsa, sanatlarına, yaartmalarına yardım edecek büyük kuvvetin bu topraklar üzerinde bulunduğunu meydana çıkaracaklardır.

Gerçek sanat eserleri daima düşünsel gelişmeden yanadır. Böylece gerçek sanatçılar kendiliğinden ilerlemenin ve ilericinin yardımcısıdırlar. Bence sanatçının bunun dışında yapabileceği iş, eserinin daha büyük kütleler tarafından duyulması, görülmesi için imkânlar aramaktır.

BAĞIŞĞİL, Ahmet

A

1) Yurt için tehlikeli görülen hareketler bakımından, yeni Anayasanın sağladığı özgürlüğün daraltılması, devrimci gençlik her alanda iş başına geçtikçe ve ulusun okuma-yazma oranı ileri memleketlerdekilere yaklaştıkça genişletilmesi gerektir.

2) Evet, inanıyorum. Bunun yolu köy okulundaki öğretmenle, camideki hocayı elele verdirip gerçek dinin, gerçek Atatürkçülükten farksız olduğunu, kur'andan ve hadislerden örnekler vererek, önce köylüyü ve onun yanı sıra şehirliyi aydınlığa kavuşturmak, yani başlangıçta Martin Luther gibi dav-

ranmak, "Bunları ben söylemiyorum, Tanrı buyuruyor." diye işe girişmek gerekir. Ulusumuzun din sömürücülüğü yüzünden yüzyıllarca neler çektiğini, tarihî olaylara, belgelere dayanarak hiç çekinmeden anlatmak, bu yüzden gerçek dinden nasıl uzaklaşıldığını, "Seyf-i İslâm ve Küffar Kellesi" hezeyanıyle ne büyük hatâlar işlendiğini açıklamak suretiyle halkı uyarmak gerekir. Bunun ölçüsü ise, Devletle gerçek aydınların işbirliğinde olmalıdır.

B

1) Sanat, özellikle şiir, kendi ikliminde gelişir. Şiire heves edenlerin her şeyden önce bu iklimi yaratmaları gerekir. Tarancı ve Kanık gibi değerlerin batı dillerinden yaptıkları çevirilerle, kendi dil ve edebiyatımız üzerine düşündüklerini şöyle bir gözden geçirmek, şiir sanatı iklimini yaratma uğruna ne kadar zaman ve emek harcadıklarını, hattâ bu uğurda kendilerini bile feda etmekten çekinmediklerini açıklar. Şiir ömür boyunca süren bir hazırlık ister.

2) Millî Mücadele yıllarında bütün ulus, "Ya istiklâl, ya ölüm!" parolasıyle savaştı. Hiç bir yurttaş bu savaşın dışında kalamadı. Devrim gençliğinin geriliğe karşı açtığı topyekûn savaş, kurtuluş savaşının devamından başka bir şey değildir. Bu savaşa san'atcının katılmaması düşünülemez. San'atını aracı kılmaması halinde ise, düşman karşısında cephânesi ve tayını tükenmiş bir asker durumuna düşer.

BALABAN, Memduh

A

1) Bence 27.5.1961 de kabul edilen yeni anayasamıza göre özgürlük ilkesi en geniş ölçüde gerçekleştirilse ve uygulansa bile bu ilkeyi savunacak ve koruyacak temelleri gene bu yeni anayasamızda bulabiliriz. Aşırı sol gibi aşırı sağın da toplumsal yapımıza yararı olmıyacağı gerçeğinin anayasamızca da benimsendiğini bu yasanın 19. maddesinde açıkça görüyoruz: "Kimse, Devletin sosyal, iktisadî, siyasî veya hukuki temel düzenini kısmen de olsa, din kurallarına dayandırarak veya siyasî veya şahsî çıkar veya nüfuz sağlama amaciyle, her ne suretle olursa olsun, dinî veya din duygularını yahut dince kutsal sayılan şeyleri istismar edemez ve kötüye kullanamaz. Bu yasak dışına çıkan veya başkasını bu yolda kışkırtanlar kanu-

na göre cezalandırılır; dernekler yetkili mahkemece ve siyasi partiler Anayasa Mahkemesince temelli kapatılır."

Özgürlük görüşü yüzde yüzdeliğe doğru, saltlığa (mutlaklığa' doğru gitti mi; başka deyişle: öğretileşmeye (doktrinleşmeye) gitti mi, bu öğretinin adına "anarşi" denir. Özgürlükten yana olan benim ise her çeşit öğretiye karşı olduğumu bilirsiniz.

2) İlk okul diplomasından yoksun elli beş bin bilgisiz din adamının bulunduğu yetkililerce açıklanan bir ülkede bu adamların toplumsal yaşayışımızdaki çok olumsuz etkilerini gidermek için bunların bilgisizliklerini bir an önce gidermiye, açılacak halk okullarından belgeler olmıya zorunlu tutmaktan, bunlara Atatürkçülüğü öğretmiye çalışmaktan başka bir çıkar yol var mı? Din adamlarımızın durumu da, genel eğitim sorunumuz içinde çözülecek bir sorun olarak çıkıyor karşımıza.

B

1) Şiirimizdeki değerler kargaşası denilen durumu yalınca indirgersek (basite irca edersek) bu kargaşalıktan başlıca iki akımın varlığını görebiliriz: Somut gerçekçilik akınu ile gerçekçiliği çok su götürür bir soyutçuluk. Ahmet Hâşim'in simgeci (symboliste) denemeleriyle Salt Faik'in bir aralık yöneldiği gerçeküstü (surrealiste) tepkileri bir yana bırakılırsa şiirimizin genel olarak son yıllara değin gerçekçi bir somutlaşma çizgisi üzerinde geliştiğin isöyliyebiliriz. 1950 den sonraki sanatçı kuşağında ve Oktay Rifat ile İlhan Berk'te beliren soyut eğilimlerde ise bir yandan toplumsal, siyasal koşulların baskılarının payı varsa; öte yandan da gerçeğin özüne yalnızca somut yüzüyle varılamıyacağının gittikçe daha belirgin olarak anlaşılmasının payı olduğu kanısındayım. Ne var ki bu soyutçu tepki de gerçeği yalnızca bir yönüyle kavramıya kalkışınca, onu bütünüyle kavrayabilmek olanağını elinden kaçırdı. Bana kalırsa somutla soyut arasında bir gelişim dengeri kurabilen; başka deyişle: gerçeği kavramak bakımından somut ögenin yetişmediği, yeter olmadığı durumlarda o somut ögeyi taşından toprağından ayırmak için ussal bir süzgeçten geçirmeyi başaran yeni bir gerçekçiliğe yalnız şiirde değil; hikâye, roman, deneme gibi edebiyatımızın öteki kollarında da gereksinme duymaktayız bugün.

Edebiyatımızın yarını, bugünden bu YENİ GERÇEKÇİLİK'e doğru çıkmayı başarmakla biçim alabilecektir.

Şiire heves eden gençlerin sayısının hiçbir devirde görülmedik derecede artmasının nedenine ya da nedenlerine gelince... Hiçbir devirde görülmedik derecede artmasının nedenini, sanırım, insan sayımızın gittikçe artmasına, yani nüfusça çoğalmamıza bağlamak gerek. Çok doğurgan bir ulus olduğumuzu, analarımızın nur topu gibi yavrular doğurduklarını siz de biliyorsunuz. Eh, bu nur topu gibi çoğalan yavrular da şiire "heveslenirlerse", çok görmemek gerek bunları. Soluk alırken bile duygulanan bir ulusun yavruları bunlar. Gene de bir ağabey olarak beğeniyorum bunların davranışlarını: sokaklarda analarının babalarının belki de hoşlarına gitmiyecek şeyler yapacaklarına oturmuş bunlar, efendi efendi "şiirler" yazıyorlar. Ama bu konu burada artık bizi değil, eğitimcileri sevindirecek bir konu durumuna geçiyor. Geçelim.

2) Camus'nün sözünü yeniden söyliyelim: "İnsan savaştığı için sanatçı olmaz; sanatçı olduğu için savaşır." Sanatçı, özgürlük ilkesini, insan sevgisine dayanan bir uygarlığı savunmak ve korumak gerektiği yerde ve durumda bu savaştan kaçamıyacaktır, bu savaşa girecektir; çünkü son çözümlemede savunduğu ve koruduğu ancak özgürlük ve insan sevgisine dayanan bir uygarlık içinde gelişebilen sanatı olacaktır. Ama sanatçının tutumu tartışmalarında olsun, gündelik yazılarında olsun, gene de onun sanatçı kişiliğini yitirmiyecek bir nitelikte olmalıdır, düşüncesindeyim. Öyle ki bu savaşan sanatçı gündelik olaylardan değişmiyecek nitelikteki, kimsenin reddedemiyeceği insancıl gerçeklere yücelebilmeyi başarsın. Sanatçımız ancak böylece etkin (müessir) olma yolunu bulabilir.

Devrimlerimizle insan gerçekleri ve insan sevgisi arasında bağıntılar kurmayı ve halkımıza devrimleri bu yönden kabul ettirmeyi gene en iyi başarabilecek olan sanatçımızdır, kanısındayım.

BAŞARAN, Mehmet

A

1) Sorunuz, "yeni Anayasamızla özgürlüğün en geniş ölçüde gerçekleştiği" varsayımına dayanıyor. Anayasamız bugüne değin kavuştuğumuz Anayasaların en ilerisidir, doğru. Ancak "gerçekleşme" hakların hayata geçirilmesiyle olacaktır.

Özgürlük ve aşırı sözcüklerinin anlamları üzerinde durmak konuyu aydınlatıcıdır bence. Kâğıt üzerinde kalan soyut hak-

ların, okuma-yazma bilinmiyen, topraksız, işsiz biri için ne anlamı olabilir? Rakamların dile getirdiği gerçekler korkunç: en az gelirle en çok gelir arasındaki oran 22.000. Milli gelirin % 38 i nüfusun % 2 ince bölüşülüyor. Durum bu olunca yapılacak ilk iş bütün yurttaşları çağdaş anlamda özgürlüğe kavuşturmaktır.

Aşırı sözcüğüne gelince... "özgürlüğün en geniş ölçüde gerçekleştiği" yerde "aşırı" korkulur olmaktan çıkar. Bir an için bütün dünyada aşırı sözcüğü ile nitelenen düşünce ve davranışların durdurulduğunu farzedelim.. Ekin ve uygarlık alanında ne kalır?

Her çağda bir alışılmışa, kurulu düzene bağlı tutucu düşünce, bir de insanlığı ileriletici, sınırları zorlayıcı düşünce vardır. Gelişme de onların savaşından doğmaktadır. Bizim toplumumuzda "aşırı" tek yanlı, engelleyici anlamda kullanılmıştır hep..

Bütün iş tümümüzün çağdaş anlamda özgürlüğe kavuşmasında...

2) Kanımca laiklik ilkesinden "taviz" verildiği anda çıkmaza düşülmektedir. İnanışlardan birine ayrıcalık tanındı mı alttan alta süren bâzı kavgalar hortlatılıyor. Cahil din adamlarının "menfi rolünü" ortadan kaldırmanın yolu halkı aydınlatmak, laik ilk eğitimden geçmemiş tek kafa bırakmamaktır.

B

1) Şiire heves eden gençlerin hiçbir devirde görülmedik derecede artması sevinilecek, umut bağlanacak bir olay.. İyi sanatçılar, güçlü sanatçılar sayısız sanatçı denemesi arasından çıkmıyor mu? Şu halde şiirimiz sessiz ama derinlemesine bir gelişim dönemecinde demektir.

2) Sanatçı, bilindiği gibi toplumun önünden giden adamdır. İnsan olarak toplum için doğru saydığı yolda savaştadır. Sanatını bu yolda araç kılmalı mı, sorununa gelince... Buna en iyi yanıtı Camus vermiş gibi görünüyor bana: "Ne insanlık değerleri için sanat değerlerini budalaca hiçe sayarım, ne de sanat değerleri için insanlık değerlerini."

İş, bu dengeyi kurabilmekte yani..

BAYDAR, Mustafa

A

1) Kulaklarımız 27 Mayıstan önceki günlerde "hürriyet"

seslerivle dolmuştu. 29 Nisan 1960 sabahı Beyazıt'dan geçerken "HÜRRİYET" yazılı bir karton üniversite giriş kapısının üzerine gençler tarafından asılmıştı. Bunu gözlerim yaşararak seyrettim ve içimden acaba hürriyete kavuşabilecek miyiz? diye geçirdim.

Hey gidi günler hey, ben 1950 yılında hürriyetsiz bulduğum, insan haklarına yeteri kadar saygı göstermediğine inandığım C.H.P. idaresi sona ersin diye D.P.'ye oy vermiş, ondan medet ummuştum. On yılda neler olmamıştı. Ne ummuştuk, ne bulmuştuk? Şimdi de D.P. yıkılsın da ne olursa olsun, çünkü bundan daha kötüsü olamaz diyordum.

Nihayet bir sabah D.P.'nin yerlere serildiğini sevinç gözyaşları içinde öğrendik. Artık hürriyete kavuşmuştuk. Basın bir ağızdan yıkılan devri kötülüyordu. Bunda en ileri giden de son dakikaya kadar D.P.'yi alkışlayan gazetelerdi. M.B.K. her şeye hâkim göründüğü sürece bu böylece sürüp gitti. Fakat Anayasa'nın referanduma sunulmasından sonra halk efkârının durumu anlaşılınca basının tutumu değişmeye başladı. Hele 15 Ekim seçimlerinden sonra M.B.K. bütün yetkilerini meclise devredince, basın hepimizin yüzünü kızartacak bir hal alıverdi. Anayasa'yı çiğneyenler, devrimleri hiçe sayanlar, yobazları besliyenler, millet malını çalanlar, milletin mezarını kazanlar kahraman, bu gidişe son verenler en büyük suçlu olarak gösterilmeye başlandı. M.B.K.'nın başta bulunduğu sürece pusuya yatan yobaz ve çıkarcı bir zümre gazetelerin en azından dörtte üçünde kendilerine yer bulmuşlar, ve zehirlerini akıtmaya başlamışlardı. Bu kalemler milleti pervasızca Ortaçağ'a çekiyorlar, Atatürk'ün yıkmak istediği bütün kurum ve düşünceleri aşılamaya çalışıyorlardı. Bu kalemler, M.B.K.'yı yani orduyu, devrimci, Atatürk'çü gençleri, gerçek aydınları, devrim düzenini her türlü sosyal ve ekonomik reformu kendilerine hedef olarak seçmişler, bunları yıpratmak ve yok etmekle meşguldürler. Bu gazete kodamanları milleti asırlık uykusunda ve geriliğinde uyutup onlara tatlı tatlı masallar anlatarak ellerindeki avuçlarındaki son kuruşları da almakla meşguldürler. Bugünkü demokrasimiz, demokrasi adına pervasızca konuşabilen, yazabilen demagok ve şarlatanların estirdiği hava yüzünden bitkin ve perişandır. Devrimlerimiz, eğitim seferberliği çabalarımız büyük bir kâbus altındadır.

İşte özgürlük Anayasa'mızla en geniş şekilde gerçekleştikten sonra demokrasimizin ve devrimlerimizin durumu budur.

Kanaatimizce insanların özgürlükten önce sahip olmaları gereken birçok nitelikler var. Bunların başında eğitilmiş olmak geliyor. Aynı şekilde toplumların demokrasiye sahip olmadan önce aşmaları gereken birçok aşamalar var.

Bunların da başında eğitim seferberliğinin halledilmesi, şeyhlik ve ağalık gibi ortaçağ müesseselerinin yıkılması geliyor. Bunlar halledilmeden ferde verilecek özgürlük, topluma uygulanacak demokrasi bir kör döğüşü meydana getirmekten ileri gidemez.

Ehliyeti olmayana motörlü vasıta teslim ediyor muyuz? Demokrasi arabasını da oyları ile, eğilimleri ile toplum kullanacaktır; başta bulunan bir iki kişi değil.

Atatürk'ün Serbest Fırka tecrübesi bir demokrasi yoklaması idi. Bunda ulusça çok kötü bir imtihan verince Atatürk klâsik demokrasiyi ileri bir tarihe bırakarak ölümüne kadar Türk toplumunu demokrasiye hazırlamaya çalıştı. Klâsik demokrasi uğruna devrimlerin çiğnenmesine, her türlü uygarlık hamlelerinin boğazlanmasına ve netice olarak Türk ulusunun hayatına kastedilmesine göz yumamazdı ve yummadı.

Yapılacak iş yine Atatürk'ü örnek almaktır. Demokrasiyi kabul edelim. Fakat devrim düzenine toz kondurmamak şartı ile. Demokrasiyi kabul edelim fakat ileri ve uygar hamlelerimize yan baktırmamak şartı ile. Bizi kurtaracak olan, Atatürk devrimleri ve uygarlık üzerine yükselen ve bu ilkelerden kuvvet alan demokrasidir.

2) Tanrı adına her yerde, her zaman geriyi tutan, her yeniliğe, her doğru ve iyiye karşı koyan sahil din adamlarının bu millete yaptığı kötülüğü hiçbir yabancı düşman yapamamıştır. Yüzyıllar boyunca başta bulunanların gadrine uğrayan okuma nurundan ve binnetice düşünme yeteneğinden yoksun bırakılmış halkımız bu kara cahillerin hezeyanları ve sayıklamaları ile bu dünyadan tamamen kopmuşlar, âdeta ölmeden öldürülmüşlerdir. Bu şekilde kaybettiğimiz vatandaşların sayısını kestirmeye imkân yoktur.

Çok nâzik ve bizim için en hayati bir önem taşıyan bu sorunu millet lehine nasıl çözümliyebiliriz diye çok düşünmüşümdür. Bir gün dostum Fazıl Hüsnü Dağlarca ile aynı konu üzerinde duruyorduk. Bana dedi ki:

"Yapılacak iş gayet basit. Köye yollayacağımız öğretmen bir iki aylık bir kurstan sonra gideceği yerin hem öğretmeni,

hem de imamı-hocası olacak. Anadolu'nun başka türlü hurafelerden kurtulmasına imkân yoktur."

Ben Dağlarca'nın bu sözü üzerine çok rahatladım. Çünkü yıllardan beri bu meseleyi düşünüyor, fakat bir türlü çıkar yol bulamıyordum.

Evet, hiç olmazsa liseyi bitirmiş ve birkaç aylık kurs görmüş bir öğretmen halkın aynı zamanda din önderi de olabilirdi. Tabii bu hususta öğretmenler zorlanmıyacak, mizacı din adamı olmaya uygun olanlar bu işe ayrılacaklardır. Köyler için olduğu gibi kasabalar ve şehirler için de aynı yol tutulacaktır. Prensipte anlaştıktan sonra teferruat üzerinde durulabilir.

Bu konuda hareket noktanız, halkın karşısına en aşağı lise öğrenimini yapmış, klasik formasyondan geçmiş tahsilli din adamını hoca olarak çıkarmak olmalıdır.

BENEKAY, Yahya

A

1) Devrimler, hangi yönde olurlarsa olsunlar, böyle bir hareketin yapılmasını meşru kılan sebeplerin erimesine kadar ister istemez kanunların gölgesindedirler. Devrim, içinden çıktığı toplumu bulduğu durumdan istenilen duruma sokmağa yarayacak ilkelerin zorla uygulanmasıdır. Yapılacakları istemiyenler varsa zor da var demektir; olacak demektir. Bugün, değil Atatürkün ilkelerini - ki onlar Devrimimizin ilkeleridir - Atatürk'ün manevi varlığını bile korumak üzere kanun çıkarıldı. Bizlere, daha ilkokullarda, özgürlüğü "kanun çerçevesinde istediğini yapabilmektir" diye öğrettiler. Üniversitede "başkalarının özgürlüğünün başladığı yerde benim özgürlüğüm biter" diye belledik.

Bizim Devrimimizin ilkeleri her şeyden önce bizleri iyi bir insan iyi bir vatandaş olmağa teşvik eder mahiyettedir. Bunun sonucu başkalarının kişiliğine saygı duyma saygı göstermedir. Bu gerçekleşince özgürlüğe istendiği kadar genişlik tanınsın, ne yararlı ne zararlı olacaktır. Ama bu "saygı" kurulmamışsa, toplumu devrimlerin gayesine göre hareket etmeğe zorlayacak kaidelere ihtiyaç vardır. Her toplum varlığı ve yaşaması için uygun gördüğü belli düşünüş ve fikirleri seçmiştir. Bunları da ister istemez kanunlarla koruyacaktır. Bu, her yer-

de böyledir. Asıl iş başkalarının düşüncelerine, fikirlerine, davranışlarına saygı duyabilmedir. Kişiliğine saygı gösterebilmedir.

2) Din, kökü, sebebi ne olursa olsun bir olgudur. Yeryüzünün her bir tarafına dağılmış milyarlarca insanların her hangi bir andaki durumu da din denilen inanışlar toplamının hep var olduğunu göstermektedir. Nerede ne türlü bir inanış varsa orada dalma idare edenler de var olmuştur. Bütün iş toplumu düzenliyen, yürüten onu idareye girişen inanış bölümlerinin barışıklığındadır. Hiç olmazsa birbirlerinin sahalarına karışmamalarındadır. Bu iş şüphesiz bir eğitim işidir. Bizde din işleri dünya işlerinden ayrıdır. Yurttaşlık Bilgisi okumaya başlayan ilkokul öğrencisine başta bu öğretilir. Bunu öğrenenlerin sayısı arttıkça her birimiz kişi olarak din işimizle dünya işimizi, düşünce ve inanışlarımızı ona göre düzenleyeceğiz.

Çok taze, 1962 Eylül'ü gerçeklerinden bir örnek vereceğim: Van'da bir "Bölge Kız Yatılı İlkokulu" vardır. Okulsuz köylerden ilkokul çağına girmiş kız çocuklarının getirilip parasız yatılı okutulduğu bir okul. Yıllar var kurulduğu. Bugüne kadar hep okulun bulunduğu yerdeki İskele köyünün bir kaç da Van'ın çocukları gelmiş. Bu yıl ilk defa kuruluş gayesine uygun olarak civar ilçeler köylerinden öğrenci toplayalım demişler. Okulun müdürü Mevlüt Okayer anlattı. Köy köy gezmişler, 160 kadar aday yazmışlar. Tam almağa gittiklerinde, olmaz efendim bizler caydık demişler. "Bizim kızlarımızı alıp artist yapacakmışsınız, Amerikaya sevkedecekmişsiniz, hattâ orospu yetiştirecekmişsiniz" demişler. Demişler demişler de anası babası çocuğu birbirlerine sarılışıp sarılışıp ağlaşmışlar. En iyileri de "Yetim mi benim kızım? vay bana vaylar bana bende Allah korkusu kalmadı mı ki çocuğumu kendi elimle yetimhaneye vareyim, orası yetimhane imiş" demişler. Başöğretmen Mevlût Okayer bir ağlamıyordu: "Ah efendim bunlar hep o köylerdeki imamların işi. O konuşmalar o sözler o kötülemeler de onların sözleri. O cahillerin işi. 1950 den sonra buralarda bir tek imam kalmamıştı. Gene her köye doluştular" diye söylendi. Tabiî o, dünya işleri ile din işlerini ayırdedebilecek seviyede olmayan hocalar işin farkında; köyden biri okula gitti mi ilk kibritin çakılacağının farkında.

Zaman zaman gazetelerde aydın imamlarımızın varlığını, yaptıkları örnek işleri okuyor, seviniyoruz. Okuma yazma bilmeyenlerimizin sayısı azalacağına artıyor. Son rakamlara gö-

re 12588 köyümüzde okul yokmuş. Dönüp dolaşıp bu iş eğitime gelip dayanıyor.

B

1) Şiir birey işidir. Kişilik, kabiliyet işidir. O yüzden ben hiç kaygulanmıyorum. Umutla izlediğim pek çok şair var. Bir de şu dil kaygusundan kurtulsalar. Kendi kendilerini pek aşırı şeklide tercümeden vazgeçseler. Okuyucu yoruluyor. Yorulunca da elinden atıyor. Bundan zararlı çıkan da şiir oluyor.

Tarancılar Kanıklar gibi sivrilmiş şairlerimiz olamıyorsa bunun tek nedeni onlar gibi kabiliyetlerin yokluğudur. Fakat çok şükür ki şairimiz pek çok. Kanıkların, Tarancıların açtıkları çok geniş ve rahat bir şiir alanında toptan koşuya çıkmışlar gibi her biri. Bugün olmasa bile yarın elbette içlerinden başa geçecekler olacak. Beni asıl üzen bir çok büyük ve usta şairlerimizin kişiliklerini bırakıp başka kaygularla şiir yazmağa heveslenmeleridir.

2) Sanat yaşanmışları, hissedilmişleri izler, olanları anlatır. Düşüncenin duygunun sanatı vardır ama sanatın düşüncesi duygusu yoktur. Sanatı kendi ilkeleri dışında hiç bir ilkenin emrine vermemek lâzımdır.

Sanatçı bir aydınsa toplum için doğru bildiği yolda bir sanatçı olarak değil bir aydın olarak savaşmalıdır.

BERK, Nihan

B

1) Bilmiyorum.

2) Stendhal'i, Flaubert'i, daha nicelerini çağlarına karşı sorumsuzlukla suçlayan Sartre, ozanları, bestecileri, ressamları bu suçlamanın dışında bırakır. Bağıtlama edebiyatının en iyi bir örneği olan *Les Temps Modernes*'de de şiir yayımlamayışını şiirin, resmin, müziğin bağıtlanamıyacağına inandığı için, bu sanatların yol göstermekten çok, *imgesel* bir yönleri olduğuna işaret eder; bunun için de bağıtlamanın doğru olmıyacağını söyler. Dergisinde şiir basmamasını da şiire duyduğu saygıyla açıklamak ister. Bu konuda ben de Sartre gibi düşündüğümü söyliyeceğim. Gerçi Sartre'ı doğrulamayan birçok ozanlar gösterilebilir, ama bunu çağımız için söylemek, şiirin öbür sanatlarla olan ilişkilerinin en konu ayrıldığı çağımız için söylemek güçtür diyeceğim. Zaten Sartre Baudelaire'i, Mallarmé'-

yi, Rimbaud'yu seçerken şiirden ne anladığını, daha doğrusu şiirin ne olduğunu da göstermiş oluyor. Zaten gerçek sanatçıların (ozan, ressam, heykelci, besteci) yapıtları hangi yönden olduğunu tanıtlar gibidir. Örneğin Mallarmé çağına ilgisiz kalmıştır ama, şiirleri ne yaşadığı çağa, ne de günümüze karşı değildir. Şairin gerçek ilkeleri düşünülecek olursa, onların gerisinde değildir. Kısaca, geri bir ozan değildir. Yine Picasso da, Braque da toplumcu değildir ,ama yapıtları resim sanatı içinde ileridir. *Devrim*'in yanındadır. René Char da Fransanın kurtuluşu için dağa çıkmış, ilericilerin yanısıra çarpışmıştır ama, yapıtlarında bunu görmeyiz. Azınlığın şiiridir şiiri. Öte yandan çoğunluğa karşı bir şiir değildir yazdığı. Yani ona şiirleriyle devrimin, ileri aydınların yanında değildir diyemeyiz.

Yine örneğin Ahmet Muhip'in şiiri, Behçet Kemal'in şiirlerinden daha bir devrimcidir. Ozanın silâhı daha çok böyle bir silâhtır diye düşünüyorum.

CANSEVER, Edip

A

1) Özgürlük de, Devrimler de işletilmedikçe, amacına ulaştırılmadıkça soyut birer kavram olmaktan öteye geçemezler. 27 Mayıs'tan bu yana olup bitenlere bakılırsa, henüz Devrimlerin tamamlanmadığı; Anayasaya aykırı kanunlar yürürlükte oldukça da gerçek bir özgürlükten söz açılamıyacağı anlaşılıyor. Demek oluyor ki, aydınlarınızın dört elle sarılacakları iki ülkü, yalnız özgürlük ve Devrimleri korumak değil, onları topluma uygulamak, geliştirmek, en önemlisi de ekonomik - sosyal hedeflerine ulaştırmak olmalıdır.

"Ancak, yeni Anayasamızla özgürlüğün en geniş ölçüde gerçekleştiği bir sırada..." diyorsunuz. Benim anlıyamadığım nokta da bu. Dediğiniz gibi, özgürlük gerçekleşmiş olsaydı, Anayasaya aykırı kanunların da çoktan yürürlükten kaldırılmış olması gerekmez miydi? Bugün için nisbi bir özgürlükten söz açılıyorsa da, bu, gerçeklerin birtakım Anayasa dışı kanunlarla çatışması, onları işliyemez duruma getirmesi sonucudur.

Gericilerle nasıl savaşılır? Devrimler nasıl savunulur ve geliştirilir? Bunun yanıtı şu: Devrimlerin yaşamasını sağlamakla, dolayısıyla herkese eşit koşullar içinde bir özgürlük tanımakla, böylece gerçek demokratik düzenin kurulmasıyla!. Yoksa özgürlüğün şu ya da bu duruma göre kısıtlanmasına, da-

ha doğrusu ayarlanmasına göz yummak, güçlünün zayıfı sindirme taktiğine boyun eğmekten başka bir şey değildir.

İşte bu durumda aydınlarımıza düşen görev, Anayasaya aykırı kanunların kaldırılması için savaşmak, dolayısıyla gerçek bir söz ve fikir özgürlüğünü topluma kazandırmak olmalıdır. Ancak o zamandır ki, hangi görüşün hangi görüşe üstün geleceği açıkça anlaşılacaktır. İlerici toplumcu aydınlar, bilimsel ilke ve yöntemlere bağlı kalacakları için; bilimsel hiçbir yanı olmıyan gericiliğin, faşizmin karşısında ergeç utkuya ulaşacaklardır. Tarih, bunun böyle olduğunu doğrulamaktadır.

2) Usa, bilime, ileri olan her şeye, bilinçsiz olarak karşı çıkanlara acıyorum yalnız. Ama aynı davranışı bilinçli olarak, yani günlük çıkarları adına yapanları bağışlıyamıyorum bir türlü. İşte bu birinci bölüğe girenler, bilgisizliklerinden ötürü, ikincilerin âleti oluyorlar. Öyleyse asıl suç, toprak ve sermaye ağalarıyla, bunların çıkarlarının sözcülüğünü, savunuculuğunu yapan bir bölük yöneticinindir. Yıllar yılı eğitimsiz, topraksız, insanca yaşama koşullarından uzak tutulan emekçiler, Devleti kendi yararlarına âlet edenlerin aracılığıyla Devlete düşman kesilmişler; kurtuluş yolunun nerde olduğunu bir türlü görememişlerdir. İlerici aydınlar da konuşturulmadıkları için, köylü ister istemez ağasına sığınmış, işçi de her istediğini işverenden bekler olmuştur.

Sorunun çözümü gene aydınların tutumuna gelip dayanıyor. Yapılacak tek şey, belli bir amaç birliği içinde örgütlenmektedir. Ulusal gelirin yüzde otuz sekizinin, nüfusun yüzde ikisine aktığı bir ülkede şimdilik tek çıkar yol budur. Sorunuzu, André Siegfried'in bir sözü ile tamamlıyayım: "Teşkilâtçılık ilerleme demektir ve karşısında hiç kimsenin bir şey yapamıyacağı, tek kelime ile, sol demektir!"

B

1) Şiirimizin durakladığı ya da bir değerler kargaşası içinde bocaladığı kanısında değilim. Her değişim döneminde olduğu gibi, bugün de, şiir okumaktan çok şiir üzerine konuşmaktan hoşlanan birtakım şiir-bilmezler var. Bunlar, yenileşen şiirimizin gerisinde kaldıklarını açıkça söyliyecekleri yerde, salt onun değerini küçültmekle yetinen kişilerdir.

Kanık ya da Tarancı örneği ön plâna fırlıyan ozanların çıkmadığı ileri sürülüyormuş! Ön plânda olmanın ölçüsü ne acaba? değeri olmak mı, ünü olmak mı? O. Veli, biraz da özel ça-

basıyla, hattâ ölümüyle yaygınlaştırmadı mı şiirini? Biz gerçek değerlerimize çok az bağlıyız. Ahmet Muhip gibi, modern şiirin öncüsü diyebileceğimiz sağlam bir ozan, bakıyorsunuz, Cahit Sıtkı gibi, Garipçilerin dümen suyunda giden, ikinci sınıf bir ozanın yanında anılmaz oluyor. Sözü gene O. Veli'ye getireceğim. Yıl 1941. Garip'in önsözünde şunları okuyoruz: "Mesele bir sınıfın ihtiyaçlarının müdafaasını yapmak olmayıp sadece zevkini aramak, bulmak, sanata onu hakim kılmaktır. Yeni bir zevke anoak yeni yollarla ve yeni vasıtalarla varılır. Birtakım ideolojilerin söylediklerini bilinen kalıplar içine sıkıştırmakta hiçbir yeni ve sanatkârane hamle yoktur."

Bu sözlerden anlaşılacağı gibi, O. Veli, bir sınıfın beğenisini, o sınıfın gereksinmelerinden ayrı tutmakla; sınıfların tarihi fonksiyonunu yadsımak, sanatın tarihi bir olgu olduğunu unutmak, dolayısıyla burjuvazinin tekelinden kurtardığını söylediği şiiri, halk kavranuyla birlikte soyutlaştırarak, yeniden burjuvazinin kucağına atmakta hiçbir sakınca görmemiştir. O. Veli'nin bu fikirlerinin, bugünlerde, sınıfsız bir toplum olduğumuzu söyliyen bazı yazarların fikirlerine ne denli uygun düştüğünü de söylemeden geçemiyeceğim. Gene O. Veli bu tutumuyla Kant estetiğine, "güzel"i her şeyden ayrı tutmak ilkesine, yani doğa-ötesi bir anlayışa da yabancı değildir. "Yaprak" dönemi ise, bu ozanın en olumlu dönemi olmakla birlikte, o dönemdeki toplumculuğu da, şiirlerine bir motif niteliğini aşacak güçte yansımamıştır.

Böylesi çelişmeler içinde dönenen bir ozan, nasıl olup da ön plâna fırlıyabiliyor? Bunun yanıtı şu olmalı: değişiklik ve halkımızın her türlü değişiklik karşısındaki psikolojik durumundan yararlanmak! O. Veli'nin kalıplaşmış özlere, duygulara; bu arada ölçüye, uyağa, yapmacığa, dizeciliğe, şairaneye, v.b. na başkaldırışı küçümsenecek çabalardan değildir. Bu bakımdan, "Mümkün olsa da şiiri yazarken bu kelimelerle düşünmek lâzımdır, diye yaratıcı faaliyetimizi tahdit eden lisanı bile atsak." diyen O. Veli'yi O. Veli yapan, bir önceki şiirle kendi şiiri arasındaki kesin ayrımlardır, denebilir. Bu kısa dönem, şiirin değiştiği, ama gereğince gelişemediği bir dönemdir.

Bugünse böylesi kesin bir ayrımdan söz açılamaz. Son on yıllık şiirimiz için de devrimci bir şiirdir, denemez. Estetik bir birlik de söz konusu olmadığına göre, durakladığını, bocaladığını öne sürdükleri şiirimizin savunusunu yapmak; ilkelerini, yöntemlerini, özelliklerini saptamak bana düşmez. Öyleyse,

siyasal ortamın sanat ortamını bastırması, toplumsal koşullarımızın hızla değişip gelişmesi, çeşitli yayın araçlarının şiirin yararına değil de zararına işlemesi, ozanlarımızın gereksiz gösterilerden uzak kalmaları, genel olarak eleştiri yokluğu, v.b. gibi nedenleri de bir yana atarak, başta söylediğim gibi, şiirimizin durakladığı ya da bir değerler kargaşası içinde bocaladığı kanısında değilim, demekle yetineceğim şimdilik.

B

2) Sanatçının düşüncesiyle yaşaması arasında bir ayrım olabilir mi? Sanmıyorum! Eğer böyle bir ayrım olabiliyorsa, ya sanatıyla ya da yaşamasıyla yalan söylüyor demektir sanatçı. Örneğin yapıtıyla idealist, edimiyle materyalist bir sanatçı düşünebilir miyiz? Bizde bu konuda çok suçlamalar olmuştur. Daha da olacağa benzer. Çünkü uygar toplumlarda olduğu gibi, çeşitli fikir ortamlarının kurumlaştığı bir düzende yaşamıyoruz. Bu yüzden, düşüncelerimizi yaşama uyguluyamadığımız içindir ki, ya düşüncelerimiz kuramsal kalıyor ya da giderek bireyselleşmek, kendi gerçeklerimizi toplumsal gerçekler sanmak gibi bir yanılgıya düşmek zorunda kalıyoruz.

Sonra baskı dönemlerinin de sanat ve sanatçı üzerindeki etkileri küçümsenemez. Örneğin ülkemizde, salt bu yönden bakılırsa oldukça pasif bir sanat ortamı yaratılmıştır, denebilir. Fakat bu demek değildir ki, sanatçı, toplumsal savaşta yerini almamış ya da yapıtlarıyla bu savaşa karşı çıkmıştır.

Biz baskı içinde doğmuş, statik bir yönetimle uzlaştırılmış, kültür akımlarının çeşitliliğinden, yani karşıtlarını içinde taşıyan bir düşünme olanağından yoksun bırakılmış bir kuşağız. Üstelik tarihi bir dönemeçte bulunuyoruz. Toplumsal olaylar, değişen koşullar, yeni fikir akımları ve tartışmaları, elbette yapıtlarımızı etkiliyecek, istesek de bunun dışında kalamıyacağız.

ÇAĞLAR, Behçet Kemal

A

1) Anayasamızda "27 Mayıs ihtilâlinin getirdiği ve diriltiği Atatürkçü zihniyetin kesin ifadesi ve devrimlerin korunması" kaydı var.

Her çarpık ve zararlı fikir bile, fikir kaldıkça fikirle karşılık görmelidir. Aksiyona geçince de hattâ geçme istidadı

gösterince karşısına kanun, uyanık ve kesin, dikilivermelidir!

2) Diyanet işlerinin başına gerçekten aydın: insaniyetçi ve milliyetçi, medeniyetçi ve hürriyetçi birini getirmek şarttır. Vâizleri, imamları kontrol etmek, camilerde din adına yapılan hezeyanlara bir son vermek, İmam ve Hatip okullarını yobaz fideliği olmaktan kurtarmak şarttır.

B

1) Bir şiir dampingi var. Kolaya, ucuza ve tuhafa kaçıyorlar. Şiirin ayağını yere değdireyim derken çamura sokanlar sık sık görülüyor. Tasfiye zamanla olacak. Şiiri alaya alanlar silinip süpürülüp gidecek!

2) Sanatın haysiyetini ve seviyesini korumak kaydiyle, sanat adamı da cemiyetin davranış ve savaşlarında ödev almalı, hattâ önderlik etmelidir. Sanatkâr çağdışı olamaz. Olursa, cemiyetin nabzı ve anteni olmaktan; bir bakıma, sanatkâr olmaktan kalmış olur!

ÇONGUR, H. Rıdvan

A

1) Yurt yönetiminde, ulusal egemenliğe dayanan açık bir rejimi - demokrasi'yi - seçmiş isek ve bu seçim sonucu özgürlük temel ilkesi yeni Anayasamızda en geniş ölçüde gerçekleşmiş ise; şu ya da bu sebebler yüzünden tutup "özgürlüğün daraltılması"nı düşünmek, çözüm yolu ararken, işi çıkmaza götürmek olur. Çünkü önce, "özgürlük ve devrimler, aydınların dört elle sarıldıkları iki ülkü" dür diyoruz, sonra da "özgürlüğün daraltılması gerektiği" tezinin doğru olup olmadığını soruyoruz. Apaçık bir çelişme var bunda. Ne var ki, demokrasiyi seçtiğimize göre, daha başından, çelişmeleri de kabul etmişiz demektir. Çünkü demokrasi, kendine karşı olan, kendini yıkmak için çalışanlara da, onu tutan ve ondan yana olanlara gösterdiği hoşgörüyü gösteren - hem de zorunlu olarak gösteren - bir rejimdir. Dayandığı temel ilke, özgürlüktür çünkü.

Türk Devrim Tarihi şu gerçeği ortaya koymaktadır: bu ulusun, bu ülkenin yerinde saymasında daima aşırı eğilimde olanların her türlü yönetimden uzak hareketleri rol oynamıştır. Öyleyce, önce bu aşırı eğilimlerle savaşalım. Sonra, devrimler hâlâ tartışma konusu mu oluyor? Hattâ tehlikede mi? Sabırla, işe yenibaştan girişelim. Yolumuzu, yine ATATÜRK göste-

recektir; O'nun başlarken yaptığı gibi, önceden inandırma yoluna başvuralım, geziler, hazırlıklar, konuşmalar, açıklamalar, uyarmalarla devrimlerin ne demek olduğunu, getirilmek istenilen yeni değerlerle neler yapılmak istenildiğini anlatalım. Ama ileri-geri, aşırı bir takım hareketlere bakıp "özgürlüğün daraltılması gereğini" duymadan... Bu, hem seçtiğimiz rejimle bağdaşmaz hem de Atatürk ve ilkeleriyle. Çünkü bir Kurtuluş Savaşı sonucu doğan yeni Türkiye Cumhuriyeti ve girişip başarılan bunca devrim, özgürlük üzerine oturtulmuştur hep. Geriye dönüp uçuruma sürüklenmek istemiyorsak, önce devrimleri yeni baştan tanıtmak, anlatmak sonra da onları durultmak, sindirmek ve en iyi, en doğru sonuçlara ulaştırmak için çalışmak zorundayız.

2) Son yirmi yıl içinde yaşadığımız gerçekler mi yalnız? Yüzyıllar öncesine uzanan acı gerçeklerimizi de ekliyelim bunlara. Genç Osman'lar, III. Selim'ler, II. Mahmut'ları da sayalım.

Her yeniliğin karşısına cahil din adamı çıkmışsa, ilk iş onu aydınlatmak öyleyse. Dinlerin gerçek amacını öğretmek önce. Dinlerin kişioğlu için bir yaşama yolu demek olduğunu öğretmek; kişioğlu'nun yaşadığı süre içinde mutluluğunu sağlamak için var olduklarını öğretmek; din adamının, insanların barış ve gönül rahatlığı içinde yaşamalarına hizmet edecek her yeniliğin, her ileri hareketin ve devrimlerin başta gelen öncüleri, savunucuları olması gerektiğini öğretmek. Yoksa onu bilgisizliğinin karanlığına itelemek değil. Onu aydın kişi yapacak yerde alay konusu yapmak değil. Onu geri ve yanlış davranış ve düşünüşlerinden ötürü fıkra ve karikatür konusu haline getirmek, toplum önünde küçük düşürmiye çalışmak değil!

"Yolu ne olmalı, ölçüsü nedir bu işin?" sorusunu bilmem cevaplıyabildim mi?

DAMAR, Arif

A

1 - 2) Yurdumuzda dini irtica ile siyasi irtica işbirliği yapmakta olduğundan sorularınızı birleştirmekte sakınca görmedim.

Yeni Anayasamız halkoyuna sunulduğu zaman, demokratik ve sosyal niteliğinden dolayı "Hayır" diyen çevreler, şimdi uy-

gulanmasını engellemek istiyor. Özgürlüğün daraltılmasından söz açan onlardır, bu sosyal gericilerdir.

Anayasamıza karşıt derebeylik kalıntısı toprak ağalığına son verilince dayandıkları ekonomik temel yıkılacak, politik güçleri de kaybolacaktır.

Onlar bir yandan toprak reformuna, Halkevleri ve Köy Enstitülerinin açılmasına karşı çıkarlarken bir yandan da işçi haklarının daraltılmasına çalışıyorlar. Anayasa'da yer alan "Grev" ve "Toplu Sözleşme" hakları gibi.

"Özgürlük" ve "Devrimler"in yanında, aydınlarımız "dört elle sarıldıkları" bir ülkü de "Sosyal Adalet" oldu. Bunda "Çağdaş uygarlığın' ve yurdumuzda gün günden gelişen sendikacılığın büyük payını belirtmek yerinde olur.

Milli Kurtuluş Savaşından sonra, Atatürk'ün: "Tek başıma bırakılsam da onları ezeceğim, yokedeceğim..." dediği yobazların kötü etkileri yeni Anayasamızın kusursuz uygulanması ile silinecektir.

B

1) Bugünkü Bugünkü şiirimizin on yıl öncesinden daha ileri bir çizgide olduğunu sanıyorum. Yarınki şiirimizde sosyal öz daha ağır basacaktır.

2) Savaşın sanatçılar için böyle bir sorunun söz konusu olabileceğine inanmıyorum. "Sanatı vasıta kılmak" diye de bir şey yok. Böyle bir düşünceyi anlıyamadığımı söylemek isterim.

DİZDAROĞLU, Hikmet

A

1) Yıkıcı kuvvetler yararlanır diye özgürlük alanında bir kısıtlamaya gitmek doğru değildir.

Yürürlükte bulunan kanunlar uygulansa, hatıra gönüle bakılmasa, daha açık bir deyimle "oy" kaybından korkulmasa ,aşırı sağın da, aşırı solun da hakkından gelinebilir.

Fakat, ilgililerin tutumuna bakılınca, bu konuda hiç de umutlu olmamak gerekir, diyorum.

2) Suç işliyenleri kanunun pençesine teslim etmek, bir. Kültür seferberliği yaparak halkı uyarmak, iki.

B

1) Şiirimizdeki durgunluk, bunun böyle sürüp gideceğini

göstermez. Daha önceleri de böyle durgunluk dönemleri olmuştur. Bunca genç, şiire ilgi gösteriyor, şiiri seviyor, şiir yazıyor; yâni bir şiir ortamı var. Başarı derecesi ne olursa olsun, bu durum umut verici sayılmalıdır.

İleride, çizgiyi aşan, düzeyin ötesine geçenler çıkabilir. Gerçi bu bir "ihtimal"dir. Fakat sanat "imkân"lar ve "ihtimal"ler alanı değil midir?

Ben umutluyum.

2) Sanatçı, bir yurttaş olarak, bir aydın olarak geriliğe karşı savaşa katılabilir, katılmalıdır. Batı'da ve bizde böyle davranan sanatçılar olmuştur, bugün de vardır.

Sanatçı, bunun yanı sıra, eserleriyle de uyarma ve aydınlatma görevini yerine getirmelidir. Ancak, bunu yaparken, bir propagandacı durumuna düşmemeli, bir ideolojinin emrine girmemelidir.

Kısaca denebilir ki, sanatçının "aktif politika" ya katılması, günlük hayatın içine girmesi, doğruluk savaşı yapması, inandığı düşünceleri savunması sakıncalı değildir. Ancak, salt bununla yetinmemeli, doğru bildiklerini - sanatın sınırları içinde kalarak - çevreye yaymalıdır.

Bu durumda, sanatı hiç de "vasıta kılmış" sayılmaz.

DURU, Orhan

A

1) Özgürlük ve devrimler birbirine bağlı kavramlardır. Birbirlerinden ayırt edilemezler. İnsanların toplumsal, ekonomik ve siyasal bakımdan özgür oldukları bir toplumda gericiler yıkıcı etkilerini gösteremiyeceklerdir.

2) Gericilerin olumsuz etkilerini ortadan kaldırmak gereğine inanıyorum. Bunun yolu ve ölçüsü toplumsal, ekonomik ve siyasal özgürlüğün yaygınlaşmasıdır.

B

1) Şiirimizin durumu eskiye benzemektedir. İyi ozanlarımız vardır. Yalnız halkımız eskiden olduğu gibi şiirle, yazınla, güzel sanatla ilgilenememektedir.

2) Gerçek sanatçı için böyle bir sorun yoktur. Gerekirse sanatını bir araç olarak kullanabilir, yeterki ortaya sanat eseri çıksın.

ERÇİN, Melih

A

1) Eğitim seferberliğinin ilk sonuçları alınıncaya değin, şu beş on yıllık süre içinde, hiç olmazsa okuma yazma bilenlere yalnız seçme hakkı tanınsaydı, belki gerillikle cehalet bulamacına lokmasını banan politikacıların sayısı bugün olduğundan daha az olurdu. Olan oldu.

Geniş kavramıyla Atatürkçülüğü kapsayan Anayasamız çerçevesi içinde, Atatürkçülüğün sol kanadının gelişmesini memleketin yararına görenler, bırakın gericileri, Atatürkçülüğün sağ kanadına abanamlar tarafından bile komünistlik töhmeti altında tutuldukça toplumsal huzura ereceğimizi sanmıyorum. Hür memleketlerde, ihtilâlci Marksizmi benimseyen komünist partilerden bıçak gibi ayrılan ve çeşitli toplumcu görüşleri savunan partiler seslerini güçlü duyuruyorlar. Kulaklarımızı tıkayıp ağzımızı açacak yerde, Batı'dan gelen seslerle Doğu'dan gelenleri kesinlikle bir ayırdetsek.

2) Dinde reform, dışarıdan gazel okuyanların değil, bu konuya kendini adamış din adamlarının harcıdır. Böyle bir reformu gerekseyen din adamımıza ben rastlamadım.

Başta köy imamını okutup eğitmek, öğretmenle arasını bulmak gerekir. Söylemesi kolay eylemesi zor işlerden biri.

B

1) Şiirimiz de futbolumuz gibi ilerlemektedir. Elbette, Bekirleri, Zekileri, Arslan Nihatları arayanlar çıkacaktır.

Orhan Velilerin getirdikleri şaşırtıcı bir yenilikti. Bir gereksinme karşılığı olduğu da anlaşılıyor çabucak ad yapmalarından. Sonraki yenilerde bir eksik taraf galiba bu. Bence, "aşırı açık" derken "aşırı kapalı" tutumlar, biri daralttı, öbürü dağıttı. Oysa imgeleme etkenlerine şimdi şimdi daha bir bilinçle baş vuruluyor gibi.

Şair çok, okuyucu az, tanıtıcı yok. Tabii sıvrılmek kolay olmıyacak. Zaten heryerde artık uzun nefesli şairler olgunluk çağlarında tahtlarına kurulabiliyorlar çokluk.

2) Sanatçı boş versin de toplum için aracılığa; eksiksize, kusursuza erişme çabası gerçek sanatı neyse onu göstersin. Hem gerçek sanatını göstererek toplum için savaşanlar yok mu ki.

GÜVEMLİ, Zahir

A

1) Ben "sophiste" değilim. Özgürlüğün aleyhine kullanılabilen bir özgürlük, sonunda onu yokeder. Sınırsız özgürlük diye birşey olamıyacağına göre devrimlerin korunması için, iyice tanımlanmış olmak şartiyle, gericilik aleyhine kısıntıyı tabii karşılarım.

2) Ben Anadoluyu, bilhassa Doğu'yu epey gezdim. Cahil din adamlarının olduğu kadar onları kendi lehlerine bullanan korkunç politikacının ne olduğunu yakından gördüm. Allah, bu millete acımayanların, kaderini geçici faydalarına oyuncak eden bencillerin toptan belâsını versin. Lâikliği hiç birinin kafasına sokamadık. İnanmak ihtiyacında olan insanın ve köylünün bu ihtiyacını sömürmek en büyük cinayettir. Ona ışık tutacak olanlar arasında elbette din adamı da var. Ama her sokak başına bir din adamı dikmenin mânası yok. Herkesi inancında serbest bıraktıktan sonra böyle bir klerikalizme düşmekten büyük siyasi hatâ olabilir mi? Sayılarını azaltmalı, gerektiğinde iyi yetiştirmeli ve yerlerine aydın öğretmenleri koymalı. Başka çare yok. Deli Petro'dan ve Katerina'dan başlayacağız.

B

1) Zaman elbette sağlam ilkeleri gün ışığına çıkaracak. Eskiler şiirde en önemli şeyin fikir ve gerçek olduğuna inanmıştılar. Şimdikiler taklit ve "impulsion" olduğunu sanıyorlar. Bu da geçer. Denizler durulur. Kafası ve yüreği yerinde sanatçılar sağlam bir şiir anlayışına ulaşırlar.

2) Sanatçı, toplum için doğru bildiği yolda herkes gibi savaşa katılmalı. Ama sanatını araya koymamalı. Çünkü sanat, bir davânın bayraktarı olamaz. Çağımız, sanatta kişiliğe yönelirken bu, geriliktir.

HACIHASANOĞLU, Muzaffer

A

1) Bu soruyu devrimlerle salt demokrasinin bağdaşıp bağdaşamıyacağı şeklinde alıyorum. Daha işin başında karşıt düşünceyi savunmuştum. Anayasa ve seçim yasalarının düzenlendiği günlerde "Atatürk bakıyor bize" başlıklı yazımda küt-

lenin oyunu avlamaya dayanan bir salt demokrasinin devrimler yönünden tehlikeli olabileceğini söylemiştim. Ne oldu? Hükümet devrimleri ve 27 Mayısı korumak için tedbirler yasasını çıkarmak zorunda kaldı. Hani salt demokrasi? Salt demokrasinin gerektirdiği bir hükümet kurulabilseydi, bugün şeriatçı, aşırı tutucu bir hükümet iş başında olabilirdi.

Birinci cumhuriyetin ilk başbakanı, çok partili düzene geçişin cumhurbaşkanı, ikinci devrimlerin halkca benimsendiğini ileri sürüyordu, sonunda birazcık "rötuş" yapıldığını söyleyebildi. Oysa ki devrimler netti; düzeltilme isteyen bir yanı yoktu. Demokrasi oyununun yaptırdığı bu rötuşlar, çoğunu, şalvar üstünde fötr şapkalı kişinin durumuna düşürdü; ne rötüş, ne rötüş...

Bugün memleketimizde salt demokrasiden yana görünenler iki gurupta toplanabilir:

a — Aşırı sağcılar: Salt demokrasi en fazla bunların işine gelmektedir. Kuvvetli olduklarını biliyorlar. Tedbirler yasası ve diğer devrimleri koruyucu yasalarda olsa, okuma yazmadan yoksun, rahat yaşama düzeninden yoksun büyük çoğunluğu ulusculuk, gelenekçilik yaygaraları ve ahret masallarıyla oyalayabileceklerine haklı olarak inanıyorlar.

b — Aşırı solcular: Bunlar da salt demokrasinin kendilerinden yana olduğunu sanıyorlar. Ötekilerin halk oyunda bir kuvvet oldukları belli. Solcular arasındaki masa başı politikacıları ve yazarları bir iki işçi hareketine ve memleketteki yapmacıklı özgürlük havasına bakıp kuvvetlendiklerini, halkta sağduyunun yerleştiğini sanıyorlar; onlarınki de başbakanın devrimlerin sağlamca yerleştiğine inanmasına benziyor. Sosyalist parti olarak TİP büyük şehirlerden kasabalara bile çıkamadı daha. Türkiyede sosyalist bir hareket küçük çiftçiyi, ziraat emekçisini içine almadıkça söz sahibi bir duruma gelemez kolayca.

Ilımlı solculardan da salt demokrasiden yana olanlar vardır. Halbuki salt demokrasiside aşırı sağcılar bu ikinci guruba göre nükleer silâhlara sahip sayılırlar: Dindarlık, ulusculuk...

Kemalistler ve devrimlere bağlı ılımlı kişilerle, ılımlı sosyalistlerden salt demokrasiden bugünkü durumda memleket için bir fayda görmeyenler de vardır.

Memleket koşullarına göre bir halk yönetimi şekli kurulması gerekirdi.

2) Din adamlarının yeniliklere, bilimdeki, teknikteki a-

tılışlara karşı koymaları batı memleketlerinde de görülmüştü. Artık onların din adamları insanlardaki yenilik ve bilim hırsıyla başa çıkılamıyacağını anlayıp boşuna savaşmaktan vazgeçmişlerdir. Ancak bu köklü reformlardan sonra olabilmiştir.

Yeni bir anlayış ve yeni bir şekil getirmek gerekir aslında. Dinimizin en son ve en mükemmel bir din oluşu gerçektir. Ernest Renan'ın "Mutlaka bir din seçmek gerekiyorsa İslâmiyeti seçerdim" anlamında bir sözü kalmış aklımda. Fakat yüzyıllar öncesinin kurallarını, ibadet şeklini bugün de uygulamakta devam etmek olanaklı değildir. Bunları söylemekle beraber bir köklü değişikliğin yapılabileceğini - Hele bu demokrasi çağında - sanmıyorum; ezanın bile Türkçe okunmasına razı olmayacak kadar bir şekil düşkünlüğü var din adamları çevresinde.

Bunlar yapılamayacağına göre, din adamlarının eğitimine büyük önem verilmesi yoluna gidilmeli, orta eğitimden geçmeyen kişilere bu kutsal görev verilmemelidir; Tanrı ve ahret korkusu kadar insan sevgisi aşılayabilecek şekilde yetiştirilmeliler, kendilerini politikadan uzak tutmak için gereken yapılmalıdır.

B

1) Çok doğru. Her ay bir çok şiirler okuyabiliyor insan. İçlerinden etkileyicisi olan biri ikiyi geçmiyor. Kalıplardan kurtuluş şiire bir kolaylık havası getirdi; herkes yazarım sandı, şair sayısı kabardı, fakat gerçek şiirde artma olmadı.

Okurların şiire merakı eskiden daha fazlaydı. Ölçülü ve uyaklı şiir kolayca ezberlenebiliyordu. O yüzden kıymeti fazla idi. Şimdi en beğendiğimiz ölçüsüz uyaksız şiiri bile baştan aşağa ezbere okuyabilmemiz pek kolay olmuyor; hele bazı ünlü şairlere bakıp uzun satırlara özenilirse...

Yine de iyi şiirler var; şairlerimiz değişik şekilleri deneyip yollarını bulacaklardır.

2) Sanatçı toplumdan kopamaz. Belki resimde bu kopma (Non-Figuratif) le oluyor. Fakat insansız şiir, insansız hikâye olamayacağına göre (Kimse yoksa yazarın kendisi var) yazar insandan, toplumdan, onun sorunlarından kopamaz.

Sadece propaganda için yazılan şiir, hikâye, roman sanat gücünden olduğu kadar, etkileyiciliğinden de kaybeder. Fakat sanatcının da toplumda tuttuğu bir yön vardır, bu da ister is-

temez eserlerinde görülecektir. Üstelik şiirine, hikâyesine koymadığı sert düşünceyi, fıkrasına, makalesine yerleştirebilir. Bununla roman, şiir ya da hikâyenin etkileyiciliğini küçültmek istemiyorum. Aksine bunlar, yumuşak bir şekilde, fakat derine inerek "Bilinçaltı" nı etkilemektedirler.

Bunu filmciliğimizdeki evrime bakarak değerlendirebiliriz: Halk toplumsal tüzeyle ilgili konulardaki filmleri daha çok tutuyor. Filmcilerimiz de bu konulara yönelmişlerdir.

Sanatkâr insansız olamaz, kopamaz çevresinden.

HALICI, Feyzi

A

1) Devrimler, toplumca kabul edilen, ulusal gerçeklerdir. Bu bakımdan devrimlerin savunulması değil, devrimlerin en ince detaylarına kadar topluma yayılıp benimsetilmesi söz konusu edilmeli.

Anayasamız, özgürlük ilkesini tüm genişliği ile ele almıştır. Zararlı cereyanlar için özgürlüğü kısıtlamak yerine başka çareler düşünülmeli. Ulusal bir tarih özdenliği içinde eğitici çabalar yanında iktisaden plânlı bir kalkınmayı en kısa zamanda gerçekleştirmeliyiz.

Türkiye'mizde para ve kazanç karşısında kişilerin durumu, halli gereken problemlerin başında gelir.

2) Toplumumuzda cahil din adamlarının etkileri büyük olduysa, kabahat ne toplumda, ne de cahil din adamlarındadır. Bütün suç, müsbet bilimlere de eğitim programlarında gereği kadar yer verilen İmam-Hatip okullarının, İslâm Enstitülerinin açılmasını geciktirenlerdedir.

Toplumsal kalkınmamızda en büyük görev, aydın din adamlarımıza düşmektedir. Halkın içinden gelen, halkın dilinden anlayan, halka yönelen aydın din adamlarımız, özde kendimiz kalmak şartiyle, batı uygarlığına bir an önce kavuşmamızda en büyük rolü oynayacaklardır.

Şu da varki, gerek okullarımız, gerek üniversitelerimiz, bina bakımından, öğretmen bakımından, kısacası imkân olarak, okumak isteyen ve bu aşkla tutuşan öğrencilerimize gereği kadar cevap verememektedirler. Kısacası Milli Eğitim Bakanlığına çok, pek çok işler düşmektedir.

B

1) Şiirimiz çok yönlü bir yolda, çeşitli beğeniler karşısın-

dadır. Adeta ne yapacağını şaşırmış bir durumdadır. Son yıllarda güzel şiir yazılamıyorsa, ben bunu, halka gereğince yönelememizde, folklordan istifade etmememizde, dilimizi halkın duyarlığınca arıtamamızda, kısacası batıyı iyi-kötü kopya edişimizde buluyorum.

2) Halkı sanat yoluyla uyartmak gerekir. Meselâ, Yunus Emre'nin arı-duru şiirleri yanında, ikinci yenici geçinenlerin gramer kurallarını hiçe sayan sayıklamalarıyla elbette halk uyartılamaz. Halkın katma, şiir-hikâye-roman-resim olarak, halkın anlıyabileceği bir duyarlıkla, bir kişilikle çıkmak gerek.

Bu günün sanatcısını (açık konuşalım) halk okumuyor ki, hattâ aydın geçinenlerin yüzde onu okumuyor ki, geriliğe karşı açılan bir savaş için sanatcının yardımı istensin. Bunu yapmak ve "evet" cevabını almak pek hayali bir şey olur.

Toplulumuzda değer ölçüleri, hattâ gericiliğin sınırı bile bugün için belirli değildir.

HIZLAN, Doğan

A

1) Bugün tam anlamıyle demokratik bir ortam içinde bulunduğumuzu söyliyemeyiz. Tam demokrasilerde bile özgürlüklerin bir sınırı vardır. Bu sınır demokrasinin varlığının tehlikeye girdiği yerde başlar. Mutlak özgürlük uygulama gücünden yoksun soyut bir kavramdır. Yurt için tehlikeli hareketlerde özgürlüğün kısıtlanması gerekir. Bu kısıtlamanın tek yanlı olmamasını sağlamak hükûmetin görevidir, yoksa adalet saygısı kalkar.

Gericilerin aşırı sağ inanç yanında oldukları bile söylenemez, onlar bu ülkede varolma nedenlerini kaybetmiş yasa ve bilinç dışı bir kütledir. Atatürk ilkelerini soyut bir özgürlük uğruna feda edemeyiz. Devrimlerin yerleştirilmesi konusunda karşılaştığımız güçlükleri özgürlük sorunu ile bir sonuca vardıracağımızı sanmıyorum. Halkı günlük çıkarının ötesinde düşündürmek pek de kolay olmuyor. İşte gericiler bu zorluktan yararlanıyorlar. Gericiler yasaların tanıdığı özgürlük sınırlarını aşmakta, kuvvet yoluna başvurmaktadır. Ama ne olursa olsun demokrasinin çeşitli akımların bir dengesi olduğu unu-

tulmamalıdır. Salt ekonomik düzen yüzünden bütün kütle üzerinde egemenlik kurmuş kişi ve kurumlarla halk arasındaki dengesizliği gidermek, aydınların söz ve düşünce özgürlüğünü sağlamak, Atatürk ilkelerine yeni baştan yaşama gücü kazandırmak, işte özgürlüğün bu uğurda kullanılması gerekir diyorum. Mutlak özgürlük kavramını kabul edersek, bunların karşısında olan gericilere de hak tanımak olur ki bu apaçık bir çelişmedir. Devrimlerin sağlıyamadığı, getiremediği ekonomik eşitliğin henüz halk katına inmediği ülkemizde bu tehlikenin çok büyük olduğu kanısındayım. "Yurt için tehlike" deyiminin de çok kaypak olduğunu söylemeliyim. Çünkü bu lâfın ardında çoğunlukla aydınları sindirme tedbirleri gizlidir. Yurdun gelişmesi, halkın mutluluğu üzerine söylenen her sözü bu gerekçeyle kabul etmezler, üstelik bununla da kalmayıp o aydınları damgalarlar. Artık 27 Mayıs sonrası Türkiye'sinde yurt için tehlikeli deyimi bir bölük insan için kullanılabilir ki onlar da gericilerdir. Buna rağmen aydınların örgütlenmesi için özgürlüğün bugün için önemi büyüktür. Soyut, mutlak bir özgürlük anlayışına hayır, halktan, onun ekonomik eşitliğinden yana olan devrimci Atatürk ilkelerinin egemenliğine, özgürlüğüne evet.

2) Bunun gerekliliğine tam olarak inanamıyorum. Kökü dinsel olmaktan çok ekonomik. Din adamlarının kendi başlarına tehlike olmalarından çok, onları kullanan, yöneten kütlenin tehlikesini tartışmalıyız. Politikacılar, halka etkilerini din adamlarının aracılığıyla iletebilmişlerdir. Politikacıların yarattığı karanlık, cehalet eserini din adamları başarıyla sahneye koyuyorlar. Bilgili din adamlarından ülkemiz halkına bir yarar geleceğini ummuyorum. Bilgili din adamı kültürünü - diğer aydınlar gibi - din dışı bilgilerle kurmuyor ki yalnız din konusunda derinlemesine bir anlayış kazanıyor. Dinî bir dünya görüşü kazanıyor. Bir yerde ve bir ölçüde cahil din adamından daha çok etkili ve daha çok tehlikeli. Aslına bakarsanız ekonomik ve kültürel yönden gelişmiş bir toplumda (belki Türkiye gelecekte bu düzeye varabilir) dinin çok önemli, baskın bir etki ve görev taşıdığını söyliyemem. O zaman halk la din adamları arasındaki ilişki de azalır sanıyorum.

B

1) Şiirimizin duraklama geçirmekten çok bir deker kargaşası içinde olduğunu söyliyebiliriz. Tarancı, Kanık örneği ön

plâna fırlamanın bugünkü ortam içinde gereksiz ve imkânsız olduğunu düşünüyorum. O günlerin şiiri (özellikle) - Orhan Veli'nin çıkış yaptığı günlerde - bir tepki şiiriydi ya da bir tepki şiiri olmak zorundaydı, tek çıkış kapısı oydu, bugünün şiiri ise bir gelişim şiiridir. Tabii ki tepki şiirinin tanınma imkânları her yerde ve her zaman daha çoktur. Orhan Veli'nin "Nesir Yazıları" nı okuyan biri, onun, ne kadar kötü bir ortam içinde başkaldırdığını, şiirinin bir savaşma şiiri olduğunu hemen anlar. Ayrıca bugünkü şiir (hele gelişimler ve değişimler eşiğindeki ülkemizde) o günlerden çok daha fazla elverişsizlikler içindedir, edebiyat kitabı okuyucularının çoğu politika okuyucusu durumuna dönüşmüşlerdir. Buna paralel olarak da şiirin görevi günden güne azalmış - başka bir deyimle söylemek istersek - yaptığı görev değişime uğramıştır. Şiire hevesli gençlerin artması bu salt heves katında kaldıktan sonra yoruma değer bir olay sayılmaz. Bunlar bir özellik ve önem taşıyan herhangi bir çıkış yapamadılar. Yalnız genç terimi üzerinde anlaşmak gerek. Birtakım genç arkadaşlar var ki şiirlerini başarıyla sürdürüyorlar. Kitapları ilgiyle karşılandı. Değerlerini kabul ettirdiler, belli bir düzeyi aştılar. Dünya şiirinin durumu da böyle. Charles Tomlinson bugünün İngiliz şiirinden söz eden bir yazısında; bugün İngilterede büyük şair olmadığından yakınıp duruyordu. Bunun şimdiki gelişmenin bir sonucu olduğunu söylüyor, ilerde büyük şairlerin çıkacağını söylüyordu. Şiirimizin yarını için biz de böyle düşünebiliriz. Bugünkü şiirde (Orhan Veli zamanının aksine) karşıtlıklardan söz edilemez buna karşılık az da olsa ortak anlayışlardan, ortak çıkışlardan, ortak yanlardan söz edilebilir. Yarına doğru gelişen bir şiir bugünün şiiri.

2) Bunu iki açıdan ele alabiliriz. 27 Mayıs'tan önceki olayları ele aldığımızda şu sonuçla karşılaşırız. O zamana kadar bir çok sanatçıların toplumsal içerikleri, yerleşen bir deyimle "sosyal muhteva"ları yoktu, yani açıkcası sanatlarının bunun emrinde aracı olarak kullanmıyorlardı, ama kendileri birer aydın yurttaş olarak bu olaylara katıldılar. Ama bunun aniden patlak veren, beklenmeyen bir olay olduğunu düşünmek görüş açısını başka yana kaydırıyor. Şimdilerde böyle bir ikiliğe kimse yanaşmıyor. Düşüncesi, kafası, yüreğiyle bir yana inanan sanatçı bu ikiliği kendinde nasıl sürdürecektir. Yeryüzünde ikili durumda olan sanatçıyı anlıyamıyorum ben. Hele genç kuşakların varolmaları biraz da toplum için çalışmalarına bağlı.

KANSU, Ceyhun Atuf

A

1) Türkiye için özgürlük demek devrim demek; devrim demek özgürlük demektir. Devrimler demek, geri kalmış halkın her anlamda özgürlüğe kavuşturulması demek olduğuna göre devrim ilkesi özünde özgürlük ilkesini taşıyor. Türkiye'de halkın toplumsal - ekonomik - kültürel değişmesini sağlamadan gerçek özgürlüğün doğabileceğine inanamıyorum ben. Halkın toplumsal - ekonomik -kültürel alt koşullardan kurtarılması ise devrimlere, devrimlerin yaşamamızı etkilemesine bağlı. Devrim ilkesi ile özgürlük ilkesini birleştirince bunları birbirini besleyen ilkeler olarak görünce ortaya şu sorun çıkıyor: Halkın geri kalmasını isteyenler, devrimleri de istemiyorlar, devrimleri istemeyince halkın gerçek özgürlüğünü de istemiyorlar. Özgürlük ilkesini istemeyenler, halka özgürlüğü çok görenler için nasıl özgürlük isteyebilirim ben? Özgürlüğü ezmek, yok etmek isteyenlere - halkın özgürlüğü adına - söz veremem ben, gericilik özgürlüğünü, devrim düşmanlığı özgürlüğünü kabul edemem. Böyle bir gerici özgürlük, halkın özgürlüğüne karşıdır da, ondan. Gericilerin yıkıcılığını, özgürlüğü ancak devrimciliğe tanıyarak, özgürlüğü gerçekleştirerek önleyebilirim.

2) Devrimlerin karşısına sadece cahil din adamları çıkmıyor: cahil aydınlar, cahil bilginler, cahil politikacılar, cahil yöneticiler çıkıyor. Daha açıkçası bir cahillik ve gerilik takımı çıkıyor. Cahil din adamları, gerilikte çıkarı bulunan bu geniş cahilliğin köylere ve halka düşen payıdır. Sadece cahil din adamlarının değil, genel ve yaygın cahilliğin olumsuz etkilerini ortadan kaldırmak gerekiyor. Yolu, cahilliğe savaş açmış ulusların, cahilliği yenmiş ulusların yolu: Halktan başlıyarak Üniversiteye, Üniversiteden başlıyarak halka değin inen çıkan tam bir devrim eğitimi: Halkçı ve hümanist bir eğitim. İster politikada, ister okulda ,istek köy camiinde, bu eğitimin dışında boy atan her türlü gerilik eğilimini yenmek. Bunun için de ilkönce eğitimi gerilikten ve cahillikten kurtarmak. Gerilikten ve cahillikten kurtarılmış pırıl pırıl bir halkçı eğitimle milyonları okutmak, eğitmek. Halk hem cahil kalsın, hem de cahil din adamı ile savaşalım, olmaz bu. Uyanmış halk uyanmış din adamını ister. Aydınlık karanlığı kendiliğinden sürer götürür.

B

1) Ben bir ozan olarak, şiirimizin bir duraklama, bir değerler kargaşalığı içinde bocaladığına inanmıyorum. Bunu ileri sürenler şiirimizi izlemiyorlar, okumuyorlar. İlle kendi bezgin, yorgun, tembel beğenileri için şiir yazılsın istiyorlar. Şiiri anlamak için bir uğraşları yok. Nasıl bir duraklama olabilir? Örnekse, her ay, Necatigil'den, Dağlarca'dan, Berin Taşan'dan bir güzel şiir okuyorum. Tarancı, Kanık örneği, ileri fırlayan ozanların çıkmadığı savına gelince, bir ozan bir ömrü yaşayan, deneyen ozandır, bir ozandan iki yılda bir bir yenilik beklenemez ki - ozanı şapka modacısı mı sandınız? -, ya da her iki yılda bir, her beş yılda bir bir yeni akım denemesi beklenemez ki şiirin serüveninden. Bir de şunu sormalı: Örnekse bir Behçet Necatigil denemesi bitmiş midir? Okumuyorsun ki, ne bileceksin? İlkönce şiirimizi izleyelim, severek, ilgiyle okuyalım da ondan sonra böyle sözler edelim. Şiirimizin bugünkü durumu, şiirin herzamanki durumudur. Nedenki şiir insandır, insan gibi sonsuzdur, insanla birlikte gider. Yarınki şiirimiz ne olacak? Elbette yarın gibi olacak, elbette gene kendi has sesimiz olacak. Gene serüvenimizle, yaşantımızla, savaşlarımızla, aşklarımızla, halkımızla dolu olacak. Şiiri izleyenler, şiiri sevenler bunu görecekler. Şiir ilerlemez, sonsuzluğa akar. Şiiri izlemiyenler, şiirsiz bir insanlığı yeğleyenler de, bilgiç bilgiç, kulaktan dolma: "Nerede efendim Orhan Velilerin günleri?" diyecekler. Sanki, böyle diyenler, Orhan Veli'yi gerçekten izliyorlarmış da, seviyorlarmış da.

2) Sanatçı, gericliğe karşı savaşta, devrimcilerin yanında bir yurddaş gibi yerini almalı ilk önce, Bu savaş'ta ona ne görev düşüyor? Savaşmak mı? Savaşsın. Savaşacak, bu çaresiz. Bu sadece, devrimciliğin zaferi için değil, sanatçının kendi düşleri için de gerekli. Elbette, bu savaşta sanatçı bu savaşın ateşinden sanatına da birşeyler katacak.

Türkiye öyle bir dönemece gelmiş ki, her namuslu insanın devrim savaşında kendinden birşeyler vermesi gerekli, kurtuluş, uyanış ve özgürlük için. Tam bir kurtuluş ve özgürlük savaşı. Bir savaşta insan daha başlangıçta canını ortaya koymuyor mu? Öyle ise... Bir ulusun hayatı için şiirini de, romanını da, resmini de ortaya koyabilmeli. Ortaya koyar da ne yapar? Sorun bu: Sanatı halkın yolunda adar. Yol açar. Kurtuluşun, uyanışın, özgürlüğün şan'atını yapar. Bu yola girince şiir ölür mü diyeceksiniz? Şiir, şiirse neden ölsün? Şiir, şiirse in-

sanın hayatından başka neye yarar? Şiir, güzelim şiir, insanların birbirlerini sevmesinden, birbirleriyle barışmasından, birbirlerini anlamasından, birbirlerini yorumlamasından, birbirleriyle birleşmesinden başka neye yarar? Şiirin şerefli bir çağı gene: Bir savaş, ozanların yüreğine muhtaç! Öyle ise, seve seve halka verelim onu, şiirin ekmeğini bölüşelim halkımızla.

KOCAGÖZ, Samim

A

1) Önce, özgürlük kavramının açık bir tanımlamasını yapmalıyız: Bir bakıma herkesin adam öldürme özgürlüğü vardır. Adam öldürenler de toplumun içinde çoktur. Ama adam öldüreni toplum adına yasalar asar. Yaşadığı toplumun içinde kişinin özgürlüğü, kişinin giderek toplumun temel haklarının başladığı yerde biter ve yasalarla sınırlıdır. Kişinin, giderek toplumun özgürlüğü; bilimde, sanatta ve politikada, daha iyiye, daha güzele, daha ileriye insanın temel haklarının sınırları içinde yönelmekle sağlanır. Temel haklar da anayasalarda yazılıdır.

Demokrat iktidar son yıllarda, toplumumuzun ve toplumumuzun kişilerinin özgürlüğünü, ters, sadece bir azınlığın çıkarına yorumlamaya kalkışmış, olumsuz bir yorumla Anayasayı çiğnemiş, iflâsçı ekonomik bir politika ile halkımızın bir bölüğünü aldatmıştı. Anayasanın, özgürlüğün olumsuz yorumu, Menderes'i, "Memlekette demokrasi vardır, özgürlük vardır, isterseniz Halife'yi bile getirebilirsiniz..." demeye dek götürmüştü. Böyle bir özgürlük anlayışı, elbette bu iktidarı, devrimcilikten, toplumumuzu daha iyiye, daha güzele yöneltmekten uzaklaştırmış, gerici yapmıştır.

27 Mayıstan sonra aydınların özlemini duyduğu özgürlüğü yeni Anayasa getirmiştir. Gelgelelim sözde ve yazılı olarak getirmiştir. Anayasanın karşısında, Anayasaya aykırı (antidemokratik) yasalar, hâlâ durmaktadır. Bu yasalar da Anayasaya uygun bir hale gelirse - ya da gerekenler kaldırılırsa - kişinin, giderek toplumun temel hakları sağlanmış olur.

Temel hakları çiğnemeyen, yasalara saygı gösteren kişilerin ve kurumların fikirlerinden korkmamak gerekir. Bence, bir toplumun tarihsel gelişmesi, kaynaşması, bilimin ışığında toplumu yönetecek fikirleri ortaya koyar. Bu fikirler, topluma yön verir. Toplumbilimin, iktisat biliminin bugünkü gelişme-

si, toplumların ilerici gücünü, tarihsel gelişmesine bağlamaktadır. Sağlam Anayasa ve sağlam Anayasaya uygun yasaların ışığında toplumumuza gelecek özgürlük, memleketimizi yeniden devrimci bir atılışa götürecektir.

Özgürlüğü gerçekten sağlayan yasaların sınırı içinde çarpışacak fikirlerin ilerici olanlarının, memleketimize yararlı olanlarının, kazanacağından hiç kuşkum yok. Çünkü ,tarih boyunca toplumların gelişmesi, akışı, toplumların özünde olan ilerici gücüne uymuş ve ilerici olmuştur. Namuslu ilerici aydınlara düşen ödev, sadece yürüyen topluma bilimin ışığını tutmak, topluma yön vermektir.

2) Birer eski toplum düzeni olan dinler, dünyanın bugünkü toplum sorunları karşısında, güçlerini yitirmiştir. Galile'yi suçlayan, süren Papa, bugün, "Dünya dönmüyor!" demeye utanır. Bu örneği dikkate alırsak, gericilerin, çıkarcıların din kozuna sarılmaları, kendilerine hiçbir fayda sağlamak. Yurdumuzda gerçek özgürlük sağlandığı gün, - sorumuzun birinci bölümünde açıkladığım gibi - dinciler, gericiler, tutunacak dal bulamazlar; yenileceklerdi!

B

1) Yurdumuzun, toplumumuzun son yıllarda geçirdiği sarsıntı sanat alanında, en çok şiirde etkisini gösterdi. Şairlerimiz, a) memleketin, halkın sorunlarından koptular; b) arı dile yönelirken, ılımlı bir yolu bırakıp, Divan edebiyatının mutlu azınlık çıkmazına düştüler. Arı dile yönelmek elbette gerekliydi, ama bu yöneliş, toplumdan kaçma, toplumu küsme, özü bırakıp sadece bencil bir tutumla dile sığınma olmamalıydı. Karamsar şiiri anlarım, olur; ama her sözcüğün bir anlamı vardır, sözcükler birer anlamı, birer kavramı, birer fikri yansıtır; bu yüzden anlamsız şiiri düşünemiyorum. Son yılların şairlerinin bu olumsuz tutumunu toplumsal, siyasal yönden ve sanat yönünden incelemek, eleştirmecilerimize düşer. Bana öyle geliyor ki, sözünü ettiğimiz akımın şairleri, kendilerinden önceki şairlerden daha az kabiliyetli değillerdi. Kabiliyetlerini gösterememeleri, (Bir Kanık, bir Tarancı çıkaramamaları,) insandan, toplumdan kopup düştükleri çıkmazdandır. İçlerinden birkaçı, bu çıkmazda bile kabiliyetlerini, varlıklarını ortaya koyabilmiştir. Yaşadıkça bir sanatçıdan umut kesilmez. Geçmiş yıllar onlar için bir deney olabilir. Geçirdiğimiz deneme yılları da küçümsenmemelidir. Yeni bir çıkışa itici bir güçtür. Ge-

rek geçirdiğimiz yılların denemecilerinden, gerekse yeni yetişen gençlerden umutluyum. Büyük geçmişe sahip şiirimizin yeni gücünü, yakın gelecekte bulacaklardır. Bu güçlü şiirin temsilcisini, temsilcilerini sabırla bekleyelim...

2) Soruların bu bölümü, bana Ahmet Mithat Efendi'yi hatırlattı: Okumayı halka sevdirmek için çırpınan, halka birşeyler öğretmek için didinen bu yazarımız, adapte, çeviri hikâyelerinin yanında, kimya biliminin ne olduğunu anlatan makaleler yazmıştır. Çağının toplumsal koşullarını gözönünde tutarak, ekonomik durumu ve tutumu inceleyen yazılar kaleme almıştır. Onun bilimin, sanatın her koluna elatması, zamanının halkını, eğitecek bir aydınlar kadrosundan yoksun oluşudur. Ahmet Mithat Efendi'den günümüze dek toplumumuz bir hayli gelişti. Ama günümüzün memleket ve dünya sorunları karşısında toplumumuzu aydınlatacak, eğitecek bir aydınlar kadrosundan yine yoksunuz. Bu yüzden günümüzün sanatcısının da, - elinden geliyorsa, ya da geldiği kadar - sanatından başka bir araçla fikirleri, inançları için savaşması gereklidir kanısındayım.

Öte yandan bir sanatçı, sanat eserini, ne kadar iyi ortaya koyabilirse, o kadar iyi savaşmış sayılır. Sanatını toplum için doğru bildiği yolda yürütür sanatçı. Sanatı ile zaten toplumun yararına savaş içindedir. Sanatı bir yana iterse, sanat yaptığının sözü edilemez. Gerçek sanat eserinin içinde, yaratıcısının, hem davası, hem de savaşı vardır. Sanatın konusu, toplumdur; toplumun içindeki insandır. Sanat, toplum ve insan için, daha iyiyi, daha güzeli arar ve yaratmaya çalışır. Bu da elbette bir dâva, bir savaştır. Dâva, savaşı gerektirir: Dâvasız, savaşsız sanatı, hele edebiyatı düşünemiyorum.

KÖRÜKÇÜ, Muhtar

1) Özgürlük, kendi başına özgür, sınırsız, boşlukta bir kavram değildir. Kutsal bilinen, gökten indiği savunulan buyrukların bile tartışılabildiği insan toplumunda, onun kendi kendine töre bildiği bir kavramın sınırlanması da olagan sayılmalıdır. Nitekim toplumun düzeni gereği sınırlandırıyoruz, polis jandarma kuralları yapıyoruz. Kişinin özgürlüğünü başkalarının özgürlük sınırıyla kesimliyoruz. Böyle olduğu gibi toplumun geleceği, esenliği, varlığı gerektirirse özgürlüğe bu yönden ve bakımdan da sınır koymamız aykırı sayılmamalıdır,

Bu durum özgürlük ilkesini zedelemez, onun kalktığını göstermez, tam aksine, hukuktaki "istisnalar kaideleri teyit eyler" deyimindeki gibi, özgürlüğün varlığını gösterir.

Bu temelden başlayınca şu soruyla karşılaşıyoruz: Gericilerin tutumu, gidişatı, bizim toplumumuz için bu kısıntıyı gerektirecek kadar büyük tehlike midir? Ben o kadar karamsar, kötümser değilim, yâni onların tutumuna öylesine güç, önem tanımıyorum. Ama, ne var ki, bunların bu ülkede gelişme savaşına, kalkınma ve uygarlık akımına zaman kaybettirmeleri, çelme takıp yürüyüşü aksatmaları tehlikesi vardır. Bu da özgürlük ilkelerinden kısıntı yapma fedakârlığını göze alacak kadar önemlidir bizim ülke için.

2) Toplumumuzda, geri kafalı din adamlarının menfi rol oynadıklarına inanıyorum. Bunların içinde en samimi görünenlere bile güvenim yoktur. İdarecilik geçmişimde denemelerini gördüm, fırsatı buldular mı, hepsi de en berbat yobaz kişiliğini alıverirler; en küçük ta'vizlerden bile faydalanır, kötüye kullanırlar. Onlara kesin, kararlı davranmak gerektir.

Toplum içinde bu kutsal kavramın temizliğini, yüceliğini yıkmamak, yitirmemek bakımından bu yobazları temizleme operasyonunda çabuk ve yaygın davranmak gerekiyor. Örneğin, öğrencilerinin din eğitimine paralel olarak sosyoloji ve fizik gibi şeyleri de benimsiyecekleri İmam - Hatip okullarını çoğaltmak ve burdan çıkanlara iyi geçim sağlayıp yurda salmak ve eski yobaz kuşaklarını da olabildiği kadar çabuk, gerekirse olağanüstü kanunlarla ortadan silip süpürmek, bu aydın din adamları kuşağının egemen duruma gelmesini sağlamak.

Zor iş elbet. Zor olacak. çünkü yurdun en temelli sorunu bu.

B

1) Yeni kuşaklar her alanda kolaylık. çabukluk ve ucuz başarı arıyorlar. Bu kuşakların bir genel çöküntü, moral kargaşalık içinde oldukları yalnız bizde değil, en ileri ve uygar ülkelerde de bir gerçek. İşte bu moral kargaşalığı gereği, ya da sonucu, gençler her işi püf noktasından tutuyorlar. Şiirde de bu genel görüntüye rastlıyoruz. Gençlerin şiire çok heves edişlerinin nedeni, onlara kolay gelişidir. Eskiden ölçü, uyak. söz sanatları falan gerekleri vardı, yine bir kerteye kadar uğraşma gerektirirdi. Bunların ortadan kalktıklarını sanan ve kalkmasının kolaylık değil asıl zorluğu yarattığını anlayamayan

hevesli gençler ortaya atılıyorlar. Biraz zekâ, rakı masası başında bulunmuş bir espri, biraz da esin onlara yetiyor, verdikleri ürünle de yetiniyorlar, bunu başarı sayıyorlar. Flaubert Salammbo'yu bilmem kaç yılda yazmışı bırakın, Yahya Kemal "Biblos kadınları"nı şu kadar yılda bitirmiş hattâ "Itri"nin sonundaki "halâ" kelimesini iki yıl aramış derler. Bu denli beklemeye güçleri de, sabırları da yok.

Önemli olan, verdikleri ürünün başarı dengesini bildirecek, yargılıyacak kamu oyu, kurul, sistem yok. Kamu oyu nasıl olsa iyisini de anlamıyor kötüsünü de, diyorlar içlerinden. Gerçekten, geniş toplumlar bu yeni akımlar karşısında ilgisiz, tepkisiz, hattâ alaycıdır. En yüce aydın kişiler topluluklarında bile bu yeni akım örneklerini gülmek için tekrarlattıranlara rastladım. Basın, yayma sistemlerimiz de bu yargı eksikliğini artırıyor: En iyi kaliteli şiirin yanında, en kötüsünü de basanlar var. Kamu oyu ne yapsın?

Eleştirici eksikliği de ayrı bir neden. Şuracıkta bir anımı söylemek isterim: Benim ilk romanımı rahmetli Ataç, zehir zemberek bir mektupla baha geri çevirmiş, konuştuğumuzda da, ömrümce unutmayacağım öğütler vererek daha çok çalışmamı sağlık vermişti. O gün, bugün roman çıkmadı.

Ben bu öğütleri dinleyen kuşaktan olduğum için bugünkü durumun karşısında kötümserim, karamsarım. Önleyici, yol gösterici kurallar yaratmamız, çekinceler koymamız, eleştiricileri de yetiştirmemiz gerek. Yoksa değer kargaşalığı daha da artacaktır.

2) Bir sanatçının amacı, iyiye, güzele, doğruya değinen kişisel görüşü varsa elbet, kendisi istemese de, sanat ürününde bunun etkisi görülecektir. Nedir zaten sanatta yapacağı? Gül bülbül hikâyesiyle, ayışığında deniz görüntüsüyle uğraşacak değil ya. Doğa bir kenara, eninde sonunda konu gene insanoğlunun kaderini, dramını, düşüncelerini almayacak mı? Tarafsız kalacağım diye katolik yazar bir sosyalisti, demokrat yazar faşisti anlatacak, ya da bu eğilimlerdeki kişileri almayacak da tüm kanısız kişiler mi yaratacak? İçinde bulunduğu toplumun dertlerini, sorunlarını bilen sanatçının bunları ıska geçmesi, ille de yönsüz kalacağım diye içindeki düşünceleri yansıtmaması asıl sahtekârlık olmaz mı?

Ama, ölçü ne olacak? ne kerteye kadar gidecek sanatçı? İşte burda sanatçının kendi gücü, kıymeti, derinliği rol oynar: Belli etmeyecek okuyucusuna, seyircisine. Savaşa katılma ama-

cını sanatının çamuruna yedirebildiği oranda başarılıdır, başarı oranında da yedirmede de özgür.

MUTLUAY, Rauf

A

1) Sorunun başlangıcındaki "Anayasamızla özgürlüğün en geniş ölçüde gerçekleştiği" yargısını tartışmayı bir yana bırakırsak, diyeceğim şu: Özgürlük, hiçbir gerekçeyle sınırlanmamalıdır. Atatürk günlerinde, "halka karşın, halk için' yapılmış devrimler, onları savunmaya gücü yeten bir aydınlar kuşağı yetiştirmiştir. Yeter ki demokrasi anlayışımız, "halk böyle istiyor" savunusuyla kişisel çıkarlarını kanun gücü olarak kullanacak politikacıların özel yorumlarına bırakılmasın. Devletçe kösteklenmeyen bilimsel bir eğitimle, bütün geri düşüncelerin kaldırılabileceğine inanırım; yeter ki "aşırı" gerekçesiyle, herşeyin ortasıyle yetinme hastalığımız, bir de kanun sınırıyla dondurulmasın.

2) Bir hükûmet adamının demecinde duyduğumuz, elli beş bini ilkokuldan geçmemiş altmış binden fazla din adamının varlığı gerçekten korkunçtur. Önce devlet, bunların hangi kaynağın yetkisiyle görev aldıklarını araştırmalıdır. Osmanlılık devrinde ilmiye sınıfının eriştiği çeşitli ayrıcalıkların (imtiyaz) - eğitim, hukuk, fetva... ellerinden çıkmasıyle gücü azalan bu yığının, altdan alta eski günlerin özlemiyle canlanan olumsuz direnişleri var. İlk akla gelen tedbir; bir yandan çok iyi eğitim görmüş din adamları yetiştirirken, onları sadece bu görevleriyle bırakmak; cami kalabalıklarını hutbe yorumlariyle etkiliyerek kamu oyunu yönetmelerine olanak vermemektir.

B

1) Önce şu var: On yıldan beri durakhyan şey sadece şiirimiz değil. Şiire heves eden gençlerin çokluğu da bir şey anlatmaz. Her çağda, her yerde edebiyatta ilk adım, manzumeciliktir. Şimdi bir de en ilkel ölçü, uyak, biçim kaygılarından uzak bir beğeni yaygınlığı. Orhan Veli kuşağı, ya da Tarancı gibi sevilmiş kişilerin yetişme şartlarını iyice incelemek gerek; onlar güçlerini biraz "misyon"larından, biraz da kendilerinden önceki şiir dünyasının yenilgisinden aldılar. Bugün de güçlü şairler var; ama şiir anlayışları çoğunluğun kolaylıkla tutuve-

receği cinston değil. Hem galiba biz her on yılda yeni bir sanat kuşağı yetişeceğini beklerken yanılıyoruz.

2) Önce insan ve yurttaş olarak gerekli sorumlulukla cephemizi bilmeliyiz. Sanatın da kendi kuralları var; içinden geliyorsa sanatçı - bu, çok zaman bir yaradılış sorunudur - sanatını da kavgasına aracı yapar. Sanat çabası, sanatçının aydın olarak yaşadığı günlerin gerçeklerine kulak tıkamasını gerektirmez; ama insanlık ve aydınlık görevi, sanatını da bu yolda araç yapmasını zorunlu kılmaz.

ÖZERDİM, Sami N.

A

1) Türkiye'de özgürlük, özellikle düşünce özgürlüğü yoktur. Özgürlük sandığımız şey gerçekte başıboşluktur. Nasıl, şoför, çivilerin önüne gelince yavaşlamıyorsa, yobaz da alabildiğine gitmektedir.

Sonra biz, düşünce özgürlüğünden söz açacak durumda mıyız? Birkaç konu var; onların çevresinde dolanıp duruyoruz. Düşünce özgürlüğü bunca basit bir sorun değildir. Din'den söz açmak yasaktır. Bu yasak resmî değildir, ama, resmî yasaklardan daha güçlüdür. Sosyal konuları işliyemezsiniz. Bu memlekette pek çok hınzırlıklar din perdesi altında, ya da dine bulanmış politika kılığında yapılır. Memleket sosyal sorunların sergisi haline gelmiştir. Bu konulara el atanlar, polisteki dosyalarının kabarmasını göze alabilenlerdir.

Hele şu "düşünce özgürlüğü" bir yerleşsin de o zaman aradığımız denge kurulmazsa yine tartışmaya girişiriz konu üzerinde.. Özgürlüğü daraltmak değil, genişletmek; yobazlığa karşı da yasaları işletmek en kesin "tedbir"dir. ("Tevhid-i tedrisat" 1924 te gerçekleşmişti. Bugün, acaba Arapça öğreten "mahalle mektepleri"nin sayısı devlet okullarının sayısı ile yarışmıyor mu?")

2) Elbette.. Yaza yaza tüketemediğimiz yakınma bu değil mi? Hiçbir din'e hayran değilim; ama, doktora yapmış din adamlarına ilgi duyuyorum. Ankara'da, doktora vermiş bir din adamının camilere sıra koyacağı duyuldu. Arkasından başka bir haber yayıldı. Yobazlar: "Parçalarız o sıraları!" demişler. Doktora vermiş din adamı devrimcinin desteğinden yoksun kalmıyacaktır. Gerici din adamının kötü etkilerini ortadan kaldırma savaşına Atatürk 1924 te başlamıştı. Biz, demek ki,

hâlâ aynı noktadan yola çıkmak için sallantıdayız. Diyanet İşleri'ni, İmam-Hatip okullarını "sivilleştirmek" gerekiyor. Kafaların dışından çıkarılıp içine dolanmış olan sarıklar bu kurumlarda "zararlı" din adamları yetiştirmekte, ya da onları desteklemektedir. Hükümet, Atatürk çağındaki gibi, "devrimci" ve "yürekli" valilere gerekli yetkileri de tanırsa yine 1924 - 1938 arasının lâik düzenine dönebiliriz.

B

1) Yazın heveslisi her genç adam şiire şiir'le başlar. Ozan bolluğunun nedeni biraz da budur. Sonra, şiir'i yayınlama olanakları da öteki türlere göre, boldur. Bir de; şiir'in kolay yazılması - daha doğrusu öyle sanılması - yanlışı var. Şiir'in de kültür istediği akla gelmiyor. "Tanrı vergisi" sayılıyor. Öykü, roman, hele deneme yazmak hem daha güç, hem de daha çok "okuma" gereksindirir sanılıyor. Yığınlarla manzume kızın zamanında eriyip gidiyor, ama, bu gereksiz bolluk da kaygı veriyor.

Şiir'in, teknik ilerlemeler dolayısı ile, yavaş yavaş arkada kaldığı da düşünülebilir. Bu konuda çokça konuşmaktansa, verilecek yanıtları okumak benim için hem daha uygun, hem daha yararlı.

2) Sanatçının, yurttaş olarak da sanatçı olarak da geriliğe karşı savaşa atılması doğaldır. Her iki bakımdan da arkada kalırsa, bir gün geri akımlar önünde nasıl olsa silineceğini hesaba katmalıdır. Sanatını devrimi savunmak için öne sürmesini kesin olarak isteyemeyiz. Ama; olayların ötesine çekilip de toplumun dışında imiş gibi yaşamasını kimse hoşgöremez. Sanatçı, sanatının niteliğini yitirmeden toplum sorunlarına girebilmişse, bu, onun gücünü anlatır. Şu doksanlık İngiliz filozofu Bertrand Russel, soyut mantık formüllerinden sıyrılıp toplum ve dünya sorunlarına nasıl geçebiliyor? (İkisi de yaratıcı olan sanatçı ile filozof'u birbirine karıştırdığım sanılmasın!)

ÖZLÜ, Demir

A

1) Ben ikinci görüşten yanayım. Demokratik özgürlükleri, aşırı sol için de, aşırı sağ için de kısıtlamamlı. Demokratik özgürlükleri sınırlamanın usa uygun bir ölçüsü bulunamaz, yapay bir ölçü bulunca da bu ölçü uygulamada beklenen asıla-

rı doğurmaz; ayrıca özgürlük sınırlanınca ortadan kalkar; kısıtlılık özgürlüğün varlık-biçimine aykırıdır. Sınırsız özgürlük sakıncalı değildir; topluma gerçek gelişme gücünü böylesi bir özgürlük getirir. Özgürlükten korku faşizmin işine yarar. Özgürlük hiçbir öndüşünceyle donatılmazsa, yurdumuzda gericiler bir tehlike olmaktan çıkarlar, gerçek özgürlük düzeninde gerici tehlikeler yiter; çünkü tarihsel gelişme, toplumumuzun toplumbilimsel yapısı onlardan yana değil. Ama yönetmenler bu yoldalar mı? Antidemokratik yasaları bile daha yürürlükten kaldırmadılar.

2) Şimdiki toplumsal, ekonomik yapı içinde geriyi tutan cahil din adamlarının olumsuz etkileri ortadan kaldırılamaz. Ancak sanayileşmeyle, nesnel koşullarla birlikte yaşamasını değiştirdiği kişinin öznelliğini de gözönünde tutan usa uygun sanayileşmeyle birlikte bu olumsuz etki ortadan kalkar. Ben yurdumuzda dinin büyük tutucu etkisi olduğunu sanmıyorum; özellikle şu gerçek: bir başına din tehlikesi yok bizde, toprak feodalliğiyle kapitalist feodallik en büyük tutucu tehlikeler, din tutucu bir güç gibi görünüyorsa, bunlar yüzünden görünüyor. Bizde, batıdaki gibi bağımsız bir kilise, örgütü yok; batıda din adamları toplumsal bir sınıfmış gibi örgütlü olmuşlardır. Bizdeyse yukarda saydığım gerici sınıflar din adamlarını daha yeni yeni örgütlemeye çalışıyorlar: İmam-Hatip okullarını onlar açtırmadı mı?

B

1) Kanık'ı bir başına saymamalı, Melih Cevdet, Oktay Rifat'la birlikte o. Orhan Veli'nin genç ölmesi, yerli duygusallığa daha yakın oluşu geniş bir ün sağladı ona. Tarancıya gelince, ünlü ama bilmiyorum çok iyi bir şair mi? "Tarancı insanı"na karşı olduğumu duyuyorum. Bugünkü değer karmaşası şairlerin yabancı ülkelerin şiirlerini iyi tanımamalarından geliyor; ekinle beslenmediklerinden bugünü de algılıyamıyorlar: belki uzun süre büyük bir şaire rastlamıyacağız.

2) Birçok sorunun incelenmesini gerektirir bu sorunuz, birkaç satırla yanıtlanamaz. Kısaca şunu söyliyeyim: yazarın toplum için doğru bildiği yolda savaşa katılması durumunun zorunlu sonucudur: partiye girsin, yazı yazsın, söylevler, konferanslar versin, gösterilere katılsın, gösteri tertiplesin, ilerici örgütlere girsin. Bunun yanında ben yurdumuz için, insanla toplum uyuşması sağlanana değin, içinde bulunduğu bağlantıla-

rı durmadan gözden geçiren. geçmekte olanı, çağını algılayan, duruma başkaldıran bir yazımın kendini doğrulayabileceğine inanıyorum. Bu geniş anlamda yazarın yazısını toplumsal savaşta aracı kılmasıdır, sizin söylediğiniz anlamda değil, büyük siyasettir bu, küçük siyaset değil.

ÖZYALÇINER, Adnan

A

1) Bütün kısıtlamalarda olduğu gibi, özgürlük kısıtlamalarında da güvenilir bir ölçü ortaya konulamaz. Nice iyi niyetli olursa olsun, nice devrimci ilkeler adına yapılırsa yapılsın, özgürlüğün, büsbütün yokolmasına kadar da vardırılabilecek daraltılma oranına, gözü kapalı, bel bağlamaktansa, bütün sakıncaları göze alarak, sonunda aydınlığı getirecek olan özgürlüğün kendisine bağlanmak, daha usal bir davranış olsa gerek.

Ülkemizin bugünkü şartları içinde, özgürlükten ilk elde yararlanacak olanlar -tuhaftır ama, gerçek budur- özgürlük düşmanı çıkarcı topluluklar, devrim düşmanları, gericiler olacaktır. Yerleşik örgütleri, ve köprü başlarını önceki karanlık yıllarda elde ettikleri, hâlâ da ellerinde bulundurdukları iktisadi, toplumsal, dinsel alanların bilinen baskılarıyle, dağınık, örgütlenmemiş halkı sindirmeye çalışacaklardır. Halka, tek tek verilmiş olan kişisel özgürlüklerinin yüceliğinden, ululuğundan söz açacaklardır. Bu işlevsiz, soyut özgürlüğü savunacaklardır. Ne var ki bu kez, önceki yıllardan ayrı olarak, şimdiye kadar türlü yollarla örgütlenmeye bırakılmamış, türlü baskılar, tek yanlı işliyen özgürlükler yüzünden de sesini yükseltememiş, hesap soramamış bir aydınlar, devrimciler ve halk topluluklariyle karşılaşacaklardır. Aynı özgürlük, aydınları, devrimcileri ve halkı örgütlenmeye götürecektir. Bu örgütlenmeler, gerçek demokrasiyi doğuracak dengeli bir toplum düzenine gidişin yoludur. (Bu karşılık, Yeni Anayasamız gözönünde tutularak verilmiştir. Yeni Ayanasamıza aykırı olan antidemokratik kanunlar, yürürlükten kalkmazsa, bu soruya verdiğim karşılık, geçerliğini yitirmiş sayılmalıdır.)

2) Bilgisiz din adamlarının toplum hayatımızda oynadıkları geniş, olumsuz rolün etkilerini ortadan kaldırmanın yolu, bilgili din adamı yetiştirmek olsa gerek. Sorunun düzenlenişi, ister istemez, bu karşılığa götürüyor kişiyi. Demek ki bilgisizleri yerine, bilgili gericileri koymakla iş olup bitecek. Saat

temi ayar işliyecek. Hiç sanmam.

Bu konuda da, ileri batı toplumlarının din adamlarına özendiğimiz, o türden bir örgütü aktarmakla, işi bitireceğimizi umduğumuz açık. Bir kere, ileri batı toplumlarındaki bilgili din adamlarının toplumsal oluşlara karşı koymayışlarına, ileri atılımlara engel olmayışlarına bakarak, bu ağırbaşlılığı, bu anlayış ve sağduyuyu, bilgili oluşlarına yormak çok yanlıştır. Oralarda din adamları topluluğu da, bütün öteki örgütler içinde, ayrıcalığı olmıyan bir örgüttür yalnızca. Bu yüzden davranışları, toplumsal oluşları durdurmaktan ya da geriye götürmekten uzaktır. Etkinlikleri yoktur. Önemleri, aşağı yukarı, kişileri tinsel bir ferahlığa eriştirmekten öteye geçmez. Sözünü ettiğimiz bu kurulu düzenlerde, bütün örgütler yerleşik olduğundan, bir örgütün, ötekî örgüt üstünde, ezici, yokedici etkisi olamaz zaten. Her çark, kendi dönüş sayısınca döner ve büyük çarkı döndürür.

En ileri atılımları, devrimleri başdöndürücü sıçramalarla yapması gereken toplumumuzda, din adamının, nice bilgili, sağduyulu da olsa, ilk plânda, sindiremiyeceği atılımlar olacaktır. Kısa soluklulu̇ğundan ötürü hıza ayak uyduramıyacaktır. En olumlusu bile, muhafazakâr bir aydın olarak, düşüncesi gereği, gidişi yavaşlatmaya çalışacaktır. Kendi kısa adımlarına uygulamak istiyecektir. İleri bir topluma geçişteki, örgütlenmedeki, bütün durdurmalar, yavaşlatmalar, olumlusu da, olumsuzu da birdir, toplum için aynı biçimde zararlıdır. Fazla bir değişiklik sağlamaz. Boşuna zahmet olur. Oyalanıp vakit kaybetmeye değmez.

B

1) Günümüz şairleri içinden, Tarancı ya da Kanık örneği sivrilmiş bir şairin çıkmadığında, çıkamadığında ben de sizinle birlikim. Ne var ki, şiirimizin bir duraklama geçirdiği, ya da bir değerler karmaşası içinde bocaladığını da hiç sanmıyorum. Tersine, şiirimizin, geçen on yılda, değeri azımsanamıyacak bir yol aldığına, hatırı sayılır atılımlara giriştiğine inanıyorum. Bence güç bir işe girişti günümüz şiiri. Hemen benimsenivere-cek bir şair çıkaramazdı. Orhan Veli şiiri gibi, bir önceki şiire 180 derecelik bir karşı gelişi yoktu. Tepki şiiri olmasıyla, demek şiirin kendisinden çok, bir dış görünüşle dikkati çekemezdi. Cahit Sıtkı şiiri gibi, bir önceki şiirin sesini aktararak köş dinletecek kulaklar da istememişti. Halk şiirinin tekerlemele-

re alışkın kulaklarına da seslenilmiyordu. Bunların dışında bir şiir yapmak istendi. Şiirin kendisini araştırmaktı amaç. Salt şiiri bulmak. Salt şiiri yakalamak. Öncekilerden de, bu salt şiir açısından yararlandı. Çeşitli yönlere gidildi, türlü denemelere girişildi bu yüzden. Aşırılıklar oldu, hâlâ da oluyor. Karmaşa denilen bu. Kendi kendiyle yoğrulan, kendi içinde mayalanan, kaynıyan bir şiir bu. Bocalama gibi görünmesi bundan. Uzaktan, üstünkörü, şöyle bir bakıp geçmek istiyene kendini vermiyor pek. Kurcalandıktan sonra girilebiliyor. Bu yüzden de, herkesin bir tek şairi olmuyor, kişilerin ayrı ayrı şairleri oluyor. Başka bir deyişle söylersek, şairler yerine şiirler kazanıyoruz. Şimdilik durum bu.

2) Sanatçıyı toplumun bir kişisi gibi değil de, sanatçı diye, ayrı bir nesne gibi, düşünmeyi anlamıyorum. Sanatçı denen kişi, bir yandan, kafası, gönlü, kolu ile devrim savaşına katılıyor; öte yandan da, şiir adına, roman, hikâye adına ileri bir eğitimci, bir öğreti adamı gibi, doğrudan doğruya, yalnız ilkeleri halka ileten, onları savunan, bildiri kılıklı şeyler yazmıyor, resimler yapmıyor diye devrimci olmıyan, tutarsız bir sanat mı yapıyor yani? Bunu nasıl düşünebiliriz. Sanatçıyı, geçici, günlük (aktüel) şiirler, romanlar, hikâyeler yazmıyor, bu türlü resimler yapmıyor diye, devrimcilik adına da olsa, nasıl kınayabiliriz? Şiirin, hikâyenin, romanın, özünden ayrı, bir de şiir, hikâye, roman, resim olma değerlerinden, niteliklerinden geçmiyor diye nasıl suçlıyabiliriz onu? Biçimsel kaygısı ne türlü olursa olsun, insansız bir sanat mı yapıyor, toplumu kulak ardı mı ediyor? Her ileri sanatçı, toplumun dürüst bir kişisi olarak, toplum-kişi ilişkilerine değinen, kısaca, insanı, insan bayisiyetini ,onu ve özgürlüğünü savunan, vazgeçilmez tek değer ölçüsü olarak bir bu ilkeye bağlanan bir sanat yapmaya çabalıyor. Bu devrimcilik değil de nedir? Her sanatçıdan, coşturucu, söylev yazını beklemek yanlış olur. Bu bir kişilik işidir. Özel bir davranıştır. Bir bu biçimde devrimci sanat yapılabileceği, sanatın sınırlarını çokça daraltmıyor mu?

SEYDA, Mehmet

A

1) Bilerek değilse, bu sorunun konuluşunda bir dalgınlık,

bir yanlışlık var sanıyorum. İleri, örnek bir Anayasa tek başına hiçbir anlam taşımaz. Aynı Anayasa ile çok ileri bir demokrasi, ya da "eskisine rahmet okutan" bir baskı düzeni uygulanabilir çünkü. Bu, bir Anayasanın sadece temel, ana kuralları koymasından, uygun ortamı hazırlayıcı niteliğinden, başka bir deyişle; eğer kendi yapısına, ruhuna aykırı diğer yasalarla kurumlar yürürlükten kaldırılmamışsa, işletilmeyişinden ileri gelir.

Türkiyemizde gelir dağılımı, kimi toplum kesitleri arasında 22 bin katı buluyor. Buna karşın, Faşist İtalya'dan aktarılan T.C.K. nun 141 ve 142 nci maddeleri henüz yürürlüktedir.. Yani Anayasamız, düşününün bütün eleştirisel dalgalanışlarına açık biçimde henüz işliyemiyor ve toplumsal eşitlikten söz açmak, yasaları zorlıyan bir yürek işi olarak kalıyor. Böylesi bir durumda, "en geniş ölçüde" deyimini bir yana bırakın, daha özgürlüğünüz gerçekleşmiş değil ki, onun daraltılması söz konusu edilebilsin..

2) Olumlu yönü, sanatımıza kazandırdığı değerlerle de -yalnız bununla bile -anlaşılabilir olan Köy Enstitülerini kapattık, İmam - Hatip okullarını açtık.

Tersini yapalım, Hükûmet, hacıyı hocayı tutacağı yerde, Köy Enstitüsü'nü bitirmiş Atatürkçü öğretmeni tutsun.. yetişir.

B

1) Şiirimizin, aşağı yukarı 10 yıldan beri bir duraklama dönemi geçirdiği yargısına katılamıyacağım. Birikme demek, duraklama demek değildir. Ozan, ön plâna fırlıyamıyor, birden, herkesin sevgilisi durumuna geçemiyor ve bu da bize, "bir değerler kargaşası içinde bocaladığımız" sanısını veriyorsa; birbirine yakın, yaklaşık değerlerin geliştiğini, bunlar arasında asıl bizim kararsız kaldığımızı göstermez mi?

Öylesine kişisel kaygılarımıza gömülmüşüz ki, şiir diline yeni olanaklar kazandıran bu genç sanatçıları ancak bir çeşit usançla izliyebiliyoruz.

2) Şiir olsun, hikâye roman olsun, resim ya da yontu olsun, özünde, yapısında ve dokusunda, sanatçının kişisel, öznel doğru'sunu taşır. Gerçeklere, olaylara, bilinci ya da bilinçaltıyla nasıl baktığını, onları nasıl yorumladığını yansıtır. Biz bu bakışa ve bu yoruma geniş ölçüde katılabiliyorsak, o sanatçı zaten, "toplum için doğru bildiği yol"un propagandasına baş-

vurmuş demektir. Böyle bir çizginin dışında kalmağa titizlikle özenip, ortaklaşa bilince açılmıyan, "kapalı" yapıtlar veren bir sanatçının akıma estiği anda kalkıp toplumsal sorunlarla ilgili yazılar yazması ise, kişiliğinde, hiç değilse bir "ikilik" barındırdığını, onun bir korkak ve bir "kaçak" olduğunu, ama böyle şeylerin yüzüne söylenilmemesi için "çırpıntılar" geçirdiğini belirtmez mi?

Sanatçı da içinde olmak üzere, günümüzde herkesin, kanıları ve düşünüleriyle eylemleri arasında, az ya da çok, bir çelişki, tutarsızlık göze çarpıyor. Asıl olan, bunu elverdiğince kapatmağa bakmaktır bence.

SEZGİN, Sancar

A

1) Şimdiki rejim çerçevesinde, özgürlük ve yumuşak, tedbirli bir yönetimden başkasını istemiyorum. Söz özgürlüğünden aşırı sağ da, solun aşırısı da yararlansın. Ama devrimlerin sözcüleri de yararlansın. Devrimler tehlikeye düşüyor, diyorlar. Atatürk'ün devrimlerine bağlılık Türk toplumunun etken güçlerinden biridir. O da ancak özgürlük içinde yaşayabilir. Bunları söylemekle ne ileri giden bir liberalist, ne de isteklerini gizleyen bir anarkhist olarak sunmak istemiyorum kendimi. Bu toplumda gizli güç adına ne varsa, ortaya çıksın, eylemleşsin, hesap versin istiyorum. Bu bir çeşit yaşama istemidir. Toplumun kendi bilincine ermesi için, bilsek de, bilmesek de, geçilecek yol budur. Hükümetin koruyucu ve yan tutmaz bir tavır alması yetişir.

2) Bugünkü koalisyon hükûmeti, din adamlarının eğitimiyle, ya da dine reform getirmekle uğraşamıyacaktır. (Bu davranışın politik ve toplumsal nedenlerinin bilindiğini ya da bilinebileceğini varsayıyorum.) Onun için bu yolda hiçbir dilekte bulunacak değilim. Cahil din adamlarının olumsuz etkilerinin gidtrilmesi konusunda hiçbir politik, idari tasarı da hazırlamadım. Bu konuyu ciddiyetle düşünmedim bile. Din adamlarına şimdilik ilişilmesin. Bu kara güç de ne kadar kara olduğunu göstermekte bir süre devam edebilir. Bundan, şimdiye kadar olandan daha fazla bir ziyan geleceğini sanmıyorum. Çatışmanın, örtbas edileceğine, etkisi zayıf yöntemlerle oyalanacağına iyice belirmesinden yanayım. Dengenin olmadığı böyle bir toplumda ancak çatışmaya güvenebilirim.

B

1) Şiirimizin 10 yıldan beri bir duraklama geçirdiğini sanmıyorum. Kanık'ın da, Tanrıcı'nın da (sizin deyiminizle) ön plâna fırlamalarının nedeni, orta bir okurun da anlıyabileceği dille yazmalarındaydı. Bence, son 10 yıl içinde şiir yazıp yayınlayan şairler (karanlıkça yazmalarından ötürü) bir önceki kuşak şairleri kadar aranmıyorlar, ya da tanınmıyorlarsa bu onların yaptıkları denemelerin, Türk şiirine hiç de daha az yararlı olduğunu göstermez. Ama bunun da ötesinde ne gösterir? diye sorarsanız, hiçbir şey, diye yanıtlarım. Şiir duraklamıyor ama bir yere de varamıyor, yeniden başlama gücünden yoksun uzanıyor. Kandırabileceğime güvenseydim, şairleri umutsuz mısralar kurmak yerine, düz yazı yazmaya, düşünerek, betimleyerek, açıkça yazmağa çağırırdım. Şiir adına!

2) Soruyu böyle sorarsanız bir yanıt vermek güç. Her sanatçının kendi bilir nasıl davranacağını. Elbette gerçekten yaşanan düşünceler, ancak onlar, sanatı gerçekten etkileyebilir. Yaşanan bir düşünce de öylesine incelik ve olgunluk kazanır ki kupkuru bir "tez" olmaktan çıkar, yaşamanın ta kendisi olur. Sanatçının, sanatı dışında bir "dâva" adamı olmasını da, kim haklı bir gerekçeyle toptan önleyebilir? Her kişinin kendince çözüp uyarınca yaşayacağı bir soru sizin ortaya koyduğunuz.

TANYOL, Cahit

A

1) Gerek özgürlük ve gerekse devrim, sık sık kullanmamıza rağmen, bulanık iki kavramdır. Sanırım ki çatışmalarının kökü burada.

Bu iki kavramı ,kendi gerçeklerimiz açısından düşününce, bütün kavgaların, özünü yitirmiş iki kalıp üzerinde yapıldığı görülür.

Devrim diyoruz, ama devrimler üzerinde gereği kadar düşünmüyoruz. Eğer düşünmüş olsak nasıl çelişik ve çıkılmaz bir yöne saptığımızın farkında olurduk.

Devrim bir "oluş"u ifade eder ve devrim bir atlamadır. Tıpkı çiçeğin meyveye atlaması gibi.

Biz cumhuriyet devrimiyle doğu ortaçağ İslâm uygarlığından batı uygarlığına atlamak istedik. Bu atlamanın amacı insan olarak özümüzü değil kişiliğimizi değiştirmekti. Yeni bir

kişiliğe ulaşamazsak sürekli bir oluş zinciri içine girmemiz mümkün değil. O zaman "oluş" un yerini "tekrar" alır.

Öyle ise düşüneceğimiz şey şudur: Biz kendi kendimizi tekrarlıyor muyuz, yoksa bir oluş zinciri içinde miyiz? Veya nerelerde "değişmezlik", nerelerde "süreklilik" var?

Tekrarın ,değişmezliğin olduğu yerde artık devrim söz konusu olmaz.

Türk Devrimlerini şöyle bir ayırıma bağlarsak daha aydınlanmış oluruz sanırım:

Devrimlerimizi iki bölümde toplıyabiliriz.

1 — Statik olanlar.

2 — Dinamik olanlar.

Statik olanlar eski kültürle bir hesaplaşmadır; Ortaçağ kurumlarının kaldırılmasıdır.

Dinamik olanlar ise, ancak "oluş" içinde bir varlığa sahiptir. Bunlar bir takım yönler ve amaçlardır. Bu yön ve amaçlarda yürüyen insan izleri yoksa ,oradan ne bir "oluş" ne de bir "devrim" söz konusudur.

"Devrimleri koruyacağız" gibi lâflar gerçekte devrim yoktur demektir. Devrimleri neye karşı koruyacağız? Geriliğe karşı... O halde bu demektir ki gerilik dinamiktir, devrim statiktir. Elbette ki, böyle bir ifade devrim kavramının özüne aykırıdır.

"Ezan"ın türkçe veya arapça okunması, veya şapka giyme, çarşaf çıkarma gibi olaylar devrimin statik yönüne aittir. Bunlar birtakım kanar ve kanunlara bağlıdır. Bozulması devrimi değil, kanunları ilgilendirir. Bunun özgürlükle de bir ilgisi yoktur. Özgürlük ancak bir "oluş" içinde düşünülür. Bir "oluş"a çevrilemiyen yerde özgürlük söz konusu olamaz.

İleri - geri çatışmasının özgürlükle bir ilgisi yoktur. Çünkü, ileri - geri çatışması bir "oluş"a değil, bir duruşa çevrilmektedir. "Duruş" statik bir haldir; statik hallerde çatışma, "tekrar" şeklinde görülür. Buna bir nevi "yerinde saymak" da denebilir.

Yeni kuşaklar gücünü bu "yerinde saymak" lara harcarsa asıl dinamik olan devrimler, ki bunlar birtakım ilkeler ve amaçlardır, ihmale uğrar.

Oluş, çıkış noktaları ayni olan düşünceler arasındaki çatışmalardan doğar. Halbuki ileri -geri çatışması bir oluşa çevrilemez, çünkü çıkış noktaları ayrıdır. Birisi için çıkış noktası Ortaçağ düşüncesidir; diğeri için Batı uygarlığı. Burada

Batı uygarlığı, düşünce yolu ile değil, kanun yolu ile savunulur.

İşte bizde gericiler taklit yoluyla bir özgürlüğü kendilerine kalkan yaparak: "ibadetimize, kılık kıyafetimize kimsenin karışmıya hakkı yok" derler.

Biz de buna karşı deriz ki, ibadet fertlere aittir; kılık kıyafet ise moda kanunlarına tâbidir. Hiç bir modanın gerisinde bir düşünce, bir "kanaat" tortulanmaz. Halbuki çarşafın gerisinde moda mekanizması işlemiyor; bir taassup, baskı yapıyor. Bu baskının gerisinde, kadın kişiliğini inciten geri, durdurucu bir düşünüş var. Evet elbetteki kılık kıyafet özgürlüğü vardır, ama bu özgürlüğü yanlış ve yalnız "moda kanunları" tayin eder. Moda kanunlarının prensibi ise kendi içinden değişir olmasıdır. Burada söz sahibi olan, vaizin fetfası değil, Christian Dior'un atölyesidir.

İnanç konusuna gelince, elbetteki herkes ibadetinde serbesttir. Fakat bu ibadette, bir başkasının gözünü boyama, bir başkasını aldatma olmamak şartı ile.

"Lâik devlet" ilkesi bir kanun, bir kaide olarak kabul edilince, bir politikacının oy amacı ile Cuma namazlarında boy göstermesi, ibadet özgürlüğü ile değil, "Lâik devlet" kavramı ile çatışır. Gerçekten inançlı bir kişi eğer politik bir tutumu varsa, ibadetini evinde de yapabilir. "Kur'an" da bu gibileri "münafık" adiyle taşlatır. Bu anlamda münafıklar, ibadet özgürlüğüne sataşmış, ona hakaret etmiş sayılırlar. İbadet, "kul" 'ile "tanrı" arasında özel bir bağlantı olarak düşünülünce, bunun dışına taşan her şey, bırakalım kanunu, din anlamında bir suçtur.

O halde devrim kanunları özgürlüğe karşı haksız bir tasarruf değildir; "Lâik devletin" korunmasıdır.

2) İkinci soruya gelince, bence bunda bir haksızlık vardır. Çünkü biraz dikkat edecek olursak, devrimcilerin karşısına din adamlarının değil, tam tersine onların kanaatlarını sömüren bir takım sivil yobazların çıktığını görürüz. Atatürkün karşısına çıkanlar da din adamları değildi, onlardı. Hattâ daha garibi yenilik hareketinin liderliğini yapan, "Kanunu Esasiyei" uygulamak için Meşrutiyet tezini savunan Mithat Paşa'yı Abdülhamit sürgüne gönderdiği zaman, en şiddetli reaksiyon din adamlarından ve Medreseyi Ulûm talebesinden gelmiştir. Mithat Paşa'nın sürgüne gönderilmesini protesto için medreselerin kapısına "Mithat'ın avdetine kadar kapalı

kalacaktır" ibaresini yazarak tedrisatı tatil etmişler, evlerin kapılarına yaftalar yapıştırmışlardır. Buna karşılık, Ahmet Vefik Paşa gibi Paris'te tahsil görmüş edip ve bilge bir kişi Abdülhamit'in safında yer almıştır.

O günden bu güne, batılaşmak hareketine dikkat edecek olursak, bunların içinde din adamlarının sayısını çok az buluruz. Din adamlarının birtakım asli vazifeleri vardır: Halka ibadeti öğretirler, namaz kıldırırlar, onların ölülerini gömerler.

Din adamının aydın veya cahil olması başka bir dâvadır; din adamlarının devrimlerle münasebeti gene başka bir dâvadır. Ben o kanıdayım ki, din adamları da, tıpkı cahil halk kitleleri gibi, dinle ilgisi olmıyan birtakım sivil yobazlar tarafından sömürülmektedir; ve önemli dâva, onların daha ileri bir kültürle donatılmasından çok, bu dinsiz yobazlar tarafından sömürülmesini önlemektir. Devrimlere karşı ibadet özgürlüğünü ortaya atanlar da onlardır.

Bugün şöyle bir manzaraya bakacak olursak, devrimlere karşı irtica saflarında liderlik edenlerin birtakım sivil yobazlar olduğunu görürüz; üstelik te bunların çoğu Avrupa üniversitelerinden diplomalıdır.

B

1) Ben şiirimizin on yıldan beri bir duraklama geçirdiğine inanmıyorum. Şiire karşı ilgisizliğin günden güne arttığı bir zamanda, genç kuşaklar, inatçı bir çaba ile, kendi kişiliklerini kendi iç bunalımlarını öylesine bir savuruyorlar ki, yüze çıkmış büyük imzalar görünmemekle beraber, tümcü, küçümsenmiyecek bir değişimi haber vermektedir. Yeni bir kuşak olarak Orhan Veli aşılmıştır. Orhan Veli, taklitçileri ile beraber sahneye çıktı. Türkçeye bir rahatlık, bir kolay söyleyiş getirdi. Şiiri bütün yapmacık unsurlardan temizledi. Ama kabul etmek gerek ki, kendisi de birtakım numaralar yaptı. İlk tepki yapan da, tutunan da Orhan Veli'nin kişiliğinden en çok uzaklaşan şiirleri oldu.

Yeni şiir kuşağı Orhan Veli'nin açmış olduğu yapmacıksız şiir dilinden yürüyor; fakat kendi kişiliklerini, kendi gerçeklerini yaşamak yönünden, çoğunda, bir Tarancı lirizmi var. Türkçe hiçbir zaman kendi çocuklarının duygularını, kaygularını bugünkü kadar dile getirmemiştir. Yeni kuşaklarda, bir başıboşluk, bir umursamamazlık, başdöndürücü bir rahatsızlık

var. Bu şiirin temel unsuru olan içtenliğin ta kendidir.

2) Benim sanat konusunda eskiden beri edinmiş olduğum bir kanaat var. Sanatçı, kendi kişiliğini gerçekleştiren insandır. Sanat, bunun dışında kalan her şeyi reddeder. Önemli olan, sanatçının devrimi savunması değil, kendisine ihanet etmemesidir. Sanatçı, kendi gerçeklerini dile getirdiği zaman, belki de verimin savunucusu olmaz, fakat devrimin içinde yürüyen insan olarak devrime onunla açıklanır.

Bir sanatçıya, ille de devrimi savunacaksın, ille de sosyal konularda sen de türkü söyliyeceksin, demek "oluş" a katılan adama "dur" demekle birdir. Devrimde, toplumda sanatçıyı ancak kendi gerçeklerinin bir unsuru olarak ilgilendirir. Tersine düşünmek, bence geriliktir.

TARCAN, Mesut

A

1) Yeni Anayasanın özgürlüğü en geniş ölçüde gerçekleştirdiğine inanıyorum. Aydınlar ordusu, Devrim ilkelerine dört elle sarıldığı sürece aşırı cereyanlar bu ülkede başarı sağlıyamıyacaktır. Bu yüzden özgürlüğün daraltılması düşünülemez.

2) Cahil din adamlarının toplum hayatımızda oynadığı yıkıcı rol -etkisi gitgide azalarak- daha bir süre sürüp gidecek sanırım. Çağdaş dünya kültürüne biraz olsun yaklaşabiliyor muyuz? Bütün mesele burada. Böylesi bir ortamda din -kendiliğinden- politik etkilerin ötesinde kalır. Kimse de onu istismar etmeyi, kendi çıkarına kullanmayı denemez gayrı.

B

1) Şiirimizin bir duraklama geçirdiği, bir değerler kargaşası içinde bocaladığı su götürmez bir gerçektir. Şiir armağanlarının yok denecek kadar azalması, hattâ nicedir verilmemesi, bu kanının yaygın olduğunu gösterir. Şiire heves eden gençlerin çokluğuna gelince... Bunun yenilik çabasına rağmen, şiirin artık kolay bir ortama girdiğini gösterir bu. Şiirde, yalın söz güçtür. Orhan Veli'deki söyleyiş kolaylığı'na, Cahit Sıtkı'daki korkunç güzel'e kolay kolay erişilemez. Günümüzde ise, şiirde söz ve anlam oyunlarına bu denli bel bağlamak ozanı bir çeşit kolaylığa götürüyor. Onu kendinden uzaklaştırıyor üstelik.

2) Sanatçının kafası, gönlü, kolu ile bu savaşa katılması yetmez kanısındayım. Onun en güçlü yanı -silâhı- sanatıdır. Savaşta yararlı olmak istiyorsa, o silâhı bırakmaması, ona dörtelle sarılması gerekir.

TARUS, İlhan

A

Lâfa gelince özgürlüğün, kanun dairesinde, bağıtsız olması gerektiğini öne süreriz. Oysa, bugünkü Anayasa rejiminde dahi bunu tam sağladığımızı iddia edemeyiz. Kanunların, uygarca hoşgörünün, yönetimci sözlerinin sınırları, belli bir yere kadardır. Arkasından tabular, korkular, istisnalar gelir. Bana sorarsanız en ileri özgürlük hakkı, toplumumuzun geriliğinden yararlananların tekelindedir. Kalabalıkların henüz tanımadığı, tatmadığı insancıl hakları savunanlar için sınır çok daha dar tutulur.

Elden gelse ve olanağı yakalansaydı, Türk insanının daha iyi yaşamasına, daha rahatça düşünmesine, konuşmasına, daha mutlu günleri özlemesine engel olcak bütün çabaları oldukları yerde söndürürdüm. Bu çabaların söze, davranıya, söyleve ve yazıya ulaşmasına karşı çıkardım. Ama eylem olarak bunu gerçekleştirmek elde değil gibi görünür: Bir kez, yararsız çabaları ayırdedecek yetkili kişileri bulmak zor. Bu değerler karmaşasında, hiç biri tam yerini bulmamış yetkiler kuyusunda ,daha ilk seçimlerde yanılmak elde bir. Tüm yanılmasak da güvendiklerimizin bir süre sonra bozulmıyacaklarına dair elimizde dayanca yok. Kendi başıma kökten gerçekçi olduğum için, çıkar yolu eşit koşullar içinde gene de fikir çarpışmasında bulurum. Yeter ki idareciler, güçlüler yan tutmasınlar!

B

1) Şiirde bir değerler kargaşası içinde bulunduğumuz kuşku götürmez. Nedenini sorunuzun içinde belirtmişsiniz: Şiire heves edenlerin sayısı insanı çileden çıkaracak kertede artmış bulunuyor. Hikâyede de öyle; romanda da öyle. Gündeliklerin yazışleri yönetmenleri her yirmi dört saatte bir, üç beş roman tomarı alıyorlar. Tefrika edilen, kitabı basılan romanların en kötülerden seçilmesi de bu kargaşadan doğuyor. Arada iyi şiir söyliyen, iyi hikâye, roman yazan tek-tük kişi çı-

karsa, kaynayıp gidiyor. Yargıcıların, eleştirmenlerin, beğenisi değer taşıyanların olumsuz tutumu da eklenince, korkunç, iğrenç bir çığırtkanlar dünyasına düşüyoruz. Yarını pek kestiremiyorum. Ama gerçekleri seçip kurtaracak olanların bir gün gelip işe el koyacaklarından da umudu kesmiyorum.

2) Sanatiyle devrimlere arka çıkan, gericiliğe karşı koyan sanatçı nerede ki? Gösteriniz bana! Devede kulak bile değil. Sallantı duymadan diyebilirim ki, yeni yetmelerin tümü tekmili, fikir ve sanat caddelerini bırakıp sapa yollara vuruyorlar. Kafacağızlarını dar kasnaklar içinde hırpalayıp duruyorlar. Bunun nedeni, ipin ucunu kaçırmak korkusu. Bilgisizlik, görgüsüzlük, öze güvensizlik. Bir düş yumağı çevresinde alabildiğine dolanmanın kolay yönteminden vazgeçmek zor. Oyalayıcı, uyuşturucu karanlıklar bütün eksiklikleri örtme tılsımı taşıyor. Üretme, türetme sözcüklerin, kalabalığı da imdada yetişince ortalığı rengârenk tüylü, yalabuk, ışıltılı Kafka kuyrukları kaplıyor. Siz hangi devrimcilikten, ilericilikten söz açıyorsunuz, Tanrı aşkına!

Kaldı ki, bir sanatçı gerektiği yerde, sanat araçları tükendiği, ya da tıkandığı sıra, gövdesiyle de savaşa katılmalıdır. İkinci Dünya Savaşı'nda Fransa'da yeraltı çarpışmalarına öncülük edenlerin çoğu sanat, bilim adamlarıydı. Zola'yı unutuyoruz, ama Sartre'ı unutamayız. Aragon'u unutamayız. Yüzyıllarımızın dayanaklarından olan Bertrand Russell nükleer silâhlara doğru yürüyen kalabalıkların önündedir. Cezayir'in özgürlüğü uğrunda Paris sokaklarına dökülen, beyanname dağıtan, zafer anıtı altında yürüyüşe geçen onbinlerin bayraktarları sanatçılardı, fikir adamlarıydı.

UYGUNER, Muzaffer

A

1) 27 Mayıs öncesi günlerde, soruda da belirtildiği üzere, *özgürlük* ve *devrimler*, aydınların dört elle sarıldıkları iki ülkü idi. Gerçek aydınların tutumunun, bugün de, aynı olduğunu söyleyebiliriz. Ancak, bu ülkülere, bunların gerçek anlamını bilmeden sarılan ve sonunda bu ülkülere sarılmakta çıkarları olmadığını anlayan kişilerin her toplumda bulunduğu gerçeğini unutmamalıyız. *Özgürlük* ve *devrimler*'in ardından bugün de koşanlar azalmışsa, nedeni bu gerçektir. Gerçek aydınların azlığını bilen ve Anayasa ile verilen çok geniş özgür-

lükten yararlanan gericilerin, ülküleri yalnızca karınlarını doyurmak, ya da daha iyi doyurmak olan yararlanma düşkünlerinin faaliyetinin önlenmesi nasıl mümkün olabilecek? Anayasanın verdiği bu geniş özgürlükten faydalanan aşırı sağ ve aşırı solun halkı aldatması ve somurmasının önüne nasıl geçilecek? Bu konuda iki düşüncenin bulunduğu belirtiliyor soruda: 1 Özgürlüğün daraltılması, 2 Özgürlüğün daraltılmaması. Sanıyorum ki, bu iki anlayış da iki zıt kutup gibi görünüyor.

Önce *özgürlük* anlayışı üzerinde durmalıyız bu noktada. *Özgürlük*, Alman düşünürü Emmanuel Kant'a (1724-1804) göre, başkalarının özgürlüğü ile sınırlıdır. Bu anlayışı esas aldığımızda, özgürlüğün daraltılmasının insan haklarına, genişletilmesinin de toplum yaşamına aykırı olduğunu söyliyebiliriz. İşte Kant'ın anlayışı, bu iki aykırılığı da ortadan kaldıran bir anlayış gibi geliyor bize. Anayasamızın verdiği özgürlüğü bu anlayışa göre değerlendirmek gerekir. Aksi halde, ya anarşiye ya da diktatörlüğe kayış başlar. Bu yüzden, sorunuzda belirtilen her iki görüşe katılamıyorum.

2) "Tanrı adına her yerde her zaman geriyi tutan, her yeniliğe, her doğru ve iyiye karşı koyan cahil din adamlarının toplum hayatımızda oynadığı geniş menfi rolün etkilerini ortadan kaldırmak gereğine" inanıyorum. Bu gibi kişiler, ekonomi bakımdan duruk toplumumuzda iş bulamıyan ve bildikleri bir iki dua ile din adamı olduğunu sanan kişilerdir. Bu yüzden, asalaklar gibi yapışmışlardır topluma. Yaşamak için asalaklar nasıl biçim bile değiştirirse, bunlar da öyle değiştirir kılıklarını ve niyetlerini. Çoğunun dini bilgisi yoktur, anonim fikirlerle, hurafelerle doludur kafası. *Kur'an*'ın hurafelere karşı olduğunu bile unuturlar. Dinin gereklerini yerine getirmezler çok defa. Ziya Paşanın dediği gibi, "bin türlü teseyyüb bulunur hânelerinde." Yaşama savaşını yitirmemek, bu savaştan yenik çıkmamak için somurup dururlar cahil toplumu. Son yıllarda ileri düşünüşlü, çevrelerini aydınlatan iyiniyetli gerçek din adamlarının belirdiğini görüyor ve kıvanıyoruz. İmam ve müezzinler için açılmakta olan gelişme kurslarını da olumlu adımlar olarak alkışlıyoruz.

Neler yapmalıyız bu konuda? İlk akla gelenler:

1. Herşeyden önce gerçek din adamı yetiştirmeğe çalışmalıyız. Batılı din adamının modern bilgilerle mücehhez olduğunu ve hattâ felsefe bildiğini unutmamalıyız.

2. Herkesin gelişigüzel din adamı olmasını önlemeliyiz. Her meslek gibi, bu meslek için de asgari bir öğrenim ve eğitim belgesi aranmalı ve din işlerile uğraşacaklara özel müsaade vermeliyiz. Aykırı hareketleri görülenleri meslekten çıkarmalıyız. Din adamlığının yalnızca geçim aracı olmadığını bilmeliyiz.

3. Din adamlarını zaman zaman belirli yerlerde, belirli sürelerle gelişme eğitimine tâbi tutmalıyız.

4. Öğretim çağındaki herkesi hiç değilse ilköğretimden geçirmeliyiz.

5. 40 bin parça köyü birleştirip, uygarlık ışığını köye ulaştırmağa çalışmalıyız.

B

1) Şiirimizin duraklama geçirdiği, değerler kargaşası içinde bocaladığı teşhisine katılamıyorum. Ön plâna çıkmış şairler olmadığı da doğru değil. Bir atletizm yarışmasında olduğu gibi, başlangıçta ya aynı çizgiden, ya da farklı çizgilerden çıkış yapan şairler, koşucular gibi, zaman zaman bir araya toplanabilir; zaman zaman ayrılabilir. İleri atılışlar, topluluktan kopmalar olabilir. Bugün böylece ileri atılanlar da mı yok? Kanımızca var böyleleri.

Şair bolluğu kıvanılacak bir durum. Bunların içinden iyi şairler çıkacak elbette. Çokluk rekabeti, daha iyiye, daha başarılı çalışmalara gidişi kamçılar. Bu kamçılama da iyi ve güçlü şairlerin yetişmesi sonucunu verir.

Kanımızca, şiirimizin yarını aydınlıktır.

2) Sanatçı, ölçüyü elden bırakmamak şartiyle, bu savaşta sanatını araç kılabilir. Ölçüyü bıraktığında, sanattan sözedilemez.

YAŞIN, Özker

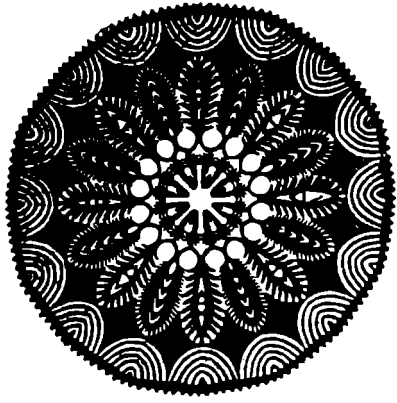
B

1) Şiirimizin bir duraklama geçirdiğini kabul etmiyorum. Ancak günümüzde dev adımlarıyla ilerliyen teknik, bizi şiir için gerekli olan hayâl dünyasından uzaklaştırdı, bundan ötürü şiirden zevk alamaz olduk diyeceğim. Sanıyorum ki, örnek olarak gösterdiğiniz Tarancı, Kanık gibi şairler şimdi eserlerini vermiye başlasalardı, ön plâna fırlamaları eskisi kadar kolay olmıyacaktı.

Şiire heves eden gençlerin sayısının, hiçbir devirde görülmiyecek derecede arttığı, fikrinize de katılmıyorum. Eskiden beri Türkelinde şiire heves eden gençler inanılmıyacak sayıdadır. Şimdi de eski hava devam ediyor. Kimbilir, belki yurdumuzda okuma-yazma sayısı biraz arttığı için, eskisine göre, heveskârların imkânları çoğaldığı için, gazetelere ilânlar verip, genç şairler antolojisi hazırlıyan açıkgözler çoğaldığı ve bunlar bazılarını kolaylıkla ağlarına düşürdükleri için bizde bir heveskâr artışı kanısı uyanıyor...

Bence şiirimiz, normal gelişmesine devam ediyor ve edecektir.

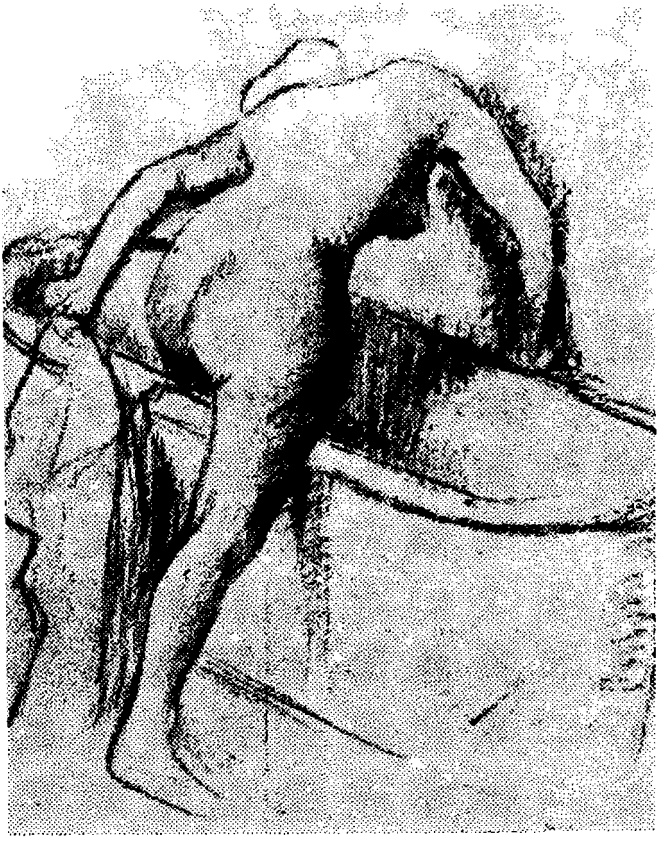
2) Sanatçı toplum için doğru bildiği yolda savaşa elbette katılmalıdır. Böyle bir savaşta en etkili silâhı olan sanatını kullanmasından normal ne olabilir? Yeter ki ölçüsünü bilsin ve sanatını savaşına vasıta kılacak diye ayağa düşürmesin.



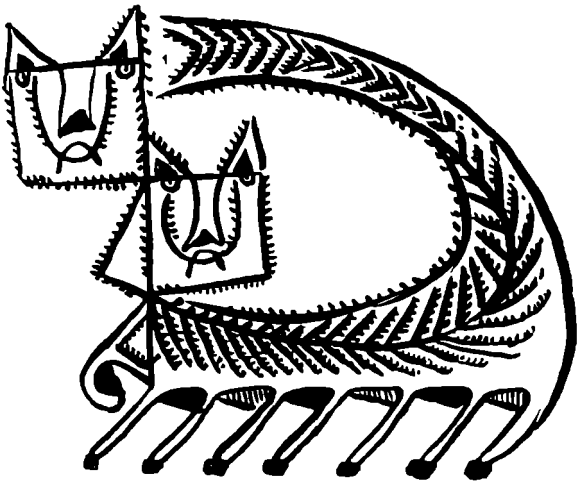


André Gerain

ŞİİRİMİZ



Degas



Bedri Rahmi

YALNIZLARIN SON SAATİ

Martılı maviliğinde denizlerin
Sönmüş
Mutlu gölgeler
Uykusuz gecelerin nar düşleri
Sönmüş
Birer birer

Ve şimdi
Mum çiçeği gözlerinde
Karanlık öpüşler

Doğan ACAR

MARATON'UN SONU

Ağaçlar çiçekli şimdilik
Böcekler kuşlar hovarda
Oğlanlar kızlar minnacık
Kurulu düzen yerinde ya
En azdan bir nesil gider bu
Görmeyiz kıyamet koptuğunu
Demek son nesil değildik
Son çağında değilmiş dünya
İlerki günler korkulu.

Günlerden bir gün bir böcek
Bir kuş çiçek bir balık
Gelecek yaşamalara küsecek
Bereketli kıpırdanış yok artık
Başladı çorap söküğü
Nerde dünyamızın gördüğü
O masallar dolusu istek
Nerde o canlı kalabalık
Dolduran suyu yeri göğü.

Günlerden bir gün bir ana
Bir çocuk getirecek ki
İhtiyar dünyamıza
Ne senin gibi bu ne benim gibi
Ne kız ne oğlan bu dünya çocuğu
Son neslin doğmakta olduğu
Belli... ortada... meydanda...
Yaşamanın korkuyla beklediği
Son... en son nesil bu.

Ağaçlarda çiçek bekleme
Böcekler kuşlar durgun
Şu oğlanmış şu kız deme
O eski düzen... unuttuğun
En çok bir nesil gider bu
Artık kıyamet koptuğunu
Toprakta... havada... denizde
Son nesil insanın kurdun-kuşun
Göreceği belli oldu.

Başladı Maratonun sonu
Meş'ale son neslin elinde
Koşuyor Tanrı'ya doğru
Son parlayıştır alevlerinde
İnsanlar... insanlar... iyi
İyi... kötü... iyi iyi hepsi
Taşındı az-çok ya bu
Hepsinin sıcak ellerinde
Tanrı'nın ateşlediği.

Giyilsin bayramlık urbalar
Derlenen insanlar toplanın
En son bir işimiz var
Şu emanet yaşamanın
Dikilmiş karşıya sahibi
E hadi artık der gibi
Beylik urba ama geniş ama dar
Hadi bakalım artık çıkarın
Prova da temsil de bitti.

Yaşamayı öyle sakladık ki
Tanrı'm emanetin diye
Ölünmüş savaşmış vız geldi
İşte veriyoruz geriye

Varsa bağışlayın suçumuzu
Biz insan olduğumuzu
Bazan unuttuk belki
Kimbilir... belki belki de
Bazan yaşamak suçluydu.

Alnımızdan öpmelisin bizi
Öperken büyük ellerinizden
Eh elimizden bu geldi
Biz insanlar öfkeli... şen...
Ama sizin eserinizdik
Öğrettiğiniz çizgiyi çizdik
Ve kıral sandık kendimizi
Geliverin görmemezlikten
Başka dileğimiz yok şimdilik.

Size yığınla selâm ettiler
Yaşayıp ölen dünyalılar da
Gelemediler ilettiler
Bakmayın kusurlarına
Şu son alevlerle yanan
Meş'ale de ilk insanlardan
Getirmek şerefi bize yeter
Şükür size teslim ettik ya
Az değil bizlere bu şöhret bu şan.

L. Sami AKALIN

ZİNCİRE BAĞLI BİR DELİ

Zincire bağlı bir deli
Büyüsünde yıldızların
Dalıp-gitmiş sonsuzluğa
Dalıp-gitmiş gözleri

Güzel şarkılar başlamış
Yeşillere bürünmüş doğa
Sevinçler içinde yaşamak
Sevinçler içinde dünya

Zincire bağlı bir deli
Unutmuş varlığını
Dalıp-gitmiş sonsuzluğa
Durgun, düşünceli

Cemal AKIN

★

ÖNCESİ

En alımlı çağı yüzünün
Dokunsan kırılır inceliğinden
Su gibi ürperir elleri
Güler öyle kendiliğinden

Dalar gider denizlere
Bilinmez ne geçer içinden
Nasıl davransan boş
Darılır olmadık şeyden

Bir söz arar söylenecek
Oysa bir şey yoktur diyeceği
Ya öyle mi der hiçten
Öyle mi

Güneş açar birdenbire
Susan bir anın içinden
Başını yatırır ellerine
Güler öyle kendiliğinden

Nahit Ulvi AKGÜN

★

MARTI SAATLER

Donuk sabahlar buğularda yakamozlar ölgün
Sıkıntılar bitmiyen ağlamaklı Martılar
Motorlar kent gürültüleri yitik kıvançlar
Gibi ıraklardan gelir bitkin yüzleri zamanların.

Şamandıralar, vapurlar, liman kovulmuşluğu
Bırakılmış kentlerde anılan duygular,
Mendireklerde yalnızlık gergin kuşluk vakitlerde.
Kuşbakışlarında çaresizliği suların akmalığı

Tükenmişliği çabaların boş güzellikleri kadınların
Nedenliği sürüngen yaşamların fırtınalarda
Dinmiyen türküler yoksulluktan gereksiz çırpınışlar
Oflarda küfürler balıkçıl iskelelerde

Öyküleşmiş erincin beklemelerde yaşantı
Deniz fenerleri ,tuzlu suları kıpırdıyan rıhtım yolculukları
Görmeleri ıraklarda yeniler, imgeler sonsuzlayın
Gözlerde başlar da biter nihayetsiz çağrıları

Denizli gecelerin kanat çırpışlarında zaman
Martılar başka yönümüz sızlıyan boşluklarda
Susamışlığımız sevgilerde kadınlarda daha güzeldir
Umutların çökmesi, liman boğulmuşluğunda kocaman yalnızlıkları.

Mansur AKYIL

UZAK HAZİRAN

Şarkılı bir esintiyle uyanması çocuk bahçelerinin
Sonsuz sabahlardan bu yana
Anılardır ağaçların altında bize değinip geçen
Burada uykularımız üşür şimdi uzaklarda ellerin

Pencerede bir sesin kısılmasına bakar da güllerim
Tedirgin bir soluk olur sokakların ağzı
Uzar gider kalabalıklarla beraber geçitlere
Çıplak ayaklarla başlıyacak aydınlık kumsallarım

Ezik bir çağrıyla ağır ikindilerde boğulmak neden
Açlığımız düşen taşlar gibi tek başına
Ötelerden eğilir, sallanır üstümüze
Bir yangında dönencemizden geçen haziran

M. ALPTEKİN

★

ISLAK ÇİÇEK

Boşluğa basmışız ayağımızı
gökleri dupduru düşüşümüzün
yirmibeş yaş çiçekleri ıslak

Ayrık salmış üstelik alınyazımız
uyudukça kör olası bahçıvan

Yokluğa varılır izlense hiçliğimiz
yitirir anlamını zaman

Günel ALTINTAŞ

SAVAŞ

Bu savaş benzemez başka savaşlara
Olacaksa gündüzmüş, geceymiş demez.
Sabahmış, öğleymiş ya da akşammış
Vakit, zaman dinlemez.

Bu savaş benzemez başka savaşlara
Topsuz, tüfeksiz ama onlardan zorlu.
Duvarların, perdelerin arkasında bu savaş
Yengisi yok savaşçı iki taraf ta ölü.

Bu savaş benzemez başka savaşlara
Ya sudan bir nedenle ya da nedensiz çoğu.
İş başlamıya görsün, bir kere başladı mı?
Boğar bir bardak suda evdeki mutluluğu.

Bu savaş benzemez başka savaşlara
Kopar tanrının günü binlercesi kopar da
Erdemsiz büyüklerin yüzünden ziyanlığı
Çocuklara, günahsız çocuklara sonunda..

Ahmet ALTÜMSEK

★

KUTSAL - ÇAĞRI

Sen sevilerin en kutsal iklimisin
Deniz kızlarından daha yunmuş teninle
Gözbebeklerimde doğan gün gibisin.

Özgürlüğün en yücesi ikliminden gelmiş
Gün doğmaz iklimin yolcusuyuz
Bir sigara içimi yaşantıya sığar
Şu evren içinde konukluğumuz.

Gözlerinin yakamozlu yeşil ışıkları
Solacak sisli bir akşamın sokak fenerleri gibi
Sayacaksın günleri tedirgin çaresiz
Yorgun göz yaşlarında.

Yaprak - yaprak eskimiş yılların ardından
Yitik sevilerimizi izleyeceksin
Yazdığım şiirleri heceleyip
Kahrolmuşluğuma ağlayacaksın.

Ben bir yığın toprak uzaklarda
Selvilerin üzerimde ıslak nefesi
Sen tedirgin hasta yatağında
Kulaklarında kutsal çağrının sesi.

Ayhan ARAL

★

ERDEK SENFONİSİ

Erdeğin sokakları, kedileri, çınarları,
Doğan ay'ı, batan güneşi ve deniz,
Ve gözleriniz,
Ne güzel bir şiir olurdu,
Bilmezsiniz.

Zeytin ağaçlarından sonra
Bunu beklemiyordunuz;
Ellerinize vuran uysal bir deniz,
Birden yaşamayı sevdiniz.

Sonra hiç ayrılmak istemediniz;
Kayıklar size doğru.

Bir sabah uyandınız;
Ağlar balık içinde.

Çınarlar nefes alıyordu,
Siz yürüyordunuz;
Biraz sonra ay doğacaktı.

Birden durdunuz.
Balık kokuyordu sokak,
Bir kız çocuğu
Deniz kabukları topluyordu.

Denizden çıktıktan sonra
Su istediniz;
Bir daha, bir daha..
Sanki siz, hiç su içmediniz.

Rıhtıma doğru gittiniz,
Gazinolara baktınız;
Kayıklar, insanlar ve çınarlar vardı;
Resim yapmak geçti içinizden
Sonra balık tutan bir çocuğu seyrettiniz.

Bir gazinoda yalnızdınız,
Deniz oluverdiniz.
Çınar oluverdiniz.
Öyle karıştınız ki ortama
Kedileri sevdiniz.

Balıkçı kayığındaydınız,
Kürek sesleri geliyordu aydan,
Gümüş gümüştünüz puldan;
Kimsesiz çocukları hatırladınız.

Bir sabah, erken kalktınız,
Bütün kedileri uyandırdınız,
Bütün balıkları, denizi;
Oturup çeki-düzen verdiniz ağaçlara,
Sonra şiir yazdınız birlikte
Yüreklere.

Bir tepeye çıktınız.
Taş üstüne taş koydunuz,
Sonra aşağıya baktınız,
Unuttunuz dua etmeyi.

Martılar uyandı,
Sevindi deniz.
Gitti durgunluğu gökyüzünün,
Siz uyuyordunuz.

Yaprak düzeyinden indi yeşil,
Balık oldu denize şarkı,
Sıcak oldu kumda ayak,
Baktınız ağaçsınız
Her yanınız zeytin.

Ayaklarınızın güzelliği
Rüzgârlar durulunca belli oldu;
Deniz söylüyor.

Denizin içi gıcıklandı,
Kayık çakıllara dokununca.
İstiridye kabuğunda,
Siz duymadınız,
Bir deniz ıslığı
Çalınıyordu.

Bir dev karınca
Sabahı denetliyordu,
Deniz köpüklerinin aydınlığında;
Ayağınızı görünce
Şaşırdı.

Siz taş atıyordunuz.
İlginiz mutlu kılıyordu
Denizi.

Doğayı soruyordunuz,
Halbuki
Doğa sizdiniz.

Kumaala eğildiniz,
Çocukluğunuz aralandı
Deniz kabuklarında.

Çarşıyı geçtiniz,
Gazinoda oturmak istemediniz,
Çınarlar, dutlar sarkıyordu gökten;
Kayıklara baktınız.
Gittiniz, dönüş biletini geri verdiniz.

Yalınayaktınız,
Kumaalı çiğniyordunuz.
Çocuktunuz ,rastgele.

Çapariye çıktınız.
Bir avuç suda
Kocaman bir güneş indirdiniz
Mor adaların ardına.
Yorgun değilsiniz.

Geceleyince Erdek,
Büyük bir balinaya döndü
Seyitgazi tepesi.
Gözleri açık denizlerde,
Sırtında zeytin rüzgârları.

Gözleriniz mavide,
İnsanlar arasındasınız.
Yüzünüz, kollarınız güneş yanığı,
Buzlu su içiyorsunuz.

Oturduğunuz yerde
Ne güzel düşünüyordunuz.

Birden ağustos böceğinin
Farkına vardınız.
Balıkçı kayıkları gelince
Çınarlar yeniden yapraklandı.

Büyük ağaçlar
Büyük rüzgârları sever;
Çirozlu sokaktan
Yavaş geçtiniz.

Erdek'te,
Yeniden güzelsiniz.

Yaprakların üstleri gece.
Denizi dinlediniz,
Rahat uyuyacaksınız.

Limanda bir kırmızı ışıksınız,
Martısınız.
Yıkanmış ayaklarınız
Siz kendi içinizde sabahsınız.

Sevgileriniz durmuyordu;
En büyüğü
Çıpıl çıpıl çocuklarda.

Balıkhaneye uğradınız,
Tanıdınız;
Balıklardı;
Mavi sularda ayni güneşe sevinmiş.

Kanava yolunda yürüdünüz;
Bir şeftali kızardı, düştü,
Tutup kaldırdınız,
Sabah oldu.

Erdek'te yalnız kalamazsınız.
Siz,
Kendinizle berabersiniz.
İstakozlar da öyle.

Siz, yemin ederim,
Erdek'siniz.

Adnan ARDAĞI



Salih Acar

BOŞUNA MI?

Yanlız köşeleri aramam boşuna mı
Uzaklıklar siliniyor o zaman
Seni yaşıyorum
Bütün anlamsızlıkları yitmiş dünyanın
Bir büyü içinde sarhoş
Ilım ılım sallanıyorum...

Yetkin ARÖZ

★

ANLAŞILMIŞ ADAMLAR

Biliyorum sizin gözleriniz başka
sizi başka yaratmış tanrılar doğru
ben size benzemiyorum uzağım
neden alay ediyorsunuz

Siz aradıklarınızı bulmuşsunuz tamam
benim yontma taş devrinden beri başım dönüyor
kral yolundan saydaya yürüyorum yorgunum
modellanın bütün kızları gözlerime bakıyor Haribaldinin
arkasından
sierra moreno'nun kastanyetleri kulaklarımızda uğulduyor
önümde durmayın koşamıyorum

Benim üzerime lâcivert yağmurlar yağıyor her gece an-
lamıyorsunuz

tanrılar biraz sevgi vermiyorlar
bir yaşama boyu mutluluk gelmiyor insanlardan
bu anlamsız gözleri çekin karşımdan istemiyorum
duygudan yoksun kadınlarınızı alın beğenmedim

Biliyorum sizin gözleriniz başka
size her şey iyi kadınlar güzel
benim kulaklarım duymuyor ellerim dudaklarım
neden alay ediyorsunuz

Alâettin ASNA

★

MUTLU DÜZEN

- Esen'ime -

Şenliklerdir yakışan o aydınlık yerlere
O yalabık geceler elişi oymalarından
Eğildikçe aklığına sıcak soluğuna
Çiçeklenen belki yıldız ateşleriyle
Şenliklerdir yakışan o aydınlık yerlere

Güzelin güzeli bir gökyüzü dengesi
Bir gökyüzü alayı oyuncak mavilerden
Yeni biçimlerde günlerdir aradığım
Nice günaydınlarla açarken penceremi
Güzelin güzeli bir gökyüzü dengesi

Sıcak boyalardan düşlerden güneşlerden
Işıyan düzenidir gözlerinin yöremde
O ilk saatlerinde sabahların kuşkusuz
Mutlulukla doyumsuz o minyatür ülkesi
Sıcak boyalardan düşlerden güneşlerden

Cevdet ATMACA

GECE ŞİİRLERİ XVIII

Ay gecenin kollarında uyuyordu,
Sen benim.

Ay yoktu aslında,
Gece yoktu,
Sen vardın, sadece sen,
Işıtan içimi-dışımı
Işıtan, pırıl pırıl eden.

Gece yoktu ya,
Düş de yoktu,
Mutluluğum gerçekti,
Vaktin geçmesini istemiyordum hiç,
Geçerse herşey yine düşe dönecekti.

Ay gecenin kollarında uyuyordu,
Sen benim.

Yılmaz AYBAR

★

IRMAĞI GÖZLEDİM

ırmağın taşları
Siyah kumların üstündeki renkli taşlar
Elbette parlak görünecekler
Alıp götürünce sevdalı su
Bütün kirlerini

ırmağın çıplağı
Edepsiz yıldızlar mavi gözleriyle
Irmağın kıyısında
Kulübedeki uyuyan kelebeğin
Çıplak sıcaklığını seyrediyorlar

ırmağın eli
Irmağın ellerini beyaz sanıyordum
Meğer
Pembe mi desem mavi mi desem
Pamuk çiçeği hafifliğinde bir şey

ırmağın yeli

I

Koskocaman
Delirmiş ırmak yelleri
Keten kuşunu kovalarsa
Ben bile kaçarım

II

Irmağın yellerine şöyle sert duracak
Şöyle eğilmeyecek
Bir dalcağızım yok taptaze
Sımsıcak

Muhittin BAKAN

★

YER YOK

Yüz bin gecekonduda bitmiyen kavga
Vay ne zormuş yaşamak ölmek
Elimle yükselen yapılarda
Bana yer yok
Bir yere götürmez açtığım yollar
Hanlar büyük geceler büyük
Bana yer yok

Güçsüz bir erim ben bu kavgada
Hangi taşı kaldırsam yok
Bir tarla getirmişim aklımda köyden
Yalnızlığımı garipliğimi büyüten
Bi çitim maviye sığarım ama
Dolmuş yıkıntılar köşeler
Yer yok

Ellerim boşuna sabah pazarlarında
Patron dedi ki yer yok
Vardığım alanlar sessiz yontu
Sosyal adalet satıyor gazeteler
Yüreğim kendinde biriken isyan
Hastanelerde gömütlüklerde
Yer yok

BAŞARAN

★

DENİZ GİBİ

Ruh düşününce ölümsüz,
İnsanın içinde güzellik.
Sürüp giden zamanda çokluk,
Ölümde birlik.

Kıyılar Tanrıya karanlık,
Açıklar günlük güneşlik.
Uçan kuşların kanadı ışık,
Akan sularda mavilik.

Bir ömür korkarak aldığın nefes,
Ne son, ne ilk.
Denizin dalgası yaklaşınca ses,
Uzaklaşınca sessizlik.

Selâhattin BATU



Salih Acar

KÖRLER

Her sabah ne güzel doğuyor gün
Ne güzel veriyor kendini, istenmeden
Hepinize unutturmalıyım beni en iyisi
Gün değilsiniz yokluğunda olanları
Apaçık görmeğe gelen.

Gün değilsiniz baksanız da göremezsiniz
Yapışıp kalır bakılanın yüzeyine gözleriniz
Bir yük gibi taşıtırsınız ölene dek
Öyle gececil ki usunuz neyleyim
Yorarsınız yorduğunuzu bilmeden.

Hepinizi unutmalıyım en iyisi
Hepinizi hep birden körler
Ben bir sürü körlük taşıyamam
Ben böylesi sizinle yaşıyamam
Alın ne kadar gözleriniz varsa
Alın benden.

Refik BAYRAKÇI

TUDORİTSA ABLA

- Turan Tezcan'a -

Çimenlere sırtüstü uzanık
Tudoritsa abla
Otlayışını dinlerdik hani atların.
Ve şangırtılarını arada bir
Tudoritsa abla
Demir bukağılı ayaklarının.

Bir kerkenez kuşu gibi olduğun yerde
Tudoritsa abla
Dururdun kanat oynatmadan gökyüzümde.
Hâlâ öyle alev gibi mi soluğun?
Tudoritsa abla
Ağustos güneşi gibi yakan yüzümü.

Sarıya boyanıyor düşlerin çoğu
Tudoritsa abla
Bir sarı özlemdir alıyor yüreğimi zaman zaman
Hâlâ öyle düşer mi ki alnına sarı saçların?
Tudoritsa abla
Ağzına değenlerini üfürür müsün

Gidip kırlara uzanıyorum gene arada bir
Tudoritsa abla
Dönüyor dönüyor gökyüzü, yüzün oluyor
Bir beyaz sonsuza koşuyorum çılgınca
Tudoritsa abla
Bir de varıyorum ki yok.

Bir daha olmayacaksın biliyorum
Tudoritsa abla
Bir daha hiç ama hiç olmayacaksın.
Bu kır düşmüş duygularıma bakma sen
Tudoritsa abla
Şimdi çıksan da karşıma tanıyamam.

Yahya BENEKAY

İSTANBUL, DİNLE BENİ

Seni sevmiyorum artık İstanbul
Boşuna çekip durma yakamdan
Bak, parmağımda yüzük var şimdi
Pantalonum ütülü, gömleğim tertemiz
Ben hep böyleyim artık İstanbul
Bir mutlu hayatım var şimdi senden uzakta
Düzenli bir şehirde, döşeli odalarda
Alınacaksın ama gerçek bu
Seni sevmiyorum artık İstanbul
Gömleğimi kirletiyor bu vapur dumanların
Bu trafik uğultun, bu telâşlı insanların...
Bak İstanbul, dinle beni
Seninle arkadaş kalalım artık
Unutalım o eski günlerimizi

Hatırlamaz olur muyum İstanbul
İlk dansımı Emirgân'da bir Ermeni kızıyla
Sonra ilk öpüşümü Heybeli'de şarkılardaki gibi
Sonra bir gece Şişli'de...
Bırakalım bunları şimdi İstanbul

Güzelsin güzelliğine Tanrı vergisi
Koca bir ırmak gibi akar Boğaz suların
Kıyılarında saraylar uzanır masal gibi
Gece lüfer avında kandil kandil yanarsın

Boşuna çekip durma yakamdan İstanbul
Ben durgun gölleri seviyorum artık
Alabalıkları, sazanbalıklarını seviyorum şimdi
Bu pırıl pırıl uskumru yüklü kayıkların
Bu dakkada yanaşıveren vapurların
Bu vapur düdüklerin

Bu kısa, bu keskin vapur düdüklerin
Bu göğüsleri avuçlarıma dokunur gibi geçen
Bu birbirinden başka
Bu birbirinden cana yakın kızların...
Çekip durma yakamdan İstanbul
Bak parmağımda yüzük var şimdi
Hem ben seni sevmiyorum artık
İstanbul
İstanbul'um
dinle beni.

"Kardelen isimli kitabından"
Macit BENİCE

★

ARKA BAHÇE

Unutulmanın acısı duvarlarında,
Yer yer yıkılmalarla büyür.
Hıçkırıkları uzundur kiminin,
Büyük ağaçların gölgelerinde,
İhtiyar sazlarda ölür.
Yıkık duvarlar çeker yalnızlığını.
Avuçlarında mevsimler dolusu rüzgâr
Yitik günlerin ötelerinde
Çöken aydınlığım arar.
Çocuklar tepinir duvarlarında.
Çıplak ayaklarında aç türküler,
Karışır sonsuzluğuna bahçelerin,
Islak köşelerinde...
Sarmaşıklar geçer birinden ötekine.
Uzar boşluklarda dost bahçeler.
Balkonlarda bir kıpırdama,
Sevişmelere açılır pencereler.
Beyaz çarşaflar kurur rüzgârlarında.

İplerde günboyu rüyalar sarkar.
Yıkık duvarlarında dargın çocuklar.
Dudaklarında ayrılık türküleri,
Son oyunlarını oynarlar..
Akşam,
Avuçlarında bir tutam yağmurla iner yapraklarına.
Önünde boş hayâller...
Sırtında yılların güç ağırlığı,
Siner karanlığına ağaçların.
Yalnızlığına önce kendisi ağlar.
Hıçkırıkları uzundur kiminin,
Büyük ağaçların gölgelerinde,
İhtiyar sazlarda kanar.

Gündüz BERKER

★

BİLİNMEYEN

Söylenen bir günlerin türküsüydü
Uçuk mavilerden, sıcak kırmızılardan
Yaşayan atların koşusu, bu katıldığımız
Başlayamıyan, boşluğun.

Ağırdan salınıyor hava
Toz burunları tıkıyor
Bütün alınlarda sıkıntı
Ağırlığı yılların omuzlarda.

Dolu dolu olukları gövdemizin
Yine o toprak çiğnediğimiz
Unutulmuyor denenen uyku
Geçmişin büyülü sevincinde.

Çığlığı titriyor, inceliyor
Uzaklarda bıçaklanan bir yıldızın
Eksilen bir şey yok gökte.

Egemen BERKÖZ

ONUNLA YÖNETİLDİĞİMİZ ÇAĞ

Kan ağlayış var içimde,
Baktıkça senin gözünle,
Ölümünden sonra olanlara.

Bir eziklik duyuyor kişi
Dileğince olmadı mı
Yılların geçişi...

Denizlerince engin
Dağlarınca yüce
Senin gücün bilinmeli
Asırlık çınarın özünde.

Şahlanıp silkinerek
Öylesine hızlanmalı ki
İleri uluslar dengesince...

Asırlar 10 yıla sığmalı bir,
Gösterdiğin amaca eksiksiz yönelmiş
Boşuna değil...

Sözle hiç değil
Çeyrek asır öncesindeki
"Efendiler" örneğin
Yaşanmış devrinle..

Seninle...

Ali İhsan BEYHAN

DÜNYAMIZ

Bir yukardan aşağı
Baktı yıldızlı gök
Yeryüzü turunç
Yeryüzü korkunç
İnsanlar insandan aşağı

Şaştı yıldızlı gök

Rüstem BİLEN

★

MEMLEKETİM

I

Bir çizgi çizsem hemen yeşerir,
Bir ağaç diksem birden umutlarımca büyür.
Bir su tutsam tarlama,
Altın başaklı bir deniz olur.
Memleketim, Memleketim, Ey Aziz Ülkem.
Bunca ihmallerim,
Hayırsız tembelliklerim yanında,
Nasıl bu kadar güzel kaldığına,
Bu cömertliğine, bu sonsuz bağlılığına
Hayretler ediyorum.
Ve utançla pişmanlıklar içindeyim.
Uzat sabahlar dökülen aydınlık ellerini,
Bin defa değil, yüz bin defa öpeyim.

Recep BULUT

BİR MEK'TUP Kİ...

İşte sana bir mektupçuk sevgilim
Kupkuru bir kâğıt, sönük bir yazı...
Daha zarfı açarken başlıyacak
Bir kıvrak musikiyle tan
Çevre renklerin an an yavaşlıyacak.

İlk sözüm gönlüne doğru...
İkincisi bir içim su, kaynağımdan
Birinci satırla donanacak:
Bulunduğum yer zengin bir orman
Çeken bir engin olacak.

İkinci satır bir ömür
Kuşlar, aşkımla yarattığım
Zümrütanka'dan süt sağacak
Kuytu ,gümrah kovanlarımdan arılarım
Petek kadehlerle ballar sunacak.

Sonra bir şeker ırmak
Hoplıyan bir yeşillik içinden
Masalımsı bir yolu hatırlatacak
İkimiz bir çiçek olacağız o an
O an tekliğimiz meyvalaşacak

Artık, orman ,engin. ırmak
Bir masal içinde masal
Bir varmış bir yokmuş olacak
Gül yapraklarından ördüğümüz yuvamızın
Kapısını yalnız ışıklar çalacak.

Sen toy gelinim, tazem, şiirim
Bir oh... çekeceksin derinlerinden
Soylu bir ferahlık, yıllarımıza dolacak
Karıncalardan, bülbüllere kadar her can
Bize, bizleşen gözleriyle bakacak.

Ekmek derdi nedir?. Acı su ne?..
Bükük müdür belleri günlerin?...
Bilmiyeceğiz nasıl küllenir tek ocak?...
Ve hele hele hiç gül yuvamızda
Akşamlar ,akşam olmıyacak.

Son satırda bir gülüş...
Varlık sunan bir kahkaha...
Gözlerin dış renklere yumulacak
Bir türkü, gündüzleşirken pır pır...
Bu dünya, o âlem, bizim olacak.

İbrahim Zeki BURDURLU

★

SEVİ YALNIZLIĞI

Bir göz vardır bir noktada çoğalan
Ben gözlerimde işitirim seni geceler boyunca
Karanlıklarda ağaçlar gibi sevgiye kollarını açan
Hep ağlamaklı yıldızlarda ben ölürüm

Bir inceden yüreğim büyür gözümün içinde
Hiç durduramadığım mavi sakallı el'im miydi sana uzanan
Ben hep öldürürüm bu eller içindeki kör yüreğimi.

Artık bir ses dolaşır yıldızlara selâmsız
Bu tümüyle sevi türküsüdür ağaçların kolları gibi yakaran
Bu bir ağlayıştır güneş örneğin evrenimde gezen
Bu bir bakır içinde kıvılcımdır kendini yiyip bitiren.

Muzaffer BÜKÜLMEZ

PRELÜD

O dağınık tepede rüzgâr koklamaz akşamın saçlarını
Yüzbin yıl önceden kalmış gibi en uykusuz sularında
Bir şarkıydı söylediği bilmediğimiz karanlık gecede
Limon ağaçlarının ince gölgelerinde saklanıp duran
Bir kadınmış hiç görmediğimiz bu yerde
En ışıklı gecelerinde Misena'nın söylediğiydi bize
Beklediğiydi gelecek diye bir nice yıldır belki de Eski
Mısırdandı
Ummuyorduk ya öyle bir geceydi işte beklemeden
Samanyolundan bir yıldız gibi kayıverdi en ölgün
Çağımızdı çağların yücesi koyup yaşadığımız
Derin sularındaki uçsuz denizlerin Notos alıp götüren bizi

Attilâ BÜYÜKTUNÇAY

★

EYLÛL DELİSİ

Eylûl yaşantıma girdi miydi
Küçük kâğıt parçacıkları gibi
Anılarım darmadağın uçuşur,
Sekiz-on yaşlarımın üstüne düşer.
Kalemimi, silgimi, defterimi,
Teneke kaplı çantamı taşır;
Bir eliyle de pişmiş ayva yer
Eylûl yaşantıma girdi miydi..

Rüzgârlar; ne çok saçlarımda,
Ne çok sapsarı saçlarımda
Yaramaz kediler gibi oynar,
Yakamı hep tersine çevirir.
Büyük düşlerle avuçlarımda
Torba-torba bilyalar parlar,
Cumartesiler sevinçle gelir
Eylûl yaşantıma girdi miydi!

Neden hep büyümek dileği?
- İşte gördük, büyümekte ne var ki! -
Bir masal kadar içimi saran,
Her şeyleri özgürce yapabilmek.
Bütün üzüntüm oydu sanki,
Ne arayan olsun, ne soran..
Peki ya böyle Robenson olmak!.
Eylûl yaşantıma girdi miydi..

Kocaman ellerimle tutup-tutup
O silik resimleri yırtmak şimdi,
Kalemleri tutup-tutup kırmak!
Havuzları doldurmak, balıkları öldürmek,
Bağırmak sokaklarda deliler gibi,
Gecelere köpekler gibi haykırmak,
Ve suratsız aynalara tonlarla tükürmek
Eylûl yaşantıma girdi miydi!..

Şahin CANDIR

★

AŞKIN KAPILARI

Ben bütün çiçekleri akdenizde unutmuş
Gençliğini istanbul sokaklarında yitirmiş adam
Bir demet karanfil gibi her yerde ellerimdesin
İçimde uğultulu denizlerin sesi
Seni sevdiğimi şimdi anlıyorum
Yağmurlu sabahlarda bir yaprak rengi gözlerin
1943 te bir Berlin sabahı, kanımdan bir cehennem gibi
Bir bafra sigarası gibi tükendikçe geçiyor
Bütün beyaz camlara gözlerini çiziyorum.

Obüs mermileri gibi seni hatırlıyorum
Yine dinamit yüklü gemiler geçiyor limandan
Bütün Hamburg şehri ayaklanıyor
Yeniden savaş borularını duymak
Cepheye giden askerlerin kanlı gözlerini görmek istemi-
Bak ağaçlar yeşermek üzre yorum
Dal uçlarında kuşlar, kilisede çan sesleri
Barış, ekmek ve aşk kadar aziz
Sen bu kadar güzelken.

Sen benim iyi kalbli sevdiğim
Yağmurlu sabahlarda bir yaprak rengi gözlerin
Belkide vatanımsın sen, uyuyan çocuklarımın türküsünde
Savur saçlarını yavrum Konya ovasında başaklar büyüsün
Bak dünya ne kadar güzel
Şimdi bütün gemiler barış, ekmek ve aşk yüklü
Yeni bir gün doğmak üzre Silizyalardan
Aşkın, özgürlüğün yağmurları dökülüyor saçlarımıza
Sırılsıklam bir aşk dünyası
Ve biz sırılsıklam
Ve biz hiç korkmuyoruz değil mi.

Ben bütün çiçekleri akdenizde unutmuş
Gençliğini istanbul sokaklarında yitirmiş adam
Bir demet karanfil gibi her yerde ellerimdesin
Seni sevdiğimi yeniden anlıyorum
Gökyüzünden bulutlar geçerken
Limanda gemiler uğuldarken
Sen benim iyi kalbli sevdiğim, başak saçlım
Anam beni her gece yeniden doğuruyor
Sen bu kadar güzelken.

Faik Sabri CEYLÂN

MERSİ

- S. Çetin Altan'a -

Bir dolmuştan inerken
Döküluveren dudaklarımızdan
Ne güzel
Müsade eder misiniz
Mersi

Bilinmez dünya hali bu
Olup olacağı hepsi
Biraz ekmek biraz huzur
Telâşlarımızı unutup bir yerlerde
Müsade eder misiniz
Mersi

Tren son istasyona gelmiş
Dualar ilâçlar çaresiz
Son kampana son düdük
Müsade eder misiniz
Mersi

Bir isim bırakırsak ne mutlu
Andıkça için ısınacak
En iyisi böylesi
Bir dolmuştan iner gibi
Müsade eder misiniz
Mersi

Gürol CIĞIZOĞLU

★

AKIN TOMURCUĞU

Yağan yağmurla yıkanmış sokakları kentimin
Açıp güzelim güneşler doğmuş şıkır şıkır
Tüm yorgunlukları ağırlıkları sıyırıp atmışım üstümden
Yaşmak bulutlar iri cüsseli ağaçların dallarına asılıp kalmışlar
Parmaklarım o sütlülüğünde seni yazarlar
Mutluluğumun ileri tabyalarında
Sevinçlerim boşanır gelir beş koldan

Dullar çayırına bakan pencerem önündeyim
Kentimin sokakları ıslak şıpır şıpır yürünür
Basıp geçtiğin taşlarda güneşler şadırvan atar
Yürürsün en güzel yürüyüşünü yürürsün
Çiğneyip incittiğin yeşü otun yeşil ağrısını ince topukların çeker
Bir sarmaşık çitine takılı gönlümii elvan elvan çiçekler süslemiş
Gözlerinin gülüşündeki tatlı yeşilimi
Altıncı duygum o beş duyuma ezberletir

Nabzımın güçlü güçlü vuruşundaki yanmış esmerliğim
teee ötelerde çiçekleşir
Alaylı çocukluğum kurulup oturur bakışlarımın yamacına
Kabuk tutmuş yaralarımın ezik çağrısı
Köylerden kentlere köprü kurmuş
Ne büyük bir susuş o, parmaklarımda kanar doğa
Düşen nabzını yoklamadım toprağın henüz
Henüz dilimin ucunda çok şey var, ateş yerlerine dokunamadım örtünün
Bir küçüklüğüm vardı benim bir küçüklüğüm
Yanmış yıkılmış köylerde geçmiş, yanmak ne bilirim
Benim en güzel yanışım sana darı püsküllü saçlarından tutuşup yanmak

Kurumuş arpa tarlalarının kızgın güneşi fakirin alnında bölünmüş sıcak ekmek
Çekme beni ötelere, diyeceklerim burda kalsın
Ak düşmüş saçlarımın gümbürtüsünde
Büyük büyük kopmuşluğum sana
Mutsuzluğumun ileri tabyalarında
En güzel gülüşün o
Akın tomurcuğu çiçeklerinin kurşunuyla süzek olmuşum
Atan nabzını yoklamadım toprağın henüz
Henüz dilimin ucunda çok şey var, çiçek yerlerine dokunamadım örtünün

Arif COŞKUN

DENİZ KAPILARI

- nereye gitsen müslüman kiliselerimin
çanlarını duyacaksın tabanlarına dek -

hangi deniz kapılarına yapıştırdın gözlerini
bir demirci kadar sabırlı olduğun gecelerde
hapishane meyvalarına renk yüklemeye giderdin
oysa
şimdi
şaşkın bir gâvur şehrinde
kartopundan yalnızlıklarla kucak kucağa
debeleşirken sen
parklarda ve kitaplarda en güzel ölümünü yapıyor gece

gözümün sınırına giren herşey sana başlangıç oluyor
örneğin dükkânlarda lâhmacunlar
kabak çekirdekleri görsem
salkım saçak bir mevsim içinde sokak şarkıcılarını
bir fincan çay içinde yüzen
limon kabukları görsem örneğin
bil ki seni vuruyorum o anki saatımla

bil ki sancılı pencerelerden bir yağmur sarısı vuruyorsa
alnıma
otellerde saçmasapan uykulara giyiyorsa ayakkabılarını
zaman
bil ki sendeliyen bir vatandaş alkış tutmaktadır
tabak gibi bir ova şarkısına
üstelik bir çocuk
üstelik bir çocuk
kıkır kıkır

niçin deniz kapılarından
niçin gözlerimizden
    sabrımızdan yoksun
kartopundan yalnızlıklarla
    kucak kucağa debeleşiyoruz
ve parklarda
    ve kitaplarda
        en güzel ölümünü yapıyor gece

Bedrettin CÖMERT

★

MUTLU ZAMAN YOKLUĞU

En güvenilir yerinde kesilmiş
Halkalanıyor içimizde bir bozgun sonucu
Uzayan direklerle sönen lâmbalara asılmış
Kör kaygılarla sallanıyoruz
Yüzümüz yollara dönük
Verimsiz çabalar içinde günler
Çekişmeler karşı koymalar hep aynı biçim
Hep aynı yalanlar ortasında sürüngen bir durum
Kaçırılmış iyilikler üstümüzden
Çoğalan beklemelere
Yağmur gibi iniyor mutlu zaman yokluğu

Şükran ÇAPA

YAŞAMAK ADINA

Yükselir gözboşluğuna üzgün
Unutulmuşların çağrısı
Bir dilim ekmek ve peynir
Tüm insanların kaygısı

Bir türküde yaşamak seni
Özgürlük kutsal dağım
Neler yapmadık ki, meydanlarda
Uğrunda ölmedik mi dün

Değişen birşey yok ortada
İnsanlar, insanlar, insanlar
Silinmiş iyilikleri yüreklerinden
Acır onlara cümle cansız yaratıklar

Bu kötülük neden, bu döneklik
Biz yaşamıyoruz ki, neden çıplağız
Silinmiş yüzlerimizden sevincimiz
Gitgide artıyor dirliksizliğimiz

Öncesiz görülmez oldu işimiz
Zorluk mu istiyorsun dağ kadar
İt kapılarını vargücünle
Rüşvetsiz açılmaz kapılar

Bu evren böyle kurulmuş, yalanla
Doğrudur, yalancı evren diyoruz
Ne bulduk akıp giden yaşamaktan
Büyüyor gitgide unutulmuşluğumuz.

Abdullah Edip ÇİTÇİ

GECENİN DALLARINA USULCA ASTIĞIMIZ GİTAR

Sen bu gece kal deniz çiçeklerimizi büyüt
O argın şarkıyı duyacağız ellerin mavi
Sen kal bizim gecemizi büyüt
Bir bakmışsın sular ağarmış gemilerde
Sen kal penceremizde gökyüzünü büyüt
Suskun bir gitar gibi gözlerin ağlamasız
Sen kal yalnız ellerimizi büyüt

Bir bakmışsın kentlerin dönüş vakitlerinde
O çiçekler açmış

Fikret DEMİRAĞ

★

HAYDİN PROMETE'LER

Zeüsler saray kurmuş Olimpos'lara
Olimpos'lar ışık denizi içinde
Şenlikler, mutluluklar
Gün boyu eğlentiler vur patlasın çal oynasın
Gözlerinde hırs, pamuk kulaklarında
İnsanlar geçmez uslarının kıyısından.

Karanlığın pençesinde çırpınır
Düzlerde, vadilerde, dağ koltuklarında köyler
Höğürtüler boş yazılarda adım adım
Bir yanda sular başıboş
Göçüp giden topraklar bir yanda
Örümcekli bilisizler aç-susuz bekleyen
Çocuklar bir yanda paslı makasların kurbanı
Bir yanda ağıtlar bela kuşları gibi yükselen.

Yürek yürek, kol kola
Haydin Prometeler haydin yürüyelim
Serpelim insanlara ışığı avuçlayıp
Bizi vursunlar kayalara, ne çıkar
Haydin Promete'ler haydin yürüyelim
Zeüs'ler saray kurmuş Olimpos'lara
Olimpos'lar ışık denizi içinde.

M. Güner DEMİRAY

★

MUTLU DÜŞ

Çarpar yüreğim dağların doruklarında
Şarkılar söylerim kurda-kuşa
Kıvancımı bölüşmek isterim
İnsan kardeşlerimle
Avuçlarımda ak-mavi bulutlar
Şopen'den, Mozart'tan okurum
Dağ rüzgârına.

Duyarım sesimin yankısını
Dişlerimin aydınlık ülkesinde.

Sevim DİL

MUTLU BİRLEŞİM

yansır içimde derinliği okyanusların
size geliyorum gök kuşakları
ses duvarlarına çarpa çarpa
size mut ülkesinden ak çiçekler sunuyorum

yaralı yüreciğimle duruyorum karşınızda
ellerimde defne yaprakları
yakarıyorum beni de alın aranıza
sevincim mutluluğum sizin olsun

sizin olsun herşey sonsuz ve güzel
gözlerinizde bitimsiz bir mavi
akar yüreğime gürül gürül
sizi seviyorum güz güneşinde

zaman aşımına uğramaz benim sevgim
düşündüğüm gibi güzelsiniz
sizden alıyorum tanrısal gücümü
yankılanır büyüklüğünüz dağların doruklarında

Şahinkaya DİL

★

ESKİ BİR RESİM ÖNÜNDE

Hani bir pembe yaşamak vardıya; sen söylerdin
Papatya yapraklarında bulup yitirirdik.
Tanrısal bir yeşil büyürdü tutukularımızda.
Şimdi tüm anıların kaygusundayım bilmelisin
Gerçek kıyılarına varmadan düşüncelerimiz
Aldı bir karayel dağıttı duman duman
Adını beklemek koydum bunca umutların
Dudaklarım sabır kadehlerinde yanan

Hani yüreğim atmaz mı her baktıkça sana;
İçim burkulur bilsen... yine sarhoşum delicesine,
Ellerim uzanır omzuna doğru divane
Karanlığı tuttuğum olur öte ucundan
Ve sonra boş olduğunu anlarım bunca sevilerin.

Hani insancıl duygularım ağlaşmaz mı arada
Bir daha büyür yalnızlığım görmelisin.
Gözlerime sararım yaşamağı tümce,
Bir şey çöker üzerime dağ gibi, sonra kaçar
Bu doğa ötesi bir kaçış, kaygan bulutlu
Yokluğun olumsuzluğu yığılır üzerime
Bir çizgi gözlerimde şekiller, küçülür.

Nerde pembe yaşamak? Hadi gelsene...

Mustafa ENHOŞ

★

SABIR TAŞI

Güneşle uyanır viraneler
Baldıran otunda sidik kokusu
Surların dibinde ne varsa yaşıyan
Ne sükût ne altın işte öyle
İşte şıkır şıkır aydınlığa gömdüklerimiz
Çeyiz sandukasında yüzyılların
Derli toplu mutluluğa

Melih ERÇİN

MANASTIR KORUSUNDAN KUŞ UÇTU

çıldırıyorum bir manastırda
fırlatıp atıyorum kulelerden kutsal şeyleri
yıllardır tutukluyum susuzum
kaçamıyorum bilinç duvarları yüksek
atlamalıyım korkuyorum
koruyamıyorum tomurdukça kuruyan usumu
özgür kollarım bir ışıkla tutuşmuş sarılmalara
yandıkça ağlıyan mumlarcasma

manastırdayım melek kanatlarında
yorgunum salınmaktan göklerde yalnız başıma
öpüp baş üstüne koya koya kof inanç bulutunu

ayaklarım yere ersin istiyorum
ellerin ellerime değsin sağlamca
ve sevilerin dinine doğru
bir ak çiçek var ya serin kokulu uzaklarda
ardına değin açılsın günah yolları
kurtardığım zamanı insanca yaşamağa

Melisa ERDÖNMEZ

BELKİ AĞZINDA

o eski bir yalnızlıktı gezinirdim
çok çocuk bakışları olan bir yağmurda
ağlardı yüreğimde sonra uzak güvercin
gibi dudakları değerdi belki ağzıma...

ey şimdi az gücüm eski gezindiğim
deniz bakışını uzaklardan uzat
bir sendin beni sonsuz büyüten sen
gibi dokunsun dudakların uzak ağzıma...

oysa bir gemi bu büyük yağmurda
bak beni düşün nasıl yalnızım
çok çocuk bakışların gezinir gibi
bir sendin ya da o sonsuz güvercinler
eskidi yaşadığım uzak ağzında...

al götür beni bu sokaklar yağmurda
o kadar azım gibi soluklarım
sana uzanır dudaklarım hep büyük bozgunda..

Yavuz ERGÜN

★

VER ELİNİ ERZİNCAN

Südü bol olsun koyunların keçilerin
Gömülsün karasapan toprağa derinden derinden
Yağsın yağmurun hışım gibi dinmesin dinmesin
Düz ovalar uzanmış önümüzde

Ver elini Erzincan
Tüfeğimi omuzladım gidiyorum

Göklerinde ak güvercin süzüle
Yemişi bol ola ağaçlarının
Bizim dileğimiz günlük güneşlik senden yana
Yolculuk göründü bize

Ver elini Erzincan
Tüfeğimi omuzladım gidiyorum

Yavru kuş kanat çırpar çırpar da büyür
Bahar gelince çiçeğe durur ağaç
Bak nasıl nasılda mavi gökyüzü
Umudumuz bahara güze

Ver elini Erzincan
Tüfeğimi omuzladım gidiyorum

Abdullah Rıza ERGÜVEN

★

KIRK BİN KÖYE KARŞI UYUMAK

- Fazıl Hüsnü Dağlarca'ya -

Bir daha bir daha seslenmişler,
Uyanamamışım kırk bin köy ben,
Uygarlık basmış üstümden.

Duymamışım ayrılık,
Keçi, Geven, Gürgen.
Bilmemişim ayrılmak,
Sapan, Üvendire, Düven.

Bir ışık varmış yucalarda
Dibinden ileri uzamamış.
Bozkırım, ışıksızım hep.
- Bir daha bir daha büyür gece -
Gün vurmaz yüzüme,
Mışıl mışıl kırk bin köy ben.

Kâzım ERKANDIR

ANGEL DAYI

Hatıralar! Hey gidi hatıralar!
Angel Dayı gibi çöreği hazır, şarabı kilerde,
Yollar üstündeki sıcak meyhanelerde,
Çizmesinin çamuru, gocuğunun karıyle
Kim bekler çıkagelenleri şimdi kim ağırlar?

O gür sakalı, kıvırcık, kırçıl saçlarıle
O can, o hayata bağlı, o cömert adam!
Haylaz Adriyen! Angel Dayıcığın senin,
Sadece karısının güzel, evinin kocaman,
Temiz olmasını istemişti gömleğinin!

İlk ve son kadehleri Angel Dayı içerdi,
Şenlik te olamazdı dövüş te Angel Dayısız!
Zamanla pasaklı bir karı kesilince güzel kız,
Görüp hesabını sinek pislikli camların,
Gitti postu temelli meyhaneye serdi!

Evi yangın temizledi, karıyı ecel!
Kolu kanadı kırılmıştı koca adamın!
Ama kimin aklına gelirdi ki, güldü-gülecek
Derken o kapı gibi, o eski toprak, o yiğit Angel,
Sarhoş yatağında, kurtlar içinde ölecek?

Birgün bir kayık yolculuğunda,
Aldı yetişkin kızlarını elinden Tuna.
Oğulcuğu da gidince bir süvari hücumunda,
Fazla dayanamadı koca tekne tayfuna!
Diğer olanlar ise artık birer bahane!

Gayri ne büyük yoldaki sıcak meyhane,
Ne yıllanmış şarap, katkısız rakı,
Ne de bıyıklarından buzlar sarkan arabacılar!
Nerde baş köşeye buyur edilen yabancılar?
Boşlamasın da neylesin Angel Dayı hayatı?

Haklıydı Angel Dayın, bal gibi haklı!
Samanlıktan bataklığa ömür tüketen
İyi insanlar her ülkede vardır.
Ve şunu iyi bilesin ki Adriyen!
İyiler tez göçer, kötüler kalır!.

Nüzhet ERMAN

H A

Ha saçların ha bahar sabahlarında orman
Ha ayakların ha uzak dağlara ceylan
Sonra iri gözlerin en güzel ceylan
Sınırsız sıcak bir deniz ilk bakışta
Ha denizleri ha seni düşünüyorum bu an

Ha göğsünde ha bir su başında uyumuşum
Ha adını söylemişim ha bir türkü tutturmuşum
Ha Aşık Garip ha Karacaoğlan olmuşum
İlk adımda yalnız çaresiz buğulu
Şimdi bir yol ağzına oturmuşum
En uzak kentlere yasasız yolcu

M. Celâl ERTUĞAY

★

O S M A N

İşinin başında kollar sıvalı
Etme Osman bekleme böyle
Kim vurdu sendeki yürekliliği
Yüzündeki maviler alacalı

Kaç Osman varsa böyle çalınmış
Niçin tasları tarakları boş
Ağaçları kim çaldı peki meyvaları
Osman dağbaşları niçin dumanlı

Dudaklarında hani umut kıvrımları
Kaç zamandır unuttun sıkılmış yumrukları
Etme Osman durma Osman ekme bizi
Zaman habire geçiyor yollar yarı

Osman'ın altında bir kırık kağnı
Nasıl çıkacaksın bu tepeleri
Osman dayım Osman ağam Osman beyim
Gayrı sıvayın paçaları

Sen Osman ben Osman o Osman
Gidiş aynı gidiş zaman başka zaman
Biz Osman siz Osman onlar Osman
İniş yaman çıkış yaman işler duman.

Süreyya ERYAŞAR

★

DAVULLAR VE ZURNALARLA GEÇENLER

Salıverdim sevinçlerimi şikâyetsiz
Umutlarımı da
Gizli kapaklı neyim varsa
Önlerine serdim hep

Kendimi gücümü ellerimi verdim
Ettikleri kötülüklere karşı
Unutmadım unutamazdım da
Elimde değildi bağışladım

Neden sonra anlaşıldı asıl maksatları
Bir şeyler tasarlanıyormuş meğer şeytansı kafalarında
Neye yarar bakakalmak geçmiş yılların ardından
Uyandırdım hemen uyuyan duygularımı

Haykırdım yüzlerine korkusuz
Karanlık yönlerini huylarının
Onlarsa gülüşerek geçtiler önümden arsızca
Davullar zurnalarla

Nesim ESKİN

BİR BÜYÜK SEN OLABİLİRSEN

Bir özgürlük başlarsa, başlarsa yaşanıya ünlemeden
Kaçıp gelirse sunaklarından geçmiş yüzyılların
Bir özgürlük başlarsa, seversem
SEN muştular gibi geleceksin, kaçmış, ürkek
Bir son yeni başlarsa düşlerimde, bir en yeni, bir olumlu
Benim olursa. SEN olursan, bir sevdiğim olursa. Benim.
Büyük SEN olabilirsen karabeniz ayazların vurduğu yerde
Gelirsen, ısıtırsan beni
SANA daha büyük antlar içemem.

Bir başlarsa gözlerine bakmaklardan, bir yürürse
Dinmese suskulu yaşantısı geçmiş yüzyılların
Bir acılı, bir şiirli, en kuytu bahçelerinde Lâle Devri'nin
Açarsa karafiller gibi, inat kırmızı, çarşaf beyaz
Oralarda yaşıyamam

Sonra bir de korkarsan sevgilerden, sonra bir de inanmazsan, ne kötü?
Gözleri yalansa, dudakları yalansa, yalansa tüm yaşanmış yeminleriniz
Islak kaldırımlara düşerse yine gölgen bir başına
Sonra susarsa kentler, sonra susarsa daha bir
Arenalar, Parisler, Niyagaralar...
Gece tirenleri susarsa
ÇILDIRIRSIN

Bir özgürlük başlarsa, başlarsa yaşamıya gözlerinden
Tutkulu, olumlu, gerekli, muştulu bu kez
Anılardır belki dolar gözlerine. belki seversin de. Belki...
Bir en yeni, bir en son, bir mutluluk gece tireni...
Varıp gitsem dersin artık. kurtulsam bireylikten kentlerdeki
Yaylalardır, eser içinde serin serin
Dağlardır karlı tepeleri üşütür ardından bir soğuk
Bir özgürlük başlarsa, başlarsa yaşamıya gözlerinden

Bir O başlarsa, bir SEVMEK
Bir dolarsa gecetireni saçlarını
BİTERSİN

Ergun EVREN

★

ACI YALNIZLIK

Düşler sokağına acı bir yağmur yağıyordu
Yalnızlığım yağmurda ıslanıyordu
Dalda kuş kovanda arı bahçede gül yalnızdı
Trenler hep gurbet gurbet ötüşüyordu
Sensiz kalan ellerim üşüyordu
Uzaklarda göz kırpan soğuk bir yıldızdı
Hâtıralar tüyler gibi perme perişan
Dumanlı ufuklara uçuşuyordu
Yaralı ceylân gibi çileli gönlüm
Düşler sokağma ve sana koşuyordu

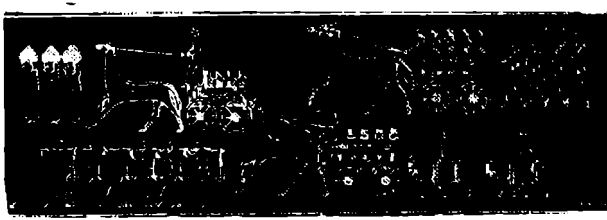
Benim gerçek ve büyük yalnızlığım yeniden başlıyordu
Bulutsuz göklerin altında türküsüz yaşıyorduk
Mutlu günler kuyruklu yıldızlar gibi kayıp kayıp gidiyordu
Umut bahçelerinde yapraklar titreşiyordu
Acıların en zehirine yaklaşıyorduk

Bir gün bu masalın da perdesi inecekti
Ateş böcekleri kokan gecelerin hâtırası bitecekti
Kuş kanadından da uzaklara gidecektin
Gemiler demir almıştı özlemli limanlara
Yıldızlar sıfırı tüketecekti
Avuçlarımda gül gibi solup eriyecektin

Düşler sokağında deli bir rüzgâr esmişti
Kaldırımlarda hazin bir sonbahar ağlıyordu
Saçaklarda kumrular çoktan susmuştu
Ay kahrından ikiye bölünmüştü
Ağaçlar sarı saçlarını yoluyordu
Dokunsalar boşanacaktım
Yüreğimin üstünde ağır bir kaya
Ölmek elimde olsa o anda ölecektim
Yokluğun beni kahrediyordu

Gemiler bir akşam vakti alıp gidecek beni
Bir akşam vakti herşey bitmiş olacak
Uzak kentlerde sensiz ve deli
Yabansı rüzgârlardan teselli umacağım
İçime bölük bölük hüzün dolacak
Üstelik senin için bir de ağlıyacağım
Eylüllü akşamların alaca türküleri
Senle dolu gözlerimi cayır cayır yakacak

İlhan GEÇER



Salih Acar

TEMBEL GÖK

Yanıbaşında güneş görmez ki ölmüş mü ne
Tutacak bir uzatsa elleri kımıldamaz
Yöresinden bir sancı yaratmış evrenine
Deniz kara der oysa bakmağa korkar ağır
Ağır dalgalanırken mavinin güzelliği

Büyüktüm bir vakit oy aklığım noldu benim
Şapkamı aradığım yerde gül dikenleri
Bir ezik kuyu sabah-akşam evimde hüzün
Yapayalnız otağım neyleyim böyle beni
Mor sümbüllü bağlarım oy noldu ben nerdeyim

Sofrasında ışıklar sönecek sanır birden
Değilim bu gözlere bu evlere gerek der
Bahçesi lâlesinden en iri zambağına
Kuşuna ağacına dek donanmış o ağlar
O ağlar herşeyi var görmez ki perdesinden

Oy bezenmiş dağlarım yokluğa terkedili
Unutulmuş denizler-göller al yuvarlarım

Bir bulut geçse usul ses yok kimsede nasıl
Uykusunda annesi bir kuş olan çocuklar
Büyümese adamın tedirgin kucağında
Altın böcekler gibi belirmese baharlar
Adamda olumsuzun yarası dağlanacak

Bir güvercin kanadı vurmasa yalnızlığa
Yenmese sevişmesi ölümü kuğuların.

Sıtkı Salih GÖR

UZAK KENT ÇOCUĞU

Ben bu kentli değilim
Kıraç topraklardan
boy-boy uzanan başak dönümlerinin
bittiği yerden geliyorum

Daha anlamadınız mı ben bu kentli değilim
susamışlığı bir anda yitiren
soğuk pınarlardan
gün dönümlerinde evren ezgisini
duya-duya barınaklarına dönen
Memet'lerin Ayşecik'lerin geçtiği
tozlu yollardan geliyorum

Bakmayın yorgunluğuma onlarla doluyum
Öylesine uzağım ki ben bu kentten
Öz Anadolu'luyum.

Özcan GÜLERYÜZ

★

K A Ç I K U Y K U

Sana en güzel şarkımı söyledim,
Aşk dedim saçlarında beyaz karanfil gibidir.
Bir yüreğim var sevinç dolu, aşk dolu,
Al götür deli rüzgârlarda dolaştır,
Ko bir yana bak bak ısın,
Yüreğim senindir.

Duru suların aynasında bir dal
Boy verdi, yeşillendi, kan oldu...
Uzaklarda turuncu dağlar vardı
Eteklerinde tarlalar
Ve bir sarı saçlı çocuktu bu dağlarda dolaşan
Hepsi bu kadar.

Sana en güzel şarkımı söyledim,
Aşk dedim turuncu dağlara benzer
Ve kaçık uykularında insan
Alır başını gider...

Ruşen HAKKI

★

SANA

Gün devrilmiyor mu karşı dağların ardına
Kadehlere yöneliyor tüm umutlarım
Tam uzanıp tutacağım kaslarımda bir gerilim
Çatılmış kaşların giriyor araya birden
Boşlukta kalıyor çaresiz ellerim

Bilmiyorsun sensiz ne yaparım içmezsem
Tutunacak dal mı var diz mi baş koyacak
Şarkılar öpülmüş ezgiler kırık-dökük
Köprüler iki baştan atılmış ırmaklar geçilmiyor
Beni sen kurtarırsın bu çıkmazdan ancak

Bu döner dolabın ekseni sensin anlatamadım
Hoşnudum yaşamboyu bir uydun olmaktan
Bir yaprak düşmesin yere sararmış
Güz çiçekleri açmasın bahçelerde
Hiç kurumasın büyüsün diktiğimiz fidan

Mehmet HAŞMET

YERYÜZÜNE İNMEYEN ASTRONOT

Alabildiğine çoban şarkıları geliyor
Füzelerin ırzına geçtiği göklerden
Kırılmış seren direklerinde başlıyor yalnızlığım
Çaresizliğimi mendireklere gömüyorum
Ve sallanan bütün elleri bir kürdan gibi kırıyorum

Ayhan HÜNALP

★

BİR TANKERİN SEYİR JURNALİ

Bir karanlık şehirde
Bir bitmeyecek şarkı daha başlıyor
Kavun peynir rakı poyraz yıldız karayel
Her yirmidört saat
Bir gazeteciyi kahrediyor
Martılar karabataklar
Midyeler gibi iskelelere yapışmış çıracılar
Yalnızlığa meydan okuyor

Ayhan HÜNALP

★

MUSTAFA KEMAL'İ DİNLİYORUM

Mustafa Kemal'i dinliyorum Anıt-Kabir'de,
Tutmuş ellerimden ki ırak değil.

Bir muhabbetle okşuyor saçlarımı,
Güven var gözlerinde merak değil.

Bir yumruk tıkanmış boğazıma dağca,
Taştır bağrıma bastığım toprak değil.

On Kasım gelmiye görsün her yıl,
Bir şeyler saplanır bağrıma bıçak değil.

Memleketimin kaderidir havada savrulan,
On Kasımlarca dökülen yaprak değil.

Mustafa Kemal'dir yurdun üstünde,
Göklerce dalgalanan bayrak değil.

Sana destanlar yaraşır Mustafa Kemal,
Oturup boş yere ağlamak değil.

Yirmi dört yıl var ki dünya gözüme zindan,
Mustafa Kemal'siz yaşamak yaşamak değil.

Özbek İNCEBAYRAKTAR

★

U Y A N I Ş

Ben artık buralarda duramayacağım
Alıp başımı gideceğim
"Aç kapını Anadolum aç
Ben geldim" diyeceğim

Kollarım sana uzanmış Anadolum
Gördükçe o suskun halini
O bükük boynunu, kor gözlerini
Haydi diyorum silkin söyle bir
Tut ellerimden Anadolum
Uyan
Davran şöylebir Anadolum
Ben geldim diyeceğim.

Erol İNCİOĞLU

KAYIP ARANIYOR

Tüm buğudan,
İnce.. saydam..
Bir ruh kayboldu
Farkına varılmadan..
Şuradan çıkmış olmalı
Yavaş yavaş, azar azar,
Şuradan!...

İnce.. Saydam..
Tüm buğudan,
Tüm yeşilimsi sevili,
Pembe beyaz tutku yüklü
B i r r u h !...

EY CANLILAR
BİR DUDAKLIK ÖDÜL VAR!..
Falan yerde, filân adlı,
Yiyen, içen, eğlenen,
Sırıttıkça nefes alan iskelete;
Bir kucaklık murdar ete bildirene
Bir öpüşlük,
Bir tutamlık kadın eti
Ö d ü l v a r !...

Mübeccel İZMİRLİ

DUVARLAR

- Pablo Neruda'ya -

Yıkık duvarlarından sesleniyorum sonlu gecenin
Pul-pul yanaklarında hep o kan kırmızısı
Toplum cenginde yitmişliğinle geliyorsun
Eski sıcaklığından uzak gülüşlerinin

Pamuk balyaları büyüdükçe büyüyor gözlerimde
Bir kör kandil ışığı mı olmalıydı yanımda yöremde birleşen yolların
Sabahları uyanmak zincire vurulmuş umutlarla bir ufak pencereli odalardan
Üstüne yorgun bakışlarının

Bu cenk havalarını neden vururlar
Perdeyi aralayan ellerdeki ne
Sevgiyi kardeşliği saçaklara asıyorlar güneşin alnında
Eriyen buz parçalarını görüyorum
Gözlerimi yemek elimde değil

Haykırmak gelse de derinliğinden varlığımın
Haykırsam vurulsam da dostluk adına
Kazanılanı görebilir misin

Lüks arabalar önlerinden geçtiğinde köhne taşlarının
Duvarlar yumruklarımın altında sessiz

Dayanılır gibi değil duvarda yansıyanlar
Kaçmanın kurtuluş olduğu gerçek inandım buna
Görüyor gördükçe yitiyorum bir tutan olmasa kaçacağım
Gözlerimi yemek elimde değil

Tamer KARABUĞA

AKŞAMLA GELEN

Gün kesiminde bir düş
Ellerimde ağustos böcekleri
Ellerim koyu yeşil yapraklarda
Yapraklar ağlamış avuçlarımda
Avuçlarım ıslak kan ter içindeyim
Çığlık çığlığa bir martı
Kanatlarımda tuzlu gözyaşları
Yükselir alçalır
Bir taş bırakır gecenin derinliğine
Iraklaşır ağlar ağlar ıraklaşır

Timur KARABULUT

★

ÖMER HAYYAM'DAN RÜBAİLER (1)

Her doğan güneş günü alır gider
Böyle böyle ömrümüz gitti gider
Her seher çağı sanki bir hırsız
Ömrümüzü meş'aleyle çalıp gider

Akıllı uslu kişiyle otur şarap iç
Lâle yüzlü fidan boylu bir güzelle iç
Çok içme ortada içme dertsiz olasın
Az az arada sırada gizli gizli iç

Ne mutlu o kişiye ünü yok atlası yok
Serçe olmuş evrene ne o'su ne bu'su yok
Nesi var şu dünyanın yıkık her bir bucağı
Baykuşa benzemenin aslı yok astarı yok

Bil sana verileni gideceğin besbelli
Bir yokluktur sonunda bulacağın besbelli
Şarap iç nasıl olsa belirsiz bir yerdesin
Gideceğin o yerin ne olduğu besbelli

(1) Yakında çıkacak Türkçe Hayyam adlı kitaptan.

Delikanlı güzelim doldur testini de gör
Gül renkli şarabından sabah üstü iç de gör
Ararsın çok ararsın bu gül bahçelerini
Soldurma o çiçeği işini gününde gör

Hüseyin KARAKAN

★

L O

Hani sevişmesini talim ediyorduk seninle
Kanlı bir ayı postunun üzerinde
İlkeldi aşkın alfabesi gramersizdi
Biz heceleyi heceleyi yiyorduk zamanı
Dudaklarından elma kokusu yayılıyordu evrene
Her taraf ormandı, saçlarına makas değmemişti
Kırk haramiler yoktu yollarda, mağaramız güzeldi
Yıldızlar tüm ışıklarını bize verirdi
Hani bir sabah yöremizde binlerce ceylân meleşmişti
Güllü bir sabah
Bir ibibik kuşu uçup gitmişti yanımızdan
Bir ibibik kuşu, tâ... Hazreti Süleyman'a kadar
Lo, Lo, dur, gitme, dinle
ÇAĞDAŞIM SENİNLE

Hani muzlar salkım salkımdı Babil bahçelerinde
Biz el-eleydik mermer bir havuzun başında hani
Kızlar şarkılar söylüyor, raksediyordu
Biz sevişiyorduk ama ruhlarımızla
Senin dudaklarında gene o elma kokusu
Gene o büyülü çağrı bizi sarhoş eden
Bütün astronomların gözleri göklerdeydi
Akşamdı, üstümüzden turnalar geçiyordu
Zakkumlu bir akşam
Kara yüzlü bir casus gitmişti yanımızdan
Bir casus, tâ hükûmdara kadar
Lo, Lo, dur, gitme, dinle
ÇAĞDAŞIM SENİNLE

Mezopotamya'daydık, gene sevişiyorduk
Fırat kenarında iki ceylân gibi
Birisi bizi gözetliyordu aşiret çadırlarından
Anısız, saygısız, deve kinli
Ama oralı değildik, tmmıyorduk
Leylâk kokulu bir rüzgâr esiyordu İskenderiye'li
Bulutlara bakmakla kanmıyorduk
Ayrılacağımıza hiç inanmıyorduk
Ama bir akşam
Bir kara kedili akşam
Lo, Lo, dur, gitme, dinle
Küskün müsün ne?

Bir gemi kalkmıştı Mısır sularından
Yükü kınaydı, ipekliydi, şaraptı hani
Biz sevişiyorduk surlara yakın bir yerde
Fatih'in topları ölüm kusuyordu Bizans üstüne
Neye baksak yeni bir çağ konuşuyordu
Kıvrak bir şarkı tutturdun, mutluydun
Veniis'ün aynasını gözlerime tuttun
Aşkımız zaferini yaşıyordu
Gelinlik elbisen yaraşıyordu
Ama o akşam
O duvaklı akşam
Lo, Lo, dur, gitme, dinle
ÇAĞDAŞIM SENİNLE

Gene böyle bir bahardı Kurtuba'da
Ay sessizce doğuvermişti biz sevişirken
Sonra bütün çakallar uluşmuştu
"Korkuyorum" demiştin sen
Ansızın bir yağmur bastırmıştı
Evler, mabetler hep uzaktı
Evet, gene böyle bir bahardı Kurtuba'da
Ağaçlar çiçek açmıştı

Dudaklarımızda bir elma kokusu
Elma kokusu evreni sarmıştı
İşte o akşam
O kokulu akşam
Lo, Lo, dur, gitme, dinle
ÇAĞDAŞIM SENİNLE

Yürek vermiş Tanrı, aşk gücü vermiş Lo,
Ufuklar kadar sonsuzuz, ölümsüzüz biz
Kanımızın emridir bereketli sevişiriz
Diyelim Çin'de, Roma'da, Türkiye'de Lo,
Biz cumhuriyetiz
Kaderin kaderime yapışıktır
Aşkımız yollarımıza ışıktır
Yüzbinlerce insan taş taşısın ehramlara
Saçların ellerimde, bırakmam
Ama bu akşam
Bu şölenli akşam
Lo, Lo, dur, gitme, dinle
ÇAĞDAŞIM SENİNLE.

Bahattin KARAKOÇ

★

H A R İ T A

Önüme bir harita alıyorum
Kocaman bir Türkiye haritası alıyorum önüme
Ben ağlıyorum
Harita ıslanıyor
Upuzun çiviler saplanıyor gözlerime

Bir köşesinde bir kadın ağlıyor haritanın
Çocuklar, yaşlılar ağlıyor görüyorum
Görüyorum çekmez oldu sapanları öküzler
Bir başka sızısı var gerdekteki kızların

Sarı benizli insanlar ağlaşıyor haritanın ortasında
Oturmuş güne karşı ağlıyorlar

Bir köşesinde ben ağlıyorum haritanın
Kitaplarım, defterlerim ağlıyor
Çatlak ayaklı çocuklar ağlıyor içimde
Çatlak topraklar ağlıyor

Köyler duman duman haritada
Kentler anlamsız sevilere uykulu
Bir yitiklik, bir sarhoşluk öylesine
Köyler duman duman haritada

Köyler duman duman haritada
Yanık buğday kokuyor evlerin içi
Yanık insan kaderi kokuyor

Denizler diyordun işte denizler ağlıyor
Dağlar ağlıyor oturmuş yüreğimize
Ölüme giden mermiler ağlıyor
Sessiz suların eteğinde.

Ertuğrul KARAKOÇ

★

* * *

Sık sık kovmam gerekiyor
Düşüncelerimin içinden seni
Yokluğunda herşey düzenli
Hele bir gelmeyegör
Tüm kafamdakiler hep sen oluveriyor

Nursen KARAS

YALNIZLIĞIM

Bir sokak ortasında kanadı yalnızlığım
Tüm insanlar saklandı kör kuyulara;
Kanlı ellerimle boyadım kara kapıları
Kara köşelerde ağladım;
Ağladım...

Kaç yıl geçmişti bilmiyorum,
Köşemden;
Kırık çanlar çalıyordu yalnızlığımda.
Bitiktim, yitiktim Dünyadan
Korkmuştum yüzleri buz gibi insanlardan..

Kâmil KEMAL

★

KORKU

Ağacın birine bir balta dayalı
O ağaç benim
Diz boyu yaprak dökmüşüm düşünceden
Çıkabilmek ah çıkabilmek
Bu bin yıl süren geceden

Bir kedi
Dayamış akvaryumun camlarına cam gözlerini
O balık benim
Yüreğim ağzımda bir ciklet
Günün her saatinde çiğnediğim
Yaşamak güzel yaşamak iyi
Yaşamak gümüş bir olta gibi işlemeli
Kuşkulu nehirler birikiyor denizime
Denizime korsanlar basıyor
Kanlı
Kuru kafalardan bayraklar dizili dört yönüme

Yasak bölgelerin toprağı mayın yüklü
O toprak benim
Hiç yeşermedim ama hiç mi hiç
Ne yağmur ne güneş
Ne kuş ne kurt ne çoban
Zaman biberli bir lokma gibi boğazımda duran

Ak düşlerime kan sıçrıyor korkuyorum
Korku kirli bir kandır yüreğimde dolaşan
Mevsimler duman duman
Mevsimler dört vagonlu bir tiren
Çanlı
Çıngıraklı bir çalar saat ömür denilen
Ki nurdan bir el kurmuş
Ve ölüm
Bir sarkaç olmuş üstüme üstüme varıp giden
Hangi kapıyı açtımsa bıçak biliyorlar
Hangi yola çıksam karanlık
Birkaç kırık karanlık birikiyor içimin çukuruna
Ellerim diyeceğim önce ellerim
- Ellerim defalarca sarı ellerim defalarca keder -

Korku yağmurunda paslanmış antenlerim

Ben korku denizindeki balık bitkin
Ben korku dalındaki yaprak soluk
Ya siz
Ey aşk ey dostluk
Nerdesiniz

Parmaklarım demir parmaklı bir kapı
Her şafak söküşte alnımı dayadığım
Ağladığım

Sizler için ağladığım kendim için ağladığım
Doğmak: düşman kazanmak
Doğmak: bir düzüne diş ve bir avuç tırnak
Doğmak: bir hançer gibi çıkıvermek kından

- Gelin de görün caddeler kanrevan
Gelin de görün caddeler kanrevan
Gelin de görün caddeler kanrevan... -

Ayhan KIRDAR

★

PALYAÇO

(I)

Martılar uçuşur yüzünde
Islatır kanatlarını gözyaşları
Siz bir güldürüde gülerken,
Gülerken kral kanlı başı tepside.

Yaşar özge mutluluğunu
Perde inince ağlar güldürücü
Alkışlarınız ıslıklarınız kime bunca gülmeniz?

Yüzünün yarısı beyaz yarısı mavi
İki deniz arasında sıcak bir damla kan
Kızarır yanaklarınız gülmekten
Alkışlamaktan avuçlarınız
Sahnede peruklar, domates, yumurta, ezik bir karanfil ta da
Siz güldükçe makyajınız eskir bayanlar baylar
Güldürücü kaparken yüzünü
Çiçek yağmuru altında en güzel anlar.

Kemalettin KOÇ

S E S

Önümden geçer gibi, tutamam
Göğümden uçar gibi, göremem
Tanıdık dost bir şarkı gibi
Bir türlü bulup söyliyemem.

Bir ses: durmadan günlerdir
Çırpınır sularında düşlerimin.
Karışık sık ormanlarında
Uğuldar durur bilincin.

Unutulmuş bir denizin iç çekişi
Kaygan nisanların dirilişi mi,
Ya da açmadan koparılan bir çiçeğin
Kıyıdan kıyıya sürüklenişi mi?

Uzaklardan gelmiş soluk soluğa
Islak, solgun bir kuş gibidir.
Öter parmaklarımın ucunda
Eğilip tutmak istesem tutamam.

Bir sestir, çağırır durmadan
İçimde, karşımda bir amaç gibi
Ağır postalların sardığı bu ayakla
Büyür yollar, varamam!

Ahmet **KÖKLÜGİLLER**

GÜZEL YARINLAR

- Genç ziraatçılara -

Sizin beyaz ellerinizde büyüyecek tarlalar; rüzgârlar sizin kumral saçlarınızda büyüyecek. Bulutlar.. dağlarda, ovalarda dalgalanan sizler gibi bayraklar. Yurdumun güzel yarınlarına doğru yürüyecek.

İşte o zaman çoğalacak başaklar tarlalarda, çoğalacak yağmurlar. Pamukların ak bahçelerinde ersinler, bilgeler, çoğalacak lâleler ve güler yüzlü ormanlar çoğalacak. Çoğalacak akşamları etrafında masallarla toplandığımız ocaklar.

Sizler yurdumun gerçekçi çocukları, ve iyilik, güzellik çocukları. Sizler dağılınca karanlıklara ellerinizde meşâleler; dağılacak soylu ersinler, sezgin bilgeler ve güler yüzleriyle hüzünlü lâleler..

Ben sizlere inanıyorum; büyük nehirlere inanıyorum. Güçlere ve emeklere inanıyorum. Sizin gizli gizli söylediğiniz şarkılara. Ot bitmeyen dağlara inanıyorum ve dağların ardından doğacak yarınlara..

Zeki KURUCA

ZEHROMANİ IV.

- Tek adam akşamı -

Sarhoş ölülerin yankıları ki
Kulak zarında kelimesiz dram
Bir de kanama kör mü kör
Deliği bulutun
Bir mezarlık yolu ki batak
Ağzında memesi gecenin
Her kabukta bir çatlak bir neden
Damarsız mermerinde cins kedilerin bir Hüvelbâkî

Toprak dost toprak mis toprak
Bakır zehirince maydanozları yeşerten
Eski ahşap konak cânım konak anacığım
Çam dallarına asılmış Arya
Işıksızlık câmm ışıksızlık sınır atlamış
Ve görülmedik rüyalar ne var ki
Ne var ki çürük dişi lodos hergelesinin
Ne var ki eski çerçevelerin tedirgin Allegrosu
Ve sonra büyümüş emmiş eski çocukluk
Ve sonra çığırından çıkmış ikindi
Ve sonra
Kavanoz dışından yalanan sakalı Cenabı Freud'un

Heyy anam babam
Bu bordalanan erdem yok mu
Allah belâsım versin
Bu tüküren rıhtım yok mu
Bu kusan mendil
Bu Engerek tohumu karınca ocağı
Allah belâsını versin
Tüm orospuluk sana saygı tüm dişilik sana lânet
Biz sarhoş ölüler öğle sonrasında öldürüldük
Nedeni belli değil
Yalnızız
Ve yılanlar gömlek değiştirdi

Nesrin MAVİ

U M U T

İşte
Hazır kalbim
Yıkanmış temizlenmiş
Pırıl pırıl, yep yeni
Yakamozlar içinde kirsiz güneşler

Ne
Üstü
Açık
Ne kapalı
Kötü düşünceler
Yansımamış aynasında
Yeni sağılmış süt, bulutlarda gezen yağmur
Çiçekler açmış; lekesiz, ilk aşkların ilk rüyasında

Tık
Tık
Vuruşlarını
Bir bir sayar
Meydan saatinin

Şimdi
Gelecek der
Şimdi gelecek
Şu karşı yoldan
Bir ömür boyu, sıpsıcak arzularla
Birlikte yaşıyacağız; mutlu mutsuz günlerimizi

Tık
Tık
Vuruşları
Bitmedikçe saatlerin
Hep bekliyecek gözlerim
Şimdi gelecek der, karşı yoldan; şimdi gelecek

İbrahim MİNNETOĞLU

ÇOCUKLARDA ATATÜRK

Bir çocuk okuldan dönüiyordu
Seni öğrenmişti Atatürk.
Al al olmuştu yanakları
Seni yakından tanıyordu.
Sevmiyorum dedi on Kasımı
Çıkaralım takvimlerden
Bence sayılar birdi, aylar bir amma
Değişti bazıları.

Gözlerini bir eski karanlığa çevirdi
Sonra bir eski aydınlığa
Kan kokan meydanlardan
Kasımlara gelivermişti.
Sen varken o yoktu yeryüzünde
Sen gittin gene yoktu
Şimdi ikiniz de varsınız
Sen çocuklardasın, çocuklar sende.

Küçüciik elini alnına koydu
Ben Atatiirkii gördüm dedi
İşte benden öncesi, işte sonrası
Atatiirk ölmemiş ki.
Bir perde kapanmış ara yerde
Bir karanlığa düşmüş aydınlık
Kirli düşüncelerde, kirli ellerde
Bir tetik çekimi korkulu düşler inmiş.

Düştii pul pul bakışları
Paralara, resimlere eskiden
Düştii On Kasımda ilki yılların
Geldi kuzgun onbirine dayandı.
Derken ışıdı yıllarımız, çok sürmedi
On birde geceler gene zehir
Gene uğursuzluğu yılların, gene sağırlığı
Gene kısırlığı üstümüzde.

Durdu duramadı yumurcak
Pırıl pırıl oldu gözbebekleri
Ben biliyorum dedi sizden güzel
Unuttunuz can alıcı noktayı.
Biliyorum Atatürk sevindi Çankayada
Bembeyaz anıtı ağardığında.

Cahit OBRUK

★

K A R M E L A

Şairlerin de kalbi vardır Karmela
Şairler de sever İspanyada şato kurmasını
Gel gör ki aşk bu sevda bu Karmela
İnsanı deli eder

Beni Madrit akşamlarında unut Karmela
Madrit akşamları şimdi zil zil
Benimki bir başka delilik yeşil gözlüm
Aşk değil

Varsın yağmur yağsın sokaklara Karmela
Ne çıkar?
Gerçi yabancısıyım Madritin ama
Mevsim bahar

Bu akşam bütün gitarları Madritin
Bizim hikâyemizi söyler
Zil bizim için çalar delicesine
Ve şal bizim için döner

Kapa gözlerini Karmela
Dudakların açık kalsın
Sade şiirlerimde olsan neyse
Üstelik kanımdasın.

Turhan R. OĞUZBAŞ

KARINCALAR

Karıncalar iri beyaz
Karıncalar çoğul
Sarmışlar güneşi karıncalar
Yemlerde bir didişme, bir çekişme.
Atlısı, yayası, beyi
Üşüşmüşler üstümüze.
Akbabalarca, kuzgunlarca
Kimi deşer içimizi
Kimi boşaltır derimizi
Karıncalar selvilerde, kuytularda
Çalışkan insanlara örnek.
Karıncalar atlısı, yayası
Üşüşmüşler ölüleri bölmeğe
Dün sırtlarına basanlar
Bu gün düşmüş ellerine.
Karıncaya gülen dişler
Bir bir aralarına girmişler
Dünkü düşünceyi görmüşler
Beyinin yollarında.
Bir boyalı levha gibi büyücek
Uzar yarınlara bir.
Umutlu insanlara dek
Mutlu karıncalar utkuda.

Okan ONUR

VAPURUN GÜVERTESİNDE

Denizin sonsuzluğunu karalar kesmiş
Siyahla beyazın kaynaştığı yerde
Küçük bir ev
Deniz kadar mavi vapur şeklinde

Pencereden bakıp söylüyorum
Martıların sevinçli dalışlarını
Denizle oynaştığını insanların

Bir vapurun içini düşünüyorum
Sıcaktan bunalmış kazancı
Bir kız hayal kuruyor, âşık
Bir erkek mahzun
Vapurun güvertesinde.

Tülây ORTAÇ

★

ISSIZ KIYI

Sessiz bir geceydi ölüm o ıssız kıyıda
Yolcusu hancısı bir garipsi uykuda.
Bir sabah uyandığımız mavi ufukta
Bir gemi, demirlenmiş durmuş - uzakta;
Tâ uzakta bir zenci el sallamakta,
Denizin mavi suları parçalanmakta,
Beyaz fosforlu dalgalar vurdukça kıyıya.

Mehmet ÖNALP

ÖLÜMDEN ÖNCE DÜŞ

Başkalarıyla konuşmak oturup
Tasaları az ılık yüzlü insanlarla
Masal sesleri gelen odaların içinde
Kül bakışlı kedileri sormak büyük dağ evlerini
İnce ertelenmez kaygılı gülmelerin
Unutulmuş sonlarına çoktan şimdi
Uzanmak karanlık camlarına vurmak

Çiçekler bir sürü aydınlık oyunlar gündüzleri
Yuvarlanan çemberleri arıları bulutları
Oturup en sıcak günlerde bir kış oyunu kurmak
Öyle bitimsiz erinçler içinde uzayan
İkindi gölgelerinde yürüyüp
Yorgun ağaçlar altında uyumak

Çalışanları patates çıkaranları anlamak
Suların güneş ortamlarınca yanmaklı
Ak saçlı başlarını dayadığı taşların
Bilinmedik çağlara vuran ağrısında
Uluyan yalnızlıklarını duymak

Yüksel ÖNEM

• •

Örtüleri saydam gecelerde
Bir bulutun kapımızda nöbet tuttuğu
Denizler vurur odalara - yıkanmış şişelerde -
Aramakla yitirilmiş yaşamalar - gün boyu -

Giysiler dışında seviler ve ölümlerde
Bembeyaz acıların tutsak olduğu
- Yaratmaktır oysa sevmek dediğin -
Sakalların artırdığı yüzlerde

Karanlıkta ışık kadar az olmak
Kalabalık kentlerde - pazarların kurulduğu -
Büyük gölgeleriyle ağaçların durduğu
Bölümsüz bir yalnızlık kalmak ellerde

İçgüdüler katında görmeden tutunduğu
Yaşam düzlemini - teğet evrende -
Bir çökelek uzantıdır dağılıp giden
Göklerce duman uzunluğu

Mustafa ÖNEŞ

SENLİ İKİLER GERÇEĞİ

biliyorum senden ırak ortamlarda edemem
yanıma varışların durmasın
yaşatan sıcaklığını getir
bir daha bir çok daha gözlerini sen sen-olurken
daha bir getir varımı yoğumu sebil ettiğim
içinde benli bunaltılar dolaşan gözlerini

ekvatordan buzullara dek
senli rüyalarımı bulamam biliyorum
sana hayalledığim her şey
dünyalarımsız olunca ben niderim
bana seni getir ezgili akşamlarımda
götürme beynimin kalbime ulandığı
çalgısız noktalarımı götürme
sonra beni bulamıyacaklar mutlu
bol renkli dünyalarda
sonra ayaklarının deyip geçtiği
öpülesi kaldırımlara bak
unutulmuş taşlara sarılı
zindan yalnızlığıma iyice

bana seni getir ezgili akşamlarımda
sensiz edemem gibi çok bir şey yüreğimdekiler
sana bağlı yaşamalar bir bitmiyen sakıncalı
yoksa olamaz yeryüzü bu anlamda
ulumasm kapkara iğneli yalnızlığım
oyuntulu bilinçsiz yoksulluğum
buralarda durmasın iyice bana
yıldırımlar inmede göklerden yöreme
bana seni getir

Orhan ÖZBEK

DENİZLERİNE VARMADAN DENİZLERİNE..

I

Senin denizlerinde barut yüklü gemiler dolaşır
Her çiçek bir yangındır senin bahçelerinde
Alevleri yüreğime yüreğime uzanan,
Alıp tanrısal sevgilere götüren, beni..

Senin gözlerin buğulu
Senin gözlerin duman duman
Karanlık umutlu çiçekler büyür içinde
Baktıkça adamı bozguna uğratan.
Ve her çiçek bir yangındır senin bahçelerinde..

Sen sevgiler için yaratılmış küçük kız
Rüyalarında yapayalnız
İmbat neler getirir ağaçlara bilmezsin
Sen küçük kız aşk nedir bilmezsin.
Oysa senin denizlerinde barut yüklü gemiler dolaşır
Oysa her çiçek bir yangındır senin bahçelerinde..

II

Kimsesizdim, adını bilmezdim
Tam ortasından vuruldum gözlerine
Sev beni.
Yorgundum, akan kanımdı tuzlu sulara
Barut yüklü gemilerine tutundum
Tut beni.
Esir oldum.
Agora'nın erkek pazarlarında sana satıldım
Al beni..

Özgül ÖZGÜVEN

ÇEYREK'E SAYGI

İşte ben göremiyorum görsem zincir görürüm
Tutsak türküleri söyler içim apaçık
Urgan urgan yalnızlık kusar gözlerim
İşte ben göremiyorum görsem zincir görürüm

İşte ben yazamıyorum yazsam ekmek yazarım
İliklerimden can çekildi ha çekilecek
Tanrı bilse de bilmese de yazarım
Bu gece kapıya açlık gelecek

İşte ben düşünemiyorum düşünsem kan düşünürüm
Ölümler sıralanır ölümler usulca avuçlarımda
En acı özlemleri geçer çocukluğumun
Gençliğim gençliğim meyhane masalarında

İşte ben veremiyorum versem kuşku veririm
Çatlak ellerime baksın hele bir kez onlar
En tüylü baldırlara değer mi yaşam
Sokaklarda zil zurna gezerken açlar

İşte ben diyemiyorum desem özgürüm derim
Dörtte üçünü çaldılar insanlığımın
Yaşamak üstüneydi en acı öykülerim
Yaşamak üstüne Tanrım istediklerim

Ahmet S. ÖZOT

PARİSİENNE IV

Bir senin yarım gövden Andre'm
Sen-Lo savaşlarında geriye kalmış
Bir Janet'in bakışları..
Yoksa benim işim ne
Böyle Brey sokağında köşe başında

Bir senin yarım gövden Andre'm
Elsiz ayaksız
Ve Janet'in susuşları
Bir de içimdeki sessiz kavga âleme karşı
Yoksa ne şu adam ne de şu köşe başı
Böylesine kalleş böyle sevapsız

Bir senin yarım gövden Andre'm
Mağrursun gülüyorsun
Oysa Janet de biliyor
Andre'm biliyorsun
Biliyor, biliyorsun, biliyorsunuz
Ense kökümde bakışın her sefer
Adamlarla ardım sıra geliyorsunuz

Bir senin yarım gövden Andre'm
N'olursun susma öyle
Janet dedi ki dün gece
Hayır hayır
N'olursun dalıp gitme
Şimdi yorgunum ya bir gün
Bir gün gelir
İyi olur

Bir senin yarım gövden Andre'm
Sen-Lo'daki ayakların ellerin
Ve Janet'in gülüşleri
Gün gün korktuğum olur ya tiksinmiyorum
Öylesine fütursuz ki saçlarım eteklerim
Öylesine delişmen ki parmak uçlarım hayret
Hiç ama hiç yüksünmüyorum

O lâ-lâ
Dünyaya ve Allaha

Nurettin ÖZYÜREK

★

SİYAM'LI KIZ

I

Ben ben değilim gayri
Siyam'lı kız'a tutulalı
Ben ben değilim
Kızıl saçlara ince yağmurlar yağdığında
Siyamlı kız'ı sevdiğimde tapılası

Saygon'da geceler ak-pak değildi
Yollar geçilmiyordu duygusuzluktan
Bir kız tanıdım Katinat caddesine bakan bir evde
Adı Abel'di

Abel Siyam'lı kız kızıl saçlım
Saygon'da yaşam ilinç
Saygon'da geceler sakıncalı
Bir sen arıksın düşlerim gibi
Bir sen ıpıl-ıpıl

Bir sokaktan geçirdiler beni
Adı Nemesis'di iğrençti
Adını anacak oldum Siyam'lım usuma düştüğünde
Aydınlığından utandım
O sokaklara değmezdi bunca ışık
Bunca güzellik

II

Sodom'un Tanrı'sız gök-kubbesi altında
Âyinler içinde yürüdüm hep
Türküleri mutluluğa özgü değildi
El-ele tutuşmuştu her ilinçlik
Savlarımı belleğimden bile çıkardım
Kişiler garipsi bakıyorlardı
Ben ben değildim oysa
Siyam'lı Abel'di bendeki
Ben ben değildim
Sodom sokaklarına düşeliberi

Bir korku sardı yüreğimi apansız
En ağır günahların sonucu yöremde çırpınıyordu
Ölümün beyazlığı eridi bakışlarımda
Sustum... omuzlarımın yükü fazlaydı
Oysa salt senin sevinle arınıyordum
Siyam'lım
Oysa bu acun bu Tanrı bu din
Beni korkutamazdı

Mehrizat POYRAZ

ÇÖLLER GİBİ

Dövülmüş çelik mavisi bir gök
Yanar ucundan ucundan;
Kimsenin bir şey bildiği yok!
Neden şimdi kırmızı da mavi değil su?
Neden üzerine varıldıkça ağlar çocuk?
Ağlamakta bir şey bulduğundan...

Yıldızların altında yalnız bir insan
Ve yüreğinde geç kalmış bir ateş
Neye bel bağladıysa çıktı yalan
Gelgelelim her güzelle gönüldeş
Bir serapsa onun için mutluluk
Çöller gibi engin olduğundan

Bahçesinde gül kokladığım bir kız
Deniz serin serin ellerinde.
O da benim gibi yapayalnız
Güneşi de, baharı da varken teninde.
Siz bakmayın sitemlerine zaman zaman,
Ayni gönül ateşinde ısınırız...

Mehmet SALİHOĞLU

★

DOĞU

Ellerimiz gün ışınlarında yandı
İsli linyit kömürleri gibi duman duman
Gözlerimiz belirsiz enlemlerde kör düğümü
Yüzümüz bataklıklarda saz
Gölgeler boyu uzanan toprak yollar
Yüz yıllardır kağnıların ağrısı
Mor dağlarda gecelemek çekilmez, ayaz

Yıldızlar gök yüzünde çakmak çakmak
Saymak istersen, sayılmaz
Ara yerde ardıç, meşe, çam ağaçlarının görüntüsü
tül tül
Göremezsiniz yıldızların bolluğunu gök yüzünde.

Doğu içe bakar, batı dışa
Harman yerlerinde yoksulluğumuz türkü
Sarışın başaklar yarına gebe
Korkular içinde gözlerimiz, yüreklerimiz
Sıtmalı çocuklarm evreninde oyuncaklar
Düşlerinde görünür geceler boyu
Başı açık, ayakları çıplak
Çocuklarm, kadınların
Ayaklariyle dost, elleriyle karındaş toprak

Bu toprak bizim toprak, kısır toprak
Bu yıl da buğdaylar sayılı başaklarda
Geçit vermez oldu günler anılar
Eylim eylim dağlar artarda
Kimsesizliğimiz gök yüzünde yazılı
Dağların, ırmakların delicesi büyür
Baş ucumuzda
Sevgimiz mor dağlarda gezinen rüzgâr
Boynumuz kıldan ince, kılıçtan keskin
Gün doğunca bir duman sarar
Boz dağları, kel tepeleri alı al, moru mor
Gölgesi gözlerimizde
Yöremizde kerpiç yapılar, toprak altında odalar
Bakışlarımızın sonsuzluğunda
Doğunun alın yazısı uzar.

İsmail Ali SARAR

ÖZGÜRLÜĞE SAYGI

İlk kez gözlerimi görüyorum
Büyüyen gözbebeklerimde bir harita
Ovalar yaylâlar dağlar üstünde
Uzanmış eller karanlıklardan
Bu eller insan elleri kahırdan çatlak
Kirlenmiş umut yıllarca avuçlarında
Bu eller haksızlığa uzanmış hak
Anlıyorum
Uyusam parça parça edecekler gecelerimi
Uyuyamıyorum

İlk kez kulaklarımı görüyorum
Ovalardan yaylâlardan dağlardan
Sesler geliyor ağlamaklı çığlık-çığlık
Bu sesler insan sesleri kavgalı
Bir mavi sabaha dek uğulduyacak kulaklarımda
Sıkılmış yumrukların gıcırtısı korkunç
Duyuyorum
Tüm kitaplarını yakıyorum Doğunun Batının
Özgürlüğe saygısız
Küllerinden utanıyorum

İlk kez yüreğimi görüyorum
Sevgiyle merhametle büyümüş dilim dilim özgürlükle
Damarlarında milyonlar kaynaşmada
Gözyaşlariyle bulanmış aydınlığı
Asyalar Afrikalar yıkılacak üstüme
Korkuyorum
Düşüverse çimlenecek tohumlar gibi
Ellerimle ufalayıp yüreğimi
Ovalara yaylâlara dağlara
Cömertçe serpiyorum

Sonra tekrar gözlerimi görüyorum
Işımaya başlamış her dorukta bir bayrak
Esmek... esmek... esmek istiyorum!

M. Şükrü SARI

★

DÖRTGEN ÇEMBERLER



tüm anılarını tükür yaşantılarca
korkunun pasım çiz yosun gözlere
- gece yarısını bir kez geçe -
midende ölen mutsuzluğu yak alev alev
gece çığlık çığlığa kıvançtan

yeşil yaşamlar dilen güvercinlerden
mutlu mavisine karıştır okyanusların
- gece yarısını iki kez geçe -
beyninde doğan sözcükleri yeşert yaprak yaprak
gece çığlık çığlığa inançtan

toz pembe seviler çal öykülerden
küs buhar buhar hiçleşmelerine çelik avuçlarında
- gece yarısını üç kez geçe -
kar parmaklarında kömür çilelerin köksüzlüğü lapa
gece çığlık çığlığa usançtan lapa

şimşek göz bebeklerin evren kavramlarda
şiirini yont dörtgen çemberlerin
- gece yarısını dört kez geçe -
kemik bulutların ardında saklansın özlem
gece çığlık çığlığa utançtan

İkna SARIASLAN

KUŞ GAGASINA ALMIŞ GECEYİ

Kuş gagasına almış geceyi gidiyor
Bırak beni bir rüzgâra
Saçların kumraldır biliyorum dağıt yağmurlar gelsin
Kuş gagasına almış geceyi gidiyor...

Bir kadın güzelliğini arıyor delice
O erguvan dallarına asılı sokaklar şimdi düşlerde
Saçların kumraldır biliyorum dağıt yağmurlar gelsin
Kuş gagasına almış geceyi gidiyor...

Teoman SARIKÂHYA

★

B İ L D İ R İ

Alın yazılarımız durdu
Saatler bir yere kadar çalışıyor artık
Bir yere kadar inancımız tam
Bir yere kadar insan oluyoruz.

Kader çizgilerimiz kötü
Başlangıcı ters yaşamamızın
Ayak kiri örneğin arzular
Soluk soluk tadamadığımız.

Pis bir arzuya koca bir el açıyoruz
Olmadık bir yerde yitiriyoruz benliğimizi
İyi niyet tanrılarından uzak
Sebebsiz öldürüyoruz kendimizi.

Bir ana doğurdu doğurmasına bizi de
Bizim de ağzımız süt koktu bir zamanlar
Zamanla oldu ne olduysa
Sonradan kirlendi ellerimiz.

Neydi hesaba gelmeyen şey aramızda
Bunca uzak durmanıza sebeb bizlerden
İyiye iyi demek mi suçumuz
Usunuz daha mı geniş gökyüzünden.

Verip alamadıklarınızdansa bu hıncınız
Çekin ellerinizi gözlerimizden
Çıplak gözle görünür gerçekler bizce
Yaratırız kendimizi öz benliğimizden.

Kaybettiniz elinizdeki tüm kozları
Kötü yaşayan insanlar biz değiliz artık
Çabamız büyük olacak mutluca yaşayacağız
Kendi benliğimizin dev aynalarında.

Mustafa SARKILAR

★

BÜYÜYEN BİZ DEĞİLİZ

Seni yaşıyorum hani meydanların nerde
Bu akşam saatleri bir saksılarda güzel
Bu bulvarlar sensiz mutlu değil bilmelisin
Hani meydanların vardı nerede

Eli kanlı bıçaklı bir Aksaray yaşadığımız
Büyüyen biz değiliz ellerimiz o silâhlarda
Bir asker mektubudur okuduğumuz o akşam saatleri
Talim dönüşü kışla duvarlarında

Işıkları yandığında o büyük kentlerin
Üşür ellerim Temmuz sıcaklarında o akşam saatleri
Şimdi bin yıl ötede yağmurlar yağar
Palandökenlerde insanlar yitirir ellerini geceleri

Ellerim yaralı meydanlara çıkan sokak başlarında
Zincirlerimi kopardım hani meydanların nerde
Vücut değmemiş çarşaflar gibiyim o akşam saatleri
Çek yorganlarını üşüyen ellerime

Seni aranıyorum kâğıtlara yansıyan düşünülerde
Ellerim boş kalmıyor yüreğimi tutmaktan sana
Telefonlara koşamıyorum
Yalnızım terkedilmiş kışlalarda

İsmet SEZER

★

Ü R K E K

Sardı beynimizi bir ulu korku
İlk eller soğudu telâştan uzak
Nerde dokunmak nerde o dost duyu
Parmak uçlarımızda mıydı yaşamak
"Gelme ecel gelme
Üç gün ara ver"

Sardı beynimizi bir ulu korku
Unutsa mı gerek bizi kalanlar
Ölüm en güzel yalandı eskiden
Yaşamak üstüne şimdi yalanlar
"Üç günden ne çıkar
Beş gün ara ver"

Sardı beynimizi bir ulu korku
Ötelere uzandı ellerimiz
"Ölüm var" da tüttü ılık bir buğu
Tüttü gözümüzde sevdiklerimiz
"Al götür selâmım
Götür yâre ver"

Sennur SEZER

E M İ

Yollara düştüm bu gece
Sana geliyorum demek.
Sana gelmek kadar manalı, güzel
Her an geleceksin diye
Bir ömür boyu beklemek.

Yollara düştüm bu gece
İçimde 29 harfli bir dünya, seninle dolu.
A mı senin değil, B mi, C mi, Z mi?
Bir sen tuttun ellerimden
Ellerim küçük, ellerim zavallı
Ellerimi bırakma e mi.

Yollara düştüm bu gece
Yüreğim avucumda, büyük.
Artık beni taşımaz ne uçak, ne tren, ne gemi.
Bir kez gölgene sığındım
Ama kaybettim kendi gölgemi.
Ellerim korkak, ellerim perişan
Ellerimi bırakma e mi.

Fikret SEZGİN

İSTANBULDA BİR VATANDAŞ

Ben düşlerimde böyle bilmezdim İstanbul'u
Yeşil mavi ile dudak dudağadır derdim
Güzellik bel vermiştir Yeditepe'den
Martılar ak kanatlar dolusu kıvanç dağıtır
Ve yaşamak taşar vitrinlerden sanırdım
Ben İstanbul'u böyle düşünmezdim..
Ancak İstanbul güzel İstanbul öpülesi
Taş taş üstüne yüzyıllardan bir şehir
Beyoğlu'su, Eyüp Sultan'ı, Taşlıtarla'sı
İstanbul Türkiyedir.

Kostantinden Sultan Süleymandan yürümüş
Varıp durmuştur bir yerde kocaman bir gövde gibi
Bir ayağı doğudur öteki batı
Köklü ağaç örneği iki ayak öyle durur
Minarelerin gölgesinde Turan Emeksiz vurulur
Üniversite doğrulur devran döner düzen bozulmaz
Böylesine kolkoladır ortaçağ ve yeniçağ
Ne hikmettir bilinmez
İşte İstanbul budur.

Ayasofya'dan Meryem boynu bükük seyreder
Eyüp Sultan önünde mendil açan aynı öykü
Beyoğlu'nda varlık apartımanı gökdelen
Deniz kudursa dalgaları tırmanamaz doruğuna
Taşlıtarla yolları aynı doğrultudan geçse
İşçiler kaderine sapır sapır dökülür
Ne hikmettir sorulmaz
Kim ölür kim kalır?

İşte İstanbul budur meyhanelerinde efkâr
Bir kader denizi dalyanlarında balık
Abanoz sokağında ekmek kokan kadınlar
Ve caddelerde hep o bildiğiniz kalabalık

Mehmet Âdem SOLAK

KUNDAK

eski gecelerinde evimin duvarları çizgi, çizgi
çocuksul kaygısızlıklar içinde ben
anıtlar anası anam
"niye doğurdum sanki
kör olmayasıca, uyu artık" diyordu
bense kundakta kadınlardan ırak...

İsmet Uluğ BOLAK

★

KUYTULARDA KIRAL

Ansızın kopmamızı istemedilerdi
Sevgilere gebe gecelerde
Sonra darmadağın olmak da vardı - yoksa siz
Ağır taşlar altında böylesine bitik

Ve ellerimiz şimdi alnımız gibi ak
Vurunca çıplaklığımız yüzümüze köhne evlerden
Burnumuzun doğrultusunda yürümüşüz anladık
Sokak kadınlarının yaşamadıkları

Baktık büyük seyrek halkalar suda sıcak
Hem apayrı halkalar işte-görünmez kuytularda kıral
Beklersiniz dolmaz ikiye bir uzak
Bitmiş artık der aramazsınız

Ersan SÖZER

SOKAKTAN GEÇEN KADIN

Küçücük kalbini camda vurur görürüm
(Koyup bir kadehe içmeli seni)
Akşamları ince uzun parmaklarını uzatıp cama
Yağmur damlaları yumuşak vurur görürüm
Ağır bir Fülütde yürür adımlar
Uzaklaşır da gelir kalplerde oturur
Tüm tutkusuzluklar büyür de adını yazar
Bilmezler bir kalp nasıl vurur

Ver elini beraber olalım
Bir akşam uzanalım kuytu karanlıklara
Sana sırmalı terlikler ipek kumaşlar alayım
Takayım mutsuz tutkusuz acılı saatleri
Gerdanlıktan başka ne olur boynuna
(Koy bir kadehe iç beni)
Acılıkdan gayrı bir tad mı var
Avut akşamı sar kollarında.

Muhteşem SÜNTER

★

DENİZİ ÖZLEYEN ADAM

Ne yapar denizi özleyen adam
Bir mavi sancısı Tanrının günü
Tutuşturup durursa yüreğini
Bir çınarın gölgesine uzanıp
Deniz yerine kor gökyüzünü
Kımıl-kımıl bulutları dalga
Bir beyaza çalar bakışları bir siyaha
Güneşli bir sabah gezinir durur
Buğday tarlası saçlarında.

Ne yapar denizi özleyen adam
Dev gibi düşlerin kıyısında
Bir mavi sancısı Tanrının günü
Kartallar örneği çöker oturur
Kuş kadar yüreğinin ortasında
Avunmaya çalışır avunamaz
Çocukların dallarından düdük yaptığı
Dal boyunlu söğütlerin arasında
Bembeyaz martılar uçuşur
Tirşe yaprakların kıpırtısında
Güneşli bir sabah gezinir durur
Buğday tarlası saçlarında.

Ne yapar denizi özleyen adam
Mavisi ölgün ve durgun yeşili
Bulanık suların uğultusunda
Bir deniz sancısı Tanrının günü
Tutuşturur kanını deli-deli
Külrengi ve kirli bulutların ardından
Bir şehir görünür önceleri
Sonra bir kadın güler dudakları karanfil
Gözleri korkunç güzel
Alı-al moru-mor adamın yüzü
Ansızın taş kesilir
Islanıverir kirpikleri.

Sabih ŞENDİL

SEL ARTIKLARI

soluk yüzlü dudakları ak-ak geçip gidiyor
her sabah ölümden uzakcasına
tam karşıtı gibi kutupların öyle ayrı
ama susuz yalnızlıkları unutamıyoruz
ve bulut olup dökülüyoruz gülümsemelerden

güvercin kanatları gölgemiz değilse
inandırman boşuna beni boşuna ağlayıp yakınman

güz bilmeden sürünüp geçiyor güzelliğine inanmazsın ki
tut kendini koy yerime düşün bir kez
insan dolu duraklarda ve her sabah
geçip giden sonbaharlığını kovalıyor gözlerim
ve gözlerim sabahlarca bölük

geri gelen yağmurların dostu değilsen
inandırman boşuna beni boşuna gözbebeklerimde direnmen

M. Ertuğrul ŞENER

★

İŞTE

İşte sana büyük şehir
Bulvarlar dolusu insan

İşte asfalt yollar temiz
Kenar mahallelerde gecekondular.

İşte yol derler buna
Al çamur dizine kadar.

İşte ev derler buna
Aç kapıyı, gir içeri.

İşte sevgilin yanında
Çıkarıp at yorgunluğu.

İşte yatak derler buna
Haydi yat, yatabilirsen

Göz yaşlı, alın terli, ayak çamurlu
Uyu, uyuyabilirsen

İşte eşin, işte kesen
Kimin umurunda, ölsen...

Ahmet Tufan ŞENTÜRK

★

BİR DAMLA CEHENNEM

Başımı hangi yöne çevirsem gök dönüyor
Dünlerde kalıyorum çok uzak
Gölgem geceye doğru akşam mı var
Zaman mı ne ki bu uzun ırmak

Şimdi senden geçiyor esmerliğim
Çiçek oluyor ellerim ap-ak
Sürekli ve şekil şekil değişmekteyim
Çünkü sen bütün ölümlerimde sağsın
Etin etime değdikçe sıcak
Bir damla cehennem her öpüşümde ağzın

Hasan ŞİMŞEK

HER GECE ONBİRE DOĞRU

Açıldıkça sımsıkı kapanan kadınım
İçtikçe tükenen kadeh kadeh
Artık tıka kulaklarını
Gözlerin yeter

Neonlarla yeşilimsi titrek loş
Şehrin çirkin pazarlığı kadınım
Bir yaralı kartal gibi yırtıcı
Serçeden ürkek

Her gece onbire doğru
Kirli sokak başlarına asılan
Bir ilân tahtası kadınım
Çürümüş

Nuri TARHAN

★

TAVŞAN KANI

Ben tavşan kanı diyorum her şarkıya
Hatırlarsak tavşan kanı ılıktır kırmızıdır
Benim tavşan dediğim bir oraya bir buraya
Ben tavşan deyip geçiyorum ya
Karımız kısrağımız şarkımızdır

Bir tavşan kanı geliyor akşamları
Hatırlarsak tavşan kanı kırmızıdır hızlıdır
Oturup dişleriyle kemirir dağı
Üstelik daha yarık daha aydınlık üst dudağı
Üstelik ben hangi kızı öpsem onun ağzıdır

Ben tavşan kanı diyorum her kadına
Hatırlarsak tavşan kanı ılıktır kırmızıdır
Akmca kendiliğinden akar özgürlük adına
Pıhtılaşır kalır atların sabahında
Karımız kısrağımız şarkımızdır

Mesut TARCAN

★

OLACAK

Seni bana yağmur,
Tanelerinde getirdi.
Bilmediğim bir yerden
Gözlerinde en dayanılmaz bildiriler
Ve buram buram aşk dudaklarında.

Bir yaşayışımız olacak seninle
İkimizi birden almayan bu şehirde
Sevginin "her türlüsüyle"
Seveceğim seni

Artık ne mutlulukları eritecek zaman
Ne de kilometre taşlarının çokluğunda raksedecek
Yoksun düşüncelerim
Herşey istediğimiz gibi olacak

Alev TAŞKENT

★

UTRİLLO'YA VASİYET

Utrillo
Lütfen karşıma gelip otur
Resmini yap ellerimin
Sınırlanmış yeminlere uyarak
Şu nişan yüzüğümü,
Ayni parmağıma tak.

Utrillo
Gösterme kemikderimin iriliğini
Hatırlamak istemiyorum
Zamanın nasıl geçtiğini
İzmaritlerin acı sarısını
Çoğalan kirini
Lütfen izleme Utrillo
Belli etme bedbinliğimi

Utrillo
Sana çok inanıyorum bak
Yine avuçlarımda
Ayni çizgiler kalsın
Yaşamak istiyorum
Çoğalan kederimi.

Utrillo
Sonra; Bu ellerin resmini
Bunca yaşantılarda
Sadık kalan sevgimi
Belirtip imzanı at
Beni ona anlatan, bu kıymetli paketi
Hemen gömüldüğüm gün
Taahhütlü olarak en yakın postaya at.

Ali TEOMAN

★

TOPRAĞIM, AŞIM, SOĞANIM BENİM

I

Sende ağladım, sende güldüm,
Seni her şeyden aziz bildim.
Seninle süslendim, gönendim,
Sende giyindim.

Köy köy gezdim,
Bulut bulut yükseldim.
Soğuğuna sarındım,
Bayram bayram giyindim.

Edirnenden Bitlisine dek
Soğuk sularını içtim.
Gülnarında çökelek yedim,
Maraş çarşısında bakırcıları dinledim.

Toroslardan yöreme baktım,
Bi aydınlık, bi serin,
Bi yaman esintiler geldi.
Esintilerle kekik kokuların geldi.
Seni gördüm, yürekten sevdim,
Ama bi yaman, bi candan sevdim.

Fırat kıyısında gül bahçelerin var,
Diclen bi sesli, bi içli akar.
Kızıl Irmağın allanır,
Erciyesin başı dumanlanır.

Balların var petek petek
Çilekeş erlerin
Kara yazılı bacıların var.
Seni gördüm, bir başka türlü,
Bi yaman sevdim.
Yağmur oldum Konya Ovasına indim.

Baharda çiçeğim,
Karda tipide ocağım,
Yazıda aşım, soğanım oldun.
TÜRKİYEM, TOPRAĞIM!
Kışlada yiğidim,
Köyde kara gözlüm!

İ. Hakkı TİMUR

KARANLIKLARIN AYDINLIĞINDA BEN
DİMDİK DURUYORUM
DÜŞÜNCELERİMİ BİLİYORUM
DİRLİK SAVAŞ SONUNDA BU DÜNYADA
BULUTLAR DİRLİĞİMİ KAPLIYAMAZ
BEN TÜMÜNÜZ İÇİN SOLUYOR DÜŞÜNÜYORUM
BAŞAK'A HAYAT UZATAN TOPRAK
TOPRAK DÜŞÜNCELERİMİ KAPLIYAMAZ

Uzak bir yıldızın aydınlığıyla
Uzak bir yıldızın sıcağıyla yaşıyorum
Ben tohum ekili topraklar üstünde
Bereketini biliyorum
Isıtmanın yaşamanın
Ben tohumların patlayışı gibi
Suyun uzanışı gibi toprakta
Türkiyemin dört bir yanında
Geriniyorum.

Ben şimdi Hindistanda, Klimanjorada
Ben Pariste Otelloyu oynuyorum
Tuleytulede şarap içiyorum
İzmirde Ardahanda
Ankaranın ortasında yürüyorum
Ben tohum ekili topraklar üstünde
Bereketini biliyorum yaşamanın
Ben burda ben her yerde
Uzak bir yıldızın aydınlığıyla
Uzak bir yıldızın sıcağıyla yaşıyorum.

Baha Galip TUNALIGİL

KARADENİZ ORTASINDA BİR GEMİ

Karadeniz ortasında
Kara, kapkara denizin ortasında
Bir ışıklı gemideyim.

Ay değirmi,
Karşısında pırıl pırıl bir yıldız
Ve ayışığında

Gazoz gibi köpüren
Yayılan, eriyen
Dalgalar..

Sessiz gemide
Dalgalardan yükselen
Bir ayrılık şarkısı dinler gibiyim.

Cavidan TÜMERKAN

PARK AYDINLIĞI

Yeşil çimenlerin titreşimleri arkamızda sürünen zincir,
Bir de o kuş resimleri dal uçlarında, o her kişiyi çarpan aydınlık.
Gelip konar başımıza vişne çürüğü bulutlarla ta uzaklardan.
Göl müdür bu, bizimle gelen, mavisinde her gün kürek çektiğimiz?
Havuz mudur, morca sularında akşamüstleri yıkandığımız?
Serin bir sıradayız çiçeklerle ışıklar arası yeşilimsi
Sevişiyoruz ilk çağlardan son çağlara dek
Ama hangi çizgide yaşadığımız
Mavi bir tomurcuk içinde giz.

Birden uyanırız o esrik düşlerden dörtnala gelen çalgısal atlarla!
Gün ışığına tutkun palmiyelerle zenciler savrulur kapanık bahçelerimizden.
Bir caz şarkısında bakarsın en doğal Venezüelâ, bir sıcak Trinidad,
Sarmaşıkları sevilerle dolu yabansı ülkelerin, örneğin kavuniçi bir sünbül.
Uzadıkça uzar avuçlarım yosunlu tekneler gibi ılık göllerde
Çırpındı mı dolgun göğsünün bilinçüstünde yüzen ak kuğuları.
Dolanır boynuna kollarım soluk soluğa koşuşlarımızla bulutlarda
Bir lâle soğanı çatlar ayağımızın dibinde
Bir gül fidanı biraz ötede,
Kana susamış, kösnücül.

İçim içime sığmaz, ıslak çimenler ışır yolumuzda,
Kalkıp yürürüz dar geçitlerinde bu günün, bu anın
Elele, kolkola krizantemli, papatyalı, sık ağaçlı ufuklarla.
Varsın yıkasın derim ve öylesine aptalca gülerim,
Şu tenbel günlerimizi kar-beyaz köpüklerden öte bir luna parkta
Yedi renkli fıskiyeleri akşam güneşlerinin.
Eğilip bir baktım mı ansızın gözlerine bir başka gökyüzünden,
Lâcivert göller üstüne dökülmüş sanırım başak saçların.
Özdeksel yaşamın çitleri dikilir karşımıza o ân,
Sütbeyaz kelebekler uçuşur incecik dallarda,
Kuş dilinde şarkılar çınlatır yöremizi parkın doğal aydınlığı;
Az sonra bir güvercin görüntüsü, bir kuğuyu
Ağırlıksız ellerimle besler, büyütür, okşarım
Bir tiren kayıp gider tuğla kırmızısı evlerin altından
Taşıtlar homurdar bozuk plâklarında bir yaz gününün
Hep aynı ses, aynı uğultularla atletler koşar damarlarımda.
Hani ya nerde o yenilmez güreşçileri güzelliğinizin?
Yemyeşil çimenlerden bir köprü kurar, bir el-ense takarım
Kaş ile göz arasında bir silkinişle
Buruşmuş günce yapraklarına yatırır seni erkek kollarım.

Ölürüz bu çırpınışlarla kaç çağ ilkel yataklarında ölümün,
Kösnücül uçaklar kemirir dudaklarını duygusal aydınlığımızın!
Delice sesler çınlar boşlukta, ürperir pis soluyuşlarla yer kuşağı.
Derken bir ışık çöker çiçeklerin bölmeli dünyalarına,
Güler morları menekşelerle karanfillerin Finlandiya zambaklarında
Nefes alırız yenibaştan özge yaşantılara dönüşlerimizle
Vücudumuzda diken, dudağımızda kan kırmızısı gül.

Osman TÜRKAY

AŞK TUTKUSU

Kuş leylakların kokusunda
Şeftali çiçekleri kelebek avına durmuş
Sen benim yüreciğimi ısıttın
Yalancı cennetteyim bu kez
Gök kubbe uğuldayan tapınak
Müzik duyuyorum Çaykovski'den
Strauss'tan tüm Evrenden
Renkler tatlı pembe eflâtun mor
Çıldırtan kırmızılar
Büyülü günlere gebe duyular
Aç yüreciğim kapakcıklarını korkma
Çiçekler tomurcukta

Müveddet TÜRKUĞUR

★

KUTUDA EVREN

I.
yaşamaklığı kişinin bu
bu benim gecelere küskünlüğüm
sokak sokak yaşamaklığım onları
yonca tarlalarından
kaçmak isteklerim bunlar

bir meyvayım
güneş bir yanıma vurmuş
dönemiyorum
- güneş uzak - gitmek güç -

II.
bunlar benim tüm sıkıntılarım
harpten kurtardıklarım
bu bir hap karnımı doyuran
- o eski şölenler -
her birinde uzattığım
ellerdir bunlar

Yaman TÜZCET

ÇAY EVLERİ

Çılgın deniz üzgün çöl uçakları çay evleri yağmur
Ağır şarkılar içilmiş kahveler kartal döner havada
Giysiler üçgen kadınlar yalnızlık can çiçekleri
Yitmiş yaşamlar delilikler şaraplar ak bir köprü
Paytonlar kör gece dikiş makineleri ateşli ışıklar
Perili şatolar kanaryalı balkonlar ağız korku güçlemek aslanları

Ercüment UÇARI

★

KUYTU

Uzunca yazlar bekledim çocuklarla
Bayramlar hazırladım çiçekler suladım bahçede
Rüzgârlı gece kuşları kuşattılar gökyüzünü
Ninnileriydi annemin ölüler çağırırdı odalarda

Açılan bir tek çiçek ölüleri çoğaldıkça
İnince karanlıklar üşüyen ellerimiz
Fısıldıyan kulağıma babamın kuytu sesi
Bir denizdi her sabah varınca kıyısına.

Nevzat UÇKAN

★

GÜZ HAVASI

Bulursa yağmur yalnızken bulur
Rüzgâr yalnızken eser bizi
Çın çın eder güz havası kırlarda
Yalnızlık doğada at koşturur

Yorulursanız derim kalın siz
Bu yaprak çığlığı size kalsın
Bu paslı güğüm bu dallı yorgan size
Islak mağaralarında ormanların
Oduncular dağlarda ateş yakar
Soğur dumanı varmaz sabaha

H. Vasfi UÇKAN

★

BEKLEYEN ADAM

Sırtında on katlı binanın duvarı,
Ağzında sönmüş Tekel izmariti.
Bütün yükü sağ ayağında...
(Gelmiyor,.. gelmiyor gözlerin beklediği.)
Cebindeki hiçi saymakla parmakları.
Gelmiyor! Gelmiyor beklediği.
. . . . . .
Sırtında on katlı binanın saltanatı...
Bütün yükü sol ayağında:
Diz bağı nişanı gibi.

Nedret UTKAN

★

MUTLU KUŞAK

Biz mutlu kuşak
Yaşadığı sürece
Önayak olmuş devrimlere
Anlatmış Atatürkü.

Biz mutlu kuşak
Şehit vermiş
Umut vermemiş
Hayinlere.

Biz mutlu kuşak
En uç köylerde sesi
Getirmiş gerçekleri dile
Alev-ateş yüreği.

Biz mutlu kuşak
Tarihlerin yazacağı.

Ahmet UYSAL

★

AYRIK OTLARINDA İBAT'IN ELİ KARA TOPRAĞA TÜRKÜLER SÖYLEDİ

Kopuvermiş bir yön gibi çağından
Şimdi bozkırlar uzanıyor önümde
Alabildiğine uzun alabildiğine geniş
Bozkır demek umut demektir İbat
Yanıp sönen ışıklarsa sonsuzluğun gözleri

Yamanmış uzağa bir parça yeşil
Yanar çilesiyle bozkırın
Yanar allahım yanar
Hey canına yandığım
Dinmez toprakların ağrısı

Gökyüzü bir kederlik ihtiyar
Görür çıplaklığını toprağın
Göriir de
Utanır
Gür sesli şafaklar düşer aklına

Duymamış İbat
Duyamamış uygarlığı
Bozkır bozkır olalı

Halil UYSAL

KÖY ÖĞRETMENİNİN AĞRISI

VI

Ben bir akca kayığım sularında usanmış
Habire koşarım sahiliyin çayırlarında
Densiz çalkanışların yırtık yenlerimde kara mı kara
Ağalı ağrıların büyür avuçlarımda

Biz kimiz, çağ hangi çağ
Kambur kambur üstüne büyür sırtlarımızda.

Mustafa UZ

★

ÖLÜMDE ÖLÜM

Dizgini kopmuş çağın ortasında
Ayaklarımız eski, atmaya kısa;
Kızgın kumlarda kalmışız;
Su bile değse çatlar,
Usumuza.

Ya bu ellerimizin kanı
Ne yaptık biz
Tanrıyı mı boğduk
Kendimizi mi yoksa?

Kâmil Kemal ÜNAL

DEĞİŞİM

Geç kaldık, hep söyleriz, haydi çabuk
Çabuk
Köşe çizgilerinden çıkın odaların
Uzakta gün doğuyor, Tanrım yepyeni
Yollarda kirli sakallı adamlar var.

Derebeyi kapıların kancaları
Karanlık zamanlarda çok ettiler
Şimdi yokları arıyoruz
Ateşlerin, camların parıltısında
Ölüm bile çıkmış aradan.

"Biz az kişiyiz, sen de gel!"
Umutlarımız dura dura
Giysilerden, evlerden, yemekten önce
Çağırır soluk aydınlığı, gel!

Sanılır ki uzar gider o
Sokakta bir de çatılarda
Bir de demir yollarında, petrol kuyularında
Bir kaç kadın soluk renkli
Acılar, ezgiler
Hiç yenileri yok, çul çaput ne varsa
Oysa biz ay toprağını görmedik, bilmeyiz
Kim koyar bu ay suslarını?

Biz az kişiyiz, deriz ki
Yeni kurallar gerekirse
Hiç durmayın kötüleri, giysileri soyunun
Ezgileri, şarkıları, o pis alışkanlıkları
Eski urbaları satın, parasını almayın
Taşının eski evlerden, eski anılardan

Uykuları anaları uyarın
O kötü tutkularla, o uysal balışlarla sakın
Girmeyin dizisine eski esircilerin.

Bir yerlerde söylensin dursun
"O bizim çocukluğumuz, eski"
Ama biz yeni araçlarla tekerli yollardan
Gürültülerle geçiş
Bir yerlerde kalsın o bizim çocukluğumuz.

Çatlıyor herkesin alnı olanlardan
Ama tutun, kimse gitmesin geriye
Savaşlar olmadan, zinalar, ölümler olmadan
Geç kaldık, hep söyleriz, haydi çabuk
Çabuk.

Biz bir aydınlıktı durduk
- ama öyle değil -
Nisan yağmurlu tarlalarda durduk
Mutfaklar, ocaklar yaptık
Kömür bulduk, petrol bulduk
Teknelerde, kamyonlarda, masa başlarında
Bir destede çoğunluğu sevdik, bezedik
Sıkıntılı oğlanlar koştu suya, toprağa
Öyle arka kapılara motorlar çektik
Sıcak renkli kadınlar odalarda
Arık su bulduk, yundular.

Şimdi pis karanlığı alışılmışların, hepsi
Acılar, ezgiler, o şarkılar
Olmadan,
"Biz seni bir yerlerde görmeden sevdik"
Kim kalsa birimiz yok, gel
Savaşlar olmadan, zinalar olmadan, ölümler olmadan

Şemsettin ÜNLÜ

DÜZEN

Bir gök başlıyor şimdi buradan
Düşsel mavisiyle ufuksuz
Sonra güney bulutları çağıltılı
Islak ikindilerde can kokuları
Bir cümbüş başlıyor toprakta - aha
Bir akşam başlıyor bir sabah
Bu aşk mevsimi sesten hevesten.

Bir yavru-kedi yalvar-yakar başlıyor
Sarmanlar Mestanlar kıran-kırana
Damlarda bir mart başlıyor ilkin
Pembeler sarılar morlar başlıyor
Bin çığlık büyüyor dallarda - aha
Yaprak gülüşler içre nisan başlıyor
Bir yeşil başlıyor dillere destan.

Yangınlı güneşlerde uçarı bahar
Basma eteklerde rüzgâr başlıyor
Balkonlar sarmaşıklar ayışıkları
Bu kuştüyü okşayışlı akşamlar
Öpülesi ağızlarda ön soluğu aşkın
Gülüşler edalar nazlar başlıyor
Yakarışlı türküler başlıyor inceden.

Kanatlı akşam dönüşleri erkeklerin
Kapı tokmaklarında merhaba sıcaklığı
Tül perdeler gerisinin kendiliğinde
İpek hışırtılı içtenlikler başlıyor
Yoğun hazlar ortamında çırpınışlar
Bir insan ekimi başlıyor evlerde - aha
Bir serüven - masala taş çıkartan.

Abdülhâtif M. ÜNSAL

GÜZ ACISI

bir sabah uyandım baktım ki
çürük yapraklarla uzanmış bahçeme
mevsimlerin en olumlusu
mavilerin en güzeli sarhoş

birşeyler söylüyordu kaçamak
öyle yürekten kırık
açık pencere camlarından içeri
hep göz kırpıp ağlaşan güz ışıkları

çirkinlikleri bir yana artık
yaşamanın güzelliğine doyamadım
bir gün vakitsiz ölür gidersem
arkamdan siz kıyasıya ağlayın

siz bütün mevsimlerin baharı
siz benim sevgili - saygılı çocuklarım
siz güz çocukları
ezik dişlerinizde acı güz şarkıları

İsmet ÜSTEK

★

İÇİMİZDEKİ

"Bir ben vardır bende, benden içeru"
- Yunus Emre -

İnsan gelir bu Dünyaya anlarım
Göçer gider unutulur anlarım
İçimizde o güzel şey ne olur
Gönül gül değildir ki solar savrulur

E. Faik ÜSTÜN

KARANLIKLAR VE SONRASI YALNIZLIĞIN

Karanlık bahçelere yağmur yağıyor
Zehir-zıkkım bir gecede inatçıl yürüyoruz
Gözler bir olumsuz boşluğa eğik
Tanrısal yönlere yalnızlıklardan
Sorular soruyoruz

Yaprakları dökülüyor ağlamak mevsiminin
Bucak-bucak ötelerden ünlüyor çocukluğumuz
Umutların ötesi iki avuç kum, birkaç damla yaş
Gelip bir evren çöküyor yüreğimize
Kahroluyoruz

Günlerdi her şeyi böyle dostça getiren
Şimdi yağmurlar yağıyor ve susuyoruz
Bazan da bir tanım istiyor zaman
Sağır kulaklara masal anlatıyoruz
Bu kimsesiz kentlerin kimsesiz akşamlarından...

Hilmi ÜSTÜN

★

L E Y L Â

Çok sonraya kalmış çekingen kadınlar
Bozgun taraflarıyla adamların soy dirilmelerine
Yoksulluktur belki de o çılgınlığı sürdüren
Uğraşan ırgatları şimdi onların namlı aptallığında
En zorlu bir öpüşün sıcaklığı ağzımızda.

Armağan edilecek minik bebeği bıçaklı süngülere
Alkol kokan adamlar bir sandal gibi öyle
Kadınların otobüslerde başlattığı susuk öpüşler
Geniş kalçalarıyla bak o Leylâ ölüme hazır
Uzun vazolara takılmış o mavi güllü.



Fernand Léger

Leylâ korkak gibi bir çocuk kral atına
Eski adamlar öpüşlerin iki yüzlü tezgâhlarında
Bir isyan ülkesi Leylânın dar memeleri
Dudakları savaşlara yılgın şölenlerin sonunda
Kapılarda kalabalık aynı şeyi duyan çocuklarına.

Ucuz saltanatlara tarağı yok Leylânın
En güzel yerinde grev ayaklanır zaptiyelere
İşsizliğimizle delirdi, akşam sessiz ölümlere
Ne güzelsin bir hüznü paylaşırken aynı yatakta
Uzak kapılarından yorgunluğun.

İlter VEZİROĞLU



UZUN KAVAK TÜRKÜSÜ

Uzun kavak ne söyler ne düşünür
Bıyık altından şoseyi ayvalar gün boyu
İnsancıl belirtilerle..

Şöyle bir yana doğrulsam yerimden
Yoklasam giysilerimi arada bir
Ötelere süzün etsem
Ben gibidir.

Bir soluk alsa doğa
Ya da şavk ışısa
Kavlince Tanrının istediği
Şarkı dudağımızda.

Böyle gün sonralarında
Hep üstümüzde serinlik
Ne bende yalnızlık korkusu
Ne onda kemirilmişlik
Bir kuş mu uçuyor
Bir çiçek mi açıyor
Maviye daha yakın duruyoruz
Alnımız açık başımız dik
Yücelerek büyüyoruz..

Erdoğan VURAL

İNSANLIK AĞACI

Ben bir ağacım
Köküm toprağın derinlerinde
Dallarımdan, yapraklarımdan
Özgürlük eser
Uygarlık eser

Ben bir ağacım
Diyelim Türkiye'de, diyelim Çin'de
Her yaprağım bir insan benim
Her dalım bir ulus
Köküm insanlığın yüreğinde
İnsanlığın yüreğinde

Ben bir ağacım
Dövüşsüz, kan dökülmiyen bir evrende
Çocukların, gençlerin, yaşlıların
Söyledikleri özgür türkülerde
Hakkın kutsal bilindiği
Her yerde.

Ben bir ağacım
Diyelim zeytin dalı dallarım
Diyelim defne dalı dallarım
Ünüm ölümlerde değil
Zaferlerde

Analar ninni söylüyorlarsa rahat
Beşikler sallanıyorsa özgür
Ve herkes be herkes efendiyse acunda
Bolluk içindeyse sofralar
Kinden arınmışsa yürekler
Benim gölgemde

Halim YAĞCIOĞLU

BEN ANADOLUYUM

"Sayın
Sabahattin Eyüboğlu'na ithaf"

Yürekciğinde beni nasıl da duyarmışsın
Adım senden yankılar bana.
Mutlu umutlar besliyor gayrı içim,
Bana özümdeki gözle bakan sen
Çok eski tanıdığım o Anadolu'num ben..
Çilesi dolmamış,
Tasasını kime verse almamış
İki damla akıtacak yaşı bile kalmamış
Fakir, koca Anadolu'yum.
Sular akar oluğumdan serçe parmak
Yanan toprağımı kandıramıyor
Hani neredeler dertdaşlarım?
Ağıtlar yakanlarım gelip almıyor.
Alaca karanlığım inemiyor aydınlık
Gelin ey ışıkla gelenler, gelin
Sizlersiniz benim özüm.
Kiiheylânsam da; vurdurtmam can yoldaşımı
Özümü yeni bildim, tanıdım
Şehitlerimden akan bir arınmış kanıdım,
Şimdi çilesi dolmamış, çorak bir toprak.
Gözlerim özümdekini söyler,
Bir murat yeşiliydim
Can damarımı bulduiar,
Kolumu kanadımı özümdekiler vurdular.
Artık inekçiğim süt vermez,
Doymaz oldu bebelerim.
Beni yakanlar yaktı
Işık tutanlarım, ah, vahla baktı
Işık tutanların yüzü ak paktı..
Ben Anadolu'yum aklığa eremiyen.
Gülün yoldaşlarım, güldürün

Aydınlar, aydınlıklar kucaklaşalım gelin
Bir Anadolu'yum ki
Umutla bekleyen, bâkire gelin.

Osman YARDIM

★

SENSİZLİK İÇİN SONE

Ayrılık saatlerinde perişan
Öpüşmelerdi uzattığımız, alabildiğine
Yaşlı gözlerden kalbin derinliğine
Bakışlarındı bir ışık hâlinde uzanan

Tapardım o saatlerde güzelliğine
Sevgiden mestolmuş, özlemli, hayran
Bütün yüreğinle işte o zaman
Bir daha inanırdın sevildiğine

Son köşeyi dönmek istemezdi ayakların
O an bir hüzün çemberiyle sarılırdı
Saçların, gözlerin, dudakların

Büyürdü gitgide gölgesi uzakların
İçimde bir tel kopar, bir ayna kırılırdı
Ve bana ölüm gibi bir sensizlik kalırdı.

Ümit YAŞAR

AÇMAK İSTER AK BAŞAKLI TÜRKÜLER

Savruk kara gecelere git de sen
Kara düşleri sil
Yitir pıtrak otlarını
Anlamsız denizler ortasında koma
Aydınlığın başına koy mutluluğu
Mavinin gözü üstüne yeminlerle

Ak mutluluk güzel açar tarlalarında evrenin
Kalmasın utanç kuşlarının bir kanadı tüfek uçlarında olsa da
Tüm renklerin sevisine donat evreni
Bir kocaman açsın ak başaklar

İ. Rıfkı YAVAŞ

★

ANLAMAK

En büyük olumsuzlukları hiçe saymış kişileriz
Düşüncemiz et, beynimiz toprak
Şar Dağı'nda bir insan asılmış gök bulutuna
Herşey seninle ANLAMAK.

Çağların fosil kalıntısında uyuşuk ellerimiz
En karamsar akşamlarımızda bölünmüş
Sırma etek dolayında kımıldar durur
Bilmem hangi pembelerde kara düş.

Kaç gece uyumadım gözlerimde ısı yok
Çocuklarım boyuna bana gelir
İnmiş meyvasız dallarına akşamın tedirginliği
Hep umutsuzluğu düşündüren bu şehir.

İçimizde kucak dolusu yalnızlığı yarınların
Ağacın sarılığında titrer yaprak
Ne desek boşuna uğraşımız
Herşey seninle ANLAMAK.

H. Zekâi YİĞİTLER

★

YAZLAR UZAK DENİZE

Kışlar da ağlıyordu denizlerde
Bir uzak düşün ardında cehennem rengi
İnsanları başka başka mavi mavi koşan
Sıkıntıdan patlarcasına düşüncelerine uzak
İt susmuşluğunca gülüyordu ağlamaklı

Yaz düşlerinin anılarına ağlıyordu
Denizkızları gök maviliğince
Oysa tanrılar sevişmemişti böyle

Selçuk YÖNEL

★

GENÇLİK YILLARIYDI O

Yaşamayı ararken görmeden bıraktık
Başkaydı esenliğimiz bize göre değildi
İçliydik, bunalıyorduk

Değinmeden edemezdi insanlar
Ama iyi, ama kötü olurdu sonrası
Umutlarımız örtülüydü açılsın isterdik
Yalnızdık canevimizde bile

Güzel, iyi bizdendi sayılırdık çoğu gün
Sığamazdım evrene güçlü olurdum

Sevmek yanımızdaydı alıp götürülmesi
Pırıl pırıl düşlerin ardında büyürdü
Esirgenmezdi yücelikler
Gülerdi aydınlık tükenmezdi içimizden
Tüm insanlar çağrılıydı ağırlayabilirdik
Bağlıydık yürekten konuklarımıza
Çılgınca eğlenirdik, biz bizeydik
Yüzümüz ak, sevimli
Gün ışığı kuşatıyordu çevremizi

Uzaktaydı bizim ağrımızı dindirecekler
Sarıldık kara yüzlü adamlara aklımız-sıra
Dövdüler, ezdiler sindirildik ölgünce
Gittikçe arttı sızılarımız yüzsüz olduk
Elimiz bağlıydı, kime gidecektik ayaklarımız adımsız
Kötülük verdi kurtardıklarımız iyiliklerimize
Günahımız neydi ki özür dileyelim
Cansız dudaklarımız yalvarabilirdi, eğilirdik
Rezil yaşamalarımız bitmeliydi usandık
Bir kaçmaktı içimizde ayrılıkların unutturmadığı
Hangi dağlar istese gidecektik dünden
Dipdiri olmalıydık, kurmalıydık düzeni yeni bir

Gücümüzü harcamadan istemedik hiç
Evrenle savaştık sonumuz gelmedi
Didindik çabaladık baştan
Gün bitimi, kara bulutlar kapladı üstümüzü
Şaşırmışız yolumuzu, dönüşü olmıyan yol bu
Gençlik yıllarıydı o bulamadığımız.

Turgut YÜCEL

BİR GÜZ GÜNÜ MONTREAL'DE

Bütün düzenleri denediniz
İklim iklim bölünen enlemlerle
Kentlerle ayrılan deniz deniz
Gün boyu büyüyen özlemlerle.

Bir uçak penceresinden bir otel odasına
En ulu gizlinizi götürüp getirdiniz
Gizlenen hep Eylûldü çiçeklerin arasına
O Eylûl mutluluğu bir yudumda bitirdiniz.

Değişim en anlamsızıydı sözcüklerin
Bir başka yüzeyle belirse de yanınızda
O sonsuz noktada ardından gidenlerin
Eritir uzaklığı ölümle aranızda.

Yıllardır yenilgiye enlem enlem direndiniz
Oysa o en güçlüydü yalnızlığın ülkesinde
Bir güz günü uyanıp gerçeği öğrendiniz
Bir güz günü Montreal'de Dorchester caddesinde.

Coşkun ZENGİN

★

KAN KÖPÜK KÖPÜK

Yağmur camlarda çizgi çizgi
Yağmur camlarda yol yol
Tıpkı gözyaşları gibi.

Ve kaldırım taşlarında seri'li
Boydan boya Abdulmuttalip
Kara gözleri açık alabildiğine
Kan süzülmüş şakaklarından
Ölümün
O doyulmaz güzelliğine.

Dün gece alaca karanlıkta
Bastırıp ellerini kalbine
Bir dua mırıldandı ardından Leylâ
Sonra kayboldu boşlukta bütün gölgeler
Birer birer.

Dün gece İnsan Haklarını
Öz kardeşi vurdu Cezayir'de
Çiğnedi ağzında yapraklarını defne dalının
Bir beyaz güvercinin yüzüne tükürdü.

Yağmur camlarda çizgi çizgi
Yağmur camlarda yol yol
Tıpkı gözyaşları gibi.

M. Şazi ZEREN

DÜNYA ŞİİRİNDEN YILBAŞI KOKTEYLİ

Çeviren: L. Sami AKALIN

- *Binnur ve Vedat'a* -

J a p o n

GÖZDE ADAMIN BİRİ

Kasabada
Ayçiçekleri açılmıştı
Ve kızlar yıkanıyordu ırmak kıyısında.
Aspirin-maspirin satan
Gezgin satıcılar olur ya hani
İşte onlar gibi
Baştanbaşa yürüyüp geçtim
Bu küçük kenti
Akordiyon çala açla.
Türkülerin daha çok budalaca olanlarıydı
Hoşlanıp çalıp-söylediklerim
Göz açıp kapayıncaya kadar da
Gözde adamlardan biri oldum gitti.

Kasabanın kaymakamına
Tanıtıldığım zaman
Biraz pohpohladım kendimi
Dedim, "Candan dostuyumdur,"
"Bakanlardan filâncanın."
Bana pek öyle kulak astığı yoktu,
Kocaman maden bir pipo çıkarmış
Özene-bezene seninki
Habire parlatıp duruyordu
Elindeki o alavereyi
Bir yandan da boyuna,
"Hımmm, hımmm..." diyordu.

Bir yolunu bulup
Kasaba konseyine de damladım.
Biraz sonra üyelerden biri
Başladı sigaya çekmeye beni,
Kaymakam da anlamlı anlamlı
Açtı önüne gazetesini,
Sonracığıma
Sorular şıp diye durdu nedense,
Öküzler üzerine konuştular
İpekböceği üzerine konuştular
Az sonra da konsey
Kifâyet-i müzakere kararı verdi.

Gece bastırınca
Samanyolu sapsarı bir yüzle
Kasabanın üstüne boşandı.
Uyku kiiim, ben kim; kolay mı...
Efendime söyliyeyim,
Kapının dışında aldım soluğu.
Güneş daha ortalıktan
Yeni çekilmişti ama
Bir de baktım bütün evler
Uykuya dalmış gitmiş.

Evlerden birinin
Önünden geçiyordum
Hani n'oluyor içerde
Anlıyalım gibilerden
Pancurlardan birine
Kulağımı dayıyayım dedim,
Birdenbire
Karanlıktan çıkıp gelen
Delikanlının biri
-Derdim yetmiyormuş gibi-
Bir indiriş indirdi ki kafama...

Ama gene de
Kasabadan ayrılırken
Kızlar gelip
Akordiyonuma sarıldılar
Yalvardılar-yakardılar
N'olursun gitme diye;
"Sensiz eğlenemiyoruz..." filân,
Eh biraz keyfim yerine geldi.
Dedim ki:
-Tabiatım kurusun-
Böyle Allahın kırı yerlerden
Hoşlanamıyorum nedense.

Nonagase MASAO
(1906-)
(K. İchiro - F. Rikutaro)

K o r e

ELİZAN IRMAĞI

Kore'li kadıncıklar giysi yur
Sabahtan akşama kadar
Bugün de aynı nakarat işte.
Tokmaklar dururlar giysileri
Batırırlar çıkarırlar
Gözyaşlarına
Irmağın kıyısında.
Giysiler
Süngülenmiş, vurulmuş
Kocalarının ceketi, gömleği.
Yürek yanmazdı
Yabancı düşmanlar edeydi bunu
Ama bunu
Kore'li hemşerileri yapmış.
Giysiler
Kore'yi yaşanacak
Daha iyi bir ülke
Yapmak istediler diye
Yakalanıp yakalanıp deliğe tıkılan
Oğullarının pantalonları.
Giysiler yırtık-pırtık;
Dilleri olsa neler anlatırlardı.
Kat-mer-li
Yoksulluktan mutsuzluktan
Renkleri atmış giysiler.
Ah bu bahtsız kadıncıkların
Aydınlıksız yaşamalarında
Gönüllerine su serpen tek varlık,
Tek arkadaş bu giysiler işte,
Soylarım-soplarım yur
Kore'li kadıncıklar

Tuzlu tarihlerini yur
Kore'li kadıncıklar
Irmağın kıyısında.

Nam Gİ HO
(1918-)
(K. İchiro - F. Rikutaro)

★

Ç i n

BİR MEKTUP

Ben evli-barklı bir kadınım,
Üstelik kocam sarayda
Işık Sultanı İmparator'un
-Onbin yıl olsun ömrü-
Hizmetinde olan bir adam,
Bunu bile bile tutmuş bana
İkiz inci yollamışsın sen.
İnciler, ikiz inciler
Pırıl pırıl mücevheri
Koca koca denizlerin.
Hani mücevherlerimle
Bunları da koynumda
Saklarım düşüncesi var ya
Sana bu işi yaptıran o.
Ama bu saate kadar
Yumuşak ipeklerin içinde
İyice sarıp-sarmalanmış
Öyle saklı kaldılar.
Niyetinin ayışığı kadar temiz
Veya öğle üstü tepemizde
Pırıl pırıl yanan
Güneş gibi olduğunu
Anlatmana lüzum yok,



Yok biliyorum ama
Benim de otağım-köşküm
Şu bahçelerin içinde
Şerefle yükselir durur.
Evlilik yeminidir ettiğim
Ölüm kapılarından
Öteye geçsen bile
Hep sâdık kalacağım.
İşte bundan ötürü
İkiz incileri üzülerek
Bir ahla, bir iççekişle
Bu mektubun içinde
Sana geri gönderiyorum.
Yakından bakarsan
Bunların yanında
Kırık bir kalbi dile getiren
Bir ikiz mücevher
Daha bulacaksın;
Benim gözkapaklarımdan
İkiz gözyaşları şeklinde
Dökülen, yuvarlanan.
N'apalım hayat bu
Hayat bu, aksilik işte
Seninle tanışmamız
Kısmetimdeki evlilik günü
Kocamın eşiğinden içeri
Ben ayağını attıktan
Nice nice sonraymış meğer.

CHANG CHİ (IX. Yüzyıl)
(H. H. Hart)

H i n t

KOROMANDEL BALIKÇILARI

Gökler secdeye varmış sabah ışıklarına
Uyanın arkadaşlar, uyanın arkadaşlar
Artık uykuya dalmış şafağın kollarında
Ağlarken bütün gece bir çocuk gibi rüzgâr.
Gelin ağlarımızı toplayalım kıyıdan
Çözelim artık gelin açılsın şu kayıklar
Avlayalım suların sıçrayan servetini
Biziz denizde artık madem ki hükümdarlar,
Gecikmeyelim fazla, acele edin biraz
Martıların sesiyle bakın yol verdi sular.
Deniz ana, bulut eş, dalgalar kardeş bize
Güneş batarken biraz çalkansak ta ne çıkar.
Denizler Tanrısı'nın hükmettiği bu yerde
Fırtınayı, tayfunu onun saçları tutar,
O korur nefesinde bizim yaşamamızı.
Ah Hindistancevizi ne lâtif gölge yapar,
Ah ne güzel kokusu Mango ağaçlarının
Ve ne güzel ufukta ay batarken kumsallar,
Kıyılarda ahengi sevdalı şarkıların,
Öpüşüyle hepsinden güzel serpinti sular,
Ya neş'e dolu dansı o vahşi köpüklerin...
Asılın küreklere, asılın arkadaşlar
Mavi'liğine kadar şu uzak ufukların,
Gökyüzünün denize değdiği yere kadar.

Bn. Sarojini NAİDU
(1879-1949)
(S. N.)

Acem

GAZEL

YUSUF kayıp, gelir, günü ersin, üzülme sen
Güllük olur bu ev, ve gülersin, üzülme sen.

Ey gamlı dil, ferahla ki ergeç düzelme var,
Yüklüyse baş, huzûra erersin, üzülme sen.

Ömrün nasibeder de çemen, tatlı sesli kuş;
Kısmet bu, gülde dem de çekersin, üzülme sen.

Dönmezse umduğun gibi bir gün eğer felek
Dünya bu; başka her günü dersin, üzülme sen.

Hiç bedbinolma, belli değil sırrı âlemin
Bir perde var, oyun ama yüzbin, üzülme sen.

Hiçlik seliyle vursa da Tûfan, düşünme pek;
Kaptanlığında NUH gibi ersin, üzülme sen.

Çöllerde KÂBE aşkına attınsa hep adım,
Yansın ayak, diken acı versin, üzülme sen.

Yol var mı söyle bitmemişolsun sonunda hiç
Yol zor, hedef uzakta, gidersin, üzülme sen.

Derdin bu ayrılık ve rakiplerle hâyu hûy
Her hâle âşinâ ama Rabbin, üzülme sen.

HÂFIZ fakir evinde, karanlıkta, kimse yok
Kur'an'sa dersi gam ne çekersin, üzülme sen.

HÂFIZ-I ŞİRÂZİ
(? -1389)
(F. Yentür)

A r a p

HARUNREŞİD'e

Serin serin gölgesinde
Nakışlı bir saray burcunun
Dilediğin düzende yaşa
Dilediğin kadar da uzun.
Ortalık biraz kararınca
Sevgilini getirecekler,
Gece ne görsen rüyada
Gündüz karşında bulacaksın.
Kilit vurunca soluğuna
Ama fermanların sonuncusu
Ve ciğerlerin çatırdayınca
Bir ölüm bulutu içinde
Bütün anıların, bütün umutların
Değerinden düşecekler ve
Yalnız boş yankısı kalacak
Çaresiz bir gülümsemenin.

Abu'l-ATAHİJA
(748-828)
(H. Howarth - İ. Shukrallah)

★

Y u n a n

TUTUMLU EVSAHİBİ

Kart keçinin paçasıydı
Dün gece yediğim,
Bir de kendire dönmüş
On gün önceki lâhana.
Evsahibimin adı mı?..
Söyler miyim hiç;
Almgan herifin biri zaten,
Tutar beni bir daha
Yemeğe davet eder de
Yaaa...

AUTOMEDON (M. Ö. I.Y.Y.?)
(Dudley Fitts)

İspanyol

TEK GÜL

Aşk gülü bu, tek, bir tanecik ama
O aslında bütün güllerin gülü.
Herşey ama onun içinde ne varsa,
Sevda dünyasının uçucu görüntüsü
Aşk gülü bu, tek, bir tanecik ama.

Juan Ramon JİMÊNEZ
(1881-)
(J. Grow)

★

Portekiz

TÜRKÜ

Eldeğmedik, ince, güzel bir kızdan
Ne olabilir ki daha sevimli?..

Ey denizci, ömrü gemide geçen
Yıldızdan, yelkenden, ya da gemiden,
Sen ondan güzeli, ondan güzeli
Sen hiç gördün mü?

Ey zırhlar giyinmiş yiğit savaşçı
Beygir mi, silâh mı, er meydanı mı,
Sen ondan güzeli, ondan güzeli
Sen hiç gördün mü?

Ey çoban, sürüyü koruyan çoban
Davar, dere-tepe, sıradağlardan,
Sen ondan güzeli, ondan güzeli
Sen hiç gördün mü?..

Gil VİCENTE
(1465-1536)
(A. J. Mc VAN)

Alman

DENİZKIZLARI

Ay doğup yükselmiş, hem tostoparlak,
Denizin üstünde ışıldar durur.
Sevgilim göğsümde, gönüllerimiz
Rahatça kabarır, rahatça vurur.

İn-cin yok, kumsalda yatarken öyle
O hiç eldeğmedik yârin kolunda
Sordum: "Ne titriyor o pamuk elin?"
"Ne diyor iç çeken meltem acaba?"

"İç çekişi değil," dedi, "meltemin,"
"Denizkızlarının türküleri bu;"
"Çağırıp-söyleyen kızkardeşlerim,"
"Denizin yıllarca önce yuttuğu."

Heinrich HEİNE
(1799-1856)
(J. Thomson)

★

İngiliz

ÜÇ LİMERİCK

1.

Anatomik kahkahalar attırır bu cins şiir
Hem hacmi de çok ekonomiktir.
Gördüğüm iyilerinin içinde
Zarif olanı çok azdır nedense
Ayrıca komik olanı da binde bir.

2.

Genç bir kadın vardı adı Starkie
Bir zenci herifle pişirdi işi
Günahlarının sonucu
İkiz değil, dördüz doğdu;
Bir beyaz, bir kara, iki de hâkî.

3.

Madras'lı genç bir kız vardı; görmeli...
Ah ne ihtişamlı idi eşeği
Ne pembeydi, ne toparlak
Düşündüğün şeye de bak
Boz, uzun kulaklı ve saman yerdi.

ANONİM

★

A m e r i k a n

FRANKİE İLE JOHNNY

Sevişiyorlardı Frankie ile Johnny
Ah ne sevgiyle ama Tanrım...
Yemin edip dediler ki: "Birbirimize,"
"Gökteki yıldızlar kadar bağlı kalalım."
Onun erkeğiydi oğlan ama, döneklik etti kıza.

Gezintiye çıktılar Frankie ile Johnny,
Yepyeni bir urba oğlanın üstünde.
Johnny ile gezmeye çıktı Frankie
Dedi: "Tanrım, nazar değdirme Johnny'me."
Onun erkeğiydi oğlan ama, döneklik etti kıza.

Tuttu Frankie, Memphis'e indi,
Hem de sabah trenine binerek;
Sayıp tıkır tıkır tam yüz doları
Bir saat aldı Johnny'ye, bir köstek.
Onun erkeğiydi oğlan ama, döneklik etti kıza.

Bir kulübede otururdu Frankie
Topu-topu iki göz oda.
Oğlana verdi parasını-pulunu
O da yedi parayı sokak şırfıntılarıyla.
Onun erkeğiydi oğlan ama, döneklik etti kıza.

Tuttu Frankie indi meyhaneye
Bir kasa bira alacaktı,
"Bay meyhaneci," dedi, "acaba,"
"Sevgilim Johnny buraya uğradı mı?"
"O benim erkeğim ama, döneklik ediyor bana."

"Belâya sokmak istemem başını,"
"Yalan da söylemek istemem ama,"
"Bir saat önce gördüm Johnny'yi,"
"Nelly Bly adındaki o kızla,"
"O senin erkeğin ama, döneklik ediyor sana."

Tuttu Frankie indi otele
Ama gönül eğlemeğe değil tabiî,
Çünkü uzun entarisinin altında
Gizliydi 44 model tüfeği,
Onun erkeğiydi oğlan ama, döneklik etti kıza.

Tuttu indi otele Frankie
Dokandı dış kapının ziline,
Dedi: "Kıpırdayım demeyin ha, aşağılıklar,"
"Yoksa canınızı yollarım cehenneme,"
"Erkeğimi istiyorum ben, çünkü döneklik ediyor bana."

Baktı Frankie anahtar deliğinden;
Orada, göz-ce-ği-zi-nin önünde
Johnny'sini gördü sedire uzanmış
Sarmaş-dolaş Nelly Bly ile,
Onun erkeğiydi oğlan ama, döneklik ediyordu kıza.

Attı entariyi Frankie sırtından
Çıkardı 44'lük koca tüfeği
Üç kere asıldı dan... dan... dan...
O demir gibi kapıdan içeri
Onun erkeğiydi oğlan ama, döneklik ediyordu kıza.

Johnny davrandı Stetson'una
Dedi: "Aman Allahım, kız dur, ateş etme"
Ama dayandı tetiğe Frankie
Dan... dan... dan... içeriye
Vurdu yıktı erkeğini, çünkü döneklik ediyordu kıza.

"Amanın da beni usul yatırın,"
"Yavaş yatırın beni a dostlar,"
"Amanın da sağ yanıma yatırın,"
"Ah sol yanım çok kötü sızılar,"
"Ben onun erkeğiydim ama, döneklik ettim kıza."

Johnny zaten kumarcının biriydi,
Kumar bu; kaybetti kazanayım derken,
"Adalet... Jack... kumar..." sözleri oldu
Ağzından en son dökülen
Onun erkeğiydi oğlan ama, döneklik etti kıza.

"Çekiverin yaylıyı da lâstik tekerli,"
"Lâstik tekerli arabayı çekiverin,"
"Ben götüreceğim Johnny'mi mezarlığa,"
"Ama geri getirir diye beklemeyin,"
"Benim erkeğimdi o ama, döneklik etti bana."

"Kara zindanlara da kitleyin beni,"
"Kitletin, kitleyin beni hücreye,"
"Kitleyin beni o poyrazların"
"Cehennem köşesinden estiği yere"
"Erkeğimi vurdum ben, çünkü döneklik etti bana."

Vardı yetti hanımcığına Frankie,
Kapanıp dizlerine Halcombe hanımın,
Dedi: "Ah ne olursunuz beni,"
"Ah ne olursunuz, beni bağışlayın"
"Erkeğimi vurdum diye, çünkü döneklik etti bana."

"Seni bağışlamak mı kızım Frankie,"
"Seni bağışlamak elimden nasıl gelsin,"
"Seni bağışlamak mı kızım Frankie,"
"Sen ki biricik erkeğini yerlere serdin,"
"Senin erkeğindi o, tut ki döneklik etmiş sana."

Birinci sınıf cinayet değildi bu.
Üçüncü sınıf cinayet değildi,
Bir kadın erkeğini vurmuştu işte, hepsi bu.
Bir avcının kuşu yere düşürmesi gibi.
O erkeğini vurmuştu, çünkü döneklik etmişti kıza."

Frankie komisere dedi:
"Beni ne yaparlar acep diyorsun?.."
Komiser Frankie'ye dedi:
"Elektrikli iskemledir sonun."
"Sen erkeğini vurdun, çünkü döneklik etti sana."

Mapusanede oturmuş Frankie
Yelpaze-melpaze hakgetire
Küçük bacısına bakıp dedi ki:
"Sporcu olmayana sakın varayım deme."
"Bir erkeğim vardı benim, ama döneklik etti bana."

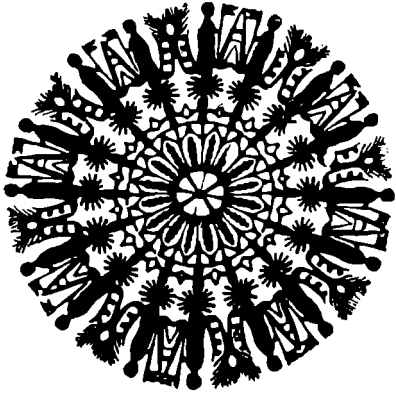
Bir gürültüdür işitti Frankie
Yerin dibinden doğru ta
Kimbilir, belki de zavallı Johnny idi
Frankie'nin vurup yıktığı toprağa.
Onun erkeğiydi oğlan ama, döneklik etti kıza.

Bir kere daha gördüm Frankie'yi
İskemleye yerleştirmişler,
Gidip Tanrı'sına kavuşmayı bekliyordu,
Boşanıyordu saçlarından ter.
Onun erkeğiydi oğlan ama, döneklik etti kıza.

Bu kıssanın hissesi filân yok.
Sonu da yok bu hikâyenin,
Bu hikâye gösteriyor ki sadece;
Adam arama içinde erkeklerin,
Onun erkeğiydi oğlan ama, döneklik etti kıza.

ANONİM

İngilizceden çeviren: L. Sami AKALIN



HİKÂYELER



Max Beckmann

ALPSAL, Aysel

KIZLAR

I

Çenem ellerimin üstünde, kısık gözlerim de ise gittikçe uzaklaşan, uzaklaştıkça ufalan bir gemi var. Sonunda kirpiklerimin ucunda sallanan beyaz bir nokta oluyor.

Bu gemi benim olsa diye kuruyorum.

Evet benim yatlarımdan biri bu gemi. Onu bu yolculuk için özel olarak yaptırdım. Yatımda dünyanın bütün tanınmışları konuk olarak bulunuyordu. Ama ben, hiç te konuksever bir evsahibi gibi davranmadım onlara. Suç yalnız bende değildi doğrusu. Ünleri derecesinde içtenlikten uzak, kişilik fıkarasıydılar. Kurum kurum kuruluyorlardı. O eğilip bükülmeleri, budalaca konulardı kafa patlatmaları yok mu? Çileden çıkardı sonunda beni. Kovdum hepsini. Bir motora doldurup en yakın kıyıya bırakıverdim. Balık istifi giderken öyle köpürdüler ki... Söyledıklerini serseriler kıralı duysa utanırdı. Ama kızgınlıkları içtendi. O yapmacık konuşmalarını bıraktırıp, insanlıklarına döndürdüğüm için kendimi uzun uzun övdüm.

Şimdi yalnızım yatımda. Doğru Havaiye gideceğim. Orda insanlar mutluymuş, gerçek hayatı yaşarlarmış. Bende zenginliğimi ve ünümü yatımda bırakıp halkın içine karışacağım. Belki yakışıklı bir Havalli balıkçı...

Kulağımın dibinde top gibi patlayıp hayallerimi tuzla buz eden "Sümeray hanım" lâfıyla yerimden zıplıyorum. Böyle bir şeyi beklemeyen şef te irkiliyor. Koca kafasını arkaya atıp, bir kaşını kaldırıyor:

— Sizi korkuttum galiba, diyor. Bu ne dalgınlık.

— Ben de sizi korkuttum. Ödeştik diye gülüyorum.

Bu cevabımdan hoşlanmadığını anlıyorum. Zaten ben de hınzırlığımdan gülüyorum. Ne yapayım bu adamın bizi korkutmak için harcadığı çaba komiğime gidiyor. Sanki saygı korkutmakla elde edilirmiş gibi. Bu korkutma manevrasını da en çok bende deniyor.

— Size demin verdiğim senetleri işlediniz mi?

Bunu sorması gereksiz. Hele bodur boyunu yükseltmek

istercesine ayaklarının üstünde yaylanması da budalaca bir şey. Gözlerinin içine bakarak:

— Hayır diyorum. Unuttum.

Bu cevabı hiç beklemediği için şaşırıyor. Bocalıyor. Ne diyeceğini kestiremiyor. Sonunda kızgın kızgın:

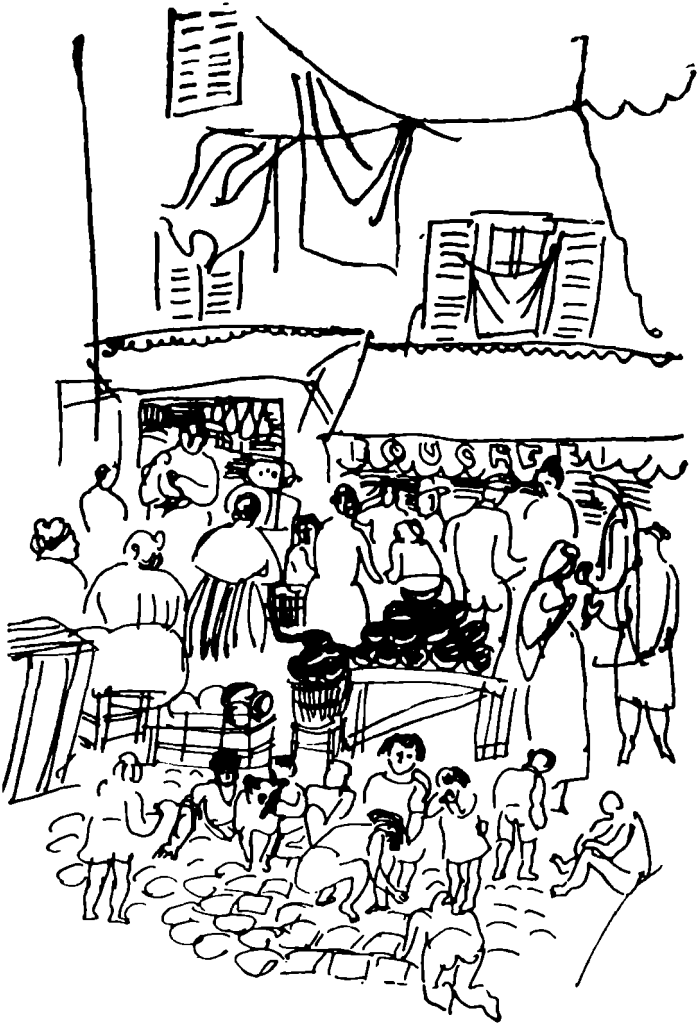
— Hemen işleyin öyleyse, diyor. Bir daha verilen işi, saati saatine yapmayı da unutmayın.

Başımı çevirmiyorum bile. Gidiyor. Giderken Güzinden yana bakmayı da unutmamıştır. Ben böyleyim, işte, genel müdür akrabası falan dinlemem diye. Hay allah kahretsin be! Herkes genel müdür akrabasıyım diye ense yapar, bizse tersine. O kadar çalışırız bir açık verirsek tamam. Bizim şef aklını benimle bozmuş. Geldiğim günden beri tetikte beni inceler. Bir kusur görsün de azarlasın, arkadaşlar yanında beni küçük düşürsün diye içi gidiyor adamın. Bizim enıştenin de kırk yılda bir, iyiliğini görelim dedik, onu da şef olacak mendebur kursağımızda bıraktı. Laf benim de taktığım yok, yok ya ne de olsa tedirgin ediyor adamı.

Doğrusunu söylemek gerekirse ben de az dalgacılardan değilimdir hani. Bu pencerenin yanında nerden beni oturttular bilmem. Denizden geçen her geminin ardına hayalim takılıyor. Hoş denizi görmediğim günleri de bilirim ya. Deniz hayallerime sadece yenilik kattı. Yoksa ben, her yerde, her çeşit hayal kurarım. Hayallerde yaşarım desem daha doğru olacak, galiba. Başı, sonu olan hayallerdir bunlar. Gerçekmiş gibi etkiler beni. Mutlu olurum, acı çekerim, ağlarım. Bu durumun komik olduğunu biliyorum. Ama bir şeyi değiştirmez ki bu bilgi. Ben hayalman oldum artık. Hayal kurmadan edemiyorum.

Zararını da çekmiyor değilim. Bir keresinde İran şahıyla evleniyordum. Büyük bir düğündü bu. Heyacanlıydım. Üzgündüm de. Çevremdekilerin davranışlarını beğenmemiştim. İşin kötüsü şaha değil yaverine aşık olmuştum. Onunla kaçacaktık. Tam merdivenlerden inerken arkama döndüm. Dönmemle çığlık atmam bir oldu. Başımı karyolaya çarpmıştım. Yavaş yavaş karyolanın altından çıktım. Sesimi işitip mutfaktan koşarak gelen anem yüzümden akan kanı görünce bayılacaktı. Güldüğümü görünce delirdiğimi sanmıştı. Oysa ben, tahta silmekle imparatoriçelik arasındaki komik çelişmezliğe gülüyordum. Hem de canımın acısını unutacak kadar. Kimbilir, belki de bu gülmede gerçeği görmenin kırıklığı da vardır. Neyse... Bir hafta yüzüm sarılı gezdim. Ondan sonra kim bir daha karyolanın altını silerken hayal kurar.

Freud nasıl açıklardı bu hayalmanlığımı bilmem ama ben



Dufy

F. 21

çevremden kurtulmak için hayal kurduğumu sanıyorum. İşin kötüsü kendi kurduğum çevrede de sıkılıyorum çoğunluk. Demin şefin darmadağın ettiği hayalimdeki gibi kurduğum bütün ün ve parayı bırakıp şimdi yaşadığım çevreye dönerim hep. Ama bu çevre hayalimde bambaşkadır, renklidir. Yine bu çevrede yaşarım, ama hayalimdeki serüvenlerin bana hiç bir zararı dokunmaz, istediğimi yaparım, kimse karışmaz. Olayları canımın istediği gibi düzenlerim. Kısaca kimsenin diyeceğinin sınırlamadığı bir hayattır bu. Buram buram özgürlük tüter. (Düşününce beni hayal kurmaya iten nedenlerden birinin de çevrenin baskısı olduğunu anlıyorum.) Sonra hayaldeki sevgiler mutlulukla örülüdür. Ne aldatılmak ne de terkedilmek korkusu vardır. Korkmak... İşte bir neden daha. Korkuyorum. Enayi yerine konulmaktan, ayıplanmaktan, ardımdan konuşulmasından, kötü kişi sayılmaktan korkuyorum. Korkuyorumoğlu, korkuyorum. Su masanın ayaklarına bir bitki gibi dolanıp yaşamama sebep olduğu için topluma nu kızmalıyım yoksa kurullara, korkuya karşı gelmektense oturup ha babam ha hayal üstüne hayal kuran ödlek Sümeraya mı? Galiba ikisine de kızmam gerekiyor. Ben tabansızım, karşımdakiler de çok güçlü. Benimse çatışmakla hiç aram yok. Güçsüzüm işte. Ben kim, çevremi kalın bir duvarla saran kuralları yıkmaya uğraşacak adam kim? Ben birazcık sıkıya geldim mi, sığınacak yer ararım. Son zamanlarda sığınağım evlenmek düşüncesi oluyor. Ders çalışmaktan gına mı geldi? Gelsin evlenmek. İmtihana mı gireceğim, tamam. Neyse ders çalışmaktan bıkkınlık, eğlenceli bir filmde erir, imtihan da bir gün süre de ben de evlenmekten kurtulurum. Evlenmekten kurtulurum ama kendimden kurtulamam. Sorumluluktan kaçmak için evlenmekten daha tiksindirici bir şey olmaz, bunu nasıl düşünebiliyorum diye günlerce kendi kendime kızar dururum. Ama bu hiç bir şeyi değiştirmez. Yine başım sıkışıp zora geldimmi benimle evlenmek isteyenlerden birini seçmeye kalkarım. Akışını değiştiremediğim bir nehirdir bu. Taşmasına ne kadar kızarsam kızayım ancak seyretmekle yetinebilirim.

Gözlerimi pencereden alıyorum. Bakışlarım arkadaşların üstünde dolaşıyor. Kafaları önlerinde. Hepsinden öylesine uzağım ki... Her yönden. Her gün kişiliklerinin bir başka çizgisini gösteriyorlar. Yüzüme karşı benden iyisi yok. Ardımdan da söylemediklerini bırakmıyorlarmış. İlk günler Handan gelip söylerdi bunları. Bozulurdum. Sonra Güzinin Handanla arası açıldı, meğer Handan başkası söylüyor dediklerinin çoğunu kendi söylermiş. Sonunda anladım ki, burada herkes birbirinin ardından sölemeyi huy edinmiş artık. İlkin alışamadım

bu duruma ama sonunda biz de kapıldık akıntıya. Herkesi dinliyor, benim için söylenenlere de aldırmıyorum. Hoş aldırsam da zararı yalnız bana dokunur ya. Şaştığım aslında iyi kız olmaları.

Kendisinden yana bakınca hemen Güzin kalkıp geliyor. "Şefe kızdınsa aldırma diyor. Aslında kalbi iyidir onun. Sisinirli de biraz. Bak sana bir havadis vereyim de için açılsın." Güzin yanıma bir sandalye çekerken içimden gülüyorum. Havadisinin kendisiyle evlenmek isteyen bir erkek olduğunu adım gibi biliyorum. Oturur oturmaz anlatıyor. Düşündüğüm doğru. Komşusu Müjgân hanım bir doktor getirmiş. Doktorun ne diyeceği belli değil ama bizimkini şimdiden tasası almış. Anlatıp duruyor. Adam beğenmemişse, bu kadar kafa patlatması boşa gidecek.

Handan bizi dinlemek için boynunu kıracak nerdeyse. Bu kız kadar meraklı görmedim. Sonunda dayanamadı "Ne konuşuyorsunuz böyle gizli gizli?" diye sandalyesini yanımıza çekti. Karşıdaki masadan bize imrenerek bakan Selma ablayı da ben çağırıyorum. Bu kızı gördükçe ağlamak geliyor içimden. Sevinçle sandalyesini yanımıza çekiyor. Bir çay kahvemiz eksik. Şefin hey heyleri başına toplansa suç kimde yani? Güzin onlara da doktoru anlatıyor. Selma abla "Beni dinlersen hemen evlen Güzin, diyor. Madem iyi adam diyorsun, mesele yok. Ufak tefek kusur herkeste vardır. Öyle her şeyin üstünde durulmaz. Ben ortadayım işte. Onu bunu beğenmedim de ne oldu sanki, bak kalıverdim evde işte. Ana baba yar değil sonuna kadar." "A Selma abla diye atılıyoruz, sen evde kalmış olur musun hiç. Yaşın kaç ki daha." İnanmıyor, inanmıyor ama yine de umutlanıyor. Kısa kesilmiş saçlarına, içine batmış gözlerine bakıyorum. Yalnız bir eve girmenin düşüncesi bile insanı üşütüyor. Handan "Şekerim beni dinlersen sevmediğinle evlenme diyor." Güzin "Ben de öyle düşünüyorum ama kimisi kız, kendisini sevenle evlenmeli diyor. Kimi de senin gibi düşünüyor. Bilmem kime inanmalı." Handan. "Sen bana bak diyor. Yalnız erkeklere sevdiğini belli etmemek gerek. Değil mi Sümeray?" "Bilmiyorum diyorum. Bu işlerden hiç anlamam. Ama seversem saklamam sanıyorum. Handanın patlak gözleri kısılıyor. Dudaklarına alaycı bir gülümseyiş kuruluyor." "Hiç sevmemiş insan olur mu? diyor. Hem de bu yaşta."

Omuz silkiyorum. Söylemesi benden, canı isteyen inanır. Güzin yine doktorunu atıyor ortaya. Birazı bizim tartışmamızı kesmekse çoğu kendisi için. Sanki biz kararlaştıracağız kızın evlenmesini. Doktoru tip olarak beğenmiyormuş, ama iyi

bir insanmış, durumu iyiymiş, acaba evlense miymiş. Miş, miş... Handan "Bu asırda görücüyle evlenmeye aklım ermez diyor. Bu adam da görücüyle geldiğine göre iş yok demektir." Handanın iş yok sözüne Güzin bozuluyor. Ama yine de "Doğru diye iç çekiyor. Okumuşluğun kötülüğü burda işte. Görücüye burun kıvırırsın, tanıyıp sevdiğim adamla evleneyim dersen, yedi mahallenin diline düşersin, zaten yapmak için de yetiştirilme şeklin elvermez." Ben de "Evlenmezsin olur biter. Nedir bu kadar tasa çekecek diyorum. Nasıl olsa para kazanıyorsun." Selma abla ağzını açıyor ama, Güzin lâfını ağzına tıkıyor. "Para kazanıyorsun kazanmaya ya, nasıl yiyeceksin onu söyler misin Sümeray hanım? diyor. Yalnız bir yere gidemezsin. Eğlenemezsin. Gezemezsin. Eğer biz de Avrupalı kızlar gibi arkadaşlarımızla gezsek eğlenebilseydik, o zaman sana bir diyeceğim yoktu."

Herkes bu konuda kendi düşüncesinin doğruluğunu savunuyor. Ben de sözüm ona dinliyorum.

Dün gece bizim evde de bu çeşit bir konuşma vardı. Annem sıkı sıkı Kemal beyi övüyordu. Benim oralı olmadığımı görünce, "Bu kızın evleneceği erkek artist gibi yakışıklı olmalı demişti kızgın kızgın. Tabii Kemal bey de hiç bir film yıldızına benzemiyor. Ama iyi adam. Akıllı adam Hem parası da var. Yakışıklı erkekle evlenen her gün ağlar." Anneme nasıl anlatacağımı bilmiyorum. Ben yakışıklı değil hoşuma gidenle evlenmek isterim diye. Yalnız iyi olmak yeter mi sanki? Hof be! gına geldi artık bu adamın lâfından bile.

Bana sorulan bir soruyu yeniden söyletip cevaplıyarak, konuşmaya giriyorum. Hep aynı konuyu işleyip duruyoruz.

"Sümeray hanım sizi bir bey görmek istiyor" diyen odacının sözleri patırtılı konuşmalarımızın üzerine dökülüveriyor. Kızların hepsi yüzüme bakınca suç işlemiş gibi kızarıyorum. Handan "Hadi iyisin yine" diye kıs kıs gülerken, Güzin, "Anlıyalım yani" diyor. Başımı sallıyorum. "Beni arayacak kimse yok diyorum. Belki de babamdır." Gelenin babam olduğunu söyleyince aklıma gelen kötü düşüncelerin etkisiyle koşuyorum. Hemen kapının önünde beni arayanla burun buruna geliyoruz.

Kemal beymiş. Allah kahretsin ödümü patlattı. İnsanın aklına da hiç iyi şeyler gelmez zaten. Adama kızıyorum. Ne diye gelmiş sanki.

Salondaki koltuklara oturuyoruz. Camlı bölmeden kızlar beni görüyorlar. Bakmadan üzerimizde dolaşan bakışlarını, yüzlerinin anlamını çizgi çizgi görüyorum. Artık günlerce dillerine dolarlar.

Adama baktıkça yüreğim ağırlaşıyor. Kocaman bir dağı omuzlarıma koyuyorlar. Sıkıldıkça sıkılıyorum. Karanlık bir tedirginlikle yitiyorum. Sanki sıkıntı dalgaları yayınlıyor mübarek. Bütün dalgaları da benim alıcıma uygun galiba. Kendisiyle evlenmek isteyip istemediğimi ağzımdan duymak için gelmiş. Delirmiş mi ne? İş yerine bunun için gelinir mi hiç?

Ellerine gözüm değiyor. Sararmış, titriyor. Yüzüne kaldırıyorum bakışlarımı. Karmakarışık. Sanki bütün hücreleri ayakta. Söyliyeceğim kelimeyle ancak kendilerine gelebilecekler. Bu kadar değerli demekki onun için söyliyeceklerim. Yüzündeki kaygı ve korku bundan.

Tuhaf bir duygu her yanımı tutuyor. Onun beni beğendiğini bilirdim ama bu çizgilerde gördüğüm bambaşka bir şey. Korkutuyor beni. Tedirginliğim artıyor. Oradan kaçmak istiyorum.

Tırnaklarımı teker teker inceleyip acaba nasıl hayır desem diye düşünüyorum. Evdekilerle aramı açtığı yetmiyormuş gibi bir de beni güç duruma düşürdüğü için basıyorum kalayı. Tabii içimden. Birazcık rahatlıyorum. Evet dersem artık çalışmayacağımı, işe yetişmek için sabahın köründe kalkmıyacağımı, şeften, rakamlardan kurtulacağını düşünüyorum. Gözlerim yeniden kısacık bir tur atıyor Kemal beyin yüzünde ellerinde. Bu adamla yaşıyacağım, bir evde, bir odada, bir yatakta... Dıdıdıdı... Bu son düşünce beynime buz gibi yapışınca, adamın hiç beklemediği bir sırada ayağa kalkıyorum. "Şimdilik kimseyle evlenmeyi düşünmediğim için size de hayır diyeceğim" diyor, sözü uzatmaya kalkınca özür dileyip yürüyorum.

Hoh be! dünya varmış.

İçeri adımımı atar atmaz şef yanına çağırıyor. Masasında da benim defteri görünce "tamam diyorum, şimdi ne olacaksa olacak". "Sabahtan beri size senedi işleyin dediğim halde görüyorum ki henüz işlememişsiniz" diye başlıyor demin bir araya gelip konuşmamızdan, genel müdür akrabalığına varıncaya kadar aklına geleni söylüyor. Çenesine çifte motor takılı sanki. Adamın karşısında sessiz bir noktayım. Saat daha iki buçuk bile değil. Bu senedin şu saate kadar, hattâ akşama kadar işlenmemesinin bir değeri olmadığını kendisi de bildiği halde, böyle yırtınmasına şaşıyorum.

Bütün mesele teyzemin kocasına dayanıp kendisini saymadığım ön yargısına varması. Geldiğimden beri diken üstünde oturuyor. Kendini beğenmişliğiyle beni bağdaştıramıyor bir türlü. Arkadaşların bana saygı duyduğunu sanması da zavallıyı çileden çıkarıyor. Bir çeşit aşağılık duygusu.

İyi vallahi. Adam enistemden korkmadığını, kendisine ve arkadaşlara göstersin diye en ufak fırsatta beni azarlasın. Arkadaşlara arkadan kuyu kazsın, bizim Sümeraycık da rakam-

larla, hiç sevmediği işlerle uğraştığı yetmiyormuş gibi bir de bunlarla didişsin. Yoo! benim işim değil bu. Şefin gittikçe moraran yüzüne bakmadan pencereye koşuyorum.

Selma ablanın "Yapma Sümeray" diyen sesini duyuyorum. Anlamıyorum bile ne demek istediğini.

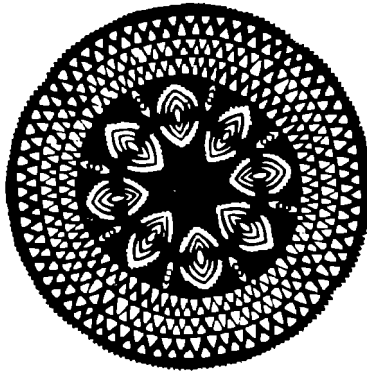
Pencereyi açıyorum. Gerçekten de umduğum gibi henüz Kemal bey arabasının kapısında. Yarı belime kadar eğilip "Kemal bey," diye bağırıyorum. Yukarı bakınca, "Bekleyin." diye ekliyorum.

Çantamı alıp koşa koşa kapıdan çıkarken, şefe bakıyorum. Henüz rengi yerine gelmeyen yüzünde şaşkınlık ve korku hora tepiyor.

Otomobil hareket etmeden önce Kemal bey elimi tutup ta gülünce ne yaptığımı anlıyorum. Söylediği mutluluk lâflarını dinlemiyorum.

Arkama yaslanmıyorum. Kafamın içinde alevli bir topaç dönmeye başlıyor.

Sıkıntı dalgaları alıcıma gittikçe artan bir hızda çarpmaya başlıyor. Yüreğim ağırlaştıkça ağırlaşıyor.



AŞÇI, Abdullah

YOKSUL TAKIMI

Cemâl efendi, tamam mı? Yönetim kurulu üyeleri, karar defterini imzaladılar mı? Birşey söylediler mi? Başkan, kızılaya çağırmasın da, ne yazarsa yazsın, imzalarız derler. Bugünkü günde yönetim kurulunda bulunmak aptallık doğrusu. İnsan, burada güdük eşeğin kuyruğu gibi, ne uzar, ne kısalır. Belediye başkanlığı, il yönetim kurulu üyeliği, milletvekilliği düşlerine bile, paydos. Kızılay yolu, kısır yol şimdi. Aşocağı dalgası çıkarmasaydım ortaya, ben de çalışmazdım ya, oldu bir kere. Vaktimin bir kısmını da burada geçirmeğe alıştım artık. Yönetim kurulumuzdaki arkadaşlar, pek de kaygısızlar, a canım, aşocağında ne olup bittiğini merak etmiyorlar. Ben de durucu değilim hani, bir daha zor girerim kapana. Önümüzdeki seçimde partilileri kızıştırıp sıvışıverirm aradan.

Biraz önce otel kapısının önüne sandalye atmış oturuyordum. Arkasında posiliyle vali göründü. Hizama gelince kalkıp selâm verdim. Dikatli dikkatli baktı: Kızılay başkanıydınız galiba, değil mi? diye sordu. Evet beyefendi, dedim. Nasıl gidiyor işler? dedi. Düzelir sayenizde, dedim. Bir aşocağı açmışsınız, yakındaysa gidip görsek şurasını, dedi. Emredersiniz beyefendi, otelimdeki kâtibe haber bırakayım, gidelim, dedim.

Kapıdan girince aşdamına uğradık. Ömer usta, etli nohut pişen koca yemek kazanını karıştırıyordu. Valiyi birden karşısında görmesiyle kevgiri elinden bırakması, kevgir sapının da salçalı suya gömülmesi bir oldu. Hemen mantar biçimi takkesini kavrayıp selâma durdu, önünde kavuşturduğu titriyen yağlı elleriyle takkeyi mıncıklamağa başladı. Vali: Kolay gele usta, temiz tutmuşsun mutfağı, aferin, dedikten sonra, aşdamından buraya geldik.

Kızılayı ne durumda devraldığımı anlatırken Ömer ustanın getirdiği kahveyi içtik. Vali: Yok mu başka çalışanınız? dedi. Bir de kâtibimiz Cemâl efendi var biraz önce karar defterini üyelere imzalatmak için çarşıya gitti, dedim. Cemâl efendi çok beceriklidir. Elli lira aylık ücretle otelimde çalışıyordu, kızılaydan devlet kapısına kolay atlanır diye buranın kırk lirasına razı oldu. Eğitmenlik yaparken açığa çıkarılmış.

Sayenizde küçük bir memurluğa yerleşirse, çoluk-çocuk size duacı olurlar beyefendi, dedim. Düşüneyim, dedi vali.

İşte böyle Cemâl efendi, senin iş için valinin kulağını büktükten sonra, asıl derdimize geçtim: Efendim, dedim, 23 Nisan Çocuk Bayramında bizim Ömer usta, önüne ak önlüğünü edinip başına mantar biçimi takkesini geçirse, yanına gördüğünüz kevgir azmanını alsa, aşocağından sebeplenen elleri bakraçlı altmış iki kör, topal, yoksul tayfayı da arkasına takıp okul dizilerinden önce bir geçse dikkati çekilen halk, acıyıp kızılaya yardımı kat kat artırmaz mı dersiniz? dedim.

Beni gülümsiyerek dinliyordu vali. Bu sırada içimden: Vali olmuşsun ya, diye söylendim, altmış iki yoksula yemek dağıtan şu aşocağının nasıl döndüğünden haberin yok!

Herkes aşocağını acıma duygumun bolluğundan açtığımı sanıyor. Bir dilenciye öfkemden desem inanılmaz. Bak Cemâl efendi, kör İsmail var ya, o, pos bıyıklı, pis sesli adam, eskiden benim otelin gölgesine yan gelip: Allah gönlünüzün muradını versin, Allah elden ayaktan - gözden gönülden düşürmesin, az sadaka çok belâya karşı gelir, diye zırlar dururdu. Bilirsin otelci kısmı gündüz uyur. Ara vermeden her ayak sesinden para uman kör İsmailin bet sesinden kurtulup rahat uyuyayım diye açtım ben burayı. Kazın ayağı başka türlüymüş. Harcanılmadığından biriken kızılayın yedi bin lirasından dört bin beş yüzü üç ayda eriyiverdi. Genel merkezimizin söz verdiği iki bin liradan daha kımıltı yok. İşin içindesin, kazanın kaynayıvermesi günde elli kâğıda patlıyor.

Günlük giderimizi öğrendikten sonra, vali, ne dedi biliyor musun? Madem ki ilk yedi bin lira halktan toplanmıştır, ikide bir halkı gocundurmak doğru olmaz. Onun için 23 Nisan işini bir kenara bırakalım. Çorap kursuyla halı kursuna emir vereyim, çıkan mallar buraya gelsin. Tahminimce elinize beş yüz çift çorapla otuz beş parça seccade geçer. Çorapların çifti birer, seccadelerin tanesi yüzer liradan satılsa, işte sana bir kalemde dört bin lira. Harman zamanı da bayındırlıktan vereceğim kamyonla köylere bir çıktınız mı... Halkımız, kızılayın yoksula kucak açtığını önce kulağıyla duymalı, sonra gözüyle görmeli ki aşka gelsin...

Lâfın tartıya girmediği memleketlerde işte böyle konuşulur Cemâl efendi. Kamyon verecekmiş de köylere çıkacakmışım... Yahu, beni ramazanlarda köy köy sürten cer hocası sandı galiba vali... Neyse, çorapla halıların parasını avucumuzda demektir. Git de hayırlı haberi Ömer ustaya ulaştır. Önümüzdeki aylığı acaba alabilecek miyim? diye üzülüp durmasın. Yemek pişiyse tayfayı taşlığa alıp dağıtmağa başlayın.

"Ali Algüüül!"

Yoksullar, aşdanı kapısına doğru uzanan beton taşlığa karşılıklı çömelişirler. Aralarında yaşlı, kör, topal, titrek, iki büklüm romatizmalı; sakat annesinin babasının yerine yemek almak için gelen bakraçlı çocuklar vardır.

Ali Algül, ellilik bir tahtacı uşağıdır. Gençliğinde çamdan düşmüş, o gün bugün kafasını zaptedemiyor. Bazan iki, çoğu zaman önden dolanan tek el, hep kafada. Kafa zemberekli sanki. Dolaşık ince bacaklarıyle ceker gibi de yürür. İçi burkulur insanın onu görünce. Bu haliyle odun yarar, hamallık yapar. Ali Algül yemeğini koydurup dönerken öteden koltuk değnekli Mehmet Kaplan bağırır:

"Dokunmasın, yağlı boya!"

Bakraçtakini döküp saçmadan tüneğine götüremiyeceği için hemen oracıkta, merdivenin kuytusunda yemeğini yeyiverir Ali Algül.

"Hesna Bülbüüül!"

Cemâl efendinin sesini Mehmet Kaplanınkî tekrar bastırır:

"Yamalın! Sıran geldi, kıpırdasana! Dip kütüğü mübarek, nasıl kıpırdasın!"

Burnuyla yüzünün yarısı kabarık, kana batırılmış sünger gibi kıpkızıldır Hesna Bülbülün.

"Gidinin Yamalısı... Zamanında üstüne tefçi mi vardı bunun... Bir düğün oldu mu, yedi mahalle duyardı sesini... Kazandığı milyonu hovardalarıyle eritti.. Şimdi de boş durduğu yok kaltağın... Var evinde bir moruk efesi, buradan gideni ona yedirir..."

"Deme öyle Topal. Ne istersin zavallıdan? Senin hakkını mı yiyor? Adamcağızın kursağına da girsin iki lokma sıcak yemek, ne çıkar?.. Zati Yamalığilin hali canlar acısı... Duydunuz mu? Geçenlerde evlerindeki tek hasırı yürütüvermişler."

Kemik vereminden genç yaşta iki büklüm olmuş, kocası otomobil çarpmasından ölmüş, üç çocuk anası, akça-pakça, kırklık bir kadın olan Zeynep Güçlü, topal Mehmet Kaplana çıkışırken Hesna Bülbül yakınır:

"Yürüttüler anam, yürüttüler, çaldılar eski hasırımı, bir tecikti anam... Kuru odada yatağımı neyin üstüne sereyim ben şimdi..."

"Halı al Yamalı!"

Topal Mehmedin sözüne gülüşülür.

"Feyzi Civeleeek!"

Belden aşağısı tutmaz bir adammış, üstelik bir gözü de bakar körmüş, karısıysa temelli körmüş Feyzi Civeleğin. Yemek, mahalleden bir kız çocuğuyla aldırılıyor. Cemâl efendi, kapı ağzında makasla karton karnenin tarih kısmını kesip

çocuğa veriyor, parça Ömer ustaya gidiyor, Ömer usta bakraca yemek koyuyor, dolaptan ekmek çıkarıyor.

"Kumru Cumhuuur!"

Topal Mehmet seslenir:

"Haydi Çiiiim, sevdiğin yemek var bugün! Yüzündeki deliklere oturt birer tane, düzlensin suratın, anadan doğmuşa dön! Haydi güvercinim, dem çek, sesine hasret kaldık... Bak, gene gelmemiş Kumru... Ulan velet, kimin kırığısın sen?.. Gir içeriye de yemeğini al."

"Zahide Çokyaşaaar!"

"Zahide teyzenin yemeğini ben götüreceğim. Kendisi hasta gelemedi."

"İki parça ekmekle iki bakracı nasıl götüreceksin Topal? Koltuk değneklerine çengel mi taktırdın yoksa?"

"Kendi yemeğimi burada, Zahide teyzeninkini de dışarda, duvar dibinde yiyeceğim."

"Çocukların taş mı yiyecek?"

"Çocukları dehledim köye."

"Ne köyü?"

"Hani benim karı geçenlerde bir şoför yamağıyla kaçtıydı ya, ben de dün üç çocuğu köye, analarının yanına postalayıverdim. Bugüne bugün piyadeyim. Uykusu kaçan buyursun evime."

"Yine tilkiliğin üstünde, aşık atılmaz seninle Topal... Çocuklarla başa çıkamayınca, karıyı da geri yollar diye düşünmüşsündür..."

"Dönsün hele bacanak İstanbul seferinden, durmaz gönderirim benim karıyı."

"Şoför yamağıyla bacanak da mı oluyordunuz? Onda mıydı baldızın?"

"Yedek parçam falan yok canım. Fabrikası benimkini bir tane yapmış, arkasından top atmış. Aynı karından şoför yamağıyla bacanak olmaz mıyız yani!"

Cemâl efendi, tamam mı? Kâğıtlar, bu sabah çarşıdan aldığın bir teneke vita, altmış kilo makarna, bir çuval kuru fasulye, dört çuval patatesin faturaları mı? Bir dakika... Şunları deftere işleyivereyim de, anlatayım sana dün gezdiğim evleri. Ben gittikten sonra aklında kalanları tutanak defterine geçiriverirsin.

Yoksul takımındaki dürüstlük, doğrusu hoşuma gitti Cemâl efendi. Yemek almağa gelemiyenlerin bakraçları, ayaklarına varıyormuş. Arkamdan dua falan edildi ya, boşver. Zeynep Yedicanlı adındaki kadın: Dirseğinde ak tüyler bitsin anam, dedi. Tam, her basamağı ayrı gıcırdıyan merdivenden inerken takıldı nu kafam dirsekle ak tüye. Düşeyazdım. Buldum ama

yolda kadının ne demek istediğini. Seksen yaşını geçmiş insanların, cami şadırvanından abdest alışlarını gördün mü hiç? Ben gördüm Cemâl efendi.

Sigara paketinin arkasına yazmıştım dolaştığım evleri. Kaydet bir yere. Feyzi Civelek, Kumru Cumhur, Zahide Çokyaşar, Ahmet Erkara, Zeynep Yedicanlı... Hepsi beş ev.

Feyzi Civeleğin oturduğu evin kapısına varınca şaşırdım kaldım. Mahalle, sokak, numara tutuyor. İki katlı, orta halli bir esnaf evi. İki kanatlı, kağnı sığacak genişlikte bir kapı. Elektrikli zili bile var evin. Düğmeye bastım. Yeni basma entarili, gencecik, tombulcuk, elma yanaklı bir kız çıktı kapıya. Feyzi Civelek? dedim. Burada oturuyor, dedi. Kızılayın başıyım, şey, başkanıyım yani, dedim. Buyurun, dedi. Kenar-köşe evlerde ne güzel kızlar yaşıyormuş, Feyzi Civeleğin böyle kızı olabilir mi ki? diye düşündüm. İnsan, kendi kapısının mandalını şırrak! diye kaldırır, evinde çekintisiz yürür, değil mi? Elin evinde bunu yapamıyorsun ki. Kız, merdiven altındaki odayı gösterip gitti. Zayıf, uzun boylu, narin kemikli, süzgün yüzlü ak saçlı bir adam Feyzi Civelek. Odaya girdiğimde okuduğu kitaptan başını kaldırmadan bir kadın adı mırıldandı: Cevriye, Cevriye... Bir-iki kere öksürdükten sonra: Amca, ben kızılay başkanıyım. Mahallenizin çocukları yemeğinizi getiriyorlar mı? diye sormağa geldim, dedim. İhya ettiniz, ihya ettiniz... Başını kaldırıp böyle söylendi adam.

Feyzi Civelek, otuz iki yıl memurluk, birçok şehirlerde mal müdürlüğü yapmış. Bir para işinden beş yıl cezaevinde yatmış.

Sen sen ol, memurluğa falan heveslenme Cemâl efendi. Aşocağı yürümezse, gelirsin otele, aylığın gene elli lira.

Cezaevinden üç şey getirmiş Feyzi Civelek: Romatizma, saka kuşu, kur'an. Odada birşey ikide bir cik! cik! edip duruyordu. Baktım, tavandan sarkan ipe asılı tel kafeste renkli, minik bir kuş. Bülbül mü? dedim. Ötüşü başka, daha cüsseli olurmuş bülbül. Feyzi Civelek okumaktan yorulunca sakayı dinler, cennette sanırmış kendini. Cennetten bıkınca okurmuş. Hep orada, pencerenin hizasına çakılan tek kişilik peykede, gününü geçirirmiş. Karısıysa, kapının ardına bir yatak serip yatarmış. Oda ufak olduğundan gündüzleri peykenin altına konurmuş şilte. Çamaşır yıkayan komşuya yardım için giden kadın buralı, Feyzi Civelek başka yerliymiş. Başlarına o iş gelince hısımı-akrabası aramasaymış, erkek cezaevindeyken kadın, acından ölürmüş. Ayağımız taşa takılsa Allahtan bilmeliymişiz.

Merdiven altına bu odayı uydurup ikisini de buyur eden ev sahibi, beş-on dönüm bağlı-tarlalı, gün kazanıp gün yiyen

bir dülger, kadına da uzaktan akraba çıkıyormuş. Yiyeceklerini eskiden çokluk ev sahibigil, arasıra yoksulluktan bir parmak yukarı komşular gönderirmiş. Feyzi Civeleğe: Birşey gelmez miydi varlıklılardan? diye sordum. Vurdumduymazdır onlar, ben de öyleydim müdürken, her evde baca tütüyor sanırdım, dedi. Tütmüyor muymuş? dedim. Evin içini, ocağının başı bilirmiş, dedi. Yoksulluktan bir parmak yukarı insanların yolladığı yemek, zor geçmez mi boğazdan? dedim. Bir düşkün, yarım tabak aşı, öbür düşküne gönülden gönderir. Bizi geç aradı ya, gene de sağolsun kızılay, dedi.

Aşocağı açılalıberi kur'an okuyarak indirdiği hatimleri, bize bağışlıyormuş, Feyzi Civelek. Tuttuğun altın oluyor, gönlün ferah, değil mi? diye sordu. İyi bildin, dedim. Bir buçuk - iki ay önce karımın veremden öldüğünü, on yaşındaki oğlumla kalakaldığımı söylemedim. Hayır işinde çalışanlara ahrette sorgu-sual yok, dünyası da düzayak olur onların, dedi. Bir-iki kere yutkunduktan sonra: Daha uğrıyacağım evler var, hoşça kal tanıştığımıza memnun oldum, dedim. Sahi mi? Sahi mi? Kaç yıldır hatırımı soran ilk boyunbağlı efendi sizsiniz, evet sizsiniz! İhya ettiniz, ihya ettiniz! dedi.

Kumru kadının evi, değirmenler mahallesinde, bir yıkıklıkta. Ev dediğim, üstten iki pencereli, genişçe, taş yapı, tek bir oda. Kışın nasıl ısınır burası bilmem. Eskiden bir çiftlik ağasına ait ahşap konağın çamaşırlığıymış. Asıl ev, şehrin büyük depreminde yıkılmış. Çamaşırlık, yer yer yükselen yağmur yeniği kalın kerpiç duvarlar, üç-dört basamaklı, kararmış mermer merdivenler, yarısı toprak dolu, çatlaklarında ot bitmiş susuz bir havuz kalıntısının arasında heybetiyle duruyor. Dokunmamla tek kanat oda kapısının gıcırdaması bir oldu. İçerisini göstermiyen bir loşlukta, küf kokusu, eksimsi kokular, çocuk pisliği, is, insan, şilte, bulunmuş eşya, karışık yemek kokuları yüzüme çarptı. Kumru Cumhur burada mı oturuyor? diye karanlığa seslendim. Yırtık basma entarisinin göğsü-bağrı açık, çiçek bozuğu yüzlü, otuz yaşlarında, dipdiri, hallice burunlu, kalın kara kaşlı bir kadın koştu geldi. Buyir âğe. Tanıdın mı beni kız? Tanirem âğe, görmüşem yemek dağilen yerde. Entarinin yakasını topla da konuşalım seninle. Yoh zarar. Ev senin mi Kumru? Yoh le vallah, var bir tahtaci, ayda verirem iki buçuh ona. Anlat bakalım, parayı nereden buluyorsun, dileniyor musun? Turhçe bilmirem âğe. Şu duvar dibindeki minderin üstünde debelenen yarı çıplak bebekle yanındaki ürkek kız çocuğu senin mi? Menim. Var iki daha, bir oğlanla bir kız, kız büyük, büyük kızı istediler İstanbola, vermemişem âğe, eder bizim Kürdistande büyük kız beş min lira. Bebek kaç aylık? Yohtur yaşında. Böyle sessiz mi durur ablası gibi,

hiç ağlamaz mı? Az ağlar, zengin çocuhları çoh ağlır. Ne oldu kız şu ak gözüne? Bilmirem âğe, akmış melmekette. İçeri buyir âğe. Tutma kolumu kız. Buyir âğe, buyir, sereyim yatak. Yatak dediğin ne oluyor kız? Para almaz senden, le vallah gözüm aksin almaz senden para! Ah, bilmirem Turhçe âğe! Neyse, bilmediğin iyi, uslu durursan öğrenirsin Türkçeyi. Oğlun hergün yemeğinizi getiriyor mu? Yolda-belde oyalanmıyor mu? Getiriyor. Yetiyor mu yemek? Yetiyir. Haydi eyvallah Kumru. Bir daha gelirsem odanı derli-toplu görmeliyim ha, anladın mı? Turhçe bilmirem âğe.

Kumru Cumhurun evinden ayrıldıktan sonra ağıl mahallesindeki Zahide Çokyaşarın evine gittim. Gökte külrengi bulutlar ne vakit toplanıvermişti farketmedim. Başladı mı bardaktan boşanırcasına bir yağmur. Bir dam saçağının altına sığınıp bekledim. Bir yandan sigara içerken, bir yandan kendi kendime pekçok şeyler düşündüm... Bizi, orta tabakaya bağlıyan ipler, çok çürükmüş, Cemâl efendi.

Zahide Çokyaşarın kulübesi ayrı bir âlem. Üçerden dokuz adımlık, çamur, küflü teneke, kurt yeniği tahtadan yapılmış bir oda. Deminki yağmur sokağa değil de, hep odaya yağmış sanki. Penceresiz odanın bütün çivi deliklerinden dışarının ışığı parlıyor. Duvarlarda, tavanda, yerde öyle işe yaramaz eski-püskü var ki, insan, nasıl oturur, nasıl yatar, nasıl yaşar, nasıl barınır burada, şaşar kalırsın. Can eylenecek yer değil. İçerde kuru-kemik bir yaşlı kadın, çuval eskilerinden bir yatağa kıvrılmış. Konuştukça yukarı-aşağı çenesi titriyor, üstelik de pepe. Yazmasının altındaki kınalı saç dipleri birer parmak ağarmış.

Buyur anam, gir buyur, dedi kadın, geç şu çuvalın üstüne. Sağol teyze, dedim, geçmiş olsun, şöyle bir odanı görecektim, gördüm, allahaısmarladık. Olmaz anam, dedi kadın, olmaz, çalı-çırpı yakayım, bir acı kahve pişireyim, gene git... Komşular vermiş, katkılı falan değilmiş kahvesi... Tekrar tekrar sağol teyze, dedim, hele iyileş de başka sefere içerim kahveni.

İşte böyle Cemâl efendi. Gezdiğim iki evi de sonra anlatırım. Yemek dağıtma saati yaklaşıyor. Arayıp soran olursa otele gelsin. Haydi hoşça kal.

AY, Behzat

DOMBAK MÜHÜR

Köylüler küme küme olmuşlar konuşuyorlar. Kaynaşmalarına, gürültülü konuşmalarına bakarak olağanüstü bir mesele konuştuklarını anladım. Yanlarına gittim. Trebolular merayı sürüyormuş. Kara Ali bağıra bağıra konuşuyor: "Köyün hayvanlarına avıç içi gadar yayılım galmadı. Goca köyün hayvanı açlıktan gırılıyor. Her gün yoldan geçen kamyonlar, tomafiller hayvanlara çarpa çarpa öldürüyorlar. Böyle giderse bu köyde hayvan namına birşeycik galmıyacak.

Azakardan Hasan: "Yörüyün arkadaşlar. Heyy! Mıkdar, aza, korucu, köylü hep barabar olalım. Nolacaksa olsun bir an önce. Gelen meraya tecavüz ediyor. Bir iki deyyus, Treboluları gandırıp gandırıp köyün orta malını satıyor. Buna b.. yemenin Alapçası denir..." dedi yürüdü. Arkasından köylüler akın etti.

Bucak parti başkanı yolda yürürken konuşmaya başladı: "Ellemedim ellemedim de böyle oldu. Ben bu köyün, ve bu köye bağlı dokuz köyün parti ireysiysem, eğer ben de bu dokuz köyde dövleti temsil ediyorsam goymam bu Trebolulara. Valla goymam. billa goymam. Goymam didim mi goymam. Ben insanı oavırca öldürürüm aklıma gorsam. Tak tak vururum gızarsam. Aşkara vururum. Vurunca da mapısta yatmam. Teke gibi gezerim gine. Gine dokuz köyün ireysliğini yaparım. Beni bırak, kim vurursa vursun, mapısta yatırmam. Bu köyün çektiği ne? Enayi mi bu köy?"

Bucak parti başkanı kanalıyla Ziraat bankasından onbin lira çekip, bu para bitinclye kadar her gün kahvenin önüne bir hasır serip, üstünde içki içen, yanına gelenlere içki sunan Çolak Hüseyin: "Valla yaparsın başkanım. Senin gıredlni ben bilirim. Büyüklüğünü ben anlarım..." dedi.

Bucak parti başkanı biraz daha yüksek sesle: "Ağnadın değil mi? Gağveci Memedin oğlu hırsızlık yaptı. Nasıl çıkardım mapıstan? Yeter kl gafama koymuyayım. Her bir işi şıppada yaparım... Bu iş olmazsa dokuz köyün ireyinden olacağız dedim mi, uçan kuşlar durur havada." dedi.

★

Köylü gidiyor, ben gidiyorum. Sürülmemiş topraklar görüyorum. Korucuya: "Bu yerler kimin?" dedim. "Mehmet Ağa-

nın." dedi. Yarısı kesilmiş orman gördüm. O da Mehmet Ağanınmış. Sık mı sık bir ormanın yanına geldim. Derin bir nefes aldım. "Bu orman köyün mü?" dedim. "Bu da Mehmet Ağanın." dedi. Yarım saatten fazla oldu, Memet Ağanın toprakları üzerinde yürüyoruz. Topraklar biterli. Bafra ovası yeşil mi yeşil... Köyü öğrenmek için böyle gezmelere bayılıyorum.

Bir yanı Karadeniz, bir yanı dağlar... Deniz kıyısından dağlara doğru yürümüş olsak, ancak üç saatte varılır köyün sınırına. Toprağı düz. Biterli... İnsanları çeşit çeşit yerlerden gelip yerleşmiş. Ordudan, Treboludan, Trabzondan, Oftan, Sürmeneden, Rizeden, Sivastan, Çorumdan, Şavşattan, Kafkaslardan gelmişler buraya... Ayrı ayrı mahalleler. Tümüne birden Engiz diyorlar.

Memleketlerinden topraksızlık yüzünden gelmişler. Yaşama koşulları çetinmiş. Bunun için Engizde iki dönüm toprağı bile alabilmişse şükrederler. Şevkle çalışırlar. Hele bir Şavşatlılar var. Çalışkan adamlar. Daha iyi düşünüyor bunlar. Beş altı kişi bir olup, bir traktör alıyorlar. Altı yedi kişi şirketleşip motorlu değirmen alıyorlar.

Gelenlerden en yeni olanlar Trebolulular. Bunlar diğerlerine göre "gelinti" sayılıyor. Trebolulara bu yüzden, aman vermek istemiyorlar... Trebolular çalışmaktan başlarını kaldırmıyorlar. On kişilik bir aile, iki dönümlük toprağını üç dönüme çıkarmak için, canavar gibi meraya sarıyorlar. Açlar... Çıplaklar. Huğlarda oturuyorlar. Tam elli ev bunlar. Her huğda vıcır vıcır çocuk kaynıyor. Kurtlanmış peynir gördünüz mü? Tıpkı öyle...

★

Trebolular mahallesine geldik. İşte onlar da huğlarından sökün ettiler. Elleri kazmalı kürekli. Selâm verip karşımızda duruyorlar. Yetmiş seksen kişilik bir topluluk olduk çayırda.

Aza Hasan, konuşmaya başladı: "Trebolulara söylüyorum. Meraya tecavüz edenler, merayı terketsin. Bugünden tezi yok."

Trebolulardan biri ileri atıldı: "Terketmiyeceğiz! Bizi zamanıyla yerleştirmeseydiniz! Miktar yer değiştirme kâğıtlarımızı mühürledi. Tapımızı gösterdik. Niyazidan, Ahmetten bu toprakları parayla aldık. Hem nasıl aldık biliyor musunuz? Memlekette gaşığımıza varıncıya gadar neyimiz varsa sattık. Yer değiştirme kâğıtlarımıza miktar dombak mühürü bastı. Son meteliğimizi vererek bastırdık hem. Getirip gösterelim isterseniz. Sizin şimdi bize söz söylemeye hakkınız yok. Mahallemizi terkedin! Satın alırken bu toprakları nasıl para verdikse, şimdi de öyle kanımızı vereceğiz... Çünkü verecek paramız kalmadı. Soyulduk. Soydunuz!" dedi.

Bucak parti başkanı öfkelendi: "Herkese çekilin dersiniz. Emme bağa diyemezsiniz. Çünkü ben bir iresmiyetim. Seçimle dokuz köye bucak parti ireysi oldum. Bu oyuncak değil! İstersem şu dakka sizi bu memleketten govarım!" dedi.

Deminki konuşan Trebolulu: "Biz seni tanımıyoruz." diye konuşmaya devam etti: "Biz gazanın parti başkanını tanıyoruz. Bizim tümümüzün adını samını Angara'ya yolladı. Ondan yana geçtik. Geçen yazıhanesinde de söyledi. Artık size gorku yok. Çevirdiğiniz yerleri de sürün dedi. Emme biz gene o gadar ileri gitmedik. Çatır çatır para saydığımız yerleri sürdük. Kazmasız galınca dırnaklarımızla söktük bu toprakları. Ellerimizle dikenli çalılarını topladık. Hak ittik. Alnımızın terleri aktı bu topraklara. Gendinizi dört garış havada görmeyin. Sen parti ireysisen biz de partiliyiz. Bizim tümümüzün adı okundu ıradyolarda. Dövlete gadar adımız gitti. Dövletten yana olduğumuzu ireysicumhura bile yazdı gaza başkanı. Abıkata yazdırdı hem. Sağa da biz yaparız forsu. Senin köyün parti ireysi olman bizi gorkutmaz. Bizim arkamız gaza parti başkanı. O gorkmayın, istediğinizi yapın dedi" dedi.

Bucak parti başkanı, Trebolunun ağzının içine girecek gibi ileri yaklaştı ve: "A gelinti itler. Gaza başkanı kim? ben kim? Ula serseriler gaza başkanı benim mesai arkadaşım. Abıkat gazaya her uğradığımda benim goluma girip, benden havadis soran biri... Şimdi onlarla mı gorkuduyorsunuz beni?" dedi.

Trebolulu: "Uzun lâfı bırak. Bırak ta, hepiniz basın gidin buralardan!..." diye bağırdı.

Gelenler bahçelerin çitlerini sökmiye başladılar...

Trebolular saldırdı... İki taraf sopalarla, taşlarla biribirine girdi. Trebolular, kadınlarıyla, çocuklarıyla, itleriyle saldırıyorlardı... Alnı yüzü kan içinde kıpkırmızı olanlar vardı. Yerde yuvarlanıp kalanlar vardı. Çocuklar çığlığı yükseltiyorlardı... Köpekler ürüyor, çocuklar ağlıyordu. Kan akıyordu. Toprak kavgasının gürültüleri ovayı sarıyordu...



Braque

BALABAN, Memduh

DÖNÜYOR

I

"Dedik ya, Bourgogne şarabıdır bu, diye. Vurur adama vurunca."

"Hele alışmıyana..."

"Doldur şuna da!"

"Doldur bir daha!"

"Oh lâ lâ! Kaçıncısı bu ha?"

"Aldırma."

"Delikanlı, alışmamışsın Bourgogne'a. Tam oldun sen. Yok mu böyle şaraplar sizin oralarda?"

"Vardır olmasına.. Vardır ya. ben içmesem de böyleyimdir ama. Yalnız, bu gece dünya biraz daha hızlı dönsün istedim."

"Bir kadına mı tutkunsun yoksa?"

"Her kadına tutkunum ben."

"Yaşa genç Türk!"

"Vive l'amour!"

"Yaşasın aşk!"

"Yaşasın Bourgogne!"

"Yaşasın patron!"

"Eli açıktır doğrusu patronun.."

"Ekmek uzatsana şurdan bana."

"Parmakların ince, tırnakların da kütleşmemiş. Niçin geldin bu çiftliğe?"

"Parasız kalıp borçlandım Paris'te."

"Ne iş yapardın?"

"Öğrenciyim, üniversitede.."

"Öyleyse içimizde iyi okumuş bir sen varsın. Şu gördüğün Henri de okumuştur biraz ama, biraz okuduğundan olacak; okuduğunu okumadığına, okumadığını da okuduğuna karıştırır; berbat eder çıkar."

"Sen işine bak babalık. Hiç değilse senin gibi France-Soir'ı (1) ters tutmuyorum elimde."

"Hey, kim tutmuş öyle France-Soir'ı elinde?"

"Sözün gelişi o.. Biraz okusaydın, ne dediğimi anlardın."

"Sen anladın mı Türk?"

"Bourgogne şarabı bu ya: vuruyor adama... Ben de anla-

madım... Biraz sonra hop yatağa. Alışmamışım üzüm toplamaya. Amma da zor işmiş ha! Bilmezdim bunun böyle olduğunu.."

"Hop yatağa, deyince öyle, bizim Jean'ı ansıdım. Hop dalıverelim düşmaan, derdi. Zor tutardık onu?"

"Kim bu?"

"Birlikte dövüşmüştük onunla Bosch'kara (2) karşı. Ne yürek vardı onda, ne yürek ama!.. Aslanlar gibi dövüşürdü. Madalyasını anası aldı."

"Öldü mü?"

"Öldü sanırım."

"Ne demek, sanırım."

"Anlatayım istersen?."

"Anlat."

"Anlatayım. Biz o günler Valence'tan ilerliyorduk. Dijon'a doğru.. 44 yılının eylülünde. Bizim bölük bir köyde mola vermişti. Jean'la bana iki eri daha katıp bizi kasabaya gönderdiler. Kasaba bizim, yani Alliés'lerin (3) eline geçmişti. Alınanların önceden depoladıkları hayvan yemlerinden alacaktık, hayvanlarımız için. Kasabada benimle Jean'ın Paris'ten tanıdığımız bir arkadaşa rastladık. Yemler arabalara yüklenirken bir kahveye girip konuştuk orada. Jean hemen sevgilisini sordu. Çünkü Michel, arkadaşın adı Michel'di, Paris'ten geliyordu. Michel, onu hiç görmediğini söyledi. Ama Jean'ın o sevgilisi için bıraktığı, eski nişanlısı olan kızı görmüştü. Kız, Jean'ın sevgilisini Almanların yakalayıp öldürmüş olduklarını söylemişti. Sevgilisi Résistance'daydı (4)... Saint-Malo'dan Rennes'e doğru olan yürüyüşte de Jean'ın kardeşinin şehit düştüğünü de haber verdi Michel.. Bunlar Jean'a söylenecek şeyler olamazdı. Ama Michel fitil gibi sarhoştu. Gene de söylediğine pişman oldu ama, iş işten geçmişti bir kez. Çünkü Jean altüst olmuştu. Bir saat sonra köye döndük. Gece olmuştu. Üç gecedir hemen hemen hiç uyumamıştık. Uyuyabileceğimizi söylediler. Olduğumuz yere kıvrılıp yattık. Aradan çok geçmemişti sanırım, kurşun sesleriyle yerlerimizden sıçradık. Sonra mesele anlaşıldı. İleriye gönderdiğimiz nöbetçiler üç Alman görmüşlerdi dolaylarda. Ama Jean'ın ortalıkta olmadığını gördüm; bir yere gitmiştir belki dedim; yeniden yerime kıvrılıp yattım. Aradan gene çok geçmemişti, uyandırıldık. Bölüğümüze emir gelmişti; kalkıp yeniden yola düzülecektik. Jean gene ortalarda görünmüyordu. Nereye gittiğini, ne olduğunu da kimse bilmiyordu.

---

(1) Bir gazete.

(2) Fransız argosunda: Alman.

(3) Müttefik kuvvetleri.

(4) Gizli dayanışma birliği.

Yalnız ben oralarda boş bir şişe farkettim: Bourgogne şişesiydi bu. Jean'ın da bu şaraba bayıldığını bütün bölüktekiler bilirdi. Şişeyi kimseye göstermeden, görünmiyecek bir yere fırlattım. Yola düzüldük. Sanırım ki Jean o bir şişe şarabı içip, nöbetçilere kendisini göstermeden, hadi hop düşman üzerine deyip bizden önce yola çıkmıştı. Bir daha da Jean'ı göremedik. Uğursuz Michel'in verdiği haberlerin yalnız biri doğru çıktı: Jean'ın kardeşi ölmüştü. Sevgilisini ise sonraları ben Paris'te bir oğlanla kolkola gördüm. Jean'ın eski nişanlısı mı yalan söylemişti, yoksa Michel mi? İkisini de bir daha göremediğim için öğrenemedim bunu. Jean'ı şehit listesine geçirdiler. Onun aslanlar gibi savaştığını bilen yalnız bizler değildik... Madalyasını Jean'ın anasına verdiler. Jean'ın sevgilisini bir kez de yalnız gördüm. Konuştuk. 'Yakalanmış falan değilim; yaşadığıma göre öldürülmüş de olamam. 44 ağustonunda Paris kurtarıldığında ben burada Alliées'leri, bizimkileri karşılıyan Paris halkı arasındaydım' dedi. Ya, işte böyle..."

"Peki, şu sol kolunu sen o günlerde mi?.."

"Yok. Daha sonraki iş bu. Lorraine'deki cephede oldu. Şimdi bu tek kolla çiftliklerde, çiftliğin sahibi de iyi bir adam olursa iş bulabiliyoruz işte.. Aylık ödenen paranın yarısına iş bulabiliyorum ama... Canlarımızı, kollarımızı, bacaklarımızı yitirdik ama, işe yarıyacak mı bu? Bu da belli değil hiç... Bu, hep böyledir zaten. Sonunda gene de bir şey belli olmuş olmaz. Bak şu uzun masada bulunan yirmi beş, otuz kişiden her birinin acı bir anısı vardır. Anasını, babasını, karısını, sevgilisini, kardeşini, bacısını, bir sevdiğini yitirenler vardır. Örneğin, hani şu masanın öte yanındaki delikanlı var ya, Paris'in işgalinde o on yaşlarında ancak varmış. Babası savaşırken ölmüş. Anasını da Bosch'lar bir gün alıp kolundan sürükledikleri gibi götürmüşler. Bir daha da görememiş onu. Anası çok güzel bir kadınmış. Görünce kadının memelerine yapışan sarhoş bir Alman subayının suratına tokadı yapıştırdığı gibi, tükürmüş de üstelik. Götürmüşler kadıncağızı hemencecik. Gidiş o gidiş işte. Daha neler var bunun gibi.. Anlatılmakla bitmez ki. Geçelim daha iyisi. Sahi, senin adın neydi kuzum? Unuttum."

"Melih. Grek 'h' sı gibi, sondaki h'yı söylemek gerek."

"Melim oğlum, siz girmemiştiniz savaşa, sanırım?."

"Yok, Türkiye tarafsız kalmıştı."

"İyi yapmışsınız. Biz savaştık da ne oldu ki? Hitler gitti, başkaları çıktı ortaya.. Adamlar değişti ama durum değişmedi. Fransa da kurtuldu ama, yarın ne olacağı gene belli değil. Dedim ya, bu hep böyle oluyor, diye. Bak, şu sarışın adamı görüyor musun? Almandır o; Bosch değildir ama. Anasının, babasının sağ olup olmadığını bile bilemiyor işte. Almanya'nın

doğusunda kalmışlar onlar. Sizdi sen bu adamı, savaşın bittiğine, bütün Almanya'nın kurtulduğuna, ülkesinin bütünlüğüyle özgürlüğüne inandırabilir misin artık? Ya öteki ülkeler? O ülkelerin, bizim gibi özgürlüğü tatmak istediklerine şüphe olmıyan milyonlarca insanları? Ben fransız'ım; özgür olmadan nasıl yaşanılabilinir? anlıyamıyorum bunu doğrusu.. Özgür olmamak ne demek? Birinin öbürünü ezmesi, boğazlaması demek. Gücü gücü yetene. Bu mudur ihsanca yaşamak yahu? Şu dünyaya her birimiz nasılsa gelmişiz bir kez; gelmiyebilirdik de... Bir daha da gelecek değiliz zaten; yarın göçüp gideceğiz. Yüz yıl sonra bugün yaşıyan iki buçuk milyar insanın hemen hepsi bu dünyada olmıyacak. Dünya gömlek değiştirecek. Başka insanlar, yani çocuklarımız yaşıyacaklar, ama bizler değil. Bu böyle olunca birbirimizi ezmeden, boğazlamadan insan gibi yaşayıp ölsek ya.. Hem çocuklarımıza da, ne de güzel örnekler veriyoruz ya... Ne var ki, bu dünyada kötü insanlar, iyilerin yanında bir avuç bile değildir. Ama ne yapıyorsa o bir avuç yapıyor, işte hem de milyonlarca insanın karşısında, onların istemediğini, istediği gibi yapıyor. Benim de işte buna kafam yatmıyor. Cahil olduğum için her halde... Gene cahil olduğum için; biz insanlar, kolay anlaşılır yaratıklar değiliz, kısacası, diyorum... Ha Melih oğlum, sen boşver. Üzülme öyle herşeye. Bu bir dünya ki dönüyor işte böyle. Üzülsen de, düşünsen de boşunadır. Dönüyor, dönecek.. Hem içmesen de artık. Ne dersin?"

"Zaten yatmıya gideceğim artık."

"İyi yapmış olursun belki.."

"Hadi eyvallah. İyi geceler."

"Sana da. Dur istersen, yardım edeyim?."

"Yok, ben yalnız giderim, mersi. Sen kalkma."

II

Melih bir yere çarpmamıya dikkat ederek çiftlikle çiftliğin bağlarında çalışanların yemek yediği odadan çıktı. Yatak koğuşuna vardı. Otuz karyolalı büyük bir yatak odasıydı bu. Çiftlik işçileri içindi. Karyolasını bulabildi. Soyundu. Kütük gibi ağırlaşan başı yastığa yapışır yapışmaz sızdı.

....Aradan kaç saat ya da kaç dakika geçtiğini bilmiyordu. Uyandı bir aralık. Ayın ışığı pencereden içeriye vurup koğuşu aydınlatıyordu. Yattığı yerden başını çevirip sağına, soluna baktı. Bütün işçiler yerlerine gelmişler, uyuyorlardı. Kimisi de horluyordu. Öyle kımıldatıp sağa sola çevirince, başının adamakıllı döndüğünü farketti. Oda, döşemesi tam kar-

şiya gelip yan yatmış, dönüyor, dönüyordu... Siz savaşa girmemiştiniz sanırım? Hayır.. Girmemiştik neyse.. Ben o sıralar Karadeniz kıyılarında cirit atıyordum babalık!. İstanbuldan Sinop'lara, Samsun'lara, Giresun'lara, Trabzon'lara, Rize'lere mektuplar yağıyordu. "Yahu işin mi yok, tayfalık öğrenip de ne yapacakmışsın? Sonra, balık tutmasını burada da öğrenebilirsin. Dön artık." diye takılanlar. İmzalar: "Arkadaşın: Falan. Arkadaşın: Filân." — "Sevgilim, seni çok özledim. Dön, gel buraya, gel bana. Seni kızdırmıyacağım bir daha." İmza: "Sevgilin: Süheylâ." — "Ağabey, son sınavları atlattım. Bu yılı, sanırım, bütünlemesiz geçeceğim. Okullar bir hafta sonra kapanıyor. Seni çok özledim. Ben mi geleyim oraya? Sen mi geleceksin buraya?" İmza: "Kızkardeşin: Meral." — "Ben de seni çok özledim. Sen gel buraya." İmza: "Ağabeyin: Melih." Ve Rize... Süleyman Reis... Ya da Süllman Reis... O da bir başka babalık. "Melih be oğlim, ha nasıl çekeysun ağları? Hiç olur mi? Palıklar vurir öyle içerden dışarı! Ha.. Ha, ha, ha.. Oldi şimdi.. Hah!"

Balıklar ışıklarla dönüyor. Oda? O da dönüyor. Oda dönüyor. Yorgunluk var. Yorgunluğun gerisinde kızgın güneşin altındaki on saatlik çalışma var. İçinin dışa dönmüşlüğü var. Odanın dönüşü var. Gözlerinin kararışı var. Başının ağırlığı var. Uykusu var. Uy..ku..su... var. Uy..ku.. Uy... Uy anacım uy.. Ha ha, ha... Ha uşaklar hah! Gelmişlerdi nasılsa bir araya.. Gelince de başladılar konuşmıya.. Ha burdan: Seni seviyorum.. Ha şurdan: Hepinizi seviyorum.. Ha bu yandan: Hiçbirinizi sevmiyorum... Ha şu yandan: Ben de bilmiyorum. Diyenler... Diyenler... Ha, ha, ha... Ha uşaklar hah! Döndü, döndü; dolaştı, dolaştı bu deyişler. Deyişler arasında uçuştu ak güvercinler. Ağızlarında taşıdılar zeytin ağaçlarının dallarını, yapraklarını: yuvalar kurmak istediler uygun bir yere. Ha, ha, ha... Ha uşaklar hah! Zeytin ağaçları yetişmedi o işe.. Zeytin ağaçlarının dalları, yaprakları da kurumuştu. Ak güvercinler daha başka ağaçlara dadandılar. Bir araya gelenler bu işe şaştılar. Ama deyişler çeşitlendi gene. Ha, ha, ha... Ha uşaklar hah! "Zeytin ağaçlarından ne güzeldi yuvalar!" "Başka ağaçlar da görür o işi.. Acınacak ne var?" "Hem böylesi daha iyi." "Çamların mevsimi hiç geçmez ki.." "Eski çamlar devrildi." "Eski çamlar bardak oldu." "Ah, olanlar oldu." Deyişler döndü, döndü; dolaştı, dolaştı. Deyişler arasında bir kadın vardı. Bir adamın mezarına vardı. Elindeki çiçekleri mezara bıraktı. Deyişi bırakıp kadını gözliyen sivri akıllının biri çıktı. "Oldu olacak, kırıldı nacak!" diye diye aldı eline bir saz, başladı söylemiye.. Meraklısı çıktı: "Nedir söylediğin?" diye.. "Söylediğim İnsanlık Şarkısı'nı dinle!" dedi.

"Hişşşt, uyan delikanlı, uyan!"
"Snss.. tais-toi!" (5)
"Ne var be?"
"Tu parles en turc?.. Hahhah ha!" (6)
"Qu'est-ve qu'il se passe?" (7)
"Oğlum, uykunda bağırıyorsun. Vurdu sana şarap."
"Ben uyumuş değilim ki, uykumda bağırmış olayım.."
"Sana öyle geliyor."
"Delikanlı musluğa tut kafanı."
"En iyisi o. Yoksa uyuyamıyacağız."
"Olur, olur. Çıkarım şimdi dışarı.."
Melih, ha bu yana, ha şu yana yalpalıya yalpalıya odadan dışarı çıktı.

---

(5) "..... sus!"
(6) "Türkçe mi konuşuyorsun?.."
(7) "N'oluyor?"



BENEKAY, Yahya

İLK CEMRE

(Dobrucadaşım Dr. Kemal Karpat'a)

Babam atları koşuyordu. Köstenceye gidecekti. Araba yeşil yeşil biçilip kurutulmuş kızıl darı ile yüklü idi.

Hep böyle olurdu. Doldurup geldi mi arabayı babam, çekti mi avluya içim bir hop ederdi. İşin ucunda bana da bir Köstence var demekti. Bazan arabayı eve getirmez Köstence yolunda bırakırdı. Akşam üzeri yola çıkardı. Beş kardeş beşimiz de babamın ayaklarına sarılışır bizleri de götürmesi için ağlaşırdık. O yumuşacık huyu ile ne yapacağını şaşırır, her birimize ayrı ayrı bakar biri daha he dese gerçekten de götürecek gibi olurdu. Anamın sert çıkışı işi düzeltirdi. İyi biliyordum ki her seferinde de içi burkularak bizlerden ayrılırdı. Ama çoğu en büyük çocuğu bana, sırasını düşürüp, bir göz kırpardı. O zaman bir kolayını bulup evden kunduralarımı alır, koynuma sokar, Köstence yoluna çıkıp babamı beklerdim. Bazan da bunu babamın bile haberi olmadan yapardım. Arabanın üstüne biner, kızıl darı saplarının arasına gömülür yatardım. Babam atları arabaya koşar, o da çok havaleli olan arabanın üstüne, yükü iki yanından boylama tutan urganlardan birine tutunarak çıkar "deeh bismillâh" diyerek atları sürünce "babaaa" der usulca seslenirdim. Hep gülerdi. Güldü mü de iş oldu demekti.

Bu Köstence işini ilk amcam koydu benim aklıma.

Bir insanı halinden memnun etmek mi istiyorsun? ona asla mukayese imkânını vermeyeceksin. Zararı yok: anlat, şöyle de böyle de, ama, sakın gel göstereyim deme. Ya da işte sana dediklerim bunlar deme.

Ah amcaların sevgili yeğenlerine olan ataklıkları.

Amcam bana ikide bir, Köstenceyi, pazar ekmeklerini, Abdurrahman Akayın dondurmalarından çok daha güzel dondurma satan dondurmacıları, diz kapaklarına kadar sarkan, belleri kuşakla bağlı, ak gömlekli kara şapkalı Oltenyalı, Transilvanyalı kazakların bir sırığın iki ucuna astıkları iki tablaya kiraz, armut dumanerliği ya da üzüm doldurup omuzlarına asarak sokaklarda caddelerde bağrışa bağrışa dolaştıklarını anlatır, "baban götürmüyor ama ben götüreceğim" diye fitillerdi,

Bunlar doğru olmalıydı. Zira babam Köstenceye her gidişinde bizlere neler getirmezdi. Bir pazar ekmeği ki anamın pişirdiği ekmek, yanında kara katran kalırdı.

Bizim arabanın özel bir tıngırdayışı vardı. Anlardık. Köye döneceği vakitleri de aşağı yukarı bildiğimiz için kulak kesilirdik. Duyduk mu, beş kardeş beşimiz de sıra numarasıyla ard arda düşerdik yola. Babam bizleri almak için bir bir dururdu. Anıa ilk binen arabanın bir köşesine asılı kara kıl torbaya ilk saldırırdı. Pazar ekmeği, zamanına göre kirazı, armudu, dumaneriği, üzümü hep o kara torbada olurdu. Tabii ilk önce en büyükleri ben yetişir, ben biner, pazar ekmeğinin bir kenarına ilk çimdiği ben atardım. Kirazların çiftelisini seçer iki kulağıma takardım. Armutsa, kaşla göz arasında bir dişlerdim. Eve varıncaya kadar ekmek de torbadakiler de yarılanırdı. Babam hiç sesini çıkarmaz, memnun, güleç bizleri seyreder; her birimize rasladıkça arabayı hususi durdurur, arabadan inmeden dilini çıkararak eğilir "helelele" diyerek küçük kardeşlerimi çeker yanına alırdı. Ben - hem de araba durmadan - arkadan binerdim.

Babam yüklü arabaya hep önden binerdi. Önce arabanın ok'una basar atların sağrılarına dayanır, sonra iplere tutunarak birden üste fırlayıverirdi.

Bunu bildiğim için bir gün ilk defa, habersizden, gittim. Köstence yoluna çekilmiş arabamıza tırmandım. Arka tarafına doğru bir yeri eşeleyerek sapların arasına gömüldüm.

Ah, bugünmüş gibi hatırlıyorum.

Çok sonra babam atlarla geldi. "Tırrr" diye durdurdu atları. Anlıyorum ki arabaya koşuyordu. Ama ne kadar da uzun sürdüydü bu kısacık iş. Sonra babam, bildiğim gibi, arabaya önden binmiş:

"Deeeh bismillâh!" demişti.

Ben sayların içinde, sokak kıyafetiyle, yalınayak başıkabak.

Gidiyorduk. Akşam olmuş, güneş batmış, gökyüzünü yıldızlar doldurmuştu. Arabamız hafif hafif tıngırdıyor, atlar ikide bir "tırrrk tırrrk" edip burunlarını temizliyordu.

Çok sonra köpeklerin gürültüyle havladığı bir köye geldik. Durduk.

Ne açlık, ne susuzluk, ne uyku.

Pazar ekmeğini - hem de dublasını -, kirazını, armudunu, dumanerliğini getiriyordu işte babam. Bir yumurtaya bir külâh dondurma veriyordu Abdurahman Ayak. Köstence! Pise bak. Şimdi kardeşlerim anamın yanında sıralanmış uyuyorlardır. O fasulyesi bol baklalılaksa çorbasına da sarmısaklı yoğurt çalarak bir yemişlerdir de. Yorganın altında sıcacıktırlar. Sen aç,

susuz, uykusuz titre. Üstelik dayak korkusu.

Hep tetikte beklemiş durmuştum.

Durduktan sonra babam arabadan inmiş, atlara torbalarını takmış, tekrar çıkmış, üzerine gocuğunu çekmiş, biraz kestirmiş, sonra tekrar inip atların torbalarını almış, yola düşmüştü.

Babamın beni görebilmesine imkân yoktu. Koca arabanın bir yerine sokulmuş ilk defa böyle, kaçak. Soğuk korkuyu da bastırdı.

Tekerleklerin tekrar tıngırdamağa başlayışının heyecanı ile azıcık ısındım.

Az sonra bir zebellâ gibi üstümüze çökmüş karanlık, kesilmiş süt gibi dağılmağa başladı. Üstümdeki sapları biraz arakayıp arabanın önüne doğru baktım; babam gocuğunu omuzuna atmış, biraz sağına yaslanık, oturuyordu.

"Baba" desem, "bana bak arabanda ben de varım, babacığım, böyle şafak vakti beni mi düşünüyorsun yoksa?" desem. Bir sevinirdi. Ama ya sevinmezse, in arabadan derse.

Tam karşımda önce bir morluk başladı. Pek az sonra eflâtun, turuncu, sarı; sonra da o sarımsıl gökyüzünü kapkara kesen bir düzlüğün arkasından araba tekerleği gibi kocaman bir bakır sini. Önce ucun ucun çıktı, demeğe kalmadan da löppedek yuvarlandı.

Aman Allahım bu ne oyunuydu böyle. Güneşin böyle doğmuşluğunu hiç görmemiştim. Hem öyle kapkara bir düzlük de. Sonradan öğrendim ki o Kara Denizmiş. Hem daha sonraları her Köstenceye gidişimde tam bu vakitlerde hep uyanık durur, arabanın üstünde bağdaş kurar oturur, iki gözümü kırpmaden o harikulâde renk cümbüşüne diker, Akif efendilerin yirmi kişilik düğün sofrası kadar kocaman kızıllığı, güneşin doğuşunu seyrederdim.

Babam hâlâ öyle duruyordu. Bir ara başı öne düştü. Düşmesiyle de doğruldu. Ah babacığım uyukluyordu demek. Bilirim uykuyu da ne kadar sever. Evde oldu mu akşam başında yatar. Oturmak zorunda kalırsa oturduğu yerde uyuklamaya başlar, başı önüne önüne düşer. Arada bir de diğer oturanlardan "konuşun konuşun sizler, ben dinliyorum" diye özür diler, ama daha bunları derken de gözleri gene yumuluverir.

Ben de olduğum yere büzüldüm. Üstümüzden iki tarla kuşu açılıp yumulup hızla geçip gitti.

★

Birden uyandım. Ayağımın dibinde bir dev duruyordu. Babamdı. Elinde dirgeni, hışımla eğildi,

"Kalk öküz" dedi.

Korkuyla kalktım.

Dirgeni az daha saplıyormuş bana.

Ohoo, biz Köstenceye gelmişiz, babam malı satmış hattâ arabayı alıcının evine yıkmak üzere getirmiş de. Arabaya çıkmış ve ön taraftan birkaç dirgen otu aşağıya atmış.

Boyuna başını buruyordu. Benzi kül gibi idi.

Ben şaşkın şaşkın aşağıya indim. Araba bir solukta boşaldı. Bitince babam arabadan indi atların yan kayışlarını taktı, bana döndü:

"Bin arabaya" dedi.

Oradan çıktık.

Köstence. Tasırrr etti bir caddeye çıkınca arabamız. Hep parke sokaklar, caddeler. İki taraflı sıralama evler. Aman Allahım o nasıl iş; üstlerini görebilmek için başımı kaykıltmak zorunda kalıyordum. Ona baksam öbürü var. Bir sokaktan çıkıp bir caddeye geçiyoruz.

Daha kuşluk vakti. Her bir yana dağılmış satıcılar. Hep bir ağızdan sattıklarını avazları çıktığı kadar bağırıyorlar. Hepsi de koşuşarak gelip geçiyorlar.

Küçücük tekerlekli tek atlı arabasına karpuz doldurmuş bir ihtiyar "ay la pepene!", önünü boydan boya kaplayan beyaz önlüklü, belinde bardaklığı, kasketli, palabıyıklı bir adam la "limonata dulçe!" diye bağırıyordu. Vay o ihtiyar "haydi karpuz", o palabıyıklı da "tatlı limonata" diye bağırıyor deyip deyip sevinivordum. Sağımızdan solumuzdan, dizlerine kadar uzun ak gömlekli, kara fötr şapkalı adamlar omuzlarına astıkları bakraçların iki ucundaki tabılalara duman eriği, zerdali, kavun, erik hattâ karpuz koymuşlar:

"Ay la prune, zarzıre galbene, korkodoş" diye her birinin adını bağıra bağıra gidip geliyorlardı.

Sonraları adının "Strada Mangalya" olduğunu öğrendiğim büyük caddeden de geçtik. Çoğa varmadan Liman'ın üstüne çıktık. Deniz ak ak köpürüp gelip dalgakıranda eriyordu. Limanda vapurlar. Hele o altından vagonların gelip geçtiği on katlı koca bina.

Şaşırmış kalmıştım. Babamın baktığı yoktu. Hiç birisine aldırdığı yoktu. Arada bir gözüm babama takıldıkça da büyü bozulur gibi oluyordu. Bir başka yenilik bir anda beni korkular dünyasından alıp götürüyordu. Hem olsun, sonunda çıplak ayaklarıma on kamçı da yesem vız gelir.

En sonunda adının Strada Arteller olduğunu öğrendiğim bir başka büyük caddeden geçip bir meydana çıktık. Geldik, meydanın orta yerindeki tek bir binanın önünde durduk. Bizim arabamıza benzeyen yüzlerce araba vardı orada. Ay, Recep

efendinin arabası da, Seydali enistemin, Bekir amcamın da, Çorakay'ın da arabaları hep burada.

Babam arabadan indi. Ben de inecektim:

"Sen otur" dedi.

Sonra atların başından yederek o tek binanın önüne arabayı getirdi. Araba kantarı idi. Kantarın üstünden geçerken atlarımız biraz ürktü. Korktum.

Recep efendi beni öyle arabada görünce babama bağırdı:

"Heyy, Süliman, balanı indirsene arabadan!"

Babam aldırmadı. Tartı bittikten sonra arabayı boş bir yere çekti. Atları çözdü. Getirip arabaya bağladı. Torbalarına sekizer avuç arpa koyup başlarına taktı.

Babacığım seni, meğer ben arabada uyumuş kalmışım, bundan habersiz babam Köstencede malı satınca dolu arabayı benimle birlikte tartmış. Tabii darasını alırken beni de hesaba katmış. Sekiz yaşındaki bir çocuğun eti ne budu ne?

Ama bundan babamdan başka kimsenin haberi olmadı.

★

Ah, insan yalnız olanları değil olacakları da bilebilse.

O gün ne ben ne kardeşlerim, hiç birimiz, çıt çıkarmadan, "baba ben de ben de gideceğim, beni de götür" diye ağlaşmadan arabanın hazırlanmasını, atların koşulmasını seyrediyorduk.

Bu seferin özel bir önemi:in olduğunu anlıyorduk.

Babaannem içerde höyküre höyküre ağlıyordu.

Arada bir de:

"Ay balayım balayım" diye bağırıyordu.

Amcalarım, yengelerim konu komşu toplanmış, bir ağızdan:

"Öyle bağırmasan çok iyi olacak."

"Ölmeğe gitmiyor ya."

Diye teselli etmeğe çalışıyorlarsa da babaannem küçük amcamın boynuna sarılıyor, kucaklıyor:

"Ay Zekeryam Zekeryam, kara kaşlı Zekeryam!"

Diye daha bir bağırıyordu.

Doğru idi. Babaannem böyle çığırtkan ağlamamalı idi. Bu sefer tasarlanan ve şimdi uygulanmasına başlanılan işin bozulmasına sebep olabilirdi.

Amcam Türkiyeye kaçacaktı.

Askerdi. Daha üç gün önce izinli gelmişti. Bir kaç kere babamla Mecidiye kasabasındaki alayına, Poligona, gidip gelmiştik. Demek bunu kararlaştırıyorlarmış.

"Yüz yumurta ile beş tavuk getirsin ağabeyin on gün izin veririm sana" demiş Kaptan.

Babam sakızcı Abdullah akaya haber saldı. O toplayıp getirdi yüz yumurta. Yirmi tane de babaannem biriktirmiş.

"Helâl olsun. Çıkaralım şunu yüzyirmiye. Bir daha yüz güne on yumurta dese de bulsun bakalım Zekeryayı" diyerek babam yumurtayı yüzyirmiye çıkardı.

Babaannem bir dana mesanesine sade yağ eritip doldurarak saklamışmış, onu da çıkarıp verdi.

Amcam Mecidiyeden yayan geldi. Geliyor dediler, koşa koşa önüne çıktık. Tahta bavulunu kulpuna sopa geçirip büyük amcamın oğlu Sadık ağabeyimle ikimiz taşıdık. Postalları bir parmak toz tutmuş, dolakları toprak rengini almıştı. Şapkasını arkaya atmış, ceketinin yakalarını çözmüştü. Bir elinde koca yağlığı boyuna terini siliyordu.

On günlük iznini üçüncü günün akşamına bitirdi.

İnsanlar kaderlerini mi yaşarlar ki? Yoksa yaşadıklarını bizzat mı hazırlarlar?

Yüz yirmi yumurtanın, beş tavuğun ve bir dananın sidik torbasına eritilerek doldurulmuş sade yağın hemen hallediverdiği on günlük için babamın, amcamın, kapitan'ın hazırladıkları bir sonuç değil mi? Yoksa yukardaki mi böyle istiyordu?

Ah babaanneciğim bilseydin ki boğazından keserek, biz torunlarından kıskananak biriktirdiğin yumurtalarının, yağının alıp on gün için getireceği oğlun, amcam, sana değil Aktopırak için hazırlıktadır.

Ondan saklamışlardı önceleri. Hattâ izinli geldiğinde bile bu işten haberi yoktu.

"Birden mi oldu? Kim, hangi şeytan aklına soktu?" diye ağladı sonraları babaannem.

Ama kimseyi dinlemeden, duyulsa amcam Türkiye yerine Transilvanyaya sürülecekmiş umursamadan, babaannem höykürmelerine devam ediyordu.

Nazarcı köyünün üstünden akşam yıldızı parıldamaya başlayınca babam:

"Tamam" dedi.

Amcam büyüklerin ellerini öptü. Kadın erkek demedi hepsine sarıldı. Bizleri kucakladı, gözlerimizi öptü.

"Hakkınızı helâl edin" dedi.

Bir dokundu bana bu.

"Amca" demek geçti içimden, "hani beni Köstenceye götürecektin? Hani Oltenyalı, Transılvanyalı kazakların bir bakracın iki ucuna astıkları tablalara doldurarak sattıkları kirazlardan alacak, çifte çifte kulaklarımıza asacaktık? Hani amcacığım varacak Strada Mangalyada, Strada Karolda Arnavut dondurmacılarda dondurma yiyecektik?"

Diyemedim. Ama ağladım.

Herkes ağlıyordu.

Babaannem içeri girip bir yorgan çıkardı, babama uzattı. İkisi de hızla arabaya atladılar.

Babam:

"Deeeh bismillâh!" dedi.

Bir şangırtı oldu. Amcamın büyüttüğü köpeğimiz Sarman uzun kuyruğunu oynatıp havlıyarak arabanın ardından koştu. Halam alışkanlıkla arkalarından bir maşrapa su attı. Bir sessizlik çöktü. Aysız gökyüzünden doğru bir karanlık dökülmeğe başladı. Az zamanda ak iplikle kara ipliği aynı renge boyayıverecek bir boyacı küpüne döndü ortalık.

Uzaktan arabamızın o nefis tıngırtısı geliyordu.

O gece, ertesi gece, daha ertesi gece babaannemi yalnız bırakmadılar. Üçüncü gününe jandarmalar eve gelip amcamı sordular.

Amcamla birlikte köyümüzden biri daha Türkiyeye kaçmıştı. O da askerdi. O hem izinsiz hem tam teçhizat gelmiş; kaçışı daha asker ocağından başlamış. Onların evini daha bir sardı jandarmalar. Bir hafta sıkıştırmadıkları köylü, aramadıkları yer kalmadı.

Bir tek yer hariç: Aktoprak Aktoprak diye izinli izinsiz Türkiyeye koşanlara açılmış Türk gemicilerinin, takacılarının, motorcularının sıcacık kalpleri.

Babam dördüncü gün geldi. Akşam başı idi. Hiç konuşmadan atları çözdü. Kara kıl torba bomboştu. Babam bizlere pazar ekmeği almayı bile unutmuş.

Sordular. Hep başını salladı. Onlar gibi kaçmak istiyen bir kaç delikanlıyı vapurdan bulup çıkardıklarını söyledi. Palaskalarla dövdüklerini anlattı.

"Çok şükür aralarında bizimkiler yoktu" dedi.

(AKTOPRAK'tan)

ÇORBACIOĞLU, F. Hayati

F A L Ç A T A

Gözlerini açtığı zaman tanıdık üç alık surat gördü karşısında. Nerede olduğunu düşündü. Hastahaneye yatırıldığından beri ne zaman dalsa, bulunduğu yeri uyanır uyanmaz kestiremiyordu. Karşısında üç tanıdık çehreyi görünce bir an "Tavuk Pazarı" gözünün önüne geldi. "— Acaba?" der gibi sağına, soluna bakındı. Tam karşısında açık duran kapıdan, koridordaki insan suratına benzeyen iri hastahane saati gözüne ilişti, içinden bir küfür savurdu. Davranmak istedi.. Sağ küreğinden zehir gibi bir sancı ciğerlerine doğru saplanınca yarasını hatırladı. Yüzünün hatları gerildi. Sancıyı dindirmek için hafifçe gerindi. Burun delikleri büyüdü. Alnında habbeleşen ter taneleri birleşip şakaklarından beyaz patiskanın üzerine süzüldü. Dişlerinin arasından bir küfür daha savurdu. Kendisine aval aval bakan üç surata tekrar göz attı. "Bunların ne işleri var burada?" diye düşündü. Sonra hatırladı: Bugün pazar. Pazar, ziyaret günüdür, demişlerdi. Ağzının uçlarını kulaklarına doğru gererek gülümser gibi bir hareket yapmaya çalıştı. İki alık surat da bundan cesaret alarak sırıttılar. İçlerinden en uzun boylu olanı gülmedi. Öyle bakıyordu sadece.

Sırıtanlardan şişmanı bir adım ileri çıkıp üçü adına:

"— Geçmiş olsun Selâhattin. Çok üzüldük.." dedi. Daha neler demeliydi? Kestiremedi. Tıkanmış gibi sustu. Allah kahretsin... Üçü de ilk defa böyle bir yere, ziyarete geliyorlardı. Her yer gıcır gıcır temiz. Koridorlardan geçerlerken bembeyaz giyinmiş hemşireleri görünce zaten ezilip büzülmeye başlamışlar, geldiklerine pişman olmuşlardı. En iyi giysilerini giymişlerdi ama ne de olsa böyle yerlere yakışmadıklarını anlıyorlardı. Kösele ve çekiç tutmaktan nasırlaşmış parmaklarını saklamak ister gibi bir hareketle koridordan geri dönmeyi bile düşünmüşlerdi. Ama kukuletalı hastabakıcı onlara "— Pıçakla vurulan kunduracıyı mı arıyorsunuz? Üçüncü kovuşta. Soldan ikinci kapı" deyince dönemediler. "— Vay anasını dediler. Karı anladı onu aradığımızı." Büsbütün süklüm püklüm oldular. Tek sıralı kol halinde duvara sürtünürcesine yürüyerek kovuşa daldılar. Yataklardaki tüm başlar onlara çevrilince savunma durumu alır gibi birbirlerine yaklaştılar. "— İşte şu ya-

takta! Uyuyor" demişti uzun boylusu. Bembeyaz kar gibi çarşafların içinde Selâhattinin kirli başını görünce birbirlerine bakıştılar. Bunca yıllık tezgâh arkadaşı bu dekor içinde yabancı oluvermişti onlara. Tatar Selâhattin değildi sanki bu yatan. Kibar biriydi. Utana utana karyolasına yaklaştılar. Uyuyordu. Uyuması daha da fena! Ziyarete gidilince hasta uyuyorsa ne yapılır? Kestiremediler. Herkesin gözü de onlardaydı. Ya da öyle sanıyorlardı. Bakamıyorlardı ki bir tarafa.

"— Uyandıralım" dedi sayacı. Şişmanı "— Olmaz ulan" dedi.

"— Öyleyse kolonyayı şuraya bırakıp sıvışalım" derken Selâhattin gözlerini açmıştı. Mırıldanır gibi;

"— Hoş geldiniz" dedi. Bu söz hepsine cesaret verdi. Yüzlerindeki hava değişti. Uzun boylusu hariç.. O hep somurtuyordu. Üçü de karyolaya daha yaklaştılar. Sanki sesini duyunca Selâhattinin Selâhattin olduğunu anlamışlardı. Şişmanı arka cebinden Aşk Çiçeği şişesini çıkarttı, yavaşça komodinin üzerine yerleştirirken sayacı,

"— Nasıl oldun? Çok merak ettik" dedi. "Yaran ağır mı ha?"

Cevabını beklemeden şişmanı patladı;

"— Ulan bana bak! Seni vuran kahbeoğlunun kim olduğunu söyliyeceksin bize. Onun için geldik buraya" dedi.

"— Bilmiyorum" dedi Selâhattin, uzun boylunun yüzüne bakarak. "Karanlıkta görmedim". Sonra gülmeye çalışarak; "Boş ver!" dedi. "Biraz önce polis de buradaydı. Bir sürü şeyler sordu. Bilmiyorum, dedim. Kızdı gitti." Şişmanı yüzünü buruşturdu,

"— Ulan bal gibi biliyorsun, bize yutturmaya kalkma.. Korkuyor musun yoksa ha? Arkadaşınız be! Öldük mü yani?.. Biliyorum ben, sen onu tanıyorsun. Vurulduktan sonra peşinden bakmışsın. Uzaktan görmüşler ama kaçmış, tutamamışlar. Hadi söyle.. Hem de sırtındaki yara falçata yarasıymış. Raporda öyle yazılı. Bizimkilerden biri bu.. Niye söylemiyorsun be?.."

"— Dedik ya bilmiyoruz diye. Uzun etme."

"— Biliyorsun."

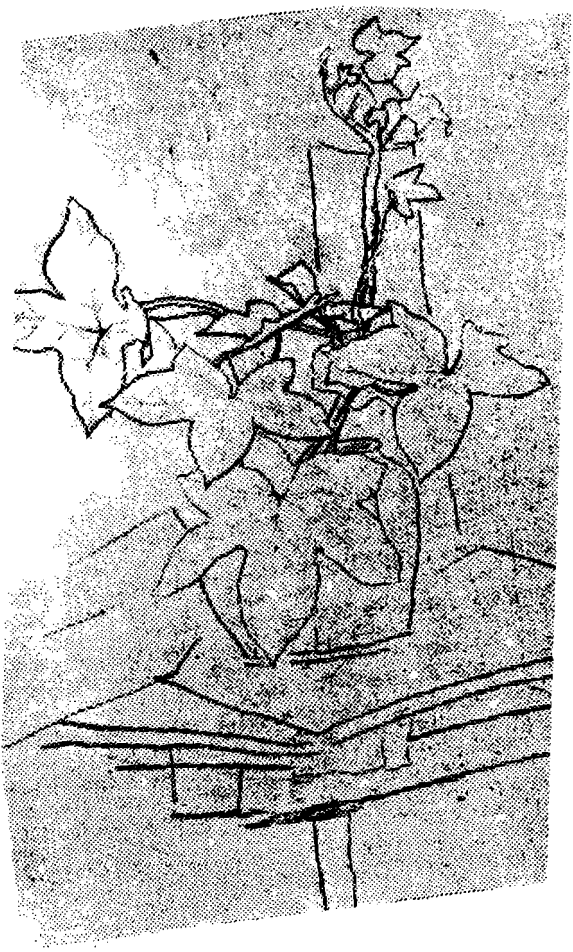
"— Bilmiyorum." dedi Selâhattin. Sonra uzun boylusunun yüzüne bakarak; "Sen nasılsın Hüseyin" diye sordu. Uzun boylu abus çehresini bozmadan;

"— İyiyim" dedi sadece. Sayacı onu işaret ederek;

"— Kederli" dedi. "Onun da sandığını omuzuna verdi patron. Dört gündür boşta." Selâhattin;

"— Biliyorum!" diyecek oldu. Birden kendini toparladı. "— Öyle mi?" dedi. "O kenef herife yaranılmaz zaten."

"İki çift vidalaya pıçak kaçırmış" dedi şişmanı. "Hani



o gün Nişantaşına yetişecek masgaretliler vardı ya? İşte onlara... Kibar-İş'in malına.."

Kibar-İş'in malı diyince gözleri daldı Selâhattinin. Sinema şeridi gibi gözünün önüne geliverdi o gün olanlar. Patrona nasıl kafa tuttuğunu hatırladı. Pazartesi işe gelmemişti. Karılarla denize gitmişti. Salı günü işbaşı yapmadan önce de resti çekmiş, avans istemişti.

"— Vermezsen çalışmam" demişti. Vermek zorundaydı. Kibar-İş'e mal yetişecekti çünkü. Tezgâhını bir omuzlayıp kaçsa mal çekilmez, yüzüstü kalır, ne makinatacı, ne raspacı, ne de gazomacı çalışabilirdi. Bütün iş ona bağlıydı. Bunu biliyordu.

"— Bir kuruş vermem" dedi patron. "Üç yüz elli lira borcun var. Önce onu öde, sonra avans iste. Simdi de otur adam gibi çalış."

"— Haftada yirmi kesiyorsun ya!"

"— Neye yarar? Yirmiye karşılık otuz avans alıyorsun her hafta. Boroun gittikçe kabarıyor. Nasıl ödenecek bunlar? Bak gene pazartesi işbaşı yapmadın.

"— Kim yaptı ki?"

"— Başkasından sana ne? Ben iş isterim iş.. Benim atölyemde çalışan ya adam gibi iş verir. Ya da defolur gider!." Bu iri lâflara içinden gülmüştü sadece. "Blöf yapıyor aklınca" dedi. "İşlerinin nasıl yüzüstü kalacağını sanki bilmiyorum! Herif çocuk mu sanıyor beni" diye düşündü. Otuz çiftin bu akşama yetişmesi patron için ölüm kalım meseleslydi. Bunu biliyordu Selâhattin. Kibar-İş'in şakası yoktu çünkü. Yeni modelleri vitrine komşusundan önce koymadı mı kendisine iş yapan atölyenin altını üstüne getirirdi.

"— İstersen giderim" dedi yavaşça. Kollarını göğsünün üstüne bağladı ve kaşlarının hizasından alaycı gözle patronu süzerek bu "gözdağı"nın etkisini bekledi. Patron umulmadık bir sertlikle elindeyi sayayı tezgâha fırlatarak ,

"— Ne demek istiyorsun yani?" dedi. "Benim gözümü mü korkutacaksın aklınsıra?"

"— Ne demeye alırsan al. Fakat ben senin yerinde olsam bugün bu kadar yüksekten konuşmazdım."

"— Bugün mü?"

"— Evet! Kibar-İş'in otuz çifti bu akşam Nişantaşında olmazsa... Unutmadın sanırım."

"— Demek çalımın bunun içindi? Evlâdım kendini üzme. O mal bu akşama yetişmese de olur. Vitrini cumaya yapabiliriz, dediler. Başın göğe erdi mi?"

Yalan söylüyordu patron. Malın akşama yetişmesi gerek. Biliyordu bunu. "Herif blöfünde direniyor, boş bulunma Selâ-

hattın!" dedi kendi kendine. "Sen de diren. Teslim olacak."

"— Pekiyi!" dedi numaradan. Tezgâh sandığının üzerine yaymış olduğu takımlarını toplamaya başladı. Öbür işçiler gözucuyla onun hareketlerini izliyorlar, "Selâhattin gene numarasını yapıyor" diyorlardı. Tanelyasıyla (kunduracı pensi) limalarını (kösele eğesi) sandığının gözüne ağır ağır yerleştirdi. Çivilerini toplayıp "Yenice" kutusunun içine doldurdu. Tezgâhın altına düşmüş olan falçatayı (kunduracı bıçağı) gördüğü halde, arıyor, bulamıyormuş gibi yaparak vakit geçiriyordu. Gözucuyla patrona baktıkça şaşıyordu. Herifte hiç telâş yoktu. Başını önüne eğmiş, suratı asık, işiyle uğraşıyordu. Fakat ne olursa olsun, ok yaydan çıkmıştı. "Açık vermek yok" dedi. "Şimdi çevirmese, nasıl olsa birazdan burnunu sürtecek, peşine adam düşürecekti. Bızdığa, (çırak çocuk)

"— Yardım etsene ulan piç!" diye çıkıştı. "Gidiyorum diye mi yan çizliyorsun? Birazdan gene buradayım merak etme.. Patronun burnunu sürtünce.. O zaman gene köpek gibi etrafımda dönersin."

Hiç kimse ses çıkartmadı. Çocuğun yardımıyla sandığını omuzladı, çıktı. Uzağa gitmeye lüzum yoktu. Nasıl olsa çağrılacaktı. Sokağın içindeki kahveye girdi. Sandığı bir kenara yerleştirip bir çay söyledi. Marangoz Aliye,

"— Var mısın iki şişe Marmarasına?" diye seslendi. Tavlaya oturdular. Tavla oynarken bir taraftan da yolu gözlüyor, oradan gelen, giden olup olmadığına bakıyordu. Fakat vakit öğleye yaklaştığı halde ses seda yoktu. "Bu herif bu kadar dirençmezdi" diye düşündü. Yoksa sahiden malların acelesi yok muydu?

"— Dübeş" dedi marangoz. Partiyi almıştı. Ama o şimdi bunu düşünmüyordu. "İmkânsız" dedi. "Malların akşama yetişmesi lâzım, iyi biliyorum." Fakat, neden peşine düşmemişti herif? "Yoksa!" dedi. "Yoksa birini mi buldu." Bu ihtimal öfkesini beynine çıkarttı. Ama sonra rahatladı. Nereden bulacaktı hemen.. Kolay mı? Bugün sayacı, kesici köpek sürüsü kadar. Ama onun işini yapacak adam kaç tane var? Hem olsa bile kim onun yerine göz dikebilirdi ki? "Sıkı mı?" diye düşündü. Fakat saatler de geçiyordu. Bunu düşünürken kaldırımdan geçen sayacıyı gördü. Hıyar, domatesle çeyrek francala almış kahvenin içine bakınarak atölyeye doğru gidiyordu. İlgilenmiyormuş gibi,

"— Ne haber Mustafa?" diye seslendi. "Ne yaptı seninki, pişman olmadı mı daha?"

"— Hayır," dedi Mustafa. "Olmadı!"

"— Mal akşama yetişmezse ne olacak?"

"— Yetişecek".

"— Yetişecek mi? Kim yapıyor?"

"— Adam buldu hemen." Selâhattin beynine kaynar su dökülmüş gibi irkildi.

"— Yaaaa!. Kimi buldu?"

"— Hüseyin çalışıyor."

"— Uzun Hüseyin mi?"

"— Uzun Hüseyin."

"— Kalleş!" dedi dişlerinin arasından. "İşimi bozdu desene!" Beyni allak, bullak olmuştu. Zarları avucunda çalkalayıp tavlaya fırlattığının farkında bile değildi. "Vay anasını! Bunu düşünmemiştim" dedi. "Ben sana gösteririm. Alacağın olsun senin... İşte hapı şimdi yuttuk" diye düşündü. Cebinde iki yüz yirmi beş kuruş para vardı. Yeni bir iş alınca avans da vermezlerdi. "Vay namussuz it vay!" dedi. Çalımı da boşa gitmişti. Bozum olmuştu.

Kaçıncı partiyi oynamışlardı, bilmiyordu. İki şişe şarabı hatırlatarak marangoz kalktı, dükkânına gitti. Selâhattin öfkeyle tavlayı kapattı. Pencerenin önüne oturup dışarıyı seyretmeye koyuldu. "Sandığı eve götürmek gerekiyor akşama" dedi. Akşam da yaklaşıyordu. Hava alacalaşırken kahvenin önünde bızdığı farketti. Kolunda dolu sepet vardı. Ikına ıkına götürmeye çalışıyordu.

"— Nereye ulan?" diye seslendi.

"— Frezeye Kibar-İş'in malını götürüyorum" dedi çocuk.

"— Demek yapıldı bitti ha?"

"— Az kaldı. Gece de çalışılacak."

"— Kim yapıyor bunları?"

"— Uzun Hüseyin... Patron, çift yevmiye vereceğim yetiştirirsen, dedi. O da yetiştiriyor."

"— Demek öyle?" dedi dişlerinin arasından. "Pekiyi, bana şuradan bir bafra al da gel çabucak."

"— Bunlar var elimde gidemem."

"— Bırak buraya piç! Böyle mi olduk şimdi? Hem kolun dinlenir hadi."

"— Pekiyi" dedi bızdık. Sepeti masanın üzerine bırakıp parayı aldı, fırladı. Çocuk köşeyi iyice döndü mü diye uzanıp baktı. Kaybolduğunu görünce gözleri parladı. İçinden güldü "Simdi gösteririm ben ona, yerimi almanın ne demek olduğunu" dedi kendi kendine. İç cebinden falçatasını çıkardı. "Canına yandığımın vidalası.. Su çelik parçasının karşısında nasıl da tereyağı gibi yumuşaktır!" dedi içinden. Dört parça kundurasının derisine, hemen kösele ile birleştiği yerden, falçatanın jilet gibi keskin ucuyla hafifçe dokunuverdi. Gene sepetteki yerlerine istif etti. "Simdi kimse farkına varmaz" diye düşündü. Frezeci bile.. Patron kontrol için eline alıncaya ka-

dar..." Çocuk bafrayı getirmişti. Sepeti yüklenip köşeyi dönerken Selâhattin içinden kıs kıs gülüyordu. "Bir kunduracının mala pıçak kaçırması da affedilmez doğrusu" dedi. "Tamiri de yoktur. Tevekkeli, acele işe şeytan karışır demişler..."

Hâlâ gülümsüyordu hatırladıkça.

"— Neye güldün be?" dedi şişman. Uzunun kovuluşuna mı?"

"Hiç!" dedi Selâhattin. "Hatırıma birşey geldi de.."

"— Asıl sen, sayaları yirik kundura'ar eline geldiği zaman patronun yüzünü görmeliydin. O zaman gülmekten katılırdın. Cin çarpmış gibi oldu enayi. "Yapacağın bu muydu?" deyip malları bir fırlatışı vardı tezgâhın önüne! Ha Hüseyin? Nasıl yaptın sen de o işi be? Acele işe şeytan karışır be oğlum.. Herifin işini de kendi işini de bok ettin." Selâhattine, "Ulan senin ahın tuttu dedik hepimiz."

Gülüştüler. Yalnız Hüseyin gülmüyordu. Yüçü alçıdan yapılmış gibi kaskatıydı. "O gün de tıpkı böyleydi yüzü" diye düşündü Selâhattin. Kovulduğunun ertesi gün. Kahvenin az ilersinde karşılamıştı Hüseyin onu. Alaca karanlıkta,

"— Dur biraz!" dedi Selâhattine.

"— Ne var kalleş?" dedi Selâhattin. "Benimle ne yüzle konuşuyorsun sen?" Döndü. Yürümek istedi. Hüseyinin sağ omuzuna yapışan pençesi durduttu onu. Dönüp bakmadı bile yüzüne, ama soluğunun ıslak sıcaklığını ensesinde duyuyordu. Uzun Hüseyin dişlerinin arasından mırıldandı,

"— Bızdığı sen mi gönderdin dün akşam?"

"— Nereye?"

"— Nereyeyse."

"— Ben gönderdim. Sigara aldırdım. Ne olacak?"

"— Sepeti bıraktı da gitti değil mi?" Selâhattin sırıttı,

"— Kolunda sepetle koşacak değildi ya!"

"— Kalleş!" dedi dişlerinin arasından.

"— Kalleş olan sensin. Aldın mı sen de pabucunu eline?"

"— . . . .!"

"— Başkasının yerine göz dikmenin sonu budur yavrum. Çek şu pis ayağını omuzumdan haydi. Bir daha da başkasının çöplüğünde eşelenmeye kalkma."

Omuzunun serbest kalmasını bekledi öylece.. Hüseyinin soluğu hâlâ ensesindeydi. Başka zaman olsa ona bu kabadayılığının cezasını fazlasıyla verirdi. Bir anda dönüp hayalarına bir tekme, çenesine bir diz, tamam. Upuzun boyu ikiye katlanıverirdi. Ama yapmadı. Çünkü, kızgın değildi artık. Dün akşam öfkeliydi ama, şimdi hiç mi hiç kızamıyordu. Rahattı. İçinden keyifli keyifli gülüyordu bile. Gözünün önüne patronun hali geliyordu. Sol elini sağ omuzuna uzattı. Kuvvetli pençe-

siyle Hüseyinin elini kavrayıp at sineği fırlatır gibi silkti attı. Sonra hiç arkasına bile bakmadan yürüdü. Beş adım attı, atmadı. Hüseyinin titreyen sesini kulağının dibinde duydu.

"— Al öyleyse. Bu da benden."

Bu sözle birlikte sağ kürek kemiğinin hemen altından soğuk ve ince birşeyin vücuduna girip çıktığını hissetti. Acı duymadı. Fakat kaburga kemiklerinin arasından bir mil gibi süzülen demirin soğukluğu sanki içerde kalmıştı. Ne olup bittiğini hemen anladı.

"— Vay it!" dedi. Arkasına döndü. Sokak fenerinin fersiz ışığında Hüseyinin upuzun gölgesi koşar adımla doğramacı atölyelerinin bulunduğu sokağa süzülüp kayboldu. "Arkadan vurdu kalleş" dedi içinden. Ama sanki bundan da kendini sorumlu tuttu. Nedense yüzünü dönememişti ki ona bir türlü. Gözleri kararır gibi oldu. Dizleri titriyordu. Gölgenin kaybolduğu köşeye bakışları dikilmişti. "— Vay anasını" dedi. "Uzuna bak sen!" Gene de kızamıyordu ona.. Vücudunun içine saplanan soğukluğun sırtından beline doğru sızdığını hissetti. Başı döndü. Yürümek istedi. Dizleri büküldü. O kadar.. Sonrasını bilmiyordu. Hastahanede gözlerini açmıştı.

"— Falçatayla vurmuşlar seni" dedi şişmanı tekrar.

"— Eeee.. Napalım be?" diye bağırdı Selâhattin. Vücudunun içine saplanan bir sızıyı duya duya.. "Neyle vurdularsa vurdular işte.. Bırak artık bunu." Hepsi sustu. Hüseyinin gözlerine bakarak devam etti;

"— Bir kunduracıyı da saldırmayla vuracak değiller ya!.. Bizim falçataların görmiyeceği iş yoktur.."

DAĞCI, Cengiz

KARANLIK YOLLARDA

Yürüyorlardı. Güneş yakıcıydı. Yüzleri yanık, solukları yolun tozuna toprağına karışık, yürüyorlardı yorgun argın tankların zincirleriyle çiğnenmiş yolda. Yol uzundu, gittikçe de uzuyordu; birbirinden uzak, ah öylesine uzak, telgraf direkleri sessizce onlara bakıyorlardı ve onlar yolun nereye dek uzayacağını bilmedikleri gibi direkler de bilmiyorlardı. Kaç gün önceydi soluklarının rakı ve soğan koktuğu? Unutmuşlardı. Unutmuşlardı bir akşam üstü sıcak vücut'arını serin toprağa uzatıp uyuduklarını.

Yüzü soluk, bir tutam kara ve tozlu perçemi alnına yapışık genç teğmen durdu. İçinden bir bulantı geçmişti. Başı dönüyordu. Hafif, zoraki bir gülümsemeyle güldü. Sonra yüzü sertleşti. Elini göğsüne doğru kaldırdı, avucunun içine tükürdü. Avucu içindeki balçık gibi kara ve koyu tükürüğüne bir müddet bakıp durduktan sonra elini arkadan pantalonuna silerken ötekilerden yana döndü:

— İleri, marş!

Yürüyorlardı. Dün de, dünden önceki günler boyunca yürüdükleri gibi, başları göğüslerine düşük, sessizce, dudakları kuru ve çatlak, solukları yolun tozuna toprağına karışık, yürüyorlardı umutsuz yolda. Yürüdükçe daha da umutsuz oluyordu lânetli yol, çünkü sonu görünmüyordu hiç. İlerde bir yerde sonu vardı belki bu yolun, ama onlar bakmıyorlardı ileriye; bakamazlardı da, çünkü güneş yakıcıydı ve tam karşıdan döküyordu kavurucu ışınlarını yola, arkadakilerse, ileriye bakmak şöyle dursun, öndekilerin ayakları altından kopup üzerlerine yükselen toz toprak içinde yoldaşlarını da göremiyorlardı.

Genç teğmen arada başını çevirip arkadakilere bakıyordu. Hep o zoraki gülümsemeyle gülümsüyordu, hep o acı sızıyla kenetliyordu dişlerini, ama gene de yürüyordu ve yürüyecekti elbet ölmemek için. İblis de bilmezdi niçin yaşamak istediğini! Yaşamak işte. Sonsuz ve umutsuz yolda yürürken son soluğa dek yaşamak.

İki hafta önce çıkmışlardı savaştan. Yaralılar da vardı aralarında. Ama onları geride yamaçlara bırakmışlardı. Ölmeleri için bırakmışlardı belki, belki de sızılar içinde kıvranan vücutlarını toprağa uzatıp canlarının kurtuluşunu beklemeleri

için, her ne ise bırakmışlardı işte ve yol uzadıkça unutuyorlardı onları da.

Etraf sessizdi. Ölü gibiydi etraf. İlerledikleri yolun sağında ve solunda ekin tarlaları vardı. Ama yel esmiyordu. Ekinler azıcık güneşten yana yatmışlardı; kuruyorlardı. Yolun hayli ötesinde birbirinden uzak, sivri saman damlı köy evleri de görünüyordu arada ama, insansız, hayattan kopuk, kıyıdaki kumsala çekilip bırakılmış delik deşik gemiler gibi.

Yürüyorlardı ikişer üçer. Bazan tek tek. Tüfeklerini de kendileriyle birlikte taşıyorlardı. Askerdiler; taşıyacaklardı elbet. Ama insandılar da, ve umutsuz yolda yürürken boş evlerde, terkedilmiş tarlalarda gizli kalmış hayat da onlarla beraber, onların yanıbaşında yürüyordu.

... Arkadan gelenlerin ayak seslerini dinliyordu teğmen. Düşünmüyordu. Düşünemiyordu. Arkadan gelenlerin ayak sesleri miydi düşünmesine engel olan? Belki. Belki başka bir şey. Tabancası kayıp karnı üstüne gelmişti. Çaprazlamasına kayışlar omuzlarını sıkıyordu. Tabanca ağırdı. Çok ağırdı lânetli tabanca, yürüdükçe daha da ağır oluyordu. Arada onu karnı üstünde arkaya, göremiyeceği, ağırlığını hissetmiyeceği bir yere itiyordu, ama tabanca inadına kayıp kayıp karnı üzerine geliyordu hep. Tabancaydı belki düşünmesine engel olan; belki kayışlardı; neyse işte hür değildi ve yol uzadıkça tabancayı bir yana fırlatası, omuzlarını sıkan kayışları sıyırıp bir yana atası, yemek sahanını da, kemeri de, başındaki miğferi de yere çalası, sonra tırnaklarını göğsüne saplayıp gömleğini de yırtası, tel tel, iplik iplik edip bir yana fırlatası geliyordu ve uzun yolda, umutsuz yolda koşarak uzakta, ama öylesine uzakta, masmavi denizin kıyısındaki kumsala çırılçıplak yıkılıp yalnız o ve deniz, yalnız o ve sınırsız denizin sonsuz gürültüsü...

Başını kaldırdı teğmen. Hava iyice kararmıştı. Solda orman uğulduyordu. Derin, yabanî bir uğultuyla. Gökyüzü karaydı. Rüzgâr soğuktu. Soldaki tarlaların yüzünden esiyordu rüzgâr. Rüzgârda yapışkan bir ıslaklık vardı. Kar yağacağa benziyordu. Ama ağustosun sonuydu henüz ve üstelik güney batıdan esiyordu rüzgâr.

Düşünmüyordu teğmen. Dinliyordu yalnız. Ormanı dinliyordu. Ormanın uğultusu içinden gelen uzak ve sağır top seslerini, rüzgârı, arkadan gelenlerin ayak seslerini dinliyordu. Dinlemek daha iyiydi belki. Hele uzakta, öncesi hiç yürümediği bir yolda karanlıklar içinde ilerlerken yabancı bir toprağın serüvenini söyliyen rüzgârı dinlemek, yabancı insanların ayak seslerini dinlemek daha iyiydi belki. Yorgun değildi. Kıyısın-

da oturup yemek yedikleri ormandan ayrılalı ne kadar zaman geçmişti ki yorgun olsun!

"— Yürü oğlum, yürü! Kaldır hele ayaklarını! Yere sağlam sağlam bas! Askerce!... İşte öyle! Köylü parçası değil misin be! Ormandan sana ne? Yürü haydi, yürü!"

Rüzgâr soldaki tarlaların yüzünden eserken ansızın yabani ıslıklar çıkararak karşıdan saldırıyor, teğmenin soluğunu kesiyordu. Ormanın uğultusu içinden garip bir iniltı geliyordu. Orman, acı acı ulurken, için için ağlıyordu da sanki.

"— Korkuyor musun? Neden? Uzakta, senin yurdunda orman yok mu? Rüzgâr esmiyor mu orda da? Kar, fırtına, tipi olmuyor mu orda da? Ama başka mı?.. Nesi başka! Ateşten, demirden, kandan korkmuyorsun da ormanın uğultusundan mı korkuyorsun? Yürü ulan! Kaldır ayaklarını! Askerce! Yere sağlam sağlam bas!"

Derken yol birden bire aydınlandı, sonra karardı ve ormanın üzerine müthiş bir gümbürtü koptu ve kopan gümbürtüyle askerler de teğmen de, tırpan yemiş ekinler gibi, yere serildiler. Ormanın üzerinde kopmuş gümbürtü yuvarlana yuvarlana ormandan uzaklaşıp soldaki tarlaların üzerine çöküyordu. Orman, askerler, teğmen soluklarını tutmuş, uzaklarda ölen sesleri dinliyorlardı.

Teğmen ayağa kalktığı zaman dizleri titriyordu. Yürümesi mi gerekiyordu, dönüp az arkada yolda yatan askerlerin arasına girmesi mi gerekiyordu, kestiremiyordu bir türlü. Askerlerden yana döndüğü zaman kulağına kısık, biraz da ürkek sesler çalındı:

— Birşey yok!..

— Uçak falan yok!

— Bomba değildi yahu!

— Gök gürültüsü!

— Kalkın haydi!..

Rüzgâr hafiflemişti. Tılsımlı bir sessizlik içinde orman teğmeni, teğmen ormanı dinliyordu. Ormandan gelen çürük ve rütubetli yaprak kokuları, ayakları dibinden kalkan toz-toprak kokusuna karışarak, teğmenin burnuna vurdu.

Yağıyordu. Sık. Sıcım gibi. Öylesine sık ki, bir an ormana girip yağmurdan saklanmayı düşündü teğmen. Ama gitmedi. Orman hâlâ garip bir iniltiyle için için ağlar gibiydi. Teğmen korkuyordu. Ormana bakarken yumruğunu sıktı.

"— Korkak! Seni korkak ördek, seni!" dedi içinden ve, yumruğu hâlâ hınçla sıkılı, askerlerden yana döndü:

— İleri, marş!

Yürüdüler gene.

DEMİRSEREN, Bedii

SENİNLE OLMAK GENE

Şimdi akşam.

Torosların güneyinde yağmur başladı. Ta Erdemli'den ötelerde. Karanlığın içine yol yol iniyordu.

Yatağın üzerine oturmuştu. Gözleri penceredeydi, yağmuru izliyordu. Bir sigara daha yaktı... Birşeyler yese iyi olacaktı; ama üşeniyordu. Biraz pastırması, açılmamış bir kutu tonu, bir kavanozda gül reçeli vardı. Ne var ki yağmur olunca, hep burnuna mercimek çorbasının o buram buram kokusu gelirdi. Yanında kırılmış bir baş soğan... "Gel de evi arama," diyordu. "Bir mercimek çorbası için ev arandıktan sonra..." Bir sigara daha yaktı... Evin bir diyeceği kalmamıştı artık... Çalışıyordu. Evde son günler pek göze batar olmuştu. Yattığı yatak, oturduğu sedir, gece yarıları hırsız gibi açtığı kapı onu istemiyordu. Anadan tut danaya değin, birinin bıraktığı yerden sözü bir başkası alıyordu: "Gitsindi, herkesin yaptığı gibi bir iş bulsundu. Oyalanırdı. Cebi para, sırtı yeni şeyler görürdü. Arasındı. Kimse - gel al şu parayı ben harcayamadım, sen harca - demezdi adama." Sonra: "Çekilmez olmuştu." Zengin amcanın parası, öğretmen kız kardeşin Sümerbank'tan aldığı yeşil, siyah çizgili kumaşı her gün görmek te çekilmez olmuştu ya neyse. Oysa oyalanacak şey mi yoktu koca il'de? Bir kere Ziyapaşa gazinosu vardı. Gazinoda, satranç, dama, prafa briç oynanırdı. Alt tarafı bir kahve parasıyla öğlen edilebilirdi. Öğleden sonrası iki şey yapılabilirdi: Ya, bir günlük gazetenin sekreteri dostun yanma gidilir, onun makasla baş yazı düzenleyişi seyredilir; ya da, kuru kahveci bir başka dostun dükkânında tezgâhın gerisine geçip kahve satılabilirdi. Bazı da, - amca - dediği yaşlı bir adamın tavanı basık, penceresiz odasına uğranırdı. Amcanın odası sıcak hamur, şap kokardı. Kese kâğıdı yapılırken köylü sigarası içilir, nohutlu kahve içilir, bu amcayla dünyaya, esenliğe, paraya küfredilebilirdi. Ah, o evin dırdırı. Kız kardeş çok sinirliydi çokluk. "Üstüne iyi birşeyler giymesin hafta araları sinemaya gitmesin, sonra - biraz zayıf olduğu için - kalsyum iğneleri, vitaminler yaptırmasın da onun cebine mi tıksındı bütün eline geçeni?.." Baba anlayışlı adamdı; daha fazla borç bırakmamak için olacak ivedice dünyasını değiştirmişti. Dede emekli olmuştu... "Borç mu ödesin-

di, yoksa bu kazık kadar herife mi baksındı? Ayıptı." Ayıp tilciğin deyiminde, acılığında yoktu. Ayıp şuradaydı: Bir gün kuru kahveci dost cebine bir on liralık sokuşturmuştu. Para, parmaklarının ucunda yumuşak, yağlı, kirli kirli duruyordu. Ölmüş bir kertenkelenin buruşuk kaypak soğuk cildi gibiydi. Parayı o gün daah çok sevmemişti. Ama bütün bu hor görülmeler, aşağılık olmalar, aylak kazık adam olmalar hep onun yüzünden değil miydi? Onu elde etmeliydi. Etti de, ne var ki hiç bir zaman Onu yeteri kadar sevmedi.

Şimdi geceye yakın.

Torosların güneyine yağmur yağıyordu. Defnelerin, harnupların, böğürtlenlerin üzerine. Erdemli'den ötelerde karanlığın içine yol yol iniyordu.

Gözü penceredeydi, yatağın üzerine oturmuştu. Bir odası, penceresi, karanlığı, yağmuru vardı. Şantiyede, çinko damlı küçük odasında yalnızdı. Şantiyede yalnızdı. Yağmur çinkoları dövüyordu. Kargalar pis çığlıklarına, ıraktaki köpek ulumağa başlamıştı bile.

Yıpranmış meşin cüzdanını çıkarmıştı. Şantiyede yalnız kaldığı geceler çokluk yaptığı iki şeyi yapacaktı şimdi. Bu üç şeydi ya üçüncüsü...

İlkin, cüzdanının en derin yerinden bir resim çıkardı. Bu okul giysili, ne yönden baksanız gözleri sizde olan, düzgün taranmış kara saçlı, ürkek bakışlı bir kızın resmiydi. Hiç yüz yüze gelip konuşmamışlardı; ama kızın, "Sen beni babamdan isteyemezsin, o güç sende yok." diyeceğini bilirdi. Oysa şimdi ne güzel evlenmiş olacaklardı. O da onu görmek için 19 mayıs provalarını izlemekten; yağmur altında sinema dağılışlarını kıkırdıyarak beklemekten kurtulacaktı.

Resmi, fotoğrafçı bir başka dostun dolaplarını düzenlerken almıştı. Aşırmak denemezdi buna. Kızın resimden, onda oluşundan haberi yoktu. Kız için: "Pek güzel değil," derdi. Güzel olmasa da birine benzetirdi onu; kime benzettiğini de bir türlü bulamazdı. Tutkunluğu buradan geliyordu. Tümüyle hoş muydu, değil miydi? Çoğu zaman düşünmüştü bunu. "Esmer olmaya esmerdi. Geniş dizleri, biraz eğri bacakları vardı." Sonunda "yok artık deve, gözlerinin şehlâ olduğunu da kim çıkarıyor." der belirsiz birilerine kızarak susardı.

İkincisi: Sayısız el içi kadar kesilmiş kâğıt parçalarıydı. Takvim yapraklarının arkalarına yazılmış güzel deyimler vardır hani örneğin: "Erkek ruhunun derinliğinde yalnız fenadır. Halbuki kadın berbattır." O bunu: "Erkeğin kişiliği derinliğindedir. Kadında kişilik mi? Kadında derinlik yoktur ki." diye değişime uğratarak yazmıştı.

Sonuncusu: Salt bir düşünüydü, bilinçaltı gömülerindendi. Çokluk bir köşede uyuklıyan kedi bu çağrışımı yapardı. İl, ak yapılar, ışıklar, sesler, kokular, Akdeniz sonra güneş, yağmurlu ıslak gece, kadın; hele kadın, yumuşak giysiler, geniş kalçalar, ince kuş bilekler, tay bilekler... O zaman kedi, sırtı üstüne dönmüş, yavrularını emzirmeye başlamış olurdu. İşte bununla oyalanmaz, bununla yetinmezdi. Artık birşeyler yapmak gerekirdi. Sonra cüzdanını yeniden eline alır, kâğıt liraları parmakları arasında tutardı. Para, kirli, yumuşak, yağlı yağlı dururdu. Bu duyu tiksindirirdi onu... Hiç saymazdı parasını. Sonradan o olay günü, kaybolan cüzdanında ne kadar parası olduğu kendisine sorulunca kesin bir şey söyleyememişti. Bir de üstüne titrediği bir çizelgesi vardı. Başlığı: "Sigara parasından borcu olanlar" dı. Bunu binbir kere okumuştu, yüzbin kere...

Simdi gece...

Torosların güneyine yağmur yağıyor. Ta Erdemli'den ötelerde. Yağmur, tozu dumana katıyordu. Karanlık kokuya, gürültüye kesmişti. Mazılar, ıtırlar, çövenler sırsıklamdı...

Şantiyedeki odasında yalnızdı. Yıpranmış meşin cüzdan elindeydi. Daha, çarpıkça bacaklı, okul giysili kızın resmine bakıyordu. Küçük kâğıtlara geçmemişti. Sırtı ürperdi birden. "Gözetleniyorum," diye geçirdi içinden. Hemen de gözetleyeni yakaladı. Bu şantiye gazinosunda ayak hizmeti gören çocuktu. Ablak pembe-beyaz yüzünü cama dayamıştı. "Kızmış görünmeli." dedi. "Alışmasın bu oyuna. Yüz bulursa, yarın akşam odaya da damlar. Birşey olmuş ya da olacakmışcasına artık şantiyeyi susturamam." Kapıyı açmıştı.

"Ne var lan!? Neyi seyrediyorsun pencereden?" Oğlan sırıtıyordu.

"Bey!" dedi.

"Bey mi git dikiz et dedi?"

Oğlan sırıtıyordu:

"Bey şantiyenin şef yardımcısı."

"Şef yetmiyor muydu?" Oğlan:

"Sabah geldi," dedi. "Görmedin mi?"

"Görmedim."

"Sabah geldi." dedi oğlan.

"Ne istiyormuş?"

"Sabah bavulunu boş odalardan birine götürdüm; süpür dedi, süpürdüm; ben bekârım dedi, burada yatıp kalkacam dedi. Bekârım dedi de güldü."

Oğlan durdu:

"Bey!"

"Ne var?"

"Bekârım, dedi de niye güldü ki?"

"Anlamam," dedi. "Ne istiyormuş herif bizden?"

"Yazı mı yazacaktın bey? O resim yavuklunun mu? Hep bakar durursun.."

Islak karanlığa çıkmıştı, oğlan onu izliyordu.

Yeni gelen gazinoda tek başına oturuyordu. Küçük bir deve, Bağdat Hırsızı'nın şişeden azat ettiği deve benziyordu. Köseydi. Esmer teni, sola çarpık bir burnu vardı. Ağır gövdesini sarsa sarsa gürültüyle konuşuyordu.

"Neredesiniz be?" diye gürledi. "Herkes Allahın bir cehennemine sıvışmış."

"Bu akşam cumartesi," dedi genç adam.

"Şuraya gelmişiz, şu Allahın dağına. Konuk sayılırız."

"Elbette, konuksunuz."

"Şuraya gelmişiz." Elinin tersiyle kapıya dayanmış, sırıtan oğlanı işaret ediyordu. "Akşamdan beri şunun şapşal suratını seyrediyorum be!"

"Bu akşam cumartesi," dedi genç adam.

"Memurun cumartesilerini biz de biliriz oğlum."

"Burası dağ başı," dedi genç adam.

"Nasıl veznedarsın böyle? Para sende oğlum. Gazinoya votka al, bira al, sigara al; harman, kokulu, bahar falan."

"Geçenlerde iki kilo bahar sigarası aldım, içtiler, parasını daha..." dedi sustu. "Vermediler"i söyliyemedi.

Şef yardımcısı:

"Şarap var mı?" diye gürledi. Şapşal suratlı oğlan yerinden sıçradı.

"Vardır," dedi genç adam.

Bir şişe buzbağ, iki bardak geldi. Ancak şişenin yarısında köse yüz yumuşadı.

"İsmini biliyorum," dedi. "Şu şapşalınki de Memiş."

Şarap bardağını eline almıştı.

"Odanda neler yazarsın, ne bulur da yazarsın?"

Güneyde, makilerin çam sürgünlerinin yeşiline acı acı yağmur yağıyordu.

"Hapiste bir töre vardır: İlk önce, yeni gelenle bir - Allah kurtarsın - kahvesi içilir."

"Bilmiyorum," dedi genç adam.

"Hadi Allah kurtarsın, kaldır bardağını."

"Allah kurtarsın." dedi genç adam.

"Sizler gençsiniz," dedi. Kıs kıs güldü. Daha bir çirkin oluyordu gülerken. "Yaşlı heriflerden dostlar edinin; girip çıkın evlerine. Onların paraları boldur bir, genç karıları vardır iki. Onların beceremedikleri şeyi siz yapıyorsanız, pencereden kovulur sonra kapıyı aralık bulursunuz üç."

"Şimdi, yani bütün kadınlar ilde bizi mi gözlüyor?"

Dev yapı sarsıldı. Ardından bir kahkaha koptu:

"Aptal olma! Arkadaşların hani, nerde? Öyleyse ne b.. yemeğe indiler il'e?"

"Bu akşam cumartesi," dedi genç adam. Cumartesi, kadından, ışıl ışıl yanan bir gazinodan, içkiden, yakın bir dostu bulup sohbet etmeden daha fazla birşeydi, anlatamazdı bunu.

"Yalnız bir odadasın, gelsin bikinili, iri göğüslü kadın resimleri, o türlü romanlar - bilirsin ya - dediğim böylesinden iyidir."

"İyidir belki, bilmiyorum."

"İyidir, kolaydır da."

"Kolay mıdır?"

"Aptal olma," dedi şef yardımcısı.

Yavaş yavaş şişe boşaldı.

"Ben beceremem," dedi genç adam.

"Öyle sanıyorum."

"Çekingenim, içime kapanığım."

"Öyle görünüyorsun. Allah kurtarsın."

"Öyle olsun."

"Olta var ya!"

"Var..."

"Her gördüğün suya atmalısın. Balığın nerde olduğu, ne zaman vuracağı bilinmez."

Mor dudaklarını sarkıtıp, biyol gözlerini kısmıştı.

"Ambarcıyla, bakımcı geçinemiyormuş."

Şapşal suratlı oğlan az ötede sırıtıyordu.

"Ücretlerini kısmalı biraz. Çok para iyi değildir."

"Sonra çalışmazlar," dedi genç adam.

"Aldırma! Şefin evinde bir kuş südü eksikmiş. Çocuğuna oynaması için pilli bir radyo almış. Şunlara bak be! Amerika mı burası lan, Fort'un torunu mu bu velet?"

Genç adam gülüyordu.

"Gülersin," dedi. Sonra birden sordu:

"Senin toplu paran var mı? Haydi haydi saklama."

"Ben parayı sevmem." dedi genç adam.

"Ben parayı çok severim oğlum, çok..."

Şimdi bir ikindi üstü.

Güney, kasım sonu, kurşuni bir gök, Erdemli'den ötelerde yağmur, sicim gibi, yağmur bozbulanık, çamur gibi yağıyor.

Küçük vezne odasında oturuyordu, gelsinler diye bekliyordu. Beklese de beklemese de gelecekler. Onbeş günlük avans alacaklar çünkü. Onlardan iki kilo sigaranın parasını kesemi-

yecek. "Kaçmadık ya, gel canımızı al bari." diyecekler. "Amma askıntı oldun, sıktın ha!" diyecekler...

Çok geçmedi, başına üşüşüverdiler. İki greyderci, kirli bıyıklarını burarak, pis tulumlarına yağlı ellerini silerek geldiler; ambar memuru, bakımcı, sonra doktor, sonra desinatör üstüne eğilmişlerdi. Görünmüyordu. Gene geliyordu o. Gürültülü bir maymun gibi sırtına binip te, domuz kirli boz kıllarını yüzüne, gıdıklar gibi sürmeğe başlayınca... İşte o zaman kararmış gözlerle gömleğinin yakasını yırtarak açmak, bağırmak isterdi: İtler gibi, leş kargaları gibi.

Üstüne eğilen kara sinekler arkalandığı zaman görünü şuydu: O masada sıtma nöbetleri geçiren çelimsiz bir köylü çocuğu gibi oturuyordu. Cüzdanı önündeydi. Yarıları dışarda bir miktar kâğıt para vardı içinde. Bir de üstüne alay edercesine atılmış yedi sekiz imzalı, buruşuk bir çizelge seçiliyordu.

Parayı kıç cebine sokan, "Eyvallah!" diyen gitti...

Sırtındaki maymundan, yüzünü gıdıklıyan pis domuz kıllarından kurtulmak istiyordu. Kendini dinlememeli. Bir süre pencereden yağmuru izledi. Az sonra cüzdan elinde şef yardımcısının odasına girdi. O sıra yardımcı bir kutu delik sigarayı önüne yaymış, deliklerine ince kâğıt yapıştırmakla oyalanıyordu. Gitti onun masasına iki elliyle kabaca dayandı.

"İstifa edeceğim!" diye bağırdı.

"Et be birader."

"Edersem, sizin bilmem nerenize kadar. Bilmem nereniz duymaz. Etmiş! Nasılsa bir enayi benim yerimi almak için yarın koşarak gelir..."

"Yahu bu sigaralar da hep delik."

"Eğer bak şef: Şu sigara paralarını vermesinler kan çıkaracağım şantiyede. İyi bozuluyorum be! Para gitmiş aldırmam. Alemin enayisi mi oluyorum yani bu durumda? Bizimle oynuyorlar mı yani? Hacıağa mı oluyoruz yani?"

"Nedir oğlum bu sigara parası?" Gayet rahat, duru konuşuyordu.

"İki kilo sigara aldık. Seksen şu kadar lira eder. Koyduk gazinoya, gelen bir paket aldı tüttürdü." Sonra soluk-soluğa bağırdı:

"Çizelge var bende, kim ne içmiş çizelgede..."

"Getir oğlum şu çizelgeni." Döndü kapıda onları dinleyen yaşlı, boşnak gece bekçisine çıkıştı.

"Sen ne istiyorsun? Orada kazık gibi dikilme. Hadi sonra sonra..."

Genç adam vezne odasına koşarak gitti. Orada masanın üzerindeydi çizelge. Ne var ki elinde bir boşluk, bir hafiflik vardı. Duyuyordu bunu; ama şimdi kendini toparlıyamazdı.

Maymun sırtında, domuzun iğrenç kılları yüzündeydi. "Eşekoğlu eşekler," diyordu. "Namussuz çocukları," diyordu. "Hergeleler," diyordu. "Kazıyacak adam bulamadınız mı lan?" diyordu. "Lan sigaraları tüttürdünüz ama."

Birden durakladı, eli boştu ya, cüzdan yoktu. Cüzdanı.

Fırtına gibi şef yardımcısını odasına girdi. Odada kimse yoktu. Bıraktığını sandığı masa üzerinde cüzdanı da yoktu. Kapıda az önce gördüğü boşmak gece bekçisi de yoktu...

Bundan sonrası, kısa süreli, sisli, yağmurlu bir düşü andırıyordu. Kişi koşmak ister adımları geri gider, bağırayım der ses boğazında düğümlenir, hep doruklardan eteklere uçar uçar gene de ona varamaz, onu tutamaz. Şantiye şefinin ülseri tutmuş, günlerdir il'deki evinde yatıyordu. Gece bekçisini koğuşta ak torbasını karıştırırken bulmuştu. Ona ne sorabilirdi. "Hesabı kesiyorum, defolup gideceğim." demişti bekçi. "Bu Allahın belâsı yer de çekilmez oldu. Her gece biz bekliyoruz iki aydır be! Adam evine, karısına hasret kalıyor."

Diğerlerini gazinoda bulmuştu. Şef yardımcısı bakımcıyla tavla oynuyordu. Diğerleri seyirciydi. Doktorun ivedi bir işi çıkmış il'e inmişti.

"Yahu cüzdanım kayıp," diyecek olmuştu.

"Düşürmüşsündür."

"Ceplerine iyi bak!"

"Ben hep düşürürüm!"

"Sebayi-dü oynıyacaksın."

"İnsan il'e iner de bir kilo bahar almaz mı?"

"O kadın sigarası."

"Düşürdün..."

"Annem küçükken sokağa çıktım mı parayı cebime iğnelerdi."

"Benimki düşürürüm diye hiç vermezdi ya."

"Allah kurtarsın."

"Yüz şu kadar işçi..."

"Yirmi şu kadar memur..."

"Unuttun gene."

"Para var mıydı içinde?"

"Kartvizitin varsa, korkma bulunur."

"B.. bulunur. Giden gider."

"Başka ne vardı içinde?"

"Allah kurtarsın!"

"Ne kadar para vardı içinde?"

"Kesin olarak bilemez misin?"

"Dü-se oynıyacaksın oğlum."

"Bıraktığın yere bak."

"Polise... En iyisi polis."



Degas

"Dalgınlık."
"Polise git, anlat."
"Akşama doktor döner mi dersin?"
"Allah kurtarsın seni oğlum. Penci-yek."
"Mars kokuyor."
"Polise..."
"Düşürmüşsen?"
"Yüz şukadar işçi işinde..."
"Yirmi şukadar..."
"Bak, üstümüzü ara istersen."
"Ayıp şey bu."
"Mars oldun oğlum."
"Allah kurtarsın."

İşte böyle sevgilim. Parayı sevmem bilirsin. Giden paraya acımadım. Ne kadardı bilmiyorum. Hiç bir zaman da bilmiyeceğim. İnan sevgilim para beni düşündürmedi. Senin o okul giysili, ürkek bakışlı resminin kaybolusuna yandım. Bağışla beni. Onu da elimden aldılar. Ama sen gülüp geçersin bu olaya: "Aptallık" dersin. "Budalalık" dersin. "Senin gibi enayilerin parasını böyle iç ederler işte" dersin. Resmi düşünmezsin bile.

Bu gece Toroslarda yağmur bir başka yağıyor. Ta Erdemli'den ötelerde. Islanmışını içime kadar, açım, üşüyorum... Yağmur korkutuyor beni.

Hiç bir dileğim yok sevgilim. Yanımda bir resmin olsaydı, yeterdi. Ama sen o resmin kadar erdemli değilmişsin, bundan ne çıkar.



DURSUN K., Tarık

GİTMEDEN ÖNCE

Askerlikten kalma tahta bavulumu aradım evde, bulamadım. Pepe'nin kahvesine gidip Yılmaz'a bakmaya da üşendim.

Gün ilerledikçe sıcak da birlikte yürüyor, hızla çoğalıyordu. Evin içi serindi. Dışardan gelen sıcak dalgası, içerinin taş doğması serinliğini bir türlü yenemiyordu. Ama her ikisinin vuruşmasından gelen bir eziklik odaları doldurmuştu. Top sahasındaki çocuklardan başka ortalıkta görünen yoktu. Elleri, yüzleri sıcaktan, terden kıpkırmızı, durmaksızın koşuyorlardı. Sesleri kısılmış, küçülmüştü ya, yine de bağırıyorlardı deliler gibi. Aralarında ortaokulun jimnastik öğretmeni Ali Rıza bey de vardı. En çok ona şaştım. Ayağında kısacık bir pantalon, dur durak bilmeden o da çocuklarla bir olmuş koşturuyordu.

Sinekler evin serinliğine atılmışlardı. Havadan vız vız taşlığa iniyorlar, kuytulara sığınıyorlardı.

— Hayrola Hasan abi?

Baktım: Müzeyyen gelmiş, kapıda duruyor.

— Sen misin? Gel!

Girdi.

— Nerde oğlan?

— Anneme bıraktım.. dedi.

Kaynanasına "annem" dediğini ilk duyuyordum. Ekledi:

— Öğlen uykusuna yatırdı. Hep seni sordu, uyumadı bir türlü...

— Uğrayacaktım size ama, olmadı...

— Öğlen yemeğine gelirsin diye bekledik, gelmedin..

— Canım yemek istemedi..

— Ama sen zayıfsın Hasan abi... dedi. Kendine bakmalısın mutlaka. Yoksa hasta masta olursun...

— Artık hastalık zamanımız geçti. O gençliğimizdeydi...

— Şimdi ihtiyar mısın sanki? Yirmibeşinde bile göstermiyorsun. Valla'i!

Güldüm.

— Siz kadınlar hep yalan söylersiniz zaten. İşiniz gücünüz yalan! Yalan olsun da ne olursa olsun! Gözümün içine baka baka nasıl söylersin bunu?

— A-a-a-a! Kur'an çarpsın ki yalan söylemiyorum. Kime

istersen sor, bak o zaman yalan mı, doğru mu söylüyorum anlarsın...

Bakıştık.

— Yani ne diyeyim? Ben yirmibeş gösteriyor muyum, öyle mi diyeyim?

— Hiç değişmemişsin.. dedi. Hep o eski Hasan abimsin!

— Ne var da ne değişeyim? İnsanı hapisane değiştirir sanırdım ben de. Ama anladım, değiştirmiyormuş!

— Ben değiştim.. dedi. Değişmişim değil mi?

Tepeden tırnağa bir süzdüm.

— Evet, değişmişsin.. dedim. Ama bunu önleyemezdin ki...

— Oğlandan sonra böyle şişkolaştım. Ne yesem yarıyor! Su içeyim, şişmanlıyorum. Neden bilmem...

— Anama benzeyeceksin de ondan.. dedim.

— Benzedim bile.. dedi. Nerden baksam kendime, karşımda anamı buluyorum. Sen niye evdesin böyle? Kapıyı açık görünce bakayım kim var evde, dedim.

— Benmi tahta bir bavulum vardı, onu arıyordum; bulamadım. Sen gördün mü, biliyor musun nerde?

— Anam rahmetli, kimbilir nerelere sokmuştur. Yarın bu evi de bir düzene sokmalı yeni baştan... Yüklüğe baktın mı? Yok mu orda ha?

— Baktım, yok!

— Bir de kömürlüğe bakaydın. Oraya kaldırmışlardır.

Hiç aklıma gelmemişti, oradaydı herhalde.

— Ben bakarım şimdi.. dedi. Kısa boyuyla, toparlacık, yuvarlana yuvarlana gitti: sonra elinde bavulla geldi.

— Buldum! Ordaymış. Sen olmayınca, lâzım olmaz demişlerdir. Kim n'apsın hem? Sen n'apacaksın bunu?

Söylesem mi diye bir an durdum. Ama nasıl olsa olacaktı. Nasıl olsa...

— Gidiyorum da.. dedim.

Bavulu yere bıraktı. Hiç birşey demedim. Tırnaklarının içini tırnaklarıyla temizlemeye başladı. Gözleri yerde:

— Ne zaman? dedi.

— Yılmaz dediydi. İstanbula mı?

— Bu akşam...

— İstanbula..

— Çok erken değil mi?

— Olsun.. dedim. Burada yapamayacağımı anladım.

Yaklaştı.

— Onun yüzünden mi? Onun yüzünden mutlaka..

— Değil.. dedim.

— İnanayım mı?

— İnan..

— Peki.. dedi. İnandım!

İnanmamıştı. İkimiz de biliyorduk bunu.

— Bu bavulla gitme bari.. dedi. Ayıp! Bir tahta bavul elinde, insan İstanbula böyle mi gider?

— Bir kaç parça çamaşır götürecektim..

— Hüsamın bavulunu al. Ona lâzım değil nasıl olsa..

— Bir lâf etmesin?

— Etmez! O kadar enişteilik yapsın artık..

— İstemem.. dedim.

— Sen karışma orasına.. Ben çamaşırlarını bulurum, hazırlarım bavulu. Kaçta gidiyorsun?

— Dörtte beşte burdan yola çıkarım..

Birlikte misafir odasına geçtik. Kristal aynalı konsolun gözlerini çekti. Çamaşırları ayırdı.

— Dört kat yeter mi?

— Yeter. Yetmezse yenisini alırım..

Çamaşırları göğsünde tuttu.

— Temelli mi bu gidişin? Öyle mi oluyor?

Dudakları titriyordu. Yüzünün rengi yeşile çalıktı.

— Yok.. dedim. Belli olmaz. Bakarsın dikiş tutturamam, gerisin geriye dönerim.

— Ne iyi! O zaman yine hep bir arada oluruz..

— Oluruz ya, tabii oluruz!

Ağlamaya hazırlanıyordu. Çenesini okşadım.

— Sakın ha! dedim. Beni de ağlatırsın sonra. Aman ha!

Yutkundu, beceremedi. Titrek titrek:

— Göğsümde bir yerim sıkıştı, kaldı.. dedi. Tırnaklanıyor. Ağlasam kurtulacağım ama... İstediğim halde olmuyor, bir türlü...

— Sonra ağlarsın.. dedim. Unut şimdi bunu! Yeri değil, sırası değil.

— O kadar bekledik halbuki.. dedi. Hepimiz o kadar bekledik...

— Biliyorum.

— Bir Yüksel için...

— Onun için değil! Yani, yalnızca sebep o değil...

— Peki ne? dedi.

— Ben de bilmiyorum.. dedim.

Direndi.

— Odur, mutlaka o!

Saçlarımın dipleri terliyordu. Gömleğin, atletten çıkan terle sırtıma yapıştığını duyuyordum.

— Gideyim bari.. dedi. Fayda yok işi uzatmakta. Kafana koydun, ille yapacaksın...

— Yapacağım!

— Geçerken uğra, bavulu al! Oğlan da uyanmış olur, bir görürsün.

— Görürüm!

Anam gibi, iki yanma sallanarak gitti. O da üzüntülü anlarında, kuru bir yas içindeyken sallana sallana dolaşırdı.

Sinekler vızıldayarak havaya kalktılar, taşlığa giren güneşten mutfak aralığına, aralığın çekici serinliğine kaçtılar.

Ali Rıza bey, düdüğünü keskin keskin öttürdü; düdüğün sesi vınladı, aynı vınıltı uzun bir süre de havada asılı kaldı.

Çocuklar topu bıraktılar. Birbirleriyle el sıkışıp öpüştüler. Ali Rıza bey onları bir sıraya getirdi, sonra koşar adım sahadan çıkardı. Pat pat pat bizim evin önünden geçtiler. Alirıza bey en arkadan boynunda iki yanda hop hop eden izci düdüğüyle koşuyordu. Geçerken el salladı.



Fernand Léger

ERUS, Ö. Ercan

Y A H Y A

Geceleri istasyona giden yolda tek-tük sokak lâmbaları yanar. Koyu gölgeler düşerdi yolun iki yanına. Çınar ağaçlarının altındaki travers yığınlarından, kesif bir dezenfekte kokusu yükselir. Kırılmış, patlamış vida sandıklarından etrafa yayılmış vidalar, çiviler, işe yarayacakları günü sabırla bekleyen uysal kişilere benzerlerdi karanlıkta. Direksiyona kapaklanmış uyuyan Yahya erkenden arabasının kıçını 20,15 trenini beklemek için rampaya dayardı.

Sonra ışıl ışıl yanan istasyon binasından cılız bir maniple sesi işitilir. Her gün biraz daha ağırlaşan teçhizatıyla nöbetçi inzibat, oturmaktan uyuşmuş ayakları üzerinde tepinir, öflüye püfliye elindeki zinciri sağa sola sallıyarak; beş saatlik nöbet müddetini doldurmak için bir aşağı bir yukarı dolaşırdı.

Üçüncü mevki bekleme salonunda yanan 25 mumluk ampulün altında, tahta sıralara kıvrılmış uyuyan, amelelerin horultusu yandaki odadan gelen maniple tıkırtılarına karışır... Tren yolunun karşı tarafındaki çukur tarlada kurulu işçi, amele çadırlarından rüzgârların her esişinde kulakları tırmalayan, boğuk bir kemençe ile hora tepen laz'ların gürültüleri, maniplenin tıkırtılarını da, inzibatın üfünü de püfünü de bastırarak, karanlıklara dalıp uzaklarda, çok uzaklarda kaybolurdu. Köşeye bağdaş kurup başını duvara yaslayan simitçi çocuğun tablasından bir simit daha alıp gevelemeye çalışan, şişman, kırmızı şapkalı hareket memuru talimli adım'arla gelip, elindeki işaret feneriyle peronda, ölü ışıkları görünen soluya soluya gelen treni beklemeye başlar. O zaman inzibat yürümekten vazgeçer, kemençe susar, horultular duyulmaz, maniplenin kuvvetlenen tık tıkları; herkesi uyandırmak istercesine avaz avaz bağıran tren çığlıklarına karışır. İsli beyaz dumanlar savura savura, kurumlu kurumlu duran tren bir çırpıda yolcusunu bırakıp hareket memuruna göz kırparak isteksiz çuh... çuh... puh... puhlarla çeker giderdi. Yolcular arabaya koşuşurlar; uykulu gözlerini avuçlarıyla oğuşturan Yahya pür dikkat çektiği uzun besmelenin ardından direksiyona kurulur. Sarı arabanın sarı muavini "— Tamam be abi.." diye hareket zamanının geldiğini bağırır, Yahya kontağı açar ve gaza basardı. Hoplıya zıplıya yola koyulan sarı araba iki keskin farın aydınlat-

tığı, asfaltı bozulmuş yolun sonuna gelince yavaşlar.. beklegen iki üç köylüyü de alıp, ağır ağır, senin kırmızı kiremitli küçük evini arkada bırakıp; binlerce kurbağanın konser verdiği, derenin üzerinden geçer. Pencereden şoförün suya fırlattığı izmarit dikey bir çizgi çizerek dereye düşerdi. Meydandaki dükkânlar henüz kapanmamıştır. Recep kahvesinde, kâğıt oynayan iddialı iki oyuncunun başına, eli belinde dikilip oyuna dalmıştır. Yahyanın, Reeecep.. diye bağırışını, arabanın homurtusunu duymaz bile. Bakkal Sami körkütük sarhoş, dükkânı kapamak için, fal taşı gibi açılan elâ gözleriyle parayı sayarken, dışarıdaki malı içeriye taşıyan çırağına yarım yarım emirler verir, bas bas bağırırdı. Meydandaki son müşteriyi almayı unutan Yahya; asker evlerine dönen asfaltın başında elleri ceplerinde, dalgın düşünen devriye onbaşıya afilli bir temenna çaktıktan sonra muavinin, — Hoop, yavaş abi.. nârasıyla firene basardı.

Köy asfaltı; yürüyen çeşitli gruplarla dolu olurdu. Gökyüzünü ışıldayan yıldızlar kaplar, mehtap; belli belirsiz ışıktan kollarını aşağılara sarkıtır, yer yer yolu aydınlatırdı. Büyük ayı yıldızı yerinde hayaller kurar, kayan, düşen yıldızlar çizgiler çizerlerdi. Yol boyundaki tarlalarda ağustos böceklerinin konseri, neşeli türküsü sarı otonun homurtusuyla kesilir. Ateş böcekleri sağdan soldan sıçrayarak, yer değiştirirlerdi. Denizden kopup gelen rüzgâr tatlı bir yosun kokusu yayardı ortalığa. Ekseriya Kemalle beraber yürürdük, ama onun varlığıyla yokluğu birdi. Bana uzun cümlelerle, kitaplardan kaptığı ağdalı kelimelerle sıkıcı, ağır şeyler anlatırdı. Dinlemezdim bile. Pek lâf sırası gelmediğinden ellerim ceplerimde, kendimi; ayaklarımın emrine bırakmış yürür giderdim. Aradabir konuşmasını keser, — Değil mi? diye sorardı. Hı, der başımı sallardım. Önümüzde ardımızda yürüyen kalabalıklardan zaman zaman türküler, bağrışmalar, kahkahalar duyulurdu. Köyün ışıkları görünüp, siyah silüetler halinde evler seçilmeye başlanınca; Yahya; yürüyen ayakları, far ışıklarıyla tarayıp, uzun uzun korna çalarak, köye dönen virajın başında direksiyonu sallardı.

Geldiğimde, Yahyayı arabayı kenara çekmiş kahvede çay içer bulurdum. Her iki sinamanın da önüne yığılan gürültülü kalabalığı geçip; yol boyuna inerdik...

Yalı boyunun ışıkları köye nazaran cılız ve azdır. Burada kapı önlerine oturmuş çene çalan kadınlar, elektrik direkleri altında ağ yamayan balıkçılar vardır. Ampullerin seyrekleştiği yerlerde mehtapta dolaşan çiftlere, allelere, delikanlılara raslanır. Sahil kahveleri tıklım tıklım doludur; her kahveden yükselen plâkların sesi birbirine karışarak anlaşılmaz, acaip

bir gürültü halini alır.

Kaldırımlarda, kestane kavuran, fındık fıstık satan arabalı, tezgâhlı satıcılar otururlar. Her tezgâhta titrek ışıklı karpit lâmbaları boğucu bir kokuyla yanar. Kalabalıkta, beyaz kayışlarıyla göze batan inzibat Mustafa aptal aptal sağına soluna bakınarak, başçavuşun yolunu gözler. Tâ ötede yeni iskeleye yakın; kıyıya oturur, ayaklarını denize sarkıtır; bu eşi bulunmaz manzarayı doya doya seyreder seni düşünürdüm. Ay, denizde kalın, ışıklı bir yol işlemiştir. Direklerinde fenerler ışıyan balıkçı sandalları, dolaşır. Mavi kız sakin, sessiz, yavaş yavaş kıyıyı öper. Tutar bir sigara yakarım. Kemalin bir türlü stop etmeyen çenesi, tıkır tıkır çeşitli bahislerde işler durur. Sıkıntıdan patlarım. Beleş, sinamanın yolunu bulan bizim gevezе neden sonra binbir iltifat ve merasimle basar gider. Derin bir oh! çeker; tekrar rahat, düşlerime, hayallerime dalarım.

Sonra her gece olduğu gibi, tertipli tesadüflerle, seninle dönüşte yalı boyunun yeni yapılan kumlu çakıllı yolunun ucunda karşılaşırdık. Muhakkak gündüzki giysilerinin üzerine bir de siyah süveter giymişsindir. Kıpır kıpır oynayan, canlı kara gözlerine bakar, rüzgârda uçuşan kâhkülünü seyreder, ellerini ellerimde sıkar da sıkardım. Âdetindi. — Dolaşalım mı? derdin. Dolaşırdık; geceleri ne hikmetse durgunlaşır, konuşmaz, sessiz yanım sıra, uysal bir çocuk gibi yürürdün. İşte bizim günlerimiz, gecelerimiz hep aynıydı. Birbirine benzer, yeknesaklık, aynilik içinde geçer giderdi ama; bu sıkmazdı bizi... Korkutan tek şey, korktuğumuz tek şey, her şeyin bir sonu olduğu gerçeği değil miydi? Sonra ne mi olurdu? Hiç... Ayrılırdık herkesle beraber, uzak seferlere çıkan gemiciler gibi uzun uzun vedalaşırdık, Yarına kadar birbirimize allahaısmarladık derken, sen bir yana ben bir yana döner uzaklaşırdık. O zaman bu anlamsız vedalaşmalara şaşar kalırdım. Meğerse acele ayrılmaların, uzun yolculukların, hasretliklerin vedalaşmalarıymış onlar. Ben yalnız sana değil köyüme de âşıktım. Siz birbirinizi tamamlayan iki varlıksınız. Birinizden biri olmayınca ben de olamıyorumdur. Sizleri içimden söküp atmak imkânsızdı.

Dönüşte, hayatın basitliği, mânasızlığı beni Yahyanın arabasına tıkardı. Bir Yahya mutluydu, mesuttu zannımca.

Hızlı hızlı arabadan eve yürür, odama kapanır sabahlara dek seni yazmaya, anlatmaya zorlardım kendimi. Her şeyin bir sonu olduğu gerçeği delirtiyordu beni.

Her şey başladığı yerde biter, gecenin bir saatinde ses seda tamamen kesilirdi. İnsanlarımız, evlerimiz, sokaklar, tarlalar, deniz bile mışıl mışıl uyurdu. Bir trenler uyumazdı, bir

de makasçı Celil. Nöbetçiler dahi kestirmenin yolunu bulmuşlardır.

Doğan güneşle beraber hayat, didinme yeniden başlardı.

Geceyi unutur insanlarımız; güne bakarlardı. Amele, işçi taşıyan kocaman arabalar geçer gider; kahvelerin önleri sulanır, sokaklar kalabalıklaşmaya başlardı. Ankara ekspresinin önünden, bir yığın talebeyi sırtlayan white mırıldana mırıldana, küfrederek miskin, yola koyulurdu. Trenlerle, arabalarla taşınan insanlar Pendiğin kalabalığına karışınca, köylerini de unutur ekmek kavgasına girişirlerdi. Şimdi en mühimi bizim için ekmek kavgasıydı...

Ekspres bunca kişinin ardında, şirin Pendiğe, her gün sol elinde bir demet gül, sağ elinde ağır bir mektep çantası olan, seke seke yürüyen bir genç kızı da getirir koyuverirdi. Böyle yüzlerce mektepli kız gelirdi ama; onun kendine göre bazı özellikleri vardı.

Meselâ kendisini getiren trene teşekkür eder, yanından geçip giderken güler, peşi sıra hareket eden 7,55 i de el sallayarak uğurlardı.

Sınıfta önden üçüncü sıraya oturur ders dinlerdi.

Önden üçüncü sırada Kemal otururdu ya! o ders dinlemez, dalga geçerdi. Bunlar güzellikler içinde yaşayan mesut insanlardı, bu şehirde ekmek kavgası her şehirdekinden tatlıydı. Sabahları Yahya da gelirdi Pendiğe. Oradan Kadıköye atlayan Yahya öğlene dönerdi ancak. Öğlene kadar köyümde zaman dururdu. Mustafa öğleye kadar geçit nöbeti tutardı. Geceleri uyuyamayan şişko hareket memuru da öğleye kadar uyurdu. Öğleye kadar hanımlar, iş gördüklerinden dedi kodu yapamazlar, öğleden sonrayı gözlerlerdi. Kısacası öğleden evvelki hayatta iş yoktu, yaşamıya bile değmezdi.

Böyle daha pek çok hikâye anlatılıp yazılabilir. Fakat bu çeşitten hikâyeler köyümü yakından tanıyanlar için güzeldir. Sonu yoktur hikâyemin, sonuna yaklaştıkça yeniden başlar.

Benim köyümün delikanlılarının, genç kızlarının, inzibat Mustafaların, Yahya'larm, çalışanlarımızın, didinenlerimizin hikâyesi bu. Halbuki Yahya başlı başına bir roman, Mustafa yanık bir Anadolu türküsü, insanlarımız birer şiirdirler. Onların gerçek değerini, kıymetini bunca yıldır kimse bilmedi. Bu köyün ekmeğini yiyen, suyunu içen, aşkına düşenler atıp tutulur ardı sıra; lânetlediler köyümü.

Tabii masalımız yarıda kaldı. Bitiremedik.

Bu hikâyeyi yazan adam, herkes uyandığında, kâğıtların üzerine eğilerek uyumaya başladı. Sarı arabanın muavini sarı arabayı yıkıyordu. Sarı arabayı kapıya çekti. Bu hikâyeyi yazan adam arabaya bindi.. Sarı arabanın muavini "— Tamam!"

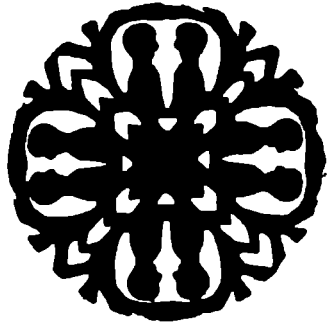
diye bağırdı. Yahya da gaza bastı.. Gittiler; gitmiyebilirlerdi. Köyün şimdi her şeyi tamamdı. Tamamdı ya! yine de yarıda kalan meseleye devam edemediler. Eksilen bir şey vardı.. Düşündüler, düşündüler bulamadılar. Gerçek acı acı sırıtıyordu onlara, göremediler... Yahya ana avrat düz gitti gerçeğe. Gazlayıp gerçeği çiğnedi... Gerçek, arabayı devirdi, yolun sağına... Gazeteler trafik kazası diye yazdılar. Değildi. Yahyayı mahpusa tıktılar.

Bir sabah, sarı arabanın yanından geçen koca White gerçeği çiğneyen sarı arabaya, kahkahalarla güldü.

Savcı gerçeği de tıktı içeri... Gerçek Yahyayı Yahya da gerçeği öldürdü. O günden bu yana gerçeği bilmeyen insanlar köyümün aleyhinde söylediler, iftira attılar, her şey dediler. Bunlara yalan söylüyorsunuz, yaptığınız ayıptır, utanın diyemedik. Bir kere Yahya çiğnemişti gerçeği. Mahpus da boğmuştu...

Ah! Ne yaptın Yahya... İşte o gerçeğin çiğnendiği yere insanlarımız, gerçek öldüren dediler. Gerçek öldüren, köye dönen yolun sağındaki çınarın olduğu yerdir. Seneler geçti; gerçek öldüren eşşek öldürene çevrildi. Yeni yeni hikâyeler uydurdular bu iş üzerine... Gerçek öldürene gelip Yahyayı düşünmeden önce, kulakları; denizin kızgın, kırgın sesi doldurur.

Ne yaptın Yahya!. diyemeden. Deniz bağırır acı acı... oh! ya oh!. ya...



ERENGİN, Erdan

MASAL GECESİ

I.

Kenarında sıralı ağaçlar uzayıp giden o yol kızın bakışlarını durgunlaştırıyor, bir başka âlemden masmavi bulutların ötesine götürüyordu. Yutkundu. Belli ki yine ölümü düşünüyordu. Hissettiğini söyliyemiyen insanların duyduğu acı ile önüne baktı. Sonra da bir müddet tırnaklarıyla oynadı. Ojeleri dökülmeye yüz tutmuş ve pek uzun sayılmıyacak kadar tırnakları vardı. Birden sessizliği bozarak "Evet" dedim. "Her çıkışın bir inişi olduğu gibi her inişin de bir çıkışı vardır." Başını sallıyarak güldü. Ötede yeşilliklerin arasına serpilmiş beyaz çiçeklere bakıyordu. "Kendinden söz açma bana" dedim. Geceleri hiç uyuyamadığını, gece sütünü artık içemediğini, bilmem hangi şairin o şiirini çok sevdiğini söylüyordu. "Sen de anlat" dedi. Beyaz çiçeklere bakma sırası şimdi de bendeydi. Ömrümce baksam yine de bıkmazdım. Bu tutku alır beni götürür, bu tutku beni deli ederdi. Ses çıkarmazdım. Ama bir gün bu beyaz çiçekler de solup gidecekti. İnsanlar da onlar gibiydi. Bulutlar misali dağılır giderlerdi. Neyi anlatacaktım? Bütün söyleyeceklerim ondan yanaydı ve ben sadece bulutları düşünüyordum. "Bulutlar" dedim. Ne olmuş bulutlara, demedi. Neden, demedi. Her zamanki gibi önüne baktı.

Yükseklerden kuşlar geçiyordu. Mayısın o sıcak günlerinden biri. Yürümekten bıkmıştık. "Biraz da oturalım" dedi. Oturduk. Sigaranın biri gidip biri geliyordu. "Çok içiyorsun" dedi. Güldüm "Yalnız bu olsa, başka şeyler de içiyorum". Düşündüklerimi hep anlıyor, o da benimle beraber hep düşünüyor gibiydi. Karşımdaydı. Aramızdaki mesafe ya yirmibeş ya da otuz santimdi.

Ufacık ellerine baktım. Pek de ufak sayılmazdı ama bana öyle geliyordu. "Senin kiler büyük" dedi. "Sahi mi?" derken, yanımıza başkaları gelmişti. "İşte" dedim, "İnsanoğlunun değişmez kaderi. Gün olur yalnızlıktan kaçar, gün olur kalabalıktan. Ve gün olur kaçmağa bile vakit bulamaz." Anlamamış gibi yüzüme bakıyordu. "Bir gün anlıyacaksın" dedim. Güneş artık etrafa son ışıklarını yayıyordu. Az sonra gidecektik. Hayatın bir küçük dilimini daha eriterek, bir küçük dilimini daha ezerek başka başka yollara ayrılacaktık. "Böylesi daha iyi" diyordu. Elindeki ayakkabılarına baktım. "Neye benzedim?"

derken ayağı ile toprakları karıştırıyordu. Yaptığı şekillere baktığımı görünce bozdu. Sonra, ayağına batan dikeni çıkarmak için yolun kenarına oturdu. Yan yan yüzüme bakıyordu. Bu bakışları olmasaydı belki de yanına gitmezdim.

II.

Bir tarafta Cristin'in çiçekleri, bir tarafta Josef'in şapkası vardı. Uzaklardan bir müzik sesi geliyor, masanın yanındaki karşılıklı iki sandalye boş duruyordu. Ölmüşlerdi. Bir hiç uğruna gerine gerine ölmüşlerdi. Böyle ölümler düşünüyordum Bir gün önce ikisi de vardı, bu masada oturmuş konuşmuşlardı. Ama şimdi, şimdi yoktular ve geride sadece yanık bir hava kalmıştı. Yalnız birisi olup da bu yanık ve kahredici havayla yaşamaktansa, ikisinin birden olmaması daha iyiydi. İkisi birden çekip gitmesini bilmişlerdi. Böylesi daha büyük, daha güçlüydü. Böyle ölümler düşünüyordum. Geride kalmak, öldüğünü görerek ve kahrolarak ölmek işime gelmezdi. Daha kolay ne vardı ölmekten? Ola ki erkekçe ve büyük.

Bir hayali roman kahramanının peşine düşecek, Cristin'in yüreğini arıyacaktım. Köşe bucak dünyanın dört milyar yüreğini aktarsam bulamıyacağımı, avuntu haline gelen masallarda, şarkı ve mısralarda kaldığımızı çok önce öğrenmiştim. Ama o aldanış yok mu? Geriye ezberlenen bir şeyi tekrarlamak kalıyordu. Varsın öyle olsun iki gözüm ne çıkar? Ben sadece bir kere daha aldanmış olurum. Ama sen, sen çok şeyler kaybedersin.

III.

"Elveda" diyen herşeye nispet yaparcasına bana sokulmuş, kanat vurarak uçuşan bembeyaz martıları gösteriyordun. Başımızda alabildiğine bir sıcak, aklımızda alabildiğine sorular vardı. "Martılar ne güzel" diyordun. İki martı havalandı ve hızla uzaklaştı. Sen bakakalmıştın. Bense uçup giden martılarla birlikte bütün aldatılış, unutuluş ve çekip gitmeleri düşünüyordum. Birazdan yine akşam olacak, o çocukca gülüşünde aradığım mâna her akşam isyan eden yalnızlığımı hatırlatacaktı. Az ötede balığa hazırlanan bir motordan şarap kokusu geliyordu. Martıları bırakıp bana döndün. Rüyanda beni görmüşsün. Elinden tutup seni yükseklere çıkarmışım. Öyle diyordun. Gözlerinin içi gülüyordu. İkimiz de bir bayram sabahı yeni elbiselerini giyerek bayram yerine horoz şekeri almağa, atlı karıncalara binmeğe giden çocukların sevincini taşıyorduk. İki güzelliğin bir andaki sarhoşluğunu duyuyor, gelip yüreğime oturduğunu, ilâcı olmayan bir ağrı gibi sessiz sedasız sızladığını hissediyordum.

Aklım yine yükseklere takılacaktı. O yükseklerden seni bırakırsam aşağıya düşüp parça parça olacaktın. Kimseler tanımıyacaktı seni. Kimseler anlıyamıyacaktı bu düşüşü. Beni kötü insan yapma diyordum. Gel de o sevdiğim masallarından anlat diyordum. O yeşil perdeli odandan seni alamamanın, çekip götürememenin hüznünü, "Ne zaman geleceksin?" diyen plâk bilmem kaçıncı defa söyledi. Bir kere olsun kulakların çınladı mı? Ama bu saatlerde sen uyuyor olmalısın. Yatağının sağ tarafındaki gardrop gibi sessiz, masalların pamuk prensesine taş çıkartır gibi mutlu.

IV.

O gece Miguel Amador ağlıyor gibiydi. Başlamış ve sonu gelmez bir maceranın hikâyesini, "Histoire dun Amore" i söylerken; içimden bir şeyler eksildiğini, içimden bir şeyler koptuğunu duyuyordum. Işıklar içindeki kocaman caddelerde yaşanmış en güzel maceralar sanki gözlerimin önünden geçiyordu. Alabildiğine yağmur yağıyor. Tepeden aşağı ıslanmıştık. Külhanbeyler gibi öne eğdiğin şapkan başında. "Hep giy bunu" diyorum. "Olur" dercesine başını sallıyorsun. Caddenin kenarından sular akıyor. Seke seke yürüyorsun. Arada bir yüzüme bakan bakışların benim bakışımla birlikte bir kaçamak "nazar" şekline bürünmek istiyor ama olmuyor. Sokağın ortasında duruyoruz. Herkes bize bakıyor, herkes birbirine birşeyler söylüyor. "Boş ver" diyorsun. Sanki dolu verdiğim varmış gibi. Sonra "Geç kaldık" diyorum, "Gidelim".

Oysa ben her gün geç kalıyordum. Oysa ben hayatımın en büyük randevusuna bile geç kalacaktım. Boş vermekten başka çarem mi vardı? Bir Bessame Mucho'yu, bir Are you lonsome tonight't sonuna kadar dinleyemezdim. Hep kaçıp gitmek gelirdi aklıma. Kalan ölür giden yaşarmış. Oysa ölüm "Asude bir bahar alemi" idi ve mühim olan onun büyüklüğüydü. Yoksa, elmayı portakalı - insanım - diye ortaya çıkan herkes yiyordu. Mühim olan bu değildi ki. Eflatunla başı derde giren dost, kahvecinin kızını düşünmüyordu artık. Ama "Body" nin garanti kulakları çınlıyordu. Durmadan para sayan insanlar o kendilerine has anlayış numaralarıyla en büyük mutluluklara yazık ederken, yere çarpılası bir bozuk düzenin ağırlığını omuzlarımızda hissediyorduk. Olmaz olası insancıklar olmaz olası yüreksizler çevremizde fır dönüyordu. Ve biz anlıyamıyorduk. Büyük gururlarını, küçük hesapların yazık ettiği, yerden yere vurduğu biz, bembeyaz kumlardaki ayak izlerine bile bakamıyorduk. O kez tüm ne varsa çekip gitsin istemiştim. Kulağımın dibinde sanki akordu bozuk orkestralar çigan müziği çalıyor, ve bir ses uzaklardan ama çok uzaklardan sanki

fısıldayarak "Adio" diyordu. Gidecektin. O yeşil hırkan bile uzaklardan el sallıyor gibi olacaktı. Ne yapacağımı şaşıracak, Atlantiğin ortasında makineleri bozulan bin yolculu bir transatlantik kaptanının hüznünü duyacaktım.

V.

Oysa teraziler hep para tartıyordu. Oysa biz, bir "yürek" tutturmuştuk. Oysa biz, bir "insanlık" tutturmuştuk. Mühim olan terazilerdeki ağırlıktı ve sen çekip gitmeliydin değil mi? Haklısın kızım. Çek git.

Her cumartesi günü muhallebi yemeyi ve geceyarılarının sessizliğini seven kız bile "Allahaısmarladık" demişti. Giderken, ağladığını belli etmemek için bana sırtını dönmüştü. Sen "Eyvallah" bile demeden gittin. Ben de "Güle güle" demiyeceğim. Madem ki istiyorsun, seni istediğin o hayatla başbaşa bırakacağım. Bir masal gecesi de böylece bitecek. Sonra sabah olacak ama kanat vurarak uçuşan martıları göstermek için beni bulamıyacaksın. Yanımıza gelen saçları örgülü kıza bakıp da "Ne güzel" diyemiyeceksin. Ben yine denize küfredeceğim, ben yine meyhaneciye kafa tutacağım. Ama kendi düşen ağlamaz kızım. Sen evinde hanım hanım oturup patates soyamıyacaksın. Bir bahar akşamının çıldırtıcı güzelliği ve seslerini birbirinden ayıramıyacaksın.

Dönüşü olmayan nehirler vardır. Biz de onlara benziyorduk. Ve bir gün biz de onlar gibi, dönüp geriye bile bakmadan, başka başka yollara gidecektik.

GÜVEN, Özcan

İ K İ M İ Z D İ K

Kapının dışındaydı. Bağırıyordu. Bilmiyordu evde yalnız olduğumu. İnmeliydim. İndim. "Annem yok evde" dedim, "buyurun" dedim. Dondu. Donuverdi. Taş oluverdi. Gözleri yüzümde kalakaldı. "Ya!" dedi, "Öyleyse gideyim." dedi. Döndü. Daha dönmeden eli kapıya atıldı. Böylesine, bu gidiş pek yabansıydı. İstemiyordum böylesine gidişini. Gitmesini istemiyordum asıl. Gitmesindi. Neden, bilmem. Ama gitmesindi işte. "Ee, oturun azıcık." dedim. "Konuşuruz" dedim. Döndü. Başı önündeydi. Eli kapıdaydı. Bir ayağı yürüyüşe geçikti... "Anneme bir şey mi diyecektin?" dedim. Bıraktı kapıyı. Yarı döndü. Kaldırdı başını. Gözleri ağlamsı ağlamsıydı, dikildi yüzüme. Burun ucu sızımalıydı. Belliydi. "Ha!." dedi. "Ya!." diyemiyordu. Bilemiyordu. Gidemiyordu da.. Ölüyordu. Anlıyordum.. Anlamıyordum neden böyle olmuştu. Yürüdüm, tuttum kolundan: "Oturun canım azıcık." dedim gene. Gördüm üzerine inen korkuyu. Korku, bir tepeye inen bulutlar gibi süzülerek, kayarak sinmişti üzerine. Oturamıyordu. Konuşamıyordu. Gitmeye hiç gidemiyordu. "Peki" demek vardı. "Git!" demek vardı. Önüme bakmak, gitmesini beklemek. Ama gidemiyordu ki. Birşeyler söylemeli, bir şeyler olmalı, bu hâl bitmeli, bitmeliydi. Ne yapmalıydım. Bıraksam çıksam yukarı. Elbet gidecekti o zaman. Gidiverecekti. Ama sonra, karşılaşmamızda. Hep aramızda birşeyler var olacaktı. Anlatılmalı, bilinmeli olan birşeyler var olacaktı hep karşılaşmalarımızda. Bir yanlarımız hep bir yana dönük, çökük, ezik kalacaktık. "N'il, bak!" dedim, "sana birşey demek istiyorum, gel!" Evet, dedim. Böyle dedim. Deyiverdim. Diyeceğim, koyacağım yokken deyiverdim. Hem de içimde olan, içimde duran, oldum olası olan - duran birşeyi deyivermişcesine deyiverdim. Şaşırmıştı. Gülümsedi. Utansak ama kıvançlı, yarıya kıvanç, yarıya korku olmuş gözleriyle baktı yüzüme. Geldi, durdu divanın yanında. Usul tuttum kolundan, çöküverdik... O artık bekliyendi. Bekliyen. Ben birşeyler verecektim. Böyle oluvermişti iş. Böylesine dönüvermişti... Başı eğikti. Az eğikti. Saçları eğik yüzünün yarısını örtmüştü. Saçları uzundu. Düzdü. Karaydı. Yancana bakıyordu yüzüme. Bir gözünü, burnunun bir yanını, dudağının yarısını görüyordum. Parmaklarını attı saçlarına. Saçlarını aldı



Kulisiewicz

parmakları, yukarı attı. Açıldı yüzü. Yanağının saçı altında kalanı öbüründen kırmızıydı. Gözlerini usulcana, gizlicene benden yana çevirdi. Saklanbaç oynayan çocukların usul usul sinmesi gibi çevirmişti gözlerini. Ama gözlerimi görünce, gene öyle, usul, sinsi çevirdi, sakladı bakışlarını. Birden yapamıyordu birşeyi. Apaçık yapamıyordu. Yüzde ikiyüz birşeyler altında, görülür birşeyler altındaydık. Ama hiç birşeyler yokmuş gibisine olmak içindeydik... Bekliyordu. Ona vereceğim şeylere dönüktü. Yoldaydı gözleri vereceklerime. Bir, hadi demiyordu. Apaçık, bekliyordu ama. Ne verecektim. Neydi bu olan. Vereceğim falan yoktu ki. Onu aldatmak istemezdim. Umutlamak istemezdim. Almamdı ki O'nu. İstese, istemiş olsa. Öpebilirdim. Okşayabilirdim. Kucağıma oturtabilirdim, eteklerini kaldırabilirdim. Soyabilirdim çıplacık. İstese. İstese değil, isteğime karşı gelmese. Radyoyu da açardık. Perdeleri indirirdik. O benim düğmelerimi çözerdi, ben onun. Parmaklarımız saçlarımıza gömülürdü. Yanak yanağa. Ağlardık ta istese. Yaşardık kısacası. Öyle bir yaşardık ki. Bir istese. Yaşamımız boyunca unutamazdık bu olanı. İlk kez yaşardık böylesine yaşamayı tadarak. İstese... Nedenini bilmediği korkuların tutsağı olmasa. Bilinçsiz korkuların. Bilse. Kimse bilmezdi. Korkusu buysa, kimse bilmiyecekti işte... Birden kalktı: "Artık gideyim," dedi. Kalktım ben de. Sokuldum. Çok sokuldum, bilinçsizce. Giysilerimiz birbirine değercesine sokuldum. Öyle yüzüme bakıyordu. Sokuldum. Titriyordu: "Ama, bak, bak ama Demir" diyordu. Elini geriye atıyordu. Kapıyı tutmak istiyordu. Bir korku, gene öyle, gene tepelere inen bulutlar gibi iniyordu üzerine, inmişti. Görüyordum. Bir adımını geri attı. Yürüyüşe geçti geriye doğru bir adımı. Başını çevirdi. Kapıya baktı. Yürüdüm açtım kapıyı. Dışarının kocaman aydınlığı bir doluş doldu ki içeri. Tüm aydınlıklar içimize doldu birden Çıktı. Sessiz, suskun başı önünde yürümeye durdu caddede... Aydınlık içimdeydi. Aydınlığı çok seviyordum. Onu böylesine sevdiğimi hiç hatırlamıyordum.

HÜNALP, Ayhan

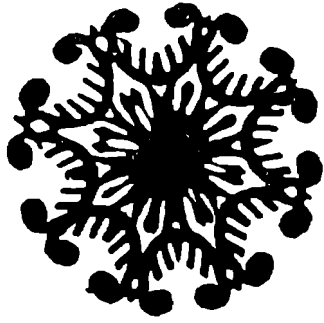
ŞARKISIZ DÜNYALAR

"Mahmut nerde?" dedim. "Öldü!" dedi. Kafasını kaldırıp suratıma bile bakmadı. "Yan tarafa biraz daha cilâ" dedim. Duymamazlıktan geldi. İki fırça sürdü. Mahmut beş gün önce bunada oturuyordu. On kuruş çıkışmadığı için borcum kalmıştı. "Öbür sefere alırım" demişti. Bugün verecektim. "Yan tarafa biraz daha cilâ" diyenlerin sözlerini duymamazlıktan geliyordu. Böğrünü gösterip, "Fena ağrıyor abi" demişti. Gidiş o gidişti. Bütün gar kapılarında, duraklarda, iskelelerde, hava alanlarında, metrolarda vasıtaları kaçıran, ders başında teneffüslerde zilleri kaçıranlar böyle hep sessiz sedasız giderdi. Bermutad İstiklâl caddesi de, Ankara caddesi de, Ebussuut caddesi de yağmur içindeydi. Rimelleri direksiyonuna damlayan Ferah Diba saçlı, Mansfield göğüslü bir kadın geçiyordu. Trafik polisine el salladı. Dizlerinden bir karış yukardaki eteklerini yüzseksen derecelik bir açı ile gerdi. Genç polisin bıyıkları titredi. Ense kökü terledi. Sinemadan, kahvelerden, maçtan çıkan delikanlılar tomar tomar toto kâğıdı yırtıyordu. Bir karga gak diyordu. Bir leylek tak-tak diyordu. Ve bir kadın "Olmaz" diyordu. "Mangırsız yok" diyordu.

Birden Mahmut geldi aklıma. Kimbilir ömrü boyunca kaç çift ayakkabı parlatmıştı. Kaç bin çift ayakkabının tozunu yutmuştu? Kendi giydiği ayakkabıları boyamak geçmiş miydi hiç içinden acaba? Biz bütün trenleri kaçıranlar, vapurları, uçakları kaçıranlar böyleydik işte. Ayva yemeden, ayva ticareti yapan tüccarlar gibiydik.

Deniz alabildiğine mavi, gök alabildiğine beyazdı. Şehir sokaklarında yapışkan tutkallara dönen yağmur, enginde bir tüneş tomarı oluveriyordu. Artık Mahmut yoktu. Ayakkabılar, fırçalar, tozlar, toto kâğıtları, Ferah Diba yoktu. Yolun kenarında bir küçücük sütrüenin tekerleri havada dönüyordu. Açık kalan radyosunda Marizella dökülüyor. Ankara radyosunun öğle yayınını bitirmesine 2 dakika kalmıştı. İki dakika sonra, Ahmet, arabanın radyosunu kapatacak, pikaba Eddie Fisher'in "Yaşamak Güzeldir!" şarkısını koyacaktı. Plâğı yeni almıştı. Madlen'e sevinsin diye almıştı. Yüzyirmi saniye sonra, bu dağbaşında onlardan yalnızca, susmuş bir radyo ile, devirlerini tamamlamış iki tekerlek kalacaktı. İnsanoğullarının

kaderi, dünyanın kuruluşundan bu yana hep böyle değişmeyen biz çizgiydi. Nesiller gelir, Nuhun gemisine dolardı. Nesiller gelir tahtaları birbirine sürterdi. Nesiller gelir türküsüz ve şarkısız bir dünya yaratıp, kafatası ticareti yapardı. Ve sonra kuşaklar birbirini yiye-yiye bir başka nesil yaratır, onlar da kaderlerini dönen tekerleklere, ayakkabı fırçalarına, bulutlardaki jet izlerine gömerdi. Marinella'yı kim yazmıştı? Kim sevmişti? Kim para verip plâğını almıştı? Patlayan bir fren, yanmayan bir far, yorulan bir göz, seksen kilometre ile insanı cennete kavuşturuverirdi. Senin arka cebinde akşam operada ayrılmış iki yer olmuş, Bulvarpalas'ta banyolu oda ayırtmışsın, kimse sallamazdı. Şimdi trafik kazaları öylesine çoğalmıştı ki, ölü sayısı üçten az olunca, gazetede iki satır bile güç ayrılabiliyordu. "Mahmut nerde?" dedim. "Öldü" dedi. Sigaramı fırlattım. Topuğumla ezdim. Kibriti olmayan bir adam yanıma geldi. Dudaklarındaki yanmayan sigara için ateş istedi.



GÜZEL, Mustafa

ÇELTİK TARLALARI ARASINDA

Gaz Dededen bakıldığı zaman alabildiğine uzayan İslâhiye düzlüğünün doğusu - bugün bodurlaşmış - Katrancı dağlariyle son bulur. Dağın çok yakınından, kuzey-doğudan gelen Karasu çayı yavaş yavaş akarak Hatay ovasında Amik gölüne dökülür. İslâhiye düzlüğünün can damarı Karasudur. Geniş çeltik tarlaları onun eseridir. Yeni yeni yapılan pamuk ekimi onun sayesinde ilerde çok gelişecektir. Çay, Amik gölüne giderken geniş Karasu vâdisinden geçer. Vâdinin batısında birkaç ağaçla süslü şirin bir köy vardır.

Jandarma eri Namık tüfeğini boynuna asmış, (Ezo Gelin) türküsünü söyleyerek çeltik tarlalarına doğru ilerliyordu. Yakasını açmış, kollarını sıvamıştı Terden, elbisesi vücudüne yapışıyordu. Saat dokuz olduğu halde ortada yakıcı bir sıcaklık vardı. Er, birinci çeltik tarlasına on metre kala durdu. Türküsünü kesmişti. Etrafa şüpheli bir gözle baktı. Tam o sırada çeltik tarlasının içinden şarjörü takılı bir sten makineli tabanca namlusunun kendisine çevrildiğini gördü. Davranmasına meydan vermeyen bir ses gürledi:

— Kıpırdarsan yakarım!

Er, karşıdaki tek kollu genç adama itaat etti. Sağ kolu boşta, öbür eliyle steni kavramış olan genç adam dizine kadar yükselen bataklıktan dışarı çıktı. Yüzünde bir kin okunuyordu. Dişlerini birbirine vurarak:

— Kolumun acısını çıkaracağım, dedi. Kaçarken beni vurdun. Halep'te kolumu kestiler. Ameliyat olurken en korktuğum şey öcümü alamadan ölmekti.

Er gayet yavaş ve mağrur bir sesle:

— Seni tanımıyorum, dedi. Buralara da yeni geldim.

Genç adam eliyle steni düzeltti. Tetiğe basarken:

— Yalan söylüyorsun! diye bağırdı.

★

Merkezdeki jandarma karakolunda herkes uyurken yatağa uzanmış bir er gözleri tavanda düşünüyordu. Elbisesini bile çıkarmamıştı. Birden yumruğunu şiddetle yatağa indirdi. Alt ranzada yatan er Hamza kefasını dışarı çıkarıp usulca:

— Uyumadın mı Murat? dedi.

— Uyuyamıyorum Hamza, diye cevap verdi. Benim yerimde olsan uyuyabilir misin?

— Hayır, uyuyamam.

Sabahleyin yemek masasında tek konuşulan Namık'ın vurulma olayıydı. Murat çorbasını içtikten sonra bir sigara yaktı. Yüzü kızarmıştı.

— Bu işin sonunu getireceğim, dedi. Kaatili muhakkak bulacağım. Hem de tek başıma.

Hızla yerinden kalkarak kumandan odasına girdi. Üsteğmen İzzet, Murat'ı severdi. Canlı, gözünü hiç bir şeyden sakınmaz bir erdi. Bir çok takiplerde yanında bulunmuştu. Kapıya vurmadan, fakat girdikten sonra tam bir askerce selâm duruşu hoşuna gitti.

— Bak Murat seni anlıyorum, dedi. Kardeşin olsa bu kadar acımazdın. Sana benzeterek başkasını vurdular. Ne kadar da benzerdiniz. Fakat, anlamıyorum, başka stenli biri olamaz mı?

— Hayır kumandanım, dedi, bu ovada ondan başka stenli adam yoktur. Düşünün bütün şarjör boşaltılmış; tam otuziki tane!

Kumandan ayağa kalkıp Murat'ın sırtını okşadı.

— Bulacağız, dedi. Ama sen bir delilik yapayım deme. Duyduğuma göre kaçacağını söylemişsin, doğru mu?

Murat tok bir sesle:

— Evet, dedi, bunu düşünmedim değil. Fakat, tam kararımı vermedim.

★

Sabaha karşı, yolların hiç te yabancısı olmayan bir adam ses çıkarmamaya dikkat ederek Karasu vadisinin batısındaki köye yaklaşıyordu. Köyden tek tük köpek sesleri geliyordu. Adam, köyün dörtyüz metre ilerisindeki çeltik tarlasına doğru yürümesine devam etti. Etraf ağarmaya başlamıştı. Tarlaya girince dize kadar çamura gömüldü. Elli adım kadar gidince durdu. Orada küçük bir adacık vardı. Adacığa cephesi köye dönük yüzü koyun yattı. Tüfeğini emniyete alarak yanına bıraktı. Kulağı kiristeydi. Güneş yükselirken bir parça ekmek ve peynir çıkarıp yemeye başladı. Bu, jandarma eri Murat'tı.

Köy uyanmıştı. İki kadın ve bir ihtiyar adam birkaç süt tenekesi yüklü merkebi, çuval yüklü atları önlerine katmış kasaba yoluna düşmüşlerdi. Köyün tek traktörü çalışmaya başladı. Römorkuna kadın erkek bir sürü insan bindi, sonra pamuk tarlalarına doğru gittiler. Murat, köyde hareket eden hiç-

bir canlıyı gözden kaçırmıyordu. Akşam. güneş batarken köylüler dönmeye başladılar. Yalnız, iki kadınla ihtiyar dönmemişlerdi. Murat, (herhalde mallarını satamadılar), diye düşündü. Karanlık bastıktan biraz sonra ay doğdu. Beşyüz metre ilerisi açıkça seçiliyordu. (Daha gelmedi, dedi, herhalde gece yarısı gelir. Belki de köyde saklanıyordur.) Saat gece oniki olmuştu. Tarlanın hemen kenarından geçen yoldan konuşmalar geliyordu. Yüklü hayvanların çıkardığı sesler vardı. Nasıl olsa önünden geçecekleri için bekledi. Önüne geldikleri zaman doğruldu, tüfeğin emniyetini açtı. Hepsi dört kişiydi. İyice yüklenmiş dört tane de at vardı. Köye yaklaşırken seslerini kesmişlerdi. Murat dördüne de tek tek baktı, aradığı yoktu.

Uyanınca, vücudunun bütün açık kalan yerlerinin kabardığını gördü. Kaputunu üzerinden attı, içinde bulunan sivrisinekler etrafa dağıldı. Matrasından biraz su alarak kabaran yerlerine sürdü. Köyün dünkü hayatı yeniden başladı. (Hayret! dedi. Yoksa, Suriyeye mi kaçtı? Kaçmasına imkân yok, çünkü her taraf tutulu. Muhakkak gelecek. Nişanlısı bu köyde.) Akşama doğru köye bir jandarma assubayı ve iki onbaşı atla geldiler. Hepsini tanıyordu. Onlar daha çok kaçakçıların peşindelerdi. Muhtarın evine indiler, bir saat sonra atlarına binip kasabaya doğru yollandılar. Gine gece bastırdı. Sivrisinekler her tarafı kuşattı. Murat elini iyice sardı. (Herhalde bugün gelir, diye düşündü. Yoksa benim gibi inatçı mı? Dağda bu kadar kalamaz.) Yüzü birden değişti arkadan bir hışırtı gelmişti. Derhal döndü ve kendini suya attı. Bir su ördeği kanatlarını çırparak sazlar arasından uçup gitti. Sırılsıklam tekrar adacığına döndü. Bütün çamaşırlarını çıkardı, serdi. Üzerine kaputunu alıp tekrar sipere yattı. (Fena da olmadı, serinledim. Bir müddet sinekler de üzerine gelemez. Nişanlısı ne kadar da güzel kız!) Vücudü kurumaya başlamıştı. Çamur olan taraflarını iyice temizledi. Vakit gece yarısını geçtiği halde görünürlerde bir şey yoktu. Kaputuna sarınarak kendini uykuya verdi.

Karasu vadisinde güneşin doğuşu çok güzeldir. Çiçeklerle süslü aynalı bir odanın yavaş yavaş aydınlatılışı gibi her taraf pırıl pırıl olur. Murat gözünü açınca önce köyü ve yolları gözden geçirdi, sonra etrafın güzelliğini seyretti. Köyde kadın kavgası vardı. İki evin halkı kapılarının önüne çıkmış birbirlerine bağırıyorlardı. Sonra birkaç erkek gelip bir kısmını evlere soktu. Birisi diretmiş gitmek istemiyordu. Erkek kadının kolundan tutmuş içeri çekiyordu. Kadın yere yattı, öyle bağırmaya başladı. Murat, (yaman kadın!), diye söylendi. Öbür erkekler de geldiler, kadını yaka paça içeriye attılar, kapı kapatıldı.

Murat, (Şu işler elime bulaşmasa ne iyi olurdu, diye düşündü. Sanki ne diye başıma belâ aldım? Yaralı kolu sarkarken hem kaçıyor, hem de beni öldüreceğini söylüyordu. Erkek çocuk ama bu kadarı da fazla doğrusu!) Öğleyin geriye kalan kurumuş ekmeği yedi. Birkaç yudum içtikten sonra suyu bitti. (Esas güçlük bundan sonra. Düşman ikileşti, hayır üçleşti. Biri o, ekmek ve su! Birbirlerini seviyorlardı, aşkları hikâye gibi anlatılırdı. Nişanlısı çok acıyacak. Günlerce ağlıyacağı da muhakkak! Fakat başka çarem de yok. Geriye mi dönsem? O zaman da kimsenin yüzüne bakamam. Bana korkak diyecekler. Desinler. Hayır, imkân yok! Bu işi bitirmeliyim. Bugün de gelmezse ben dağa giderim.)

Akşam üzeri hafif bir yel çıktı. Sineklerin hepsi bataklığa kaçıştılar. Bu akşam kaçakçılar erken geldiler. Gine birkaç ata eşyaları yüklemişler köye giriyorlardı. Köy kaçakçılara merkez vazifesi görüyordu. Mallar oraya gelir, oradan da civara dağıtılırdı.

Ümidini kesmiş yatmak üzereydi, gözüne çayın kenarında bir karartı ilişti. (Odur!), diye mırıldandı. Karartı gittikçe yaklaşıyordu. Biraz daha yaklaşınca Murat onu tanıdı.

Genç adamın boşta kalan sağ kolu sallanıyordu. Gelişinden onun da tetikte olduğu belliydi. Murat hemen tüfeğini alıp suya girdi. Alt kısım oldukça bataklıktı, ayağını çamurdan kolay çıkaramıyordu. Yola çıkınca sürüne sürüne ona yaklaştı. Korku ikisini de sarmıştı. Murat gürler gibi:

— Öbür kolunu da kıracağım! diye bağırdı.

Tetiği çektiği zaman karşı taraf şarjörün yarısını boşaltmıştı. Ova çın çın ötüyordu. Köpekler ulumaya başladılar. Köy evlerinde ışıklar yanıyor, halk dışarıya fırlıyordu. Bir an oldu ki her taraf sessizliğe büründü. Ay ışığı altında yerde birbirlerinden pek uzak olmayan iki küçük yığın vardı. Köylüler yaklaşınca ikisini de tanıdılar.

Acele olarak bir haberci kasabaya gönderildi. Sabaha karşı bir kamyon ağır ağır köye girdi. Üsteğmen İzzet elindeki feneri cesetlere tuttu. İkisinin de yüzü tanınmayacak haldeydi. Köylülerin yardımıyle jandarmalar onları kamyona yerleştirdiler. Kamyon kasabaya doğru gürültüyle giderken geriden köpekler havlayıp duruyordu.

KÜRNEK, Cavit

K E L E R

Birden dikkat kesildi de dürttü Satılmış emmi dibindeki Sülümanı.

"Hışş len," dedi. "Şu gız Etem ağanın Gülsüm değil mi, ha?"

"He ya," dedi. Sırıttı kulaklarına varınca Sülüman. "O ya."

"Ulan emme güzel gız oldu be.. Vakit emme de hızlı geçiyo da, haber bile alamıyoz. Dün daha bacak kadar gızdı. Hele bi yol bak şinci. Gelinlik gız oldu çıktı be."

Anası her değin:

"Gız sakın ol gaffenin öğnünden geçme," derdi, derdi emme, bu gün nasılsa ayağı kayıvermişti de geçmişti Gülsüm. Tüm heriflerin işini gücünü bırakıp onu gözetlediğini sezince, bir utandı, bir utandı. Koşsa bir türlü, koşmasa bir türlü. Güç döndü dirseği. Döndü de rahat bir soluk aldı. Neydi içindeki bu çırpınış? Ne olmuştu sanki, bakmıştı da ona erkekler? Yabancı da yoktu içlerinde. Zaten küçücük köyde kim kime yabancı olabilirdi? Öyle olmasına öyle emme, gel gör ki, yüreği çıkacak gibi olmuştu işte.

Örgülü saçlarını sağa sola sallıya sallıya koştu. Zalihanın nerdese sesi tükenecekti Gülsüm, Gülsüm diye.

"Kız emme aceleci," diye düşündü kendi kendine. "Daha yıl var. Tanrının günü tüm kızları topluyo da çeğiz, çimen işletiyo."

Satılnuş emmi bu kez duvarın dibinde çömelmiş, kendi kendine konuşup duran Keler Aliyi gösterdi Sülümana da, bastı kahkahayı:

"Len," dedi. "Şunun haline bak. Gız geçerken ağzının suları aktı ya."

"Akar, akar," dedi Sülüman. "Ne sanıyonuz siz Keleri? Erkek değil mi o?"

Gülüştüler hepsi gayfedekilerin. Birisi atıldı:

"Erkek olmasına erkek emme," dedi. "Hayaları dövülmüş teke çeşidinden"

Bu sefer çınlattılar gayfeyi kahkahadan. Satılmış emmi doğruldu:

"Len Keler," diye ünledi. "Gel biraz bura."

Keler birden sustu. Sesin geldiği yöne dönerdi başını.

"Gel len, sana diyom."

Yavaş yavaş doğruldu. Sırıttı da sarı dişleri göründü sıra, sıra. Yürüdü, vardı Satılmış emminin öğnüne.

"Len Recep."

"Buyur Satılmış emmi."

"Doldur bi çay benden Kelere."

Keler Alinin keyfine diyecek yoktu. Gülüşerek çöktü Satılmış emminin yamacına

Biraz ilerde gülüşen muhtara döndü de Satılmış emmi göz kırptı:

"Muhtar be," dedi. "Kırk yılın başında gel gözel bi iş yapalım. Önayak olalım, everelim şu Keleri. Bak, nirdese gocayacak gayri. Ha, ne diyon?"

Muhtar, belli etmesin diye gülüşünü, ağzını örttü elinle.

"İyi dedin be Satılmış," dedi. "Bulalım fakire bi avrat."

Satılmış emmi yanında çömelmiş Keler Aliye döndü. Tuttu omuzlarından sarstı:

"Ne diyon len," dedi. "Everelim mi seni?"

Sırıttı yine Keler. Olanca dişi göründü sarı sarı.

"Beni kim alır ki?"

"Ülen nen var senin? Boy dirsen boy, kaş göz dirsen tamam. Ehh eksik meksik aklında var biraz. Daha ne istiyon?"

Kıkır kıkır inledi yine gayfenin öğnü. Sülüman:

"Bakın bi yol," dedi "Demincek gördüm. Etem ağanın Gülsüme fena fena baktı Keler. Bi şeyler çakar gibi oldum."

Sonra döndü Kelere:

"Ülen de bakayım. yoksaın gıza vuruldun mu?"

Muhtar göbeğini sallıya sallıya güldü ilkin. Sonra:

"İsteğin Gülsüm olsun len Keler," dedi. "Nirdese gelir Etem ağa. Ben isteyiverirım. Hemen, şinci."

"Hade hade be," dedi Keler. "Etem ağa kim, biz kim? Heç verir mi Gülsümü bana?"

"Tamam." diye atıldı biri ötedon. "Dimek daha önceden de düşünmüş bunu."

Satılmış emmi:

"Sen bize bırak," dedi Kelere. "Etem ağayı irazı etmek bize ayit. De bakalım sen. Gülsümü alır mısın?"

Güldü yine Keler Ali avazınca. Kalın, çatlak dudaklarında ince bir salya ipliklendi çenesinden aşağı.

"İsterim ya."

"İstermiş, istermiş," diyerek gülüştüler yine bir süre. Sonra muhtar:

"Emme." dedi. "Gocalık golay iş değil. Doyurabilecen mi garıyı?"

"Elbet," diye diklendi Keler. "İneklerimiz va, goyunlarımız va, tarlalarımız va, anam da va."

Satılmış emmi atıldı:

"Ana işi değil bu a çatlak," dedi. "Erkek işi erkek."

Tam bu sırada Etem ağa göründü beriden. Hepsi oturdukları yerden havalandılar bi yol gülmeden. Etem ağa da onlardan kalır değildi, şakada.

"Oh, oh," dedi yanaştı. "Gene almışsınız Keleri ortaya. Matrak ha.. Ne diyo bunlar lan sana?"

Keler utandı, dönderdi başını geriye Fis-kos anlattı Satılmış emmi Etem ağaya vaziyeti. Bir güldü, bir güldü ki Etem ağa, karısı Fadime yenge ses verdi taa evden:

"Buyur, bişe mi istiyon?"

Al bakalım. Bırak Keleri. tut Fadime yengeyi. Sağır duymaz, uydurur derler ya..

"Karı milleti," dedi Etem ağa. "İstediğin vakit duymazlar da, istemediğinde duyar kesilirler."

İkinci defa seslendi Fadime yenge:

"Ne istiyon ağa?"

"Bişe değil be." diye ünlü dü Etem ağa. "Sana diyen yok."

"Neyse," dedi Satılmış emmi. "Biz gelelim şu meseleye."

"Haaa. evet," diyerek döndü Etem ağa Kelere. "Len bunla ne diyo? Essah mı bu?"

Taştan ses çıkar, Kelerden çıkmaz. Dönderdi yine başını geriye. Şaşı, şaşı oldu gözleri. Kaşıdı pis tırnaklarıyla başını. Muhtar:

"Elbet essah," dedi. "Şinci biz de onu diyoduk. Eh sen de fazla ırın kırın etme de eh deyiver Etem ağa. Kelerden daha münasip güvey mi bulacasın?"

Güldüler, güldüler. Sonra bir başkası:

"Melek gibi adam," dedi. "Bozuk bile virsen, sağlam alırsın."

Yine gülüştüler. Etem ağa bu kez diklendi:

"Ülen," dedi. "Dönder gafanı yönüme. Bu işler möhüm işler. Utanmak, sıkılmak olmaz. İstiyosan, istiyom de, istemiyosan. istemiyom de.. Ben de Gülsümü turşu guracak değilim ya. Everecem elbet bir gün. Hade, susma, ne diyosan de."

Keler yavaş yavaş dönderdi başını Etem ağaya. Bir gözü Konyaya bakıyordu, bir gözü Anyaya. Çenesinden sallanan salya iplikleri üçleşmişti. Kalın dudakları sarı dişlerini örtemiyordu.

"Hade be Keler, nazlanma avratlar gibi," diye çıkıştı Sülüman. "Ne diyecesen de."

"He," dedi Keler. "He, he."

"Dimek bunların hep didikleri gerçek?"

"He ya, he."

"Verdim len," diye sıçradı Etem ağa yerinden. "Bin dene Gülsüm feda olsun senin gibi aslana be."

Yerlere yattılar gülmeden hepsi. Muhtar koştu da su içti bir bardak. Nerdese çatlıyacaktı göbeği. Etem ağa:

"Hade bakalım," dedi sonra. "Var anana de. Başlasın düğün hazırlığına."

Keler, birden sıçradı çömeldiği yerden. Var hızı ile koştu eve doğru. Ardından kırıldı kahkahadan ortalık tekrar...

Vardı Keler Ali eve. Anası hamur yoğuruyordu. Dilinin ucundaydı emme, bir türlü diyemiyordu anasına. Bir sağa yürüyordu, bir sola evin içinde Sonunda anası sabredemedi de bağırdı, her vakitki gibi:

"Otur len bi yere," dedi. "Ne bu, değirmen beygiri gibi ne dolanıyon? Yüreğim bulandı billaha."

Gitti çömeldi pencerenin kıyısına. Kavak yapraklarında dolaştı gözleri bir eyyam. Hafif esen yelle dalga dalga ışıldıyordu yapraklar.. Sonra bir kırlangıç geldi kondu daha. Ardından bir dene daha. Alt üst oldular yaprakların içinde birden. "Cik, cik" diye haykırdı alttaki. Canı yanmıştı besbelli. Emme neden kaçmamıştı? Neden uçup gitmemişti başka dala? Biraz sonra indiler avluya. Kuyu başındaki yalağa, batıp batıp çıktılar birkaç kez. Gülüşüyorlardı yıkanırken. Sonra pırrr diye uçup gittiler, ağaçların ardından.

"Ülen nen va senin?" diye doğruldu anası yerinden. "Sesin soluğun çıkmıyo ya?"

"Heç, heç bi şeyim yok."

"Ne dalıp dalıp gidiyon öyle?"

"Bişe dicem sana."

"Ne duruyon, ne dicesen de bakalım."

"Emme, bağırıp çığırmıyacasın bana. İyi mi?"

"İyi, iyi. De bakalım."

"Everiyola beni."

"Neee?" diye haykırdı anası. "Seni eveliyola mı? N ediyon sen len?"

"Essah, billaha essah. Sinci, şey, işi. Hani Etem ağa va ya. İşte o.."

"Bişecikler dimem, tanrı hepicinin belâsını versin." diye bağırdı anası. "Goca, goca herifler emme içlerinde Allah korkusu yok. Bulamıyola mı eğlenecek başka kimse? Benim maksumumdan ne istiyola?"

Şaşırdı kaldı Keler. Neler diyordu anası. Eğlenmek, Tanrı korkusu, maksum.

"Ne eğlenmesi be?" diye bağırdı. "Ne eğlenmesi? Hepsi essah. Etem ağa Gülsümü verdi bana. Var git anana söyle, düğün hazırlığına başlasın, dedi."

"Sus, sus," diye çıkıştı anası, "Sus, haline bakmadan avrat mı düşünüyon? Gülsüm seni netsin? Hepsi yalan, hepsi uydurma. Eğleniyorlar, anlıyon mu, eğleniyolar seninle. Emme

bişecikler dimem senden bin beter olsunlar inşallah. Dilerim Tanrıdan, tüm çocuklarında görsünler."

Ağlamaklı olmuştu Keler. Yıkılmıştı başına bir yığın kerpiç.

"Gız," diye inledi. "Gız esaah bu. Bana inanmıyosan git Etem ağaya sor, Satılmış emmiye sor, Muhtara sor."

"Soracam, soracam ya," diye fırladı anası dışarı. Bir yandan yemenisini çenesinin altına iliştirmeğe çalışıyor, bir yandan da sövüp sayıyordu. Az vakitte vardı gayfenin öğnüne.

"Nirde Satılmış, nirde o Etem ağa, nirde o Muhtar olacak biçimi bozuk?" diye haykırdı. "Utanmanız yok mu sizin be? Ne alıp veremediğiniz va benim biçaremden? Tanrı ona edeceğini etti. Görüyonuz işte. Ne uğraşır durursunuz?"

Gayfedekilerin hepsi gülüştüler ilkin. Sonra Satılmış emmi:

"Ne o Durdu bacı?" diye sordu sırıtarak. "Bişe mi olmuş?"

"Daha ne olsun istiyon? Bulamıyonuz mu başka eğlence? Bi yarım akıllı ilen eğlenlyonuz. Ayıp, ayıp gari bu. Bi değil, iki değil. Simdi de evermeyi goyuyonuz aklına. Nesine onun evlenmek?"

"Kötü bişe demedik be Durdu bacı. Everelim dedik. Şey, işeyi düşündük. Belkim iyi gelir dedik."

"Hade, hade ordan. Yarın sizin evlâtlarınız da böyle olur da başkaları eğlenir. Etme, bulma dünyası bu. Kimsenin ahı kimsede kalmaz. Benim oğlum sizin maskaranız olacak değildi, değildi emme nidersin? Tanrı böyle istedi. Yazı bu, yazı. Silinmez ki. Kötü yazmasın bi yol."

Muhtar ne de olsa devleti temsil ediyordu orada. İşin fazla uzamasını istemezdi. Bir parmak bal, tamam. Öyle yaptı:

"Hade, hade Durdu bacı," dedi. "Sen bakma bunların ettiklerine. Yüreklerinde kötülük yok emme, işte bazan yarenlik yapıyolar. Hepsi o kadar."

"Senin onlardan kalır yerin mi va sanki? Ah, ah nidersin? Şu melencit midir ne haspaysa, olmasaydı, siz o vakit görecedinız benim Alimi. Topunuza meydan okuyacaktı emme. Yazı işte, yazı."

"Öğle, öğle ya," diye yağlamağa başladı muhtar. Sonra sert döndü gayfedekilere bağırdı. "Len bi daha eğlenmek yok Kelerle. Anladınız mı? Bi daha görmicem."

Başlarını sallaldı hepsi. Kalın bıyıkları örtüyordu, bereket sırıtışlarını. Durdu bacı gerisin geri eve giderken muhtar ünledi Recebe:

"Len, büküver şu radyonun kulağını."

"Olur muhtar emmi."

Az sonra:

"Pek muhterem köylü vatandaşlarımız," diye başladı radyo. "Toprak reformu, köylüye toprak dağıtmakla gerçekleşe-

mez. Toprak reformundaki gaye, ekime elverişli toprak arttırımından çok, eldeki topraktan verimi arttırmaktır, v.s. v.s."

Muhtar gülümsiyerek başını salladı sonra:

"Allah zevâl vermesin devletimize," dedi. "Bakın, hep bizi düşünüyorlar."

Ertesi gün olmuştu. Mevsim bahardı. Gün güneşti her yaka. Bağ çapa bekliyordu, tarla ekim. Ama gayfede tavla oynamak daha tatlı geliyordu işte. Adam sende. Allah kerimdi yarına. Tanrı sağ tuttuğu kulun rızkını verirdi. Ama az, ama çok. Yeterdi de artardı da. Şükür etmesini bildin mi, tamam.

Satılmış emmi almıştı yine Keleri karşısına da, başlamıştı matrağa.

"Len," diyordu. "Sen erkek değilsin be. Gülsüm gibi gız çıkmaz her vakit öğününe. Etem ağa da ne demiş bi kere. Anana ne oluyomuş? Bi gocakarıyı ırazı edemiyon mu sen?"

Sülüman atıldı:

"Benim anam olacak, sıkarım boğazını gene he dedittirim."

Öteki:

"Eee, gaynanalık edecek işte. Ülen garı baksana sen bi yol oğluna. Nirdese gocayacak gayri."

Beriki:

"Bu garıyı yatırmalı da dilim, dilim doğramalı be."

Şaşkın biçare Keler. Bir sağa döner, bir sola. Herkes bir türlü der. Der de gülüşür kıs kıs. Usanır, sıkılır. Sıçrar birden yerinden. Ayağı takılır çardağın direğine. Kapaklanır yüzükoyun yere. Sürünür yerde de hatırlar Satılmış emmi yılların gerisini. Çocukluğunda, hastalıktan kurtulduğu vakit, ayakları tutmamıştı da birkaç yıl sürünmüştü Keler böyle tozda toprakta. O vakit takmışlardı ona bu lâkabı. Şehirde, kasabada kertenkele bilirlerdi emme aslında o taşta, toprakta sürünen mahlûkun adı kelerdi onlarca.

Doğrulur ağır ağır düştüğü yerden Keler Ali. Çatlak dudaklarından bir kan sızar çenesine. Koşar, koşar. Gülüşleri gittikçe duyulmaz olur gayfedekilerin.

"Len ne oldu sana? Elin yüzün kan içinde olmuş?"

Hiç sesini çıkarmaz Keler. Dik dik bakar anasının suratına kanlı gözlerle.

"Ülen sana diyom. Ne oldu? Yoksa biri mi döğdü? Ha? Söyle, ne oldu?"

Birden çullanır anasının üstüne. Dolar kadının saçlarını bileğine, bir elinle de indirir yumrukları sırtına da haykırır, avazınca:

"Gebertecem seni, anlıyon mu? Öldürecem seni. Gız sen beni niden evermek istemiyon? Söyle niden?"

"İmdat, yetişin gomşular," diye bağırır zavallı Durdu bacı. "Yetişin, öldürecek bu deli beni." Güç-belâ kurtulur elinden. Var hızı ile koşar, atar kendini Etem ağanın avlusuna.

Fadime yenge, Gülsüm şaşırırlar birden. Kalkarlar çamaşır teknesinin başından. Koşup Durdu bacıyı düştüğü yerden kaldırırlar. Ayılır, bayılır da Durdu bacı, der tüm olanı onlara.

Gülsün mü, ağlasın mı Gülsüm? O kim, Keler kim? Bilir o babasını.

"Eğlenmişler gene Kelerle beşbelli." diye düşünür, kendi kendine. Fadime yenge bunca acı içinde gülmeden edemez.

"A Durdu bacı," der. "Olacak iş mi bu? Yarenleşmişler Kelerle herhal."

"Orasını ben de biliyom emme, sen gel de bunu ona anlat. Ben istemiyom sanıyo. Ben mani oluyom biliyo. Bak ne hallara kodu beni elin yarenleşmesi."

Aradan yıl geçti. Unutuldu gitti Kelerin işi. Hiç kimse de bir şey demiyordu gayri. Ne zaman lâfını edecek olsa gayfede Gülsümün:

"Hadi len," diyorlardı herkes. "Sen kim, Gülsüm kim? Şaka etti Etem ağa seninle."

Ve düğün günü geldi çattı, Gülsümün. Askerden dönmüştü Koçların Memet te işte. Üç gün, üç gece düğün oldu. Yedi, içti, oynadı köy ahalisi. Kelerin ortalarda görünmeyişini hiç kimse fark bile edemedi.

Etem ağa ne için girmişti o gece ahıra bilmem. Birden karşısında Keleri buldu, elinde bir bıçakla. Şaşırdı ilkin. Geri geri çekildi. Duvara yasladı ardını.

"Ne istiyon len benden?" diye haykırdı. "At o bıçağı elinden."

"Hani Gülsümü bana verdiydin?"

"Vermesine verdiydim emme, sen gelip almadın, nideyim ben?"

"Yalan diyon, eğlendin benimlen."

"Ne eğlenmesi len? Sana ne ettiyse anan etti. Ben Gülsümü oğluma almam diye kaç kere haber saldı. İnanmıyosan git te kendine sor. Hade at onu elinden. Sana diyom, bırak beni."

Keler Etem ağayı bıraktı, ama elindeki bıçağı atmadı.

Ertesi sabah Durdu bacıdan Gülsümün yüz akını sormaya gitti Seher. Durdu bacı pek severdi gelin olan kıza ertesi sabah erkenden gitmeyi. Giderdi de yayardı sonra tüm köye gelinin yüz akını.

Vurdu Seher kapıyı birkaç kez. Karşı veren yoktu ne ses,

ne seda. Biraz itekleyince açıldı kapı ardına. Ve haykırdı Seher avazınca. Durdu bacı kan revan cansız yatıyordu yerde.

Yıllar yılı geçti de o günden.

Hiçbir haber çıkmadı Kelerden.



Salih Say



Max Beckmann

F. 26

NACİ, Doğan

İ Ç E R D E K İ

Hiç onulmıyacak sanıyordum sızılarımı; dinermiş. Alışamıyacağım, unutamıyacağım, şu iç yangınından hiç kurtulamıyacağım diyordum; unutuluyormuş. Bu gece dışarda sesler kesildikten sonra saatimin işleyişine kulak vererek resmine uzun uzun baktım; bu sonuca vardım.

Onu en son, tabuta konulurken gördüm. İçeri bırakmadılar; adamları itip girdim. Yüzünü açtım: O çok kan kaybettiği hastalık sonunda olduğu gibi beyazlaşmıştı vücudu. Ama piyano tuşlarının beyazlığı gibi bir beyazlıktı bu; sarımsı bir beyazlık. İncelmiş, zayıflamış gibi geldi bana. Birden ıslak-karanlık, boş bir güz bahçesinde yalnız kalmış gibi oldum. Hastalıkla büyümüş, üzerine titrenilmiş bir ince kız gibi yatıyordu. Hani bahçelerde bir sarmaşık olur; filiz yeşili-beyaz karışığı damarlı, ince uzun yaprakları olur. Bazısı pembeli beyazlıdır yapraklarının. O sarmaşığın yaprağına benzettim. Üzeri yeşil damarlı, beyaz tek bir yaprak. Benim karımdı; kadınımdı. Hoşuna giden birşey söylediğim, gönlünü aldığım zaman kolunu boynuma dolayan, kulaklarımı acıtıncaya kadar çeken, enseme öpücükler konduran kadındı o. Kavga ettiğimiz zaman beni deli edinceye kadar bağırıp çağıran genç kadın gitmiş, bir ince kız gelmişti.

Mezarın üstüne örttükleri yumuşak kırmızıyle kara arası nemli bir topraktı. Tabutu mezara indirmeden önce kenarına koydular. Ayak ucundan doğru görüyordum. Çok çırpınmış olacağım ki, mezara yaklaştırmadılar. Tabutun yumuşak, kıymıklı kurumamış tahtaları vardı. Çocukken tabuttan korkardım. Geceleri karanlıkta kara kara tabutlar gelirdi gözlerimin önüne. Bu gördüğüm, birbirini tutmaz duygular uyandırıyordu insanın içinde. Bu kaba-saba mahfaza, "kadın" denilen insan türünün cılız bir örneğini taşıyordu. Üstelik benim kadınımdı o. Yakın geldi bana tabut denilen şey o anda; canıma sokacak gibi oldum.

Şimdi ne zaman bu resme baksam, o tabutun görüntüsü geliyor gözlerime; ıslak sarıçam, ya da iyice kurumamış bir kavak ağacından yapılmış gibi görünen tabutun görüntüsü. Hep o görüntü değil miydi beni yıllar yılı tedirgin eden, rüzgârsız yaz gecelerinde insanlardan, parklardan kaçırıp toz kokan akasyaların altında bir başıma dolaştıran? Bunca yıl-

lık arkadaşlarımı bile kırışım hep o yüzden değil miydi?

Güzel kadınlarla karşılaşırdım, tanışırdım; göz alıcı kadınlarla. Gün olurdu, adamın aklı takılırdı. Bahar akşamları, güz akşamları bir tütsülü mavi dolardı sokaklara. Bacası tüten evlerin ışıkları yanmış olurdu. Üzerine ev bezginliği çökmüş bir kadın uzanır, gerinerek perdeyi çekerdi. Kadının sıcaklığı, yumuşaklığı, gerilen göğsü, uzanan kolu bir ürperti olur, damarlarıma yayılıverirdi. Ama en güzelleri bile başkaydı ondan. Benim kadınımdı, malımdı. Başkalarının, istediği kadar güzel şeyleri olsundu; kendi yaptığım resim, yazdığım şiir gibi birşeydi o. Baş yastığım, yüz havlum gibi benimdi.

Beni de yendi zaman denen dev. Aldı, evirdi-çevirdi; oynadı benimle, sonra sırtüstü vurdu.

Gün oluyor, içerdeki bile kendini suçlu hissediyor, anlıyorum. Kimi geceler mutfaktan çağırıyorum. "Gel," diyorum; "şu yazıyı nasıl buluyorsun?" O sıcak sularla, bardak-çanakla haşır-neşirken ben koltuğa kurulmuş, gazetemi okumaktayımdır. Sabunlu elini önlüğünün kenarına siler, şöyle bir bakmakla yazının ne demek istediğini anlayıverir. Gülüşünde pembelık bir içtenlik vardır. Zaman zaman onu ilkokuldayken mahallede birlikte büyüdüğümüz Ömer kadar yalansız bulurum. Gözlerini açа açа bakar hep bana. Bal rengi gözlerini görürüm, bana bakarken yalnız. Görmek için değil, sanki içindekileri duyurmak içindir bakışı. Benden başkasını düşünmediğini, etiyle-kemiğiyle benim olduğunu bildirmek içindir. Gözlerinin rengi değildir, balı hatırlatan yalnız, ılık anlamıdır bakışlarının.

Bu akşam düşündüm de, sevdğimi söylememiştim, şimdiye kadar kendisine. Biliyordu başımdan geçenleri; bazı akşamlar kimselerle konuşmak istemeyip odama kapandığımı, o görüntüyü düşündüğümü. Ağladı da kaç kere. Ama hep başka şeylere üzülmüş olurdu.

Yine mutfağa seslenip çağırdım onu. Elleri pembe pembe olmuştu. Sabunlu suyun köpükleri elinin sırtından bileklerine doğru kayıyordu. Mırıldandığı şarkıyı kesti.

"Evet, ne var?"

"Gel!" dedim: "Sana birşey söyliycceğim."

"Nedir?"

"Beni affet!"

"Ne oldu?" dedi. "Birşey mi yaptın?"

Durdum gözlerine bakarak:

"Seni seviyorum!"

"Hayırdır, inşallah!"

Gülmeğe bağladı:

"E vallâhi, sen delisin?"

Okşanmış bir kedinin şikâyetçi-şımarık sevincini, mırılda-

nışını, hastalıktan kalkmış bir çocuğun hoşgörülen nazmızlanışını sezer gibi olup kızdım o anda. Elektrik lâmbasının ışığı gözlerinde yıldızlanıyordu gülerken. Kızgınlığım çabuk geçtiyse de:

"Gülme!" dedim somurtarak. "Gülecek birşey mi var bunda? Düşündüm de, şimdiye kadar söylememiştim hiç sana böyle birşey."

"Ya şimdi neden icabetti?" diye sorarken fıkırdıyordu. "Darılma ama..." dedi; "bayram değil, seyran değil, eniştem beni niye öptü? derdi teyzem; şimdi onu hatırladım."

Mutfağa dönerken: "Hay Allah iyiliğini versin!" diyordu. Mutfak kapısını kapadı. Biraz sonra gidip kapıyı açıverdim. Yeniden güldü beni görünce:

"Hay Allah iyiliğini versin!"

Sabun köpükleri ellerinden akıyordu; pembe pembe olmuş elleriyle önlüğünü kaldırdı. Yüzünü önlüğüne bastırdı. Başucunda bir zaman ses çıkarmadan durdum. Tatlı tatlı ağlıyordu.

ÖZSOY, M. Rasim

CEKET

O gün, martı kanatlarının ince uçlarından çıkmış gibi uslu bir rüzgâr esiyor, badem ağaçlarının değişik tondaki pembe çiçeklerinin üstüne okşar gibi iniyordu. Asfalt yol dağ yamaçlarına doğruydu. İzinden gidiyorduk. Baharın ilk günleri idi.

Otobüsün, sigara dumanına belenmiş havasında, en arka sıranın sarsıntısına uyduğumuz zaman, karım bungundu. Yüzünü buruşturup, "teker üstü beni tutar," diye sızlanırken, derinliğine serilen renk, ışık ve yeniden varoluş karşısında hayran, "her şey baharında güzel değil mi?" dedi. Otobüs yan döndükçe, güneş sıcak dilini yüzümüze değdirip çekiyordu. Alnımda biriken terleri sildim, mavi maviydi. Ceketimi çıkardım, arka sahanlığa katlayıp koydum. Karım başını omuzuma yasladı; otobüsün ne zaman tutacağını düşünüyor olmalıydı. Çabuk bitirilmek istenen zaman, insana, gazetelerin küçük ilânlarını bile okutuyordu.

Karım bir ara başını omuzumdan kaldırdı, otobüsün arka sahanlığını gösterip:

"Ceketin kirlenecek, çocuk ayaklarını vuruyor." dedi. Hiddetle doğrulup, dönüp baktım. Esmer, topaç gibi bir oğlan çocuğu ile göz göze geldim. Ufacık, gürbüz ayaklarını ceketin yakasından usulca çekti, gülümsedi. Yoşuk giysilerinin içine korkuyla büzüldü. Delik pabucunun ucundan, kirli, küçücük başparmağı görünüyordu.

Bu çağdaki çocukları görünce, içim bir tuhaf olurdu, gene öyle oldum. Yerime oturdum, karıma:

"Zararı yok." diyebildim. O da, gözünü çocuktan ayırmadan:

"Evet, zararı yok." dedi. İnce titrek bir sesle de. "Sekiz yaşında var değil mi?" diye sordu.

Bu olayı tekrar hatırlamasını istemiyordum, kızmış görünerek:

"Canın ağlamak mı istiyor?" dedim ve umursamaz bir durum takınarak gazetenin bilmecesini çözmiye koyuldum. Fakat hareketlerim istediğim yolda değildi. Bundan cesaretlenmiş olacak ki:

"Bizimki de şimdi bu kadar olacaktı, hem de esmer değil mi?" Cevap vermedim.

"Değil mi?" diye tekrarladı.

"Yeter artık!" diye bağırdım. Sesimi kendim de tanıyamadım. Önümüzde oturanlardan birkaçı dönüp baktılar. Karım kırgın ve dalgın gözlerle pencereye döndü. Bir süre seyreder göründü; aslında birşey görmediğinin farkında idim. Yanımızdan geçen özel plâkalı arabalara dikkatini çekmek istedim, ilgilenmedi. Birinin içinde geçen kürklü bir bayanı gösterdim, önem vermedi, oysa bu konuda geniş hayaller kurar, konuşurdu. Kendi haline bıraktım.

Yokuşu tırmanan otobüsün muntazam motör sesine kendimi kaptırmıştım. Tekerin yolu ezen dönüşüne karşı, yolun da lâstikleri kemiren gücünün birlikte çıkardıkları bir ses vardı. Garip, donuk, renksiz bir ses Bu ses, senelerce evvel bir kış gecesinin, rüzgârla karışık düşen kar ve tipinin toprağı döven sesini getirip, kulaklarıma tıkamıştı. Toprak, üzerine kırbaç gibi inen bu ak yüzlü düşmanını şekilsiz bir uğultu ile kucağına alıyor, kemiriyor, kara dişlerinden kopan ufak parçalarla eritiyor, kucağından ta.. uzaklara, ovalara, yollara, oralardan denizlere mil'li bir sel halinde atıyordu. İşte o zamanlar, tam üç gece uykusuz, güvensiz, bu vahşi sesleri dinlemiştim. Sigaralarımdan parmaklarım yanarak, üç metrelik odayı köşeleme kaç kere adımlamıştım?

Ağlamaktan gözleri şişen annem:

"Böyle doğum olmaz oğlum... Biz de doğurduk, nedir bu üç gündür." diyordu. Ebe çaresiz. Doktorun elleri belindeydi, tek bir cümleyi tekrarlayıp duruyorlardı:

"Âlet yok... Âlet yok..."

"Anasını kurtarın," diyordu evdekiler. Hasta mor duvarlar gibiydi. Bu onun tırmandığı ilk hayat yokuşu idi. Üç gündür mücadele sonu kendini bırakmış, tek bir iyiliği ile devam ediyordu.

"Gidelim.. Gidelim. Götürün.. Götürün..." Sesi, tek katlı evin kireçli duvarlarından dönüyor, isli lâmbanın koyu ışığından süzülerek kapkara bir barut gibi yüreğime iniyor, oradan acı bir poyraz gibi, ışıl ışıl elektriği, suyu, yolu ve hastahanesi olan şehirlere dağılıyor, özümden bir parçayı da her seferinde koparıp götürüyordu. Ya ayaklarım?.. Ayaklarım, işte kış gireli beri, dünya ile ilgisini kesmiş olan yolsuz, ıssız bu kasabanın taş binasını adımlıyordu. Zemherinin ortasında gidilmezdi. Toprak, kaç gündür ak yüzlü soğuk düşmanı ile boğuşuyordu. Yorgundu, gevşemişti, öfkeliydi. Üzerine geleni eritiyordu.

Bir ara, boynumda sıcak. küçük bir elin temasını hissettim. Baktım, o çocuktu. Yanağını okşayıp göz kırptım. Tatlı, utangaç bir durum takındı. Gözümün içine bakarak, delik pabuçlu ayağını ceketime doğru uzattı. Tekrar göz kırptım.

Bunun üzerine şımarık sesler çıkararak, ceketimi tekmelemeye başladı. Gözleri taze fındık içleri gibi pırıl pırıldı. Sonra yaptığı işi anasına göstermek istemiş olacak ki, seslendi:

"Ana... Ana.."

Yanımızdaki sırada oturan ve başörtüsü ile yüzünün yarısını kapatmış bir kadın, göz ucu ile çocuğa baktı. Yaptığı yaramazlığı görünce, yerinden fırladı, kaşla göz arasında çocuğu çimdikleyip tokatladı. Ceketi ayaklarından aldı. Bize dönerek, yük altında kalmışçasına ezik bir sesle:

"Gardaşım gücenmeyin, çok yaramaz." dedi. Karımla birlik aynı anda:

"Zararı yok.. Zararı yok." dedik.

"Aman gardaşım gücenmeyin." dedi tekrar ve çocuğu çamaşır sıkar gibi hırpalamıya başladı. Yerimden kalkıp, çocuğu kurtardım. Karım da alıp kucağına oturttu. Kadın, ceket'e baktıkça hiddetleniyor, çocuk ta, anası üzerine yürüdükçe karımın boynuna sarılıyor, avazı çıktığı kadar da bağırıyordu. Yolculardan bize yakın oturanları gürültünün nedenini öğrenmek için olaya ilgi gösterdiler. Gerek bu hale, gerekse çocuğa karşı gösterdiğimiz alâkaya kızan babası, yerinden kalkarak çocuğu aramızdan aldı. Arka sahanlığa çarpar gibi oturttu. O da durumun ciddiyetini anlıyarak sesini kesti. ve köşeye büzüldü.

Yakası kirlenen ceketim, otobüsün öbür köşesinde, çocuğa karşı idi.

ÖZYALÇINER, Adnan

A L I Ş T I R M A L A R

CİNAYETLER SARAYI

Günle aydınlanıp geceyle kararan, ilkyazla çiçeklenip ıssız yazla biten ve o uzun birörnek kışla, yeniden ilkyaza koşan bozkırımızın uzağında, göğü kapatan bir dağ yükselir. İlk kuşaklar, evlerinin düzlüğüyle kabaran mezarlarının üç adımlık yolundan ötesini göremezler. Sonraki kuşakların yığını içinden nasılsa biri çıkar da, dağdan sözederse, soyluluğuna, bilgeliğine bakılmaksızın, evinin düzlüğünden üç adım ötedeki mezarının kabaran toprağına batırılır. Ne olursa olsun, bu, yığının unutmasını değil, tersine büsbütün, üstelik gün gün artan bir hızla, onu hatırlamasını sağlar.

Artık dağın çevresinde yerleşmekten, kışların çığlarına, ilkyazların yokedici selleriyle ortalığı sarsan yakıcı şimşeklerine, korkutucu gökgürültülerine, titriyerek de olsa, yaklaşmaktan başka çıkar bir yol bulunamaz. Ve tapınaklarda, dağın aşılmaz olduğu, geçit vermediği söylenir. Bu inancın karanlığı içinde, yüzyıllar devrilir gider. Sonunda biri, yalçın kayalığa tırmanmağı göze alır. Yol çıkınını eline alıp dağa gider, bir daha da geri dönmez. Ardından bir başkası, sonra bir başkası daha... Hiçbiri geri dönmez gidenlerin Dağda olup bitenleri kimse bilmez, bilemez. Dağın eteğindekiler, böylece, yıllar yılı, teker teker dağa taşınıp dururlar. Tek kişi kalmayıncaya kadar.

Dağa en son tırmanan, aşağıdan bakıldığında sarp ve geçit vermezmiş gibi görünen dağın, tırmanmaya başlandıktan sonra, sanıldığı (görüldüğü de denebilir) kadar, sarp olmadığını görür. Ve yükseldikçe, çıkıldığı sürece, düzleştiğini, sarplığını büsbütün yitirdiğini ayırdeder. Ne var ki, tek başınadır. Bir önceki gibi. Şimdi o da, bütün ötekiler gibi, doruğa ulaşıp inişe geçer geçmez, önüne çıkacak bir başka dağ için hazırdır.

Artık, her dağ bir düzlüktür. Burada her ölüm, kazanılmış bir ölümdür. Her mezar, bir başka renk çiçek açar. Bir ayrı koku yükselir her birinden. Düzlükse, evle araları üç adım olan yeşertisiz, boş mezarlar ülkesi, yaldızlı bir öldürülenler sarayıdır. Cinayetler sarayı.

AVUNTU

Bir yağmur aralığında, ücra bir pazarın girişinde, portakal yüklü, eski, pis bir arabaya koşulu yaşlı bir beygir, uzun bir süre yağmur altında kalmaktan iyice ıslanmış sağrısıyla baldırlarına ve boynunun iki yanma, az önce görünen güneşin etkisiyle, kendisine çekici bir parlaklık veren bu köhne ıslaklığa, yalnız ona bel bağlamıştı. Çünkü onca, kendi ıslaklığı da, güneşli, geniş kırlıklarda tok karnına, başıboş koşup durmaktan sağrısıyla baldırları ve boynunun iki yanı terlemiş genç bir atın soylu ıslaklığını, diriliğini andırıyordu. Kendi yoksul, üstelik üşütücü, giderek te öldürücü ıslaklığı içinde -kısa sürecek bir benzerlikten, bir anlık mutluluğu adına yararlanarak- o soylu atın görkemliliğine, ululuğuna eş bir duruşla duruyor, yıpranmış koşumlarına. paslı, ötmiyen çıngıraklarına, hiç te çekici olmıyan incik boncuklarına, soluk renkli, ölgün püsküllerine, ağzının kenarlarını nasırlaştıran geme bakmadan, dikelmeye çalışıyordu okunun ortasında.

Portakallar da sırtlarını parlak güneşe dönmüşlerdi. Aylardır, örümcekli, havasız depolarda kirlenen derileri, pörsüyerek cılızlaşan gövdeleri, yağmurun altında uzun zaman kalmaktan şişip temizlendiğinden, güney bahçelerinin güneşli, ağır, ballı, turuncu topları gibi, parladıklarını sanarak, büsbütün şişiniyorlardı.

Yıllardır kızgın güneşin alnında ya da şehir dışındaki arabalıklara inen uzun gecelerin sessizliği içinde, içten içe kemirilerek ölüp vurdumduymazlaşan eski arabanın kuru tahtacıklarıysa, uzun süren usul yağmuru iyice çektiklerinden, güneş çıkar çıkmaz. genleşmeye başladıklarını, şaşkınlıkla, ayırdettiler. Kendilerini biraz hantallaştırıp geniş bir soluk aldırdıktan sonra, güneşin kızdırmasiyle, eski biçimlerini aratacak kadar iğrenç kamburlukları, daha dar soluklu, tıknefes bir kuruluğu, tamtakırlığı getirecek olan bu geçici genleşme, sevindiriyordu tahtacıkları. Yağmur sonrası güneşinin ılık dokunuşlarının esrikliğiyle başları döndüğünden, kendilerini, derin, karlı kuzey ormanlarının kuytuluklarında görüyor, boyatıp tomurcuklanıyormuşçasına, genleştiklerini sanıyorlardı.

OLSA OLSA BİR OLAYDIR
YAZ MEVSİMLER VE ZAMAN

Kahvelerde, içkievlerinde, bozuk para gibi, bol bol harcanan sözlerin ayrı bir kişilikleri -daha doğrusu kişiliksizlikleri- vardır. Onlar da, tıpkı, o türlü yerleri tıka-basa doldurunlar gibi, karmakarışık, çoğunluk, içi olnuyan boş kalıplardır. Yığın yığın söz, sigara dumanlariyle birlikte, sorumsuzca sav-

rulur ortalığa. Ne bir virgül, ne de bir nokta. Ağız dolusu konuşulur. Anlamı olmıyan birtakım gevelemelerdir bunlar elbet. Uyku yerine geçen, sınırsız bir gevşeme duygusu veren. sindirime yardımcı bir çeşit geviş getirme. Bu yüzden, adamın, sözde arkadaşını yüreklendirmek için, söylediklerinin önemini kavramadan savurduğu o sözlere aldırmamak gerekirdi. Arkadaşının, üç ayını, sıkıntılı, konuştuklarından anlaşıldığına göre, özgürlüğünün de kısıtlanacağı bir yerde geçirmesi gerekiyordu.

"Ne çıkarmış üç aydan," deyiverdi adam. "Göz açıp kapayıncaya kadar geçip gider. Önümüz Haziran, sonra Temmuz, sonra da Ağustos... Daha ne?"

"Sen öyle sanırsın," dedi arkadaşı. "Zamanı sayıyla, soyut olarak değerlendirmenin kolaylığını. ben de, senin kadar biliyorum. Ama inanmıyorum sayıların, sözde zamanı kapsıyan, o yapay düzenine. İnanamıyorum. Keşke senin gibi yapabilsem Sence, daha doğrusu herkesçe, bir dakika altmış saniyedir. Altmışa kadar saydın mı bir dakika doluverir. Altmış tane bir dakika bir saat, yirmi dört tane bir saat bir gün, otuz tane bir gün bir ay yapar... Gerisi çorap söküğü gibi gider bunun. Bir hamlede yılları geçmek işten bile değildir. Ama sen, bir mevsim nedir hiç düşündün mü? Bir mevsim, sözgelişi şu önümüzdeki uzun, ıssız ve sıcak yaz. sayı sayarak elde ettiğimiz, az önce sözünü ettiğin o üç ay mıdır yalnızca? Çekinmeden evet diyebilir misin buna? Diyemezsin, diyemeyiz. Ne evet ne hayır. O yazdır yalnızca, ne gün, ne saat, ne dakika, ne de ay. O bir olaydır. Olsa olsa bir olaydır yaz, mevsimler ve zaman. Olay. Ne korkunç!"

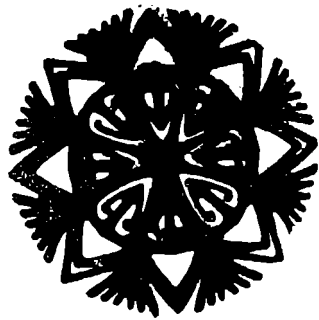
Sözünün tam burasında başı küt diye masaya düştü. Sızmış olmalıydı. Adam, "sızmasaydı daha konuşacak mıydı, konuşabilir miydi?" diye düşündü. "Yoksa sözleri bittiği, söyliyecek şeyi kalmadığı için mi direnmekten vazgeçip sızmıştı?" Her iki durum da, adamı korkutmaya yetiyordu. Arkadaşını onada, öylece, yüzüstü bırakıp çıktı.

ÖTEDEN BERİ BU BÖYLEDİR

Şehrin kalabalığı kendine yetiyordu zaten. Bir de ben eklenince, büsbütün çığrından çıkmıştı. Ne demeye gelmiştim sanki? Daha doğrusu ne halt yemeğe çağrılmıştım? Caddelerde adım atacak yer yoktu. Taşıtlar dopdoluydu. Çayevleriyle pastaneler tıkış tıkıştı. İçkievleri adam almıyordu. Sinemalar, tiyatrolar ve öteki eğlence yerleri dolup dolup boşalıyordu. Durmak olmuyordu. Yürüyordu herkes. Herkesle, en başından başlanarak, sonuna kadar yürünüyordu şehir, şehrin caddeleri, caddelerin yaya kaldırımları, ağaçlıklı yollar. Son-

ra dönülüyor. Hep birlikte yeniden en başından başlanarak yürümeye girişiliyordu. Kimse kimseyi görmüyor, kimse kimseyi duymuyordu. Kimi kime soracaktım. Birbirlerine çok yakından baktıklarından -pastanelerde buluşup ağız ağıza konuşan sevgililerde daha baskındı bu- karşılarında bulunanların gözbebeklerinde yansıyan kendi kendileriyle burun buruna geliyorlardı. Herkes, hep birlikte bir şeyler söylemeye kalkıştığından, yalnız kendi sözlerini duyabiliyorlardı. Birbirlerinden az çok uzaklaşmayı göze alabilselerdei her şey değişebilirdi. Bu, biraz da, kendi kendilerinden uzaklaşmak demekti. Önce geçici bir körlükle karşılaşacaklardı. Karanlıkla, boşlukla yüz yüze geleceklerdi ilk kez. Onlara görmeyi sağlıyacak gerçekte bu göze alamadıkları karanlıkla -yitiklik duygusu veren bu karanlıkla- dipsiz boşluktu. Bir çoğu, saçma sapan da olsa, bir şeyler söylemeyi, yapmayı eylem saydıklarından, kuşkusuz olarak eylemsizlik dedikleri susmaya katlanamadıklarından, bir çok ipe-sapa gelmez sözün arasında yanarlı bir söz duymaktan, akıllıca bir eyleme katılmaktan sonunda, yoksun kalıyordu. Duymayı beceremiyordu.

Bana gelince ben bir yabancıydım. Onların dışında kalabiliyordum. Yaptıkları yanlışlıkları bildiğimden aynı yanlışlıklara benim de düşebileceğim, onlar gibi, akışa kapılacağım da düşünülemezdi. Herkesi ve her şeyi açıkça görüp duyabiliyordum bu yüzden. Ama benim de -onların tam tersine- kendi kendimi görüp duymadığım düşünülemez miydi acaba? Bu da, en az öteki kadar, bir eksiklik sayılmaz mıydı?



SABİT, Selim

DÖRDE BÜYÜYEN TUTKU

- Lâle'ye 1 -

"Gelmiyecektim." dedi.

Deniz kıyısına doğru yürüdük. Durgundu yine. Ama hızlı gidiyordu. Taşlıklardan kolayca sekişi; kayıp düşeceğini aklına getirmeyişinden, belki de bana inadındandı. Taşlığı geçti. Durdu ve kavuşmamı bekledi. "Neden gelmiyecektin?" demedim. Önemli olan, ilk düşüncesini savıp gelmiş olmasıydı.

"Yüksek topuklu giymemişsin. Daha kolay yürüyorsun değil mi?"

Ayağını gösterdi. Ayakkabı düz değil, kalın ökçeliydi sadece. Islaklığını da gördüm ayaklarının. Deniz; vuparların gönderdiği kadar dalga aşırıyordu kıyıya.

"Kuruturum." dedi.

Kumlardan çok, çakıl taşı vardı buralarda. O da bunun için inmişti zaten. Beyaz oval taşlar doldu avucuna. Sonra aralarına boz parıltıları katıldı. Başındaki beyaz-tül başörtüsünü çıkardı. Ona doldurdu. Garipsiyen bakışlarımı cevapladı:

"Coğrafya öğretmeni için."

"Ağaçlıklara gitmiyecek miyiz?"

"Geliyorum, sen Zeki'yle Nermin'i çağır."

Geldiğimiz yöne, kaygan taşların üzerine basa basa yürüdüm. Sonra durdum seslendim:

"Taşları bana ver, götürevim."

Başını salladı "istemez" gibisinden.

Önümde merdivenler vardı, kıyıdan asfalta yükselen. Yolun bir yanında ağaçlar, karşısında da evler. Merdivenleri çıkıp, bitimindeki duvar çıkıntısına oturdum. Zeki'yle Nermin'i gördüm uzakta. Denize bakıyor, konuşuyorlardı belki de...

Tatlı bir yalnızlıktı bu. Güneş yakıcı değildi. Bulutlar vardı yarı yarıya. Sessizlik, onunla olmanın, ona doyasıya bakmanın sevinci kaplamıştı düşüncemi. Yaşayan bir göz kalmıştım o sıra..

Gözümün içine-içine yürüdü. Merdivenleri çıkıyordu. Denizi kapadı ilkin sonra, bedeni gizlendi gözümden. Bir saç yığını, beyaz yüzü ve gözleri geçti deminki görüntülerin yerine.

"Dalmışsın.."

"Sana bakıyordum. Denize, onlara.."

Elimle, Zeki'yle Nermin'i gösterdim. Baktı, güleçti yüzü. Durgunluğu geçmişti.

"Ne güzel taşlar topladım. Şimdi kurutabilirim ayakkabımı, çorabımı.."

Oturduğum duvar, bir sed gibi uzuyordu yol boyu.

"Burada oturalım" dedim.

Ayakkabılarını çıkardı, biraz aralık bırakarak oturdu yanıma. Ayaklarını aşağı sarkıttı. Ayakkabıyı eline alıp ters çevirdi. Damlacıklar düştü içinden. Çorabını da çıkaracak oldu, caydı sonra.

"Saçım darmadağın," dedi. "Tarayabilsem."

"Tara!.. Kimse yok ki caddede."

"Nermin'ler gelmeden taramalıyım."

Elindeki ayakkabıları yanına bırakarak, cebinden büyük dişli bir tarak çıkardı. Sonra saçının örgülerini çözdü. Upuzun dökülüverdi ardına.

Gözlerim, tarakla birlikte geziniyordu parıltılı yumuşaklıkta. Çabucak bitti, demet-demet avuçladı, örmeğe başladı. Öylesine çabuk örüyordu ki.. Bitirince üste kıvırdı örgüleri, tepesine topladı, tokayla tutturdu.

"Dağınık bıraksaydın keşke. Ya da örgüler uzasaydı aşağı."

Gözlerinde kıpırtı oldu. Güleçti hep, sadece başını salladı. Böylesi hoşuna gidiyordu. Tülbente uzandı. Düğümü çözerek, taşları duvarın üzerine boşalttı. Aşağı doğru silkeledi, çırptı iyice.

"Taşları taşımak için bir şey alsaydım yanıma," dedi. "Çantam yanımda olsaydı ona doldururdum."

"Hepsini taşıyacak mısın? At bir kısmını, ötekiler taşınır kolayca.."

"Atmam. Çok olsun, saklıyacağım.."

Çocukça bir söyleyişle söylemişti son sözünü. Taşları duvarın girintisine itti. Gizledi.

★

"Ağaçlıklara doğru yürüyelim." dedi.

Zeki ve Nermin yanımıza gelmişlerdi. İkisi de dalgındı. Nermin:

"Siz yavaş yavaş yürüyün, biz de geliriz." diye cevapladı.

Yürüdük. Garipsemiştik onların durgunluğunu. Oysa uzaktan mutlu bir görünüşleri vardı. Yolun bitimine dek konuşmadık. Vardığımız yerde, patikalar; ağaçlık ve çimenlik arasından evlere ayrılıyor, bir toprak yol da ağaçlar arasından sokak benzeri uzuyordu ilerilere.

"Bekleyelim onları," dedim. "İstersen biz ayrı bir yola sapar, sonra buraya dönüp buluşuruz. Yalnız kalmak isterler.."

"Peki," dedi. Bir süre sustuk yine. Yandan bir papatya kopardı. Uçlarını tek tek düşürürken:

"Zeki üzüntülüydü," diye devam etti. Papatya oyununun alışkanlığıyla bir şeyler mırıldandı ve bitirdi tüm uçları. Sevinçliydi.

"Oldu," dedi. Sonra düzeltti. "Geçiyorum."

"Geçti kaldı için mi papatyayı kopardın?"

İlkin başını önüne eğdi. Sonra sinirli cevapladı:

"Ya neden sanmıştın? Öğrenci olunca insan, başka kaygusu olur mu?"

Zeki ve Nermin yakınlaşmıştı iyice. Papatya sapını attı hemen. Nermin Zeki'ye baktı. Görmüştü atılanı, güldü.

Zeki de güldü. El ele tutuştular.

SEYDA, Mehmet

EVİMİN ERKEĞİ

I.

Cumartesi günleri Şirket'e götürmem yemeğimi. Öğleden önce, haftanın işlerini bitirmek için, arkadaşlarla gevezelik etmekten de çekinirim.

"— Günaydın!" derim. "— Günaydın.." derler.

Odacı İlyas efendi unutmamıştır; bir su bardağının içine, her gün bahçesinden kopardığı çiçeklerden birkaç tanesini yerleştirerek masama koymağı. O, bu kayırmayı koca Şirket'te yalnız iki kişiye yapar; Müdüre ve bana. Müdür onu işe alan kişiyse, ben de, 15 günden 15 güne avans bordrosunu düzenliyen kişiyim çünkü. Her sabah çiçekleri koklar ve her sabah:

— Bunlar ne kadar güzel kokuyor İlyas efendi.. derim.

O da, her sabah:

— Daha da yeni açmışlardı Berin hanım.. der.

Masanın başına geçerim. Biraz sonra Veznedar, dünkü kasa ve mahsup fişlerini bana gönderir. Fişleri "Yevmiye Defteri" ne geçirir ve dengeyi kontrol ederim. Şıra masanın üstünü düzeltmeğe, kalemleri, şunu bunu ortalıktan kaldırmağa gelir, o bitince tuvalette el-yüz yıkanıp saçlarımın taranmasına ve boyanmama. Göğüslüğün sırtımdan çıkışı, koridordaki paydos zilinin çalışıyla eş zamana gelmiş olur; benim hafta tatilim o zil sesiyle birlikte başlamıştır artık. İçimde hafif yollu bir sevinç, Muhasebeciye ve arkadaşlara: "— İyi tatiller.." diyerek yukarı kata, yukarı kattaki Lokantası'na çıkarım. Çatal kaşık gürültüleri arasında, kendime oldukça hatırı sayılır bir şölen çekerim.

Dört yıl önce Reşit'ten boşanalı beri bu töre uygulanıyor. Tez canlılıkla, ya da ne bileyim atlı kovalarcasına yemem yemeğimi, para harcamanın tadını çıkara çıkara yerim. Çalışıp kazanmak ve kazandığını yemek ne güzel şeydir! Kişi, sokağın bozuk kaldırımlarına daha bir güvenle basar, kendine karşı âdeta saygı duyar. Kimi zaman, elimi şöyle bir uzatsam, her şey benim olacak sanırım ya, aslında, kendi yaşamımdan gayrı hiçbir şeyin benim olmadığını bilirim.

Yemeğimi bitirdikten sonra dolmuş durağını boylar, oradan Galatasaray'a çıkarım. Yaşadığımı daha güçlü anlamak için, tatil saatlerime zararsız fantaziler sokmaktan çekinmem

Vitrinlere kalabalığa, sinemalara baka baka yürürüm. Taksim'e doğru. Kendilerini bir şey sanan erkeklerin kimi, "— Ben varım!" gibisine, gözbebeklerimde kendi yansısını görmeğe çalışır. Bu kibirli tavuslara içimden güler geçerim.

Sonra geri döner, hafta içinde ilânını, eleştirisini gazetede okuyup görmeği kararlaştırdığım bir filme girerim. Kapılardaki bütün bilet karaborsacıları tanırlar beni, bu yüzden hiçbir zaman, kuyrukta sıra beklememişimdir. Sinema, beni, tasarlanmış bir acuna doğru çeker götürür. Karanlığın içinde, gözlerimi perdeye dikerek, unuturum kendimi. Ben bir hesap uzmanıyım, öyle sayılırım, bütün sayıların santimine dek birbirini tutuşu gibi, usumla düşüm arasında milim oynamaz ama, kimi günler, özellikle hoşa giden bir filmi seyrederken, başkalariyle benim yaşamım arasında öldüresiye bir dengesizlik varmış, bunun tek kurtuluş yolu da kendimi unutmamdan geçermiş sanısına kapılırım. Sonucunda düş kırıklığına uğrarım, çünkü o film, benim istediğim gibi bitmemiştir. Çok şaşılası bir şeymiş gibi görünür bu bana. Sonucun, hemen hemen belli olmasına yakın, apansız bir sapıtışla biçim değiştirmesi ve "beklenilmez" oluşu sinirlendirir, kızdırır beni.

Hele mutlu öpücüklerle biten o bayağı filmlerden oldum olası tiksinirim, içimde bir baş kaldırış kabarır. Yaşamın bir savaş olduğunu bilerek gözleri açılmış kimselere, yapmacıklı bir mutluluk sunarak ceplerinden parasını aşıranlara korkunç tutulurum. Sonu yas, ayrılık ve ölümle bitsin de istemem ama. Mantığı, doğal oluşumu, akışı zorlıyan her bir şeyde bir yavanlık, bir kekremsilik bulurum nedense.

Bütün bunların açıklamaktan ereğim. hikâyeciliğin kötüsü, geçen eylül ayının ilk cumartesisine dönebilmek içindi. Size kendimi ilkin çalışkan, kararlı, dengeli bir kadın olarak tanıtmam, bir yerde, gene de gerekliydi galiba. Hani, nasıl derler, "namus borcu" gibi bir şey... Filmden çıkınca caddenin kalabalığı sardı, kuşattı her bir yanımı. Sarıp unuttturdu bana o filmi. Proğram gereğince, şaşmadan ve şaşırmadan, hadi bakalım muhallebiciye. Keşkül mü, tavukgöğsü mü, dondurma mı? Hiçbiri, ya da ikisi birden; dondurmalı tavukgöğsü olsun.

Şimdilerde sandviç satan yerler elbette daha bir şenlikli oluyor, kalmadı muhallebicilerin o eski sultanlık çağı. Boş masalardan birine geçtim oturdum. Karşımdaki duvar aynasiyle benim aramda, bir genç adam oturuyordu, zayıf ve hattâ kuru. Bol bol süt içmez, kaymaklı ekmek kadayıfı yemezse, ölebilir. Süt yerine sigara içiyor, cigarayı derinden içine çekerek içiyor ve arada bir sert, kısa öksürüklerle sarsılıyordu. (Utanmasa ağlıyacak!) gibiydi gerçekten.



Matisse

F. 4

kâyeciliğinde, *"ihtiras kisiliği"* basamağına ulaşmış büyük tiplerini canlandıran hikâyeler yanında (Stendhal'vari kişiler), Cumalı'nın kişilerinde, yaşamalarında, "epik anlatış"a uygun gelmiyen yeni eğilimler de görülüyor. Necati Cumalı, yalnız olay zincirine dayanan hikâye anlatısını kuruluktan kurtaramıyor.

"Aşk Üçgeni"

Umran Nazif'in, *"Tepedeki Ev"*den sonra, yeni kitabı çıkmıyalı on yıl oluyor. Tek tük hikâyelerini dergilerde görüyorduk. Yılda bir hikâye yazmadığını yeni kitabındaki listeden anladık. Bir zamanlar *"öncü hikâyeciler"* kuşağının başta gelenlerindendi. Üstelik bu alanda Sait Faik'ten de kıdemli idi. Onun hikâyeye başlayışı, ta *"Vakit Gazetesi"*nde Sadri Ertem başkanlığındaki *"gerçekçi ve toplumcu"* sanat anlayışı modasının estiği günlere kadar gidiyordu (1930 yılları). Zonguldak şehir hayatı üzerine yazdığı hikâyelerle ün yapmış, arkadaşları gibi romana geçemediyse de, ılımlı bir gözlemci gerçekçiliğin sınırlarında bir müddet direnmişti. Şimdi uzun bir aradan sonra yeniden hayatının ilk tutkularına dönmüş sayabilir miyiz? *"Aşk Üçgeni"*nde rahat, eski hikâye geleneklerine bağlı kişilerine ve anlatısına yeniden dönmüş görünüyor. Daha doğrusu hikâyede sürüp götürdüğü o zayıf bağlantısını belli bir çizgide tutunma çabasını ortaya koyuyor. *"Hayır, Rana Bey Yaşıyordu"* hikâyesi, Umran Nazif'in henüz tükenmediğini, M. Ş. Esendal'dan sonra kopan o Çehov Okulu anlatımı geleneğinin yeniden canlanabileceğini gösteriyor.

"Ağlama N'olur"

Behiç Duygulu'yu bu hikâye kitabı ile tanıyoruz. Elli sayfalık bir küçük kitapta onüki hikâyesini toplamış. Gerçekçi hikâyeciliğimize yeni ve umut verici bir öncü olarak geliyor. Yusuf Atılgan'ın sırasından, bir hikâyeci bu. Yaşamayı, kişisi ile içinden, kendi katılmaları ile dışından yürüterek, özel ve hızlı bir tempo ile anlatıyor. Onun hikâyelerinde kişiler sahneye çıkmış oyuncular gibi, kendi yaşantı ve dramlarını herkesin ortasında, herkesle birlikte üzerine eğilerek, birseyler gizlemeden oynuyorlar. Bir zamanlar J. Steinbeck'in de denediği bu "oyun-hikâye" anlatışını Behiç Duygulu başarıyla kullanıyor. Ama asıl başarılı yönü, yeni hayat şartları karşısında değişen kişileri bize tanıtması. Anlattıklarından sezildiğine

göre Ege ve Aydın dolayları kasaba aydınlarının yüze çıkmaya başlıyan bireysel meselelerine kişisel çatışmalara yöneliyor. Bu dolayların insanlarında, son yıllarda ortaya çıkan değişmeleri izlemeğe çalışıyor. Bu hikâyelerde taşralı insan psikolojisini verişi, yer yer Çehov'la Gogol arası anlatışla etkilenmiş. Bizim eski yerli renk gerçeklerinden iyice uzaklaşmış görünüyor. Biraz para yüzü görmüş, şehirlileşmiş, dıştan içe değişmeye yüz tutmuş "taşralı" nın çeşitli kesitlerinden aldığı hikâyelerini, yoğunluğuna, özüne, çatışmaya neresinden bakacağına pek aldırmadan, *"bezgin, sorumsuz, artist ve aylak"* bir uslûpla anlatıyor. Ama yaşamanın *"saçmalığı"* çukuruna düşürmeden kullandığı anlatışını daha güçlü bir basamağa ulaştırabilecek mi? Gerçeğe ve insana bu denli rahat ulaşabilmesi soy sanatçılara vergi bir temeli olduğunu gösteriyor.

"Nerde O Eski Usturalar" - "Kesmeli Bunları" -

"Saksağanın Kuyruğu"

Rıfat Ilgaz, mizah hikâyelerini artık birbiri peşinden yayınlıyor. Bu alanda, Aziz Nesin'den sonra başarı kazanan ikinci sanatçının o olacağı anlaşılıyor. Onda, Ahmet Rasim'in o eski sohbetlerine, meddah ağzı fıkralarına yakın sâkin ve tatlı bir anlatım var. Onda satir, mizah unsuru, yoğun ve saldırıcı değil, daha çelebice, daha ölçülü, ama yeterli. Eski yerli mizah zevkimize uygun ölçüde bir yoğunluğa ulaşamıyor. Ama aydın çevreleri etkileyecek bir nitelikte. Hikâyelerinde, kişilerinin yaşantılarını, günlük yaşamanın dertlerini, çürümüşlüğünü, herşeyi kanıksamış bir ustalık, tezgâhtar pişkinliği ile açıp önümüze serişi, sanatı ile okuyucuyu karşı karşıya bırakışını beğeniyorum. Bu mizah hikâyecisinin çok büyük kalabalığa yayılacağını sanmıyorum. Ama belli bir çevrede tebessümler uyandıracağını, bazılarını düşündüreceğini, bütün iddiasızlığına rağmen taşıdıkları sosyal hicvin farkına varılacağını sanıyorum. Bu hikâyelerde bizdeki mizah hikâyeciliğini aşan yönler var. Rıfat Ilgaz, herşeyden önce, gündelik olayların halka yaygın geçici parlaklığına bağlı, çabuk eskiyen mizah unsurundan uzak duruyor. Bu hikâyelerde, çalakalem dergiciliğin ötesinde, daha çok "sanat" seviyesine ulaşan değerler var. Hikâyesini, *"mizahlık olay"* la değil, kişilerin çatışmalı yaşamalarındaki mizaha yatkın davranışlarına dayanarak kuruyor. Onda, Çehof, O. Henry, Stendhal gibilerinde gördüğümüz,

hikâyenin kuruluşuna oturan ölçülü ve düzenli bir *"mizah gücü"* var.

Rıfat Ilgaz, nice yıldır yazının çilesini çekmiş bir yazar. Yıllar evirip çevirip bir yere ulaştırıyor bazı yazarları. Türkçenin yaratıcı gücüne, gerçeği anlatışın bir kıvrak, dokunduğu yaşama ayrıntısına can veren bir çizgiye ulaştırıyor. *"Yeni Kazağım"*, *"Namussuz"*, *"Nasılsın Yahu!"*, *"Afiyet Olsun Hacı"*, hikâyeleri, yaşasalardı, halk Türkçesinin ve yaşayışının hayranları iki büyük sanatçıyı, Ahmet Rasim'le Esendalı ne kadar sevindirirdi, diye düşünüyorum. Hele *"Saksağanın Kuyruğu"* kitabındaki *"Devrimci Kaymakam"* hikâyesini, devrim yolunda bireyci davranışlardan çok umutlu yazarların okumaları gereklidir. Sosyal satirin bu derecesine, ancak Esendal, *"Taş Havan"* hikâyesinde ulaşabilmişti.

"Biz Adam Olmayız"

Aziz Nesin, 1962 hikâye yılı içinde, eski kitaplarının yeni baskıları bir yana bırakılırsa, ancak bir hikâye kitabı yayınlayabildi: *"Biz Adam Olmayız"*. Yoğun, çarpıcı, sürükleyici, halkı etkileyen o eski güçlü mizah anlatışı bu hikâyelerinde de sürüp gidiyor. Eskisi gibi, *gazete* haberlerinden, tartışılan meselelerden, kuruluşu sağlam, canlı mizah hikâyeleri çıkarıyor. Kendisi başta olmak üzere, çevresinde rastladığı, hikâyelerine karışan kişilere yönelttiği hiciv, eski sertliği, acımazlığını sürdürüyor. Bir gözlemle başlıyan, diyaloğlarla gelişen bu küçük mizah hikâyeleri, hemen daima hicivle bitiyor. Böylece Aziz Nesin'in kendine has bir hikâye kuruluşuna çoktan ulaştığını, rahatça kullandığı bir tekniği olduğunu söylemek istiyorum.

"Kuyularda" - "Bulanık Resimler"

Muzaffer Buyrukçu, beşinci ve altıncı hikâye kitaplarını bu yıl içinde yayınladı. 1950 den sonra dergilerde hikâyelerine rastlamıştık. İlk kitabı *"Acı"* 1957 de çıkmıştı. İkinci kitabı *"Katran"* dan sonra (1959), gözlemci-gerçekçiliğe bağlı hikâye yolundan çıktığını, yani hikâye yollarına kapılıp *"karanlık, soyut ve bulanıklık"* saplantısına düştüğünü görmüştük. Bu yoldaki iki kitabından sonra artık bu anlatım yolunda kararlı olduğu, özsuyunu artık bu derin kuyulardan çekmekte direneceği anlaşılmaktadır. Kitaba başlığını veren ilk hikâyesinde çok çetin bir konuya el atmış. Yaşamaya tutkuları ile bağlı,

çeşitli açlıklar içinde kıvranan *"küçük adam"* ın, evinde cinsel isteklerile oynayan karısının hazırladığı küçük cehennemde kıvranışını anlatıyor. Yazar, çok büyük bir çaba içinde, olumlu bir iş yaptığı inanç ve umudu ile, çapraşık duyguların, bilinçaltı zorlamaların örülüşünü adım adım yürütüyor. Anlattıkları kelime kelime bizdeki küçük adamların küçük dünyalarının bir yanını, karanlık bir köşesini yansıtıyor. *"Telörgüler"* hikâyesinde de o derinlere işliyen çözümleyici çaba var. Ama *"Kuyularda"* kitabındaki hikâyelerin bütününden, onun anlattığı *"küçük adam"* ın çevresindeki darlıktan bezginliği, yılgınlığı, bu çevreden kurtulamayışındaki çaresizliği anlamı çıkıyor. Aynı temayı Orhan Kemal'in bir başka yönü ile anlattığını göstermiştik. *"Küçük Adam"* ın içinde bulunduğu şartları olumlu bir davranışla aşması, değiştirmesi, yaşamasını başarılı yollara götürmesini nedense hikâyecilerimiz düşünmüyor. Küçük Adam'ın çevresindekilerle anlaşamayışını anlatanların yanında, M. Buyrukçu, bir başka gerçekten haber veriyor: Küçük hikâyemizin çok anlatılmış bu kişisi, evde de, çevresinde de, çocukluğunda ve büyüklüğünde mutlu değildir, bir çürüme kuyusunun içindedir. Bu çok karamsar, kendi biyografisi ile ilgili gerçeği, çözümleyici büyük hikâye yapısında ortaya koyması gerekirken, usandırıcı, bütünden kopmuş, küçük hikâye yapısı içinde kargaşaya boğulan ayrıntılar kalabalığı içinde vermeğe çabalıyor. Eviçi gözlemlerinde yazarlarımızın henüz ulaşamadıkları derinliklere inebilmesi büyük çaba işi. Ama küçük hikâye başarılı gözlemler yığını değil. Küçük Adam'a bu açıdan bakılması belki gerekli. Ama yazarın sanatını bu soy yılgınlık ve bezginlikten koruması da gerekli. Gerçeği içinden gelerek yaşamak, onun canlılığını duyarak işlemek, halktan yetişen yazarların üstünlükleri. Bu nitelikleri, ne soydan bir saplantı uğruna harcadığını sanatçı iyice bilmeli. Muzaffer Buyrukçu'nun *"Bulanık Resimler"* i ile armağan alışı, hikâyecilik yolunda yıllardır süregelen çalışmalarını bir değerlendiriş sayılacaksa, "sabreden derviş" örneği, sanatının bütününü bir teşvik olarak sayılmalı. Ama ne dili, ne de hikâyelerinin değerinin 1962 kitaplarının çok üstünde sayılamıyacağını belirtmeliyim.

"Mühür"

Gerçekçi öncülerin çoğu, hikâyeyi bıraktılar, gençlerin bir bölümü de *"olumsuz ve karanlık"* ın çıkmazına girdiler. Hi-

kâye türünün gür kaynakları artık kurudu. Birkaç yıldır hikâyenin kısırlaştığını görmüştük, gücümüz yettiği kadar da anlattık. Eskilerin birkaçı zaman zaman yoklamalar, birkaç yeni hevesli eski ustaları andırır yeni eserler yayınlamasalar, bu tür ve köklü gerçekçi gelenekler de unutulacak, okuyucu ile bağlarını koparıp sönüp gidecek. Osman Zeki Özturanlı'nun kitabı bana bunları düşündürdü. Esendal'ın açtığı Çehof düzenindeki hikâye yolunun artık kısırlıktan kurtulacağını, gelişip de onun ulaşamadığı çevrelere ve kişilere el uzatacağını yeniden umar oldum. Gerçekçi hikâye yolunun bu genç öncüsünde de, dilde, insanı anlatışta, çevreyi ve meseleyi olumlu açıdan anlatan gözlemlerinde, o ustaca *"sadelik"* i yakalayış var. Daha bu ilk kitabındaki hikâyelerinde bile, köylü ve kentli, bizim insanımızı bu ölçüde derinliğine ve bütünlüğüne kavrayış ve anlatışındaki ustalık umut verici. Hepsinden iyisi, Özturanlı, kendisini sanatının dışında tutmasını biliyor. Sanat yolunda ilk adımlarını atan bir gencin, kendi yaşantılarının biteviye saplantılarından daha başka anlatacak şeyler bulabilmesi, ilgi çekici bir olay. Bu kitaptaki *"İlaç"* hikâyesine nice ustalar imzalarını atmaktan çekinmezlerdi. Özturanlı, bizdeki hikâye gelişmelerinin son çıkmazlarından uzak kalmış, dilde de, anlatışta da, *"içten ve özentisiz"* verimli bir yola girmiş.

"Evcilik Oyunu"

Ferzan Gürel, Sökeli hikâyeci ve romancı Samim Kocagöz'ün kızkardeşi imiş. Bir zamanlar ağasının anlattığı çevreleri kendi yaşantıları açısından ele alıyor. Bu denemelerinden, onun, kadınlar ve çocuklar dünyasına yanaşabileceği anlaşılabiliyor. *"Cennetim Düşü"*, *"Deniz Feneri"*, *"Sürünün Çobanı"*, hikâyecinin küçük olayları, öze uygun yeterli ayrıntılarla hikâye haline getirebildiğini gösteriyor. Şimdilik iki önemli engel var önünde: Biri, iyi kullanamadığı, yeni sanatın aşırı arı dilciliğinden aktardığı dili. Hele *"tüm"* kelimesine ölçüsüz saplanışı rahatsızlık veriyor. Nedense bu *"tüm"* kelimesini gençler, öz ve arı Türkçe sanıyorlar. Halbuki, Arap aslından *"tamm"* kelimesinin köylüleşmiş şekli. Aynı anlama gelen birçok Türkçe kelimeler, bu güdük anlamlı kelime uğruna edebiyat dilinden sürülüp çıkarılıyor. İkincisi ise, iyice ustalaşıncaya kadar konularını en başarılı olduğu çevre gerçeklerinden alması. Bu kitabında beliren umut verici bir özelliği de, *"Sürünün Çobanı"*

hikâyesinde görülen, küçük olayları aşan, büyük anlama yönelmeğe niyetli bir eğilimin, onda belirmiş olmasıdır. Yazarlık bu bayanın yaşamasında nasıl bir yer alıyor bilmem. Çoğu umut vererek başladılar. Bizde yaşamanın kadınlara ayrılan yanı, gerçekçi yoldaki bir yazarın direnerek işini sürdürmesine, çevresinde destekleyici bir anlayış bulmasına uygun mu?

"Beyhan"

Kâmuran Şipal, çok az yazan bir hikâyeci. Bu kitaptaki 9 hikâyesini acaba kaç yılda yazmış? Küçük hikâyenin onun hayatının birinci işi olmadığı belli. Daha çok Alman edebiyatından çeviriler yapıyor. Ama Şipal'in hikâyelerinde çevirdiklerinden bambaşka bir hava var. Sait Faik'in bıraktığı küçük yaşantılara bağlı, küçük Adam'ın günlük yaşayışından alınmış çatışmaları yazarken çabayla elde edilmiş (Sait Faik'in aksine) bir soy ustalığa bile ulaşıyor. Onun bu kitabındaki *"Köstebek"* i ve *"Bahşiş"* i çoğu hikâyecilerimizin tutturdukları yolun aksine, yalnız *"konuşma dilinin canlılığından yararlanış"* değil, bir yazı işi" çabasıdır. Şipal'in bizim hikâyemizin ulaştığı değerleri inkâr etmeyişi, öncü ustaların yolunda daha yapılacak iş bulabilmesini, *"yazı"* işinin taşkınlıktan uzak rahatlığını değerlendirişini beğendim. Onun, bahşiş veremiyen kişinin küçük tedirginliğini yakalayışı, usta gözlemcilerden kalma bir yankıdır. Adeta hikâyeyi ikinci iş olarak yürütüşünü zaman zaman unutturuyor.

"Denge Uzmanı"

Orhan Duru, genç kuşaktan hikâyeciler arasında, dilde, cümle kuruluşunda hikâye yapısını anlatışta aşırılığın öncüsüdür. Bu hikâyelerinde bütün toplum değerlerini alaya alıcı ve keskin bir satir var. Bütün aşırılıklarına biraz sanat anlamı verebiliyor. Kalabalığın içinden yakaladığı kişiler ve yaşantıların seçkinliği belli oluyor. Sanatçı titizliği ile temalarını ve kişilerini, onların dramlarını yakalıyor. Gözlemciliğinin seçkinliğini görebiliyoruz. Hikâyelerinin hiçbir unsuru ve ayrıntıları düşük seviyede değil. Ama dilini anlatışını tahammül edilmez buluyorum. Üstelik insanoğluna sevgisi olmadığı, çözümleyiciliği neşterleme basamağına indirişi, kişilerinin yaşamasına hazin ve acıklı, yazarınca bile desteklenmiyen yoksul bir anlam verişinden belli oluyor. İnsanı, yaşamının or-

tasında düşerken yakalarken, onun bahtına karşı kayıtsız duruşu, katılmayışı, bir anlamda gerçekçilerin tarafsızlığını bile aşan sertlikte. Yaşamaya umut vermiyen, kurmaya veya düzeltmeğe yaramıyan bir sanata lüzum var mı, bilmem?



1962 DE DİL ÇALIŞMALARI

Derliyen: S. N. ÖZERDİM

Devlet Dili

Millî Birlik yönetiminin dilde, özellikle devlet dilinde özleşmeye verdiği önem, gösterdiği ilgi 1961 Ekim seçimlerinden sonra kurulan hükûmetler zamanında unutulmuştur. 12 Temmuz 1961 de Başbakan Cemal Gürsel imzalı bir yazıda, devlet yazışmalarında kullanılacak dilin saptanması için, Millî Eğitim Bakanlığı'nın önderliğiyle, T.D.K. ile üniversitelerimizden katılacak bilim adamlarından ortaya çıkacak bir kurulun konuyu ele alması istenmişti. Böyle bir toplantı bir kezcik yapılabildi. Konu bir daha ele alınmadı. T.D.K. bunu hükûmete hatırlattıysa da, bir sonuç elde edilemedi. Bununla birlikte Kurum'un kılavuz niteliğindeki yayınlarının devlet örgütlerinde kullanılması yolundaki istekler ilgi gördü. Özellikle *Anayasa Sözlüğü* devlet örgütlerince bol sayıda satın alındı, bir yılda üç kez basıldı.

Devlet Plânlama Teşkilâtı'nın genç ögeleri, Türk Dil Kurumu ile işbirliği yaparak Kalkınma Plânı'nın dilini sadeleştirdiler. Bu çalışmada Tanıtma Kolu Başkanı yardımcı oldu. Plân'ın dili, hükûmetçe de benimsendi.

T.D.K., Senato ve B.M.M. Başkanlıklarına; Meclis'te temsil edilen partilerin grup başkanlıklarına birer yazı göndererek Anayasa diline uyulmasını da diledi; bütün senatör ve milletvekillerine birer Anayasa Sözlüğü armağan edildi.

Sayın Cumhurbaşkanı Gürsel'in Kurum'a gelişi, onur üyeliği belgesinin verilmesi için Kurum üyelerinin kendisini ziyaretleri sırasında, dil konularına ilgi ve sevgisinin kesilmediği öğrenildi. 30. yıl dolayısı ile Kurum defterine bir özel yazı yazarak bu ilgisini kâğıtta da belirtti.

Bütçe Komisyonu yasa dilinin Anayasa'ya uygun olması yolunda bir karar almış, "Cumhurbaşkanı, Başkan, Bakan" terimlerinin kullanılmasını öne sürmüştür (18.9.1962 günlü Dünya gazetesi). Bursa Milletvekili Sadrettin Çanga da, Meclis Başkanından, kürsüde öz-Türkçe konuşulmasını istemişti. Ada-

let Bakanı Prof. Abdülhak Kemal Yörük, hukuk dilinin sadeleşmesinden yana olduğunu söylemiştir. (1.9.1962 günlü Cumhuriyet gazetesi).

Türk Dil Kurumu :

Türk Dil Kurumu, yeni kurulan Tanıtma Kolu ile, özellikle 1950-1960 arasında çekildiği kabuğundan sıyrılmış, halka ve okula daha çok yakınlaşma olanaklarını bulmuştur. 1960 ihtilâlinden sonra Tanıtma Kolu'nun kurulması gereğini koşulların değişmiş olmasına bağlamak doğaldır; Kurum'un on yıl boyunca eski çağların "menfileri" gibi, görülmesini bu yolda telâfi edeceği de doğaldı.

Derleme-Tarama işleri Altı cilt halinde yayınlanış olduğu *Halk Ağzında Söz Derleme Dergisi*, 1952-1959 taramalarının da eklenmesiyle kat kat büyütülmüş olarak yeniden basılmaktadır. İkinci basımın ilk cildi baskıdadır. Dört kitap halinde basılmış olan *Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü* de, taranan eski kitaplar 160 dan 228 e çıkarılarak genişletilmiş, tek sözlük halinde toplanmıştır; (A) harfini kapsıyan ilk cilt baskıdadır. 222 kaynağın taranması ile ortaya çıkan atasözleri ve deyimler, basındaki geniş bibliyografya ile, hazırlığın son evresindedir. 25-30 yıllık yazı dilimize girmiş olan yeni sözcükler de, yazın eserleri taranarak saptanacaktır. Taramalara başlanmış, taranacak yapıtlar için bir kılavuz da bastırılmıştır. Resmi Gazete 27 Mayıs 1960'tan bu yana taranmakta, hukuk diline girmiş yeni sözcükler saptanmaktadır. Halk sanatları terimlerinin derlenmesine de devam edilmektedir.

Gramer çalışmaları 1960 kurultayından beri sık sık başkan değiştiren bu kola son olarak Doç. Dr. Zeynep Korkmaz getirilmiştir. A. Dilâçar'ın *Ana Gramere Giriş*, Talât Tekin'in *Devimli Ses Bilgisi*, Muzaffer Tansu'nun *Genel Ses Bilgisi*, Haydar Ediskun'un *Türkçede Bileşme Olayları ve Bileşiklerin Yazılması* adlı çalışmalarının bir an önce basılması ve yeni hazırlıklara girişilmesi Gramer Kolu'nun ele aldığı işler arasındadır.

Sözlük çalışmaları *Fransızca-Türkçe Sözlük* satışa çıkarılmıştır. Almanca-Türkçe, Farsça-Türkçe, Arapça-Türkçe sözlüklerle Etimoloji Sözlüğü çalışmaları devam etmektedir. İngilizce-Türkçe Sözlük de yarışmaya konulmuş, yarışma gazetelerle duyurulmuştur.

Türkçe Sözlüğün Yeni Türkçe Sözlük adı ile hazırlanacak yeni basımı için de çalışmalara başlanmıştır. "Sözlük Plânla-

ma Kurulu" nun raporunda ilkeler saptanmıştır.

Bu kolun 24 yıllık başkanı, Kurum'un 26 yıllık ögesi Dr. Mehmet Ali Ağakay, Fransızca-Türkçe Sözlüğü tamamladıktan sonra, kendi isteğiyle kol başkanlığından ayrılmış, yerine Cahit Öztelli getirilmiştir. Yönetim Kurulu, Dr. Ağakay'a, ayrılışı üzerine, onur üyeliği vermiştir.

Tanıtma çalışmaları Geçen yıl başkanlığına M. Sunullah Arısoy'un getirildiği Tanıtma Kolu'nun ilk işi, basınla işbirliği kurmak olmuş, önce bir tanışma toplantısı düzenlenmiş, daha sonra Basınla İşbirliği ve Danışma Kurulu kurularak çalışma evresine geçilmiştir. Tanıtma Kolu'nun birinci işi, her gün gazeteleri tarıyarak haberlerde arı Türkçeye ne ölçüde yer verildiğini saptamaktır. Zaman zaman yayınlanan listelerle gazetelerin arı dilde haber verme çabaları kamu oyuna duyurulmaktadır. Bu çalışmanın bir sonucu olarak *Gazetelerin Haberlerinde Kullanacakları Sözcük Liste*'lerinin ilki 300 sözcüğün karşılıkları ile bir lehva halinde bastırılmış, gazetelere dağıtılmıştır. Kol, kadrosunu genişleterek gazetelerdeki fıkra ve yazıların dili üzerinde de çalışmaya girişmiştir.

Tanıtma Kolu'nun ele aldığı çalışmalar arasında açık oturumlar da vardır. Açık oturumların ilki 19 Mayıs 1962 günü İstanbul Üniversitesi'nde yapılmış; Dil Kurumu üyelerinin, yazar ve bilginlerin yaptıkları konuşmalar önce Türk Dili dergisinde yayınlanmış, sonra Tanıtma Yayınları arasında kitap halinde de çıkmıştır. Yurtiçi konferans gezilerine de başlanmış, ilk konuşmaları Derleme-Tanıtma Kolu Başkanı Ömer Asım Aksoy Ekim ayında Gaziantep'te yapmıştır. Ankara ve İstanbul radyolarında ayda bir "Arı Dile Doğru" ve "Ana Dilimiz" başlıkları ile birer konuşma yapılmasına 1962 yazı içinde başlanmıştır. Bu konuşmalar Tanıtma Yayınları arasında da kitap halinde çıkmaktadır. Tanıtma Kolu 1962 Ocak ayından beri gazeteler için bir *T.D.K. Haberler Bülteni* yayınlamaktadır. Bu bültenin ilk altı sayısı teksir makinesinde çoğaltılmıştı. 7. sayıdan beri ise bastırılmaktadır. Tanıtma Kolu'nun Kurum çalışmalarını duyurmak için hazırladığı duyuru levhalarının ilki Kurum binası önüne konulmuştur. Kol, Kurum'un ana kütüğünü ve albümünü hazırlama çalışmalarına da girişmiştir. Kurum'un tarihçesi niteliğinde bir kitap (Dil Devriminin 30 Yılı) bastırılmıştır. Öğretim kurumları ile işbirliği çalışmaları da ele alınmıştır.

Arı dile önem veren gazete muhabir ve sekreterlerine yıl-

da iki kez -5.000 lira tutarında- Gazetecilik Dil Ödülü verilmesi karara bağlanmıştır. 1962 sonunda uygulamaya geçilecektir.

Terim çalışmaları Nijat Özön'ün hazırladığı *Sinema Terimleri Sözlüğü* ile Dr. Sevinç Karol'a hazırlatılan *Zooloji Terimleri Sözlüğü* baskıya verilmiştir. Tiyatro, Edebiyat, Felsefe, Hukuk, Spor, Din, Sosyoloji-Psikoloji, Orta Öğretim terimleri üzerinde çalışmalara devam edilmektedir.

Yayın çalışmaları 1962 de yayınlanan kitaplar şunlardır: Ömer Asım Aksoy: *Anayasa Sözlüğü, Türkçe-Osmanlıca, Osmanlıca-Türkçe* (3. basım); *Nâmeth Armağanı* (26 inceleme); *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten 1961* (14 inceleme); Dr. Mehmet Ali Ağakay: *Fransızca-Türkçe Sözlük* (30.000 sözcük); *Ataç* (Ataç üzerine: Hikmet Dizdaroğlu; Ataç'ın yazılarından seçmeler: Konur Ertop; Ataç bibliyografyası: Sami N. Özerdim); *Dokuzuncu Türk Dil Kurultayı 1960* (tutanaklar); Türk Dili dergisinin, geçen yıl yayınlanan Şiir ve Deneme Özel Sayılarından sonra bu yıl, Günlük, Dil özel sayıları da çıkarılmış, özellikle *Günlük Özel Sayısı* büyük bir kitap halinde basılmıştır.

Yeni girişilen Tanıtma Yayınları dizisinde yayınlanan kitaplar daha büyük sayıda basılmaktadır. Şimdiye değin çıkanlar:

"Türk Diline Emek Verenler" dizisinde: Ömer Asım Aksoy: *Mütercim Asım;* M. Şakir Ülkütaşır: *Kâşgarlı Mahmut.* "Dil Konuları" dizisinde: Ömer Asım Aksoy: *Dil Üzerine Düşünceler - Düzeltmeler; Dil Devriminin Otuz Yılı* (dil devriminin ve kurumunun tarihçesi niteliğindeki bu kitabı birkaç kişi kaleme almıştır); A. Dilâçar: *Devlet Dili Olarak Türkçe;* Hikmet Dizdaroğlu: *Türkçede Sözcük Yapma Yolları.* "Açık Oturumlar" dizisinde: *Dilde Özleşmenin Sınırı Ne Olmalıdır?* (İstanbul'da yapılan açık oturumun tutanakları). "Radyo Konuşmaları" dizisinde: M. Sunullah Arısoy: *Ana Dile Doğru I., II.* (Ankara ve İstanbul radyolarında yapılan konuşmaların metni). Geçen yıl Kurum'un Akademiye çevrilmesi konusunda yayınlanan yazıların derlenmesiyle ortaya çıkan *Bir Tasarı Karşısında* adlı kitapçık da burada anılabilir.

Doç. Dr. Muharrem Ergin'in, ilk cildi de Kurum yayınları arasında çıkmış olan *Dede Korkut* adlı incelemesinin ikinci cildi, *İmlâ Kılavuzu*'nun 7. basımı baskıdadır. İmlâ Kılavuzu bu yazı yayınlanmadan önce çıkacaktır.

Atatürk'ün büyük NUTUK'unun tamamı, dili sadeleştirilmiş olarak yayınlanacaktır. Salâh Birsel ile Cahit Öztelli'ye verilen bu işin ilk evresi olan birinci cilt Kurultay'a yetiştirilecektir. *Türk Nesir Antolojisi*'nin önümüzdeki aylarda baskıya verilmesi beklenmektedir.

Ödüller Bu yıl Türk Dil Kurumu ödüllerini kazanan eserler şunlardır: Roman'da: *Korsan Çıkması* ile Nezihe Meriç; Hikâye'de: *Bulanık Resimler* ile Muzaffer Buyrukçu; Gezi'de: *Gide Gide III.* ile Fikret Otyam; Çeviri'de: Kafka'dan çevirdiği *Milena'ya Mektuplar* ile Adalet Cimcoz. (Bu yıl Şiir ve Tiyatro dallarında hiçbir eser gerekli oy sayısını dolduramamıştır.) Röportaj'da: 1961 de Varlık'ta çıkan "Güney-Doğu Yollarında" dizisinin 32., 33., 35. bölümleri ile Yahya Benekay.

(Bilim dalında eser yoktur. Makale, fıkra türlerinde gerekli oy sayısı sağlanamamıştır.)

Dil Bayramı : Bu yıl, 26 Eylûl'de Dil Bayramı, ilk Türk Dili Kurultayı 26 Eylûl 1932 de toplandığından (Kurum'un kuruluş tarihi: 12.7.1932 dir), otuzuncu yıldönümü olarak, geniş bir şeklide kutlandı. Tanıtma Kolu'nun düzenlediği bayramın Ankara'daki töreni Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde başladı, akşam Kurum salonunda devam etti. Törende Gürsel'in Kurum defterine yazdığı özel yazısı okundu. Millî Eğitim Bakanı, üniversite, kurum, dernek temsilcileri konuştu. Kurum kurucularından hayatta kalan tek kimse olan Yakup Kadri Karaosmanoğlu anılarını anlattı. Geceki toplantıya Gürsel de katıldı. Yurdun yirmiyi aşkın yerinde T.D.K. yayınları sergilendi; bu çalışmada birinci derecede Türk Kültür Dernekleri yardımcı oldular. Türk Devrim Ocakları Ankara'da, Millî Türk Talebe Birliği İstanbul'da (üç gün) kutlama törenleri düzenlediler. Basında Bayramı kutlayan, ya da yeren yazılar çıktı (yergi yazıları -ne yazık ki- devrimci gazetelerde de yer aldı). 26 Eylûl günü Ankara'da Türk Hava Kurumu uçakları, Atatürk'ün ve tanınmış dilcilerle yazıncıların dil üzerine özdeyişlerini taşıyan kâğıtlar attılar.

Kurum'un başka çalışmaları 1962 yılında kabul edilen "Uzmanlar Yönetmeliği", Türk Dil Kurumu'nda görev alacak genç bilim adamlarına olanaklar sağlıyacak, onların yetişmesine yardım edecektir. "Bilimsel Araştırmalara Yardım Yönetmeliği" de 1962 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmeliğe göre, Kurum, Türk dili üzerinde yapılacak bilimsel araştırmaları, para yardımında da bulunarak, destekliyecektir.

Kurum Dışında :

Karaman'da, Karamanlı Mehmet Bey'in Türkçeyi devlet dili olarak yerleştirme çabası, Haziran 1962 başında da anılmıştır.

Türkiye Mühendis ve Mimar Odaları Birliği'nin teknik terim çalışmaları devam etmektedir.

Terzilik Tekâmül Enstitüsü Müdürü Hikmet Mercan, terzilik terimlerinin Türkçeleşmesi yolundaki çabalarına devam etmiş, bir bölük terimin karşılıklarını bastırarak, kullanılması dileğiyle terzilere dağıtmıştır.

Konya'nın Karakaya köyünde devrimcilikle ün alan imam Abidin Topuz, köyde öz-Türkçenin yayılmasına çalışmış, onu birkaç köy imamı daha izlemiştir.

İstanbul'da sokak adlarının Türkçeleştirileceğini bildiren bir haber (Son Baskı gazetesinin 30.6.1962 günlü sayısı) okunmuştur.

Bu tek tek çabalar dışında, basının 1962 de dil konularına yer veren çok sayıda yazı, fıkra yayınladığını; dil haberlerine daha çok yer ayrıldığını, gerek büyük kentler, gerekse Anadolu basınının T.D.K. Tanıtma Kolu bültenlerindeki haberleri vermekte özen gösterdiğini Tanıtma Kolu'nun kupür dosyalarından anlıyoruz. Bu arada, dil özleşmesi ve T.D.K. aleyhine yazılar da görülmekteydi.

Birkaç kitap : Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Prof. Dr. Vecihe Hatipoğlu'nun *Türk Kelimelerinin Öncesleri;* Prof. Dr. Saadet Çağatay'ın: *Kazakça Metinler;* Doç. Dr. Zeynep Korkmaz'ın: *Türkçede Eklerin Kullanılış Şekilleri ve Ek Kalıplaşması Olayları* adlı eserlerini yayınlamıştır.

Sami Öngör'ün 1959 dan beri fasiküller halinde yayınlanan *Coğrafya Sözlüğü* tamamlanmış (M. Eğ. Bakanlığı yayını)ı İnkılâp-Aka Kitabevleri Mustafa Nihat Özön'ün: *Türkçe Yabancı Kelimeler Sözlüğü* ile Fethi Nusret Alaçam'ın *İngilizce-Türkçe Teknik Lûgati*'ni; Okat Kitabevi, Seyit Kemal Karaalioğlu'nun: *Türkçe ve Edebiyat Sözlüğü*'nü yayınlamışlardır. T.D.K. uzmanlarından Ferit Devellioğlu'nun *Ansiklopedik Osmanlıca-Türkçe Lûgat*'inin baskısı 1963 başında bitecektir, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Doçentlerinden Dr. Faruk K. Timurtaş'ın *Ali Şir Nevaî'nin Türk Diline Hizmetleri* adlı bir kitapçığı çıkmıştır.

1962 DE PLÂSTİK SANATLAR

Cemal TOLLU

Yirminci yüzyılın ikinci yarısında Sanat Dünyasına bakıldığı zaman, her devirde olduğu gibi, kalite bakımından münakaşa götürür bir durum olmakla beraber, kantite bakımından hayret uyandıran bir hızla yüründüğünü, bütün dünyanın bir san'at sarhoşluğu içinde bulunduğunu görürüz. Sanatçılar da, bu eserleri satanlar da, San'at Amatörleri de sanki bir tarikate mensup dervişlerin vecd içindeki coşkunluğunu cezbe halini gösteriyor. Memleketimizde henüz bu heyecan son haddini bulmuş değilse de, gene de eskiye nazaran büyük bir hareket göze çarpmaktadır. Ankara ve İstanbul'daki san'at galerileri, yabancı memleketlerin kültür merkezleri, sergi açmak isteyenlerin ihtiyaçlarını karşılamıyacak kadar dar geliyor. Daha otuz yıl öncesi Galatasaray Lisesi salonlarında açılan Güzel Sanatlar Birliği'nin yıllık sergilerinden başka bir sanat hareketine rastlamak mümkün değildi. Bugün memleketin her yanında görülen sergilerin çokluğu, plâstik sanatların oldukça geniş ölçüde memlekete yayıldığını göstermesi bakımından sevindiricidir.

Çok sevindirici olan bu yayılmanın değer bakımından da yükselmeğe yol açacağı muhakkaktır. Esasen nisbî bir yükselmenin mevcudiyeti inkâr edilemez. Bu yayılışın ve sayıca artmanın hakiki sebeplerini ilmî yollardan araştırmamıza imkân olmamakla beraber, son sanat akımlarının uzun ve ciddî bir çıraklık devresine ihtiyaç göstermediği kanısında, tablo tüccarlarının genç istidatları ortaya atarak kâr temin etme çabalarında aramak da mümkündür. Otuz yıl önce Paris'te 35.000 ressam ve heykeltraşın bulunduğu söylenirdi. Bugün ise aynı şehirde 100.000 sanatçının yaşadığı vergi dairelerinin istatistikleriyle anlaşılmaktadır. Bu artış nisbeti her halde nüfus artışı veya istidatların meydana çıkmasında ve geliştirilmesinde yeni bulunan metodlarla izah edilemez.

Beyaz bir tuval üzerine serpiştirilen iki leke veya birkaç delik, bazan yamalı bir çuval veya bomboş bir tuval harikulâ-

de güzel bir buluş olarak vasıflandırılır. Ve alıcı bulursa, her türlü cesuâne tuhaflıklara sanat değeri atfedilirse, kurnaz tablo tüccarlarına sanat tenkitçileri de can ve gönülden yardım ederse, paralarını nereye harcıyacaklarını bilemiyen kendine sunulanı düşünmeden kabul eden bir sınıf mevcut oldukça, sanat alanında daha uzun zaman kararsızlığın ve kargaşalığın devam edeceğini düşünebiliriz.

Bu satırlardan, zamanımızın sanatını temelinden inkâr ettiğimiz mânası çıkarılmamalıdır. Bu hareketleri bir doğum sancısı gibi kabul etmek te mümkündür. Her sanat hareketi uzun veya kısa bir süre yükseldiği seviyeden yuvarlanmış, bazan düşük devirler altın takdirine mashar olmuş, sonunda ortaya çıkan deha sahibi bir veya birkaç sanatçının yaptığı ihtilâl ile yeni bir yükselme devrine erişilmiştir.

Klâsik devirlerin sonunda nasıl kötü bir natüralizme varıldı ise, sonu (İzm) ile biten bir sürü sanat akımlarının devamlı olamadığı yirminci yüzyılın ilk yarısında da büyük değerlerin meydana çıkmış olmasına rağmen, sosyal hayatta görülen süratli değişmeler içinde ve (Hürriyet aşkı) uğrunda bugünkü noktaya varıldı. Evvelâ figür ve konunun, sonra da müesses kaidelerin, geleneklerin ortadan kaldırılması şeklinde meydana gelen sanat eserlerinin hiçliğini, bunların zamanımızın geriliğini ve şaşkınlığını gösteren belirtiler olduğunu iddia edemeyiz. Birkaç büyük deneycinin yanısıra, onların eteğine sarılarak yükselmek isteyen cüzelere rağmen, bugün mâna ve değerini tamamiyle anlıyamadığımız büyük hamlelere şahit oluyoruz. Şarlatanları, taklitçileri bir yana bırakırsak bu yeni hareketlerin ilerde doğacak büyük sanatı hazırladığını kabul edebiliriz.

Bütün dünyayı saran bu cezbe halinden memleketimizin müteessir olmaması imkânsızdı. Hele işin kolay gibi görünmesi, geleneklere uygun tabiat etüdleri ile mücadele etmenin zorluğu karşısında bu yeni yolu tercih edeceklerin bulunması kadar tabiî bir şey olamazdı. Daha çok yaratma kudretine buluş kabiliyetine lüzum gösteren yeni sanatta hileli matiyer oyunları ve kurnazca aşırmalarla, işin derinliklerine kadar inemiyen insanların karşısına yeni bir sanat şahsiyeti edasıyla çıkmak her zaman kabildi. Böyleleri; geri düşünceli, zevksiz ve anlayışsız gibi görünmek istemiyen bir zümrenin mevcudiyetinden faydalanırlardı.

İçinde bulunduğumuz şartların doğurduğu bu manzara kar-



yıkadı. Kimi sabahlar dışarda, yol üzerindeki kahvelerden birinde içerdi sabah çayını. Ama bu kez evde içmeye karar verip, gaz ocağını yakmak istedi, yakamayınca da kızdı. İnat etti, yaktı en sonunda. Üzerine çaydanlığı koyup giyindi. Arkadan yatağı düzenledi. Masadaki süt şişelerini mutfağa taşıdı. Orta yerden kirli çamaşırları alıp bir kenara yığdı. Bir an, deminki saygısız kişinin ya da kişilerin az sonra tekrar gelip, kapıya yüklenebileceklerini düşündü. Tuhaf, tersine hareketlerine bir ağırlık gelip oturmuştu. O gün yapılacak işleri düşündü. Evden çıkar çıkmaz bir terziye uğrayacak, ceketinin kopmuş düğmesini diktirecekti. Dairede de epey iş vardı bugün. Bir sürü ilâç prospektleri Almancadan Türkçeye çevrilecek, sonra da daktilo edilecekti. Akşam da daireden çıktıktan sonra özel bir ders için Taksim'e gitmesi gerekiyordu. Dersten çıkınca hazır Taksim'e gitmişken Beşiktaş'a kadar uzanıp, annemi görsem hiç de fena olmaz diye düşündü. Üç gün olmuştu annesi geleli. Uzak bir kentten, çocukluğunun geçtiği, ama yıllar yılı arayıp sormadığı bir kentten, küçük oğlun yanından kalkmış, büyük oğlunu görmeye gelmişti. Büyük oğul. Büyük oğul sevgisi daha ilk görüşmede açık seçik belli etmişti kendini:

"Nasıl karınla iyi geçiniyor musun?"

"Evet, anne."

"Ben ayrılacağınızı duydum."

"Ne diye saklıyorsun, ben annen değil miyim?"

"Yok, anne."

"Ne diye saklıyayım anne, ayrılmıyoruz."

"Buraya gelmeden bir gün önce halanlara uğramıştım. Onlar söylediler. Geçinemiyorlar, ayrılacaklarmış, dediler. Onlar da Selma'lardan duymuş, Selma'lara da sen söylemişsin."

Birden tepesi atmış bütün sertliğiyle çıkışmıştı annesine:

"Bırak anne şimdi dedikoduyu. Ne gereği var Allah aşkına. Geldin şuraya üç beş gün, otur, dinlen."

"Sen oğlum değil misin?"

"Ama anne, anlamıyorsun. Ayrılmıyoruz diyorum, ayrılmıyoruz."

Üzgün, hayal kırıklığına uğramış kısa süreli bir sususun sonra tekrar başlıyordu annesi:

"Zaten bizi hiç sevmez."

"Sever anne."

"Sevse, seninle şimdi annem gelmiş diye koşar gelirdi."

"Babası rahatsız, onunla uğraşıyor."

"Tarsus'a yolladığında da hep amcanlara gitti kaldı. Zorla gidip alırdık. Bizi hiç sevmedi."

"Bırak şimdi bunları anne! Sırası mı şimdi bunların, Allah aşkına."

Annesi ister istemez susuyor, küçük yuvarlak yüzü karışıyor, gözleri sulanıyordu. Beraberinde getirdiği beş yaşındaki kız torunu pencereden sarkmak üzereyken kolundan tutup hışımla çekiyor, yanına oturtuyordu. Hemen arkadan da bitişik odaya geçiyordu kalkıp.

Büyük oğul. Büyük oğul sevgisi ikinci görüşmede de açık seçik ortaya vuruyordu kendini:

"Birkaç gün de senin evinde, senin yanında kalmak istiyorum."

"Nermin yok anne evde. Her gün hastâneye gidiyor."

"Nermin olmasın. Sen varsın ya."

"Ben sabah çıkıyorum, gece yarısı eve dönüyorum anne. Bize gelip ne yapacaksın. Otur işte burda, istirahat et. Ben her gün seni görmeye gelirim."

"Yok." diye diretiyordu annesi. "Geleceğim, bir iki gün kalacağım yanında."

Suyun kaynadığını işitip mutfağa koştu. Çaydanlığı indirdi. Gaz ocağının üzerine dökülen su tanecikleri cızırdayıp durdu bir süre. Raftan kutuyu alıp kaynar suyun içine bir tutam çay attı. Fincanı yıkamaya koyuldu arkadan. Mutfak daracık ve karanlıktı. Pis pis de kokuyordu. Karısı bu el kadar, havasız, loş mutfakta saatler saati çalışır, kendisine yemek hazırlardı, çay hazırlardı. Arada bir şarkı söylerdi. Kimi de işinin ortasında mutfak kapısını açıp dışarı uğrar, kendisinden yana dönerek: "Kapı mı çalındı?" diye sorardı. Karısının bu sorusuna başını kitapların üzerinden kaldırmadan cevap verirdi: "Yo, kapı değil."

Birden bir öfke dalgası yükseldi içinden. Fincan elinde, çayın demlenmesini beklermiş gibi durdu ve öfke dalgasının yavaş yavaş yumuşadığını, yerini bir acıma duygusuna bıraktığını izledi. Kendi kendisine acıyabilir ancak. Bir duygu, buruk ama hafifletici, kötülük yapmak istemeyen ama kötülük yapmaya zorlananların yakından tanıdığı, istediklerini değil de, bilinmez neden, istemediklerini yapmaya kendi kendilerini yükümlü kılanların, suçsuz suçluların, ama bağışlanmayacakların her vakit içlerinde duyabilecekleri bir duygu yukarılara doğru, geçtiği yerde bir boşluk bırakaraktan yukarılara doğru yükseldi. Gözlerine doğru ilerledi, oradan genzine inip, sonra gene gözlerine çıktı. Tam karşıda bir ayna asılıydı. Aynanın toz pas içindeki yüzeyinde gözlerindeki nemden parıltıyı görünce tuttu kendini. Ayna olmasa boşanacak, tüm direnmelere karşı, bütün vurdum duymazlıklara karşı boşanıverecekti. Çaydanlığı alıp çekti mutfaktan. Sonra dönüp fincanla şekerliği aldı. Tam mutfaktan taşlığa adımını atmıştı ki kapının yeniden çalındığını işitti. Olduğu yerde durdu. Kımıltısız, sessiz.

Kısa aralarla, birkaç kez vuruldu kapı. Tam kapının karşısında, kapıya üç adım dikelmiş duruyor, sesini çıkarmıyordu. Heyecanlanmıştı. Yüreği atışını hızlandırmış, belirsiz bir esintinin etkisi altında vücudu çok hafiften öne arkaya, sağa sola belli belirsiz sallanmaya başlamıştı, ya da kendisi öyle hissediyordu. Ama açmamaya kararlıydı kapıyı. Kim olursa, her kim olursa olsun. Kimseleri görmek, kimselerden bir şey işitmek istemiyordu. Gözleri kapıda, en küçük kıpırdanışında eskimiş tahtaların gıcırdayıp kendisini ele vereceği bilisi içinde, kendisini kapıya doğru iten tüm öfke dalgalarını ayak altın ederek, ama içten içe suçlu, daha doğrusu bir yarım saat kadar önce ilk kez çalındığında kapıyı açmamakla iyi bir hareket yapmamış olduğunu sezerek bekledi. Derken kapıyı çalan eller yorulmuş gibi bir sessizlik oldu. Uzun süreli. Bekledi. Bir ses, çok iyi bildiği, ama gene de yabancı, kapı arkasından, ama zamanlar ötesinden, seviler, sitemler, şaşkınlıklarla yüklü, süzüldü içeri ve kısa aralarla tekrarlanarak hesaplı ellerin fırlattığı taşlar gibi hemen önüne ardına düşmeye başladı. Bir ses, ince, zayıf, kırgın, ama gene de kucak açan, ince zayıf, ama vazgeçmeyen bir ses unutulamayacağını, hiç bir şeylerin unutulamayacağını, geçmiş öfke, kırgınlık, sevi ve sevinçlerin yerinde söylenen bir tek sözcük içerisinden bir anda ortalığa saçılarak ayaklarımıza dolanacağını bir kez daha haber verdi: İsmini işitir işitmez anladı. Anlamamak mümkün mü? Bilinç altının derinliklerinden kalkan yoğun bir kızgınlığın itisiyle gidip kapıyı açacakken son anda vazgeçti. Ama kapıya pek yakın oluşundan da hoşlanmayarak ilk fırsatta arka odanın diplerine doğru kyabilmek için usul usul yana döndü. Bu anda kapı önünde fısıltılı bir konuşma işitti. İyice yuvalarına oturmamış kapı altındaki aydınlık aralığın karardığını görerek, aralıktan içeri bakmaya çalıştıklarını sezinledi. Kapıya yakın beyaz yazlık ayakkabıları duruyordu. Kapı aralığındaki karartılı yerin sağa sola yer değitirdiğini farketti. Derken yaşlı bir ses sordu: "Gördün mü?" Buna bir çocuk sesi, beş altı yaşlarının gerisinden, sakıngan, ama bir şey keşfetmiş olmanın sevinci içinde cevap verdi: "Ayakkabılarını gördüm anneanne. Hemen şurda."

Birden telâşlandı. Ayaklarını da görebileceklerinden korkarak yavaşçacık bir adım geriye çekildi. O saat gıcırdadı eskimiş tahtalar. Dişini sıkıp yüzünü ekşitti. Kendini bir adım daha geriye almaya hazırlanırken, kapının altındaki aralıktan annesinin sesi uzandı içeri: "Gördüm, haydi, gördüm. Evdesin." Ne yapacağını şaşırmış, öfkelenmiş, ama çok öfkelenmiş durdu bir an. Annesinin sesi, bu kez belirgin bir güceniklikte devam etti: "Nerden kalkıp geldik senin için. Ayaklarıma kara su indi. Şimdi düşüp bayılacağım vallahi. Aç kapıyı da gire-

lim. Kapının önünde bekletiyorsun bizi. İş mi seninki de yani."

Suskunluğu bir kenara itip, kalın bir duvar arkasından cevap verdi annesine:

"Açmıyacağım."

"Niye açmıyorsun?"

"Açmıyacağım." diye tekrarladı, kısa, kesin.

"Şimdi geri mi gidelim yani? O kadar yoldan geldik."

"Gidin! Gelmeyin buraya! Evime gelmeyin benim!"

"Sen benim evlâdım değil misin?"

"Açmıyacağım kapıyı, boşuna beklemeyin."

"İnat etme, aç da girelim hadi. İnsan annesine böyle yapar mı?"

"Açmıyacağım diyorum. Gidin! Açmıyacağım!"

"Peki, kirli çamaşırlarını ver."

"Yok kirli çamaşırım. Gidin burdan! Gelmeyin bir daha, evime gelmeyin!"

Bir an sessizlik oldu. Arkadan ayak sesleri duyuldu. Çifter çifter. Biri büyük, biri küçük. Biri yorgun, yenik, biri olup bitenlerden habersiz, uçarı. Derken bir kapı açıldı. Aşağı katın düzlüğünde kısa bir süre kesildi ayak sesleri. Bir konuşma oldu. Sonra yine ayak sesleri.

Sesler iyice silindikten sonra da bir süre bekledi. Arkadan pişirdiği çaya el sürmeden ayakkabılarını giyip çıktı evden. Az ilerdeki durakta annesiyle altı yaşındaki kız torununu otobüs beklerken buldu.

"İyi mi yaptın." dedi, yumuşamış, ama içten içe kızgın. "Ne diye gelirsin eve. Ben gel mi dedim sana. Yok yere bana kalbini kırdırtıyorsun."

"Yok, ne diye kırılacak kalbim." diye cevap verdi annesi.

Ama yine de iki küçük damla gözyaşı yaşlanmış, ufalmış gözlerinden süzüldü aşağı.

"Hiç yok yere kalbini kırdırtıyorsun bana."

Otobüs gelmişti. "Paranız var mı?" diye sordu annesine. Annesinin cevabını beklemeden cebinden bir on lira çıkarıp uzattı.

Kapılar kapanmak üzereyken, otobüsten doğru seslendi annesi, tüm kırıklığını, küskünlüğünü büyük oğul sevgisinin içinde gömmeye çalışarak: "Akşam yemeğe gel!"

TARUS, İlhan

S A V U N M A

Sayın yargıç, bu bir uzun masaldır. Siz gençsiniz. Suçları, cezaları bilirsiniz ama suçların tarihini bilmezsiniz. Hukuk fakültelerinde okutulmaz böyle bir ders. Oysa çok gereklidir, çok! Hukuk tarihi derslerinde örneğin nikâhın, evlât edinmenin, nafakanın bilmem hangi dönemlerde, nasıl, hangi yöntemlerle yapıldığını okuturlar da; diyelim. Eski Roma'da, Orta Asya'da Kartaca ve Mısır'da işlenen suçlar hakkında zerre bilgi vermezler. Olur mu efendim? Eski Yunan'da, Ortaçağ İtalya'sında toplumun en büyük tepkiyi gösterdiği suçlar bakalım nelerdi! Hangi eylemler baştan suç sayılıyordu da sonradan gündelik işler, dahası da, uygarlığın ayrılmaz parçası haline girdi. Bunları bilmeli değil miyiz? Bugün bile zina dediğimiz evli karıkocaların yabancılarla cinsel ilişkide bulunması durumuna bir takım uluslar boş veriyorlar. Bir takım memleketlerde koca, karısından moral dışı faydalanan adamdan uygun bir ödül istiyor, o kadar.. Gene bir bölük uluslar arasında, yaşadığımız günlerde, zina suçların en büyüğü sayılıyor. Kadını kuma gömüp taşlıya taşlıya öldürüyorlar. Erkeğe de hiç dokunmuyorlar. Çağdaş insanlar arasında suçlara karşı bu geniş ayrıntılı bakışı tarih dönemleri sırasınca geriye doğru uzatırsak kimbilir nasıl şaşıracağız? Nice aptallaşacağız? Ne kerte düşüncelere, gocunmlara düşeceğiz? Değil mi efendim? Bakın, şimdilerde (1970) yılını yaşıyoruz. Karşınızdaki kadın demek elli yaşını sürüyor. Diyelim yirmi yaşımdan beri randevuculuk yaptığıma göre epeyce bilgim, düşüncem olmalı! İster misiniz bu suçun memleketimizdeki tarihinden birazcık söz açayım? Başınızı ağrıtmıyacağımı sanıyorum. Oldukça ilginççedir çünkü..

Randevu evleri üstündeki polis baskısı, son derece ağır tempoda yürümesine karşın, (1967) yılına doğru iyiden iyi gevşemeğe başladı. İnsanlar yalnız randevu evlerinde cinsel hastalıklara yakalanırlarmış da başka yerlerde bu olanak yokmuş gibi, ille de buralardaki erkekleri kolluyacağız diye tutturmuşlardı. Salt erkekleri ha! Bir evde diyelim sekiz kadınla sekiz erkek uygunsuz durumda yakalandı, öyle mi? Kadınlar cinsel hastalıklar sayrıevlerine sürülür, erkekler bir gülümseme ödülü de kazanarak sokağa salıverilirdi. Hele son yıllarda cinsel hastalıkların kökten savdırılması için öyle ilâçlar çıkmıştı

ki bunların polis ekiplerince, baskınlarla, dikizlerle izlenmesi epeyce gülünç kaçıyordu. Oysa önüne geçilmesi bugün bile olanaksız görünen hastalıklar topraklarımızın dört bir yönünde harman savurup duruyorlardı. Milyonla veremli özgür özgür yaşıyorlardı. Cüzzamlılar kol kol yayılmışlardı. Sıtma Anadolu topraklarını kavuruyordu. Polis bu salgınlar karşısında haklı olarak kendisini ilgisiz, görevsiz sayıyordu. İlle de cinsel hastalıklar! Bir yerde randevu yeri varmış diye bir haber geldi mi, bütün işler bir yana bırakılıp baskına gidiliyordu.

Birkaç yıl geçiştirl yöntemiyle yürüttük işleri. Özellikle bizim caddedekiler bir çeşit lüks dokunulmazlığına erişmişti. Gelip giden kadınların sağlık durumlarını gösterir birer rapor edinmeleri yetiyordu. Biz bu raporların örneklerini saklıyor, arasıra uğrıyan memurlara gösteriyorduk. Polisler gürültülü baskınları bırakmışlar, sokak kapısından sessizce girip sessizce çıkmanın gerekliliğini anlamışlardı. Bununla birlikte cinsel hastalıklarla savaş tüzüğünü değiştirmeğe ya da bunu önermeğe kimseciklerde cesaret yoktu hâlâ... İçerde karısının zina durumunda olduğunu ileri süren kocalara da polis hemen arka çıkmıyordu. Özel şikâyete bağlı suçların tümünde olduğu gibi bunda da kendi hünerleriyle tanık bulup devşirmeleri, sonra da yargıç önüne çıkarmaları sağlık veriliyordu. E, bunlar da az gelişme değildi hani, sayın yargıcım! Hazır kuvvetleri yerinden oynatan, polis karakollarını, işin doğal gereği olarak, geceyarıları ayağa kaldıran suç, adeta tavsanmış, sinmişti. Asıl şaşılacak yön de haklarına saldırılmış kocaların durumuydu. Polisler belki de bir çeşit erkeklik duygusuyla, ya da kıskançlığa benzer, tutkuya, taassuba benzer etkilerle meçlerine, coplarına sarılıyorlardı ilkten ya sonradan kendilerine gelip, oldukları yere çöküyorlardı. Kocalar da büyük şaşkınlıklar içinde, köpüre köpüre sokağı boyluyorlardı.

Erkeklerin, hangi kattan olursa olsun, kimbilir hangi yüzyıldan bu yana, yalnız zina konusunda çabucak birlik olmak gibi bir kompleksleri vardır. Bu görüş şurada, önünüzde uyduruimuş bir şey değil. Uzun yılların ürünü. Kafama yerleşmiş bir kez. Onu oradan Tanrı da çıkaramaz artık. Diner miyiz biz? Gelen giden kadınların evli olup olmadıklarını günün birinde sormaz olduk. Kocalar gerilerde otlasınlardı varsınlar; biz ileri doğru koşmak istiyorduk. Ama hemen hemen o günlerde bende de bir isteksizlik başgöstermeğe yüz tuttu. Ne olursa olsun gerçek, akıl ne derse desin, toplum bizi hor görmekten başını alamıyordu. Yakışıksız iş tutmuş biri gibi yaşamaktan bunalmıştım. O günlere varıncıyadek bir suçlu gibi, gizli kapaklı iş gören bir kaçakçı gibi tanınıp bellenmiştim. Belimi büken buydu. Zengindim, rahattım, ama boş oturmak zoruna

düşersem yaşıyamıyacağımdan korkuyordum. İnsanların, kadın erkek, rahatlamaları, zihinlerini boş takıntılardan kurtarmaları için koca bir ömrü harcayıp gitmiştim de, gene o insanlara yaranamamıştım. Belki yirmi yıl, elli yıl sonra toplum bizim gibilerin yararlıklarını beğeni ile karşılıyacaktı ama, bakalım biz o günlere erişebilecek miydik! O günler gelicek, randevu evlerinin de ötesinde, parklarda, kamplarda sevişmenin pek doğal sayılacağı kuşku götürmezdi. Bu kolaylığın, aşk kolaylığının insanoğlunu büyük bir yükten kurtaracağına, koruyacağına inanacaklardı. Batıda bu inanış çoktan başlamıştı bile. Biz niye her yanda olduğu gibi bu yanda da geri kalmalıydık? Niye kadınlarımız, erkeklerimiz yüzyıllardır cinsel çatışmanın acısını çekiyorlardı! Vakitlerinin yarıdan çoğunu uçkur sorununun çözümüne ayırıyorlardı. Niye? Zavallı memleketim. Talihsiz, çileli yurdum.. Biliyor musunuz, şu dakikada, hem de yüksek yargıyerinde, için için gülmekten kendimi alamıyorum. Şurada beni dinliyenler, benim gibi bir kadının memleketseverliğini bile yadırgıyacaklardır. Benim sevmemle, bağlı olmamla, acımamla yurdun taşının toprağının kir bağlıyacağına inananlar çokluktur. Oysa o kiri bulaştıranlar, yurdu oturulmaz duruma getirenler, ahlâk sözcüğünü dillerinden düşürmiyenlerdir. Pek çoğu o takımın içinde. Büyük kalabalıkları madrabazlıkla vuranlar, hırsızlar, soyguncular da o takımın içinde. Satacak şey bulamadıkları ya da sermayesiz çıkar merakına düştükleri sıra, ahlâk ticaretine girişirler.

Ben ne yaptım, ne kötülük ettim sizlere, sayın yargıcım? Niye dünyanın bugününde gene önünüze getirdiler beni? Kurtulamıyacak mıyız bu yobazca izlenmeden? Düşünün, kime zararım dokunmuş? Ama iyi düşününüz. Gerçi elinizde değil bu. Yargıç da olsanız düşünmek. her istiyene verilir haklardan değil. Binbir kıskaç tepenizdedir. Düşünme hakkı bir üstün çabayla elde edilir. Bununla birlikte gene de deneyiniz düşünmeyi, benim üstümde! Kendinizi sıkınız: Ne yaptım size ben? Topluma ne gibi ziyanım dokundu? Görünmez, kurtuluşsuz güçlerin elinde birbirine doğru akan bir dişi ile bir erkeğin buluşmalarına yardım ettiysem büyük günaha mı girdim? Âdem Baba'nın hikâyesi de o sizin kutsal kitaplarınızın uydurması. Birleşmelerini, dalında sallanan olgun elmayı dişlemelerini istemiyordu Ulu Tanrı, öyle mi? Isırdılar diye onları cennetinden koğdu ha? Peki, o halde ne diye birini erkek, ötekini dişi yarattı? Ne diye yapayalnız ikisini tenhalıklara sürdü? Niçin yanıbaşlarına bir de elma ağacı dikti? Neden sulu elmayı dalından ağız sulandırıcı biçimde sarkıttı? Bir tuzak mı hazırlamıştı onlara? En büyük sövme bu, Tanrıya karşı en büyük başkaldırma! Böyle hİylelere ancak kullar iner. Hak onları sınava çekmek istermiş! Pöh! Havva Anamızla Âdem Babamızı

denemek niyetindeymiş! Eğer Tanrının deneyi olumlu çıksaydı da Ulu Anamızla Babamız elmaya dokunmasalardı, kenarda pısırık pısırık oturup uyuklasalardı, bizler nereden türeyecektik? Bu uydurmacaya inananlar bile dünyamıza varamıyacaklardı o zaman. Âdemle Havvayı tanıyan, seven, onlara acıyan yaratık sürüleri de ortada görünmiyecekti. Yaradanın yaratıcılığı nerede, nasıl kendini gösterecekti acap? Bomboş evrenin ortasında melekleriyle başbaşa mı yaşıyacaktı dersiniz?

Hiç suçum yok! İnsanlar bana hep alıcı gözüyle bakmadılar ki? İğrenerek baktıkları çok oldu. Daha çok. Pek çok. Nedir ki, dış kabuklarıydı benden iğrenen. İçleriyle bana bağlıydılar. Yüreklerindeydim. Gençlik günlerimde erkekliklerini sokak kapısının dışında bırakanlar sayısızdı. Şereflerini terliklerin yanında unutanların da hesabı yoktu. Eteğimin ucunu öpmek yeterdi onlara. Evlerine kapadıkları meşru kadınlar bir yana, yabancı bir kadından bir parmak bal çalmağa hazır olmıyan erkek gelmemiştir yeryüzüne. İsterse yıllarca peşinden koştuğu genç kızla üç gün önce evlenmiş olsun! Yabancı erkeği merak etmiyen kadını da pek aramayın! Bu söz biraz ağır, ama gerçek. Hem, karısına sevgi aşılamaktan yoksun bir erkeğin onu tutsak etmeğe ne hakkı vardır, sorarım size! İnsanlar analarından özgür doğarlar. Fransız büyük devriminin getirdiği tekerlemeleri tekrarlıyacak değilim, korkmayın! İkinci Dünya Savaşından sonra gök kubbeyi tedirgin eden özgürlük yaygaralarını da ansımıyacağım. Erkekler bütün hakların, Tanrı sunularının kendilerinin olduğunu sanırlar. Ceza kanunlarınız bile bu görüşe yatmıştır. Zina eden kadın çok ağır ceza görür de zina eden erkek, o da bir takım koşullar yeterli ise, az bir ceza ile kurtulur. Neden? Kadın özgürlüğünü savunan erkekler yok mu? Medenî Kanunu uyduranlar erkekler değil mi? Doğru. Ama kadını en doğal, en önde gelen, en meşru hakkından, sevdiği erkekle birleşme hakkından yoksun bıraktıktan sonra, niye yarar? Soy ayrılığını korumak, sop sağlığını sağlamak için ha! O sop dediğiniz şey, eğer isterse. kadının ömrünün yalnız üç dakikası içinde karışıverir de sizin ruhunuz duymaz. Yeterki istekle sarılsın, üç dakikacık da zaman bulsun. Kanunlarınız, bilgileriniz, kurnazlığınız ve budalaca tedbirleriniz vızgelir ona!

Siz erkekler kendinizi ona sevdirecek yerde onu zorla kapalı yerde tutmağa, size bağlı kalmağa zorluyorsunuz. Sevilseniz, küçücük bir kadına ordular dokunamaz. Ama sevilmiyorsanız baskıdan çekininiz. Korkunuz baskıdan. Uydurma masallarla, sizden bir kez tiksinmiş olan kadını bağlamayı düşünmeyiniz. Kilide, korkuya, tabuya güveniyorsunuz. Kadınlarınız da zorun zorun günah işliyorlar. Yeğdir size! O her zaman hak-

lı mıdır? Yooo! O kadar da akılsız değilim efendim. Bir takımları da, kendilerini sevdirmeğe uğraşacak yerde dışarda aramağa başlıyorlar sevgiyi... Ama iki yandakinin de günahsızları var elbet. Ama kanun bu. Asıl gidiş bu. Benim bunca yıldır gördüğüm bu. Yüzbinlercesi korku içinde, yılgı içinde yaşamağa çalışıyorlar. Genç çocukların önünden içleri kan ağlıyarak kaçışan genç kızlar, gecelerini tatlı rüyalarla geçiriyorlar. Ama karşılarındaki bir avuç yobaz, ana baba hoca komşu hısım çok güçlü. Kadın korkuyor, erkek korkuyor, ilkel haklarını alabilmek için çırpınıyorlar. Ama karşı koyanlar çok güçlü. Sımsıkı tutmuşlar köşebaşlarını. Şeriatı, aşkı, sevgiyi, korkutmuşlar zavallı sürülerin gözlerini...

Ben kendi çapımda karşı koydum bu tutuma. Zoru, uydurma ahlâkı kaldırmağa çalıştım. İnsan kalabalıklarını çaresiz bırakıp sağan, hakları, zevkleri emip sömüren acımasız azlığın kırbacını avuçlarımla tuttum. Suçsuz insanların suç olmıyan isteklerini yerine getirebilmeleri için adımı ortaya attım. Sonunda o rezil azınlık bana da hüküm giydirdi ama, ben de tam otuz yıl onları dolap beygiri gibi döndürdüm. Evlerimin kapılarında köpekler gibi uluttum, haksız kocaları! Dişilerine istedikleri dünya nimetlerini tattırdım. Gözlerini açtım. Haklarını gösterdim, öğrettim onlara. Erkekleri yaşam savaşında daha güçlü, daha umutlu kıldım. Sabahları kapımdan uğurladığım gençler güneşe karşı gülüyorlardı. Dünyayı ilk kez görmüş gibi seviniyorlardı. Rahattılar, mutluydular. Binlercesini gördüm. Binlercesiyle konuştum. Hepsi de işlerine daha büyük çaba ile sarılabilmenin gücünü alıyorlardı benden. Çalışırken, kadınlar ev işlerine dalarken, beni şükranla düşünüyorlardı. Yüreklerinden bana dua ediyorlardı. Bundan şu kadar kuşkum yok.

Evimde tanışan, dışarda tanışıp evimde sevişen bir çokları sonradan yuva kurdular. Hem de istedikleri erkekle ya da kadınla. Hepsi de mutlu bir yaşamın aydınlık yollarına saptılar. Eski günleri unuttular. Çocuklarını kucaklarına alıp bayram günleri elimi öpmeğe gelenler eksik olmamıştır. Onlara analık, babalık, yol göstericilik ve gerçek nikâh kılavuzluğu eden bendim. Nişanlı gençlere bile nefs aldırmıyan bir dünya içinde ben onların birbirleriyle görüşmelerine, anlaşmalarına aracılık ettim. Nişanlılık kurumunun anlamını tam olarak ortaya koyan, uygulayan medeni kanun değil, ben'im, ben! Kocasının tırnaklarından kurtuluşu canına kıyarak sağlamak niyetini besliyen taze kadınları yeniden hayata döndüren ben'im, ben! Karısının yüzünü görmeğe gücü yetmediği için sokaklarda, içki evlerinde sabahlıyan; uyuşturucu zehirlere dadanan; kumara alışan erkekleri, dünyanın o kadından ibaret olmadığına inandıran ben'im, ben! Erkek - kadın arasındaki karşılıklı çe-

kimi en temiz, en gerçek anlamiyle; dört yanını bilerek, görerek; tanıyarak, severek, sevdirerek, insanlara belleten ben'im, ben! Ben doğa'yım, ben ahlâk'ım, aşk'ım! En çetin ilinti, ilgi, bağ'ım ben! Kurucuyum, birleştiriciyim, çöpçatan'ım! Ben, adı gizli gizli anılan, şükredilen kişiyim. Binlerce yavrunun anasıyım ben! Ebeslyim, büyükannesiyim, dadısıyım!

Ben (hayat) ım!

(1980 yılındayız)



Mahmut Kuru: Foto

TİMUR, İ. Hakkı

P E M B İ Ş

Son sınavdan çıkmıştık. Pembiş titriyor, alnı terliyordu.

"— Bitti, sonuna geldik." dedi.

"— Çok şükür!" dedim.

"—Anlamıyorsun. Sıkı dur, güçlü olmalısın." dedi.

"Pembiş, Pembiş!." diye ünledim.

Denizden, gelen, ılık, yosun kokulu yelden başka ünleyişime cevap veren olmadı.

İlk yağmurun güzelliği yerleşmişti doğaya. Süreksiz olacağına inandığım gür bi yeşillik, sürüp gelmiş, çimene, dala, yaprağa yerleşmişti.

Böğürtlenlerin, devedikenlerinin arkasında deniz, "mavice" şiirler söylemiye, kişioğullarının aşklarını, tutkularını, dileklerini dinlemiye hazır, salto duruyordu.

Haftalardan beri:

"— Burdayım, burdayım!" diye cevap vermiyordu Pembiş.

İçimde, ezilen, kopan, yuvarlanan duyguların beni öldürüvermesinden, soluğumun kesilivermesinden korktum.

Pembiş, kentin en güzel kızıydı. Sesimin gittiği, gözümün gördüğü her boşluğu doldurmuştu aylarca. Aylarca, ben:

"— Pembiş, Pembiş!" demiştim.

O da:

"— Burdayım, burdayım!." diye ünleyişimi, yalnızlığımı cevaplandırıvermişti.

Melekler kadar tatlıydı o. Gözlerinin içinde mutlu türküler söylenen, iyi günlere adanmış dilekler bulunan yaşantıları görürdüm.

Meleklerin güzelliğini, tatlılığını da, Pembiş'i tanıdıktan sonra anladım. Çünkü düşlerimi, ipek giysilere bürünmüş, altın saçları pırıl pırıl, hep gülen, hep iyimser bi görüntü doldurdu.

Aylarca düşlerin etkisinden kurtulamadım.

Perperişan, zehir gibi bi susukluğun içime doluştuğunu, devedikenleri arasından içime düşen aşk ateşini söndürmiye uğraştığını duyuyordum. Kaleyi savunacak güçten yoksun:

"— Pembiş, Pembiş, Pembiliş!." diye tekrarladım.

Pembiş, "burdayım." demiyor, yanıma gelmiyordu.

N'apabilirdim artık?

Gittim, böğürtlenlerin hemen dibinden başlıyan çakılların üzerine oturdum.

Bir yelkenli karşıdaki adaya doğru ilerliyor, bir-iki karabatak saklambaç oynuyorlardı. İlkin daha kara ve iri olan karabatak daldı denize. Diğeri kanat çırptı, hızlı hızlı yüzdü.

Her buluşmamızda:

"— Bıktım," derdi. "Bunca güzelliği koyup gitmek, kent kent dolaşmak perişan ediyor beni.."

"— Nereye?" derdim Pembiş'e.

Böğürtlenlerden, evlerden, dağlardan, bulutlardan ötelere bakardı.

Elimi sıkar,

"— Önemi var mı?" derdi. 'Belki kuzeye, belki güneye.. N'olurdu sanki babam subay olmasaydı. Bu göçebe yaşantıdan usandık hep.

Susardı. Aynı zamanda şair kızdı Pembiş. Söylediği şiirler sıcak türkülere benzerdi. Pembişin şiirleri, türküleri, gözlerinin altındaki çiller ona biraz daha bağlanmamı sağlardı.

Her zaman hür bırakmıştım onu. Dilediğince konuşur, gezer, türküler söyler; papatyalardan, kır çiçeklerinden taçlar örerdi.

Kötümser olduğumu, birbirimizden ayrı yapamıyacağımızı bildiği halde, hep uzakları düşündüğünü anlardım.

"— Seni buldum bi kez. Uçup gitmene, beni bırakmana göz yumar mıyım sanıyorsun?" derdim.

Efkârlanırdı.

"— N'apabiliriz, ne gelir elimizden?" diye konuşurdu. "Seni seviyorum. Bu denizi, devedikenli, böğürtlenli sahili seviyorum. Gerektiği anda senin gibi onlar da susmasını, sadece dinlemesini biliyorlar. Gine de korkuyorum.." derdi.

Kolumun altına sokulur, büzülür, büzülürdü.. İçinden dileklerde bulunduğunu, dualar ettiğini bilirdim.

"— Sen de.." derdi. "Geleceğimizin mutlu olması için Tanrıya dua etmelisin. Dileklerin olmalı.."

"— Var Pembiş. Dileklerim var." der, ellerini sıkar, saçlarını öperdim. İçim sonsuz rüzgârların güvenciyle dolup taşardı.

"— Öyleyse dua et.." der, tekrar gözlerini yumardı. Onu seyretmek, soluğunu, sıcaklığını duymak da benim duamdı sanki.

Bi gün gözlerini kapamış, alnı ter içinde, dalıp gitmişti. Derin derin soluk alması korkutmuştu beni. Titriyordu.

"— Hasta mısın, nen var, Pembiş?" demiştim.

"— Kötü düşler görüyorum. Çok kötü. Yanan evler, dağlara varan yollar, yollarda uçurumlar görüyorum, korkuyorum.." demiş, gözlerimin içine bakmıştı. O yıl bahar çok güzeldi. Mar-

tılar yöremizde uçuyor, denizdeki balıklar birbirlerine papatyaları, kelebekleri gösteriyorlardı.

Evrendeki her nen Pembiş'le başlıyor, Pembiş'le bitiyordu. Ellerimi tutmuş;

"— Dua et, sen de dua et." diye yalvarmıştı.

"— Nasıl?" dedim.

"— Bayağı, dua. Tanrı'ya yalvar. Hem yanımda yalvar. Ben de duymak istiyorum."

"— Bilmem, hiç etmedim."

"— Önemli değil. Benim dediklerimi tekrarla yeter." demişti. Hep titriyordu.

Ben, dua oyunu oynadığımızı zannediyordum. Gözleri benden ötelere bakıyordu.

"— Tanrım!" dedi.

"— Tanrım!" dedim.

"— Biz bu devedikenlerini, bu duvarları tren isi içindeki evleri, rüzgârı, papatyaları seviyoruz. Binbaşı Ali Çokgörmüş'ü. yani benim babamı tayin etme. Bizim de evimiz olsun, kuzularımız, kayığımız olsun!."

Sonra kaçtı, kayaların arkasına saklandı.

"— Pembiş, Pembiş!." diye ünledim.

"— Burdayım, burdayım.." diyordu.

Kayalara koşuyor, deniz kıyısına iniyordum.

Bu kez de, böğürtlenlerin, ağaçların, bulutların arasından:

"— Burdayım, gelsene burdayım.." diye çağırıyordu.

Yorulmuştum. Gömleğim, zayıf, incecik omuzlarıma yapışmıştı.

"— Pembiş. n'olur saklanma çayırı. Hem ben bu dua oyununu hiç sevmedim. Üçe kadar sayıyorum, çıkmazsan ağlıyacağım.." dedim.

Üçe kadar saydım. Çıkmadı.

Ağlamıya başladım.

"— Sus, ağlanır mı, erkekler oğlar mı?" dedi Pembiş.

"— Ben dua oyununu hiç sevmedim. Bundan sonra hiç oynamıyalım." dedim.

"— Dua oyununu da nerden çıkardın? Dua başka, bu başka. Sen hiç dua etmesini bilmiyorsun. Senin ninen niye öğretmiyor?"

"— Benim ninem yok ki!"

"— Annen öğretsin öyleyse."

"— Annem öğretiyor. Ama hep ekmek duası... annemin öğrettikleri."

"— N'olur, bana da öğret." dedi.

"— Sen de benim dediklerimi tekrarla öyleyse." dedim.

"Tanrım!" dedim.

"— Tanrım!" dedi.

"— Bugün sayende karnımız tok, sırtımız pek, uyuyoruz. Tanrım! sen bizim rızkımızı kesme. Bana, yani anneme kuvvet ver. Bizi açlıkla terbiye etme, Tanrım!"

"— Ne güzel dua." dedi.

"— Benim değil ki. Annemin duası.

"— Annen yaşlı mı, Ali?"

"— Ehh, zayıf biraz. Ama ben annemi de çok seviyorum."

Susmuştu. Otları yoluyor, hep düşünüyorduk.

"— Pembiş, demin ne güzel eğleniyorduk. Ben hata ettim. Sen inançlısın. Dua ettikten sonra Tanrı'ya karşı olan saygın, sevgin seni kuş kadar hafifletti. Koşmak, oynamak, terlemek gereksinmesini duydun. Bense içimden oyuna benzettim bunu. Çocuklaşmıştık. Ohh! çocuklaşmak ne güzel Pembiş. N'olur Pembiş, bi şeyler de, konuş, şiirler söyle. Yoksul olduğumuzu, bizim duamızın seninkinden ayrı olduğunu unut. Hem, ben de, annem de çok dua ederiz. 'Tanrım, aç kalmıyalım' deriz. Yine de aç kaldığımız oluyor. Annem yılmıyor dua etmekten. Ama ben yıldım. Yılmak iyi değil. Sen yılmazsın, yılmazsın demi Pembiş?"

"— Belki.." demişti.

"— Ne?.." dedim.

Omuzlarını silkti. Başını omzuma dayadı.

Bahar çok güzeldi o yıl. Pembiş'le her gün buluşuyor, denize çakıllar atıyor, ders çalışıyorduk.

Bir sabah:

"— Bak," demişti. "Biz hep geziyoruz. Ben doğduğumda babam teğmenmiş. Ben büyüdükçe onun da yıldızları arttı. İki oldu, üç oldu, şimdi de ay yıldız oldu. Dua ediyorum. Babam subaylıktan ayrılsın istiyorum. Halam çok zengin, yardım da edecek. Ama babam; 'ben askerim, asker kalacağım' diyor. Annem, ben, küçük Benli tümümüz korkuyoruz. Usandık. Yıldık bu göçebe yaşantıdan!"

"— Seni seviyorum."

"— Yalnız sevmek, buluşmak, koşmak, şiirler okumak yetersiz. Niye görmemezlikten, anlamamazlıktan geliyorsun, Ali?"

"— N'apayım? Kişi kendi düşlerini kendi yıkabilir mi? Beni bu kadar güçlü mü sanıyorsun? Benim bi dünyam var, seninle başlıyor, seninle güzel. Yoksul olduğumuzu, senin bi gün dağları, denizleri, kentleri aşarak beni bırakacağını bilmiyor muyum? N'apayım? Özlemlerim, bi ülküm var. Düşlerim var. Tümü senin üzerine kurulmuş. Seni alır bi trene, bir vapura bindirir de uğurlarsam bana ne kalır?" dedim.

Pembiş, hep denize bakıyordu.

"— Tuttuk, bu kente geldik." dedi. "Seni tanıdım. Seni sevdim. Devedikenlerini, papatyaları, bu ufacık koyu, kayaları, bulutları seninle sevdim. İçlisin. Ayrılırsak yıkılacağından

korkuyorum.."

"— Sensiz yaşamayı, sensiz şiiri, sensiz türküyü neyliyeyim, Pembiş?"

O gün hep susmuştuk. Çaresizliğe karşı çare aramış, kötüyü iyiyle karşılamaya uğraşmıştık. Saçlarını öpmüştüm. O da benim ellerimi sıkmıştı hep. Elleri ıslak ıslaktı. Ellerinin ıslaklığı içime çökmüştü.

"— Annem babamı çok seviyor, bizi de çok seviyor." dedi.

Ben düşünüyordum.

"— Niye daldın?" dedi.

"— Anneni, babanı düşünüyorum."

"— İkisi de çok iyidir. Tatlıdır. Benli'yi de katarsak hesaba, mutlu türküler söylenen, bazen de göçebelikten usanan annemin babamı kandırmaya çalışan çabalarıyla dolu bi ev işte. Balkonunda çiçekler var. Evin önünden motorcular, kaptanlar, sakalar geçer. Karşıdaki meydanda çocuklar top oynar, kavga ederler. Yandaki kır kahvesinin radyosu hiç susmaz. Mahalleliler babamın geçişine öğünerek seyrederler."

"— Siz gelmeden önce ben de geçerdim o sokaktan. Ama şimdi korkuyorum. Bazen geceleri geçtiğim oluyor. Sizler uyuyorsunuz o saatlerde. Balkondaki çiçekleri onun için biliyorum. Kendimi suçlu hissediyorum."

"— Gereksiz bunlar." dedi Pembiş. "Kendini küçük görmen, çevrenden kaçman gereksiz."

"— Annemin çamaşır yıkamaktan buruşmuş ellerini, ikide birde sulanan gözlerini usumdan çıkaramıyorum."

"— Annen yüce bi kadın " demişti.

"— Onun çalışması gücümü arttırıyor.." dedim.

"— Gidelim." dedi. "Bugün gizlenmiyelim. Rayların kıyısından inelim kente."

"— Yok olmaz. Söz ederler. Olmaz!" dedim.

Dinlemedi. Benden daha güçlüydü. Omuzlarını silkiverince iyimser olmasını, türkülerle, şiirlerle yaşamasını biliyordu.

O gün babasını, annesini, küçük Benli'yi tanıttı bana. Yoksul görüntümle, acınacak pantalonumla bile sevdiler beni. Benli boynuma sarıldı.

Pencerelerdeki tül perdeler, vazolardaki çiçekler, yağlı boya duvarlar beni hiç korkutmadı.

Aynı zamanda şair kızdı Pembiş. Şiirler okur, türküler söylerdi. Devedikenli, o ufak koyda düşlerle, türkülerle yaşıyorduk.

Küçük Benli de geliyordu. Bizi dinliyor, canı sıkılıyor, kalkıp çiçekler, midye kabukları topluyordu.

Böyle günlerde Pembiş mutlu olurdu. "Dileklerle, dualarla yaşıyorum." diyordu.

Benli'ye masallar anlatıyorduk. Anlattığımız masalların so-

nu hep iki biterdi. Padişahın küçük kızı, Keloğlan, Oduncunun Kızı muratlarına ererlerdi.

Benli:

"— Ben Cüceleri isterim. Sonra da Nilüfer'i." derdi. Dilini çıkarır, saçlarını çekerdi.

Pembiş:

"— Masallarla Benli'yi mi oyalıyor yoksa kendimizi mi avutuyoruz?" dedi.

Parmaklarının ucunu öptüm.

"— Avuntu olsun da, isterse çöpten olsun. Tek olsun.." dedim.

"— Dileklerim var.." dedi.

"— Dua oyununu hiç oynamıyalım.." dedim.

Öüldü. Ellerimi öptü. Benli, kelebekleri kovuşturuyordu.

Bugün "Aşk Koyu"nda düşler kuruyorum. Usumda Pembiş'in türküleri, saatlerce düşünüyorum. Yorulunca:

"— Pembiş, Pembiş!." diye ünlüyorum.

Pembiş, haftalardan beri "burdayım!" diye cevap vermiyor. Pembiş, ne kuzeyle, ne de güneyde. Doğuya gittiler.

Mektubunun birinde:

"Fırat geçiyor evimizin önünden. Çimenler, yüksek dağlar var. Dağlardan Fırat'a sular iniyor. Düşlere benzetiyorum onları. Düşsüz kalma sakın. Düşlerden başka neyimiz var Alim?

Şiirlerinde bana ünlüyorsun. 'Pembiş, Pembiş!' diyorsun. Burdayım! burdayım! Fırat kıyısında minnacık bi kentteyim. Düşlerle, avuntularla yaşanacağını bilirsin sen. Son şiirinde: 'Tükenmiş sevgiler içime işledi.' diyorsun. Dileklerim var benim. Düşüncelerim dağları aşıyor. Benli'yle 'Dua Oyunu' oynuyoruz. Sonra ceviz ağaçlarının altında türküler söylüyorum. Türkülerimle; burdayım! burdayım! diye ünlüyorum."

Diye yazmıştı.

İri karabatak Midye Kayaları'nın dibinden çıktı. Diğeri onu arıyordu. Saklanbaç oynamaktan korkmuşcasına bi daha hiç dalmadılar.

Böğürtlenlere, devedikenlerine baktım.

"— Pembiş, Pembiş!" diye ünledim.

"— Burdayım, burdayım!" diyordu.

Denize baktım. Karşıdaki ada belirsiz bi çizgi halinde uzuyordu. Bulutlar geçtiler.

Pembiş:

"— Burdayım, gelsene, burdayım!" diye ünlüyordu.

İlk yağmurun güzelliği yerleşmişti doğaya. Süreksiz olacağına inandığım gür bi yeşillik, sürüp gelmiş; çimene, dala, yaprağa yerleşmişti.

TOK, Perihan

BULANIK GÖKYÜZÜ

Yanan asvalt pabuçlarımın inceliğinden geçip, tabanlarımı dağlıyordu. Adımlarımın yerden her kalkışında, derim kaslarından soyuluyordu sanki.

Kahvelerden yükselen alaturka şarkılar, ayni tempoyla, bitmiyecekmiş gibi büyüyen bozuk motor gürültülerine karışıyordu.

Bacaklarımdan gelen ısı, tepemden gelenle birleşip vücudumu kavuruyordu. Yapış yapış yüzümü vitrinlerde görüyordum. Çirkin bir biçimde kasılmış, gözlerim kısılmış. Kızarmıştır, altları morarmıştır her halde. Boynum ince, kara, terli.

Bakışıp sırıtıyorlar. Tepem atıyor. Geri dönüyorum.

Sağ elim sık sık sağ şakağımdaki saçları geriye doğru çekip düzeltiyor. Dişlerimde ince iplikler çekilip çekilip koparılıyor. Her kopuşta tükrük bezlerim salgılarını harcıyor.

Gökyüzü bulanık. Kirli çamaşır suyu gibi. Yapraklar asker postallarının yüzüne dönmüş tozdan.

Nereye gittiğimi bilmiyorum. Çünkü arıyorum. Bütün bu bilmez gidişlerim dört yıldır söküp söküp neler götürüyor benden? Belli düzenler için kurduğum düşler, ulaşılmaz ve bilinmez bir geleceğin korkuları oldu artık. Özgürce seçmeleri bilinçsiz yaşarken, şimdi bilinçli seçmeyişler içinde çırpınıyorum.

Kurtuluşların küçük yolduklarla engelleneceğini nereden bilebilirdim.

İşte kitaplarımı - o bunalımlarımın cinnet derecesine vardıran evde ve evdekilerde bıraktımı Sokaklardayım. Olumsuz harcayışlarla giden zamanı isteğimce kullanmak elimde değil.

Gazete parçasını çıkarıyorum. (Avukat falan... Bayan sekreter arıyor. Kat: 3 Da: 5) Miskin bir sokak. Daracık. Yüksek duvarlı evler iki yanında.

Karanlık bir han kapısı. İçerden küflü, pis ve eski bir serinlik burnuma kadar geliyor. Ortaları çökük kara tahta merdivenler. Köşelerde örtük kapılar.

Kapıda üç zibidi. Naylon gömlekli oğlan. Yol keser gibi dikilmişler. Gözlerini - kız tavlarız - anlamlı, kurnaz sandıkları aptal bir bakışla süzüyorlar.

— Buyrun. Üçüncü kat. Çıkalım.

— Size bir şey sordum mu, diyorum. Ne bildiler oraya geldiğimi.

— Avukat için gelmediniz mi, götürelim. Kızıyorum.

Eski bir anı bilincime yükseliyor. Karanlık merdivenlerde belime sarılmıştı bir adam. Ölecek gibi olmuştum korkudan. Ondört yaşımda.

Üç zibidi lâf atıyor arkamdan. Midem bulanıyor.

Bulanık yollardan geçiyorum. Bir başka yere.

Kaldırımlarda, kafadan bacaklılar, memeliler, et oburlar, ot oburlar, oburlar. Sürüngenler. parazitler birbirine çarpıyor. Caddede cadillaclı, opelli, troleybüslü, otobüslü, kamyonlu, at arabalılar. İğrenç bir gürültü.

Bir yerlerde saz eserleri çalıyor. Ölü çağlardan geliyormuş gibi. Günün sıcağında, varlığımı.. sıkıntılarımı.. şeyleri.. yeri göğü.. et oburları kirli sular altında görüyorum.

Beynimin sol yanında uyuşmuş bir uzvun uyanışı. İğneler, dikenler geziniyor.

Boynumda bir kalın atar damar kendi havasında atıyor. Başka bir radyo saz eserlerini sürdürüyor.

Büyük, loş yapıya giriyorum. Bilmem ne müdürlüğü. Açık kapılardan, çalışan kara önlüklü memurlar görüyorum. Ürküntüyle geriliyorum. Alışamadığım, bir iskemle üstünde sekiz saat. ayni yüzlerle çalışmak zorunluğuna isyan ediyorum.

Şaşkın oraya buraya yürüyorum.

— Ne aradınız? diyor odacı.

— Şey, diyorum. Şey beyi.

— On dört numara.

Ben o beyi aramıyordum ki.

Giriyorum içeri. Adamın göz kapakları şiş, şiş. Kanlı gözlerine düşmüş. Hır, hır soluyor. Dolap beygiri gibi, odacılar koridorda evrak dolaştırıyorlar.

Sıkıntıyla oturuyorum. Ellerim, kenetlenmiş dizlerimin üstünde. Kımıldamadan öne eğik duruyorum. Gözlerim masaların ayakları, halıların altı, duvarların dibinde geziniyor.

Kasıklarımdan kalkıp, karnımı dolaşan kemirgen, tırnaklarını mideme saplıyor. Sonra belimin sol yanını burmağa başlıyor.

Adam masadaki evrakları imzalıyor. Sonra telefonla konuşmağa başlıyor, gülüyor, kahvesini yudumluyor.

Ben koltuğun altına, ordan odanın, ordan toprakların altına giriyorum. Üstüme tonlarca sıkıntı çöküyor. Boğuluyorum.

Çekin şu ağırlıkları üstümden diye haykırıyorum! - Dudaklarım kapalı -

— Ne istediniz? diyor.

— Çalışmak için bir iş. Bunu nasıl söylediğimi bilmiyo-

rum. Her seferinde başka biçimde.

— Valla, diyor. Verirlerse köye verirler. Önce şeye, sonra ordan cevap gelirse buraya, burdan gelirse şuraya dilekçe verin. Onlar müsbet veya menfi cevap verirler.

Kapı açılıyor. İçeri sarı saçlı bir hanım giriyor. Adam memnun. Davranıyor.

Hemen kalkıyorum.

— Gidiyor musunuz. Güle güle... Hayırlı olsun.. şuraya da uğrayın, diyor.

Yeniden 'şuraya da uğramın'ğa gidiyorum.

Göğsüme inen kaskatı bir şey, boynuma doğru yükseliyor, yükseliyor, yutkunmamla sancılar veriyor. Bir yükseliş daha gözlerimden duru sular boşanıyor.

Gökyüzü bulanık.

Kızgın yollarda yürüyorum.



TUNALIGİL, Baha Galip

A N L A T A M A D I K L A R I M I Z

bir

Dışarda parıl parıl bir gün var. Bir güneş şöyle, bir aydınlık.

Aşağıya doğru uzanan sıralara bakıyorum. Çıplak kafalar gözüme batıyor. Saçlarım bilmem ne için yitirmiş kafalar. Amerikalı profesör elindeki sopa'yı dünya haritasının üzerinde gezdiriyor. Çevirmen ara vermeden sözlerini aktarıyor bize. B.B.C.'nin yayınını dinliyormuş gibi oluyorum. Bir oturaklı sesi var amerikalı'nın. Sopasının ucunda Madagaskar, sopasının ucunda İstanbul. "Biz tarımcılar" diyor amerikalı. "Biz tavşan gibi üreyen insanların yiyecek sorunlarını çözümlemek ve gidermek zorundayız." Elini yine bir başka noktaya götürüyor. Bir başka memleket. Kafam uçuyor gidiyor.

Nadir dibimde çökmüş, almış başını avuçları arasına, memleketini düşünüyor. Suriye kabinesi'nin buhranı 72 punto'larla verilmiş Türkiye gazetelerinde. Önünde bir Dünya Nadir'in. Dinlemiyor amerikalıyı. Öte tarafında Mehmet Arif dürtüyor Nadir'i. "Lan" diyor. "Gürültüye gidiyor Suriye haa. N'asır'a kandınız da halt ettiniz." Gülüyor yine. Nadir deli oluyor. Bir bakıyor Memet'e. Konuşmuyor. Demiyor birşey. Cebinden bir kâğıt çıkarıyor. Arapça birşeyler yazıyor hızlı hızlı. "Bir de" diyor Memet Arif. "Bir de Hatay'ı istiyormuşsunuz ha? Yuf.."

Öndeki kızlar kırıştırıyor. Yanlarında sevgilileri. Amerikalı anlıyor dinlenmediğini. Yine de susmuyor. "En ufak bir ıslah işlemi" diyor. "Yiyecek maddelerini şu kadar ton arttırır dünyada. Bu demektir ki..." İşte öyle söylüyor. Ekonomi'den söz ediyor. Kaçamak öpüşüyorlar gözleriyle çiftler. Bir ders bitsin istiyorlar. Bir güneş'e çıkılsın. Böyle bir bahar başlangıcında. Önden biri bir soru soruyor. Gülüşüyorlar. Ali Ekrem "Akis" okuyor soluk soluğa. Yüzünde bir gülüş beliriyor. Seniye aynaya bakıyor. Saçlarını okşuyor Hayrettin. Dışarıda bir güneş, bir bahar başlangıcı.

— Lan, diyor Nadir gözlerime. Niye arapları sevmiyorsunuz siz?

— Bunu nerden çıkardın diyemiyorum.

— Neden sevelim? diyor Memet Arif. Unuttun mu, yaptıklarınızı.

Duymamış gibi yapıyor Nadir. Duymamış gibi bakıyor gözlerime. Dudaklarını ıslatıyor. Cüzdanını çıkarıyor. Arıyor. Bir küçük fotoğraf saklıyor kitabın arasına. Öyle görmemizi istemiyerek bakıyor. Yüzü bulanıyor. Bir kocaman soru işareti oluyor yüzü. Burnunun ucunda noktaca bir kızarıklık.

— Odile'i tanıyorsun dimi diyor?

— Tanıyorum, diyorum. Monsieur Heriot'nun kızı.

Avucumun içine koyuyor fotoğrafı. Bakıyorum Odile'in saçlarını salmış, iri iri gözleri parıl parıl bir duruşu. Hiç kırpmadan bakıyor. Altında "Amicalement" yeşil mürekkeple. Nadir'e yazılmış. O fıkır fıkır yürüyüşünü düşünüyorum. Kültür Heyeti'ndeki Fransızca derslerini. Eteği sıyrılır öylece. Arada bir iki türkçe kelime yerleştirir.

— Aramızda kalsın ha, diyor. Onun haberi bile yok.

— Seviyor musun?

Gözlerini öte tarafa çeviriyor. Bir süre amerikalıyı dinliyoruz. Çevirmen gözlerini bizden ayırmıyor. Konuşmuyoruz. Dışarıda bir gün. Bir bilmem ne deli deli. Ders süresi doluyor. Çocuklar ayaklarını sürtüyor. Amerikalı cümlesini tamamlıyor. Bir boşalma işte öyle...

iki

Çankaya'ya yöneldik. Elinde kocaman kocaman ciltler Nadir Tabbah'ın. Birkaçı arapça. Otomobillere bakıyor. Ayak uçlarını asfaltta vura vura sürüyor. Bir "camel" yakıyor. Konuşmuyoruz Kızılay'dan bu yana.

— Dünya demişti en son. Altında kaplı olsaydı, insanlar bir parça toprak için savaşırlardı.

Bir güneş ılıklığı ortada. Ellerimi cebime sokuyorum. Parmak uçlarımda mendil. Biliyorum. Yüksel armağan etmişti. Ne cici bir dostluk Yüksel'le. Kurtuldu o sıkıntılardan. İnsanları sevdi Yüksel. Bir ısındı yaşamaya. Tuttu evlendi bir de.

— Marseille'den bindi, diyor Nadir. Yalnızca öyle. Yemekte tanıştık. Türkiye'ye gidiyorum deyince düştü içime o duygu. Babası Türkiyedeymiş.

Sigarasını ağzına dayıyor ikide bir. Odile'e o Avrupa dönüşünde neler yaptığını anlatıyor. Hiç bunları anlatmamıştı. Odile'i burda tanıdı sanıyordum. Bir bilemediğim duygu kıvranıyor. Odile'i ne derece istediğimi düşünüyorum. Bir bakışını imgeliyorum bana. Babasına beni çekiştirmesini. Bir balo gecesi yanağını yanağıma vermiş dans edişimizi. Bir kaçamak öpüşümü. İçim bir karışıyor. Nadir öylece anlatıyor.

— Ama o bilmiyor, diyor. Söylemedim onu sevdiğimi kendisine.

Birden Odile ile evlenmek çörekleniyor aklıma. Gideyim monsieur Heriot'a. "Seviyorum" diyeyim. Nadir'den önce söyle. Nadir nerden çıkardı bu işi. Nasıl geçmiş fotoğrafı eline? Kızıyorum Odile'e. Bana hiç açmadı Nadir'le olan arkadaşlığını.

Yanımdan ayrılıyor Nadir. "Bekle biraz" diyor. Suriye elçiliğine giriyor. Bir adam selâm veriyor ona. Çimenlere bakıyorum. Kızıyorum Odile'e. Otomobiller geçiyor. Nadir yüzü sevinçle dolu geliyor. Koşarak.

— Yalan yazıyor sizin gazeteler, diyor. Yok birşey. Komünistler değil kabinede. Birkaç solcu işi bu.

— Flamingo'ya gidelim diyor. İçelim ha şöyle. Senin o sarı saçlın n'oldu? Tülây'dı değil mi adı, ah?

Kızıyorum. Açmıyorum ağzımı.

üç

Gözlerini aralayıp elini elime uzatıyor. Bir geğiriyor. "Tut gel" diyor. 'Oralardan buralara okumaya.' 'Bir kadeh daha içiyor. "İçmemeli" diye düşünüyorum. Engel olmuyorum.

— Yarın Odile'e herşeyi söyliyeceğim, diyor. Onu Suriye'ye götüreceğim. Bana kızacaklar Suriye'de. Bir gâvur kızı mı getirdin diyecekler. Evet diyeceğim. Hadi bakalım evet."

Kalktık. Koluma asmıştı kendini. Otobüse kadar sürükledim. Hiç açmıyordum ağzımı. "Tut vur" diyorum içimden. "Kır suratını. De ki, Odile benim." Dışkapı troleybüsü gelinceye kadar konuştu. Dinlemedim hiç. Bindi.

— Seni seviyorum, dedi.

dört

— Kırdılar ağzını burnunu. Gece yarısı yıkıla yıkıla yatakhanede. Yakasına tutmuş bir Nasır rozeti asmış. "Yalan yazıyor sizin gazeteler" diye. Millet uyku sersemi. Ağzını dağıttılar.

Kafamda bulanıklık. Odile geniş geniş öyle. Nadir Tabbah öyle. Anlamadığım bir duygular işte.

TURANALP, Gültekin

SİYAH ELBİSELİ ADAM

"7 Ocak"

Takip ediliyorum. Ne zamandır farkındayım, fakat bugün iyice emin oldum. Aynı ayak sesleri, aynı kalın öksürük, göz ucuyla sezebildiğim aynı siyah silüet, yok yok buna tesadüf denmez adam düpedüz peşimde, lanı cimi yok artık. Peki ama benden ne istiyor bunu öğrenemedim, herhalde bir gün yanıma yaklaşacak, ne istediğini söyliyecek, fırsat kolluyor olmalı. Üç gündür yaklaşamadı. Çok sabırlı birisi. Fakat ben de fırsat vermiyorum ha. Bir kere evden pek az çıkıyorum, çıksam da kalabalıktan ayrılmıyorum. Romatizmalarım olmasa ben onu atlatmasını bilirim ama, hızlı yürüyemiyorumki. Bastonuma da güvenmesem halim harap. Üç adımı birbiri peşine atsam yoruluyorum. Neyse işlerim çabuk bitti de kazasız belâsız eve kadar gelebildim. Fakat eve girerken bile iki metre ötede hâlâ beni süzmesine ne denir.

"11 Ocak"

Bugün onu bir vitrin camından iyice tetkik ettim. Yüzünü pek seçemedim ama iri yarı birisi. Geniş kenarlı bir de şapkası var. Bazan da onu ufak tefek görüyorum. Hattâ orta sıklette de denebilir. Acaba takip eden ayni kıyafete girmiş birden fazla adam mı var? Bazan enseme kadar sokulduğunu hissediyorum, bu anlarda vücuduma bir ürperti yayılıyor, boğulacak gibi oluyorum. Açıkcası korkuyorum. Böylesi bir korkuya da ömrümde ilk defa rastladım. Hadi dizleri titremeyi, boncuk boncuk terelemeyi anlarım ama boğulur gibi olmak da ne oluyor. Artık dayanamıyacağım. Benim gibi yaşlı bir adamdan ne ister bilmem. Her halde beni zengin zannediyor. Evet köşede üç beş kuruşum var ama, bunun için bu kadar ince elenip sık dokunmuş takibe değer mi canım. Ah, ne istediğini bir an evvel bana söylese de hakikatı anlatsam. Bu defa da ya hiddetinden canıma okur ya da inanmaz. Ne yapsam bilmemki. En iyisi dönüp karşısına mı çıksam, yok canım, başıma iş açmış olmaz mıyım. Ya anlamamazlıktan gelirse, yine eski hamam eski tas. Ben evinde tek başına oturan, münzevi bir ihtiyarım, kimseye bir zararım yok ki. Kendi işlerimi bile kendim görürüm. Ne ister bu adam benden.

"16 Ocak"

İki gündür savcılık senin karakol benim dolaşıyorum. Bir dilekçe ile takip edildiğimi, hayatımın tehlikede olduğunu bildirdim, korunmamı istedim. Kimse oralı olmadı, umduğum alâkayı da görmedim. Komiser beni aşikâr bir ilgisizlikle dinledikten sonra, "Merak etmeyin, icabına bakarız, müsterih olun" gibilerde konuştu. İki gündür bir ses çıktığı da yok. Acaba arkamda bir de sivil polis memuru mu var, emin olsam mı. Fakat adam hiç oralı değil. Adım adım peşimde. Bugün bir iki defa yanıma yaklaştı, yine çarpıntım arttı boğulur gibi oldum Artık dışarıya çıkmamaya karar verdim. İhtiyaçlarımı kapıcıya gördüreceğim. Korkudan, heyecandan yolda doğru dürüst yürüyemiyorum ki. Titrememe arttı, öyle ki ellerimle bir şeyi kavrıyamıyorum. Tanrım bu adam beni öldürecek, belki de niyeti bu yoldan beni öldürmek. Ama eline ne geçer. Akıllı adammış doğrusu, adam öldürmenin en emin ve isabetli yolunu bulmuş. Artık evde de korkuyorum. Kapılarım, pencerelerim daima kapalı ve kilitli. Tanıdık birinin sesini almadan kapıyı açmıyorum. Dün gece merdivenlerden çıkan ayak sesleri duydum, bütün gece uykum kaçtı. Fakat korkmakta haklıydım. Ayak sesleri kendi işine gitmekte olan birine ait değil de, esrarlı bir iş çevirenlere mahsus ağırlık ve takırtıdaydı. Sonra da kapımın önünde kalakaldı, buna ne demeli. Korkuyorum, korkuyorum, buna yaşamak değil cehennem âzabı denir.

"2 Şubat"

Su satırları evde, yatağımda yazıyorum. Son on gün içinde başımdan öyle hâdiseler geçti ki, bir türlü tesirinden kurtulup da kendime gelemedim. Hâlâ sinirlerim alabildiğine bozuk, hâlâ bitkin vaziyetteyim. Yazılarımın titrek ve düzensiz oluşu da ondan. Yazmaya neresinden başlasam bilmem ki. Önce bizim kapıcıyla görüşmüş, beni bu takipten kurtarabilecek emniyetli bir adam bilip bilmediğini sormuştum. Kapıcıya güvenim vardı, uzun yıllar hizmetimizde çalışmış itimada değer bir adamdır. Kapıcı merak etmememi söylemiş, ertesi gün de beraberinde bahsettiği adamı getirmişti. Polisten bir netice alamadığımı görünce, böyle, bedeli mukabilinde tutacağım bir nevi özel polis marifetiyle bu amansız takipten kurtulmayı düşünmüştüm. Bu adam da sözüm ona beni takibe koyulmuştu. Fakat dışarıda bulunduğum müddetçe burnumun dibinden ayrılmıyan o siyah elbiseli adamı görüp farkedemediği gibi, hiç hesapta olmıyan, bambaşka, işinde gücünde birtakım insanlarla, beni ne demeye takip ettikleri iddiasıyla münakaşalar çıkarmış, başımı da derde sokmuştu. Ona siyah elbiseli takipçimi

bütün gayretime rağmen tarif edip gösterememiştim. Olmadık şahısları muhakkak budur diyerek gözüne kestirmiş, beni de çileden çıkarmıştı. Ertesi gün ondan da ümidi kesmiş, ne istersen yap diyip kendi haline bırakmıştım.

İşte o gündü, öğleden sonra geç saatlerde mutad yürüyüşüme çıktım. Mümkün mertebe kalabalık kaldırımları seçerek ağır ağır ilerliyordum. Hava enikonu soğuktu. Kaldırım yer yer buz tutmuştu. Gidip gelenler biran evvel soğuktan kurtulmak için sık adımlar atıyor, adeta koşuşuyorlardı. Buna rağmen hareketli bir kalabalık vardı. Kahve ve pastahanelerin camları içerdekilerin nefesleriyle buğulanmış, buzlu camlara dönmüşlerdi. Niyetim bir otobüse binip kısa yoldan eve dönmekti. Kendimi pek iyi hissetmiyordum. Durağa elli metre kadar mesafedeyken, bir otobüsün yaklaşmakta olduğunu gördüm. Adımlarımı hızlandırdım. Bu benim için büyük bir gayretti. Henüz beş on adım atmıştım ki ayak seslerinden ve adeta soluğunu ensemde hissedişimden takipçimin yaklaşmakta olduğunu anladım. Tarifsiz bir bunaltı ve korku benliğimi sarmaya başlamıştı. Her zamankinin aksine adımlar gitgide yaklaşıyordu. Dayanılmaz bir titreme, heyecan ve çarpıntının tesiri altındaydım. Durmak lüzumunu hissetmiştim. Otobüs durağına pek az bir mesafe kalmıştı. Takipçimin ellerinin bana doğru uzandığını görür gibi oluyordum. Soğuğa rağmen terlemiştim. Takipçimin siyah ceketinin kollarından fırlıyan iri ellerinin kemikli parmakları boğazımı sıkmıya başlamıştı bile. Bağırmak, kurtarılmak istiyordum. İçimde bulantı ve dizlerimde kesiklik başlamıştı. Elimden bastonum düşmüş, kendimden geçmek üzereydim. Etrafımdakilerin güçlükle farkedebildiğim bakışları durumumun korkunçluk ve ümitsizliğine nisbetle çok ilgisizdi. Buna bir sebep bulamıyordum. Bazıları durmuş beni seyrediyor, bazıları da bana yaklaşmak için tereddütlü adımlar atıyorlardı. Herkesin içinde apaçık tecavüze uğruyordum. Kimsenin yerinden kımıldadığı ve beni mütecavizin elinden kurtarmak için bir gayret gösterdiği yoktu. İşin garibi suratlarda bir şaşkınlık, korku ve dehşet ifadesinden ziyade bir acıma havası sezmekte idim. Ne korkunç bir ilgisizlikti Yarabbi. Gitgide boğuluyordum, parmaklardan sonra pek ağır bir gövdenin de üzerime var gücüyle abandığını hissettim. Etraf kararmıştı, sonrasını da zaten hatırlamıyorum.

Gözlerimi bir hastahanede açtım. Havadaki keskin lizol kokusu genzimi yakmıştı. Bir müddet sonra da doktor gelmiş "Geçmiş olsun, şimdi daha iyicesiniz değil mi?" demişti. Ben hemen boğazıma sarılan adamın yakalanıp yakalanmadığını sormuştum. Doktor da bir müddet bariz bir şaşkınlık ifadesiyle yüzüme baktıktan sonra, "E... evet" demişti, "Yalnız siz daha uzun bir müddet dışarı çıkmazsanız iyi edersiniz." Tuhaf

bir cevaptı doğrusu. Acaba o siyah elbiseli adamın suç ortaklarının mevcudiyetinden mi şüphe ediliyordu. Her ne hal ise, bugün on gündür doktorun tavsiyesini tutuyor ve evden çıkmıyorum. Doktora da bu fikri polis müdürü vermiş olmalı. Yoksa doktor evden çıkmamamı ne demeye tavsiye etmiş olsun, hasta değilim ki. Haa unutuyordum, Doktor bir sürü ilâç da verdi, trinitrin v.s., herhalde bozulan âsabımı düzeltmek için olacak. Fakat yine de korkuyorum. Arada bir o adamla karşılaşmış olmanın boğuntusunu hissediyorum. Ağır ve tehditkâr ayak sesleri kapımın önünden gitmiyor. Birisi bir şey kolluyor sanki. Korkuyorum, ne sıkıntılı günler Tanrım. Köşedeki üç beş kuruşum bu kadar kıymetli mi? Ben mütekaid, kimsesiz bir ihtiyarım, kimseye zararım dokunmaz ki. Bunları o siyah elbiseliye ya da adamlarına anlatabilsem. Bırakın beni, korkutmayın beni, herşeyim sizin olsun diyebilsem.

★

5 Şubat tarihli sabah gazetelerinin şehir haberleri sütununda şöyle küçük bir haber vardı:

"Dün, öğleden sonra saat 4 sıralarında bulvarındaki pastahanesi önünde, isimli yaşlı bir şahıs fenalaşarak yere yığılmış, etraftan yetişenlerin yardımıyle kaldırıldığı ... hastahanesinde gösterilen bütün ihtimama rağmen kurtarılamıyarak vefat etmiştir. Ölümün bir kalp krizi sonunda vuku bulduğu öğrenilmiştir."

İşte yukarıya bazı pasajlarını aldığımız notlar, bu ölünün elbiseleri cebinde bulunan bir not defterine aittir.

ÜNER, Tanju

ÖYLE BİR GÜN

Gece hiç bitmeyecek sanırsın. Yağmurun ıslak ıslak iliklerine dek işlediği bu kuzey gecelerinde yakanı iyice kaldırmış, şapkanı önüne eğmiş ne yapacağını bilmez geceye dalar, gecenin içinde erir gidersin. Karanlık ağır bir cumartesinin ıslak bir geceye merdiven dayadığı böyle günlerden birinde içinde anlatımı zor bir özlem vardır. Sıcak bir ülkeden koparılmış, kuzeyin ortasına atılmış bir bitki örneği günden güne kendini yitirdiğini, gözlerindeki parıltının donuklaştığını farkeder, bu sana herşeyi veren ülkede bunun nedenini bulamamanın çaresizliğini çekersin. Aradığının ne olduğunu bilmeden sonu gelmeyen bir gecede sabahlara dek başı boş dolaşmak, hemen oraya yolun kenarına yatıvermek, gökyüzünü seyretmek, oradaki yıldızın birini seninle birlikte uzaktaki kendi insanlarının da seyrettiğini düşünmek istersin. Bu düşüncenin usundan geçtiğini bilseler sana acıyarak bakacak bu donuk gözlü insanların içinde bağırmak, onların topuna birden sövmek, boşalmak istersin. Bir cumartesi sabahı üstünde bir kuzey yorgunluğuyla kalktığında içinde kıvıl kıvıl birşeyler vardır. Seni bütün gün beraberinde sürükliyecek bu kıvıltıyı söküp atamaz, yok edemezsin.

Geldiğimde, kapıda beni bekliyordu.

— Ne haber? dedim.

— Ne olsun.

Kapının önü garip giyimli gençlerle doluydu. Mavimsi bir duman boğuk, karanlık bir müziğe karışıyor, dışarıya ıslak havaya hızla çarpıyor, sonra dağılıp kayboluyordu.

— Girelim, dedim.

— Girelim, dedi. Birer sigara yaktık. Kapı dik bir merdivene açılıyordu. Merdivenin kenarında upuzun saçlı pantalonlu kızlar, kıza benzeyen erkekler ağır bir havanın içinde kaybolmuş, dumanlaşmışlardı.

— Bir bak çevrene, belki gelmişlerdir.

— Saat sekiz, daha gelmezler. Sen otur ben iki şişe bira getireyim. Gittim oraya buraya atılmış iskemlelerden birine çöktüm. İçerisi iyice karanlıktı. Tek tük ışıklar parça parça aydınlatıyordu çevremizi. İlerde küçümen bir bar, barın üstünde yetersiz kırmızı, kıpkırmızı bir ışık. Haldun biraları getir-

di, bir dikişte yarıladı birini, sigarası sönmeden bir ikincisini ekledi, bir nefes aldı bıraktı. Ortada gençler caza uyup delicesine dans ediyorlardı. İlerde bir grup el çırpıyor, kimisi bomboş gözlerle bilmediğimiz bir evrene bakıyorlardı. "Dünya küçüldü," diyorlar dedim, yalandı dünya büyük, çok büyüktü, bu kocaman dünyada insanların sorunları ne çok çeşitliydi.

Konuşmuyorduk, gürültü alabildiğine sarmıştı çevremizi. Birdan bir yudum aldım acı sıvı soğuk bir ürperti verdi içime. Kalktım ilerdeki kızlardan birini dansa kaldırdım. Dolgun vücudunu kavramak, ona iyice sarılmak geçti içimden. Durmadan gülüyordu, sarhoştu. Konuşmuş olmak için bir iki söz ettim.

— Öldü, dedi.

— Kim dedim. Ses etmedi. Meraklandım. Hızlı bir parça çalıyordu. Kız beni bıraktı, kendi kendine dönmeye başladı.

— İsterseniz oturalım, dedim.

— Sen otur! tuttum, yeniden tepinmeye başladık. Gene gözlerime bakarak:

— Dün öldü, dayanamadım kaçtım evden. Bu kez bozmadım,

— Yazık, dedim.

— Hıh, dedi, beni çok severdi. Bir an önce yerime oturmaya can atıyordum. Kızın kıvrımları anlamını kaybetmişti artık. O yoktu, yalnızca yabancı, yabyabancı bir varlık vardı ortada, dönen, hareket eden. Danstan sonra onu yerine bıraktım. Sıcak iliklerime dek sardı, mendille terimi sildim. Baktım bizim çocuklar da gelmiş. Nejat:

— Burada mıyız bu gece?

— Ben kalamam, dedim, çekilir gibi değil bu hava.

— Biraz sonra gideriz, dedi Haldun.

İskemleleri birbirine yaklaştırdık. Çevremiz gittikçe kalabalıklaşıyordu. Hava sigara dumanından masmavi kesilmişti. İlerde karanlığın içinden belli belirsiz trompet çalan bir zenci görünüyordu. Yüzü pırıl pırıldı. Çevresini yavaş yavaş el çırpan dalgın bakışlı gençler sarmıştı. Alabildiğine terliyorduk. Bir ara bizim çocuklar dansa kalktılar. Onları karanlığın içinde kaybettim. Barın yanındaki birkaç genç ellerindeki kartonlara zenci trompetçinin resmini çiziyorlardı. Hava olanca ağırlığıyla çökmüştü. Gece ilerledikçe ortada dönen çiftlerin hareketleri yavaşlıyor, yavaşlıyor, uzak karanlığın içinde dönen acaip bir şekil çıkıyordu ortaya. Birayı bir dikişte bitirdim, içimde bir boşluk vardı. Yönünü kestiremediğim upuzun bir yolda durmadan yürüyormuş gibiydim. Arkama yaslandım, sıcaktan üstüme tatlı bir ağırlık çöktü. O ara biri omuzumu sarstı, baktım; Kari.

— Merhaba, dedi Karl.

— Selâmlar.

Bir iskemle çekti, oturdu, sarhoştu.

— Sen de gelir miydin buralara?

— Ara sıra, dedim.

— Burası sizler için ilgi çekici olmalı.

— Hıhı, dedim.

— Biliyor musun, dedi, caz güzel şey. Bugünkü hayat. Her şey, her şey var içinde. Sustu, elinle bir hareket yaptı, daha anlatacaktı, sonra bıraktı. Birayı aldı elimden, şişenin ağzını sildi başına dikti. Durmadan sigara içiyorduk. Biraz sonra bizim çocuklar da geldi. Onlara Karlı tanıştırdım. Haldun:

— Ben biraz dışarı çıkacağım, dedi, bu hava sıktı beni.

— Ben de geliyorum senle, dedi Ali, sonra bize döndü.

— İsterseniz benim arabayla dolaşalım biraz. Karl durmadan içiyordu, iyice sarhoştu. Nejat Karl'a baktı.

— Oldu bu, dedi, hadi kalkalım.

Karl'ın koluna girdik. Dışarda ıslak bir gece vardı. Soğuk hava iyi geldi hepimize. Nejat kapıda sarışın bir kızla selâmlaştı. Kız hepimizin elini sıktı. Bize:

— Siz de Türk? dedi.

— Biz de Türk, dedi Ali. Nejat'a türkçe:

— Nereli bu? dedim.

— İsveçten gelmiş, burada bir aile yanında hem çalışıp hem lisan öğrenliyormuş. Kız Karl'ı gösterdi:

— Sarhoş, dedi. Tatlı bir aksanı vardı.

— Sarhoş, dedi Karl, durmadan gülüyordu. Kızdan ayrıldık, biraz ilerdeki arabaya gittik, ona uzaktan el salladık.

— Nereye gidiyoruz? dedim.

— Nereye olursa olsun, tek şuradan çıkalım da, dedi Nejat. Hafif hafif yağmur yağıyordu. Işıklar yağmurun gerisinden cicili bicili oyuncaklara benziyorlardı. Karl başını arkaya dayadı, daldı, derin derin soluyordu. Araba ıslak yolun üstünde ileri atıldı. Karl'ın başı omuzuma düştü. Kaldırdım yerine koydum. Şehir yavaş yavaş geride kalıyordu.

— "Autobahn'a" çıkalım mı, dedi Ali. Kimse cevaplamadı onu. Kendi dünyamıza dalmıştık. Günlerden cumartesiydi, hepimiz güzelce giyinmiştik. Bir şeyler yapmamız gerekti, ama neydi? Bilmiyorduk. Aradığımız gece lokalini oradaki boğuk sesli kadını bulunuyacağımızı biliyorduk. Gözlerim ön camdaki yağmur sileceğe takıldı. Damlalar önce hırsla düşüyor, sonra yavaşça siliniyordu. Yandaki pencereyi açtım, soğuk hava Karl'ın suratına çarptı. Başını uykulu uykulu kaldırdı, baktı. Gene kafasını dayadı, bu kez uyuyamadı, kaldırdı başını. Şehirden çıkmıştık, çevremiz alabildiğine karanlıktı, karşıdan

tek tük ışıklar görünüyordu. Ali Halduna döndü:

— Söylesene bir türkü, dedi. Garip garip baktık ona. Haldun sigarasını pencereden fırlattı. Kırmızı ışık uzaklara uçtu gitti. Pencereyi kapadı. Türkü buram buram sardı havayı. Yurttan binlerce kilometre ötede insanı kendinden geçiren bir havası vardı türkülerin. Kari iyice ayıldı, bana döndü, başını salladı. Haldun türkü üstüne türkü yakıyordu.

— İlgi çekici dedi Karl, çok ilgi çekici, hem caz...

Ali bana döndü, türkçe:

— Söyle şuna, dedi, kapasın çenesini. Türkü boğuk boğuk çıktı. Araba bilmediğimiz bir yere doğru uçarcasına gidiyordu.



Hüsnü Züber

ÜRETÜRK, Vedat

EVLERİNİN ÖNÜ MERSİN

Gözlerim, önümde yürüyen kızın ince bacaklarına takıldı. İçime sıcak bir titreyiş doldu. Soluğum kesildi. Gözlerim, ince bacaklardan yukarı çıktı. Göğüslerde durdu. Titreyen iki dünya... Ve, ortalıkta yakıcı bir sıcak vardı. O, karşımda yürüyordu. İçim susmuştu. Konuşan gözlerim oldu. Gözlerim bu göğüslere şunları söyledi:

. . .

Haydi...

Sizi bir balıkçı kahvesine çağırıyorum. Gelir misiniz? Gelmez misiniz? Ama, gelmeyeceksiniz. Görseniz, bilmeyeceksiniz. Sesler neymiş? Biçimler neymiş? Zaman sonrasızlığı denen boşluktaki gülüşler neymiş? Bilmeyeceksiniz buradaki, Balaban'daki gürültüleri, sümüklü bir kıza duyulan özlemi, sandalda, kürek başında beklenen balığı, balık kokusunu, sudan yükselirken pulların alı-alıverdikleri renk dizisini...

Gelmeyeceksiniz ama, geldiğinizi düşünüyorum. Bakın, şu köşe, demir çubuklu pencerenin başı boş. Geçin, oturun oraya. Neden gocunuyorsunuz? Üzerinize toz mu konar? Üzerinizdeki elbise kirlenir mi? Kirlenen sadece elbiseniz olsun, sadece elbiseniz... Yüzünüz temiz, gönlünüz kuyular gibi serin, yarınlardan medet ummayan anlık düşünceniz güzel olsun... Bunların hiçbirine birşeycikler olmasın, yeter ki... Hem sonra, burası, olup olacağı, bir köşesi kırık masa işte. Üç yıl önce, bu masa başında, Lüfer'ci A'nın karısı uğruna, bir cinayet işlenmişti. Siz o zamanlar, kim bilir neredeydiniz? Hayatın saçmalığını savunan bir felsefenin kurbanları gibi, saçma saçma şeylerle uğraşıyordunuz belki de. Evet, böyle. Çünkü sizi, sokaklarda, baş öne düşmüş, çile denizinde çırpınır görüyordum. Hayatın saçmalığını, bir bıçak yarası gibi değil, kendinden geçiş anlarında söylenen, ama hemen unutulan bir türkü gibi, bağrınıza basmıştınız. Sizi kör olsun bu yollara sürükleyenler! Size hayatın saçmalığını anlatanların canı çıksın! Gözyaşlarındaki güzelliği gösterebilirlerdi. Ağlayan kadınların güzelliği yok mudur?

Ama, şimdi, daha başkasınız. Bu masa balık mı kokuyor? Balık kokuyor, hep balık kokacak. Siz de, buraya girdiğinize göre, bundan böyle, balık kokacaksınız. Hayatın saçmalığını

savunan felsefe kokacağınız yerde, balık kokmanız, çok daha iyidir. Dudaklarınız çöl yolcularınınki gibi kuru ama, hele aradan biraz zaman geçsin, hele şu ocak yükünü alsın, semaver coşsun, görürsünüz, dudaklarınızın nasıl ıslanacaklarını... Dudaklarınızı unuttum gitti bile. Bence, önemli olan gözleriniz. Balık gözü gibi gözleriniz. Mersin gözler!

Deniz, üç adım ötede, ölüm kadar alımlı durmuş işte. Denize bakıp bakıp kendinden geçecek soydan aptal kişi değilsiniz ama, böylesi bir aptallığa da can atıldığını düşünmemezlik edemezsiniz. Deniz bu, dersiniz. Deniz coşar ve susar. Ölüm, dersiniz. Ölüm susar, can almağa susar, büyüklüğünü anlamış kişiler arar, bulunca da, durmaz artık, coşar. Ölümün güzelliği, onu düşünmeden yaşamakla ele geçer.

Hele şu getirilen çaydan bir yudum için de, ondan sonra düşünün. Çay güzel olmuş, değil mi? Pirandello da güzel demişti: "Her biçim bir ölümdür!" diye. Bu söz de anlamsız değildir, bu çay da, ölüm de... Ölümü özleyenlerden değilseniz, ölümün dostusunuz, demektir!

Canım, bir yudum daha için de, ondan sonra kendi varoluşunuzu düşünürsünüz. Biliyorum, burası içinizi açmadı sizin. O halde, ne duruyorsunuz, bilinçli bir düşe dalın. Ya da düşünüz bilinçsiz olsun, olabilirse elbet... Elbiseniz, boynunuza ur gibi sarılan atkınız, ıstakoz ayakları gibi oynak olan elinizdeki şövalye yüzüğünü bir an için unutun... Haydi, geçin şu madde dünyasının kapılarından. Her an kapılar vardır. Varlık kapıları, yokluk kapıları. Birinin başında bulunan, öbürünkünün düşman kesilir. "BİRŞEY TOPLANIR BOŞLUKTA.. BİRŞEY DAĞILIR."

Haydi...

Neden? Neden beğenmediniz çayı? Şekerli mi? Yoksa fazla mı demli? Herşeyde bu iki özelliği görmüyor musunuz? Alışkanlıklarınız bu iki özellikle örülmemiş midir? Çocukluğunuzun öykülerindeki libido kinleri bu özelliklerle dolmamış mıdır? Yeryüzünden savaşın kaldırılmayacağını savunan Freud sanki az mı ileri, ileri gitmişti? Siz de bir savaşçı olun, bırakın kadınlığınızı, savaşçı olun. Ama, amazonlar gibi savaşçı olun, yeter bu, yeter!

Görüyorum, dudaklarınız kıpırdıyor. Deniz kıyısındaki kediye bakıyorsunuz. Söyleniyorsunuz içinizden. Kirçil bir kedi. Mırıl mırıl, ölü bir balığın gözlerini oyuyor. Kedinin yanıbaşında, bir başka kedi. Anlasın gönlünüz bunu: İki kapı ve iki kapı önünde, iki varlık. Ölü birinci kapı. Balığın gözleri ikinci kapı. İlk kedi birinci varlık. İkinci kedi ikinci varlık. Bu tablodan, varlıkları, kedileri kaldırın, yerine insan koyun. Ne olur?

İnsanı kaldırın. Yerine hidrojen ile oksijeni koyun. Ne olur? Hep yemek ve yenmek olayı...

Hayır, hayır, başınızı o yöne çevirmeyin. Size ne ondan? Bir balıkçı işte. Elbisesinde deniz içmiş soğukluk var. Az önce, sandaldan yere, yerden delik ağlara, delik ağlardan da buraya düştü. Burada, beş çay içecek. Sonra, kalkacak, sabah sabah, içkilerinin lâkerdası başına gidecek. Kayık türküsünü denizde unutmuş olduğu dudaklarını anasonlu rakı ıslatacak.

Felsefe mi? Hayatın saçmalığı mı? Herşeyin anlamsızlığı mı? Bu rakı, bu onu kadar sevdiği rakı, kız memesi gibidir onun için... Bir çırpıda, yüreğinin yanıklığını giderir. Ve denizde unuttuğu kayık türküsü dudaklarının artık mezesi olur!

Hayır, muşamba ceketine bakmayın. Bu ceketin, ölüm ve dirim uğruna, kaç gece, kaç poyraz, kaç lodos, kaç karayel altında belâ geçirdiğini bilemezsiniz.

Neden elindeki yüzüğe bakıyorsunuz? Mutluluk mu? Nasıl? Bir yüzük, bin belâ, demektir. Bunu hayattır söyleyen, her an yeni bir kılığa giren insandır. Bunu söyleyen, değişim'dir. O, bunca yıl, iç denizlerde, kıyı sularında, Kefken'de ölen babasını unutmak için gittiği Yunan arşipelinde, köpek balığının, mercanların, lüferlerin, yoksul lokması uskumrunun, yengecin, istakozun değil, balinanın aşkına yandı. Hep bir balina tutmak istedi. Tutamadı. Üçüncü kızının, zifaf gecesi, kendini astığını işitince, deliye döndü, soluğu rakıda aldı.

Gülerim size: Siz, batıdan gelen varoluş felsefesinin dumanlarında boğulmuşsunuz. Bu balıkçı kahvesinin dumanları açmaz sizi. Sevgilinizle bir olur, 'bohemce' yaşamanın büyüsüne kapılırsınız. Serseri olmak nerede, bu serseriliğe özenmek nerede? Onun, balıkçının üçüncü kızı, istemediği kişiyle dünya evine girmemek için asmıştı kendini. Siz de, istemediğiniz bu dünyadan, saçma, anlamsız bulduğunuz bu insanlardan uzaklaşmak için, bir halt etseniz e, asamıyorsunuz da kendinizi! Yapamazsınız! Hani saçma idi dünya?

Neden bu kadar korkaksınız? Şu İstanbul kıyıcığındaki balıkçı kahvesinde, balıktan, balık masallarından konuşan, balık, çay, rakı, kan gerçeğini, ağ, girgir, yakamoz gerçeği gibi hayatlarına ülkü seçen kişileri ne diye, ne diye bilgisiz bulursunuz? Bilgi nedir ki? Kim bilgilidir yerden doruğa? Bu balıkçı felsefesiz mi, müziksiz mi, anlayışsız mı?

Evet buraya geldiniz. Ayaklarınız geldi. Elleriniz geldi. Gözleriniz geldi. Ama kafanız yok ortada!

Gidiyor musunuz? Açık olsun yolunuz. Çay parasını vermeseniz de olur. Kapı açık işte. Ne duruyorsunuz? "Pis, bir daha ayak atma buraya! Küfürler dost olmaz sana!" diyen mi var? Yok. Yalnız biri konuşuyor. Dudak ucundan bir türkü akıtıyor duvarlara: Evlerinin önü Mersin... diye.

Hele biraz daha dursaydınız, Lüfer'ci A'nın şu sözünü işitecektiniz: "Hayat hakkında konuşmak aptallıktır abi! Hayat yoktur, hayatlar vardır. Balık, insan, çay, tükürük birdir, beraberdir. Evlerimizin önü Mersin değil, hayattır, boktur anlıyacağınız... Balık pulları gibi hayatlar vardır..."

. . .

Konuşan gözlerim sustu. Titreyen iki dünyayı unuttum. Yürüdüm.



Nevhâl Gürsak

YALÇIN, Bahattin

BİLİNMEYEN GÜNAHLAR

Aylarca bizi tezek sobalarının yanından uzaklaştırmayan kış, bu yıl için geride kaldı. Önümüzde güzel, mutlu gelecekler olduğunu sanarak seviniyorum. Köyde ufak tefek işler çıkmaya başladı. Kimileri, birkaç koyununu, keçisini kırlara götürüyor. Kimileri; öküzlerin hamını gideriyor. Arpa ekiyorlar.

Bütün kış boyu, derslikle ev arasında, makine mekiği gibi gittim, geldim. Tezek dumanları ile islenen burnum, artık bu boğucu kokuyu duymaz oldu. Okulda, evde yakılan hep tezek. Köyün içi de öyle tüm. En tedarikli harcanan, en çok dikkat gösterilen şey tezek, burada. Sabahtan okula gelen çocuklar birer tezek parçası sıkıştırırlar koltuklarının altlarına. Küçük getirenler, unutanlar arkadaşları yoluyla işittirilir bana.

Köyde kahve yok. Küçük, aslında köy. Otuz evli. Köy erkeklerinin toplandığı, topu topu muhtarın bir odası var. Başka gidecek hiçbir yer yok. Burasını da ramazan için getirtilen imam kapattı. Kuran okutuyor tüm köylülere. İmam köye geldiğinden beri çocuklar da okula gelmemeğe başladı.

Okula gelmeyen çocukların babaları ile konuşuyorum: "Aman bire öğretmen; beş altı aydır senin önündelerdi. Bırak bir ay da imam okutsun. Tüm gâvur mu edeciyik? çocuk çocukları." diye hiç çekinmeden imamda okuduklarını söylüyorlar. Muhtarla görüştüğüm zaman, muhtar: "Ben nöğrüyüm muallim beğ; bös böyük başıynan hoca gahmış benim evime gelmiş. Tan garadeniz gibi yerden. Zahar yarın buna beş on guruş dereciyik. Elden aşşağa veremek. O da ev geçindiriyor. Bunu nerden toplayak. Soğna herif odamda yatmasa bitüllü. Neyise idare et bahalım. Ramazandan soğna, imamı uğurlayınca; gene sana saldırırım çocukları. Bırah; acıh da öte dünyalığını bellesinler." dedi.

Üç aydır maaşımı kente gidenlerle getirtiyordum. Köyde ev makası ile kestirdiğim saçlarımı düzelttirmek, devam işi için ilgililerle görüşmek, aylık maaşımı almak için kente iniyordum. İkinci sınıftaki oğlum: "Babacığım, bir meşin top alsanız; bu çayırlık çok güzel, oynarız sizinle" dedi. Pek parlak bir düşünce idi. Boş zamanlarda can sıkıntısını gidermek, hem köyün gençlerini uyuşukluktan kurtarmak için çok iyi olurdu. İş dönüşü duvar diplerinde, kaçak tütün sarılı sigaraları elden

ele dolaştırıp, sigaraya alışıp, büsbütün kendilerini tembelliğe vereceklerine; spora alışırlar, hareketli olurlardı. O anda topun hazır olmasını istedim. Şimdiye dek düşünüp, getirmediğime de kızdım.

Kentden dönerken sepetin içinde bir de meşin top vardı. Hemen gaz ocağı ile şişirerek, başladık oynamaya.

Okul hemen köyün önündeki çayırlığa kurulmuştu. Köylüler işten dönünce, boş zamanlarında, okulun yanına inerler. Konuşuruz. Sonra çayırlığın alt yanındaki kaynaktan abdestlenerek evlerine dönerlerdi.

Ben topu köye getirdikten sonra bir tane köylünün bile, çayırlığa ayak basmadığını gördüm. Hep uzaktan dolaşıyorlardı, kaynağa gitmek için. Bir kez top kaçmış geçtikleri yolun üstüne düşmüştü. O sırada oradan geçen birisine; topa vurup, bana doğru atmasını söylediğim zaman: Adam topa dokunması şöyle dursun; bir yılandan kaçar gibi uzaktan dolaştı. Hem de ağzının içinde bir şeyler mırıldanıyordu.

Bir kez de çayırlığın altındaki kaynaktan su götüren bir kadın: "İlaha sebep.. diyordu, düneğin dağılaydı. Bizim mekdebinen ne işimiz varıdı. Tüm gavur icatları koyde ağdı. Daş yağacak başımıza, daş".

Bütün bu sözlerde, köylülerin çayırlığa gelmemesinde bir iş vardı. Ne idi acaba bu? Kafamı kurcalamaya başladı. Çok düşündüm; bir kez bulamadım nedenini.

Yine bir gün, akşam namazına abdestlenmek için kaynağa inlyorlardı. Son zamanlarda olduğu gibi, uzaktan, hem de benden yana bakmadan geçiyorlardı. Ben geçenleri süzüyor, aralarında muhtarı arıyordum. Biraz sonra baktım o da geliyordu. Muhtar boş, işsiz adam olduğu için, her gün güneş batmadan gelirdi çayırlığa; konuşurduk. Son zamanlarda o da uğramaz olmuştu. Söyle topu yuvarlayarak, çayırlığın kenarına doğru vardım. Muhtarın yolunu kesip konuşmak istiyordum. Benim bu hareketimi görünce, o da bana doğru yöneldi. Sağ eli ile sol kolunun yenini dirseğinden aşırmaya çabalıyordu. Yanıma geldiğinde hiç yüzüme bakmıyordu. Gözlerini bir ayağımı üstüne bastığım top'a dikmişti. Bana da küskün bir hali vardı.

Söze ben başladım.

"— Muhtar.. dedim. Bütün köylüler çayırlığa uğramaz oldular. Bana bile selâm vermiyorlar. Sen de çoktandır gelmiyor, uzaktan dolaşıyorsun. Yoksa sizi, köylüyü gücendirecek bir şey mi yaptım?"

O, omuzlarına taktığı ceketinin yakalarından tutup yenilerken; yine tiksinircesine ayağımın altındaki topa bakıyordu, Sonra, nefret dolu bir sesle:

"— Vur şu merete bir tekme de, at şo deriye, cenabeti." dedi. Bunu söylerken eliyle topu gösteriyordu.

Ben iyice şaşırmıştım. Ne vardı ki bunda? Hemen aklıma günah olacağı geldi. Ama ben de "imamgil" diye anılan bir soydan olduğum halde; duymamıştım günah olduğunu.

"— Peki yi ama, ne var ki bunda? Günah yani, kimseye zararı yok." dedim.

Muhtar iyice kızmıştı, bu sözümün üzerine de.

"— Nasıl günah değil, efendi nasıl.. diye bağırmaya başladı. Daha bu cenabeti koye getirdiğin gün; hoca görmüş. Camide söyledi. Buna ayağını, elini vuran, bir kez dokundurup, yuvarlayan, tüm gâvur olurumuş. Sen gunlarden beri oynuyorsun, zahar kuser koylü sana."

Benim yine aklıma sığmadı günah olduğu. Büsbütün şaşırdım. Şonra, "Acaba, dedim kendi kendime. Ecnebiler icat ettiği için mi günah diyorlar"

"— Mustafendi, dedim. Doğrusu, nasıl günah olduğunu, neden günah olduğunu benim aklım almıyor."

"— Almaz. Almaz ya.." dedi. Ders veren, bildiklik taslayan bir çeşni vardı sesinde: "Sizler, zati bilmeyerek işlersiniz bütün günahları. Niye; Kerbelâ'da, Hazreti Hüseyin'in başını, küffarlar kesip de, böyle senin gibi ayaklarıyınan yuvarlamadılar mı? Ondan soğna da bu topu icat etmişler. Domuz derisinden yapıyorlarmış içindekini de. Su mubarek ıramazan gununde sen de ona elini vuruyor, evinde goyuyorsun. Buna dohunanın orucu bilem gabul olmazmış. Bütün bunnarı geçen gun hoca çocuklara da söyledi. Bizim odada."

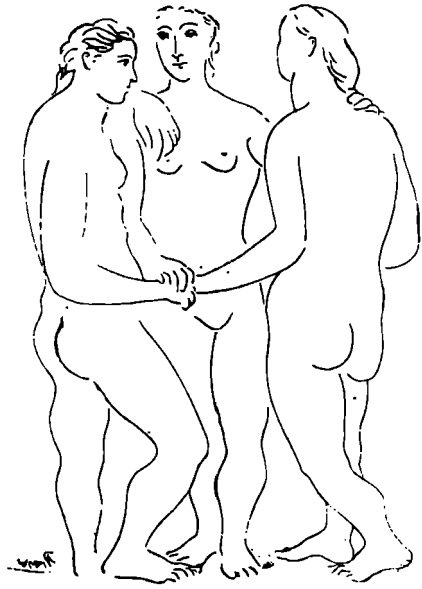
Hele çocuklar da topa ellerini vurmaz olmuşlardı.

Ders aralarında, öğle paydoslarında; sanki, top oynamak için yapılmış gibi güzel çayırlığa bıraktığım topa kimse dokunmaz olmuştu. Çocuklar ya köydeki özel oyunlarını oynuyorlar, ya da okulun duvarının dibinde tembel tembel dikiliyorlardı.

Bunun üzerine muhtar hızını alamamış olacak ki, devam etti söze:

"— Hemi, tüm gâvur işlerini sen getiriyorsun koye. Bundan evvel dutdun bir de çan getirdin. Saatda bir çalınıyor. O çalınırken tüm koylü gulaklarını dıhıyor. Bir kilise ağsik galdı. Hoca koye geldiği gun duyunca "çaldırmayın şunu. Müslüman koyünde çan çalınmaz" dedi. Biz de sen anlarsın deyi, sana demedik. Sen de çanı çaldırmıyacağına; üsdelik bir gâvur işi daha getirdin koye. Hocanın "günah" demesinden soğna gaç denesi "gediyim gırıyım şunu" dedi de ben ırıza gostermedim. Annar bir gun elbet dedim. Şimdi de sen açdın da söylüyom. Bu gâvur işlerini yoh etsen eyi edersin."

Mustafendi bunları söyledikten sonra; yine yüzüme bakmadan kaynağa doğru hızlı hızlı yürüyüp gitti. Hoca camının damına çıkmış akşam ezanını okuyor. Geç kalanlar kollarının yenlerini indirerek, dudaklarında kendilerinin de anlamadığı bir şeyler mırıldanıp, çevrelerine bakmadan, koşuyorlardı imanın sesine.



Picasso

YAVAŞ, İ. Rıfkı

PAZAR EKMEĞİ

"Kızım seni sarhoşa vereyim mi. - İsterim babacığım, isterim. - Onun adı sarhoş. - Sever beni pek hoş." Kara Ahmet pikaba doğru yönelmişti. Masadaki konuşma ilgisini çekti. İçinden: "Elin keyfi saz, sana ülen" diye söylendi. Yan masadaki üç birey tatlı bir konuyu eleştiriyordu. Köy öğretmeni: "Toprak reformu yapılmalı" diyordu. Zaraat mühendisi olan Yeni Musa'nın Süleyman: "Sigorta, büyük sanayi, madenler millîleşmeli" diye umutlanırca söylendi. "Tümü güzel şeyler, ne var ki bak gazeteye devlet demir yolları zarar ediyormuş" diye tamamladı tümcesini, orman bölge şefi Murtaza bey. Çoktandır elinde olmayan bir ilgiyle dinliyordu konuşmaları kahveci. Kara Ahmet. Usu bir şeycikler kavrayamadı. Teklifsiz sokuldu masadaki bireylerin yöresine.

"— Tümünüz mektup gahrı çekmişsiniz. Deminden beri gonuşursunuz. Anladığım bir nikkım varsa arap olayım," der demez, köy öğretmeni başı gediğine getirdi:

"— Kırk yılda bir doğru söyledin araplığının hatırı için."

Kara Ahmet öfkeyle kalktı yerinden. Kahve ocağına yöneldi. Öfkesini belli etmemek için pikaba bir plâk koydu. "Kızım seni sarhoşa vereyim mi?" diye bağırıyordu plâktaki okuyucu. Köy öğretmeni seslendi:

"— Üç kahve yapar mısınız Ahmet ağa? Hem susuversin şu zırıltı."

"— Ne derseniz deyin dostlar, plâk sarhoşa seslenir. Biz çenemizi yormayalım. Toplum anlayışımız düzelmedikçe bu işler yoluna girmez..." diye konuştu orman bölge şefi..

Kara Ahmet, kahveleri getirmişti. Kendine de bir kahve pişirmişti. Dördü birden kahveleri yudumlamağa başladılar. Kara Ahmetin kızgınlığı da geçmişti. Kahveler içildikten sonra dağılmağa başladılar.

Köy öğretmeni masada yalnız kalmıştı. Cebinden çıkardığı Vatan gazetesini okuyordu. Eğitim sorunları üzerine Hayrettin Uysal'ın bir yazısı vardı gazetede... "Hey gidi Hayrettin, hey" diye söyleniyordu ki, selâm verip yöresine geldi Kel Abdu.

"— O, hoca, cinlerle mi konuşuyorsun? Kim hayretmiş, öyle?.."

"— Yok öyle şey. Benim bir arkadaşım vardı, şimdi Milli Eğitim Müdürüdür. Bir zamanlar, zamanın Milli Eğitim Bakanına kafa tutmuştu da; senin anlıyacağın başına çok şeyler gelmişti."

"— Yahşi adammış. Cin-min değilmiş ama, cinlerle oynuyormuş."

Gülüştüler... Köy öğretmeni saatine baktı. Konuyu değiştirmek için Kel Abduya:

"— Bugün günlerden ne?" diye sudan bir soru sordu. Kel Abduda biraz halk ozanlığı vardır. Şapkasını düzeltti, parmaklarını oğuşturarak:

"— Hoca, bu günlerden Salı, dudak şekerlenmiş neylesin balı. — Bizim altımızda hasır, ellerin altında halı."

Diye cevap verdi. Köy öğretmeni gülmeğe başladı. Kimi işnelediğini anlamaktan geri kalmadı. Eski particilerdendi Kel Abdu. Köy öğretmeni muhtarlık yaptığı zamanlarda köy ağaları ile geçinememişti. Köyde ağalardan başka kimsede halı yoktu. Kel Abdu öğretmenden tarafa olduğunu da söylemek istemişti. Köy insanlarını iyi tanıyordu öğretmen, ağalar sevilmese de tutulurdu. Ekmek sorunu vardı ortada. Ağa demek, kuvvet demekti bilisiz bireylerin usunda. Para demekti. Kötülük olduğunu da biliyorlardı. Ne var ki, ağaya muhtaçtılar. Müsaade istiyerek ayrıldı köy öğretmeni de... Kentte işi vardı. O gün kentin Salı pazarı idi.

Matbaanın içi buruk-buruk mürekkep kokuyordu. Gazeteci Muzaffer beyi sordu müretttipiere. Cılız bir çocuk: "— Üst katta, İzmir'den konukları var." diye merdivenlere doğru bakakaldı. Muzaffer beyler de aşağı iniyorlardı. Tanıştırdı İzmir'li arkadaşlarına köy öğretmenini... Kentin Kültür Derneğine çağırdı köy öğretmeni İzmir'li dostlarını. Çarşamba gecesi bir sanat şöleni vardı kentte. Büyük ozanlar çağırılmıştı İstanbul'dan. Dernek odasında sanat üzerine düşünülerini tekrar ettiler. Köy öğretmeni seviyordu olumlu sorunları. Yanlış tanımasalar çok iyi olacaktı. Ülkücü oluşu birkaç kez "şark"ı boylamasına sebep olmuştu. Yılmıyordu. Ak duygunun kutsallığı üstün gelecekti. Onun serüveni bu yönden meşhur olmuştu. Kültür Derneğinde çalışıyor diye mimlenmişti yan düşünülü bireylerin yalanlarıyla. "Kültür Dernekleri, Halkevlerinin yerini alıyormuş. Halbuki memur kişi siyasetle uğraşmazmış", diye ilk öğretim müfettişine de şikâyet edilmişti. Bizim sakat toplum anlayışımızın belirgin durumuydu bu... Örneğin, Mustafa Kemal Derneğinin şubesini açtığı zaman, kentte kıyamet kopmuştu sanki. Bağnazlar kolayını bulsalar bir bardak suda boğacaklardı köy öğretmenini. "Yok köy enstitüsü mezunu imiş. Dinsizmiş. Çalışmıyormuş. Köyde işini bırakıp şehre

lıyormuş. Ondan başka adam yok mu imiş bu işlere burnunu sokacak" diye. Az mı söylenmişti bağnazlar...

Öğretmenin çalıştığı köy, kente yirmi dakika ya çekerdi ya çekmezdi. Yol boyunda bir halk kahvehanesine oturdu. Otobüs bekliyordu. Evine gidip elbise değiştirecekti. Kentte sanat gecesi düzenlemişlerdi. Hava sıcaktı. Elbiseleri ıslanmıştı terden. Soğuk bir şey içmek istedi. Bir çam gazozu ısmarlamıştı ki, Hanlı İsmail, ağanın ırgatı Sülük Ali girdi kahvehaneye.. Selâm verdi öğretmene. Sülük Aliyi gören şaşırır, sayrı kabul eder onu. Kansız, cılız, iplik gibi kalmış zavallı. Yanmış güneşin altında, çarık gibi olmuş yüzceğizi. Yitirmişler zavallıyı bir parça ekmek için. Köy öğretmeni bir çay ısmarladı ona da.. Otobüsün gelmesine de az kalmıştı. Hava kararmağa başlamıştı. Sanat gecesi şöleni gecenin 20,45 inde idi, vakit vardı. Öğretmenin acelesi yoktu. İçinde bir sıkıntı vardı. Göğüs kemiklerini kırıp, yüreğine bir şey girmişti sanki. Bir şey bitti mi, bitmeli idi. Kavgaların yüzü soğuk olduğu halde. neyin kavgasını yapıyorduk? Niye iyi şeyler kutsal kitaplarda kalıyordu? Ve niçin kötü bireyler çıkarlarına göre kabul ediyorlardı erdemli durumları; erkinlik diye bir şeyler olmalı... Kutsal kitaplar, insanları seveceksiniz der. Seversen, çıkar gözetmiyeceksin. Mutlu kılar bu duygu insanları." Köy öğretmeninin yüreğine yapışan duygu idi. Kötüye ve haksızlığa karşı isyan eden yüreği eziliyordu. Evrenin çirkin tarafıydı bu... Evrenin zengin tarafı sevgi üzerinedir. Zengin olan, salt ak düşünü yoksunu zenginlik: "En yüksek iyi benim. Her şey benimle satın alınır." diye saçmalar... Köy öğretmeni bu duygularla yaşadığı an, otobüs de gelmişti. Dörtyola dek gideceklerdi. Oradan köye yayan gidiliyordu...

Otobüsün içi sıkışıktı. Balık küfesine benziyordu. Ne var ki, balıkları sudan çıkardın mı ölürler. Oradaki bireylerin hayatına da yaşamak denemezdi. Hanlı İsmail ağanın ırgatı Sülük Ali hangi hayatı yaşıyordu? Bir dilim ekmek için canını, kanını ve mutluluğunu kötü teraziye koymamış mı?

Tek-tük yıldızlar parıldıyordu mavi gökte. Bir yıldız da sayrılanmış gibi parlamağa, ışık olmağa çalışıyordu. Köy öğretmeni: "Sülük Alinin kader yıldızı" diye geçirdi içinden... Köy yolu tozluydu. Kara düşünülü bireylerin kafaları gibi hem. Konuşmuyorlardı. Ankara yolundan ateş akıyordu sanki. Dakika geçmiyordu, arka arkaya vasıtalar gelip gidiyorlardı. Yolda ateş böcekleri oynuyordu da, kimsenin haberi yoktu... Sessizliği köy öğretmeni bozdu: "Ali efendi, mahsul nasıl bu yıl?" diye konuşturmak istedi Sülük Aliyi.. Efendi sözcüğünü yadırgamıştı Sülük Ali. "Okumuş insan başka oluyor" gibi bir şey geçirdi içinden. Askerliğini anıladı bu kez. "Hocam, benim bir

zabitim vardı askerde, sizlerden iyi olmasın, iyi adamdı." diye söylendi. Köy öğretmeni:

"— Estağfurullah Ali efendi. İyi insanlar çoktur. Dünya tüm kötülerin elinde olsa, savaşların sonu mu gelir? Sen askerlik yapmışsın daha iyi bilirsin."

"— Doğru söze ne denirkinem. Bizim konşu Halil emmi merhametli adam. Beni salı pazarında gördü. Hal-hatır sordu. Bir gaymayı sıkıştırdı elime harçlık yaparsın diye."

"— Ağa bir şey vermez mi? Zengin adam."

"— Canı isterse verir ağam. Diyeceğim, Halil emminin verdiğinlen bir pazar ekmeği aldım. Melim-melim bakıyor çocuklar elime. Hem katık oluyor onlara. Yaza zor çıktı küçüğü. Bu yıl hasat kesat gitti, arpa ekmeği gursaklarını tırmalıyor da hocam."

Köy öğretmeni konuşamadı. Gözleri dolmuştu. Köyün içine girerken azgın köpekler havlıyordu. Ağanın kapısının önüne gelmişlerdi. "Bir uğrayayım hocam, ağamın tenbihatı vardır da... Akşamlarımız hayırla dolsun hocam."

Köy öğretmeni acele birşeyler atıştırdı ağzına. Giyindikten sonra "gelirim" diye ayrıldı evden. Kente gelince öğrendi sanat gecesinin olmıyacağını.. Canı da sıkılıyordu. Dernek odasına gitti. Kimsler yoktu. Terlemişti, terini sildi. Kitaplıktan bir kitap aldı. Okumağa başladı. Bir saat geçmişti. Öfkeyle bıraktı kitabı. Ne idi kızdığı? Oysa, Gothe'nin Faust isimli yapıtı idi okuduğu. Ne diyordu Gothe: "Nereye gidersem gideyim, yüreğim yanıyor, yanıyor, yanıyor. Pek yalnız da kalmıyorum. Ağlıyorum, ağlıyorum, ağlıyorum. Yüreğim parçalanıyor..."

Köy yolunu sarhoş bir karanlık sarmıştı. Köy öğretmeni yanık bir türkü tutturmuştu. Yalnızlığa karşı. Duygulanmıştı. Hangi sevinin tutkusuydu bu? Köye girerken elinde olmadan sustu. Gözleri kararıyordu. Ağlamıştı kimsesizliğe. Gerçek duvarlarında pazar ekmeği asılıydı sanki. Kurşuna dizilmeden, "dar ağacına" çekilmeden, ölümü gelmeden yaşamak istiyen, ölü yaşıyan; bizden olan birey'er...



Doğan Karaca

KISA BİYOGRAFYALAR

Bu yıllığımızda yazıları bulunan yazar ve sanatçılardan bir kısmının daha biyografyasını sunuyoruz. Gelecek yıllıklarımızda başka arkadaşları tanıtmağa devam edeceğiz.



Matisse



ALPTEKİN, M.

10 Ocak 1940 ta Çal'da doğdu. Çal Gazi Mustafa Kemal İlkokulunu, Denizli Ortaokulunu, Akşehir Öğretmen Okulunu, Bursa Eğitim Enstitüsünü bitirmiştir. Hâlen Kaman Ortaokulu Türkçe öğretmenidir. Yazı hayatına 1955 te başlamıştır. Yazıları Yelken, Bugün Gazetesi, Konya Gazetesi, Alan, Çağrı, Türk Sanatı, Dost, Türk Dili ve Varlık'ta çıkmıştır

AND, Metin



17 Haziran 1927'de İstanbul'da doğdu. Babası Reşit, annesi, Seniha'dır Bekârdır. Galatasaray Lisesini, İstanbul Hukuk Fakültesini ve Londra Üniversitesini bitirmiştir Şimdi Forum Yayınları'nın sahibi olup, çeşitli inceleme ve deneme yazılarının yanısıra özellikle tiyatro ve bale üstüne eleştirmeler yazmaktadır. Yazı hayatına 1954 yılında atılmış. Forum, Değişim, Dost, Türk Dili, Devlet Tiyatrosu, Türk Folklor Araştırmaları, Dance News, Musical Courrier, Dance Magazine gibi dergilerle Ulus, Vatan, Milliyet gazetesinde yazılarını yayınlamıştır. Başlıca eserleri: *Gönlü Yüce Türk* (1958), *Kırk Gün Kırk Gece* (1959), *Dance of Anatolian* (İngilizce, 1959), *Karagöz Hamdi'den Üç Oyunu* (1962), *Dionisos ve Anadolu Köylüsü* (1962), *Bizans Tiyatrosu* (1962). Ayrıca İtalyan Ansiklopedisi (Enciclopedia Dello Spettacolo) da Türkiye maddesini yazmıştır.

ANDAY, Melih Cevdet



1915'te İstanbul'da doğdu. İlk ve Ortaokulu İstanbul'da okudu. Ankara Gazi Lisesini bitirdi. Kısa bir süre Sosyoloji öğrenmek için gittiği Belçika'da kaldı. dönüşte Ankara Milli Eğitim Bakanlığı Yayın Müdürlüğünde memurluk etti. 1942-1951 yılları arasında İstanbul'da Akşam gazetesinde çalıştı. Sonra çeşitli gazetelerde Sanat Edebiyat sayfaları yönetti. Fıkralar yazdı. Şimdi İstanbul Belediye Konservatuarında öğretmendir. İlk şiiri Varlık dergisinde (15 Kasım 1936) yayınlandı. Bunu lise arkadaşı Orhan Veli ve Oktay Rıfat'la birlikte yine Varlık'ta yayınladıkları şiirleri izledi. Şimdi Cumhuriyet gazetesinde haftada bir, makale yazmakta, şiirlerini, öteki yazı ve denemelerini Yeditepe'de yayınlamaktadır. Başlıca kitapları: *Garip* (1941, Orhan Veli, Oktay Rıfat'la birlikte), *Rahatı Kaçan Ağaç* (1946, ikinci baskısı 1961), *Telgrafhane* (1952), *Yanyana* (1956).

ARPAD, Burhan



19 Mayıs 1910'da Mudanya'da doğdu. Babası İsmail Hakkı, annesi Ayşe Siireyya'dır. Orta Ticaret Okulunu bitirdi. 1928-1943 yılları arasında Tekel İdaresinde memur olarak çalıştı. 1938 yılında Semiha Arpad'la evlendi. Şimdi Ahmet'le Ayşe adlı iki çocuğu vardır. Yazı hayatına 1936'da Uyanış dergisinde başladı. Bunu İnanç, Yeni Mecmua, Yürüyüş Adımları, Vakit, İleri, İstiklâl, Memleket, Türk Tiyatrosu, Perde ve Sahne, Hürriyet, Cumhuriyet, Vatan, Hafta, Yıldız Filarmoni, Sinema, Dost, Yeditepe gibi çeşitli dergi ve gazetelerde çıkan yazıları izledi. Vatan gazetesinde uzun bir süre günlük fıkralar yazdı. Hikâye, gezi, tiyatro eleştirileri üzerine

eserler verdi. Başlıcaları: *Şehir 9 Tablo, Tuna'dan Şimale Avrupe, Dolayısiyle, Uçuş Günlüğü, Perde Arkası, Son Perde, Günüğününe, İlk Gece, Gezi Günlüğü.* Ayrıca başta Stefan Zweig'la, E. Maria Remarque olmak üzere öteki modern Arman ve Avusturya yazarlarından çeviriler yaptı. Bazı küçük hikâyelerinin Almanca çevirileri yayınlanmıştır.



BAYDAR, Mustafa

1920'de Gümülcine'de doğdu. Evli olup, Emel ve Özlem adlarında iki kızı vardır. İlköğrenimini Mustafa Necati İlkokulunda tamamladıktan sonra, Edirne Lisesini bitirdi. 1944 yılında Edebiyat Fakültesi Türkoloji Bölümünden mezun oldu. Bir süre Anadolu'da lise edebiyat öğretmenliği yaptı. O sıralarda Anadolu'da çıkan çeşitli dergi ve gazetelerde yazıları çıktı. 1950 yılında öğretmenlikten ayrılarak İstanbul'a geldi ve Basın hayatına atıldı. Son Telgraf gazetesinde Gençlik ve Sanat sayfaları idareciliğinden sonra Son Saat, Gece Postası, Akın, Dünya, Cumhuriyet gazetelerinin yazı kadrolarında çalıştı. Vatan ve Hür Vatan gazetelerinde edebî ve tarihî yazıları çıktı.

Şimdi Cumhuriyet gazetesi ve Doğan Kardeş dergisinin yazı işleri kadrosunda çalışmakta, yazılarını Varlık, Yeditepe, Yeni Ufuklar, Yücel, Kitap-Belleten gibi dergilerde yayınlamaktadır. Başlıca eserleri: *Atatürk Diyor Ki* (1951), *Atatürk'le Konuşmalar* (1952), *Attilâ* (1953), *Kubilây* (1954), *Ahmet Mithat* (1954), *Kabakçı Mustafa İsyanı* (1954), *31 Mart Vakası* (1955), *Yeni Türk Hikâyecileri Antolojisi* (1956), *Edebiyatçılarımız Ne Diyor?* (1960).



BERK, İlhan

1916 yılında Manisa'da doğdu, Balıkesir Necatibey İlköğretmen Okulunu bitirdi. İki yıl ilkokul öğretmenliği yaptıktan sonra, yüksek öğrenimini Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Fransızca Bölümünde tamamladı. Ortaokul öğretmenliklerinde bulundu. Yazı yazmaya 1935 yılında ilk kitabını da yayınlıyan Manisa Halkevi dergisinde başladı. Bunu Varlık, Vatan gazetesi Sanat Yaprağı, sonra da Yeditepe, Dost, a dergisi, Değişim gibi belli başlı sanat dergilerindeki şiir ve yazıları izledi. Başlıca kitapları: *Güneşi Yakanların Selâmı* (1935), *İstanbul* (1947), *Günaydın Yeryüzü* (1952), *Türkiye Şarkısı* (1953), *Köroğlu* (1955), *Galile Denizi* (1958), *Çivi Yazısı* (1960), *Otağ* (1961), *Başlangıçtan Bugüne Beyit Mısra Antolojisi* (1960), *Yerma* (Çeviri piyes. 1962).

CANSEVER, Edip



8.8.1928'de İstanbul'da doğdu. Babasının adı Fazlı'dır. 1947'de Mefharet Cansever'le evlenmiş, şimdi Nurian ve Ömer adlı iki çocuğu vardır. Ticaretle uğraşmaktadır. İlköğrenimini 56 ncı ilkokulda, ortayı Kumkapı Ortaokulunda tamamladıktan sonra, İstanbul Erkek Lisesini bitirmiştir. Sanat hayatına 1944-45 yıllarında başlamış, bu yıldan sonra Yeditepe, Dost, Türk Dili, A. Değişim v.b. gibi belli başlı sanat dergilerinde aralıksız olarak şiirler yayınlamıştır. Başlıca şiir kitapları: *Dirlik Düzenlik, Yerçekimli Karanfil, Umutsuzlar Parkı, Petrol, Nerde Antigone.*

DAMAR, Arif



23 Temmuz 1925'te Çanakkale'nin Karainebeyli köyünde doğdu. Babası Hacı Hüsnü efendi, annesi Mükerrem hanımdır. Evlidir. Çocukları yoktur. Yenikapı Ortaokulunu bitirdikten sonra, İstanbul Erkek Lisesine girmiş, bir süre sonra ayrılmıştır. İlk şiiri 1940 yılında Yeni İnsanlık dergisinde yayınlanmıştır. Sonradan belli başlı sanat dergilerinde şiirleri çıkmıştır. Şimdi Yeditepe'de yayınlamaktadır. Başlıca eserleri: *Dünden Güne* (1956), *İstanbul Bulutu* (1958, Bu kitap Yeditepe Şiir Armağanı'nı kazanmıştır.) ve *Saat Sekizi Geç Vurdu Kedi Aklı*, bir de *Sarhoş Kâğıt* adlı kitap hâline gelmemiş bir büyük hikâyesi vardır.

DURU, Orhan

18 Aralık 1933'te İstanbul'da Rumelihisarı'nda doğdu. Babası İbrahim, annesi Hacer'dir. Sırasiyle Çankırı İlkokulunu, Beşiktaş Birinci Ortaokulunu, Afyon Lisesini bitirdikten sonra, Veteriner Fakültesinden mezun olmuştur. Anadolu'da veterinerlik, sonra Veteriner Fakültesinde asistanlık yapmıştır. Şimdi Ulus gazetesinde muhabir olarak çalışmaktadır. Bekârdır. İlk hikâyesi 1953 yılında Küçük dergi'de yayınlandı. Bunu Yeni Ufuklar, Seçilmiş Hikâyeler, Dost, Pazar Postası, Son Havadis, (C. Sait Barlas'ın çıkardığı), Filiz, Evrim, Sonçağ, Değişim, Açık Oturum, Ulus gibi dergi ve gazetelerde yayınladığı hikâye ve yazıları izledi. Başlıca hikâye kitapları: *Bırakılmış Biri, Denge Uzmanı.*



HACIHASANOĞLU, Muzaffer

1924 yılında Çankırı'da doğdu. İlköğretimini Kalecik'te, orta öğrenimini Ankara Gazi Lisesinde yaptı. Ankara Tıp Fakültesini bitirdi. Anadoluda sıtma savaş hekimliklerinde, hükûmet tabibliğinde bulundu. Ankara'da İşçi Sigortaları Hastanesinde Dahiliye asistanlığı yaptı. Şimdi Tosya Devlet Hastahanesi Dahiliye Mütehassısıdır. 1947 yılından beri Varlık'ta yazmaktadır. Hikâye kitapları: *Bir Tesbih Tanesi* (1951), *Bu Dağın Ardı* (1954).

HIZLAN, Doğan

22 Aralık 1937'de İstanbul'da doğdu. Babası Sadullah. Annesi Fevziye'dir. Evli değildir. İlkokulu Koca M Paşa 28 inci ilkokulda, ortayı Davutpaşa ortaokulunda, liseyi de Pertevniyal Lisesinde tamamladı. Şimdi Hukuk Fakültesi öğrencisidir. İlk yazısı 1954 yılında yayınlandı. Bunu Tanin, Hür Vatan, Pazar Postası, A dergisi, Türk Dili, Değişim, Türkçe gibi dergi ve gazetelerde yayınladığı deneme, eleştirme yazıları izledi. Yazılarını henüz kitap halinde toplamamıştır



İZMİRLİ, Mübeccel



22 Mayıs 1934'te Çorlu'da doğdu. Babası Hikmet, annesi Müşerref'tir. Bekârdır. Kadıköy 6 ncı İlkokul ve Çapa Kız Ortaokulunu bitirdikten sonra lise öğrenimini özel dersler alarak yapmıştır. Personel memurluğuyla çalışma hayatına atıldıktan sonra, şimdi sekreterlik ve Reklâm Filimleri Dublajında çalışmaktadır. Sanat hayatına 1955 yılında başlamıştır. Şiirleri Medeniyet, Kuzey ve Güney bölgelerinin "Kıyı" Sanat Yaprakları, Varlık, Çağrı, Çağdaş, Ilgaz, Sorun, Ataç gibi dergi ve gazetelerde yayınlanmıştır. Şiirlerini henüz kitap haline getirmemiştir.



İNCİOĞLU, Erol

1923 yılında Erzurum'da doğdu. Babası Muammer, annesi Muazzez'dir. Bekârdır. İlk ve orta öğrenimini İzmit'te yapmış, Ankara Hukuk Fakültesini bitirmiştir. Şimdi yargıç muavini'dir. İlk şiiri 1955'te yayınlanmış, bunu Varlık, Özlem dergileriyle Türkyolu gazetesinde yayınlananlar izlemiştir. Şiirlerini henüz kitap haline getirmemiştir.



K., Tarık Dursun

1931 yılında İzmir'de doğdu. Ortaokul öğrenimi gördükten sonra hayata atıldı. İzmir ve Ankarada çeşitli işler yaptı, gazetelerde bu arada Son Havadis (eski), Pazar Pastası, Yenigün, Ulus'ta çalıştı. Bir süre reji asistanlığı yaptı. Senaryolar yazdı. Son Posta gazetesinde dış haberler sekreteri oldu. Sanat hayatına 1949 yılında şiirle girdi. Cengiz Tuncer'le birlikte bir de şiir kitabı yayınladı: *Devridalem* (1951). Hikâyeye 1951 de başladı. Yeditepe, Kaynak, Seçilmiş Hikâyeler, Mavi, Yenilik, Varlık, Dost dergilerinde yazdı. *Güzel Avrat Otu* adlı hikâye kitabiyle 1961 yılı Türk Dil Kurumu Hikâye Armağanını aldı. Başlıca eserleri: *Hasangiller* (iki uzun hikâye, 1955), *Rıza Bey Aile-Evi* (roman, 1957), *Vezir Düşü* (hikâyeler, 1957), *İnsan Kurdu* (roman, 1959), *Güzel Avrat Otu* (hikâyeler, 1960).

KOCAGÖZ, Samim



1916 yılında Söke'de doğdu. İlköğrenimini Söke'de yaptı. İzmir Erkek Lisesini bitirdikten sonra İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türkoloji bölümünden mezun oldu. Üç yıl kadar Lozan Üniversitesinde Sanat Tarihi derslerini izledi. Sonra yurda döndü. O gündenberi Söke'de çiftçilik yapmaktadır. İlk hikâyelerini 1939 - 40 yıllarında yayınlamıya başladı. Yeni İstanbul gazetesinin New-York Herald Tribune gazetesiyle birlikte düzenlediği Dünya Hikâye Yarışmasında Sam Amca hikâyesiyle Türkiye birinciliğini kazandı. 1948 yılından bu yana daha çok roman üzerinde çalışmaktadır. Yazı ve hikâyelerini çoğunlukla Yeditepe ve Yeni Ufuklar dergilerinde yayınlamaktadır. Başlıca eserleri: *İkinci Dünya* (ro-

man, 1938), *Telli Kavak* (hikâyeler, 1941), *Sığınak* (hikâyeler, 1946), *Bir Şehrin İki Kapısı* (roman, 1948), *Sam Amca* (hikâyeler, 1951), *Yılan Hikâyesi* (roman, 1954), *Cihan Şoförü* (hikâyeler, 1954), *Onbinlerin Dönüşü* (roman, 1957), *Ahmet'in Kuzuları* (hikâyeler, 1958), *Kalpaklılar* (roman, 1962).

MUTLUAY, Rauf



1925 yılında Eskişehir'de doğdu. Babası Salih, annesi Vasfiye'dir. 1949 Haziranın da Aysel Mutluay'la evlendi. Ahmet Mete - Salih Tepe adlarında ikiz çocuğuyle Samih Emre adlarında üç çocuğu vardır. Kütahya Dervişpaşa İlkokulunu, İstanbul Erkek Lisesini bitirdikten sonra Yüksek Öğretmen Okuluna girerek Türkoloji okumuştur. Buradan çıkınca öğretmenliğe atılmıştır. Çeşitli liselerde edebiyat öğretmenliklerinde bulunmuştur. Şimdi Atatürk Erkek Lisesi Edebiyat öğretmenidir. Yazı hayatına 1946 yılında başlamış, bunu Gün, Dost, Yeditepe, Dunya, Kim, Hür Vatan gibi gazete ve dergilerde yayınladığı hikâye, deneme, eleştirme yazıları izlemiştir. Yazılarını kitap haline getirmemiştir.

NACİ, Doğan

1929 yılında İzmir'de doğdu. Babası Naci, annesi Sabiha'dır. Bekârdır. Ankara Mimar Kemal İlkokulunu, Elâzığ Ortaokulunu, Atatürk Lisesini ve Dil Tarih Coğrafya Fakültesinin Türkoloji bölümünü bitirmiştir. Aynı bölümde 1958 yılında doktora yapmıştır. 1954 yılından bu yana Ankara Dil Tarih - Coğrafya Fakültesi Türkoloji Bölümü asistanıdır. İlk yazısı 1949 yılında yayınlanmıştır. Türk Dili, Varlık, Arayış, Dağarcık dergilerinde şiir, hikâye, deneme, fıkra ve makalelerini yayınlamıştır. Yazılarını kitap halinde toplamamıştır. Bi-

limsel çalışmalarından olan "Yabancı Dillerle Türkçe Arasında Anlam Benzerliği ve Alışverişi" adlı doktora tezi de basılmayı beklemektedir. Türk Dili üzerine yaptığı öteki bilimsel çalışmaları da Türk Dili ve T.D.A.Y. Belleten'de yayınlanmaktadır.



NECATİGİL, Behçet

1916 yılında İstanbul'da doğdu. İlkokuldan sonraki öğrenimini İstanbulda yaptı. Kabataş Lisesini bitirdikten sonra Yüksek Öğretmen okuluna girdi. Orada Türk Dili ve Edebiyatı okudu. Bir süre Anadolu'da edebiyat öğretmenliklerinde bulunduktan sonra İstanbul'da Kabataş Lisesi edebiyat öğretmeni oldu. Şimdi Çapa Eğitim Enstitüsünde öğretmendir. İlk şiiri 1935 yılında Varlık dergisinde çıktı. Bunu belli başlı sanat dergilerinin yanı sıra çoğu Varlık'ta yayınlanan şiirleri izledi. Çeviriler yaptı. Almancadan yaptığı çeviri kitapları 20'ye yakındır. *Eski Toprak* adlı şiir kitabiyle 1957 Yeditepe Şiir Armağanını kazanmıştır. Şiir kitapları: *Kapalı Çarşı* (1945), *Çevre* (1951, 1960), *Evler* (1953), *Eski Toprak* (1956), *Arada* (1958), *Dar Çağ* (1960).

ÖNEŞ, Mustafa

1935 yılında Giresun'da doğdu. Babası Mahmut, annesi Zehra'dır. Bekârdır. İlkokulu Girenun'da, liseyi Erzurum'da tamamlamıştır. Şimdi İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe bölümü öğrencisidir. Ayni zamanda Bakırköy Vergi dairesinde memur olarak çalışmaktadır. İlk şiiri 1955 yılında yayınlanmıştır. Bunu Anadoluda çıkmakta olan çeşitli dergi ve gazetelerdeki yazıları izlemiştir. Varlık'ta şiirleri çıkmaktadır. Şiirlerini henüz kitap halinde toplamamıştır.



ÖZLÜ, Demir



9 Eylül 1935'te İstanbul'da doğdu. Babası Sabih, annesi Nimet'tir. 25 Şubat 1959'da Nebahat Özlü'yle evlendi. Ayda adlı bir kız çocuğu vardır. Ödemiş İstiklâl İlkokulunu, Ödemiş Ortaokulunu, İstanbul Kabataş Lisesini, sonra da İstanbul Hukuk Fakültesini bitirdi. Şimdi aynı fakültede asistandır. Sanat hayatına 1952-1953 yıllarında "Dönüm" adlı dergide başladı. Bunu Yeni Ufuklar, Mavi, Forum, Yenilik, a dergisi, Yeditepe, Dost, Türk Dili, Vatan, Öncü, Pazar Postası gibi gazete ve dergilerde yayınladığı hikâye, deneme, eleştirme yazıları izledi. Hikâyelerini *Bunaltı* (1958) adlı bir kitapta topladı. Şimdi *"Soluma"* adlı başka bir kitap hazırlamaktadır.

ÖZYALÇINER, Adnan



1934 yılında İstanbul'da doğdu. Babası Ahmet Nuri, annesi Ayşe'dir. Evli değildir. İlkokulu Kâğıthane 3 üncü Pansiyonlu İlkokulda, ortayı Eyüp Orta'da okuduktan sonra İstanbul Erkek Lisesini bitirmiştir. Liseden sonra Edebiyat Fakültesi Türkoloji bölümüne girmiştir. Öğrenciliğini hâlâ sürdürmektedir. Lise son sınıftan beri çeşitli işlerde çalışmış, şimdi Cumhuriyet gazetesinde müsahhihlik yapmakta ve Varlık Yayınevinde çalışmaktadır. İlk hikâyesi 1953 yılında Demet adlı yalnız bir sayı çıkabilen bir dergide yayınlanmıştır. Bunu Öniiç, Mavi, Çağıltı, Yenilik, A dergisi, Yeditepe, Türk Dili, Türkçe, Varlık, Vatan, Hür Vatan, Değişim gibi dergi ve gazetelerde çıkan hikâye ve yazıları izlemiştir. Hikâyelerinin bir bölüğünü *Pamayır* (1960) adlı bir kitapta toplamıştır.



POYRAZ, Mehrizat

7 Şubat 1943'te Erzincan'ın Kemaliye ilçesinde doğdu. Babası Mahmut, annesi Fahriye'dir. Bekârdır. İlköğrenimini Firuzağa İlkokulunda tamamlamıştır. Şimdi İtalyan Lisesi ve Teknik Okulu son sınıf öğrencisidir. 1954 yılında ilk şiiri yayınlandıktan sonra bunu Varlık, Elif, Beşgen, Çağrı, Beşparmak, Denge gibi dergilerle çeşitli antoloji ve gazetelerde yayınladığı şiirleri izlemiştir. Şiirlerini henüz kitap halinde toplamamıştır.

SARI, M. Şükrü



1926 yılında Muğla'da doğdu. Babası Mustafa, annesi Sıdıka'dır. İlköğrenimini Muğla'da, orta ve liseyi Galatasaray Lisesi'nde yaptıktan sonra Hukuk Fakültesine girdi. Sıhhî sebeplerle yarıda bırakmak zorunda kaldı. Sonradan Gazi Eğitim Enstitüsü'nün Fransızca bölümünü bitirdi. Fransız yazarı Jacques Deval'ın verdiği burs la Fransada Caen Üniversitesinde bir yıl modern Fransız edebiyatı kurlarını izledi. Şimdi Yunanistanda Gümülcine Türk Lisesinde Fransızca öğretmenidir. Yazı hayatına 1942 yılında başlamıştır. 1946 yılından başlıyarak 5 yıl aralıksız gazete çıkarmıştır. Çeşitli dergi ve gazetelerde her türde yazıları çıkmıştır. Şiirlerini Galatasaray, Yeşilay, Devrim Gençleri. Türk Yurdu, Çağrı, Varlık gibi çeşitli dergilerde yayınlamış, 1957 yılında Cumhuriyet gazetesinin açtığı "En Güzel Şiir" yarışmasında MUTLULUK adlı şiiriyle ikinciliği almıştır. Şiirlerini *Zaman* adlı bir kitapta toplamıştır. Şimdi *Gözlerimi Vereceğim* adlı ikinci şiir kitabını hazırlamaktadır.

SEZGİN, Sancar



3.4.1936'da İstanbul'da doğmuştur. Asıl adı Önay Sözer'dir. Babası Raif, annesi Aliye'dir. Bekârdır. Dördüncü İlkokul, İstanbul Erkek Lisesi ve İstanbul Hukuk Fakültesini bitirmiş, sonra aynı fakültede asistan olarak bir süre kalmıştır. Şimdi İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Tarihi asistanıdır. Yazı hayatına çeviriyle başlamış ilk çevirisi 1955'te Varlık'ta yayınlanmıştır. Bunu Varlık, Türk Düşüncesi, A dergisi ve Türk Dili'nde yayınladığı hikâye, deneme, eleştirme ve çevirileri izlemiştir. Yazılarını kitap halinde toplamamıştır.

ŞİPAL, Kâmuran



21.9.1926'da Adana'da doğdu. Babası Nazmi, annesi Fatma'dır. Bekârdır. İlk ve ortayı Adana'da okudu, İstanbulda Pertevniyal Lisesini bitirdi. Edebiyat Fakültesi Alman filolojisinden mezun oldu. Şimdi Üniversite'de Almanca okutmanıdır. Sanat hayatına 1949 yılında başladı. Varlık ve Türk Dili'nde hikâyeleri yayınlandı. Ayrıca Almancadan çevirdiği hikâyeleri çeşitli dergilerde yayınlandı. Hikâyelerini *Beyhan* adlı bir kitapta topladı. Almancadan çevirdiği hikâyelerse *Çağdaş Alman Hikâyesi* adıyla kitap halinde çıktı.

TARUS, Ilhan



1907 yılında Tekirdağ'da doğdu. Çocukluğu ve öğrenim yılları çeşitli şehirlerde geçti. Liseyi de çeşitli şehirlerde okuduktan sonra Ankara Hukuk Fakültesini bitirdi. Anadoluda hakimlik ve savcılık yaptı, sonra bir ara İstanbulda gazetelerde çalıştı, yeniden mesleğine döndü. Zafer gazetesinde röportaj ve fıkra yazarlığı yaptı. Yazarlık hayatına tiyatro çalışmalariyle başladı. Dördü basılmış 12 piyesi vardır. Varlık ve Yeditepe gibi belli başlı sanat dergilerinde hikâyeler yayınladı. Sonra da romanlar yazdı. Başlıca eserleri: *Doktor Monro'nun Mektubu* (hikâyeler, 1938), *Ceza Hâkimi* (piyes, 1940), *Bir Gemi* (piyes, 1942), *Tarus'un Hikâyeleri* (1947), *Apartman* (hikâyeler, 1950), *Karınca Yuvası* (büyük hikâye, 1952), *Ekin İti* (hikâyeler, 1953), *Köle Hanı* (hikâyeler, 1954), *Yeşilkaya Savcısı* (roman. 1955), *Var Olmak* (roman, 1957), *Hükümet Meydanı* (roman, 1962).

TÜRKUĞUR, Müveddet



1926 yılında İstanbul'da doğdu. Babası İbrahim, annesi Lâtife'dir. Eşinden ayrılmış olup üç çocuğu vardır. İlk ve orta öğrenimini Ankarada yaptıktan sonra Ankara Hukuk Fakültesini bitirmiştir. Şimdi Sayıştayda denetçidir. Şiirlerini, Kadın Gazetesi, Ulus, Zafer gibi gazetelerle Varlık ve Devrim dergilerinde yayınlanmıştır. Şiirden başka piyesler, hikâyeler yazmakta ve karikatür yapmaktadır. "Ege Kıyılarında" adlı bir romanı basılmıştır.

DÜNYA EDİPLERİNİN

DOĞUM - ÖLÜM

TARİHLERİ

Hazırlayan: Türker ACAROĞLU

ABASIYANIK (Sait Faik), Türk hikâyecisi (1906-11.5.1954).
ADIVAR (Dr. A. Adnan), Türk bilgini ve düşünürü (1882-1.7. 1955).
AHMET HAŞİM, Türk şairi (1885-4.6.1933).
AHMET MİTHAT, Türk romancısı (1844-28.12.1913).
AHMET VEFİK PAŞA, Molière adaptecisi (3.7.1823-2.4.1891).
AKA GÜNDÜZ (Enis Avnî), Türk şairi, hikâyecî ve romancısı (11.3.1886-1958).
ALAIN-FOURNIER (Henri), Fransız romancısı (30.10.1886-1914).
ÂLİ BEY (Mehmet), ilk tiyatro ve mizah yazarlarından (1844-3.2.1898).
AMPÈRE (A. M.), Fransız bilgini (22.1.1775-1836).
ANDERSEN (Hans Ch.), Danimarkalı yazar (2.4.1805-4.8.1875).
ANNUNZİO (Gabriele d'), İtalyan şairi (12.3.1863-1.3.1938).
APOLLINAIRE (Guillaume), Fransız şairi (26.8.1880-1918).
ARIOSTO (Ludovico), İtalyan şairi (1474-6.7.1533).
ARNİM (A. von), Alman şairi ve hikâyecisi (26.1.1781.21.1.1831).
ÂŞIK PAŞA, Türk şairi (1271-22.11.1332).
BACON (F.), İngiliz filozofu (22.1.1561-9.4.1626).
BÂKİ, Divan şairimiz (1526-7.11.1600).
BALZAC (Honoré de), Fransız romancısı (20.5.1799-18.8.1850).
BARRÈS (Maurice), Fransız yazarı (19.8.1862-4.12.1923).
BARRIE (Sir J. M.), İngiliz yazarı (1860-19.6.1937).
BAUDELAIRE (Charles), Fransız şairi (21.4.1821-1867).
BENDA (Julien), Fransız yazarı ve filozofu (1867-7.6.1956).
BENGTSSON, İsveçli romancı ve denemeci (-19.12.1954).

BERGSON (Henri), Fransız filozofu (18.10.1859-5.1.1941).
BEYATLI (Yahya Kemal), Büyük Türk şairi (2.12.1884-2.11.1958).
BJÖRNSON (B.), Norveç şairi ve romancısı (8.12.1832-26.4.1910).
BOCCACCIO, İtalyan yazarı (16.6.1313-21.12.1375).
BOPP (F.), Alman dil bilgini (1791-23.10.1867).
BRONTE (Emily), İngiliz kadın romancısı (Ağustos 1818-19.12.1848).
BROWNING (Elisabeth), İngiliz şairi (1806-30.6.1861).
BRUNO (Giordano), İtalyan filozofu (1550-17.2.1600).
BUCK (Pearl S.), kadın romancı (26.6.1892-).
BUNİN (İvan), Rus romancısı (1870-8.11.1953).
BURCKHARDT (J.), İsviçreli sanat tarihçisi (25.5.1818-8.8.1897).
BURİAN (Orhan), İngiliz dil ve edebiyatı profesörü (1914-5.5.1953).
BURNS (Robert), en büyük İskoç şairi (25.1.1759-21.7.1796).
BYRON (Lord G. N. O.), İngiliz şairi (23.1.1788-18.4.1824).
CALDERON DE LA BARCA (Pedro), dramlariyle tanınmış İspanyol şairi (17.1.1600-25.5.1681).
CARLYLE (Thomas), İskoç filozof ve edibi (1795-5.2.1881).
CERVANTES (S. Miguel de), büyük İspanyol yazarı (31.10.1547-23.4.1616).
CEVDET PAŞA, Türk tarihçisi (1822 bahar-25.5.1895).
CHAMISSO DE BONCOURT (A. von), Alman edip ve bilgini (30.1.1781-1838).
CHATEAUBRIAND, Fransız yazarı (4.9.1768-4.7.1848).
CICERO (Marcus Tullius), eski Roma'nın büyük hatibi (M. Ö. 3.1.106-M. Ö. 7.12.43).
CLAUDEL (Paul), Fransız şairi (1868-23.2.1955).
COCTEAU (Jean), Fransız yazarı (5.7.1889-).
COLETTE, Fransız kadın yazarı (28.1.1873-3.8.1954).
CONRAD (Joseph), İngiliz yazarı (3.12.1857-3.8.1924).
CORNEILLE (Pierre), Fransız edibi (6.6.1606-1.10.1684).
ÇEHOV (Anton), Rus yazarı (17.1.1860-1904).
DANTE ALIGHIERI, İtalyan şairi (1265-14.9.1321).
DAUDET (Alphonse), Fransız yazarı (13.5.1840-15.12.1897).
DESCARTES (René), Fransız filozofu (31.3.1596-11.2.1650).
DICKENS (Charles), İngiliz romancısı (7.2.1812-9.6.1870).
DIDEROT, Fransız filozofu (5.10.1713-29.7.1784).
DOSTOYEVSKI (F. M.), Rus romancısı (30.10.1821-28.1.1881).

DUMAS (Alexandre), Fransız romancısı (21.7.1802-5.12.1870).
DUMAS-FILS (Alexandre), Fransız romancısı (1824-27.11.1895).
EDİB-ADIVAR (Halide), Türk kadın yazarı, (1884-).
ERASMUS (Didier), Holândalı filozof (28.10.1467-1536).
ERSOY (Mehmet Âkif), Türk şairi (1873-27.12.1936).
EUCKEN (Rudolph Ch.), Alman filozofu (5.1.1846-1926).
EVLİYA ÇELEBİ, Türk seyyahı (25.3.1611-1681).
FARRELL (James T.), Amerikan romancısı (27.2.1904-).
FICHTE (J. G.), Alman filozofu (19.5.1762-27.1.1814).
FRANCE (Anatole), Fransız yazarı (16.4.1844-1924).
FRÖBEL (F.), ilk çocuk bahçelerini açan Alman pedagogu ve filozofu (21.4.1782-1852).
GALSWORTHY (John), İngiliz roman ve tiyatro yazarı (14.8. 1867-31.1.1933).
GEIBEL (E.), Alman şairi (1815-4.4.1884).
GIDE (André), Fransız yazarı (22.11.1869-19.2.1951).
GOETHE, Alman edibi (28.8.1749-22.2.1832).
GOGOL (Nikola), Rus yazarı, (19.3.1809-21.2.1852).
GORKİY (Maksim), Rus yazarı (28.3.1868-1936).
GÖKALP (Ziya), Türk filozofu (23.3.1876-25.10.1924).
GRILLPARZER (Franz), Avusturya'nın en büyük dram şairi (15.1.1791-1872).
GRIMM (Jacob), Alman edibi (4.1.1785-1863).
GRIMM (Wilhelm), Alman edibi (24.2.1786-16.12.1859).
GÜNTEKİN (Reşat Nuri), Türk hikâyeci ve romancısı (1892-7.12.1956).
HAMSUN (Knut), Norveç romancısı (4.8.1859-19.2.1952).
HARDY (Thomas), İngiliz romancısı ve şairi (2.6.1840-1928).
HARTMANN (C. von), Alman filozofu (23.2.1842-5.6.1906).
HARTMANN (Nicolai), filozof (20.7.1882-10.10.1950).
HEBEL (F.), Alman dram şairi (18.3.1813-1863).
HEGEL (W. F.), Alman filozofu (1770-14.10.1831).
HEINE (Heinrich), Alman şairi (13.12.1797-17.2.1856).
HILTON (James), İngiliz romancısı (1900-20.12.1954).
HOBBES (Thomas), İngiliz filozofu (5.4.1588-1679).
HOFFMANN (E. T. A.), Alman edibi (24.1.1776-1822).
HOFMANNSTHAL (Hugo von), Avusturyalı şair (1.2.1874-1929).
HORATIUS FLAVIUS (Quintus), Lâtin şairi (M.Ö.8.12.65-M.Ö. 27.11.8).

HÖLDERLİN (J. C. F.), Alman şairi (20.3.1770-1843).
HUGO (Victor), Fransız şairi ve romancısı (26.2.1802-22.5.1885).
HUMBOLDT (W. von), Prusyalı filozof (22.6.1767-8.4.1835).
HUME (David), İngiliz filozofu (26.4.1711-1776).
HUTTEN (U. von), Alman yazarı (21.4.1488-1523).
İBNİ SİNA, Türk hekimi ve filozofu (980-21.6.1037).
İBSEN (H.), Norveçli tiyatro yazarı (20.3.1828-23.5.1906).
İNAL (İbnülemin Mahmut Kemal), Türk tarih ve biyografya bilgini (1870-25.5.1957).
İSTRATİ (Panait), Romen asıllı Fransız yazarı (11.8.1884-16.4. 1935).
JAMES (Henry), Amerikan romancısı (15.4.1843-28.2.1916).
JOYCE (James), İrlandalı romancı (1.2.1882-1941).
KANT (E.), Alman filozofu (22.4.1724-12.2.1804).
KÂTİP ÇELEBİ, Türk bilgini ve bibliyografı (1608-24.9.1657).
KIPLING (Rudyard), İngiliz şairi ve romancısı (30.12.1863-17.1. 1936).
KLOPSTOCK (F. G.), Alman şairi (1724-14.3.1803).
KUNTAY (Mithat Cemal), Türk şairi ve yazarı (6.1.1885-30.3. 1956).
LACRETELLE (Jacques de), Fransız yazarı (15.7.1888-).
LA FONTAINE (Jean de), Fransız şairi (8.7.1621-1695).
LAGERLÖF (Selma), İsveç kadın yazarı (20.11.1858-16.3.1940).
LAVATER (J. Kaspar), İsviçreli şair, filozof (1751-3.1.1801).
LEIBNIZ (G. W. J.), Alman filozofu ve bilgini (1646-4.11.1716).
LESSING (G. E.), Alman dram yazarı ve tenkidçisi (22.1.1729-15.2.1781).
LEWIS (Sinclair), Nobel armağanı kazanan ilk Amerikan romancısı (7.2.1885-10.1.1951).
LIETZ (H.), filozof (28.4.1868-12.6.1919).
LOCKE (John), İngiliz filozofu (1632-28.10.1704).
LOMONOSOV (Mihail V.), Rus şairi ve bilgini (1711-15.4.1765).
LOPE DE VEGA (Félix), İspanyol şairi (25.11.1562-1635).
LORCA (Federico Garcia), İspanyol şairi (15.6.1899-19.8.1936).
LONDON (Jack), Amerikan romancısı (12.1.1876-22-11.1916).
LOZİNSKİY (Mihail), Rus şairi ve edebiyat tarihçisi (1886-2.2. 1955).
LUDVIG (Emil), Alman yazarı (1881-1948).
MAETERLINCK (M.), Belçika'lı yazar (1862-7.6.1949).
MANN (Thomas), Alman romancısı (6.6.1875-12.8.1955).

MANSFIELD (Kathleen), Yeni Zelânda'lı kadın hikâyecî (14. 10.1888-1923).

MAUPASSANT (Guy de), Fransız yazarı (5.8.1850-7.7.1893).

MEHMET RAUF, Türk romancısı (1874-23.12.1931).

MERIMÉE (Prosper), Fransız yazarı (27.9.1803-23.9.1870).

MEVLÂNA, tasavvuf şairi (1207-17.12.1273).

MEYER (Conrad F.), İsviçre'li şair ve romancı (1825-28.11. 1898).

MICHEL-ANGE, büyük İtalyan sanatçısı (6.3.1475-1564).

MILL (John Stuart), İngiliz filozofu (20.5.1806-1873).

MILTON (John), İngiliz şairi (9.12.1608-8.11.1674).

MOLIÈRE, Fransız komedi yazarı (15.1.1622-17.2.1673).

MONTESQUIEU (Charles de), Fransız filozofu (18.1.1689-10.2. 1837).

MORUS (Sir Thomas), İngiliz filozofu (7.2.1478-1535).

MUSAHİPOĞLU (Celâl), Türk tiyatro yazarı (5.8.1868-1959).

MÜFTÜOĞLU (Ahmet Hikmet), Türk hikâyecisi (3.6.1870-19.5. 1927).

NÂBİ, Divan şairi (1642-1.6.1712).

NAMIK KEMAL, büyük vatan şairi (21.12.1840-2.12.1888), Ziya Paşa ile Avrupa'ya gidişi: 17.5.1867, Magosa'ya sürülmesi: 9.4.1873.

NEKRASOV (N. A.), Rus şairi (4.12.1821-8.1.1878).

NEVAİ (Ali Şir), Türk şairi (9.2.1441-1501).

NEWTON (Isac), İngiliz bilgini (4.1.1643-31.3.1727).

NIETZSCHE (F.), Alman filozofu (15.10.1844-25.8.1900).

O'NEILL (Eugene), Amerika'lı tiyatro yazarı (1888-27.11.1953).

ORTEGA Y GASSET (José), İspanyol yazarı ve filozofu (1883-18.10.1955).

OVIDIUS (Publius O. Naso), Latin şairi (M.Ö.19.3.43-M.S.16).

ÖMER SEYFETTİN, Türk hikâyecisi (28.2.1884-6.3.1920).

PASCAL (Blaise), Fransız bilgini ve filozofu (19.6.1623-1662).

PAVLOV (İvan P.), Rus bilgini (26.9.1849-1936).

PESTALOZZİ (J. H.), İsviçre'li filozof (1746-17.2.1827).

PETÖFİ (Sandor A.), Macar milli şairi (1.1.1823-31.7.1849).

PETRARCA (F.), İtalyan şairi (1304-18.7.1374).

PIRANDELLO (Luigi), İtalyan yazarı (28.6.1867-10.12.1936).

POE (Edgar Allan), Amerikan edibi (19.1.1809-1849).

PUŞKİN (A. S.), Rus şairi ve hikâyecisi (6.6.1799-10.2.1837).
RABELAIS (F.), Fransız yazarı (1494-9.4.1553).
RACINE (Jean), Fransız şairi (22.12.1639-22.4.1699).
RECAİZADE (M. Ekrem), Türk edibi (1.3.1847-31.1.1913).
RICHTER (F.), Jean Paul takma adiyle tanınmış Alman mizah yazarı (21.3.1763-14.11.1825).
RILKE (Rainer-Maria), Alman şairi (4.12.1875-29.12.1926).
ROLLAND (Romain), Fransız edibi (28.1.1866-3.1.1945).
ROUSSEAU (J. J.), İsviçre'li filozof (28.6.1712-2.7.1778).
SABA (Ziya Osman), Türk şairi (1910-28.1.1957).
SACHS (Hans), Alman şairi ve hikâyecisi (5.11.1494-19.1.1576).
SAMİ PAŞAZADE (Sezai), Türk hikâyeci ve romancısı (1858-26.4.1936).
SAND (George), Fransız kadın romancısı (5.7.1804-1876).
SARTRE (Jean-Paul), Fransız yazarı ve filozofu (21.6.1905-).
SCHELLING (F. von), Alman filozofu (27.1.1775-1854).
SCHILLER (F. von), Alman şairi ve tarihçisi (10.11.1759-9.5.1805).
SCHOPENHAUER (A.), Alman filozofu (22.2.1788-21.9.1860).
SCOTT (Walter), İngiliz romancısı (1771-21.9.1832).
SEVÜK (İsmail Habib), Edebiyat tarihçimiz (1892-17.1.1954).
SHAKESPEARE (William), en büyük İngiliz dram şairi (1564-23.4.1616).
SHAW (G. Bernard), İngiliz yazarı (26.7.1856-2.11.1950).
SHELLEY (Percy B.), İngiliz şairi (4.8.1792-8.7.1822).
SHERIDAN (R.), İngiliz komedi yazarı (30.10.1751-1816).
SIENKIEWICZ (H.), Polonya'lı romancı (1846-16.11.1916).
SINCLAIR (Upton), Amerikan romancısı (20.9.1878-).
SPENCER (Herbert), İngiliz filozofu (27.4.1820-8.12.1903).
SPİNOZA (Baruch), Holândalı filozof (24.11.1632-1677).
STAEL (Mme de), Fransız yazarı (1766-14.7.1817).
STEIN (Gertrude), Amerikan romancısı (3.2.1874-27.7.1946).
STENDHAL, Fransız romancısı (23.1.1783-23.3.1842).
STORM (Theodore), Alman romancısı (1817-4.7.1888).
STRİNDBERG (A.), İsveç'li romancı ve tiyatro yazarı (22.1.1849-14.5.1912).
SWIFT (J.), İngiliz yazarı (1667-19.10.1745).
SZEP (Ernö), Macar şairi (1884-2.10.1953).
TAGORE (Rabindranath), Hint şairi (6.5.1861-6.8.1941).
TALÛ (Ercüment Ekrem), Türk edibi (1886-16.12.1956).

TARHAN (Abdülhak Hâmit), Türk şairi (5.2.1852-12.4.1937).
TASSO (Torguato), İtalyan şairi (11.3.1544-25.4.1595).
TEVFİK FİKRET, Türk şairi (24.12.1867-19.8.1915).
THACKERAY (W.), İngiliz şairi ve romancısı (18.7.1811-24.12.1863).
TIECK (Ludwig), Alman romancısı (31.5.1773-22.4.1853).
TOLSTOY (Lev), Rus romancısı (9.9.1828-20.11.1910).
TURGENEV (İvan), Rus romancısı (9.11.1818-1883).
TWAIN (Mark), Amerikan mizah yazarı (30.11.1835-21.4.1910).
UHLAND (J. L.), lirik Alman şairi (26.4.1787-13.11.1862).
ÜNAYDIN (Ruşen Eşref), Türk edibi (1892-21.9.1959).
VACHELL (Horase Annesley), İngiliz romancısı (1893-19.1.1955).
VERGILIUS (P.), Lâtin şairi (M.Ö.70-M.Ö.21.9.19).
VERLAINE (Paul), Fransız şairi (30.3.1844-8.1.1896).
VERNE (Jules), Fransız romancısı (1828-24.3.1905).
VOLTAIRE (F. M.), Fransız yazarı (21.11.1694-30.5.1778).
WASSERMANN (Jacob), Alman romancısı (10.3.1873-1.1.1934).
WIELAND (Christoph M.), Alman edibi ve şairi (1733-20.1.1813).
WILDE (Oscar), İngiliz yazarı (15.10.1856-30.11.1900).
WOOLF (Virginia), İngiliz romancısı (25.1.1882-28.3.1942).
ZİYA PAŞA, Türk şairi (1825-17.5.1880), Namık Kemal'le birlikte Avrupa'ya gidişi: 17.5.1867.
ZOLA (Emile), Fransız romancısı (2.4.1840-29.9.1902).
ZWEIG (Stefan), Avusturya'lı yazar (25.11.1881-23.2.1942).

1962'NİN KİTAPLARI

Derleyen Türker ACAROĞLU

(Biten yılın ilk 11 ayı içinde çıkan kitaplardan seçilmiş bibliyografya. 1961'in son ayında çıkmış kitaplar da -yıl kaydı ile birlikte- işaret edilmiştir.)

EDEBİYAT (111 kitap)

AKALIN (L. Sami). - *Japon Şiiri*, tarih ve antoloji. - İst., Varlık Yayınevi. 326 s., 5 lira. (Faydalı Kitaplar: 21).

AKINCI (Doç. Dr. Gündüz). *Batıya Yönelirken Şinasi*, inceleme. - Ankara, Dil ve Tarih-Coğrafya Fak., 47 s., 3 lira. (Türk Edebiyatı Serisi: 18).

AKSAL (Sabahattin Kudret). - *Elimle*, şiirler. - İst., Yeditepe Yayınları. 48 s., 2 lira. (Yeditepe Yayınları: 114).

ANDRİÇ (İvo). - *Drina Köprüsü*, roman. Çev.: Nuriye Müstakimoğlu. Önsöz Hasan Âli Ediz. - İst., Altın Kitaplar Yayınevi. IV-319 s., ciltli, 12.5 lira. (Meşhur Romanlar Serisi: 30).

ARCAN (İ. Galip). - *Benim Romanım*, şiir-miir. İst., Şairin kendi yayını. 80 s., 5 lira.

ARPAD (Burhan). - *Günü Gününe*, makaleler. - İst., Yeditepe Yayınları: 118, 96 s., 200 kuruş.

ARPAD (Burhan). - *İlk Gece*, tiyatro tenkidleri, 1956-1962. - İst., Yeditepe Yayınları, 80 s., 2 lira.

ATAKLI (Mucip). - *Serzeniş*, şiirler. - İst., Doğan Kardeş Yayınları. 53 s., 250 krş.

ATAY (Cahit). - *Pusuda*, komedi, 1 perde. - Ankara, Türk Kültür Dernekleri Yayını, 23 s., 100 krş.

ATOK (Oğuz Kâzım). - *Dilşlü Düzen*, şiirler. - İst., Mim Yayınları. 47 s., 250 krş.

AYDA (Âdile). - *Yahya Kemal, Kendi Ağzından Fikirleri ve Sanat Görüşleri*. - Ankara, Ajans-Türk Yayınları. 64 s., 3 lira.

BALZAC (H. de). - *Goriot Baba*, roman. Çev.: Nasuhi Bay-

dar. - İst., Varlık Yayını, 1961. 240 s., 4 lira. (Büyük Eserler Kitaplığı: 34).

BAŞKUT (Cevat Fehmi). - *Göç*, komedi, 3 perde. - İst., İnkılâp ve Aka Kit., 158 s., 5 lira.

BAUDELAIRE (Charles). - *Spleen de Paris* (Paris Sıkıntısı). Çev.: Tahsin Yücel. - İst., Ataç Kit., 1961. 96 s., 3 lira. (Ataç Kitabevi Yayınları: 29).

BENER (Hikmet Erhan). - *Ara Kapı*, roman. - Ankara, Dün-Bugün Yay., 1961. 132 s., 300 krş. (Bugünün Yazarları: 3).

BENER (Vüs'at O.) - *Ihlamur Ağacı*, oyun. - Ankara, Dost Yayınları. 77 s., 250 krş. (Dost Yayınları: 33. Oyun Bölümü: 8).

BEYATLI, (Yahya Kemal). - *Eski Şiirin Rüzgârıyle*, şiirler. İst., Yahya Kemal Enstitüsü., 144-4 s., 15 lira. (Yahya Kemal Külliyatı: 2).

BEYATLI (Yahya Kemal). - *Selected poems of Yahya Kemal Beyatlı*. Translated by S. Behlül - İst., İstanbul Academy of Economic and Commercial Sciences. 80 s., 8 lira.

BIELSCHOWSKY. - *Goethe, Hayatı ve Eserleri*. 2 cilt. Çev.: Medlha ve Şerif Önay. - Ankara, M. Eğ. Bak., VII-775 s., 14 lira. (Alman Klâsikleri İçin Yardımcı Eserler: 1).

BORCHERT (Wolfgang). - *Kapıların Dışında*, oyun. Çev.: Behçet Necatigil. - İst., De Yayınevi 64 s., 2 lira (Tiyatro Kitapları: 11).

BRECHT (Bertolt). - *Kuralla Kural Dışı*, oyun. Çev.: Ünal Üstün. - İst., Sahne Kapısı Yayınları: 1. 23 s., 100 krş.

BUCK (Pearl). - *Ana*, roman. Çev.: Nihal Yeğinobalı. - İst., Güven Yayınevi. 258 s., ciltli, 12.5 lira. (Şaheser Romanlar).

BUĞRA (Tarık). *Gagaringrad*, Moskova notları. - İst., Yağmur Yayınevi. 99 s., 250 krş.

BUYRUKÇU (Muzaffer). - *Kuytularda*, hikâyeler. - İst., Çan Yayını. 100 s., 3 lira. (Çan Yayınları: 10).

CAMUS (Albert). - *Sisyphe Efsanesi*, uyumsuz üzerine deneme. Çev.: Tahsin Yücel. - İst., Ataç Kitabevi. 144 s., 4 lira. (Ataç Kitabevi Yayınları: 34).

CANSEVER (Edip). - *Nerde Antigone?*, şiirler. - İst., Yeditepe Yay., 1961. 48, 200 krş. (Yeditepe Yayınları: 111).

CONANT (James B.) - *İlmin Kaleleri*, deneme. Çev.: Orhan Azizoğlu. - İst., Kutulmuş Mat., 64 s., 250 krş.

CRONİN (A. J.) *Erguvan Ağacı*, roman. Çev.: Vahdet Gültekin. İst., Güven Yayınevi. 373 s, ciltli, 12.5 lira. (Şaheser Romanlar).

CUMALI (Necati). - *Susuz Yaz*, hikâyeler. - İst., Ataç Kitabevi. 135 s., 4 lira. (Ataç Kitabevi Yayınları: 33).

ÇEHOV (A.) - *Korkulu Gece*, hikâyeler. Çev.: Nihal Y. Taluy. - İst., Varlık Yayınevi. 103 s., 2 lira. (Varlık Büyük Cep Kitapları: 211).

DAĞCI (Cengiz). - *Ölüm ve Korku Günleri*, roman. - İst., Varlık Yayınevi. 146 s., 2 lira. (Varlık Büyük Cep Kitapları: 207).

DAĞLARCA (F. Hüsnü). - *Aylam, (Uzay Çağında Olmak)*, şiirler. - İst., Kitap Yayınları. 80 s., 3 lira.

En Güzel İtalyan Hikâyeleri I., Çev.: A. Muhteremoğlu Çırakman. - Dr. D. Morello. - İst., Sanat Yayınevi. 63 s., 2 lira. (Gabriele d'Annunzio, Massimo Bontempelli, Emilio de Marchi ve Elsa Norante'den birer hikâye).

ENGİN (İlhan). - *Allah "Sevinç" Deli*, roman. - İst., Altın Kitaplar Yayınevi. 252 s., 7.5 lira. (Yerli Romanlar Serisi: 1).

ERTEPINAR (Coşkun). - *Mevsimlerin Ötesinden*, şiirler. - Ankara, Doğuş Matbaası. 95 s., 5 lira.

EVRİMER (Rıfat Necdet). - *Fecr-i Âti Şairleri: Mehmed Behçet ve Tahsin Nahid.* - İst., İnkılâp Kitabevi., 1961. 79 s., 250 krş.

FITZGERALD (F. Scott). - *Yabancıya Gönül Verme*, roman. Çev.: Semih Yazıcıoğlu. - İst., Akay Kitabevi. 320 s, ciltli, 12.5 lira. (Akay Dünya Şaheserleri).

GENÇ GYUNCULAR. - *Vatandaş Gyunu*, bir orta oyunu. - İst., İzlem Yayınları: 3. 80 s., 250 krş. (Sanat Dizisi: 2).

GERALDY (Paul). - *Sen ve Ben*, şiirler. Çev.: Nezihi Sunar. - İst., Kutulmuş Mat., 71 s., 3 lira.

Gerçeküstücülük (surrealisme). Haz.: S. Hilâv, E. Ertem, O. Kutlar. - İst., De Yayınevi. 80 s., 3 lira. (Eleştiri Kitapları: 6).

GOETHE (J. W. von). - *Gönül Yakınlıkları*, roman. Çev.: Ord. Prof. Dr. Sadi Irmak. - İst., İstanbul Kitabevi. 224 s., ciltli, 10 lira. (Dünya Edebiyatından Tercümeler Serisi: 2).

GÖĞEM (Dr. Ziya). - *Murat Dağlarında*, roman. Ankara, Ege Matbaası. 294 s., 750 krş.

GÜREL (Ferzan). - *Evcilik Oyunu*, hikâyeler. - İzmir, Kovan Kitabevi. 95 s., 350 krş.

GÜRMAN (Oktay Rıza). *Güldürge*, mizah hikâyeleri. İst., Yankı Yay., 1961. (Aralık). 96 s., 250 krş. (Türk Yazarları Serisi: 1).

HALİKARNAS BALIKÇISI. - *Uluç Reis*, roman. - İst., Remzi Kitabevi. 463 s., 10 lira. (Yeni Türk Yazarları Serisi: 23).

HOMEROS. - *İlyada*, bölüm XIX-XXIV. 4. kitap. Türkçesi: A. Erhat- A. Kadir. - İst., İş Bankası. 192 s., 5 lira. (Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, seri: 1, No. 9).

HRONAS (Petro). *Şiirler*. Çev.: Yorgi Horasanoğlu. İst., Yeditepe Yayınları: 120. 32 s., 200 krş.

HUXLEY (Aldous). *Ses Sese Karşı*, fikir romanı. Çev.: Mina Urgan. - İst., M. Eğ. Bas., 1961. XIV-341 s., 650 krş. (Modern İngiliz Edebiyatı: 2).

HÜNALP (Ayhan). *Vapur Dildükleri*, ciné-roman. - Ankara, Dost Yayınları. 95 s., 3 lira. (Dost Yayınları: 30. Roman bölümü: 23).

ILGAZ (Rıfat). - *Kesmeli Bunları*, mizah hikâyeleri. - İst., Tan Matbaası. 96 s., 250 krş.

ILGAZ (Rıfat). - *Nerde O Eski Ustmalar*, mizah hikâyeleri. - İst., Tan Mat., 96 s., 250 krş.

İLHAN (Attilâ). - *Belâ Çiçeği*, şiirler. - İst., Ataç Kitabevi. 96 s., 3 lira. (Ataç Kitabevi Yayınları: 31).

JARRY (Alfred). - *Übü*, oyun. Çev.: Asâf Çiyiltepe. - İst., İzlem Yayınları: 5. 80 s., 250 krş. (Sanat Dizisi: 3).

KAFKA (Franz). *Milena'ya Mektuplar*. 2. kitap. Çev.: Adalet Cimcoz. - İst., Ataç Kitabevi. 1961. 96 s., 3 lira. (Ataç Kitabevi Yayınları: 30).

Karagöz Hamdi'den üç orta oyunu: Büyücü Hoca, Fotoğrafçı, Eskici Abdi. Yayımlıyan: Metin And. - Ankara. Forum Yayınları: 5. 292 s., 2 plâng, 5 lira.

KEMAL TAHİR. - *Esir Şehrin Mahpusu*. roman. - İst., Düşün Yay., 1961. 360 s., 10 lira.

KESKİN (Yıldırım). *İnsansızlar*, oyun, 4 tablo. - İst., Varlık Yayınevi. 63 s., 2 lira. (Varlık Tiyatro Serisi: 7).

KISAKÜREK (Necip Fazıl). - *Çile*, şiir. - İst., Bedir Yayınları. 232 s., fiyatı yazılı değil.

KIZILYALIN (Ahmet Arif). - *Kutsal Işık, roman.* - İst., Dizerkonca Matbaası. 80 s., 3 lira.

KORAY (Yaman). - *Deniz Ağacı*, roman. - İst., Remzi Kitabevi. 551 s., 10 lira. (Yeni Türk Yazarları Serisi: 22).

LÂV (Ercümend Behzat). - *Mau Mau*, şiirler. - İst., Düşün Yayınevi .80 s., 3 lira.

LEWIS (Sinclair). - *Vahşi Aşk*, roman. Çev.: Vahdet Gültekin. - İst., Güven Yayınevi, 1961., 304 s., ciltli, 12.5 lira. (Şaheser Romanlar).

LORCA (Federico Garcia). - *Seçme Şiirler*. Türkçesi: Sabri Altınel. - İst., Galata, P. K. 843. 86 s., 5 lira. (Galata Şiir Yayınları. Dünya Şiiri: 1).

MAÇAS (Aleksandros). - *Krezüs*, dram 3 perde. Çev.: Yorgi Horasanoğlu. - İst., Yeditepe Yayınları: 117. 88 s., 3 lira.

MARİVAUX. - *Aşk İle İnceler Arlequin*, oyun. Çev.: İlhami Uzel. - İst., M. Eğ. Bas., 1961. 36 s., 120 krş. (Fransız Klâsikleri: 216).

MARLALI (Haldun). - *Deli İbrahim*, piyes, 3 perde. - Ankara, Doğuş Matbaası. 86 s., 5 lira.

MASON (Richard). - *Suzie Wong*, roman. Çev.: Özay Sunar. - İst., Altın Kitaplar Yayınevi. 300 s., ciltli, 10 lira.

MASSON (Renk). - *Rüya Gibi*, Victor Hugo ile Juliette Drouet arasındaki aşkın romanı. Çev.: Orhan Ş. Yüksel. - İst., Hayat Kitapları: 7. 287 s., 5 lira. (Dünün ve Bugünün Romanları: 3).

MİLÂNİ (Ali). *Şevket-i Buhari, Hayatı ve Divanından Seçmeler;* doktora tezi. İst., Küçükaydın Mat., 1961. 62 s., 5 lira.

MONTHERLANT (Henry de). - *Bekârlar*, roman. Çev.: Tahsin Yücel. - İst., Varlık Yay., 224 s., 4 lira. (Varlık Büyük Eserler Kitaplığı: 35).

MORAVİA (Alberto). - *Hain*, roman. Çev.: Nil Eren. - İst., Ceylân Yayınları. 192 s., 250 krş. (Cep Kitapları: 3).

MORAVİA (Alberto). - *Kalbimdeki Diş!*. Çev.: Semih Yazıcıoğlu. - İst., Akay Kitabevi. 328 s., ciltli, 12.5 lira. (Dünya Şaheserleri).

Müteşekkir, Mutasavvıf, Halk Şairi Âşık Yunus Emre'nin Bestelenmiş Şiirleri. Derleyen: Selâhattin Gürer. - İst., İ. Akgün Mat., 1961. 106 s., notalı, 5 lira.

NESİN (Aziz). - *Biz Adam Olmayız,* mizah hikâyeleri. - İst., Karikatür Yayınevi. 96 s., 3 lira.

OÇENAÇEK (Jean). - *Romeo-Juliette ve Karanlıklar,* roman. Fransızcadan Çev.: Şerif Hulûsi. - İst., Hilmi Kit., 148 s., 5 lira.

OĞUZCAN (Ümit Yaşar). - *Sahibini Arayan Mektuplar.* - İst., Ü. Yaşar Yayınları. 664 s., 4 lira.

O'HARA (John). - *Vizonlu Venüs,* roman. Çev.: Azize Bergin. - İst., Güven Yayınevi, 257 s., ciltli, 12.5 lira. (Şaheser Romanlar).

Okul Tiyatrosu Antolojisi. 1. cilt: Piyesler, monologlar, diyaloglar, fıkralar. Haz.: Aydın Su. - İst., Hür Yayınlar. 320 s., 10 lira. (Hür Yayınlar: 22).

ORHAN KEMAL. - *Eskici ve Oğulları,* roman. - İst., Ak Yayınevi. 288 s., 4 lira. (Büyük Eserler Kitaplığı: 39).

ORHAN KEMAL. - *Gurbet Kuşları,* roman. - İst., Varlık Yayınevi. 288 s., 4 lira. (Büyük Eserler Kitaplığı: 39).

ORTAÇ (Yusuf Ziya). - *Bir Rüzgâr Esti,* şiirler. - İst., Akbaba Yayınevi. 128 s., 5 lira. ("Binnaz" adlı 3 perdelik manzum trajedi sona eklenmiştir.)

PLEHANOV (G. V.) *LECERCLE* (Jean-Louis). - *ALBOUY* (Pierre). - *Sanat ve Sosyalizm.* Çev.: Selim Mimoğlu. - İst., Sosyal Yayınlar: 5. 160 s., 6 lira.

PÜSKÜLLÜOĞLU (Ali). - *Uzun Atlar Denizi,* şiirler. - Ankara, Gim Yayınları. 48 s., 3 lira.

RİMBAUD (Arthur). - *Seçme Şiirler.* Çev.: İlhan Berk. - İst., de Yayınevi. 64 s., 3 lira. (Dünya Şiiri: 1).

ROUSSEAU (J. J.) - *İtiraflar.* Les Confessions. 2 cilt. Çev.: Reşat Nuri Güntekin. - İst., M. Eğ Bas., 1961. 211 s., 520 krş. (Fransız Klâsikleri: 208).

RUSSELL (Bertrand). *Dünyamızın Sorunları,* denemeler. Çev.: Sabahattin Eyuboğlu ile Vedat Günyol. - İst., Çan Yayını. 180 s., 5 lira. (Çan Yayınları: 9).

SARIKÂHYA (Teoman). - *Islak Tay,* şiirler. - Ankara, Eroğlu Matbaası; Konya, Çağrı Yayınları. 37 yaprak, 3 lira.

SAROYAN (William). - *Açlar,* kısa oyun. Çev.: Ali Püsküllüoğlu. - Ankara, Ank. Ün. Basımevi. 23 s., 200 krş.

SARTRE (Jean-Paul). *Kirli Eller,* piyes. Çev.: Berin Nadi. Önsöz: Sabahattin Eyuboğlu. - İst., Cumhuriyet Yayınları. 116 s., 5 lira.

SARTRE (Jean-Paul). - *Mezarsız Ölüler,* oyun. Tükrçesi:

Adalet Ağaoğlu. Ankara, Meydan Sahnesi Yayınları: 2. 82 s., 5 lira.

SATOĞLU (Abdullah). - ***Başlangıçtan Bugüne Kadar Kayseri Şairleri.*** - Kayseri, P. K. 30. 143 s., 5 lira. (Filiz Yayınları: 1).

SEYDA (Mehmet). - ***Beyaz Duvar,*** hikâyeler. - İzmir, Kovan Kitabevi, 132 s., 2.5 lira.

SEYDA (Mehmet). - ***Zonguldak Hikâyeleri.*** - İst., Yenitepe Yayınları: 115. 96 s., 250 krş.

SHAKESPEARE (W.) - ***Macbeth,*** oyun. Çev.: Sabahattin Eyuboğlu. - İst., Çan Yayınları: 12. 128 s., 4 lira.

STENDHAL. - ***Parma Manastırı,*** roman. Çev.: Hamdi Varoğlu. - İst., M. Eğ. Bas., VIII-336 s., 670 krş. (Dünya Edebiyatından Tercümeler. Fransız Klâsikleri: 217).

Şiirimizde İstanbul. Haz.: Ümit Yaşar Oğuzcan - Tarık Dursun K. - İst., P. K. 1275, 1961. 80 s., 3 lira. (Büyük Türk Şiiri Antolojisi: 3).

ŞİPAL (Kâmuran). - ***Beyhan,*** hikâyeler. - İst., Ataç Kitabevi. 96 s., 2 lira.

ŞİPAL (Kâmuran). - ***Çağdaş Alman Hikâyesi,*** 1945'ten sonra, antoloji. - İst., Ataç Kitabevi. 159 s., 4 lira. (Ataç Kitabevi Yayınları: 36).

TAGORE (Rabindranath). ***Aşk Armağanı,*** mensur şiirler. Çev.: İrfan Konur. - İst., Hilmi Kit., 1961. 47 s., 200 krş. (Tagore Serisi, No.: 1).

TAGORE (Rabindranath). - ***Avdre Kuşlar,*** mensur şiirler. Çev.: Bülent Ecevit. - İst., Hilmi Kit., 1961. 48 s., 200 krş. (Tagore Serisi, No.: 3).

TAGORE (Rabindranath). ***Chitra,*** mensur şiirler. Çev.: İrfan Konur. - İst., Hilmi Kit. 1961. 48 s., 200 krş. (Tagore Serisi, No.: 2).

TAMER (Ülkü). - ***Ezra ile Gary,*** Ezra Pound ve Gary Cooper için şiirler. - İst., P. K. 1013. 31 s.

TANPINAR (Ahmet Hamdi). - ***Saatleri Ayarlama Enstitüsü,*** roman. - İst., Remzi Kit., 1961. (Aralık). 372 s., 10 lira.

TARUS (İlhan). - ***Suavi Efendi,*** 3 perdelik piyes. - Ankara, M. Eğ. Basımevi. 148 s., 6 plânş, 320 krş. (M. Eğ. Bak. Devlet Tiyatrosu Repertuvarı: 8).

TAŞER (Suat). - ***Deli Dumrul - Ölüm ve Aşk,*** destan-oyun. Ankara, Dost Yayınları: 31. 84 s., 3 lira.

TİMURTAŞ (Doç. Dr. Faruk Kadri). - ***Mehmed Âkif***

Cemiyetimiz. - İst., Yağmur Yayınevi. 136 s., 250 krş. (Cep Kitapları: 3).

TOLSTOY (Lev). - *Üç Ölüm,* hikâyeler. Çev.: Mehmet Özgül - İst., Varlık Yayınevi. 101 s., 2 lira. (Varlık Büyük Cep Kitapları: 205).

YİĞİTER (Umran Nazif). - *Aşk Üçgeni,* hikâyeler. - İst., Yeditepe Yayınları. 72 s., 2 lira. (Yeditepe Yayınları: 11).

YÜCEL (Tahsin, haz.) - *Tolstoy.* - İst., Varlık Yayınları. 95 s., 2 lira. (Dünya Klâsikleri: 19).

ZENGİN (Coşkun, haz.). - *Kapalı Mutluluk,* dünya şiirinden seçmeler. - İst., Ataç Kitabevi. 93 s., 2 lira. (Ataç Kitabevi Yayınları: 32).

ZOLA (Emile). - *Thérèse Raquin,* roman. Çev.: Samih Tiryakioğlu. - İst., Varlık Yayınevi. 191 s., 4 lira. (Büyük Eserler Kitaplığı: 36).

BİLİM VE KÜLTÜR YAYINLARI

(50 kitap)

ALSAN (Necip, haz.). - *Jean-Jacques Rousseau.* İst., Varlık Yayınevi. 103 s., 2 lira. (Dünya Klâsikleri: 20).

AND (Metin). - *Dionisos ve Anadolu Köylüsü.* - İst., Elif Kitabevi. 79 s., 3 lira. (Elif Yayınları: 1).

ARIKOĞLU (Damar). - *Hâtıralarım.* - İst., Tan Mat., 1961. 375 s., resimli, 10 lira.

ARPAD (Burhan). - *Gezi Günlüğü,* güneyden kuzeye Avrupa ülkelerinde. - İst., Yeditepe Yayınları. 64 s., 2 lira.

Atatürk, Görüşler ve Hâtıralarla. - İst., İst., Ün. Tıp Fak. Talebe Cemiyeti Yayınları: 1. VI-111 s., 3 lira.

AYTUNA (Hasip Ahmet). - *Normal Çocuklarda Anormallikler.* İst., M. Eğ. Basımevi. VII-283 s., 525 krş. (3.000 sayı basılmış).

ASLANAPA (Prof. Dr. Oktay). - *Türk Sanatı,* Selçuk ve Osmanlı devri halıları, çini ve minyatür sanatı. - İst., Doğan Kardeş Yayınları. 147 s., renkli plânşlar, 15 lira.

BARLAS (Cemil Sait). *Sosyalistlik Yolları ve Türkiye Gerçekleri.* - İst., İstanbul Matbaası. 131 s., 3 lira.

BOLEVSLASVKY (Richard). - *Aktörlük Sanatı*, ilk 6 dersi. Çev.: Suat Taşer. - Ankara, Meydan Sahnesi Yayınları: 1. 171 s., 5 lira.

CARIM (Fuad). - *Cezayir'de Türkler*. - İst., Sanat Basımevi. 122-XXX s., 4 lira.

CERRAHOĞLU (A.) - *Sosyalizm Tarihinde Ünlü Düşünürler Ansiklopedisi*. 2 kitap. - İst., Büyük Kervan Matbaası. 32 s., 2 lira.

CRESSON (André). - *Filozofik Sistemler*. Çev.: Dr. Ş. J. Beceranş. - İst., Gamma Neşriyat. 191 s., 15 lira.

DAREMBERG (Ch.) - *LA MARTINIERE* (Br. de). - *Hippocrate'ın Aphorismaları*. Türkçesini haz.: Feridun Nâfiz Uzluk. - Ankara, Tıp Fak. Tıp Tarihi Enstitüsü. 132 s., portreli, fiyatı yazılı değil.

DEWEY (John). - *Özgürlük ve Kültür*. Çev.: Vedat Günyol. - İst., Çan Yayınları. 167 s., 5 lira. (Çan Yayınları: 6).

DOKSAT (Dr. Recep). - *Tatbikatı ve Nazariyatı ile Hipnotizma*. - İst., Kader Basımevi. XV-400 s., resimli, ciltli, 20 lira. (Niçin, neden, nasıl? serisi: 1).

EDİB-ADIVAR (Halide). - *Türkün Ateşle İmtihanı*, İstiklâl Savaşı hâtıraları. - İst., Çan Yayını. 312 s., resimli, 10 lira.

EDİBOĞLU (Bakî Süha). - *Ünlü Türk Bestekârları*. - İst., Ak Kitabevi. 270 s., resimli ve notalı, 12.5 lira.

ERENER (Abdülkadir). *Tarih Boyunca Medeniyetlerin Doğuş ve Batış Sebepleri/Muvacehesinde İslâm Âlemi ve Geçirdiği Tarihi Safhalar*, 1. cilt. İst., Kâğıt ve Basım İşleri A. Ş., 1961. V-240 s., 30 lira.

ESENKOVA (Enver). - *İhtilâl Nedir, Nasıl Olur, Olmalı Mı?* - İst., P. K. 1175, Sirkeci. 94 s., 3 lira. (İyi Kitap: B).

FINDIKOĞLU (Z. Fahri). - *Karl Marx*, 1818-1883; hayatı ve şahsiyeti, eserleri ve tahlilleri, iktisadî nazariyeleri. - İst., Gençlik Kitabevi. 143 s., 10 lira. (İçtimaî Eserler Serisi, sayı: 9).

OARAUDY (Roger). - *Jean-Paul Sartre ve Marxisme*. Çev.: Selâhattin Hilâv. - İst., Sosyal Yayınlar: 4. 80 s., 3 lira.

ORABBE (Paul). - *Yüz Ünlü Senfoni*. Çev.: Selma Kurdakul. - İst., Ataç Kitabevi. 176 s., 5 lira. (Bilgi Dizisi: 7).

OÜVENTÜRK (Gnl. Faruk). - *Gerçek Atatürk*. - İst., Okat Yayınevi. 431 s., 15 lira.

IRMAK (Ord. Prof. Dr. Sadi). - *Leonardo da Vinci ve Rönesans*. - İst., İkbal Kitabevi. 142 s., 7.5 lira.

İZBIRAK (Prof. Dr. Reşat). - *Sular Coğrafyası*. 1. cilt. Yeraltı suları ve kaynaklar. - Ankara, Yazar: Dil ve Tarih-Coğrafya Fak. Fiziki Coğrafya Prof. 103 s., 15 lira.

KARATAY (Fehmi Ethem, haz.). - *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Farsça Yazmalar Kataloğu*. No. 1-940. - İst., Topkapı Sarayı Müzesi, 1961. VII-395 s., 30 lira.

KINAL (Dr. Füruzan). *Eski Anadolu Tarihi*. - Ankara, T.T.K. XV-290 s., 7 plânş, 25 lira. (Türk Tarih Kurumu Yayınlarından XIII. seri-No. 7 Dünya Tarihi).

KURAN (Alp). - *Kapalı İktidar*, makaleler. - İst., TMGT. 224 s., 10 lira. (Gençlik Yayınları: 3).

KUTUB (Prof. Seyyid). *İslâmda Sosyal Adalet*. 1. cilt. Çev.: Yaşar Tunagör ile Dr. M. Adnan Mansur. - İst., Cağaloğlu Yayınevi. 192 s., 5 lira.

MAHMUD (Alb. S. F.). - *İslâm Tarihi*. İngilizceden Çev.: A. Kevenoğlu-Ayhan Sümer. - İst., Varlık Yayınevi. 280 s., 5 lira. (Faydalı Kitaplar: 20).

NEMETH (Gyula). - *Attila ve Hunları*. Çev.: Şerif Baştav. - İst., Anıl Mat., Ankara, Dil ve Tarih-Coğrafya Fak. 328-XX. s., 2 harita, fiyatı yok. (Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, sayı: 106).

OĞUZCAN (Lütfi, haz.). - *Atatürk ve Türk Kadını*. - Mersin, Kuvayi Milliye Dergisi Yayınları, 1961. 50 s., 2 lira. (Atatürk'ten Hâtıralar Serisi: 3).

ÖNDER (Mehmet). *Mevlâna Şehri Konya*, tarihi kılavuz. - Konya, Yazarı: Konya Müzesi Md. 508 s., resimli, 15 lira.

ÖZEK (Dr. Çetin). - *Türkiye'de Laiklik*, gelişim ve koruyucu ceza hükümleri. - İst., Hukuk Fak. XXX-565 s., 14.5 lira. (İstanbul Üniversitesi No. 960. Hukuk Fakültesi No. 200).

ÖZGEN (Dr. Eralp). - *Suçluların Geri Verilmesi*. - Ankara, Hukuk Fakültesi. XI.256 s., 22 lira.

ÖZGEN (Hilmi). - *Türk Sosyalizminin İlkeleri*. - Ankara, Mors Matbaası. 48 s., 2 lira.

PEATTİE (Donald Culross). - *Öncü Büyük Adamlar*. Çev.: Ayten Dinçer ile Nuriye Müstakimoğlu. - İst., Nebioğlu Yayınevi. 200 s., 5 lira.

RADO (Şevket). - *Hayat Böyledir*. - İst., Hayat Kitapları: 5. 227 s, 250 krş. (Faydalı Eserler Serisi: 1).

RYAN (Charles). - *Kuzey Emri Altında Plevne ve Erzurum'da*, 1877-78, Rus-Türk harbi. Çev.: Ali Rıza Seyfioğlu. İst., Milli Eğitim Basımevi. V-240 s., 380 krş.

SCHOPENHAUER. - *İrade Felsefesi*. Derleyen: Ord. Prof. Dr. Sadi Irmak. - İst., İkbal Kitabevi. 136 s., 750 krş.

SPENCER (T. J. B.). - *Tenkid Sanatı*. Çev.: Mete Ergin - Gani Yener. - İst., Kaynak Yayınevi. 64 s., 250 krş.

STRACHEY (John). - *Sosyalizm Nedir?* Çev.: N. Erken. - İst., Tan Mat., 1961. 38 s., 2 lira. (Sosyal Yayınlar: 1).

ŞANDA (Hüseyin Avni). - *Türkiye'de 54 yıl Önceki İşçi Hareketleri*. - İst., Evren Yayınları. 32 s., 150 krş.

ŞAPOLYO (Enver Behnan). - *Osmanlı Sultanları Tarihi*. - İst., R. Zaimler Yay., 1961. (Aralık). 512 s., resimli, ciltli, 40 lira.

THOMSEN (Carl) - *SYDNEY* (Edward) - *TOMKİNS* (Miriam D.). - *Yetiskinlerin Eğitiminde Halk Kütüphaneleri*. Çev.: Behire Abacıoğlu. - Ankara, UNESCO Türkiye Milli Komisyonu. XI-95 s., 5 lira. (Kütüphanecilik Elkitapları: 1).

TOCQUEVİLLE (Alexis de). - *Amerika'da Demokrasi*. Çev.: Taner Timur. - İst., Türk Siyasî İlimler Derneği. VIII-109 s., 5 lira. (Siyasî İlimler Serisi: 4).

TÜMER (Alb. Sabri). - *Amerika'nın Keşfinde Türkler*, deneme. Ankara, Yazar: Kara Harbokulu Topografya Başöğretmeni, 1961. 110 s., haritalı, 6 lira.

Türk Hukuk Ansiklopedisi. 1-2. ciltler. - Ankara, Balkanoğlu Matbaası. Fasikülü 10 lira. (3 yılda 20 ciltte tamamlanacaktır).

ULUNAY (M. Refi Cevad). - *İhtişam Devrinde Hindistan*. - İst., R. Zaimler Yayınevi. 285 s., resimli, 10 lira.

UYGUR (Nermi). - *Felsefenin Çağrısı*. - İst., Edebiyat Fakültesi. VII-195 s., 12 lira. (İst., Üni. Edebiyat Fakültesi Yayınları: 964).

VALENTİN (Erich). - *Büyük Bestecilerden Küçük Portreler*. Çev.: Eduard Zuckmayer. İst., Millî Eğitim Basımevi, 85 s., portreli, 225 krş. (Öğretmen Kitapları: 83).

SON

İÇİNDEKİLER

1962 ye Toplu Bir Bakış (Yaşar Nabi) 5
1962 de SANAT HAYATI
1962 de Şiirimiz (Behçet Necatigil) 17
1962 de Roman ve Hikâyemiz (Tahir Alangu) 27
1962 de Dil Çalışmaları (S. N. Özerdim) 57
1962 de Plâstik Sanatlar (Cemal Tollu) 63
Tatbikî Güzel Sanatlar (Mustafa Aslıer) 70
1962 de Dünya Sineması (Çetin A. Özkırım) 74
1962 de Türk Sineması (T. Kakınç) 80
1962 de Tiyatro (Yıldırım Keskin) 87
1962 de Musiki Çalışmaları (Faruk Yener) 95

SORUŞTURMAMIZ

Akalın, L. Sami 109
Akay, İhsan 111
Akgün, Nahit Ulvi 112
And, Metin 113
Anday, Melih Cevdet 116
Apaydın, Talip 118
Arpad, Burhan 120
Asher, Mustafa 121
Bağışgil, Ahmet 122
Balaban, Memduh 123
Başaran, Mehmet 125
Baydar, Mustafa 126
Benekay, Yahya 129
Berk, İlhan 131
Cansever, Edip 132
Çağlar, Behçet Kemal 135
Çongur, H. Rıdvan 136
Damar, Arif . 137
Dizdaroğlu, Hikmet 138
Duru, Orhan 139
Erçin, Melih 140
Güvemli, Zahir 141
Hacıhasanoğlu, Muzaffer 141
Halıcı, Feyzi 144
Hızlan, Doğan 145
Kansu, Ceyhun Atuf 148
Kocagöz, Samim 150
Körükçü, Muhtar 152
Mutluay, Rauf 155
Özerdim, Sami N. 156
Özlü, Demir 157
Özyalçıner, Adnan 159
Seyda, Mehmet 161
Sezgin, Sancar 163
Tanyol, Cahit 164
Tarcan, Mesut 168
Tarus, İlhan 169
Uygüner, Muzaffer 170
Yasın, Özker 172

ŞİİRLER

Acar, Doğan 177
Akalın, Sami L. 178
Akın, Cemal 181
Akgün, Nahit Ulvi 181
Akyol, Mansur 182
Alptekin, M. 183

Altıntaş, Günel . 183
Altümsek, Ahmet 184
Aral, Ayhan 184
Ardağı, Adnan 185
Aröz, Yetkin 191
Asna, Alâeddin 191
Atmaca, Cevdet 192
Aybar, Yılmaz 193
Bakan, Muhittin 193
Başaran . . 194
Batu, Selâhattin 195
Bayrakçı, Refik 196
Benekay, Yahya 197
Benice, Macit 198
Berker, Gündüz 199
Berköz Egemen 200
Beyhan, Ali İhsan 201
Bilen, Rüstem 202
Bulut, Recep 202
Burdurlu, *İbrahim* Zeki 203
Bükülmez, Muzaffer 204
Büyüktunçay, Attilâ 205
Candır, Şahin 206
Ceylan, Faik Sabri 207
Cığızoğlu, Gürol 208
Coşkun, Arif 208
Cömert, Bedrettin 210
Çopa, Şükran . . 211
Çüçi, Abdullah Edip 212
Demirağ, Fikret 213
Demiray, M. Güner 213
Dil, Şevim 214
Dil, Şahinkaya 215
Dinhoş, Mustafa 215
Erçin, Melih 216
Erdönmez, Melisa 217
Ergün, Yavuz . . 218
Ergüven, Abdullah Rıza 218
Erkandır, Kâzım 219
Erman, Nüzhet 220
Ertuğay, M. Celâl 221
Eryaşar, Süreyya 221
Eskin, Nesim 222
Evren, Ergun 223
Geçer, İlhan 224
Gör, Sıtkı Salih 226
Güleryüz, Dzcan 227
Hakkı, Rusen . 227
Haymet, Mehmet 228
Hünalp, Ayhan . 229
İncebayraktar, Özbek 229
İncioğlu, Erol . 230
İzmirli, Mübeccel 231
Karabuğa, Tamer 232
Karabulut, Timur 233
Karakan, Hüseyin 233
Karakoç, Bahattin 234
Karakoç, Ertuğrul 236
Karas, Nursen 237
Kemal, Kâmil 238
Kırdar, Ayhan 238
Koç, Kemalettin 240
Köklügiller, Ahmet 241
Kuruca, Zeki 242
Mavi, Nesrin 243
Minnetoğlu, İbrahim 244
Obruk, Cahit 245
Oğuzbaş, Turhan R. 246
Onur, Okan 247
Ortaç, Tülây 248
Önalp, Mehmet 248
Önem, Yüksel 249
Öneş, Mustafa 250
Özbek, Orhan 251
Özgüven, Özgül 252
Özot, Ahmet S. 253
Özyürek, Nurettin 254
Poyraz, Mehrizat 255
Salihoğlu, Mehmet 257
Sarar, İsmail Ali 257
Sarı, M. Şükrü 260
Sarıoğlan, İkna 260

Sarıkahya, Teoman 261
Sarkılar, Mustafa 261
Sezer, İsmet 262
Sezer, Sennur 263
Sezgin, Fikret . 264
Solak, Mehmet Âdem 265
Solak, İsmet Uluğ 266
Sözer, Ersan 266
Sünter, Muhteşem 267
Şenkal, Sabih 267
Şener, M. Ertuğrul 269
Şentürk, Ahmet Tufan 269
Şimşek, Hasan 270
Tarhan, Nuri 271
Tarcan, Mesut 271
Taşkent, Alev 272
Teoman, Ali 272
Timur, İ. Hakkı 273
Tunalıgil, Baha Galip 276
Tümerkan, Cavidan 276
Türkay, Osman 277
Türkuğur, Müveddet 279
Tüzcet, Yaman 279
Uçarı, Ercüment 280
Uçkan, Nevzat 280
Uçkan, H. Vasfi 280
Utkan, Nedret 281
Uysal, Ahmet 281
Uysal, Halil 282
Uz, Mustafa 283
Ünal, Kâmil Kemal 283
Ünlü, Şemsettin 284
Ünsal, Abdüllâtif M. 286
Üstek, İsmet 287
Üstün, E. Faik 287
Üstün, Hilmi 288
Veziroğlu, İlter 288
Vural, Erdoğan 291
Yağcıoğlu, Halim 292
Yardım, Osman 293
Yaşar, Ümit . 294
Yavaş, İ. Rıfkı 295
Yiğitler, H. Zekâi 296
Yönel, Selçuk 296
Yücel, Turgut 296
Zengin, Coşkun 298
Zeren, M. Şazi 298

DÜNYA ŞİİRİNDEN

Japon, Nonagase Masao 300
Kore, Nam Gi Ho 303
Çin, Chang Chi 304
Hint, Bn. Sarojini Naidu 307
Acem, Hafız-ı Şirazi 308
Arap, Aba'l Atahlja 309
Yunan, Autemedon 309
İspanyol, J. Ramon Jimenez 310
Portekiz, Gil Vicente 310
Alman, Heinrich Heine 311
İngiliz, Anonim 311
Amerikan, Anonim 312

HİKÂYELER

Aşçı, Abdullah 327
Alpsal, Aysel 319
Ay, Behzat 334
Balaban, Memduh 338
Benekay, Yahya 344
Çorbacıoğlu, F. Hayati 351
Dağcı, Cengiz 359
Demirseren, Bedii 362
Dursun, K. Tarık 371
Eruş, Ö. Ercan 376
Erengin, Ertan 380
Güven, Özcan 384
Hünalp, Ayhan 387

Gürsel, Mustafa 389
Kürnek, Cavit 393
Naci, Doğan 402
Özsoy, N. Rasim 405
Özyalçıner, Adnan 408
Sabit, Selim . 412
Seyda, Mehmet 415
Şipal, Kâmuran 430
Tarus, İlhan 438
Timur, İ. Hakkı 444
Tok, Perihan . 450
Tunalıgil, Baha Galip 453
Turanalp, Gültekin 456
Üner, Tanju . 460
Üretürk, Vedat 464
Yalçın, Bahattin 468
Yavaş, İ. Rıfkı 472

KISA BİYOGRAFYALAR

Alptekin, M. 479
And, Metin 479
Anday, Melih Cevdet 480
Arpad, Burhan 480
Baydar, Mustafa 481
Berk, İlhan 482
Cansever, Edip 482
Damar, Arif 483
Duru, Orhan 483
Hacıhasanoğlu, Muzaffer 484
Hızlan, Doğan 484
İzmirli, Mübeccel 485
İncioğlu, Erol 485
K. Tarık Dursun 486
Kocagöz, Samim 486
Mutluay, Rauf 487
Naci, Doğan 487
Necatigil, Behçet 488
Öneş, Mustafa 488
Özlü, Demir 489
Özyalçıner, Adnan 489
Poyraz, Mehrizat 490
Sarı, M. Şükrü 490
Sezgin, Sancar 491
Şipal, Kâmuran 491
Tarus, İlhan 492
Tilrikoğur, Müveddet 492
Dünya ediplerinin doğum ölüm tarihleri 493
1962 nin kitapları 500
İçindekiler 511



Her yılbaşında yayınlanan Varlık Yıllıklarının dördüncü sayısı elinizdedir. Yıllığımızın değerce bundan öncekilerden geri kalmaması için elimizden geleni yaptığınızı söyliyebiliriz.

1950 den 1959 a kadar her yıl çıkmış olan Yeni Şiirler ve Yeni Hikâyeler kitaplarımızı, daha geniş ölçülerde içine alan bu Yıllığımızda birçok yenilikler de ayrıca yer almaktadır. Toplu soruşturmamızda, yurt yönetimi ve sanat durumumuz bakımından çok önemli 4 soruya verilen dikkate değer karşılıkları okuyacaksınız.

Bundan başka bu sayıda yazıları olanların biyografyalarını, dünya yazarları listesini, birçok desen ve resimler bulacaksınız. Bu sayımızın da yüzümüzü kara çıkarmıyacağını umuyoruz.

Teşekkür ederiz.

8 lira